POLIROM

Nagy Imre

Însemnări de la Snagov

Corespondenţă, rapoarte, convorbiri

DOCUMENT

Nagy Imre

Însemnări de la Snagov

Corespondenţă, rapoarte, convorbiri

Nagy Imre (născut pe 7 iunie 1896, în Ungaria) a intrat în partidul bolşevic, ulterior transformat în P.C.U.S., devenind şi cetăţean sovietic, după ce în primul război

mondial fusese luat prizonier de armata ţaristă. În anii regimului horthyst, a contribuit la organizarea partidului comunist clandestin din Ungaria. A fost prim-ministru în timpul liderului comunist Rákosi Mátyás, calitate în care a promovat măsuri reformiste, fiind silit să demisioneze şi exclus din partidul comunist în 1955. În 23 octombrie 1956, demonstraţiile studenţilor din centrul Budapestei au determinat întrunirea de urgenţă a Comitetului Central, care l-a desemnat pe Nagy în aceeaşi funcţie de prim-ministru. Acesta a abolit sistemul monopartit şi a retras Ungaria din Pactul de la Varşovia, declarând neutralitatea ţării sale. După ce sovieticii au invadat Budapesta în 4 noiembrie 1956, Nagy s-a refugiat la Ambasada Iugoslavă. Deşi a obţinut promisiunea de liberă trecere, a fost arestat de autorităţile sovietice cu acordul celor maghiare imediat ce a părăsit Ambasada. Ulterior, Nagy şi cei din grupul său au fost deportaţi şi ţinuţi prizonieri în România. Nagy Imre a fost judecat în secret şi executat pe 16 iunie 1958, la vârsta de 62 de ani.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iaşi, B-dul Carol I nr. 4, P.O. BOX 266, 700506

Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, el. 7, ap. 33, O.P. 37, P.O. BOX 1 – 728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României NAGY IMRE

Însemnări de la Snagov: corespondenţă, rapoarte, convorbiri / Nagy Imre; ed. îngrijită, selecţie doc., note şi studiu introd. de: Ileana Ioanid.

— Iaşi: Polirom, 2004 ISBN: 973 – 681 – 818 – 7

I. Ioanid, Ileana (trad.; pref.)

94 (439)” 19”.

94 (439)” 1956.10”.

821.511.141 – 6 = 135.1

Printed in ROMÂNIA

Nagy Imre

Însemnări de la Snagov

Corespondenţă, rapoarte, convorbiri

Ediţie îngrijită, selecţie documente, note şi studiu introductiv de Ileana Ioanid

POLIROM

2004

Nota redactorului: Cuvintele sau pasajele ilizibile din textul *însemnărilor de la Snagov* ale lui Nagy Imre, precum şi întreruperile existente într-o serie de documente sunt marcate prin puncte de suspensie între paranteze drepte. Totuşi, în cazul „ascultărilor”, întreruperile din textele documentelor au fost redate prin puncte de suspensie simple, pentru a se păstra cursivitatea dialogurilor. Semnul întrebării între paranteze drepte indică acele nume proprii care nu au putut fi identificate cu precizie. Greşelile minore, care nu ridică probleme de identificare, în ortografierea numelor proprii au fost îndreptate tacit. Notele de subsol care nu aparţin îngrijitorului de ediţie sunt ale celor care au tradus pentru Securitate documentele din limba maghiară şi li s-a adăugat menţiunea: n.t.

Cuprins

Studiu introductiv

„Străbaţi cu amăgirile eternul – cer visând –, jos înmulţeşti infernul”.

Giordano Bruno

„Când totul se prăbuşeşte doar cuvintele strălucesc”.

Günther Grass

1. O mărturisire

Părerile exprimate în introducerea volumului se întemeiază în primul rând pe *însemnările de la Snagov* ale lui Nagy Imre cu privire la evenimentele din Ungaria anului 1956, dar şi pe discuţiile acestuia cu autorităţile române şi maghiare şi scrisorile către Gheorghiu-Dej, Kádár, către conducătorii celorlalte partide comuniste sau pe discuţiile care au avut loc între ceilalţi exilaţi la Snagov, cum ar fi Losonczy, Donáth, Lukács şi alţii.

Am avut mari reţineri în privinţa publicării acestui volum de documente, nu numai pentru că nu sunt istoric şi nici arhivar, ci şi din cauză că nu am predispoziţii, ca să nu spun talent, pentru asemenea abordări… însă, în aceşti ani de cercetări, „am trăit" mai mult la Snagov; Snagovul exilaţilor s-a mutat în mintea, în sufletul meu. Şi toate acestea în timp ce istoria contemporană este făcută pe mai departe din evenimente „masive şi monstruoase", care se încâlcesc şi creează cele mai mari confuzii. Care dezvoltă şi agită mai degrabă pasiunile, fanatismele decât judecata şi raţiunea.

Am avut reţineri pentru că sunt contemporană cu aceste evenimente, cu imensa lor rezonanţă şi repercusiunile lor istorice. Mai mult, mă simt implicată, în măsura în care poate fi implicat un singur om – care înţelege câte ceva, dar niciodată destul.

În general, anii, deceniile „socialismului real" aşteaptă cercetări, studii, monografii în cele mai diverse domenii – de la istorie la sociologie şi economie, de la politologie la psihologie socială şi morală. Ungaria-1956 este un asemenea fragment de zece – douăsprezece zile, cu antecedente şi consecinţe dintre cele mai tragice, o istorie tumultuoasă, adevărată vâltoare, din care nu-i defel uşor să extragi semnificaţii. Oricum, acele zile au zguduit lumea socialismului şi nu numai. Zile care, din pricina reacţiilor politice iraţionale, a orbirii conjuncturale, dar şi de lungă durată, au însemnat începutul sfârşitului. Al „catastrofei", aşa cum, cu premoniţie istorică, o numeşte

Nagy.

Însemnările de la Snagov ale lui Nagy Imre, copiate cu sârg de Securitatea română pentru uzul oficialităţilor, nu au fost publicate până acum în întregime niciodată şi nicăieri. Prin urmare, trebuie să răspund aici la două întrebări: mai întâi, de ce se *publică aceste documente, cu implicaţii în primul rând maghiare, în România*?; apoi, *care au fost motivaţiile mele pentru a face acest gest*?

Aceste întrebări se impun cu atât mai mult cu cât textele în cauză ridică multe probleme, unele foarte delicate, în legătură cu trecutul, dar şi cu prezentul istoric. Probleme care azi îi pun în încurcătură pe mulţi istorici sau politologi.

Revoluţia din 1956 ţine de acum de istorie. Între timp, se joacă o altă piesă, într-un alt decor istoric – de aici şi impresia (superficială) că problemele de atunci nu ne mai privesc. Nu mai sunt problemele noastre, deşi le-am moştenit pe toate…

De ce România azi? Pe scurt, pentru că, înainte de toate, avem o datorie politică şi morală de plătit. În primul rând faţă de noi înşine. Dar şi faţă de lume. Este vorba de a explica rolul României în acele evenimente. Mai ales că, pentru generaţiile tinere şi pentru acelea care vor veni, evenimentele respective au rămas o pagină albă. Mai exact, trebuie cunoscut rolul României, al autorităţilor române de atunci, în evenimentele din 1956. În „decapitarea” revoluţiei maghiare. Este necesar să se ştie ce a însemnat Snagovul. Misteriosul Snagov. Altfel, un loc plăcut de agrement. Atunci însă un loc de exil, de hărţuire, de presiune politică. De fapt, de detenţie.

Mai mult, anul 1956 este un moment crucial, despărţitor de ape în istoria României contemporane. Pentru că atitudinea de eludare a problemelor politice puse de Congresul al XX-lea al P.C.U.S. se împleteşte organic cu contribuţia substanţială a conducerii de partid şi de stat din România acelei epoci la înfrângerea revoluţiei din Ungaria. Contribuţie plină de sârg şi chiar de exces de zel, demne de cauze mai bune.

Acest moment politic a determinat întreaga orientare a politicii viitoare a României, care nu avea să facă încercări cât de cât serioase în privinţa destalinizării. Mai exact, în direcţia democratizării sistemului politic. În acest sens, atitudinea României faţă de evenimentele din Ungaria reprezintă momentul-cheie al opţiunilor sale pentru viitor. Nelăsând nicio umbră de îndoială asupra orizonturilor politice ale României.

Trebuie spus de la început că, în ciuda unor gesturi politice care mimau democratizarea, deschiderea, cum ar fi lupta pentru independenţă (desovietizare), slăbirea cenzurii, solicitudinea faţă de minorităţi etc. – gesturi care, trebuie să recunoaştem, au părut a avea efecte notabile pe moment –, autorităţile nu au făcut altceva decât să pregătească din umbră terenul pentru un „socialism naţional" în care se vor anihila grosolan până şi notele elementare de socialism de orice fel – în schimb, dimensiunea naţională va ajunge la desfigurări naţionaliste din ce în ce mai puternice. Este un moment istoric care a trasat fără echivoc drumul regimului totalitar din România.

De ce eu? Sigur, întâmplarea, ca în toate cele şi întotdeauna, a avut rolul ei şi în această poveste. Dar impulsul prim îşi are originea în 1998, când am lucrat la Arhivele Statului, pentru „Institutul 1956" din Budapesta, cercetând perioada 1956 – 1958 în România. Atunci am aflat ceea ce ştiam deja. *Ştiam, dar nu de acolo şi nu aşa*. Nu în mod nemijlocit, nu din documente care atingeau sferele cele mai înalte ale conducerii de partid şi de stat. Aceste documente m-au tulburat profund prin concreteţea lor, dar mai ales prin inflexibilitate şi cinism. Şi, oricum, una este să ştii că există moarte şi cu totul altceva este să vezi un om murind.

Acest şoc m-a obligat să gândesc mai departe la ceea ce, pentru mine, era de mult o imensă problemă nu numai de cunoaştere, ci şi de conştiinţă. Chiar de existenţă. În acea perioadă am aflat şi de existenţa „Documentelor Nagy Imre" în Arhivele S.R.I. Şi, fireşte, mi-am spus că, dacă am făcut primul pas, trebuia să-l fac şi pe al doilea.

Şi l-am făcut. În primul rând, pentru propria-mi lămurire. După accesul parţial la aceste documente, mi s-a permis în cele din urmă accesul la toate documentele Nagy, mai exact la cele 46 de volume. Atunci s-a născut ideea publicării unei părţi a acestor documente – în primul rând, a celor ce cuprindeau memoriile lui Nagy scrise la Snagov.

Ideea publicării s-a transformat treptat într-o nevoie imperioasă, personală – aceea de a mă confrunta cu mine însămi; cu vremurile; cu acel an 1956, când, prea tânără încă, credeam în bătălia pentru socialism. Dar mai credeam că „sufletul”, baza socialismului trebuie să fie democraţia. Care pentru mine nu constituia doar o problemă teoretică. Iar faptul că cerinţa esenţială, concretă a evenimentelor din Ungaria era democraţia îmi dăduse speranţe. Chiar dacă sensurile acelor evenimente – şi cu atât mai puţin deznodământul lor – nu mi se păreau nici pe departe limpezi. Prin urmare, pot spune că am trăit revoluţia din Ungaria. Pentru mine, ea a reprezentat începutul bătăliei pentru un socialism democratic.

Ce a urmat se ştie. Cehoslovacia – 1968. Polonia anilor ’80, cu acel preludiu din 1956 care a servit drept model Ungariei. Fenomenul Gorbaciov, debutând în 1985... Toate parcă veneau ca nişte noi încercări şi, până la urmă, ca o confirmare a imposibilităţii de a reforma socialismul. Câte încercări – atâtea morminte ale democraţiei. Şi tot atâtea confirmări ale constatării lui Camus: „Totalitarismul nu este reformabil”. Această evidenţă culminează cu 1989 – căderea zidului Berlinului, urmată de dezmembrarea U.R.S.S.-ului şi a întregului sistem socialist.

Repet, chiar dacă istoria acestor evenimente fulminante este în mare parte secretă, chiar dacă ele au fost „asistate” cu mare zel şi ştiinţă din exterior, cauzele profunde, organice ale destrămării se găsesc în însăşi structura sistemului. În urma acestei „căderi”, a dispărut sistemul mondial bipolar, odată cu care ar fi trebuit să dispară atât antagonismele ce tensionează lumea, cât şi maniheismele ce îmbolnăvesc minţile, sensibilitatea,

cultura, chiar şi existenţa noastră de fiecare zi.

O dureroasă, chiar tragică istorie, care s-a întins de fapt în întregul „scurt secol XX”, deci de la primul război mondial până în 1989. Un şir de catastrofe, dar şi de revoluţii în ştiinţă şi tehnică.

Revenind la Nagy Imre, trebuie spus că la mijloc nu este doar soarta unui om. Este vorba despre istorie, despre istorii, despre timp şi despre timpi. Cu siguranţă, Nagy este o personalitate tragică, asemenea fragmentului de istorie pe care l-a reprezentat. Tragedia lui este astfel şi tragedia unei lumi, a *acelei* lumi. În primul rând, pentru că la mijloc sunt vieţi, destine. Vieţi scurte, trăite sub semnul catastrofei, încercate de prea multe nedreptăţi şi prea multe compromisuri.

Trebuie să adresez deosebite mulţumiri Serviciului Român de Informaţii, datorită căruia am putut avea acces la „Arhiva Nagy Imre”. Serviciu care, până la urmă, mi-a pus la dispoziţie 46 dintre dosarele de care dispune. Mulţumesc deci specialiştilor, angajaţilor acestei instituţii pentru promptitudinea şi civilitatea dovedite.

Datorez de asemenea calde mulţumiri „Institutului 1956” din Budapesta, care mi-a pus la dispoziţie bogatele sale documente. În mod special aduc mulţumirile mele cercetătorilor, personalului Institutului şi, nu în ultimul rând, domnului director Rainer

M. János, care, (şi) prin excelenta sa lucrare monografică în două volume *Nagy Imre. Biografie politică*, mi-a deschis drumul către Nagy Imre, omul politic.

Îi mulţumesc totodată directorului Institutului de Istorie Politică din Budapesta, Földes György, care, cu toată prietenia sa, mi-a pus la dispoziţie documentele din arhiva şi biblioteca Institutului. Nu pot uita nici bunăvoinţa şi amabilitatea colaboratorilor săi, care au făcut mai mult decât intra în obligaţia lor.

Trebuie să spun câteva cuvinte despre o secţie specială a „Institutului 1956” – „Oral History”. Aici poţi lua cunoştinţă de relatările supravieţuitorilor evenimentelor din 1956, care rămân tot mai puţini. În ciuda pericolelor

deformărilor subiective, a unor imprecizii sau chiar confuzii, în aceste istorii orale se simte, fără doar şi poate, „aerul” acelor vremuri. Iar dintre cei care povestesc, unii au fost deportaţi chiar la Snagov. Toate mărturisirile îşi au valoarea lor, dar m-au impresionat în mod deosebit, prin profunzime şi originalitate culturală şi morală, mărturisirile lui Donáth László, care îşi aminteşte prea puţin detenţia familiei sale la Snagov (atunci era un copil de doar doi ani), în schimb ştie că rădăcinile lui – amare şi totuşi vii – sunt înfipte în acest loc. Îi exprim deci mulţumirile mele domnului Donáth László, nu numai pentru că întâlnirea cu domnia sa m-a îmbogăţit, ci şi pentru că m-a încurajat să recurg la eseu: „Începe să scrii ce vrei. Astăzi nu poţi face altceva. Încearcă. Este singura modalitate de exprimare…”. Din pricina tumultului, a neclarităţilor, a contrariilor până la incompatibil, a tendinţei de a reduce totul la nesemnificativ şi conjunctural, înainte de această încurajare sarcina mi se păruse insurmontabilă. Iar sfatul lui Donáth László a însemnat o rază de lumină.

Toată gratitudinea mea, de asemenea, lui Gálfalvi Zsolt, pe care m-am bizuit în clipele mele cele mai grele.

Calde mulţumiri lui Cătălin Buciumeanu, care, pe lângă ştiinţa sa tehnică, atât de necesară, mi-a fost deseori un bun sfătuitor.

Dacă spun gratitudine, spun puţin când mă gândesc la prietenoasa contribuţie a Magdalenei Popescu Bedrosian, care cu toată ştiinţa ei a adus „lumină” în textul meu.

Le mulţumesc apoi fiicei mele, Eva Ioanid, prima cititoare a celor scrise de mine, care m-a încurajat în cele mai dificile momente, precum şi fiului meu, Radu Ioanid, care, fără reţineri, m-a susţinut pe tot parcursul acestui proiect.

Mai aduc mulţumiri prietenilor mei care m-au încurajat, dar şi celor care m-au descurajat. Punându-mă, astfel, într-o stare de permanentă căutare.

În fine, dar nicidecum în ultimul rând, mulţumirile

mele se îndreaptă către Academia de Ştiinţe din Ungaria (MTA-OM DOMUS HUNGARICA SCIENTIARUM ET ARTIUM), în special către domnul preşedinte profesor Berényi Dénes, către domnul secretar profesor Szarka László, precum şi către doamna Varga Erika Eva, şefă de cabinet, fără de care cercetările mele din luna mai 2003 la Budapesta nu ar fi fost posibile.

2. O încercare de interpretare

Vedere de pe pod

Evenimentele din Ungaria lui 1956 – ca şi destinul lui Nagy Imre – se desfăşoară, aş putea spune, *dincoace* de bine şi de rău. Iar în justificarea acestei afirmaţii pornesc din nou de la o constatare a lui Camus: „Dincolo de bine şi de rău nu ştim ce este bine şi ce este rău”. Chiar şi *dincoace*, adică pe terenul realităţii istorice, dar şi al experienţei generaţiilor, vieţilor noastre, este foarte greu să separăm, să cernem lucrurile, mai ales dacă refuzăm maniheismul. Ca purism istoric, politic, cultural şi moral, în care toate se definesc în opoziţie clară, simplă, exclusivă. În care nuanţele, comunicarea atât de diversă şi chiar contradictorie între evenimente, timpuri şi oameni sunt imposibile.

Şi totuşi, de ce preferăm sau, oricum, tindem spre soluţii maniheiste în cunoaştere, dar şi în comportamentul nostru? Cauzele sunt multiple şi în continuă modificare.

Cert e că realitatea socială, evenimentele, vieţile oamenilor în societăţi din ce în ce mai complicate devin şi ele din ce în ce mai complicate, mai interdependente. Dar, mai presus de toate, intervin în vieţile noastre diverse interese, diverse grile strâmte de interpretare, care limitează sistematic orizontul abordărilor, al corelaţiilor. Ciuntind, uneori până la desfigurare, realitatea. Deformând până şi întrebările care se impun. Ca şi adevărul.

Va trebui să încercăm să ne mişcăm cât mai liber în abordarea evenimentelor din Ungaria. Mai exact, în încercarea de a scoate sensuri autentice, corespunzătoare ideilor-forţă de dinainte şi de după revoluţie formulate de

Nagy Imre. Reformulate, rememorate şi în meditaţiile sale de la Snagov. Pe care le-am denumit aici *însemnări de la Snagov*. Ele au fost scrise în ţara noastră imediat după curmarea bruscă a mişcării critice împotriva „socialismului real” din Ungaria. Memorii „fierbinţi” – căci evenimentele nu se răciseră încă pentru Nagy Imre, iar el abia încerca să le decanteze. Să le clarifice cauzele, motivaţiile.

La rândul nostru, încercăm să-l înţelegem pe Nagy Imre. Să-i înţelegem ideile, întreaga concepţie, fără a-i denatura intenţiile. Să înţelegem motivul desprinderii sale de cursul unei mişcări din ce în ce mai înnămolite. Să-l înţelegem pe omul acesta care a făcut parte din mişcarea socialistă încă din fragedă tinereţe, devenind încă din 1945 un om politic de frunte în Ungaria, şi să urmărim degenerescenţa sistemului dinăuntrul său. Dinspre vârf.

A preciza locul pe care-l ocupă în istorie mişcarea critică numită „socialism real”, ce urmărea reforma radicală ca renaştere a socialismului pe temeiuri democratice consecvente, este astăzi o sarcină mult mai dificilă decât pare la prima vedere. La fel ca şi sarcina de a preciza locul lui Nagy Imre în acest context tumultuos, a cărui reconfigurare istorică începe odată cu 1989, când figura lui Nagy devine chiar un obiect de dispută politică din toate direcţiile. Puternic ideologizate. Când părerile sunt de cele mai multe ori arbitrate de interese meschine, conjuncturale. Atât dinspre dreapta conservatoare sau liberală, cât şi dinspre aşa-zisa stângă, rigidizată, dogmatizată; care se autocaracterizează ca „marxistă”, „revoluţionară” şi „socialistă”; care a expropriat o mişcare la origini radical-critică, un segment al istoriei, al culturii moderne, expresia inclusiv a marilor tensiuni sociale care se acumulau ca parte organică a democraţiei moderne şi printre ale cărei figuri profunde şi tragice în acelaşi timp îl putem aminti aici pe prietenul lui Erasmus, Thomas Morus, căruia, de altfel, i-a şi fost dedicat vestitul *Elogiu al nebuniei*. Mişcare critică, deci, cu o lungă istorie. De sute de ani.

Evocarea acestei mişcări social-politice şi, în cadrul

ei, a ideilor lui Nagy Imre, a figurii sale istorice este cu atât mai complicată cu cât acele zile de octombrie 1956, până la urmă însângerate, trebuie reaşezate şi înţelese în contextul lor istoric. Ceea ce înseamnă respectarea coordonatelor istorice concrete în care s-au desfăşurat evenimentele. Faptul că atunci existau două sisteme, cel socialist faţă în faţă cu cel capitalist. Că în sistemul socialist Uniunea Sovietică era în poziţie de superputere care îşi exercita toate atributele sale, de la cele politice până la cele militare. Ca urmare, U.R.S.S. era un factor esenţial în determinarea raportului de forţe pe plan mondial. Iar Războiul Rece reprezenta axa relaţiilor internaţionale care regla raporturile dintre cele două sisteme, dintre cele două superputeri. Trebuie să ţinem cont de încrâncenările politice, ideologice care rezultau de aici. De pericolul unor războaie, chiar şi mondiale. Care, în condiţiile deţinerii armelor atomice, puteau pune în pericol însăşi umanitatea ca specie. Iar echilibrul forţelor, inclusiv al celor armate, reprezenta un fel de mers pe sârmă.

Pe de altă parte, toţi indicatorii socio-economici, precum şi, mai ales, cei ştiinţifici consemnau ca tendinţă generală posibilitatea de „umanizare" a societăţilor, chiar dacă liniile directoare rămâneau pe făgaşul istoriei tradiţionale, al metodelor şi mijloacelor ei. De unde starea de înverşunare generală, până la incompatibilitate istorică.

Această îngemănare de realităţi socio-politice şi culturale este terenul pe care se desfăşoară jocurile politice şi care încorsetează părţile. Uneori, până la orbire. Până la fanatism. Impunând o logică periculoasă cursului istoriei contemporane.

Spuneam la început că trebuie să ne ferim de abordarea maniheistă a evenimentelor politice, sociale şi culturale, chiar dacă lumea la care ne referim este structural, în realitatea ei, dură, dihotomică. În consecinţă, şi confruntările culturale ale vremii vor fi exclusiviste.

Abordarea noastră va încerca să ţină seamă, dar şi să depăşească tocmai această boală a secolului XX, care a făcut din trecutul secol unul dintre cele mai iraţionale, mai

sângeroase. Sigur, dacă reconstituirea unui episod politic cum au fost evenimentele din 1956, pe cât de intempestive, pe atât de importante, nu îmi stă în intenţie, reconstituirea unei conştiinţe raportate la acele evenimente şi situaţii sociale este uşurată de înseşi scrierile lui Nagy Imre, de dinainte şi de după evenimentele din 23 octombrie 1956. Conţinând reflecţiile unui om politic de frunte, rezultatul evoluţiei activităţii sale politice, ca şi al relaţiei sale cu partidul din care făcea parte din tinereţe şi al cărui activist a fost fără întrerupere.

Împreună cu grupul lui, Nagy a fost răpit de sovietici şi adus în România. A trăit aici izolat de toţi ceilalţi, într-o vilă confortabilă, înconjurat de oameni de serviciu (toţi, de la serviciile secrete). Într-un peisaj încântător. Izolat în primul rând de familia propriei sale fiice, de soţul acesteia, colaboratorul lui, şi de cei doi nepoţi. Nagy Imre era deci un deţinut de „lux", totuşi deţinut în sensul propriu al cuvântului. Îi erau interzise atât deplasările, cât şi comunicarea, indiferent cu cine, fiind supravegheat permanent de Securitatea şi armata română.

De atunci au trecut aproape cincizeci de ani (Nagy a fost executat la 62 de ani, pe 16 iunie 1958, la Budapesta). Perioadă suficientă pentru ca uitarea să se instaleze confortabil. Ea poate coborî până şi în sufletele celor care l-au cunoscut. Şi poate încă şi mai periculoasă decât uitarea este tendinţa de minimalizare şi deformare, după necesităţi, interese, situaţii politice noi, care ar putea duce la eliminarea unui fragment din istorie. Istorie ce, vrând-nevrând, a existat, în care au trăit oameni şi au creat valori. Literare, ştiinţifice, politice, chiar şi morale.

Nagy Imre era omul acelei lumi. De cele mai multe ori, doar demonizată. Sau ferită de o abordare critică absolut obligatorie. Ca urmare, figura lui, de acum istorică, va pendula între simpla glorificare, foarte interesată, ca formă păcătoasă a uitării, ca instrumentalizare fără relief istoric, şi minimalizare, ca „reconsiderare" jenată a acelor evenimente.

Astăzi, scrierile lui Nagy ar trebui să aibă, în mod normal, un răsunet mai mare decât acum aproape cincizeci de ani. Pentru că el nu a fost doar primul care a revendicat un „socialism uman”, cu alte cuvinte un socialism autentic, consecvent democratic, ci a fost capabil şi să prevadă, chiar obsesiv, că, dacă acesta nu se va realiza, va urma o catastrofă generală. Nu numai pentru socialismul maghiar, ci şi pentru Uniunea Sovietică. Pentru tot sistemul socialist, pentru întreaga mişcare internaţională de stânga. Pentru lumea întreagă.

Glasnostul lui Gorbaciov nu a fost decât un ecou târziu, dar extrem de important al semnalului din ’56. Cu reverberaţii însă ce semănau mai degrabă a cântec de lebădă. Reluarea aceloraşi probleme la nivelul U.R.S.S.-ului, văzând în ele nişte boli de sistem şi propunând schimbări de esenţă şi în relaţiile internaţionale, a fost o mişcare de anvergură care, de asemenea, a eşuat. Rolul istoric al lui Gorbaciov rămâne însă a fi stabilit în timp. Implozia ţărilor socialiste din 1989, dezmembrarea spectaculoasă a Uniunii Sovietice ca într-o operetă au însemnat sfârşitul unei ere care începuse cu primul război mondial, mai exact cu Revoluţia din octombrie. Era marcată esenţial, structural, de criza economică globală de la sfârşitul anilor ’20; de instaurarea fascismului în Germania, în anii ’30, pe cale „parlamentară”; de răspândirea ideologiei şi a politicii fasciste în Europa şi Asia; de bâlbâielile politice faţă de ascensiunea brutală a fascismului atât din partea ţărilor capitaliste europene, cât şi din partea U.R.S.S.; de strania alianţă dintre puterile occidentale şi U.R.S.S., care a fost, de fapt, efectul unor jocuri nereuşite faţă de Germania hitleristă; în fine, de curajul vecin cu nebunia al lui Hitler, în incredibila sa încercare de a cuceri lumea. Şi chiar de a extermina o bună parte a ei.

Sfârşitul se cunoaşte. Iar înţelegerea (de la Yalta, 4 – 11 februarie 1945) dintre marile puteri, care de acum puteau fi considerate victorioase, a dus la reîmpărţirea lumii. Atunci şi aşa s-a născut o lume fracturată. Când,

alături de lumea capitalistă, a apărut sistemul mondial socialist. Printre ţările implicate direct se aflau Ungaria şi România.

Ca un ecou sinistru al celui de-al doilea război mondial, în august 1945 are loc atacul atomic american asupra oraşelor Hiroshima şi Nagasaki. Motivaţiile, oricare ar fi ele, nu pot părea decât minore faţă de catastrofa de atunci. Şi, mai ales, faţă de cea care se anunţa. Deocamdată să menţionăm doar semnalul pentru *un alt fel de război* – Războiul Rece. Război care a marcat cea de-a doua jumătate a secolului. De această dată, purtat între învingătorii din al doilea război mondial.

Firesc ar fi fost ca acum, după dispariţia Uniunii Sovietice şi a statelor-satelit socialiste, când S.U.A. şi aliaţii lor stăpânesc arena mondială fără rivali – sau cu rivali prea puţin capabili să le facă faţă –, politica şi ideologia maniheiste să fie lăsate în urmă. Dintr-odată însă, după promisiuni de mai mult echilibru, ne-am trezit într-o lume periculoasă. În condiţii cu totul noi, ne vedem puşi în faţa aceleiaşi intoleranţe, în faţa unor fanatisme greu de înţeles pentru civilizaţia de tip occidental. Promisiunile de echilibru stabil, de depăşire a istoriei au luat forma a patru teze: „sfârşitul ideologiilor”, echivalenţa „fascism = comunism”, „sfârşitul istoriei” şi „războiul religiilor”.

Sfârşitul ideologiilor este o idee care nu face decât să cureţe terenul în favoarea ideologiei neoliberale, sau chiar conservatoare, fără îndoială învingătoare. Astfel, este descurajată practic orice altă concepţie, orice alternativă. Refuzul oricărei alte gândiri atacă însă chiar temeiurile democraţiei. Pericolul este cu atât mai mare cu cât o stângă destabilizată în mod consecvent, la nivel mondial, face loc unor mişcări de extremă dreaptă, mişcărilor naţionaliste, chiar „fascistoide”.

Dacă „socialismul real” a intrat, putem spune, într-o fundătură a istoriei, a concepe astăzi democraţia atât pe teren naţional, cât şi pe terenul relaţiilor internaţionale cu o singură ideologie guvernantă şi a milita în acest sens

înseamnă, practic, să-ţi sapi singur groapa. Până la o nouă demonstraţie a istoriei, mă limitez să semnalez aici esenţa profund ideologizantă a acestei idei şi practici politice cu orizont restrâns ce atinge grav nu numai esenţa democraţiei, ci şi viitorul ei.

„Comunism = fascism” este o altă idee corupătoare, lansată şi relansată. Care speculează degenerarea ideilor socialiste originare şi a practicilor socialiste în favoarea, în ultimă instanţă, a fascismului. Refuzând orice demers istoric şi analitic. Astfel, abordarea metodologică este simplă. Sunt luate în seamă doar anumite asemănări, indiscutabile, pe linia totalitarismului, iar deosebirile (esenţiale) sunt eludate.

Se pune semnul egalităţii între aceste idei originare, cultura socialistă critică, de mare varietate, acumulată timp de mai multe sute de ani, şi cultura caricaturală fascistă. Procedeu pe cât de la îndemână în contextul actual, pe atât de falsificator. Punând inclusiv ideile originare, sensurile socialismului sub umbrela compromiţătoare a celor fasciste. Compromiţând astfel nu o practică ce s-a autocompromis, ci orice valoare a ideilor socialiste de importanţă istorică, a oricărei mişcări de tip socialist. Astăzi, grav este că suferă democraţia, fascismul câştigând teren (vezi ultimele alegeri din Franţa, cele din România şi ascensiunea dreptei extremiste sub variate forme etc.).

Sfârşitul istoriei nu este decât ideea complementară, care le rotunjeşte teleologic pe celelalte două. Idee care contrazice însăşi istoricitatea societăţii, a umanităţii, negând timpul istoric, cel al devenirii noastre, fără de care Europa nu ar fi Europa şi astfel nu s-ar fi descoperit nici America şi, mai ales, America nu ar fi cea de azi…

Ideea sfârşitului istoriei dă curs liber ideologizărilor monomaniace, îngheţând istoria, îngrădind imaginaţia istorică şi, de asemenea, căutarea alternativelor, valorile. *Teoretizând rigidizarea structurilor date*.

Un ultim element al aceluiaşi pachet ideologic este ideea *războiului sau „şocului civilizaţiilor”*, concept de

sorginte mai veche care tinde să pună semnul egalităţii între civilizaţie şi religie, reducând interesele, conflictele actuale în esenţă la ciocniri religioase. Nu că religia nu ar fi un factor definitoriu chiar şi al culturilor moderne şi contemporane, dar nici pe departe nu le epuizează.

„Războiul civilizaţiilor" este o ideologie şi o practică prin excelenţă simplistă şi reducţionistă şi ca atare este maniheistă. Ceea ce, în condiţiile unui raport de forţe brutal *asimetric* pe plan mondial, creează noi şi noi probleme. Demonizarea unei însemnate părţi a omenirii, împărţirea acesteia în *bloc* în bună şi rea duc la opoziţii artificiale şi care produc noi probleme sociale şi politice reale şi grave.

În situaţia nou creată, după un Război Rece încrâncenat, acest „pachet ideologic" reprezintă un blocaj bine conceput ca efect imediat. Pentru că tinde să bareze drumul oricărui *spirit critic*. Intimidând orice iniţiativă de acest fel. Netezind, de fapt, calea unui conservatorism nedeclarat. Refuzând critica şi sensibilitatea istorică, refuzul însuşi afectează societatea în întregul ei. Afectează timpul, timpii sociali, prezentul şi viitorul, dând frâu liber fenomenelor deloc democratice, cum ar fi intoleranţa, furia, fanatismul social şi individual, care se pot întoarce împotriva noastră cu forţa bumerangului.

Aceasta, de fapt, favorizează o formă originală, nouă, prelungită a Războiului Rece. De această dată, fără adversari. Cel puţin pe măsură...

Am făcut excursul de mai sus, şi nu va fi singurul, deoarece simt că, pe un asemenea teren, abordarea evenimentelor din anii trecuţi, inclusiv a celor din Ungaria-1956, ar putea părea o „sfântă inutilitate". În aceste condiţii, mai mult interes poate trezi un trup îmbălsămat acum mii de ani decât o personalitate istorică precum Nagy Imre. Pe deasupra, un demers precum cel făcut în lucrarea de faţă prezintă riscuri suplimentare – acela de a-l expune pe Nagy Imre derizoriului, poate chiar injuriilor, sau acela ca tema să fie, din nou, exploatată ideologic.

Desigur, pentru a elimina aceste riscuri, este necesar

un sistem de referinţă în care evenimentele istorice să se integreze în aşa fel încât figura lui Nagy Imre să nu-şi piardă dimensiunea istorică. O lume în care umanismul lui consecvent, care tindea spre universalitate, să-şi găsească locul cuvenit.

Au existat acel timp, octombrie 1956, acea ţară, Ungaria, acel om, Nagy Imre, şi acel grup din jurul lui care, deloc întâmplător, au ajuns în fruntea evenimentelor, lansând o provocare istoriei în ţara lor. Provocând minţile şi sensibilitatea istorică. A intervenit însă „realismul istoric”, căruia Musil i-a dat numele de „realism cinic” – o alianţă, ca expresie a spaimei politice, atât din afară, cât şi dinăuntrul Ungariei, ajungându-se la un consens general ciudat, care a permis curmarea brutală a acelor evenimente, a vieţii lui Nagy Imre şi nu numai a lui.

Câte nume nu li s-au dat acestor evenimente: revoltă, răscoală, puci, revoluţie şi, mai ales, contrarevoluţie. Câte sensuri nu li s-au atribuit acestor termeni, sensuri deloc dezinteresate. Este mai bine să evităm războiul termenilor şi al definiţiilor, nu pentru a ne eschiva, ci pentru a-l lăsa să vorbească pe Nagy, cel din amintirile sale prea proaspete, scrise în România, la Snagov, în cea mai chinuitoare izolare, fără informaţii sau, oricum, cu informaţii minimale, fără vreun schimb de păreri cu tovarăşii lui sau cu alţii, excepţie făcând discuţiile cu câte un demnitar din Ungaria sau cu trimişii P.M.R.-ului şi, eventual, cu cei de la Securitate.

Nagy vorbeşte despre evenimentele din octombrie şi despre desfăşurarea acestora, dându-le un sens clar, precis, fie că are în vedere revoluţia sau precipitaţiile contrarevoluţionare, fie cauzele acestora. Pentru el, revoluţia înseamnă, într-un fel, reluarea după 1945 a evenimentelor revoluţionare. În condiţii noi. Reaşezarea lor pe temeiuri democratice, de la economie, cadru juridic, politic, până la problemele morale. Punând în centrul activităţii politice de partid şi de stat viaţa oamenilor. Semnificaţiile socialismului pentru întreaga societate.

Pe cât de convins este de adevărul lui, pe atât de

deschis se arată faţă de reluarea discuţiilor, reevaluarea evenimentelor. Este un om lucid, dar trist, pregătit pentru orice, dar, mai presus de toate, pregătit să apere acele evenimente încă în curs de desfăşurare. Mai exact, acele valori pentru care se bătuseră mulţimile.

Nagy nu este un purist, nu crede în omogenitatea acestei mişcări, în absenţa tendinţelor de restaurare. Dar, pentru el, filonul contrarevoluţionar nu reprezentase sensul major sau esenţa acestor fulminante evenimente, ci doar derapaje şi denaturări. Simple efecte ale lipsei de înţelepciune politică, ale erorilor strigătoare la cer din partea conducerii de partid şi de stat, ale bâlbâielilor sovieticilor, dar, în primul rând, ale conducerii maghiare, şi aceasta în condiţiile în care ritmul, avalanşa evenimentelor fuseseră ameţitoare.

Cum spuneam, Nagy Imre era pregătit pentru tot ce este mai rău, dar nu îşi pierduse speranţa. Pe ultima pagină a *însemnărilor* sale, parcă obosit, chiar abătut, crede că a venit timpul să se oprească. Lăsând aprecierile pe seama viitorului. Pe seama unor vremuri mai calme, mai echilibrate? Şi aceasta după ce făcuse aprecieri tranşante, fiind de o remarcabilă siguranţă de sine pe tot parcursul scrierilor sale. Chiar şi atunci când unii, din grupul lui, începuseră să ezite sau să devină tot mai „realişti”.

Se instalează o oboseală, un fel de tristeţe, pe ultima pagină a *însemnărilor*, după ce fuseseră enunţate acele caracterizări ale stalinismului ca teorie şi practică dictatorial-totalitare, ca activitate în esenţă antimarxistă şi contrarevoluţionară, după ce evenimentele fuseseră analizate cu o luciditate scăpărătoare nu numai din punctul de vedere al prezentului istoric, ci şi al viitorului. Fără să depună armele, Nagy se simte invadat de îndoială, într-un moment de restrişte copleşitor, când lasă judecata pe seama timpului viitor, de care el nu va mai avea parte. „Sunt prea supărat, jignit”. Şi, mai departe: „*Qui vivra verra*”.

Aşa este, numai că el nu a mai dispus de acest timp al revizuirilor, al reconfruntărilor. Nu se îndoia nicio

secundă în privinţa necesităţii reformei radicale, deci revoluţionare a socialismului. Poate se îndoia de posibilitatea acesteia.

Pentru a-l înţelege, trebuie să devii contemporan cu el, cu evenimentele de atunci, să fii martorul şi supravieţuitorul acelor vremuri. Măcar imaginar. Nu poţi să nu înaintezi pe firul timpului până în prezent, care este cel mai înalt punct de observaţie, pentru că ne oferă o retrospectivă de o jumătate de secol. O viaţă de om.

Nu se poate ca subiectivitatea să nu tulbure această întâlnire, această coabitare cu spiritul lui Nagy Imre. Acest du-te-vino în timp, propria-ţi devenire şi circumscriere, mai exact, delimitare de trecut, dar şi de prezent. Să încerci să te smulgi din mlaştina confuziilor şi, mai presus de toate, gândindu-te la trecut, să încerci să înţelegi prezentul. Viitorul e încă prea înceţoşat.

Nu de puţine ori, mai ales în ultima vreme, am auzit concluzia tragică rostită aşa, mai spre sfârşitul vieţii: „Am luptat de partea cea proastă”! mai cu seamă când este vorba de stânga comunistă. Întrebările pe care mi le pun astăzi sunt: Care a fost în acest secol XX partea bună a baricadei? Ce înseamnă să lupţi de partea cea bună? Care au fost opţiunile oferite de istorie? Care au fost sensurile, valorile politice şi de care parte erau ele pure ori limpezi? Simpla retrospectivă, adică subsumarea acestui prezent trecutului, judecăţile simpliste, unilaterale şi, mai ales, refacerea istoriei după interesele şi matricea prezentului nu numai că deformează realităţile de atunci, dar secretă doar ură şi fanatism, transferând atenţia în mod artificial de la prezent şi scandalurile lui în trecut. Iar cei rămaşi la clişeele spiritului sclerozat, refuzând critica trecutului, dezvoltă doar nostalgii rele, care îi scot din timpul prezent şi din problemele reale. Şi astfel scandalul istoriei nu se încheie niciodată…

Singura salvare este să fii un observator care acceptă ceea ce s-a consumat, pentru că realitatea cu datele ei, oricât de complicată, rămâne implacabilă. Să încerci să o înţelegi şi, în acelaşi timp, să intri în miezul contradicţiilor

şi limitelor care te asaltează. Să încerci să nu te laşi momit de proastele ideologii, oricare ar fi ele şi oricât de promiţătoare s-ar arăta.

Observatorul de azi a trăit evenimentele trecutului cu sufletul la gură, mai ales atunci când era vorba de valorile democratice, de vieţile oamenilor, şi a pariat pentru ele. Dar a trăit şi confuz, mai ales atunci când soluţiile nu se întrevedeau. Când o altă cale, a treia, rămânea o himeră, ca şi astăzi, de altfel. Şi totuşi, bătălia trebuia reluată. Iar Nagy Imre a reluat-o.

De ce să redeschidem astăzi aceste dosare, această istorie? Poate pentru ca să înţelegem acele evenimente mai bine decât le-am înţeles atunci. Sigur, cu preţul unor uriaşe pierderi sociale, umane, culturale. Învăţând câte ceva, dacă din istorie se poate învăţa ceva. După cel de-al doilea război mondial, un general a spus: „Cine nu e confuz în aceste vremuri nu înţelege nimic din istorie”. Este paradoxul în care înotăm şi azi. Evident, nu pentru că asta vrem, nu e vorba despre o confuzie artificial cultivată, ci despre recunoaşterea faptului că istoria este înceţoşată, îngemănând imprevizibil interese diverse, care au totuşi un numitor comun: forţa, puterea, dominaţia. Inteligenţa rămâne continuu în urma practicii politice. Suntem forţaţi mereu de împrejurări, de conjuncturi, de limitele omului singur.

Oricum, de multe ori chiar şi paradoxurile luminează unele stări de lucruri. Probabil nu întâmplător, omul politic Nagy Imre a făcut cea mai consecventă critică a stalinismului, tocmai din interiorul sistemului comunist. Trecând de la planul ideilor politice la critica practică propriu-zisă, care a ajuns fără voia lui la forma armată... Performanţa lui istorică a fost nu numai că a îndrăznit să fie consecvent în critica lui, ci şi că şi-a asumat această consecvenţă până la capăt. Ceea ce însemna pe atunci jocul cu înfrângerea, jocul cu moartea. Dar aşa se petrec lucrurile în istorie. Care este ingrată. Şi, mai presus de toate, risipitoare.

Cine *a fost Nagy Imre*? În ce fel să aflăm cum a fost

el? Sunt ipostaze şi ipostaze, timpi şi vremuri, unghiuri de vedere.

Iată Budapesta. În spatele Parlamentului – splendid copiat după cel englezesc – se află un parc minuscul. Acolo se înalţă monumentul lui Nagy Imre. De fapt, unul dintre multele. Un monument? Sigur. Doar că el contrazice monumentalul. În perfect acord cu personalitatea lui Nagy Imre.

Piaţa Martirilor arată aproape neîngrijit. La mijloc, un bazin „murdar”, neirigat (aşa şi trebuie să fie), cu borduri de marmură. Peste el, un pod semănând cu Puntea Suspinelor, pe care se poate trece şi care, în fapt, reprezintă postamentul monumentului.

Statuia este a unui trecător care pare să fi obosit şi acum s-a oprit rezemându-se de parapet. Da, un trecător. Obosit. Singur. Statuia nu are mai mult de doi metri. Deci ceva mai înaltă decât modelul. La prima vedere, un om obişnuit, oarecare. Banal, de fapt. Dar unde este istoria?

Nagy Imre este îmbrăcat cu un pardesiu bine croit. Poartă fular – să nu răcească. Pălărie. Şi stă aşa, la mijlocul podului. Uşor rezemat, priveşte unde, încotro? Nu ca şi cum ar vedea ceva, ar fixa ceva, ci oarecum într-o parte. Razant, cu privirea, de fapt, pierdută, gânditor, ca unul care rememorează, care caută. ce? Timpul pierdut?

Privire de pe pod. Suspendată. Privirea cuiva care vine de undeva, se află în trecere, ia o gură de aer, foarte singur, se opreşte să priceapă o vorbă, un gând. Al cărui drum a fost retezat aici, în plină suspendare. Pe podul peste un bazin pătrat, un civil oarecare, foarte îngrijit, căruia cu siguranţă îi place viaţa. Se vede că-i obosit după un răstimp în care i-a fost greu, ceea ce nu i-a ştirbit cu nimic din acurateţe, din echilibru, din aşezare. Un om care, în curiozitatea lui secretă, dar şi dezvăluită, a evoluat lent, aproape tainic spre viaţă, spre adevăr. Încăpăţânat până la moarte, de fapt, consecvent.

Monumentul te captivează, cu cât îl priveşti mai mult; el creşte dinspre banal spre câteva semnificaţii.

Iată un om care, poate chiar împotriva firii sale, cu

siguranţă împotriva curentului istoriei, înaintează. Spre ce? În ce direcţie? La aceste întrebări caută şi el un răspuns. O fiinţă deloc spectaculară, chiar simplă, simplitate pe care mulţi au confundat-o cu lipsa de anvergură. Cu banalitatea, în lentoarea ei, cu lenea, cu lipsa de reacţie…

Nu se ştie dacă este vorba de un om politic înnăscut, conform unor criterii standard. Poate doar conform unor necesităţi contemporane. Exact în măsura în care ia foarte în serios politica. Ceea ce înseamnă că în centrul ei, al gândirii politice şi mai ales al practicii politice, aşază oamenii, mulţimile, întreaga societate. Nu-i puţin.

În acest sens, de o mare importanţă sunt lentoarea, îndoiala pe care le secretă şi fără de care nu ar fi putut străpunge zidul disciplinei sale ideologice, de partid, care trebuia să fie pentru el sfântă. Nu ar fi realizat breşa fără de care criteriul moral în politică nu şi-ar fi găsit locul, atât de important în concepţia sa.

Nagy Imre este cel care nu doar visează, ci gândeşte şi se luptă pentru un socialism uman. Tautologie rezultată din nevoia criticii radicale, dusă adică până la rădăcinile „socialismului real”, ale căii complet deraiate.

Şi aceasta în cea de-a doua jumătate a secolului XX, când toate semnele istoriei indicau nevoia universalizării speciei umane, când mondializarea devenise mai mult decât o tendinţă, când umanizarea speciei noastre presupunea umanizarea mijloacelor în raport cu scopul, reducerea violenţei, a dictatului politic, a cruzimii, a crimei, reabilitarea omului ca o formă a concilierii cu ceilalţi, cu natura şi cu sine.

Privirea de pe pod este o privire foarte greu de prins, acolo, în micul parc. Foarte greu şi pentru că monumentul aproape că nu se vede dintre arborii şi vegetaţia care au crescut şi cresc văzând cu ochii, depăşindu-i înălţimea. Împresurându-l, făcând un zid în jurul lui, un zid al uitării. Se mai vede câte ceva, borul pălăriei, o mânecă a pardesiului, un semiprofil. Ambianţa e frumoasă pentru că verdele naturii e viu.

E bine şi aşa, dar nu este de ajuns, trebuie tunsă verdeaţa, chiar dacă ea înseamnă viaţă nouă, trebuie făcută lumină în jurul monumentului, al statuii şi staturii lui Nagy. Fără eroizări, fără deformări şi minimalizări. Eroismul autentic de multe ori hibernează, dar se impune fără cuvinte. Chiar şi acolo unde moartea stă la pândă.

Artistul care a realizat monumentul (Varga Tamás, 1996) l-a intuit perfect pe Nagy. Ca pe unul dintre noi, noi oamenii, care a îndrăznit totuşi să fie şi să rupă zăgazurile. „S-a răsculat marea”.

Când întrebi cui aparţine „1956”, întrebarea implică o alta: cui aparţine Nagy Imre? Se impune un prim răspuns: aparţine istoriei. Oamenilor, care au fost ei înşişi oameni-evenimente, în toată complexitatea şi varietatea scopurilor şi tendinţelor. Dar aparţine şi duratei medii sau lungi a istoriei. De la conjunctura fierbinte plină de aburii furiei, ai temerilor, ai ciocnirilor până la ruptura istorică. Până la faptele nude. Până la filmul lor nud, la reconstituirea calmă şi totuşi pasionată. Când interesele de atunci sau de acum se cuminţesc, tinzând spre adevăr.

Noi trebuie să săpăm de acum înainte tocmai în această direcţie. Ceea ce este foarte greu pentru că, între timp, lumea pe care Nagy Imre a vrut să o reformeze s-a spulberat pur şi simplu, ca niciun alt imperiu. A dispărut ca un vis transformat în coşmar. Această schimbare de decor istoric a dus la o bruscă schimbare a raporturilor cu trecutul, cu prezentul, la brusca modificare în atitudini şi în mentalităţi. Pentru că s-au prăbuşit şi valorile care ţineau „de scurtul secol XX”.

Odată cu ele s-a modificat şi memoria. Adică identitatea oamenilor. În marile fracturi istorice, ne-am fracturat oare şi noi? Suntem mai fragili decât credeam?

Epistemologul elveţian Jean Piaget spune că, în realitate, nu există nimic total nou. Oamenii nici nu pot înţelege ceva total nou, în afara continuităţii (istorice), în afara îngemănărilor dintre diferite fenomene, nu pot înţelege valori de tipuri diferite şi din timpuri diferite. Piaget ne avertizează în legătură cu capacităţile noastre de

cuprindere. În legătură cu limitele noastre. Cele ale suportabilităţii. Şi, dacă la aceste aspecte, fundamentale, ontologice şi gnoseologice, le adăugăm şi pe cele psihologice, morale, condiţia oamenilor de astăzi se arată mai variat şi mai sufocant încercată decât oricând. Interesele lezate în trecut, demnitatea subminată, teama pentru ceea ce ai fost sau nu ai fost, frica din trecut, teama pentru prezent, viitor şi, mai ales, incapacitatea de a te asuma pe tine însuţi în timp, aşa cum ai fost şi ai devenit, duc pe drumul cel mai scurt spre ştergerea memoriei… A identităţii.

Transferând responsabilitatea asupra celorlalţi, ajungem să lansăm acuzaţii ce se ciocnesc prin aer ca păsările pe timp de furtună. Duşmanul ţi l-ai desemnat. Doar tu singur te poţi privi drept în oglindă. Fanatismul este în floare.

Trăim o nouă cruciadă. Care începe în minte, în suflete, în familii. Invadează întreaga societate. Cultura. Oricând, oriunde. Tineretul se dezvoltă în atmosfera celei mai crunte beligeranţe… toţi împotriva tuturor. Mai exact, sub imperiul intolerantului dicton: „Cine nu-i cu noi e împotriva noastră”. Parcă am mai auzit undeva această belicoasă lozincă. Vine din vremuri biblice şi supravieţuieşte cu spor.

Problema este – de vreo cincisprezece ani încoace – la ce bun? Oricum, cu foarte puţine excepţii, ea nu foloseşte la limpezirea conştiinţelor. La îmblânzirea sufletelor. Noul fanatism nu produce decât noi temeri şi un fel de război civil al spiritelor, al stărilor şi relaţiilor sociale.

Efectul este dezastruos în cultură, în perceperea identităţii noastre colective şi a celorlalţi. Toată lumea se dezice. De sine, de ceilalţi, de trecut, de prezent. Toată lumea devine altceva decât a fost. Unii plusează din ură faţă de trecut. Alţii din ură faţă de prezent.

De unde începem atunci căutarea, care mai pot fi semnificaţiile evenimentelor din Ungaria, 1956? Ne mai pot spune ceva Nagy Imre şi grupul său?

În anul 2003, în luna mai, mi-a povestit cineva – care nu prea ţine minte Snagovul, pentru că avea doar doi ani când a fost deportat aici împreună cu fraţii şi cu părinţii săi, cineva care nu are amintiri „locale”, dar a cărui copilărie a fost marcată dureros de ’56 – că a fost invitat la o şedinţă comemorativă a acestor evenimente, şi acolo „nu a mai recunoscut pe nimeni”. Pentru că acolo toţi sufereau de amnezie… Iar cine îşi păstrase memoria era condamnat la o neagră solitudine.

În aceste condiţii, statuia lui Nagy Imre nu se mai bagă de seamă. În jur cresc copacii. Dar şi buruieni, şi toate îl acoperă. Tocmai din această cauză în jurul lui trebuie făcut în continuare curat. Buruienile o dată plivite, va fi lăsat să fie el însuşi, în contextul istoriei căreia i-a aparţinut. El, aşa cum a fost, trebuie înţeles. Astăzi. Deloc maniheist. Deci nu în ideea purităţii răului de atunci şi a purităţii binelui de acum. Dacă istoria este un şir nesfârşit de poveşti, ea nu a fost şi nu este totuşi un basm în care întotdeauna învinge binele. Sau triumfă doar răul.

Cine a fost Nagy Imre? Ne-o spune chiar el în scrierile sale. Înainte şi după „evenimente”. De unde rezultă că, într-adevăr, avea o anumită concepţie cristalizată despre socialism şi despre viitorul acestuia. Ştie şi cine trădează pe cine. Cert, nu era un „realist”, dar niciun cinic într-ale politicii. Şi a plătit cu viaţa. Asumându-şi moartea. Nu a fost un trădător şi, mai ales, a învăţat să nu gândească în opoziţii-perechi: alb-negru, bun-rău.

Înainte de toate, trebuie spus că a fost un om. Deşi acum, în perioada tuturor demonizărilor, auzi deseori afirmaţii tăioase: „Ah, un comunist? Un ticălos!” sau: „Un comunist nu poate fi un om cumsecade”.

A fost un om, în ciuda constrângerilor mortale ale sistemului în care îşi croia destinul. Cu greu, trebuind să lupte cu el însuşi. Cu deprinderile sale politice, cu disciplina inculcată de către un partid prea sever cu membrii săi ca să le permită libertatea de gândire şi de mişcare. Rămânând în urma evenimentelor şi a lui însuşi prea des. Un om căruia îi plăcea să bea un pahar de vin

bun, să cânte şi să danseze. Care era prezent, dar şi întârzia la marile evenimente. Care, din când în când, amuţea. Atunci când trebuia să spună cu voce tare ceea ce avea de spus. Pierzând întâlnirea cu istoria. Dar nu m-ar fi mirat să fi întârziat şi la propria nuntă. Un om loial idealurilor sale socialiste. Prietenilor. (Probabil, atât cât poate fi un om politic astăzi, sau ceva mai mult chiar.) Da, era aproape greoi. Deloc strălucitor. Corect şi clar. Părea să creadă că are destul timp. Stătea pe gânduri. Citea stăruitor, mult, uneori prea mult. Nu era nici pe departe o panteră politică. Însă experienţa arată că, în condiţii adverse, orice calitate se poate transforma în opusul ei. Calităţile lui de multe ori se răzbună. Chiar grav, pentru că sunt provocate de evenimente istorice şi se varsă în istorie, care nu iartă. Astfel, în acele zile de sfârşit de octombrie, evenimentele se succedă, se prăvălesc în ritm infernal. Nimeni nu le poate rezista pe măsură. Dar pe el, cu certitudine, îl depăşesc. Mai ales când nu poate sesiza marea conspiraţie a celor din preajmă. Urzelile celor de la Moscova, Beijing, Bucureşti. şi din alte capitale ale lumii. Un joc în stil mare, în care contează doar interesele de moment.

Suntem în 1956. Adevărat, cam târziu, dar se pare că acum s-au ivit condiţiile în care Nagy crede că se poate promova reforma socialismului maghiar. Ideea de socialism. Altfel, orizontul acestei lumi se va îneca în catastrofă. Ceea ce se va şi întâmpla.

Modernitatea socialismului lui Nagy vine din democratismul său. O democraţie consecventă, în toate dimensiunile vieţii sociale. Atotcuprinzătoare, adică pentru toţi membrii societăţii. Coerentă, fără capricii şi exteriorităţi fals demonstrative. Criticând totodată o democraţie deraiată până la autoritarism, chiar totalitarism. Consecvente şi atotcuprinzătoare şi acestea.

Este o altă problemă istorică dacă se putea proceda şi altfel şi, dacă se putea, de ce nu a fost să fie. Se spune că istoria nu se discută. Faptele sunt fapte. Date şi atât. Cred totuşi că Schumpeter are dreptate atunci când

afirmă, în *Jurnalul* său, că există o istorie reală şi una posibilă (care, în literatura anglo-americană, se numeşte *if-history*). Desigur, ceea ce este de ordinul posibilităţilor ratate nu poate fi decât de ordinul speculaţiilor privind posibilităţile reale care au scăpat recunoaşterii, exploatării concursurilor de împrejurări. Care uneori ţin de întârzieri temporale, de gesturi pripite, de întâmplări proaste. Adică de neşanse. Ţin, de ce nu? de proasta prezenţă la locul potrivit a oamenilor politici, de defectele personale ale conducătorilor.

În Nagy se îngemănează omul care se autoclarifică treptat cu gânditorul politic care sare peste propria statură. Poate nu cu suficientă cultură politică europeană. Dar îşi forţează propriile limite. Fruntaş al mişcării muncitoreşti internaţionale şi al Ungariei socialiste, el evoluează, dar totodată omul de acţiune este prins în chingile sistemului, în curs de rigidizare cadaverică. De aici îi vin şi buna cunoaştere a sistemului, şi frânele din el, inclusiv contradicţiile. Ele vor constitui miezul ideilor sale reformatoare şi explicaţia ezitărilor, întârzierilor, inclusiv a momentelor când va fi luat pe sus de evenimente.

Oricum, Nagy este primul om politic din ţările socialiste care întreprinde ceva coerent, teoretic şi practic reformator socialist. Întreprindere ce va fi reluată în 1968 în Cehoslovacia: „socialismul cu faţă umană”.

Ce ar fi făcut Nagy Imre şi grupul său dacă revoluţia ar fi avut câştig de cauză? în ce măsură erau pregătiţi, dacă socialismul ar fi fost într-adevăr reformabil – iată întrebarea. Oricum, istoria a pus capăt într-un fel şi a răspuns NU! Implozia socialismului pare răspunsul definitiv. Răspunsul este înainte de toate consubstanţial unui sistem care şi-a negat propriile coordonate politice, economice, culturale şi umane. A negat adică democraţia, economia de piaţă socială, cultura deschisă spre toate orizonturile. În al doilea rând, trebuie ţinută seama şi de politica antagonică care caracteriza de fapt poziţia ambelor părţi, ce nu aveau aceleaşi resurse. Statele capitaliste urmăreau izolarea, slăbirea şi, în ultimă

instanţă, anihilarea statelor socialiste... Prin cele mai variate mijloace şi în funcţie de moment. De la războiul de intervenţie şi blocada economică până la Războiul Rece, cursa înarmării etc.

Această presiune politică internă şi externă, mai mult sau mai puţin continuă, a contribuit la crearea unui teren din ce în ce mai lipsit de elasticitate, mai rigid supus şabloanelor. De-a lungul vremii chiar sanctificat ca atare. Ca o enclavă sufocantă care se preface că îşi ajunge sieşi. Care se autoconvinge că este sau vrea să se creadă că este culmea perfecţiunii. Enclavă care trebuie să suporte consecinţele propriei izolări, închideri.

Pe parcurs nu puţini au fost îmboldiţi, chiar chinuiţi de întrebarea dacă se poate şi altfel. La această întrebare, nu fără teamă, nu fără reţineri, Nagy Imre a răspuns pozitiv. Cu un da, inclusiv practic.

Repet însă, Albert Camus, imediat după evenimentele din Ungaria, deci după înfrângere, a răspuns cu un categoric nu: „Totalitarismul nu este reformabil”, a afirmat el. Într-adevăr, existau prea multe fapte, evenimente care încercaseră fără succes să forţeze limitele sistemului, într-un mod sau altul. Astfel, în Germania răsăriteană, în 1953, muncitorii şi-au cerut drepturile cu voce tare, în Polonia, în 1956, dar şi mai târziu, în Cehoslovacia, în 1968, se vor pune şi se vor repune aceleaşi probleme.

Desigur, cea mai dură mişcare *de jos, dar şi de sus* are loc în Ungaria în 1956. Peste toate acestea va veni mişcarea declanşată de sus, dar, din păcate, fără susţinere de jos de către Gorbaciov în anii ’80 (glasnost şi perestroika). Care a eşuat şi, odată cu ea, s-a descompus întregul sistem socialist. S-a dezintegrat şi U.R.S.S. Proces care nu s-a încheiat nici astăzi.

Toate acestea vor duce la reformularea lumii, fără să dispară însă antagonismele structurale. În condiţiile unei catastrofale destabilizări mondiale.

Ca urmare, politica internaţională continuă şi astăzi în spiritul antagonismelor – care par mai departe ireconciliabile. Cu alţi protagonişti. Singura figură stranie

a acestei lumi este China. Ca vestigiu al unei lumi dispărute… Şi care totuşi astăzi, corectându-se, este în plină explozie a facerilor. Exemplul ei ridică mii de întrebări la care răspunsul nu ni-l poate da decât viitorul. Oricum, este un imperiu uman şi teritorial care nu s-a destrămat şi care se dezvoltă în trombă. Dar care nu ne ajută să răspundem întrebărilor pe care ni le ridică istoria. Doar le înmulţeşte.

Acestea sunt condiţiile în care vorbim despre Nagy Imre şi evenimentele din 1956. Dacă el a optat şi s-a bătut pentru o societate socialistă deschisă, umană, democratică, noi nu putem releva figura lui şi acele evenimente decât integrate tot într-o lume deschisă, flexibilă. În ciuda tuturor tendinţelor inverse care se manifestă astăzi, în pofida unei lumi care pare că „şi-a pierdut capul” în urma victoriilor repurtate. Dar care, de fapt – oricât ar fi trudit pentru ele –, a fost luată prin surprindere. De nişte victorii cărora nu le poate rezista.

Totuşi, important este să vedem dacă a rămas ceva viu din experienţele istorice de acum o jumătate de secol. Dacă mai există elemente recuperabile.

Disidenţa lui Nagy Imre are astăzi semnificaţii multiple. Le depăşeşte pe cele din 1956 şi, în general, pe cele din perioada „socialismului real”. Pentru că reformismul maghiar, cel propus dinăuntrul sistemului, ale cărui semnificaţii bat departe, ne trimite la duratele lungi ale istoriei.

Dar, atât timp cât prezentul şi trecutul, generaţiile care le aparţin se vor împărţi în generaţii de „vinovaţi” şi de „neprihăniţi”, sunt slabe şanse să abordăm cu calm aceste probleme. Mai exact, vom continua să demonizăm sau să idealizăm timpi şi valori. Rămânând prizonierii stărilor nefaste.

Nimeni nu-şi poate alege societatea în care „pică” prin naştere, aşa cum nu-şi poate alege nici părinţii. Prin simpla existenţă într-o societate sau alta nu eşti vinovat şi nici nu ai vreun merit. Iar responsabilitatea pentru ce faci şi cum trăieşti nu poate fi decât individuală. Ceea ce nu

înseamnă că în istorie nu există generaţii mai încercate.

Mai departe, pe cât de determinaţi suntem de condiţiile în care evoluăm – din familie, şcoală, mediul intelectual, profesional, moral –, pe atât suntem şi de diferiţi. În primul rând pentru că, biologic, suntem unici – irepetabili, spun geneticienii de astăzi. Iar datorită educaţiei, culturii, caracterului, diferenţele sporesc. Astfel, oricât de uriaşă ar fi forţa de constrângere a unor sisteme nedemocratice sau antidemocratice, dictatoriale, indivizii, grupurile pot reacţiona diferit. Chiar foarte diferit. De la o atitudine de târâtoare până la demnitate. În ultimă instanţă, poţi fi moral în situaţii imorale. Cum spune poetul, „omul este mai puternic decât fiinţa sa”. De abia astfel se poate vedea cine se depăşeşte pe sine. Deci omogenizarea statutelor umane este o absurditate.

În aceste condiţii, a vorbi despre generaţii vinovate, demonizând întregul, pe toţi membrii unei societăţi, este o dovadă de judecată maniheistă, care de atâtea ori ne-a adus pierzania, ajungând până la fanatismul profund antidemocratic în numele căruia condamnăm un întreg fragment al istoriei omenirii. Omogenizându-l din capul locului. Fără simţul diferenţei. Cu intoleranţa împotriva căreia ne ridicăm…

Dacă nu există generaţii neprihănite, ci, eventual, mai norocoase, „războiul civil” dintre generaţii despărţite de ziduri „ale istoriei” nu poate fi decât păgubitor. Analiza responsabilităţilor, autoanaliza socială, individuală, politică şi culturală se impun. Dar demascările, arătatul cu degetul, excomunicările, războiul dosarelor etc. Înseamnă să cazi în capcana trecutului. Adică să foloseşti metode asemănătoare cu acelea împotriva cărora te ridici.

În general, conservatorismul, pentru că acesta este numele unor atare stări sociale şi politice, care încearcă să ia locul totalitarismului comunizant, se dovedeşte o imensă frână istorică în devenirea noastră democratică, dar şi în aprecierea evenimentelor trecute.

Scrierile chinuitoare şi, în acelaşi timp, poate eliberatoare ale lui Nagy Imre de la Snagov au fost

„salvate” datorită copiilor realizate de Securitatea română în cu totul alt scop. În mare taină şi grabă. În timp ce autorul, deportat politic, îşi făcea scurtele plimbări pe alei strict desemnate.

Cartea care a apărut la Budapesta sub îngrijirea lui Nagy Erzsébet, fiica lui Nagy Imre, este o autobiografie neterminată, scrisă tot la Snagov. *O furtunoasă viaţă de om* este titlul sub care a apărut această autobiografie, care nu trece dincolo de anul 1918. Ea nu are numai o importanţă monografică, pe lângă cea autobiografică, ci ne dezvăluie şi un om (politic) înzestrat cu o foarte bună memorie. Cu memoria stărilor, a lucrurilor, a suferinţelor, a situaţiilor din Ungaria milenară şi a relaţiilor economice, politice şi culturale din acea epocă, din ţinutul Somogyország, cu capitala Kaposvár. De unde se trăgea şi familia lui Nagy şi unde, de altfel, s-a şi născut.

S-a născut pe 7 iunie 1896, iar anul morţii şi-l prevede, în această lucrare, astfel: 795? Nagy considera deceniul şase oricum fatal pentru soarta lui. Fără niciun dubiu.

Dacă umanitatea unui om vine din relaţiile sale concrete, din trăirile lui şi felul cum le leagă între ele şi cum învaţă din ele, din modul în care toate se precipită în idei, în sensibilitate, în compasiunea pentru cei din jur, în înţelegerea rosturilor sale în viaţă, toate acestea devenind un anumit *continuum*, care se numeşte memorie sau coerenţă mobilă, atunci Nagy Imre, în ciuda vicisitudinilor sau contrarietăţilor, s-a format şi a rămas un om bogat sufleteşte.

Nagy descindea din „poporul pustei” ca stare socială, chiar dacă judeţul Somogy se întinde dincolo de Dunăre, adică în vestul Ungariei. Bunicii lui au fost ţărani fără cine ştie ce avere. Când se va muta la oraş (Kaposvár), spune el, „ţăranii locului umblau sau cu cizme, sau desculţ”. Şi povesteşte, aidoma lui Camus, că pe bunica din partea tatălui o iubise mult, dar la oraş, ca elev în clasele primare, se ruşinase cu ea. Ruşine de care se va ruşina.

Se raportează foarte afectuos la marea sa familie

ramificată. La cei din jur. „Copilăria mi-am petrecut-o în preajma oamenilor sărmani, ca şi noi”. Îi plăcea să se joace cu „pipa, fumul de pipă, punga de tutun”. Era un copil ca toţi copiii. îl bucurau gesturile afectuoase. Câte „un măr primit în dar, câte o pogace”. Care îi plăceau mai mult decât ceea ce-şi aducea el de acasă. Se juca cu toţi copiii, mai mult cu jucării inventate de ei. Între ei, copii sărmani.

Influenţa profesorilor a lăsat urme adânci asupra celui care spune că în gimnaziu fusese un „elev mediocru”. Dar patriotismul fierbinte, ura împotriva Habsburgilor, stima pentru Kossúth, gândirea democratică, universul gândirii socialiste, aceste sentimente, aceste idei care i-au fost inoculate de profesorul de literatură Hudra, aceste stări îşi vor găsi expresia autobiografică... la Snagov.

Nu lipseşte din aceste pagini nici profesorul de germană, un om antipatic, „grosolan”, care în timpul orei „se juca cu un cuţitaş de buzunar. Era antisemit, îi ura pe colegii noştri evrei, ceea ce şi demonstra, deşi între noi nu se manifesta nici urmă de antisemitism, cu colegii noştri eram în cele mai bune relaţii, probleme de religie nici nu s-au ivit, dar eram invidioşi când ei nu erau prezenţi cu ocazia sărbătorilor religioase”. Nagy Imre era protestant. A avut norocul să aibă ca pastor şi profesor de religie un om cu „sentimente democratice, fiind liber-cugetător”, ceea ce i-a înrâurit întreaga activitate ulterioară.

Elevului Nagy îi plăcea sportul. A practicat fotbalul, patinajul, şi pentru că acestea erau obligatorii. Şi făceau excursii destul de des. Îşi aduce aminte de ele cu plăcere. Oraşul nu avea teatru permanent şi nici cinematograf. Iar când proiectau câte un film, aparatul de filmat era alimentat de motorul maşinii de secerat, „iar noi, copiii, intram pe şest, că bani de intrare nu aveam”. Îi plăceau fabulele lui Esop şi traducea cu plăcere din Cicero.

De reţinut este şi viaţa emoţională, afectivă a acestui tânăr. Se bucura la revederea colegilor, învăţa cu plăcere. Iar vara se ducea cu voie bună la coasă, strângea fânul, căra lucernă alături de bunicul său. „Îmi plăcea viaţa ţărănească”, declară ministrul de mai târziu al agriculturii,

cel care a „împărţit pământul” ţăranilor, după 1945.

La ţară, lumea „tindea în sus”, încerca să-şi depăşească situaţia socială mizeră. Dar relaţiile de familie nu sunt uitate. „Nu mi-am renegat neamul” – spune el. Somogy-ul naşterii şi al devenirii sale, familia, pădurile, văile, regionalismele, toate fac parte din sufletul lui şi totul îl atrage. „Aceasta este patria mea” – scrie undeva departe, în România, despre regiunea Somogy.

Pe cel care crescuse în spiritul revoluţiei de la 1848, care auzise de la cei mari despre revoluţia rusă din 1905, despre războiul ruso-japonez (ţinuse cu japonezii, deşi se vorbea de acum de „pericolul galben”), primul război balcanic l-a atins mai adânc. Dar grozăviile războiului încă nu ajunseseră la ei.

Savuroase sunt descrierile privind campaniile electorale din epocă, desfăşurate în aburi de palincă. Întâlnirea cu ideile socialiste este un moment important, la fel ca şi întâlnirea cu fetele. Mersul la biserică, mai ales din cauza fetelor. Plimbările pe corso, pe strada principală. De unde nu putea lipsi. „Pe urmă dragostea. Pentru o fată blondă cu ochi albaştri. Cu care niciodată nu am vorbit, n-am trecut de salut, dar eram îndrăgostit de ea”.

În condiţiile înrăutăţirii situaţiei materiale a familiei, şi-a întrerupt studiile. Şi, pentru că părea că viitorul aparţine industriei şi tinerii din cele mai diverse medii, inclusiv intelectuale, părăseau studiile şi se îndreptau spre diferite ramuri industriale, învaţă mecanica fină. Deşi mama lui ar fi vrut să-l facă funcţionar. Dar el învaţă meserie. Mai mult chiar, îi plăcea profesia de mecanic. De aici, legătura cu ideile şi mişcarea socialiste. Şi totuşi, s-a înscris la liceul economic superior. Iar între 1914 şi 1918, a lucrat ca funcţionar într-un birou de avocatură. „Aici m-a ajuns primul război mondial”, spune el.

„Vin furiile naţionaliste, ura naţională, febra războinică, care toate au cuprins cu forţă irezistibilă cele mai largi mase”. Mai mult, acest „val a luat cu sine şi clasa muncitoare”. Şi Nagy vorbeşte despre „eroismul soldaţilor”. „Cruzimea, sălbăticia lor au fost înconjurate de

aura eroismului. Şi noi aşa i-am văzut. Eram entuziaşti, în fierbere. Pe urmă soseau ştirile despre morţi şi răniţi...”

„Am făcut parte, am înotat cu vâltoarea, cu starea de spirit” – spune despre sine, în 1956, Nagy Imre. „De unde să ştim atunci ce nenorocire s-a prăvălit asupra lumii, în care şi noi aveam un rol de jucat”.

Pe urmă vine înrolarea. Frontul din Italia (1915). „Aici am cunoscut grozăviile războiului”. Este prima dată când vede războiul identic cu moartea. „Războiul, în realitatea sa fără iluzii”. De acum înainte, „numai pe frontul italienesc, nu!”. Faţă de acesta, frontul rusesc părea o joacă de copii. Şi a ajuns acolo. Pe frontul rusesc. De abia după cinci ani s-a întors acasă. A fost şi rănit. Capturat de ruşi. Ca prizonier de război trece prin Voronej, Dinica, Riazansk, Irkutsk, Berezovska.

Între prizonieri au loc mari discuţii, dezbateri privind ideile independenţei naţionale, ideile republicane. Privind tradiţiile revoluţionare de la 1848, legate de numele lui Kossúth, curentul reprezentat de gruparea Károly Mihály. „Viaţa era dominată de război, de politică”. Pe lângă acestea, prizonierii aveau şi activităţi culturale, făceau sport, formaseră un cor, o echipă de teatru.

Revoluţia din februarie 1917 nu a adus mari schimbări în situaţia lor, „doar înrăutăţiri”, mărturiseşte Nagy Imre. Pe lângă muncă multă, s-au înteţit discuţiile, în care problemele socialismului ocupau un loc din ce în ce mai mare, ca şi problemele mişcării muncitoreşti. În 1918, relaţiile dintre tabăra ofiţerilor – printre care mulţi unguri – şi ceilalţi prizonieri devin din ce în ce mai ostile.

„Contradicţiile privind”. – aici se întrerupe textul autobiografic care se numeşte şi *Schiţa vieţii mele*. Este, ca şi viaţa lui, întreruptă... De fapt, aici se întrerupe în realitate şi un anumit curs al vieţii lui Nagy Imre. Începe definirea viitoarei sale biografii. Adică destinul.

O digresiune greu de înţeles, dar necesară:

„*Se caută loc în istorie pentru Nagy Imre*”.

„Daţi-ne libertatea să ne confruntăm cu faptele, aşa cum sunt ele”.

Norbert Wiener „Nu ştiinţa ucide, ci interesele şi ideologia”.

François Jacob

Da, vom trăi şi vom vedea. Ce? Faptele şi legăturile dintre ele. Dar care fapte? Care legături? Cu ajutorul cui? Al oamenilor de ştiinţă. Al gânditorilor.

Filosofii istoriei parcă ne-au înşelat în aşteptări. Tocmai ei, cei care ar fi trebuit să fie maeştrii marilor corelaţii şi sensuri, proprii veacului care a trecut.

Sociologii, politologii, economiştii şi ceilalţi parcă prea se pierd în amănunte, fără a parveni la sensuri majore. Cei mai mulţi prea se înregimentează. Prea se rătăcesc printre cutele conjuncturilor şi ale intereselor.

Se constată că cei care au pătruns în structurile realului şi au gândirea mai adecvată la real sunt fizicienii. Care, împreună cu geneticienii, informaticienii, psihologii şi fiziologii, aflându-se la confluenţa mai multor ştiinţe, au iniţiat o mişcare ştiinţifică şi tehnică de asemenea anvergură încât, practic, au dat un curs nou nu numai gândirii ştiinţifice, ci şi istoriei umane, civilizaţiei. Din perspectiva lor, rupturi, diviziuni istorice până acum fireşti – printre care diviziunea socială dintre munca fizică şi cea intelectuală – pot fi organic depăşite. Diviziunea aceasta, deşi istoric necesară, a avut şi are încă consecinţe incalculabile privind risipirea potenţialităţilor umane. Din pricina ei, informaţia, comunicarea, cunoaşterea, cultura în general au jucat până acum un rol secund în viaţa socială, dând un sens unilateral determinismului social. Practica (economică, în primul rând) se întemeia cu prevalenţă pe bunul-simţ. Doar odată cu prima revoluţie industrială se instaurează o altă relaţie dintre practică (economică) şi ştiinţă. Un prim pas este acela când forţa fizică a omului este preluată de inteligenţa obiectivată în maşini. A fost începutul reunirii social-culturale a spiritului cu naturalul din om. Moment care pune pe alt făgaş, dă alt sens, altă direcţie civilizaţiei umane. Sigur, e doar un început. Dar cu bătaie lungă…

Oricât de puţin am realiza consecinţele acestor

transformări, ele sunt reale şi încăpăţânate şi obligă la noi abordări.

Este interesant cum gândirea oamenilor de ştiinţă, cât se poate de riguroasă, este deseori şi surprinzător de deschisă, de bine orientată social-istoric. Adică uman. Abordările lor, pe cât par de simple, pe atât sunt de cuprinzătoare, de profunde.

În acest sens, pentru a-i conferi lui Nagy Imre locul ce i se cuvine, se pare că trebuie să-l înţelegem în raport cu prezentul lui aşa cum se varsă acesta în viitor. În care par să revină în actualitate acele probleme nerezolvate pentru care el s-a zbătut atât de mult.

Un viitor care îşi are temeiul în prezent. Dar în legătură cu viitorul nostru, aşa cum se înscrie el în prezent, avem nevoie de martori. Martori fideli. Ai speciei umane de astăzi. Ai timpului viitor. Ai vieţilor oamenilor. Ai vieţii, în general. Avem nevoie de un spaţiu cultural în care să încapă relaţia dintre societate şi natură. Relaţie ce pare a se afla într-un imens pericol. De asemenea, relaţia dintre individ şi colectivitate. Atât de grav speculată şi exploatată. În fond, este nevoie de un spaţiu social în care să încapă destinul fiecărui om – cu posibilităţile sale. Care acum trece pe sub furcile caudine ale realităţilor politice, economice ale societăţii. Până la handicap.

Deloc întâmplător, cu o imensă simpatie şi încredere ştiinţifică, l-am ales ca martor pe Norbert Wiener. Îi putem adăuga şi pe geneticianul Jacques Monod, pe François Jacob şi alţii, ale căror contribuţii la gândirea socială – în prelungirea cercetărilor lor ştiinţifice – stau pe aceeaşi linie cu ale lui Wiener.

Vreau să spun că, de multe ori, ei gândesc mai bine problemele sociale, istorice decât cei din domeniul ştiinţelor sociale. Aceasta nu este o chestiune de inteligenţă sau cultură pur şi simplu, ci ţine de *tipul* de cultură şi inteligenţă. De modul de abordare a realităţilor. De întrebările pe care şi le pun oamenii.

De ce am ales un martor, de acum cincizeci de ani, pe care să-l confrunt inclusiv cu zilele noastre? Cu ziua de

astăzi? Pentru că a fost contemporan cu Nagy Imre. Un contemporan la răscruce de drumuri istorice. Fiecare prins în lumea sa. Fiecare încercând în felul său să lărgească limitele realului.

L-am ales pe *Wiener* nu numai pentru că ne este contemporan şi vizează destinul speciei umane, dar şi pentru că *nu este ideolog*. Pentru că este omul de ştiinţă care leagă între ele lucrurile. Chiar şi ştiinţele. *Părintele ciberneticii* vede consecinţele, în bine şi în rău, ale ştiinţelor devenite structurante în economie. Tendenţial, în viaţa întregii societăţi. El vede, gândeşte, simte problemele sociale. Poate mai mult decât istoricii. Are o sensibilitate umană atât de dezvoltată, mereu acută, încât te miri cum de nu s-au sesizat politicienii. Cel puţin partea lor inteligentă, mai umanizată. Sau poate mai avem mult de mers pe făgaşul istoriei tradiţionale. Avem de dezvoltat incompatibilităţi de tipul infrastructurilor şi instituţiilor politice vechi de când e lumea. Avem încă multe de risipit. În primul rând, vieţi umane. Inteligenţe. Şi, mai ales, posibilităţi…

L-am ales pe Wiener pentru că *nu este om politic*. Pentru că nu se lasă stăpânit de furii părtinitoare. De orbire. Ci umblă cu ochii deschişi, rotindu-i în toate direcţiile.

L-am ales pe Wiener pentru că, din punctul lui de vedere, politica nu trebuie să fie subordonată conjuncturilor păgubitoare. L-am ales pe Wiener, repet, pentru că el, în ciuda tehnicizării, matematizării în cel mai înalt grad a descoperirilor ştiinţifice practic restructurate, nu numai că a rămas *un umanist*, dar a devenit unul pe măsura noii lumi. A lumii informatizate. Pentru că, la fel cu oricare om de ştiinţă, are simţul esenţialului şi intuiţia concretului şi a prăpădului ce poate rezulta din respectarea noilor cerinţe şi posibilităţi.

Şi încă ceva, deosebit de important. L-am ales pentru că Wiener *nu se refuză valorizării*. De unde şi excepţionalitatea umanismului său. Pentru că ştie că nimic nu există în sine, ci face parte din întreg. Că înseamnă

ceva. Că toate descoperirile, invenţiile, splendida restructurare a minţii care ia forma tehnicii/tehnologiei reprezintă doar mijloace. Centrul tuturor acestor înaintări este, adică trebuie să devină specia umană. Omul.

Dacă gândirea liberală originară ar fi consecventă cu sine, cu începuturile sale, în primul rând în privinţa democraţiei, umanitatea s-ar recunoaşte şi azi în aceste idei. Deşi este vorba de un alt moment, desigur cotit, el rămâne unul al libertăţii. Căreia astăzi nu i se poate da substanţă decât prin cultură. În primul rând prin ştiinţă. Adică printr-o relativ corectă informaţie ca adecvare la real.

Aşadar, Wiener valorizează, fără să-i fie teamă că şubrezeşte temeliile ştiinţei. Este umanist fără să-i fie teamă că trădează, alterează specificul ştiinţei.

El este savantul, gânditorul secolului XX care sesizează *istoria profundă*, care indică timpul viitor, în mers. Duratele mijlocii şi lungi.

Părintele ciberneticii pune întrebări şi schiţează răspunsuri care răscolesc, chiar şochează gândirea noastră tradiţională. Organizarea noastră socială tradiţională. Istoria de azi.

Este un început categoric nou în ceea ce priveşte relaţia dintre cultură (ştiinţă) şi societate (practică). Cu consecinţe de aceeaşi anvergură asupra relaţiilor sociale, umane. Dând un sens cu totul nou la ceea ce se numeşte continuitate-discontinuitate istorică, ordine-dezordine, democraţie, progres social, comunitate-individ. Desigur, natură şi societate.

Acest om de ştiinţă, care a simţit ceva pentru această lume, la doi ani după lucrarea sa *Cybernetics, or Control and Communication in the Animal and the Machine* (Hermann, Paris), apărută în 1948, publică o altă lucrare de o concentrare teoretică ieşită din comun: *The Human Use of Human Beings*: *Cybernetics and Society* (Houghton-Mifflin, 1950). Acestora li se adaugă şi *God and Golem* (MIT Press, 1964). Despre om şi maşină.

Cibernetica, adică „ştiinţa transmiterii mesajelor de

la om la maşină”, întemeiază o nouă relaţie între teorie şi practică în general, vizând în special domeniul practicii economice. Prin sistemele de maşini automate se reconstituie unitatea dintre capacităţile fizice şi intelectuale ale omului. Ceea ce determină reformularea unui întreg şir de relaţii sociale. Care nu se realizează de la sine şi nici uşor, dar acestea trebuie de acum contabilizate, înţelese.

Noua relaţie dintre inteligenţa umană şi structurarea obiectelor realizată de ea poate înzestra maşinile şi cu capacităţi de învăţare. Deci cu atributul fundamental al inteligenţei umane. Mai mult, chiar şi cu capacitatea de a se reproduce. Tulburător moment al istoriei. Nici nu este de mirare că prima reacţie a fost aceea a exploatării oarbe a acestor maşini geniale. Neţinând seamă de urmările sociale şi morale. Dezastruoase. Total eludate. Lăsând în urmă întreaga problematică socială. Nici măcar bănuind că cibernetizarea vieţii sociale, dacă nu pune omul în centrul societăţii, poate produce, este adevărat, foarte mulţi bani, dar şi multiple forme, cu urmări încă neîntrevăzute, ale degradării sociale şi umane. Ca urmare, de acum înainte, istoric vorbind, se impune practic, cum spune Wiener, „folosirea omului ca om, şi nu ca un substitut al maşinilor viitoare”. Menirea ciberneticii este dezvoltarea unui limbaj şi a unor tehnici în stare să regularizeze comunicarea.

Trebuie să observăm că locul omului, al speciei umane în propria istorie se schimbă. Wiener îşi precizează punctul de vedere în acest sens: „Aş vrea să consacru această carte – este vorba despre cartea *Cibernetică şi societate* – unui protest împotriva utilizării inumane a fiinţelor umane, pentru că eu apreciez că orice utilizare care le cere şi le atribuie mai puţin decât statutul lor veritabil e o degradare şi o risipă. Degradantă este munca fiinţei umane care constă în simple repetiţii, solicitând doar o milionime din capacităţile sale intelectuale”.

Punerea problemei în acest fel la mijlocul secolului trecut nu a mai ţinut de utopie sau doar de critica unor situaţii date, ci de posibilităţile tehnice de abordare a

organizării relaţiilor sociale ca realitate. Adevărat, pe pragul rupturii de istoria tradiţională. Când apăreau noi posibilităţi şi chiar mijloace şi necesităţi cu totul noi. Iată, problema socializării omului, ca fiinţă totală, nu mai este doar un deziderat filosofic, ci şi o cerinţă practic-istorică.

Istoria nu-şi aduce acum doar simple corective, fie ele chiar şi calitative. Ea se depăşeşte pe sine. Ne aflăm aşadar dinaintea unei *discontinuităţi globale* – ceea ce nu înseamnă lipsa memoriei şi renunţarea la moştenirile „bune”. Acum, de fapt, *se inversează relaţia dintre teorie şi practică*. Realitatea socială, prezentul şi viitorul nu mai pot fi judecate prin analogii istorice. Terenul este pregătit de revoluţiile industriale care au avut loc. De economia capitalistă de piaţă, care a generalizat economia de marfă. Creând astfel terenul circulaţiei valorilor, şi nu numai a celor economice. Al mondializării. Al unui nou tip de civilizaţie.

Acum are loc un fenomen ce nu mai este de acelaşi ordin de mărime. Se schimbă, de fapt, măsura. Discontinuitatea se desfăşoară pe terenul prevalenţei activităţii intelectuale asupra celei fizice. Ruptura istorică anunţată este indiscutabilă. „Economistul clasic în zadar se va strădui să ne asigure cu suavitate că aceste schimbări nu constituie decât simple variaţii de grad şi că aceste variaţii nu infirmă paralelele istorice”. Este limpede, „aici nu este vorba de o nouă religie a progresului, de un substitut emoţional al existenţei sociale”, ci de o nouă etapă istorică a umanizării omului, afirma Wiener.

În acelaşi timp, acum şi aici, pe acest Pământ – chiar dacă suntem nişte naufragiaţi, condamnaţi la moarte şi din punct de vedere cosmic –, valorile umane nu trebuie să dispară, „noi trebuie să reţinem tot ceea ce este cât mai bun posibil”. Dar, înainte de toate, această nouă realitate presupune *o nouă metodologie* a abordărilor sociale, a întrebărilor şi răspunsurilor. Chiar dacă discontinuitatea nu este absolută, de vreme ce în lume nu există nimic absolut nou. Cu atât mai puţin în istorie. Pentru că nici

inventivitatea, nici capacitatea de înţelegere, de asimilare a omului nu sunt absolute. Chiar dacă sunt evolutive. Chiar dacă acum ritmul dezvoltării, în primul rând al celei ştiinţifice, tehnologice, este năucitor.

Aşadar, concomitent cu *refuzul analogiei istorice* ca metodă de înţelegere, de judecare a contemporaneităţii, în condiţiile accelerării istoriei prezente, ale complicării şi multiplicării multidirecţionale a relaţiilor sociale, această „perioadă rămâne extrem de heterogenă”.

O lume mai inegală, mai pestriţă decât oricând, dar cu posibilităţi mai mari ca niciodată. În legătură cu aceste posibilităţi fără seamăn, Wiener îşi manifestă mai degrabă pesimismul istoric. Mai exact, în legătură cu capacităţile şi voinţa oamenilor de a folosi disponibilităţile societăţilor contemporane, noile şanse istorice în interesul omenirii. Pentru că aici intervine proasta practică. Tradiţionala continuitate istorică.

Wiener consideră că un asemenea factor de proastă continuitate este libera întreprindere, *economia de piaţă liberă absolutizată*, care exaltă exploatarea, ca şi cum ea ar fi creatoarea acestor bogăţii, „pe care le deturnează”, de fapt. Uimit de astfel de excese, de inconştienţa istorică, el dă un nume acestui fenomen: „a cincea libertate”, alături de cele liberale clasice. Concurenţa acerbă, exploatarea naturii şi a vecinilor, continuarea „artei risipei” în stil tradiţional, în condiţiile în care abilităţile tehnice au ajuns atât de departe.

Tot ceea ce s-a obţinut astfel este cu două tăişuri. Sau se merge în direcţia progresului universalizat cu efecte umanizatoare, sau, dincolo de diversitatea firească, se va adânci din ce în ce mai mult inegalitatea, în condiţiile proastei interdependenţe. Şi se va universaliza mizeria, sub forma epidemiilor, a foametei. Când ţările sărace vor deveni şi mai sărace, iar ţări ca S.U.A. vor „trăi într-o abundenţă mai mare ca oricând” – spunea în anii ’50 Wiener.

În acest sens, tot ceea ce s-a obţinut poate fi serios compromis.

Viitorul generaţiilor depinde în aceeaşi măsură de capacitatea de a renunţa la sălbăticie sau chiar la sinucidere ca şi de noi paşi în cercetare. „De apariţia unor invenţii care nu există încă”. Numai că acestea nu mai pot fi rezultatul unor minţi izolate. Ele depind, la rândul lor, de colaborarea cercetătorilor în general, de *libera circulaţie* a informaţiilor, de renunţarea la secretomanie. Astăzi, terenul înfruntării celei mai acerbe este acela al concurenţei.

Tocmai aici se dezvăluie caracterul incompatibil al concurenţei cu progresul contemporan. Universalizarea informaţiei nu presupune numai renunţarea la o incalculabilă risipă intelectuală, ci este chiar condiţia progresului la nivelul speciei umane. În situaţia dată, nu putem să nu ne gândim la efectele la care ne expune progresul universalizat dacă nu ţinem seama de vulnerabilitatea noastră ca indivizi şi ca specie. Pentru că „ceea ce altă dată era un fenomen local, ca alimentarea cu apă sau energie electrică etc., acum se transformă în mizerie universală”. În fond, este vorba de creşterea vulnerabilităţii lumii în paralel cu noile posibilităţi.

Apar grave probleme *demografice* care pot afecta echilibrul lumii. În condiţiile în care, în ciuda credinţei multora în mitul progresului liniar – spune Wiener –, aceasta înseamnă să subscrii „la războiul tuturor împotriva tuturor”. Problema reală, după el, este „să descoperim mecanisme cu ajutorul cărora invenţiile de interes public să fie consacrate efectiv interesului public”. Şi mai departe: „Avem nevoie de un sistem în care mutabilitatea şi adaptabilitatea să fie apreciate, şi nu dispreţuite”.

Aici este vorba de o problemă de filosofia istoriei privind schimbările în politica socială globală, pentru a o adecva noilor tendinţe ale evoluţiei umanităţii. Deocamdată prezente la nivelul ştiinţelor şi tehnologiei contemporane. Dar care se manifestă, încă din secolul al XIX-lea, sub forma apropierii în timp şi spaţiu a oamenilor, dar şi ca valori comune ale speciei umane. Este vorba de nevoia de a transforma indivizii care formează specia

umană în subiecţi istorici. Wiener spune chiar tăios: „Noi nu putem figura ca obiecte de proprietate înscrise în cărţile antreprenorilor”, ci ca oameni, ca fiinţe creatoare. Aici nu este vorba de un simplu protest, cu atât mai puţin de negarea economiei de piaţă, ci de *critica unui anumit tip de economie de piaţă*. Cea absolutizată, care expropriază întreaga societate, cu oamenii şi cultura ei cu tot. Subordonând întregul părţii.

Şi, mai departe, Wiener este şi mai categoric: „Dacă omul vrea să continue să existe, el va trebui să nu fie la remorca afacerilor”. Nu trebuie să fim sclavii mijloacelor noastre tehnice. Noi am putea modifica atât de radical mediul nostru „încât ne vom putea modifica şi pe noi înşine, pentru a trăi la nivelul noului mediu”, fără a rămâne sclavii mijloacelor noastre tehnice. Proces în care învăţarea joacă rolul realizării unităţii sociale, al reducerii hazardului şi a inerţiei. Ca o cale spre realizarea egalităţii sociale, a libertăţii. Ca drum spre demonstrarea splendidei diversităţi pe care ne-o oferă în mod potenţial natura. De acum înainte, cum spunea André Malraux, este nevoie „de şcoală de elite pentru toţi”.

Ordinea socială trebuie să fie deschisă pentru toţi. Deschisă şi mobilă ca orientare pentru a forma, înainte de toate, gândirea şi personalităţi libere. Wiener, denunţând eficienţa ca obiect de adoraţie şi scop ultim, ca sens absolut al vieţii care absoarbe tot, denunţă funcţia muncii care îl obligă „pe fiecare om să graviteze pe o anumită orbită socială ce i s-a atribuit încă din copilărie, îndeplinind o anumită funcţie de care va fi legat ca iobagul de pământ”. Ceea ce exclude gândirea autonomă, „înţelegerea relaţiei sale cu ansamblul”. Această *rigiditate socială*, care ne caracterizează viaţa şi este dată pentru totdeauna, „ne face să ne gândim la automatele lui Leibniz” – spune Wiener. Şi tocmai o asemenea societate este considerată cea mai bună dintre lumi… „Când şeful rămâne mereu şef, soldatul veşnic soldat, ţăranul rămâne în veci ţăran, muncitorul este condamnat să rămână muncitor”. Cu toate că, prin formaţie filogenetică, individul

uman este în stare să înveţe cât trăieşte.

Omul are o formaţie natural privilegiată. Cu această formaţie, dacă omul rămâne încremenit în statutul său, înseamnă că „nu este nici măcar o furnică bună”. Este vorba de cea mai păgubitoare degradare a naturii, a omului însuşi, iar economic înseamnă o risipă a valorilor celor mai înalte şi mai umane. Tocmai de aceea, astăzi a perpetua trecutul înseamnă să refuzi refacerea socială a umanităţii.

Sigur, ideile lui Wiener sunt în consonanţă cu cele mai valoroase idei ale gândirii moderne. Dar în condiţii istorice noi, care epocilor anterioare nu le-au fost date.

Wiener este un liberal consecvent, care, pe terenul revoluţiei industriale ultime, propune un nou tip de comunicare (organizare) socială.

În acest sens, spune el, „pentru a exprima exigenţele de azi, rămân pe terenul Revoluţiei franceze: Libertate, Egalitate, Fraternitate, iată cerinţe rămase la ordinea zilei, care nu înseamnă altceva decât: 1. Libertatea fiecărei persoane de a-şi dezvolta în integralitate capacităţile umane de care dispune; 2. În virtutea egalităţii, ceea ce este drept pentru A este just şi pentru B, pentru că situaţiile respective (A, B) sunt interşanjabile; 3. Bunăvoinţa omului faţă de om nu cunoaşte alte limite decât cea a umanităţii”.

Ca urmare, în concepţia lui Wiener, elitismul ca filosofie şi mentalitate este, istoric vorbind, desuet, aşadar un nonsens. Cu ascuţişuri antiumaniste, antidemocratice.

Acest liberal declarat, în sensul originar al cuvântului, nu este niciun naiv şi niciun utopic atunci când crede în nevoia aplicării consecvente a principiilor justiţiei sociale la scară universală. El ştie ceea ce puţini ştiu în prezent, că lumea este în curs de a deveni una. Aşa cum, în concepţia filosofică a lui Hegel, umanitatea e *una*.

Wiener este foarte conştient de deosebirile dintre Statele Unite (lumea occidentală în general) şi U.R.S.S. (şi ţările aliniate ei). El ştie că primele sunt relativ funcţionale, iar celelalte, închizându-se, pe măsura

rigidizării lor, în forme primare, se autocondamnă fatal în perspectivă.

Fiindu-i limpede care sunt atributele fiecăruia dintre ele, Wiener demonstrează în schimb că ambele sisteme, din motive diferite însă, sunt lipsite de deschidere spre marile sarcini istorice pe care ni le pune în faţă noua revoluţie ştiinţifică şi tehnologică. Poate unii nu pot, alţii nu vor să-i facă faţă. De altfel, pe atunci se punea şi problema confruntărilor ideologico-politice, a războiului dintre sisteme, denumit şi rece. Care deviază istoria. Astfel, lumea a devenit un obstacol în propria ei cale.

Încă din anii ’50 Wiener credea în necesitatea aplicării justiţiei sociale, nu ca o datorie întârziată, plătită istoriei, trecutului, ci ca o cerinţă a prezentului istoric. Şi a viitorului. Cea a începerii universalizării consecvente. Considerând, în primul rând, ştiinţa şi tehnologia contemporane, ca şi arta, toate valorile culturii şi civilizaţiei, *bunuri comune*. În sensul că ele trebuie să circule. Este vorba despre informaţii libere şi rolul lor. „Aşa cum în creier nu există o linie Maginot, nu trebuie să existe nici în cunoaştere, în tehnică. Informaţia trebuie să aibă, de asemenea, circulaţie liberă cu caracter universal”.

Este nevoie deci de un sistem de informaţii social întemeiate pe învăţare. Desigur, învăţarea îşi are istoria ei. Se bazează întotdeauna pe experienţa concretă. Individuală şi socială. Dar acum ea devine o *problemă socială generală*, fiind condiţia şi cheia comunicării, ale schimbului universal de valori.

Trebuie să precizăm cu deosebită forţă că Wiener nu reduce învăţarea la însuşirea totalităţii unor date ştiinţifice, tehnice, pur şi simplu eficace, utile. Învăţarea umană, în concepţia sa, este *integrală*. Nota umană a experienţei este dată de dimensiunile subiective ale acestei experienţe. Inclusiv emotive. Iar „emoţiile nu pot fi numai epifenomene inutile ale activităţii nervoase, ci sunt capabile să guverneze anumite stadii esenţiale ale învăţării şi alte fenomene analoage”. Încă o dată rezultă că, în concepţia lui Wiener, omul erei informaticii nu trebuie să

devină un robot, nici din punct de vedere social şi nici individual. Omul îşi desăvârşeşte umanitatea întrebând, ştiind, simţind câte ceva despre şi pentru această lume şi pentru semenii săi. Intervenind practic-corelativ în mersul ei.

Instaurarea societăţii informatizate presupune depăşirea unor criterii istorice meschine, înguste care, din diferite motive, barează circulaţia informaţiei. În acest sens, toate idealurile restrictive transformate în doctrine, în filosofii standard, în concepţii antagonic-paralele, care se exclud reciproc, dar au pretenţia de modele universale, sunt piedici, într-un fel sau altul, în calea circulaţiei informaţiei. Cu riscul de a ne repeta, subliniem: după Wiener, o asemenea doctrină este cea a pieţei libere dominate de un gen de informaţie tipic american, care se reduce la ceea ce se poate vinde şi cumpăra, adică la „informaţii-marfă” ca fiind „temeiul universal al valorii umane”. Sigur, această doctrină are o istorie lungă, o tradiţie în spate din care îşi trage seva. Pe care se întemeiază *gândirea analogică*.

Nici concepţia marxistă (Wiener se referă la marxismul de tip sovietic şi chiar la Marx însuşi, când este citit, dar preluat necritic, neistoric), după care informaţia nu are valoare decât în măsura în care „realizează idealurile specifice bunăstării umane”, nu mai este adecvată noii etape.

În legătură cu *valorile sociale, diversitatea şi preţul lor*, Wiener atrage atenţia, în condiţiile tendinţei de expropriere a societăţii de către piaţă, că există lucruri care, deşi se vând şi se cumpără, au valoare, dar nu au preţ. Chiar dacă o pictură a lui Van Gogh, care în timpul vieţii sale nu avea preţ, astăzi urcă la preţuri astronomice. Tot astfel, informaţiile ştiinţifice şi tehnice, de la corpusuri de idei până la brevete, pot fi considerate lucruri care au valoare, dar nu şi preţ. Deci tocmai în acest sens ele nu pot fi considerate proprietate privată. De ce?

În primul rând, pentru că ele pot apărea concomitent ca produsul unor minţi diferite. Mai departe, pentru că ele

nu pot fi conservate decât atât timp cât circulă. Păstrarea lor în afara circulaţiei ar duce la depreciere, iar „secretul”, ca mod de conservare, ar determina o uriaşă risipă intelectuală şi socială. Mai mult – şi acesta este argumentul principal –, informaţia, ca esenţă a comunicării, ca bun social, tinde să ducă la *descreşterea entropiei*. Adică, „în măsura în care entropia este expresia dezordinii, informaţia este măsura ordinii”. În acest sens, „în sistemele închise de un fel sau altul, în care comunicarea tinde să descrească într-o măsură sau alta, entropia creşte”.

Fără a pune în acelaşi plan sistemele liberale cu cele dictatoriale (este vorba despre grade calitativ diferite de închidere), Wiener consideră că sistemele existente evoluează pe *linia istoriei tradiţionale* şi sunt departe de acele condiţii sociale şi culturale care să permită circulaţia liberă, universală a valorilor. Motivele acestui baraj sunt economice şi politice, tradiţionale. „Astfel – spune Wiener –, în plin Război Rece, jocul de-a jandarmii şi hoţii pare să caracterizeze acest secol; atât Rusia, cât şi Statele Unite se mişcă pe linia continuităţii (istorice – n.n.), cele două mari pretendente la puterea mondială nu reprezintă decât vechea melodramă italiană de capă şi spadă, jucată la un nivel mult mai extins”.

Astăzi, informaţia, ca schimb cu lumea exterioară, devine esenţială, universală în calitatea ei de determinantă a structurilor societăţilor moderne, în care „a trăi efectiv înseamnă a trăi cu informaţii adecvate”.

Cu toate acestea, societăţile contemporane, înainte de toate din motive politice şi sociale, continuă linia unei logici şi practici tradiţionale, conform cărora „un stat putea dispune asasinarea secretă a unui artizan emigrant pentru a păstra monopolul unei arte sau meserii speciale”. Numai că acum miza este mondială. Universală.

Atunci când ia în consideraţie factorul timp în raport cu circulaţia sau, dimpotrivă, sechestrarea informaţiilor, Wiener are în vedere *destinele umane*. Vieţile oamenilor. Este vorba despre „aplicaţii constructive posibile,

destinate multiplelor nevoi vechi şi noi ale rasei umane”.

Acum „viaţa modernă este o realitate total diferită faţă de viaţa din orice altă epocă”, în care, pe plan social şi economic, ne putem aştepta la transformări esenţiale, „în primul rând în natura muncii, care în prezent este mortal de plictisitoare”. Pentru aceasta este nevoie, desigur, în afară de mijloacele tehnice, şi de un aport financiar, de generaţii care „să furnizeze idei colosale pe care să se întemeieze proiecte colosale”. Pentru ca aceste idei să apară este nevoie de interacţiune, comunicare între savanţi. „De traversarea graniţelor” pentru a asimila ideile vecinului după un plan de gândire eficace. Este vorba de o orbită pe care să graviteze fiecare savant. Ceea ce presupune comunicare dezinteresată. Astăzi cercetarea nu mai poate fi lăsată doar pe seama cercetătorului izolat.

Înarmarea, ca „deturnare a oricărei aplicaţii constructive posibile, destinată multiplelor nevoi vechi şi noi ale rasei umane”, poate duce „la creşterea entropiei pe această planetă până la dispariţia oricărei separaţii între căldură şi frig, între bine şi rău, iar omul şi materia pot lua forma cenuşii albe a unei stele noi”; până atunci ea ne face să asistăm la bruiajul mesajelor, bluful pentru închiderea canalelor adversarului.

Este cert că noua armă, cea atomică, nu este una asemănătoare cu toate celelalte arme, cum vor unii să acrediteze ideea. Locul ei, spune Wiener, este fără precedent. Iar dezvoltarea acestei arme, ce părea şi era motivată în timpul celui de-al doilea război mondial, în anii ’50 i se pare mai mult decât riscantă. Ce mai putem adăuga azi în această privinţă…?

La mijlocul secolului XX, Wiener îşi dezvăluie o aplecare pesimistă. Pentru că lumile, fiecare în parte şi în felul ei, sunt descurajante.

Wiener consideră că ne aflăm la *răscruce de drumuri*. Noua revoluţie „implică fericite consecinţe şi o sursă de timp liber necesar pentru dezvoltarea culturală a omului”. Dar ea poate fi folosită şi pentru a distruge omenirea.

Cu o luciditate scăpărătoare, Wiener – deşi sesizează

diferenţele dintre cele două lumi aflate în stare de confruntare – propune, ca singură soluţie practicabilă din punctul de vedere al umanizării umanităţii şi poate chiar al supravieţuirii ei, *o a treia cale*. De fapt, întrevede un alt făgaş al istoriei, pe care el îl denumeşte societatea informaticii.

Ipostaze, rupturi, configuraţii

„Lucrez intens la clarificarea punctului meu de vedere”, spune Nagy Imre într-o scrisoare către ginerele său, Jánosi Ferenc. Şi mai departe precizează: „Nicio clipă eu nu m-am abătut de la linia mea”.

Şansa posterităţii este, aşa cum se precizează într-un raport al Securităţii din 28 ianuarie 1959, că „toate carnetele (lui) există”. Capul lui trebuie să fi fost doldora de ideile pe care le notează. Are la el tot timpul un mic carnet, pentru orice eventualitate. De fapt, tot ceea ce i-a mai rămas sunt ideile, ceea ce gândeşte şi simte. Sub presiunea timpului.

Dar oare *care a fost linia lui Nagy Imre*? La ce linie se referă atunci când spune: „Nicio clipă eu nu m-am abătut de la linia mea”? Cu atât mai mult cu cât afirmaţia este riscantă în secolul XX, în care atâtea „linii” se încrucişează şi unele devin chiar mortal de rigide. Mai ales în gura unui om politic. Care s-a angajat într-o mişcare social-politică dintre cele mai radicale. În care, până la urmă, relaţia dintre idee şi realitate, teorie şi practică se transformă într-un dezacord strigător la cer. În timp ce teoria însăşi devine un şirag de sloganuri. Nu tocmai dezinteresate...

Cert este că Nagy nu a putut scăpa nici el presiunilor, deformărilor, anihilărilor de toate felurile proprii acestei realităţi. Dimpotrivă, poartă toate semnele acestei lumi. De la autocenzura maladivă până la autocritica la comandă, până la limbajul politic şi teoretic sărăcit, aproape „codificat”, bolnav de clişee, până la teama de a pătrunde pe terenul adevărului, până la a se lăsa prins de un timp criminal.

Chiar dacă împrejurările sociale au fost neprielnice

individului, nu putem explica totul „prin condiţii”. Până şi omul cel mai neştiutor, mai umil, mai expus, mai lipsit de apărare are şansa scăpării. Adică aceea de a salva umanul din el. Ceea ce înseamnă că mai poate simţi, gândi mai departe câte ceva pentru această lume. Poate rămâne aliatul omului.

În condiţiile facerii şi refacerii unor lumi, relevantă este meditaţia lui Alexis Tocqueville din timpul peregrinărilor sale americane, când conchide că orice dispariţie a unei clase sociale din istorie este o tragedie. Noi am fost şi suntem de atunci martorii multor prăbuşiri sociale şi chiar dispariţii. Este vorba despre bulversarea şi dislocarea unor grupuri, a unor întregi clase sociale, ceea ce înseamnă fracturarea unor destine, suferinţe umane imense. În acest sens, istoria în sine produce atâta suferinţă concretă încât destinul aproape fiecărui om ar merita o *Pietà*.

Sună ca o predică, în sensul rău al cuvântului. Dar, atunci când Tocqueville se referă la suferinţa „căderii” din istorie, din propria viaţă, ştie ce vorbeşte. Nu întâmplător tocmai în acest context formulează el nevoia generală a *compasiunii* umane. Astăzi, în retrospectivă, putem afirma că este vorba despre una dintre cele mai nobile forme de comunicare umană.

Trebuie să spunem că Tocqueville nu a fost un (alt) naiv. Să nu uităm că era contemporanul ceva mai tânăr al lui Thiers şi al lui Thierry, care chiar atunci formulau ideea de clase sociale şi a luptei dintre ele. Era după Marea Revoluţie Franceză. Care, de altfel, nu se redusese numai la violenţă şi crime.

În acest context, interesant este exemplul pe care îl dă Tocqueville privind sărăcia de comunicare, lipsa de compasiune. Mai exact, privind gravele lor limitări. El povesteşte că una dintre marile doamne ale Franţei, Madame de Sévigné, cunoscută pentru cultura şi personalitatea ei exemplară, exultă de bucurie când află că ţăranii răsculaţi – probabil nu de bine – erau spânzuraţi de felinare. „Să se înveţe minte ca de acum înainte să nu mai

îndrăznească să se răscoale” – exclamă ea.

Este clar că Madame de Sévigné nu vorbea astfel dintr-o răutate pur subiectivă, personală. Nu era vorba de simpla ei subiectivitate, ci de aceea determinată de limitarea lumii de atunci. Limitare a lumii pe care o purtăm în noi. O lume în care „trebuie să fii rău”. Iar Tocqueville dorea, visa, de fapt, o lume în care, cum spunea mult mai târziu Adorno, „nu trebuie să fii rău”. O lume care să permită oricărui om să fie un om. Nici mai mult, nici mai puţin. Cu posibilităţile sale native, absolut diverse, chiar inconfundabile. În care unicitatea biologică combinată cu şansele sociale egale să devină esenţa democraţiei, a extraordinarei diversităţi.

Dar să revenim la cel „prins” de propriile condiţii sociale şi care totuşi poate fi „mai mult decât propria sa fiinţă”. La Nagy, care în zilele noastre poate scăpa foarte greu judecăţilor sumare, chiar anihilante. Judecăţi care se fac în numele cui? – mă întreb.

Mă întreb pentru că toţi suntem „prinşi”, într-un fel sau altul. Generaţiile care au scăpat trecutului sunt înhăţate în constrângerile societăţilor de astăzi. Fără a omogeniza poziţiile individuale, „picând” într-o societate sau alta, nu există „generaţii neprihănite”, cum nu există generaţii „vinovate”.

Salvarea constă în asumarea propriilor paşi. La nevoie, în despărţirea de tine însuţi. Prin asumarea propriei tale fiinţe, a conştiinţei şi înfăptuirilor tale. E vorba de devenire…

Oare este asta cu adevărat posibil – şi până unde? în cazul lui Nagy Imre, avem măsura vieţii, a gândirii sale şi, îndrăznesc să spun, a dimensiunii sale istorice şi umane extrem de contradictorii, pe care ni le-a dat în dar. Un dar pilduitor.

Desigur, chiar şi cel mai puternic caracter poate fi zdrobit. Dacă nu altfel, atunci prin zdrobirea însăşi a vieţii. În mod paradoxal, această ultimă încercare duce uneori la salvarea sa „exponenţială”, prin timpul şi conştiinţa posterităţii.

Şi acum, *un flashback asupra tânărului Nagy Imre*: ne aflăm la sfârşitul anului 1929, iar el este în dispută cu secretariatul C.C. al Partidului Comunist din Ungaria în probleme de politică curentă. Dar şi în probleme de politică de mai lungă durată, mai ales privind destinele ţărănimii din Ungaria. Desigur, deosebirile de păreri, fracţiunile în cadrul mişcării muncitoreşti în general, inclusiv în cea maghiară (fracţiunea Landler-Kun), nu sunt rarităţi. Acum însă vreau să scot în evidenţă nu atât adevărul lui Nagy, cât anumite trăsături de caracter care îi erau proprii încă de atunci. Şi care se vor reliefa din ce în ce mai mult, pentru ca în ultima perioadă a vieţii sale să devină dominante.

În primul rând, Nagy refuză *tonul* scrisorii care vine „de sus”, eludând argumentele. Şi, mai departe, în legătură cu acest „stil”, povesteşte că a aflat că Lenin, în toiul unor discuţii aprinse, făcea note marginale, nu tocmai flatante, cu privire la ce spuneau vorbitorii: „tâmpenie, idioţenie etc”. (Trebuie să remarcăm însă că aceste observaţii erau pentru uz propriu.) Şi Nagy spune mai departe: „Se vede că secretariatul a preluat acest obicei leninist”. Dar, ca să-şi mai „tundă” din curaj, adaugă: „*Quod licet Jovi non licet bovi*”. Nagy critică destul de aspru un anumit stil din partid ca lipsă de respect reciproc, chiar bădărănie, care, de altfel, se încetăţenise mai ales de sus în jos.

Îşi manifestă în plus dezacordul faţă de *formalism*, de *rigiditate*, care îi repugnă în abordarea problemelor. Trăsături care, de altfel, vor domina întreaga mişcare. Iar rigiditatea cadaverică va fi semnul sfârşitului acesteia.

Presimţind problemele care le stăteau dinainte, spune: „Nu ajunge să te mişti doar la suprafaţă când ne aşteaptă atâtea clarificări”. Cel acuzat încă de pe atunci de oportunism, defetism intuia dificultăţile care i se vor ivi în faţă.

Şi s-au ivit multe. Omul dinăuntrul sistemului, dedicat până la devoţiune, încălcând până şi legile raţiunii şi ale bunului-simţ, devine un personaj tragic al istoriei

contemporane exact în măsura în care încearcă să se „desprindă”. Încercând să reaşeze valorile, pentru el ideale, în albia lor firească. Desigur, până acolo drumul va fi lung, dacă vrei să-l parcurgi alături de el…

Fără a vrea să-i trasăm un parcurs biografic, suntem nevoiţi să ne oprim asupra unei secvenţe esenţiale din anii petrecuţi la Moscova, ce ţin de biografia mai puţin cunoscută a lui Nagy Imre. Este perioada în care presupunem că era apăsat de întrebări şi de temeri.

Perioada 1929 – 1940 – un fragment important din biografia lui Nagy. De altfel, viaţa fiecărui om este făcută din ipostaze, fragmente. Ele se configurează cu adevărat de abia după moarte – şi atunci cu linii de evoluţie intersectate, cu rupturi incredibile, dar conţinând, oricum, sensul definitiv al unei vieţi.

Prima dată în 1999 au trecut pe lângă mine nişte informaţii, socotite incerte, în legătură cu perioada sa moscovită. Apăruse o carte de Sergo Beria, *Tatăl meu* (Plon/ Criterion, 1999). Aici, într-o notă de subsol, se menţionează că Nagy Imre, membru al Partidului Comunist Maghiar, se întoarce în 1929 în U.R.S.S., iar „în 1933 (?) devine agent N.K.V.D”. Tot aici se spune că fusese exclus din partid, fiind reprimit abia în 1939. Zvonuri negre doar?

În schimb, articolul Johannei Granville, profesor de ştiinţe politice la Universitatea Carnegie Mellon din Pittsburgh (articol ce poate fi găsit în Cold War International Project, cu titlul „Nagy Imre, aka «Volodya» – A dent in the Martyr’s Halo?” – „Nagy Imre, zis Volodia. O fisură în aura de martir?”), te pune în faţa unor documente pe care autoarea nu le contestă. În acelaşi timp, ea le tratează cu atenţia îndreptată şi către alte documente, care vor mai veni…

Cel care a devenit un prim-ministru contestatar – în perioada iulie 1953 – martie 1955 –, cel care pune la îndoială public, încă din 1949, modul de înfăptuire a colectivizării, ca şi industrializarea forţată şi ilegalităţile statului socialist etc., cel care se văzuse confirmat de

dezvăluirile Congresului al XX-lea al P.C.U.S. din februarie 1956 devine un „erou autentic şi tragic”. Inclusiv prin antecedentele sale timpurii.

Specialist şi profesor de economie agrară, membru al Academiei Maghiare, mare iubitor de carte, idealist amestecat printre politicieni fără milă de tipul lui Rákosi, cel care a fost debarcat de noua coaliţie anti-Malenko din postul său de prim-ministru şi ulterior exclus din partid ca deviaţionist de dreapta, cel care a făcut Revoluţia maghiară din 1956, cel care a fost răpit şi exilat în România la Snagov şi executat în 1958, cel care a fost primul ce a deschis drumul reformelor liberale în blocul sovietic – aşa cum rezultă din anumite documente citate de Granville – a fost prins în *iadul delaţiunii* între 1933 şi 1941.

Nagy apare ca victimă a puterii de la Moscova, nu pentru prima şi nici pentru ultima oară.

Doar victimă? Mergând pe urmele articolului Johannei Granville, s-au găsit trei documente în arhivele K.G.B.-ului. Exact pe 16 iunie 1989 (ziua comemorării execuţiei lui Nagy), într-o vineri, i-au fost prezentate lui Gorbaciov de către şeful K.G.B.-ului de atunci, sub forma unei scrisori care se referă la „intrigile sordide ale lui Nagy în cadrul

N.K.V.D.-ului”... Scopul era transparent. Acela de a tulbura campania de reabilitare a lui Nagy de la Budapesta şi procesul reformei din Ungaria. Documentele trebuiau să pulverizeze statura lui Nagy, chiar locul lui în istorie, de fapt importanţa mişcării politice pe care o reprezentase.

Care a fost soarta acestor documente? Gorbaciov informează conducerea Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar care, la rândul ei, hotărăşte ca documentele să nu fie publicate. Abia în 1993 – spune Johanna Granville – a fost publicată în ziarul italian *Stampa* scrisoarea secretă a şefului K.G.B.-ului către Gorbaciov. Ca peste o lună Grosz Károly să dea un interviu în ziarul maghiar *Népszabadság*, confirmând autenticitatea documentelor. Şi anume că Nagy a dat informaţii privindu-i pe tovarăşii săi, de prin

1930 până la începutul anilor ’50.

Subteranele politicii sunt în genere obscure, pline de capcane. Cu certitudine, departe de orice transparenţă. Dar, ne întrebăm, pot ele modifica total esenţa cunoaşterii noastre despre o anumită perioadă, despre o anumită personalitate? Desigur, în parte da, dar niciodată în totalitate.

Pentru că, oricât de importante ar fi subteranele, secretele bine zăvorâte, ungherele ascunse ale vieţii sociale, totuşi aceasta se desfăşoară, în fond, la „vedere”. Ca viaţă economică, relaţii politice şi culturale, ca mod de a trăi şi de a muri. Ca sănătate şi moravuri, ca psihologie socială şi stare morală. Ale societăţii. Aşa e şi cu vieţile oamenilor. Sunt „vizibile” inclusiv cele ale personalităţilor de orice fel. Înainte de toate, omul este ceea ce face, şi nu numai în subterană, în secret, ci şi în viaţa lui de toate zilele, în profesiune, în iubirile sale, în prietenii.

Şi mai este ceva. Contrar afirmaţiilor că nu intenţia contează, ceea ce simte, gândeşte, ceea ce vrea să facă, să realizeze un om are o mare importanţă. El este mai mult decât totalitatea actelor, a relaţiilor sale. Până la realizarea lor, actele iau naştere în intenţiile, în aspiraţiile, planurile, speranţele sale. Este vorba despre acest du-te-vino între interioritate şi exterioritate, fiecare trădând câte ceva despre omul-integral în cauză. În balanţă trebuie pus totul, inclusiv timpii parcurşi şi oglinda lor ca retrospectivă, în care omul se vede şi se judecă pe sine.

Mai mult, trebuie să pornim de la ideea că în realitate nu există sfinţi. Toţi suntem limitaţi, deci failibili. Chiar dacă se nasc cu anumite disponibilităţi spre sfinţenie, sfinţii devin sfinţi treptat. Uneori trecând prin iadul pământesc. În care a-ţi depăşi propria condiţie socială înseamnă a anihila omul din tine nu doar ca persoană, ci în toate sferele existenţei tale. De la idei până la acte, de la sensibilitate până la voinţă. Când nu-ţi rămâne decât să te mişti, să pendulezi între fanatism şi teamă. Când credinţa oarbă, de orice fel şi venită de oriunde, te poate îndemna chiar şi la acte nesăbuite, la

violenţă şi iresponsabilitate.

În aceste condiţii, teama de moarte poate fi mai puternică decât preţuirea vieţii, a demnităţii. Iraţionalismul este produsul, dar şi una dintre cauzele limitării fiinţei, iar salvarea este o excepţie, dacă nu un miracol.

Sigur, acesta a fost contextul acelui deceniu al înscenării marilor procese, perioada în care, aşa cum se spune, Nagy a devenit delator. Johanna Granville crede că în acest „context istoric" trebuie aşezat şi plecând de aici trebuie explicat, dar nu şi justificat, „acel moment" din biografia lui Nagy. Cândva se va şti ce a scris, dacă a scris ceva în acele rapoarte.

Problema este până unde pot merge denaturarea, distrugerea fibrei umane din om...

Cine a citit *Cerul Kolîmei* şi *Ameţeala* Evgheniei Ghinzburg – de un realism istoric, dar şi artistic sfâşietor – a înţeles sau poate înţelege, printre altele, cum un sistem totalitar este un mediu perfect pentru a produce călăi şi victime totodată. Şi de câte ori nu s-au întrupat în aceeaşi persoană călăul şi victima?...

În anii '30, după marea criză, după instaurarea fascismului în Germania şi, practic, în plină pregătire a celui de-al doilea război mondial, vălmăşagul antagonismelor pe plan mondial era de nedescris. Producând o continuă, imensă tensiune socială. Mondială. Până la debusolare.

Încrâncenata bătălie din societatea sovietică, pentru „victoria socialismului într-o singură ţară", tensiunea programatic supralicitată au fost transplantate în fibra partidului, a fiecărui om. Lupta lui Stalin cu adversarii săi reali şi imaginari culminează în marile procese înscenate. În crime, dispariţii, deportări.

Chiar dacă populaţia beneficia de anumite facilităţi (sănătate, transport, concedii, asigurarea pensiei, învăţământ etc.), chiar dacă succesele industrializării forţate produc un anumit elan şi chiar uimire, inclusiv pe plan internaţional, „idealul" social are prea puţine legături,

în fond, cu realitatea. Tocmai această eludare a realităţii sociale a făcut posibile multe… Când moralitatea este pusă pe poziţie de egalitate cu hotărârile partidului, iar acestea au putere de lege, participarea la viaţa socială este în fond complet blocată.

În acest context, când istoria „construirii socialismului într-o singură ţară” era alimentată şi de isteria contextului internaţional, orice gest care ieşea din clişeele politice prescrise devenea suspect şi condamnabil. Desigur, în primul rând din punct de vedere politic, moral, dar şi juridic. Iar condamnarea premergea procesului. Şi vieţile erau la cheremul „întâmplării”, al înscenărilor.

Acesta era „contextul”.

Cu ce preţ a colaborat Nagy Imre cu N.K.V.D.-ul în deceniul în care arestările şi execuţiile se ţineau lanţ nu o să aflăm niciodată. Dar faptele sunt fapte şi documentele vorbesc în concreteţea lor.

De ce, cum a devenit Nagy informator rămâne o întrebare deschisă! Din convingere personală? Pentru că se simţea în mai mare siguranţă în nesiguranţa zilelor şi nopţilor de atunci? Pentru că era străin şi străinii erau suspecţi, mai suspecţi decât autohtonii? Pentru că cei din jur dispăreau şi i s-a făcut frică? Pentru că ştia mai multe decât ceilalţi? Pentru că voia să-şi salveze viaţa? (întrebare capitală). Întrebări suspendate, toate, în cerul viitorului. Probabil pentru totdeauna.

Lukács spune despre acele vremuri că trebuia să „ai noroc” ca să scapi. Era vorba de „întâmplări” printre care trebuia să te strecori. Sigur, depinde cum. Poate că Nagy s-a „apărat” astfel.

Johanna Granville afirmă, fără nicio ironie, că în acele vremuri relaţia cu N.K.V.D.-ul era o „marcă a prestigiului şi a credibilităţii”.

Oricare ar fi fost meandrele acestei perioade şi independent de ceea ce se petrecea în conştiinţa lui Nagy, independent de evoluţiile sale ulterioare, această zonă a existenţei sale rămâne cel puţin vulnerabilă. împreună cu Johanna Granville, deocamdată din prudenţă ştiinţifică şi

din probitate morală, trebuie să punem o anumită surdină în aşteptarea viitoarelor documente. Un lucru este însă sigur: activitatea politică şi personalitatea lui Nagy, considerate şi de Granville ezitante, nu se reduc la acel lung deceniu care a dat o anume direcţie „socialismului real”. Însă acesta nici nu se poate şterge.

Este remarcabil că Nagy s-a depăşit pe sine. A devenit omul democraţiei consecvente prin „loialitatea şi lupta sa de aceeaşi parte a baricadei cu insurgenţii din octombrie 1956”, cum spune Granville. Şi nu numai că s-a depăşit pe sine, dar şi-a depăşit şi propriile condiţii. Acel faimos „context”.

Mai presus de toate, a avut curajul să depăşească maniheismul întregii perioade. El căuta binele acolo unde se putea găsi. Pentru că toate conglomeratele politice şi militare sunt strivitoare.

Iată o atitudine care trimite mult dincolo de timpul lui, de vreme ce demnitatea umană, socială şi individuală, redeveniseră pentru el valori. Însăşi viaţa în sine a devenit o valoare. Prin gândirea şi politica sa. Oare cu ce preţ a dobândit această limpezire a mentalităţii?

A ţintit până la urmă prea departe? Mărturie ne stă istoria. De atunci până acum. Încercarea a fost inutilă? Poate că, într-un fel, ca efect imediat, da! Dar nici măcar acest lucru nu-l putem afirma cu certitudine.

Păstrând măsura, deci diferenţele, şi gestul lui Giordano Bruno putea să pară atunci un act inutil, gratuit...

„Puriştii” care se simt stânjeniţi de personalitatea lui Nagy Imre, pentru că a rămas socialist, comunist, pentru că a făcut greşeli fatale, a fost ezitant, iar rectitudinea lui morală a avut de suferit, ar trebui să-şi aducă aminte, aşa cum am mai spus, că şi sfinţii se purifică treptat, plătind un preţ mare, uneori chiar cu viaţa, pentru păcatele lor. Plătind pentru păcate grele care îi făceau nevrednici în faţa Domnului.

Nu că din Nagy ar trebui să facem un sfânt, dar, pe planul vieţii laice, public-politice, ne putem permite

această analogie, cu atât mai mult cu cât viaţa lui culminează nu numai cu reconsiderarea propriului destin, dar şi a istoriei ţării sale. Aceasta este autentica, de nimeni comandată autocritică a lui Nagy Imre.

Nu am să repet împreună cu doi compatrioţi ai lui Nagy că, „dacă viaţa sa a rămas un semn de întrebare, moartea sa a fost un răspuns”. Sună frumos. Şi totuşi, înclin să cred că, până la urmă, viaţa lui a fost un răspuns, iar moartea lui rămâne un semn de întrebare.

Dificultăţile existenţei sale nu eludează şi cu atât mai puţin nu anulează răspunsurile pe care el le-a dat lumii în contexte nu dificile, ci de-a dreptul imposibile. Pentru posibilităţile unui singur om de a concepe alternative.

Acestea sunt motivele care ne fac să nu evităm, ci să ne confruntăm cu dificultăţile, cu „găurile negre” din existenţa lui Nagy.

Nagy a fost marcat de istoria U.R.S.S. A lumii mari. Şi, mai presus de toate, de istoria ţării sale. Dar şi el a marcat istoria Ungariei. A lumii socialiste. A lumii democraţiei. A secolului al cărui fiu a fost.

El a supus ideea de socialism şi, mai ales, practica socialistă, politica socialistă criticii teoretice şi practice. Încercând să salveze astfel ideea de socialism, ca şi realitatea acestuia. În acest fel a încercat să se salveze pe sine, să-şi salveze conştiinţa şi sufletul.

Nu-i puţin lucru în epoca „extremelor” care a fost secolul XX, epocă tulbure, în care riscurile alegerii erau capitale.

A ezitat Nagy Imre? *în multe şi multe ocazii*. Tot Johanna Granville, în articolul „Nagy Imre. Hesitant revolutionary” (*CWIHP*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2002), insistă asupra câtorva momente-cheie privind ezitările lui Nagy. De ce nu a procedat el precum Gomułka, avertizându-l deschis pe Hruşciov: „Sau vă rechemaţi tancurile, sau vom lupta împotriva voastră”. Sau de ce a aşteptat atât de mult până a reacţionat la chemarea mulţimii din 23 octombrie? De ce a vorbit fără microfon mulţimii şi de ce i s-a adresat cu

Elvtársak, adică „Tovarăşi, vom continua drumul din 1953”?

Şi lista ar putea fi mult mai lungă. În primul rând, i s-ar putea adăuga întrebarea de ce Nagy Imre l-a acceptat pe Gerö ca prim-secretar al Partidului Socialist Maghiar după Rákosi?

Nagy Imre, ezitant? Desigur, lista întrebărilor poate continua inclusiv cu privire la părăsirea Parlamentului, la perioada cât grupul a stat la Ambasada Iugoslavă… Cu momentele de slăbiciune, cu momentele pierderii oricărei speranţe în timpul deportării în România etc. etc.

Dar Nagy a făcut paşi excepţionali, în situaţii excepţionale, în timpuri excepţionale. Când cerinţele, noile aspecte şi evenimentele în sine surveneau în cascadă. Răspunsul la astfel de situaţii trebuia să vină instantaneu, fără soluţii preexistente. Totul era în formare şi reformare, ca şi noua putere, atât de stat, cât şi de partid. În condiţiile în care avea loc o adevărată *implozie* a vechii puteri, partidul se destrăma, iar noile structuri ale puterii în formare erau înţesate de elemente vechi. Cele noi, aproape buimace, abia îşi formulau dezideratele.

Nagy Imre se măcina la propriu între aceste situaţii şi aceşti oameni. Este cert că nu era momentul tatonărilor, al experimentărilor, ci al deciziilor prompte, dar şi al celor mai potrivite.

Potrivite cu interesele cui? Şi pe ce durată? Toate acestea puteau să depindă numai de Nagy?

Oricum, Nagy Imre nu era, se pare, din punct de vedere temperamental un efervescent. El gândeşte, coace rezolvări, după care iese din circuit, dispare. Ia o hotărâre, concepe un program, după care are o cădere fizică sau psihică. Probabil, acestea erau formele sale de luptă cu sine, cu istoria prin care trecea şi care trecea prin el. Încercându-l şi punându-l în faţa unor decizii şi consecinţe cărora un om, singur ori chiar laolaltă cu aliaţii săi, greu le putea face faţă.

Într-adevăr, el ezită în faţa unei rupturi în istoria socialismului, ruptură pe care o iniţiase încă în 1953. În

faţa unor deprinderi politice, relaţii sociale aşezate, parcă o dată pentru totdeauna, în faţa unui sistem pe care îl cunoştea foarte bine dinăuntrul său. În timp ce îşi ducea lupta cu sine însuşi.

Cel care pune punctul pe „i” în această problemă este iarăşi filosoful maghiar Lukács, care nu mai participase din 1929 la viaţa politică.

El spune că, dacă ar avea ceva de reproşat din punct de vedere politic lui Nagy, este faptul că la Congresul Partidului din 1954 nu s-a ridicat împotriva conducerii de partid de atunci. deschizând astfel lupta contra acesteia. Atunci, Nagy nu ar fi rămas singur – spune Lukács.

Nu ştim dacă Lukács are dreptate în privinţa reuşitei posibile în acel moment politic, dimpotrivă, poate că Nagy chiar ar fi rămas singur. Dar Lukács, şi nu numai el, îi reproşează oricum lui Nagy lentoarea şi lipsa de promptitudine. Totuşi, trebuie să remarcăm, împreună cu Johanna Granville, că Nagy „a făcut ceea ce niciun alt lider est-european nu avut curajul să facă”.

Imediat însă se ridică întrebări cu duiumul: De ce a făcut ceea ce a făcut? împins doar de împrejurări? Pierzând pur şi simplu controlul situaţiei, a fost dus de val? A fost gestul unui om politic realist sau al unui visător?

Desigur, Nagy avea o concepţie de acum formată, rezultată din critica socialismului existent. Avea nişte principii pe care le coroborase, structurându-şi o imagine despre ceea ce trebuia să devină în timp socialismul. Poate că visa/spera şi la un compromis cu

U.R.S.S. Voia să creadă în raţionalitatea, capacitatea acesteia de a se autosalva, ocolind catastrofa. Mai spera în alianţe, în susţineri de acolo de unde, până la urmă, ele nu vor veni. Cum ar fi Iugoslavia. Mai conta pe exemplul Finlandei sau al vecinei Austria… Mai credea în democratismul ţărilor democratice.

Toate acestea nu înseamnă că acele zile de ebuliţie socială nu l-au luat, chiar de mai multe ori, prin surprindere. Dezechilibrându-l.

Orice tragedie are mai multe acte până la

deznodământul care îi determină natura. Iar tragedia din Ungaria lui 1956 s-a desfăşurat în multe acte şi pe mai multe scene. În afară de cea naţională, cea internaţională a fost esenţială, hotărâtoare chiar. Pe urmă, au mai existat câteva scene, mai mult sau mai puţin la vedere, însă această piesă s-a desfăşurat cu un public extrem de restrâns. Acte care vor mai rămâne pentru foarte mult timp secrete.

În ultimă instanţă, foarte proasta regie a fost semnalul clătinării unui imperiu, anunţând un deznodământ catastrofal.

„Ereticul” Nagy ştia pe ce lume se află şi atunci când încerca imposibilul. Chiar şi atunci când, în vara anului 1956, a vrut să-şi trimită lucrările critice conducerii de partid. Un *Memorandum*, în care propunea îmbunătăţiri, schimbări politice, transformări. Până şi în acel moment voia să facă critica politicii din *interiorul* instituţiilor conducătoare. Pentru că ştia ce riscă, a vrut să evite ceea ce ar fi fost de evitat.

Îi era frică, îl încerca teama curajoasă de a nu fi considerat un contrarevoluţionar, un trădător? De cine şi de ce?

Ştia el ce ştia – că, în fond, nimănui nu-i plac „trădătorii”. Oricât de decăzut şi de mlăştinos ar fi sistemul din care se ivesc. Chiar dacă toţi se folosesc de ei. De rolul acesta a avut oroare – cine ştie ce forţe inconştiente, ce amintiri lucrau în el –, şi totuşi nu a scăpat de el. Pentru că i s-a atribuit.

Când, în *însemnările de la Snagov*, afirma: „Am trădat, dar nu ideea, ci sistemul care a trădat ideea”, spunea totul despre sine şi despre sistem. Despre acuzaţiile care i se vor aduce. Despre cine a fost de fapt trădător şi contrarevoluţionar.

Nagy Imre a fost un eretic din ce în ce mai coerent. Ceea ce nu înseamnă că, la vremea lui, nu a vândut şi el „indulgenţe”. Esenţial este că şi-a dat seama că ele nu au nimic comun cu spiritul Evangheliei. Tot aşa cum ideile originare ale marxismului nu aveau nimic comun cu

practicile treptat, dar categoric golite de sensuri socialiste.

El ştia că devenise într-adevăr un eretic. Dar, vorba lui Luther: „Erezie, erezie, dar mai presus de toate adevărul”.

Memorandumul lui Nagy Imre apare în Occident cu titlul *în apărarea poporului maghiar*. Este o lucrare publicată în primăvara anului 1957. Nagy Imre trăia încă (în închisoare) şi va mai trăi 16 luni.

Lucrarea fusese scrisă din vara anului 1955 până în primăvara anului 1956, când căpătase forma definitivă. Intenţia autorului – altfel foarte „disciplinată” din punct de vedere partinic – fusese aceea de a prezenta lucrarea sub formă de memorandum în faţa conducerii centrale de atunci a partidului, mai ales pentru a evita acuzaţiile de deviere, poziţie pentru care şi fusese exclus din partid.

Până la urmă, soarta cărţii va fi alta. A încredinţat-o unui apropiat de-al lui (anonim), pentru ca acesta să facă cât mai repede observaţiile cuvenite. În urma precipitării evenimentelor, lucrarea a rămas la primul critic al textului care, în 1957, o va edita în Occident. Tocmai cu speranţa „să vină în ajutorul poporului maghiar ca sursă de informaţie corectă pentru ţară şi pentru opinia publică internaţională”.

Şi totuşi, parcă însăşi istoria susţine cauza lui Nagy Imre atunci când, în februarie 1956, într-un discurs fluviu de şapte ore la Congresul al XX-lea al P.C.U.S., Hruşciov demască păcatele lui Stalin. Fără să ştie că pune degetul pe rana sistemului.

Tot în 1956, la sfârşitul lunii aprilie, Rákosi anunţă reabilitarea celor condamnaţi din grupul Rajk şi eliberarea conducătorilor social-democraţi. În acelaşi an, în luna martie, se întemeiase Cercul Petőfi. Unde se dezbăteau probleme de economie, de istorie, de presă, de filosofie (cu participarea şi a lui Lukács György). Timp în care spiritele fierb. Timp în care Comisia americană a Energiei Atomice anunţă că S.U.A. pot produce bomba cu hidrogen în număr nelimitat.

În acest moment, pentru Nagy Imre nu era un secret

că Ungaria se afla în faţa unei crize politice dintre cele mai profunde, „care pune la încercare însăşi păstrarea puterii”. El refuză transformarea marxismului într-o statuie de ceară. A reduce gândirea marxistă la o colecţie de clişee, de dogme este pe măsura doar a celor care nu înţeleg nimic din această gândire...

În *Memorandumul* său, care va lua forma unei cărţi, Nagy repune problema *tranziţiei* ca perioadă dintre capitalism şi socialism. Care poate îmbrăca cele mai variate forme. De fapt, el pune sub semnul întrebării însăşi bruscarea istoriei, fără a se ţine seamă de timpul necesar transformărilor. În miezul acestor transformări, el situează democraţia ca totalitate a relaţiilor sociale multidimensionale, de la cele economice până la cele culturale şi morale.

Pentru Nagy Imre, dezvoltarea democraţiei înseamnă implicit încă de atunci reducerea violenţei prin reducerea intereselor antagonice. Prin extindere, el este convins de importanţa *coexistentei nonviolente*, cât se poate de paşnice a celor două sisteme, ca teren favorabil umanizării relaţiilor internaţionale. Pentru Nagy, varietatea, ca formă concretă a experienţelor sociale, este exemplificată şi prin experienţa iugoslavă ca respectare a specificităţii fiecărei ţări.

Condiţia esenţială a realizării acestei idei o reprezintă aplicarea principiilor independenţei naţionale, suveranităţii, egalităţii în drepturi, integrităţii teritoriale şi neamestecului în treburile interne pe planul relaţiilor internaţionale. Nagy crede că aceste principii, adoptate la Bandung, nu trebuie să fie interpretate unilateral. „Ele nu trebuie puse în legătură numai cu tendinţele marilor puteri capitaliste, ca şi cum acestea nu ar trebui să funcţioneze şi în relaţiile dintre statele socialiste. Ca şi cum ele ar fi depăşite, ca urmare ar fi inutile”. El afirmă apăsat că sistemul statelor socialiste nu poate funcţiona normal decât prin respectarea de către toate statele, indiferent de mărimea şi forţa lor, a acestor principii. Ideea libertăţii şi independenţei naţionale o concepe pe baza coroborării

unor interese sociale diferite, fundamentând ceea ce se numeşte *interesul general, national*.

Socialismul, după părerea sa, nu poate fi „deasupra naţiunilor”. *Specificitatea naţională*, la rândul ei, nu exclude nici pe departe internaţionalismul. Dimpotrivă, ea dă acestui principiu un conţinut. Un sens concret.

Toate acestea presupun ca partidele să-şi lărgească independenţa ideologică şi politică, „depăşind monopolul gândirii marxiste”. Care nu poate fi apanajul unei singure ţări sau al unor persoane.

În general, dictatul ideologic este de netolerat pentru că exclude judecata vie, schimbul real de păreri, dezbaterile şi face ca „imitaţia să se transforme în virtute”. Umilind astfel orice instituţie politică, teoreticienii de orice fel… Făcând din orice activitate şi iniţiativă liberă gesturi inutile. Din cauza laşităţii teoretice şi a sărăciei spirituale, „conducerea de partid plânge după dominaţia absolută a stalinismului, după dogme-şabloane care circumscriau pentru stat şi partid principiile de urmat, inclusiv pentru politica externă”.

Nagy se confruntă cu soarta Ungariei ca ţară mică. Ţară care suportă imposibila presiune a marilor puteri. În acest sens, el consideră că este mai raţional ca, orchestrându-şi activitatea politică cu statele democratice şi socialiste mici, cu state din alte sisteme care acceptă colaborarea pe temeiul celor cinci principii, să creeze un baraj împotriva politicii marilor puteri, pe baza independenţei şi a neutralităţii.

Observăm că încă în această lucrare-document Nagy formulează substanţa *principiului neutralităţii* nu numai ca scop, dar şi ca unică şansă. Aducându-ne în memorie experienţa celui de-al doilea război mondial, când orice ţară mică risca să devină victima luptei dintre marile puteri.

După modelul politic al lui Kossúth, nu alianţele cu marile puteri, ci alianţele cu popoarele din jur trebuie să stea în prim-planul politicii externe. Din această colaborare în perspectivă istorică îndepărtată, dar la care

trebuie lucrat încă din prezent, renaşte la Nagy o veche idee europeană, dar şi balcanică, cea a *confederaţiei*...

Criza morală a societăţii, Nagy o deduce – tot în *Memorandum* – înainte de toate din „contradicţia strigătoare la cer dintre principii şi fapte”. Când deosebirea dintre idei şi fapte devine antagonică. Ea zdruncină întreaga societate de la economie până la cultură, subminând întregul sistem. Iar îndoiala macină societatea, care nu doreşte altceva, mai ales după politica din iunie 1953, decât un sistem democratic. Disperarea poporului ţinteşte depăşirea „politicii aventuriere” a partidului.

Urmarea imediată a acestor stări de criză nu putea fi decât dictatura, „umflarea” nemăsurată a organelor Securităţii, proporţională cu descreşterea rolului instituţiilor de drept, al statului de drept. Rezultatul nu poate fi decât „anarhia sistemului de drept ca teren supradimensionat al inegalităţilor în care individul, viaţa cetăţeanului sunt caracterizate prin continua nesiguranţă şi frică”.

În aceste condiţii, cine sunt condamnaţii şi pentru ce anume? – iată întrebări pe care şi le pune Nagy. Câţi dintre ei sunt vinovaţi? De ce aceia care poartă responsabilitatea crimelor nu răspund pentru ele? Ba, dimpotrivă, rămân la conducere. Şi, de aici, un spectru foarte larg al problemelor morale, pentru că cei care ordonaseră, înscenaseră procesele au rămas la conducere.

Ei sunt cei ce „construiesc relaţii materiale de dependenţă, care obligă oamenii să renunţe la propria personalitate, la convingerile lor”. Situaţie despre care Nagy spune că a luat forma unei adevărate maladii sociale, cu explozia unor caracteristici sociale imorale precum minciuna, carierismul, neîncrederea, suspiciunea, răzbunarea, răutatea şi corolarul lor, *indiferenţa*.

Toate acestea fac loc inumanului rigid în viaţa publică şi privată, în legătură cu care Nagy conchide: „Este izbitor peisajul pe care ni-l oferă situaţia morală a societăţii noastre”.

Pe planul relaţiilor naţionale, atitudinile oscilează între nihilismul naţional, care „respinge" virtuţile sentimentului naţional, şi „refacerea conştiinţei naţionale", a sentimentului naţional. Cu excese care frizează naţionalismul, şovinismul.

Şi sub acest aspect Nagy consideră că problemele sunt unele, cel puţin, foarte grave, iar altele „delicate". Tocmai din această cauză, după părerea sa, ele trebuie înfruntate, chiar depăşite în forţă, cum este cazul antisemitismului şi antisovietismului.

Dar toate acestea în condiţiile „inevitabilei şi corespunzătoarei schimbări a gărzii" politice.

Nagy a afirmat aceste principii şi vederi programatice, deplângând starea de lucruri prezentă, şi a schiţat unele căi de urmat încă *înaintea evenimentelor* din octombrie 1956. Precizez acest fapt pentru a sublinia că el nu a fost pur şi simplu „luat prin surprindere" de valul popular al răsculaţilor şi mai ales de revendicările lor. Nu cred că poate fi vorba de un Nagy „uimit", neaşteptate sunt, poate, doar amploarea şi ritmul desfăşurării evenimentelor.

Problema socialismului uman, a democraţiei, a statului de drept, a deschiderii spre lume, a ieşirii din aria forţei de presiune a marilor puteri, neutralitatea ca soluţie privind poziţia Ungariei pe plan mondial, înlăturarea vechii conduceri, reluarea filonului tradiţiilor naţionale, inclusiv pe plan cultural, remoralizarea ţării prin recorelarea intereselor celor mai diverse categorii şi clase sociale în locul asmuţirii lor unele împotriva altora – iată elemente directoare din programul politic al lui Nagy. Program în care, prin joncţiunea între cele mai variate interese sociale, el propune revitalizarea Frontului Popular ca alianţă civilă, funcţională, reformularea democraţiei susţinute instituţional ca temei al unei Ungarii moderne, în toate sferele vieţii sociale. Într-un cuvânt, este vorba despre schiţa-program a tranziţiei.

Curajul teoretic şi politic, istoric îndreptăţit, Nagy şi-l simte din plin susţinut de Congresul al XX-lea al P.C.U.S.

Vede aici un semnal al epocii. Pe care îl ia absolut în serios.

De fapt, nu greşea decât sub un singur aspect. A subapreciat *inerţia istoriei*, cea care trage înapoi sau temporizează datul existent pe durate mult mai lungi. Favorizând în acest context un nou tip de conservatorism.

Aceste idei, convingeri, speranţe erau, desigur, susţinute de o anumită echipă, într-adevăr heterogenă, dar aflată în consens cu aspiraţiile mulţimii care erupea. Situaţia din Ungaria nu era singulară. Evenimentele din Polonia stăteau mărturie, reprezentând un antecedent.

Însemnările de la Snagov ale lui Nagy Imre reiau, după tragicele evenimente din Ungaria, ideile din *Memorandum*. Numai că acum ele sunt „reformulate” prin prisma unor experienţe politice şi personale care le dau o altă profunzime. Un alt relief. O altă tonalitate.

La Snagov

Cele cinci sute de pagini (coală împăturită în două), scrise la Snagov în cea mai severă detenţie, chiar dacă o detenţie de „lux” pentru România acelor vremuri, au fost elaborate într-o maximă tensiune.

„Trădătorul” se simte trădat din toate părţile. Complet izolat. Despre tovarăşii săi de deportare nu ştie nimic, nici ce se întâmplă cu ei, nici ce gândesc. Într-o atmosferă de izolare care era ea însăşi o formă de presiune fizică şi psihică.

Nagy pendulează între speranţă şi spectrul sumbru al viitorului, din care nu este exclusă nici ideea condamnării la moarte. Dar, înainte de toate, îl frământă soarta Ungariei, a demersului revoluţionar, a implicaţiilor sale teoretice şi politice.

Acolo, la Snagov, deportaţii dezbat în cea mai mare parte a timpului, cu siguranţă chiar şi în visul lor, evenimentele care avuseseră loc, cauzele lor. Totodată, între ei se instalează suspiciunea. Şi nu fără temei, pentru că unii dintre ei se vor „desprinde”, se vor îmbarca pe alte nave, se vor dezice de propriile acte şi idei. Chiar şi de Nagy.

Starea de spirit a deţinuţilor este cu atât mai tensionată cu cât creşte presiunea necunoscutului... Creşte şi presiunea, care *se vrea* dizolvantă, din partea conducerii de partid din România, prin reprezentanţii săi (Walter Roman, Nicolae Goldberger, Ardeleanu şi Vas). La toate acestea se adaugă presiunea Securităţii române. Şi nu trebuie să o uităm nici pe cea a conducerii de partid maghiare, directă şi indirectă (Kállay şi nu numai). Diferite forme de presiune ideologică şi politică care au ca scop „înmuierea”, slăbirea poziţiilor până la modificare. Încercând şi, desigur, realizând toate acestea, măcar în parte, prin dezbinarea grupului. În atare condiţii, se creează o stare de isterie colectivă şi individuală ca efect şi ferment al dezbinării şi suspiciunii generale.

Dar ce nu ar da Nagy să afle câte ceva din toate acestea stând de vorbă, schimbând idei cu tovarăşii lui. Pentru că, pentru perioade din ce în ce mai lungi, atât oficialităţile române, cât şi cele maghiare „dispar” cu desăvârşire. Până şi acest soi de solitudine, absolută, era folosit ca formă de represiune prevestitoare de rele.

În aceste condiţii, *însemnările*, meditaţiile îi ţin tovărăşie. La fel ca şi soţia sa. De altfel, singura fiinţă căreia poate să-i împărtăşească gândurile, temerile, întrebările.

Scrie regulat, cu literele lui mici, egale. Care se înşiră ca şi gândurile lui, limpezi. Scrie ca omul care nu mai poate pierde nimic. Scrie pentru propria clarificare, fără autocenzură. Într-un fel, desigur, şi pentru posteritate.

Devenind din ce în ce mai pornit, din ce în ce mai sever „faţă de păcatele istorice săvârşite” de către un sistem în degringoladă denumit stalinist. În acelaşi timp, redactează scrisori către Gomułka, Dej, Togliatti, Kádár, Tito, încă sperând că se va întruni o comisie internaţională care va cerceta imparţial cele întâmplate, adică faptele.

Aceste scrisori sunt expresia simţului dreptăţii şi a unor slabe speranţe. Dar Nagy era bântuit de spectrul unui viitor sumbru. Într-una din zile, îi spune soţiei sale: „Am să fiu arestat şi am să fiu spânzurat”.

Însemnările de la Snagov urmăresc firul evenimentelor din 23 octombrie 1956 până la refugierea grupului la Ambasada Iugoslavă pe 4 noiembrie 1956. În momentul celei de-a doua intervenţii armate sovietice la Budapesta. Ele se referă atât la premisele, cât şi la urmările acestor evenimente.

De asemenea, *însemnările* conţin referiri la timpul petrecut la Ambasada Iugoslavă, descriu răpirea grupului şi transportarea în România, respectiv la Snagov. Pentru ei – un drum spre necunoscut.

Însemnările lui Nagy analizează evenimentele din octombrie opunând două concepţii despre socialism. În fond, aceste note reiau ideile critice din *Memorandum*, făcându-le să se întâlnească cu dezideratele mişcării populare din Ungaria.

Astfel, este reluată ideea democraţiei, a logicii ei care o face incompatibilă, ca sistem politic, cu îngrădirea de către partidul-stat, de către sistemul politic unipartit, de unde nevoia unui *guvern de coaliţie* ca expresie practică, instituţionalizată a democraţiei la nivelul puterii. Tot în această ordine de idei, Nagy dă o deosebită importanţă Frontului Popular ca formă a societăţii civile, cadru de opoziţie critică şi participare nestatală la treburile societăţii. Nagy nu refuză nici unele forme concrete ale democraţiei care să exprime interese deosebite, variate, înlesnind participarea vie, nemijlocită. În acest sens, el a apreciat *Comitetele de întreprindere* instituite ad-hoc în timpul evenimentelor.

În *însemnări* se reiau problemele legate de reorganizarea statului şi a partidului, inclusiv punerea la locul cuvenit a Securităţii de stat, eliminând capacitatea acesteia de a supune şi teroriza populaţia, de a supune şi corupe ţărănimea şi intelectualitatea, de a demoraliza de fapt întreaga societate.

Nagy repune problema *dezvoltării economice* a Ungariei după propriile posibilităţi, şi nu după un model impus, uniformizat. Refuză excesele industrializării cărora Ungaria nu le putea face faţă, ca şi colectivizarea forţată,

traumatizarea ţărănimii prin măsuri arbitrare.

De asemenea, denunţă amestecul în *viaţa intelectuală*, culturală, dirijarea acesteia, umilirea şi chiar coruperea unei părţi a intelectualităţii prin care, de fapt, se decapitează întreaga societate.

Învăţământul îl concepe ca instrucţie liberă şi modernă, în spiritul tradiţiilor culturale, inclusiv al celor naţionale, în vederea ridicării la nivel uman, în primul rând, a tuturor claselor sociale, expuse până atunci vicisitudinilor istoriei. Cum ar spune un contemporan de-al nostru, cu o expresie fericită, un „învăţământ de elită pentru toţi”.

Chiar dacă armata sovietică eliberase, în 1945, Ungaria de forţele fasciste interne, de nazismul german, Nagy reclamă acum în *însemnările* sale *egalitatea în drepturi pentru toate ţările* şi în toate domeniile relaţiilor internaţionale (principiile de la Bandung). Plecând de aici, nu se sfieşte să califice relaţiile U.R.S.S.-ului cu celelalte ţări drept coloniale. Pentru el, a scăpa de chingile acestor relaţii era vital după moartea lui Stalin.

Evenimentele din 1956 propuneau depăşirea unei faze istorico-sociale în care tensiunile politice, sociale şi morale atinseseră extremele, iar Nagy răspunsese acestor solicitări promovând o lume care să nu mai trăiască sub semnul fricii.

Acest act critic a fost unul aşteptat şi totuşi parcă picat din cer. Oricum, el confirma nevoia de altceva... Astfel, angoasele istorice, criticile făcute mai mult în gând, mai mult conspirativ, au căpătat forme „autorizate”. Critici pe care Nagy le exprimase înaintea altora, sub forma unor analize, puncte de vedere mai mult sau mai puţin oficiale. Oficiale, pentru că el lua totul foarte în serios.

Acum, în condiţiile revoltei, răscoalei maselor, revoluţiei (deloc „pură”, de vreme ce se amestecaseră, ca elemente antisocialiste, chiar filoane fascizante), se ridică aceleaşi probleme care fuseseră elementele componente ale programului său din 1953. Şi, mai ales, cele la care meditase din primăvara anului 1955 până în vara anului

1956. Trebuie să semnalăm aici o anumită *coerenţă de principiu* în abordarea problemelor politice.

Astfel, *constantele politice* sunt independenţa naţională, desprinderea din relaţiile de subordonare faţă de U.R.S.S., faţă de marile puteri în general, ieşirea din „focurile” Războiului Rece, alianţa cu popoarele mici, socialiste, nesocialiste şi neangajate, mai ales cu cele din zonă, cu cele vecine.

Pentru viitor, viitor pentru care trebuie lucrat încă din prezent, propune o confederaţie a popoarelor din Balcani. Cheia fiind apropierea economică, politică, dar şi culturală dintre aceste popoare, sub semnul deplinei democraţii. Astfel, el leagă organic patriotismul, ca sens profund, grav, pe vremea aceea nu întâmplător depreciat, de un *real* internaţionalism. Ca expresie a unor multiple interese comune între popoare, culturi, valori. Deci nu izolare, ci apropiere. Excluzând politica de subordonare de orice fel. Pentru a înainta astfel spre orizonturi mai umane.

Desigur, o asemenea politică presupunea schimbarea conducerii de partid şi de stat. Pentru Nagy, „renovarea” era condiţia elementară, de principiu, a schimbării. Şi totuşi, în focul evenimentelor din octombrie 1956, Nagy, mereu rămas în urma lui însuşi, întârzia. În loc să facă un pas radical, de la bun început, accepta înlocuirea lui Rákosi Mátyás cu... Gerö la conducerea partidului. Dar Gerő, cum spunea cineva plastic, „înseamnă rakosism fără Rákosi”. Iar Nagy ştia prea bine că Gerö este un stalinist consecvent.

Furia, chiar ura lui Nagy împotriva acestui sistem „socialist” aflat în plin proces de denaturare nu provenea doar din convingeri, din principii profund ataşate umanismului, ci şi din experienţa de o viaţă. O experienţă politică şi umană care îl modelase, dar îl şi alterase. După care a urmat o lentă, dar continuă trezire, în care nu numai că s-a automodelat, dar a şi acţionat practic. Ceea ce l-a costat viaţa.

Este momentul să precizăm că ne aflăm dinaintea unei *probleme centrale a contemporaneităţii*. A trecutului,

prezentului şi viitorului. Este vorba despre *democraţie*, care reprezenta (şi reprezintă) în grade, la niveluri şi cu acuităţi diferite pentru diferite sisteme, *o problemă deschisă*. La care trebuie lucrat concret, imediat, sub toate formele, în toate dimensiunile vieţii sociale, cu o imaginaţie socială proaspătă.

Trebuie să spunem că Războiul Rece – antagonismele înverşunate în general – nu a creat nici pe departe condiţii favorabile unui climat democratic. Ceea ce poate explica în parte spiritul general de închidere, de suspiciune dincolo de orice limită. Dar aceasta nu poate justifica transformarea democraţiei în simplă retorică, încălcarea legilor după bunul-plac, dispariţia statului de drept. Şi, mai presus de toate, subordonarea de către Securitatea de stat a tuturor instituţiilor politice şi în primul rând a statului. Ceea ce înseamnă anihilarea statului modern. Înseamnă Ev Mediu în condiţiile cibertehnicii.

În Ungaria – şi nu numai acolo –, organele Securităţii de stat deveniseră atotputernice. Teroarea era mascată doar de demagogie. Astfel, orice morală este discreditată. Bunele cuvinte şi intenţii nu mai pot avea vreo acoperire. Ceea ce ţi se îngăduie este doar să te strecori prin ochiurile foarte strâmte ale sistemului. Cum repetă mereu Nagy în *însemnări*, minciuna, carierismul cel mai murdar, cele mai neaşteptate compromisuri, devalorizarea a tot ce se numeşte caracter, iată doar câteva aspecte ale alterării morale. Care a atins întreaga societate.

Criza politică a societăţii este însoţită inevitabil de cea morală. Ceea ce devenise pentru Nagy şi mai limpede după evenimente, aşa cum se vede în notele sale. În aceste condiţii, Nagy se arată nu numai un contestatar al cursului concret al socialismului din Ungaria, ci şi un om politic disperat. Dar care întrezărise o rază de lumină.

Nagy Imre este împins în vârtejul acestor stări critice. De vuietul furtunii care se anunţă. de furtuna însăşi.

Gândire şi limbaj

Cum creşte omul politic Nagy Imre din opoziţia faţă

de datul social, dar şi faţă de sine, ne-o demonstrează inclusiv *limbajul* său politic. Evoluţia acestuia. Care rămâne mult timp, chiar până târziu, un moment „slab” în evoluţia sa.

Se ştie că stereotipia gândirii impune stereotipia limbajului. Desigur, contrariul e la fel de adevărat. O gândire bogată, vie, ramificată, diversă nu suportă carapacea unui limbaj strâmt, sărac, sufocant. O gândire liberă dezvoltă şi un limbaj liber de încorsetări. Lăsând loc imaginaţiei.

În schimb, o gândire uniformizată, redusă la câteva convenţii, coduri, o gândire în care suflul realităţii nu ajunge va dezvolta, chiar va impune o limbă pe măsură. Rigidă, săracă. Plină de încorsetări, de un simplism derutant, chiar demoralizant.

Sigur, în orice domeniu, în ştiinţă, în politică etc., există un *jargon* (care în toate formele sale implică anumite pericole pentru comunicare, chiar dacă ţine de un limbaj obligatoriu specializat). Dar aici este vorba de altceva. Cum spuneam, de sărăcirea substanţei gândirii teoretice şi politice, de alienarea ei, în primul rând prin *refuzul realităţii*, al *spiritului critic*. De aici lipsa de conţinut. Pentru că o gândire neaerisită se sufocă în propria sărăcie şi nu poate produce decât *conformism lingvistic*.

Grav este nu numai că acest limbaj joacă rolul unui cod prin care se comunică *unidirecţional*, prin care se tinde către controlul minţii umane, ci şi că el supravieţuieşte în sine, terorizând mai departe gândirea chiar şi atunci când ea vrea să se autodepăşească.

În acest limbaj politic strâmt este exprimată şi gândirea lui Nagy, până foarte târziu. Folosind reverenţe lingvistice care să exprime apartenenţa politică. Ca semn al docilităţii, al supunerii. Chiar şi atunci când ideile sale forţaseră, depăşiseră de mult stereotipia gândirii politice oficiale, de acum deschisă criticii.

Este un tip de comportament, de atitudine care nu are de fapt nimic comun cu respectul (inclusiv de sine), cu

civilitatea, cu relaţia persoanei cu lumea, exprimate într-un limbaj care doar uniformizează.

Cine citeşte textele lui Nagy Imre se convinge că, pe măsură ce spiritul său critic se formează şi se eliberează de teamă, de „disciplina de partid”, atât de prost înţeleasă (impusă), limbajul său se eliberează şi el de şabloane, de rigiditatea care ţine captive limba, gândirea. Şi prin acest proces se pot urmări treptele eliberării fiinţei lui Nagy de chingile unui anumit tip de gândire, teoretică, politică şi morală.

Astfel, limba maghiară în care Nagy îşi scrie, de exemplu, autobiografia este o limbă curată, simplă, limpede. Care, într-un fel, îl reflectă pe omul Nagy. Fidel sieşi. Cel care a parcurs un drum lung, chiar tragic. Cel care a învăţat să înveţe. Învingând, depăşind timpi istorici, trepte sociale greu de parcurs într-o viaţă de om.

Oricum, a devenit un om care, în condiţii mai mult decât dificile, ştie ce spune şi ştie cum să spună. Chiar dacă îi lipseşte aproape total umorul. Sau nu-l lasă să răzbată în scris. Ceea ce răzbate este gustul vieţii, preţuirea acesteia, faţă de care secolul XX nu a dovedit un deosebit ataşament şi nici preţuire. Nici socialismul nu şi-a demonstrat în acest sens virtuţile care prin definiţie îi incumbă.

O concesie făcută prejudecăţilor

Şi, dacă am ajuns la slăbiciunile semnificative ale lui Nagy, să continuăm cu un alt aspect. O altă slăbiciune, poate şi mai delicată. Şi mai greu de explicat, de înţeles. Şi totuşi reală.

În *însemnările* scrise la Snagov despre evenimentele din Ungaria, el vorbeşte deseori despre „clica evreiască, Rákosi, Gerő, Farkas”, ca reprezentanţi ai fuziunii distructive dintre partid şi Securitatea maghiară. În discuţiile cu soţia lui (permanent ascultate de Securitatea română), foloseşte, şi nu o singură dată, expresia „clica evreiască Rákosi-Gero”. Mai mult, el susţine că în evoluţia stalinistă a Ungariei „rolul hotărâtor l-a jucat faptul că ei erau evrei, şi încă evrei veniţi de la Moscova”. Dacă ar fi o

simplă „scăpare”, în cursul unor discuţii private (nici ea nevinovată, ci, oricum, rău-prevestitoare), poate s-ar putea trece peste ea. Grav este – şi cititorul se va convinge citind documentele – că el îşi *motivează*, chiar teoretizează în felul său această etichetare.

În primul rând, Nagy susţine că o clică străină de neam „nu poate înţelege problemele poporului maghiar”. Nagy doar afirmă, nu explică şi de ce. Dar afirmaţia în sine, repetată, este gravă şi, mai ales, neadevărată. Trimiţând în zone compromise ale istoriei şi ale culturii.

În al doilea rând, după părerea sa, tocmai din cauza acestei „incapacităţi”, evreii – în cazul de faţă „clica evreiască” – sunt obligaţi să *pluseze*. Adică să supraliciteze, deschizând astfel, în contrareacţie, zăgazurile naţionalismului, şovinismului în Ungaria. Pe această linie au procedat ei şi în problema minorităţilor maghiare din afara graniţelor Ungariei, mai ales a celei din România. Inclusiv în problema Transilvaniei, spune Nagy.

Grave afirmaţii, care, la prima vedere, poate nici nu par greu de susţinut. Pentru că este vorba de adevăruri parţial – subliniez, parţial – incontestabile. Amestecate cu prejudecăţi istorice.

Este un *fapt* incontestabil tendinţa clicii Rákosi de supralicitare naţională cu permisivităţi naţionaliste. Dar afirmaţia alunecă spre *prejudecata primitivă că „străinul” nu înţelege, nu poate înţelege* şi deci nu poate reacţiona în interesul ţării în care trăieşte. Deci „străinul” nu poate decât greşi...

Acest tip de afirmaţie este extrem de periculos în general, dar mai ales aici, la noi, în estul Europei, în Balcani. Unde *melting-potul*, harta ciudat tigrată, moştenirea austro-ungară au lăsat răni istorice, încă vii în memorie. Nici tratatele de pace de după cele două războaie mondiale n-au cruţat sensibilităţile, susceptibilităţile. Iar în Ungaria acelui moment, 1956, terenul naţional era cel puţin răscolit.

Asemenea formulări din partea lui Nagy nu puteau fi în niciun caz stimulative pentru acele elemente de

frumoasă convieţuire, de toleranţă, despre care ştiu şi eu câte ceva şi care, vai, pot fi atât de uşor înlăturate, ruinate. Ca şi când nici n-ar fi fost vreodată.

M-am referit la *elementele de adevăr* din spusele lui Nagy. Este cert că, în constituirea conducerii politice a unui popor, trebuie să fie respectate şi să se ţină seama de sensibilitatea, chiar de susceptibilitatea sa naţională, de identitatea sa. Pentru că elemente – socotite inclusiv de Nagy „alogene", iată o altă problemă prost pusă de el – concentrate într-o clică realmente antidemocratică pot într-adevăr jena, irita, stârnind de-a dreptul stări de revoltă. Mai ales când, într-o măsură sau alta, starea socială, oricum tensionată, devine sensibilă la provocările ideologiei naţionaliste, antisemite, care prin transfer poate da „conţinut" şi „explicaţie" nemulţumirilor.

Aşadar, a nu ţine seama de sensibilitatea naţională a unui popor în care lucrează inevitabil teze şi elemente din fondul retrograd al mentalului său, mai ales în condiţii de criză politică şi socială, este cel puţin imprudent şi poate da naştere şi unor asemenea interpretări. Dar şi unor mari pericole...

În acest context este remarcabilă observaţia lui Lukács György – evreu de origine, care îşi scrie multe dintre lucrări în limba germană, dar care se consideră om de cultură maghiar. El atrage atenţia că, ducând o politică detestabilă, acest grup (Rákosi, Gerö, Farkas) a asmuţit antisemitismul în populaţia maghiară. Zgândărind stări care, dacă nu dispăruseră, îşi dormeau somnul, anesteziate fiind de alte probleme.

Lukács doar constata asemenea stări de fapt. Şi, pe această fâşie îngustă, dar reală, se întâlneşte cu Nagy. Mai mult, şi Lukács afirmă că „nici Rákosi, nici Gerö nu au avut nimic comun cu istoria maghiară". Pentru că pur şi simplu nu au cunoscut datinile, cultura etc. E vorba de fapte. La fel, Donáth, tot evreu de origine, este convins de „atitudinea antinaţională a lui Gerö".

În acest sens, trebuie să facem unele constatări. Mai ales că personalitatea democratică a lui Nagy merită, chiar

impune abordări total transparente. Desigur, suntem pe un teren istoric minat. Teren care nu este numai al Ungariei de atunci, ci al lumii mari. În măsura în care într-o ţară sau alta unde există evrei, din motive istorice, dar şi imediate, se pune şi se repune problema antisemitismului. Deşi suntem după „soluţia finală" ca „soluţie" fascistă a acestei probleme.

Ca să înţelegem ceva din specificul ei, trebuie să depăşim prejudecata politică după care stânga ar fi pură, neîntinată. Adică ea nu ar putea fi naţionalistă, şovină, antisemită. E adevărat, asemenea abateri, pe lângă multe altele, de la democratismul care ar trebui să-i fie definitoriu au dus la alienarea ei. Astfel, ne aducem aminte că, spre sfârşitul vieţii lui Stalin, în U.R.S.S. a avut loc „procesul halatelor albe". Adică al unui grup de evrei „criminali". Procesul s-a încheiat prin reabilitarea medicilor în cauză, ceea ce nu înseamnă că nu a fost vorba de o înscenare antisemită.

De asemenea, în spiritul unui antisemitism „popular", se folosea un limbaj „liber", socotit deseori benign chiar şi în Biroul Politic al P.C.U.S. Astfel, se spune că Beria, care nu-l simpatiza pe Rákosi, îl numea „regele evreu". Beria nu greşea când se referea la etnia lui Rákosi, ci atunci când nu îl califica drept ceea ce era înainte de toate, un stalinist periculos.

Este vorba de context. De climat, inclusiv cel lingvistic. Căruia nu trebuie să-i dăm o importanţă mai mare, dar nici mai mică decât cea pe care o merită.

La Nagy Imre este însă vorba de repetate ieşiri în care, înainte de toate, *prin etnie „explica" grave, destabilizatoare manifestări... politice*. Într-adevăr, Rákosi, Gerö, Farkas, Révai şi alţii au făcut parte din conducerea partidului şi erau evrei. Au dus o politică stalinistă dogmatică şi au supralicitat în rău. Prin politica lor în fapt antisocialistă, chiar criminală.

Desigur, calităţile umane nu pot fi disociate. Şi totuşi, trebuie să ne întrebăm dacă tot ceea ce au făcut aceştia au făcut în calitatea lor de evrei sau, în primul rând, ca

stalinişti înrăiţi? Mai mult, mă întreb în ce măsură, prin ce anume mai aveau ei statut de evrei? Prin religie? Prin obiceiuri, moravuri? Pe care, de altfel, nu le practicau? Care pentru ei nici nu mai existau? Prin ce se deosebeau ei de staliniştii ne-evrei?

Fără să vreau să le neg originea evreiască, ei făceau parte dintre cei care „săreau” peste etnia lor. Fiind „internaţionalişti” în sensul rău. Promovând anumite interese politice care nu le luau în seamă pe cele ale poporului maghiar. De fapt, aceasta este problema profundă care îşi va căuta explicaţia (în fond falsă) în evreitatea unor conducători. Dar aici se cuvine să punem problema întregii mişcări comuniste, care şi-a subapreciat latura naţională, cu grave repercusiuni.

Trebuie să constatăm că clica Rákosi a vârât în puşcării, în urma unor procese ticluite, comunişti cinstiţi, inclusiv evrei, fără a-şi face probleme. Evrei care, mulţi dintre ei, nu erau stalinişti, iar unii au devenit chiar radical antistalinişti (Donáth, Tánezos ş.a.).

Vreau să spun că, în general, măsurile politice, inclusiv samavolnicia, crima, făceau parte dintr-un *pachet ideologic şi politic alienat*. În care neştiinţa, dusă până la prostie, se amesteca cu aroganţa, luând forma *infailibilităţii*... Deci a da o tentă prin excelenţă naţională, etnică acestor excese este cel puţin o greşeală. Din moment ce însăşi mişcarea comunistă îşi pierde prin supralicitare fals internaţionalistă caracterul, componentele naţionale. Suntem în plin paradox.

Să mai facem un pas. Dacă un maghiar este trădător sau stalinist, el este trădător sau stalinist. Dacă un evreu este trădător sau stalinist, el este evreu şi atât. Cam acesta este modul de abordare a relaţiei între etnic şi politic în cazul de faţă. Ceea ce denotă cel puţin lipsa de echidistanţă în tratarea problemei.

De fapt, şi unii, şi alţii erau stalinişti sau trădători, în funcţie de formaţia lor politică, intelectuală, de caracterul lor, de şocurile suportate, de interesele lor, de importanţa dată carierei, de puterea deţinută şi, mai presus de toate,

în funcţie de preţul pe care îl acordau sau nu valorilor democratice. Atitudine în care caracterul, şi nu etnia, are o importanţă covârşitoare. În acest sens există stalinişti, trădători etc. evrei, maghiari, români etc. Dar *nu pentru că* sunt evrei, maghiari, români etc. Chiar dacă etnicul poate „colora" o stare de fond comună.

Prin urmare, în toate naţiunile şi naţionalităţile se găseau stalinişti. Aşa se explică că existau stalinişti evrei şi ne-evrei cu duiumul. Cum existau şi evrei nestalinişti. Şi, pentru că stalinismul reprezenta forţa instituţionalizată, o forţă politică şi ideologică prin care erau structurate statul, partidul, el domina ca forţă teoretică şi practică conştiinţele. Indiferent de etnie. În ciuda sensibilităţilor politice, istorice specifice. Se închide astfel un cerc diabolic, în care sunt prinse conştiinţele. Există o forţă unificatoare, integratoare din punct de vedere social, ce acţionează în orice societate. Într-un sistem stalinist, care exclude în mod obligatoriu instituţiile şi valorile democratice, puterea devine incontrolabilă, dictatorială.

Toate acestea nu înseamnă că fondul unui antisemitism primar, chiar şi latent, dar resimţindu-se în climatul societăţii în general, în cazul de faţă cea maghiară, nu-i poate face pe unii conducători evrei să supraliciteze ca patrioţi maghiari. În acelaşi timp ei debordează de complexe de superioritate, chiar de aroganţă politică, care, la rândul lor, pot alimenta mai departe anumite stări antisemite. Şi cercul diabolic se închide iarăşi.

Dar de aici şi până la a cataloga şi chiar a omogeniza comportamente politice – ca şi orice alt fel de comportamente – dintr-o ţară sau alta după etnie şi atât este pe cât de reducţionist din punct de vedere social şi individual, pe atât de dăunător, chiar periculos. Pentru că, în loc de soluţii, se aglomerează problemele. Vechi şi noi…

Desigur, modelul viciat al unor asemenea abordări teoretice sau mentalităţi este necorespunzător în orice tip de relaţii naţionale sau rasiale şi în orice domeniu s-ar manifesta el. La toate acestea există reacţii şi analize

remarcabile. Imediat după cel de-al doilea război mondial, Sartre publica o mică lucrare, *Despre antisemitism*, făcând o analiză exemplară a problemei, cum este de altfel şi cea a lui Hannah Arendt. Cum neîntrecută în literatura maghiară este o lucrare pe aceeaşi temă a unui democrat consecvent, necomunist, nemarxist, Bibó István, figură culturală şi politică remarcabilă a Ungariei, care a făcut parte, de altfel, din guvernul lui Nagy.

Încheiem această paranteză peste care nu se putea trece. Mai ales în cazul democratului care a fost Nagy Imre. Care în această problemă, sigur, nici în discuţii particulare, dar nici în *însemnări*, în meditaţiile sale politice, nu a ajuns la propria înălţime democratică. La înălţimea culturii sale politice şi morale. Constatând anumite fapte incontestabile, Nagy a greşit în interpretarea lor.

În fond, ce a vrut Nagy Imre?

În afara încercării de a scoate Ungaria din cleştele celor două superputeri, el a dorit să-şi reaşeze ţara pe făgaşul *normalităţii*. Al timpului istoric real. Adică al dezvoltării fireşti, al treptatei treceri spre socialism. Traversând o perioadă istorică de tranziţie, în interesul, în ultimă instanţă, al tuturor. Fără brutalizări sociale şi politice. Fără a uita de timp. Cel al istoriei.

Nu este vorba de o întoarcere imposibilă la 1945. Ci de reluarea problemelor de atunci, precum şi a celor noi, cu mijloace democratice, de întemeierea societăţii moderne, de care Ungaria a beneficiat mai puţin din punct de vedere istoric. Valori de ordinul pieţei libere, al democraţiei, al statului de drept, al libertăţii culturale şi a persoanei.

Este vorba de libertăţile liberale originare, de egalitatea şanselor, fraternitate, solidaritate, ca porţi deschise spre libertate în toate dimensiunile vieţii sociale. Spre umanizare, spre alte orizonturi umane. În direcţia universalizării umane. Dar toate acestea presupun timp, durate istorice şi un program adecvat.

Sigur, nu trebuie să ne închipuim că programul din

1953 era unul atotcuprinzător şi de perspectivă îndelungată din punct de vedere istoric. Dar reprezenta un început. Chiar dacă Lukács susţine că Nagy nu avusese niciun fel de program. În schimb, Nagy considera că programul său din 1953 era chiar programul reformei. Care eşuase pentru că el şi reforma au fost dislocaţi politic.

Este cert că acest program nu e numai suma reparaţiilor care trebuiau aduse societăţii maghiare din 1945 încoace, ci şi un răspuns politic la ideea de *tranziţie*, aşa cum o preconizase încă în 1929 Lukács György în *Tezele Blum*. Ideea acestor *Teze* era tocmai existenţa unei etape premergătoare revoluţiei socialiste. Idee cât se poate de raţională, care între cele două războaie mondiale plutea, de altfel, în aer. Frământa minţile teoretice şi politice mai curajoase, mai realiste…

Acum, rămâne în sarcina istoricilor, politologilor, sociologilor să stabilească ce rol a avut această „grabă” istorică, desconsiderarea timpului ca timp istoric. Oricum, Nagy Imre s-a înhămat la această „corecţie” istorică.

Era Nagy un naiv? Se poate. În măsura în care făcea parte dintre acei oameni politici ai secolului XX care credeau într-un *alt curs al istoriei*. Ale cărui sens şi scop ultim să fie omul. Văzut drept centru, drept scop al tuturor activităţilor sociale, care tocmai astfel capătă *organicitate politică democratică şi morală*.

Mai palpabil, mai imediat, mai integral, Nagy devine un antistalinist consecvent atunci când concepe destalinizarea Ungariei ca parte a unui proces general, care va trebui să aibă loc în primul rând în U.R.S.S. Dar cineva trebuia să înceapă.

Putem observa consonanţe, intersectări, chiar dacă doar parţiale, între „realismul” lui Wiener şi cel al lui Nagy. Deşi istoria deocamdată nu-i ascultă…

Sorţii nu i-au fost prielnici lui Nagy

Congresul al XX-lea a înteţit luptele politice în conducerea P.C.U.S. Din când în când cu spectaculoase răsturnări. Destalinizarea a rămas, de fapt, un oftat pios

după alte vremuri. din viitor. Dezgheţul s-a dovedit mai mult un dans pe gheaţă – inclusiv în relaţiile internaţionale –, în care fiecare cerea, dar nu voia să dea la rândul lui nimic.

Relaţiile cu Iugoslavia schiţează un început de schimbare. Dar la ordinea zilei sunt compromisurile mai mult pragmatice, şi de o parte, şi de alta, decât principiale. Tito îl susţine tacit pe Nagy, susţine destalinizarea, dar la o adică aprobă a doua intervenţie sovietică, ca pe „cea mai proastă dintre soluţii”. Protestează împotriva răpirii grupului Nagy şi deportării lui în România. Dar, până la urmă, nu acceptă refugiul lor în Iugoslavia. Discursul de la Pola este cea mai bună dovadă. Ceea ce declanşează protestele lui Nagy şi ale grupului său (vezi scrisorile din documente). Şi poziţiile Chinei sunt fluctuante, ca până la urmă să devină categoric severe. De condamnare. Nemaivorbind de ceea ce se întâmplă în conducerea P.C.U.S., unde prevalează lupta pentru putere, nu principiile democratice. Intervenţia armată este singura „soluţie” dictată de stările politice de atunci.

Mişcarea comunistă din Occident se aliniază şi ea. Mai ales Partidul Comunist Francez. Dar nici Togliatti nu ia o poziţie deschisă. Deşi Partidul Comunist Italian pregătea de pe atunci ceea ce mai târziu va deveni eurocomunismul.

Pe planul relaţiilor internaţionale, S.U.A. au alte probleme de reglat. Criza din Suez le permite să-i admonesteze pe francezi şi pe englezi. Le „convine” să le dea lecţii de „anticolonialism”. În legătură cu Ungaria se fac declaraţii, se arată cu degetul către U.R.S.S. Şi atât. Analizele lui Kissinger sunt sub acest aspect relevante.

În acest context, U.R.S.S. nu poate decât să profite de situaţie. Cu atât mai mult cu cât grija lui Hruşciov este să demonstreze stabilitatea sistemului în interiorul ţării, dar şi pe planul relaţiilor intersocialiste.

Revoluţia ungară se dovedeşte astfel „descoperită”. Nu rămăseseră în apărarea ei decât. vorbele. Declaraţiile.

Conjunctura îi era total nefavorabilă lui Nagy. Ca să nu mai vorbim de faptul că destalinizarea se afla la

începutul începutului, provocând reacţii conservatoare dure din toate direcţiile. De altfel, acest proces nu a fost dus până la capăt niciodată şi nicăieri.

În Cehoslovacia, în 1968, va fi o încercare de a da alt curs socialismului prin slovacul Dubček. Ca o continuare a evenimentelor din Ungaria, care s-a terminat în acelaşi fel: printr-o brutală intervenţie.

În fine, în anii ’80, vine rândul U.R.S.S.-ului, când Gorbaciov, prin *glasnost* şi *perestroika*, reia (auto) critica socialismului, care, în ciuda unor succese importante pe parcursul istoriei sale, este acum rigidizat cadaveric. Cum bine se ştie, şi tentativa lui Gorbaciov a eşuat. Chiar definitiv.

La prima vedere, are dreptate cel care a afirmat că „în istorie nimic nu este întâmplător”. Desigur, afirmaţia este greu de demonstrat. Dar şi de infirmat.

Faptele sunt fapte. Dar şi ele îşi modifică sensul în funcţie de noi fapte şi noi lumini ale istoriei. Avem nevoie de retrospectiva istorică. Cel puţin pe durată medie. Sau chiar şi lungă…

România

Relaţiile României cu aceste evenimente, cu grupul de conducători ai revoluţiei sunt cu totul speciale. Gheorghiu-Dej se implică personal. Se implică prin Ambasada de la Budapesta. Prin emisarii săi mai mult sau mai puţin oficiali. Evident, prin ministerele de resort. Prin scriitorii prezenţi în timpul evenimentelor. Se implică din plin la Snagov, urmărind starea de spirit a deportaţilor, în primul rând a lui Nagy, dar şi a întregului grup.

„Ospitalitatea” oferită – după răpirea grupului la ieşirea din Ambasada Iugoslaviei – este rezultatul înţelegerii dintre Dej şi Hruşciov, în primul rând, şi, bineînţeles, Kádár, care a dezertat din echipa lui Nagy împreună cu Münnich. Imediat după instalarea noului guvern Kádár pe 7 noiembrie 1956, Dej vizitează Budapesta şi dă girul P.M.R.-ului noului guvern. Fără ca Nagy Imre să-şi fi dat demisia.

Pe baza înţelegerii româno-maghiare, membrii

grupului refugiat la Ambasada Iugoslavă – deşi asiguraţi că se vor putea întoarce liberi la locuinţele lor – sunt arestaţi şi transportaţi cu blindate sovietice într-o şcoală militară. De unde, a doua zi, cu două avioane militare sovietice, au fost duşi într-o direcţie pentru ei necunoscută. Adică în România, respectiv la Snagov.

Aici sunt primiţi de oficialităţi de partid şi de stat – Bodnăraş, Moghioroş –, care stau de vorbă cu Nagy, cu fruntaşii grupului. În primele zile li se organizează o excursie pe Valea Prahovei. Sunt internaţi pentru analize medicale şi refacere la Otopeni. Şi, cu asta, primirea de „lux" a deportaţilor se încheie. Orice iluzie se spulberă.

Urmează crunta izolare. Mai ales a lui Nagy, Losonczy şi Donáth. Izolarea lor este specială, pentru că sunt condamnaţi nu numai la izolarea unora de alţii, dar şi de „grupul mare", de restul deţinuţilor şi familiile acestora. Urmează paza strictă, restricţiile severe, inclusiv interdicţia de deplasare, cu excepţia unui perimetru din ce în ce mai restrâns. Informaţii pe cât posibil minimale.

S-au aplicat apoi politici ale presiunilor de toate felurile. Încercarea de a-i demoraliza. De a-i opune pe unii altora. Ceea ce cu unii s-a şi reuşit. Cu Szántó Zoltán şi cu Vas Zoltán. Ei făcuseră parte din echipa lui Nagy în timpul evenimentelor, dar nu se ştie exact cât din participarea lor se întemeia pe o poziţie „subiectivă", adică jigniri, nedreptăţi îndurate, şi cât se datora unor atitudini de principiu, de concepţie.

Ceilalţi, în ciuda unor discuţii stresante, în ciuda unor presiuni, tentative de corupere, în ciuda stărilor de mare nervozitate şi chiar de isterie care cuprindeau grupul, au rezistat admirabil. Cei mai mulţi apărându-şi adevărul.

Reacţia conducerii de partid şi de stat din România la evenimentele din Ungaria a fost, înainte de toate, spaima. Inclusiv *spaima* de o posibilă contagiune. Ca nu cumva în partid, chiar în conducerea lui, în rândurile populaţiei să se cristalizeze atitudini antistaliniste, democratice.

Desigur, toate acestea se petreceau pe fondul unor

limitări, precum lipsa de deschidere ideologică, culturală şi politică. Pe fondul rigidităţii în gândire şi în mentalitatea politică, al cramponării de statu-quo. Şi aceasta din neputinţa de a aborda şi gândi problemele reale ale sistemului. Măcar aşa cum se dezvăluiseră ele în Raportul lui Hruşciov la Congresul al XX-lea.

Rigiditatea politică şi ideologică îşi are expresia în aşa-zisa *infailibilitate*, dusă până la absurd. Greşeala nu poate să aparţină decât altora. Astfel este „apărată" politica partidului. Astfel rămâne puterea intangibilă.

Aşa cum a reacţionat Rákosi la lucrările Congresului al XIX-lea şi ale Congresului al XX-lea al P.C.U.S., aşa a reacţionat şi Dej. Prefăcându-se că „nu este vorba de noi, pe noi toate acestea nu ne privesc! Noi aceste probleme le-am rezolvat de mult!". Opinia publică din România nici măcar nu a fost informată. În şedinţe restrânse cu activul de partid, s-au făcut informări lapidare. Iar Raportul Hruşciov circula în ţară subteran. Introdus din străinătate.

Politica internă a României de apărare a situaţiei date, de refuz al reformelor reale este complexă: de la siguranţa graniţelor (închiderea lor), reorganizarea armatei, a Securităţii, a organelor judecătoreşti, cu atenţie specială pentru „zonele sensibile", locuite de minorităţi, până la excepţionala focalizare pe centrele universitare, pe tineret în general, pe centrele muncitoreşti. Ceea ce, pe lângă supraveghere, însemna intimidare, sfârşind cu persecuţii de tot felul, arestări masive, procese, condamnări la ani grei de închisoare. Inclusiv în mediul sătesc. Dar, înainte de toate, în cel studenţesc din Bucureşti, Iaşi, Cluj şi Timişoara.

În acelaşi timp, circulare de partid atrag atenţia să nu se facă prea mare zarvă în jurul acestor acţiuni politice. Trebuia păstrată aparenţa de calm. Ca şi cum la noi nu s-ar întâmpla nimic.

Din aceeaşi cauză a fost lansată concomitent perdeaua de fum a unei „politici democratice". Este vorba de un mic pachet de remedii consolatoare... O politică preventivă sub presiunea evenimentelor în curs. Sau a

ecourilor rău prevestitoare din ţară…

Saşilor întorşi din deportare li se retrocedează locuinţele. Se proiectează construirea unei clădiri noi pentru Universitatea „Bolyai” din Cluj. La fel, se plănuieşte construirea unei noi clădiri pentru teatrul maghiar din Cluj. Se propune înfiinţarea unor noi reviste în limba maghiară, germană. Se renunţă la predarea cotelor obligatorii din partea ţăranilor etc.

De fapt, este un joc politic disperat. Scopul era menţinerea coordonatelor politice staliniste, refuzul democratizării reale şi profunde. În acelaşi timp, aceste jocuri politice conduse cu o perfidie remarcabilă exploatau revendicările maghiare, cu preţul contribuţiei la înfrângerea revoluţiei maghiare.

România va beneficia de retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul ei încă din 1959! Pe când în Ungaria pasul se va face abia peste 30 de ani. Peste câţiva ani vor fi retraşi şi consilierii sovietici din România. În timp ce în Ungaria mişcarea de independenţă naţională, revendicarea retragerii armatei sovietice, a consilierilor sovietici etc. au fost catalogate drept cerinţe contrarevoluţionare.

Desigur, aceste măsuri politice au fost în beneficiul României. Dar se pune problema de unde provine această diferenţă de tratament. De acceptare, pe de o parte, şi de refuz brutal, pe de altă parte, ale aceloraşi cerinţe. Este limpede că a fost vorba de un troc între cei aflaţi de aceeaşi parte a baricadei.

S-ar putea scrie tomuri întregi despre compromisurile încheiate între România şi U.R.S.S. în vederea înfrângerii revoluţiei deloc „pure” (cu elemente conservatoare, contrarevoluţionare recunoscute şi de Nagy) din Ungaria, dar care, în esenţa ei, a fost o mişcare în primul rând antistalinistă, democratică. În schimb, din aceste alianţe încheiate pe *terenul ferm al stalinismului*, atât România, cât şi U.R.S.S. au scos fiecare câte ceva în favoarea sa şi, în ultimă instanţă, în detrimentul democraţiei. Democraţia din aceste ţări.

Din punctul de vedere al P.M.R., mişcările de şah au fost perfecte. Nu s-a schimbat nimic în politica sa. În schimb, a obţinut ceea ce nici nu visase. Fără să dea vreo bătălie... O politică eficace. Perfect diabolică şi perfect imorală. Iar U.R.S.S. a scos castanele din foc şi cu mâinile vecinului. Mai trebuie spus că Dej şi-a asigurat astfel domnia pe viaţă, permiţându-şi mici compromisuri şi conducând jocurile politice cu mână forte într-un cadru stalinist.

Nu se poate disocia moştenirea politică lăsată de Dej de dictatura lui Ceauşescu. Dictatura lui Ceauşescu de momentul 1956. Pentru că, privind următoarele decenii ale României, multe se explică prin politica acesteia dintre anii 1956 şi 1958. În ciuda unor aparenţe derutante chiar şi astăzi.

Într-adevăr, Ceauşescu le-a părut multora un reformator cu intenţii democratice până la un moment dat. După care „a înnebunit”. De cum vine la putere, în 1965, el face critica „democratică a trecutului”. Dezavuează relaţia de suprapunere dintre Securitate şi stat, procesele măsluite (Pătrăşcanu), iniţiază o mişcare politică de desprindere de sub tutela sovietică. Independenţa naţională devenise ţinta unei bătălii la care Ceauşescu nu renunţă. De altfel, o cerinţă îndreptăţită, democratică. Gest aplaudat în ţară şi în Occident (aplauze bine exploatate de el până la capăt în defavoarea poporului român).

Numai că independenţa naţională astfel obţinută trebuia să asigure doar independenţa „sa” politică. De fapt, a unei linii proprii, profund autocratice, din ce în ce mai dictatorială, capricios samavolnică. Nefiind nicidecum un mijloc pentru democratizarea ţării. Dar Ceauşescu câştigase astfel de la bun început o carte politică foarte importantă pentru el, pentru politica sa viitoare. A câştigat şi în ochii poporului român. În ochii întregului popor, care îşi va hrăni propriile speranţe din gesturile sale politice.

Deschiderile democratice – pe linie socială, naţională –, gesturile sale faţă de intelectualitate, faţă de minorităţi,

promisiunile democratice în probleme de literatură, ştiinţă, instituţii culturale – promisiuni care în acei ani au şi adus un oarecare beneficiu social-cultural – i-au creat un capital politic însemnat. Astfel, cu o răbdare derutantă, şi-a pregătit terenul pentru puterea sa personală, împingând ţara până la limita unei politici economice autarhice, provocând întregului popor suferinţe inimaginabile, care însă trebuiau ţinute sub tăcere. Şi-a instaurat o dictatură care nu suporta niciun amestec din afară. Agreată însă de Occident, din moment ce se opunea U.R.S.S.-ului. În interior şi-a întărit dictatura, creând impresia că a satisfăcut doleanţele de independenţă a ţării. De fapt, încheind o alianţă ocultă cu forţele naţionaliste vechi şi noi. Sigur, toate acestea în numele socialismului, toate „deschiderile” sociale şi naţionale fiind făcute pentru consolidarea unui „socialism naţional (-ist)” de esenţă tare; prin excelenţă de sorgintea cea mai primitivă.

Astfel, evenimentele din Ungaria au fost exploatate până la capăt pe terenul ultrastalinist din România. Independenţa obţinută a fost transformată social într-o dependenţă totală faţă de dictatură, faţă de totalitarism.

Despre notele marginale ale lui Dej

Ele apar pe paginile scrisorilor, discuţiilor interceptate dintre Nagy şi interlocutorii români şi maghiari, dintre Nagy şi soţia lui. Observaţiile sunt scrise în grabă, sub imperiul impresiilor imediate, Dej fiind continuu înşelat în aşteptări, lovit în orgoliul său că nu îl poate înfrânge ideologic pe Nagy, jubilând în acelaşi timp când îl simte mai obosit, mai conciliant, cel puţin în stil. Dej are tot timpul tonul celui care se simte pe creasta valului. Al celui care incontestabil domină situaţia. Al cuiva care are dinaintea sa un om înfrânt, chiar fără scăpare, dar care l-a luat prin surprindere, care i-a făcut un „mare rău”. Rău ce ar fi putut să fie şi mai mare… un coşmar, adică pierderea puterii.

În acelaşi timp, notele sale marginale dovedesc o anume sinceritate a convingerilor. Credea în deciziile şi măsurile luate împreună cu ceilalţi conducători. Cu

certitudine, cel puţin pe cei din ţară, îi domina de departe. Fermitatea cu care a condamnat până la capăt, fără umbră de îndoială, fără ezitare *absolut tot* ce se întâmplase la Budapesta atestă o convingere de fier. De unde şi severitatea cu care îi judecă pe actorii acelor evenimente.

Totul se judeca în alb şi negru. Simplu: „Cine nu-i cu noi e împotriva noastră”. Fără tresăriri politice. Fără îndoieli ideologice. Era un teren unde morala nu încăpea. Pentru că nu încăpea destinul uman. Nu exista compasiune umană, de vreme ce bătălia pentru colectivităţi lipsite de indivizi, oameni, destine conturate rămânea o lozincă, o abstracţiune fără substanţă. În politică, nu prea încap în general compasiunea, abstracţiunile „umaniste” golite de sensibilitate istorică concretă, ceea ce te scuteşte de orice fel de remuşcări. E ca un fel de certificat de bună purtare politică.

Tocmai această incompatibilitate dintre esenţă şi aparenţă, tensionând ideologia, dar şi practica denumite marxiste, face loc cinismului. Este o poziţie care le conferă şi conducătorilor un complex de superioritate, mergând până la aroganţă ca stare de fond. Deoarece ei refuză ideea failibilităţii. A limitării ca oameni, ca istorie.

Într-adevăr, vidul şi lipsa absolută de compasiune reprezintă mixajul care potenţează cinismul şi caracterizează notele marginale ale lui Dej. După ce îl învinsese pe Nagy ca adversar, superioritatea învingătorului – oricum atât de trecătoare – nu i-a îngăduit niciun dram de clemenţă, de suspendare a durităţii triumfătoare.

O pagină memorabilă poate figura ca *mărturie a „celor două concepţii”*. Aici se concentrează două tipuri de gândire, de sensibilitate politică. Concepţii sociale stând faţă în faţă, diametral opuse. Moduri de abordare, stiluri care se înfruntă. Care se exclud. Pe deasupra se ciocnesc credinţa învinsului (Nagy) în adevărul său şi aroganţa orb-triumfătoare a învingătorului (Dej).

Când Nagy cere informaţii suplimentare despre ceea ce se petrece în afara închisorii, pentru a-şi preciza pe mai

departe poziţia, Dej notează grăbit: „Mda. Şi totuşi ţi-ai fixat poziţia – acum întorci placa”.

Când Nagy revendică o analiză critică „pe temeiul faptelor”, pentru că orice deviere de la această metodă „duce la grave greşeli”, Dej notează: „Ne dă şi lecţii!”

Când Nagy promite că, pe baza analizei faptelor, poate recunoaşte ceea ce este de recunoscut, Dej are impresia că a dat de o fisură şi scrie pe margine: „Foarte interesant! e o întorsătură cu 90 de grade...”

Iar când Nagy comentează Declaraţia încheiată cu sovieticii, la 30 octombrie 1956, aşteptându-se ca promisiunile în legătură cu retragerea trupelor sovietice din Ungaria să fi fost transformate în fapte, Dej notează demascator: „Ce făţarnic!... Te pronunţai parcă altfel”.

Învinuit de trădare, de acte contrarevoluţionare, Nagy scrie: „Dacă în ce mă priveşte s-au luat hotărâri fără ca eu să fi fost de faţă, atunci această procedură trebuie considerată injustă. Şi va trebui să cer revizuirea cazului meu”. Este limpede că acesta se comporta ca într-un stat de drept, însă Dej lua peste picior exprimarea şi judecata lui Nagy: „Nu mai eşti vehement şi obraznic”. Subliniind epitetul „obraznic”.

Referindu-se la evenimentele din 1953 (când fusese numit prim-ministru şi apoi, în martie 1955, scos din funcţie şi exclus din partid, pe fondul revenirii la putere a forţelor staliniste), Nagy scrie: „Eu am fost singurul care m-am expus şi m-am angajat până la capăt în lupta dusă împotriva conducerii şi politicii antipartinice şi antipopulare”. Iar Dej notează: „Evenimente în care ai o mare răspundere”. Şi ceva mai jos: „Cercul Petőfi, tineret, intelectuali, opoziţie organizată, rezultatul se cunoaşte”.

Nagy mărturiseşte: „Aşa cum în trecut nu am fost, aşa nici în prezent nu sunt un trădător, şi aşa cum în trecut nu a rezistat, aşa nici în prezent această acuzaţie hidoasă nu va rezista”. Dej notează: „Declaraţie de credinţă”. Faţă de cine? Dej nu înţelege nimic din psihologia şi morala lui Nagy.

La un moment dat, Nagy îşi prevede cu amărăciune

viitorul probabil, adică apropiata condamnare şi executare, exclamând: „Să mă aresteze şi să mă spânzure!”. Dej notează, ca unul care nu are îndoieli, care ştie sigur: „Presimţi ce te aşteaptă”.

Adică? Jocul de-a viaţa şi moartea. Oricum, cruzimea învingătorului nu este disimulată nici în preajma acestei limite absolute. Nicio tresărire.

Nagy spera că măcar o parte a aripii în curs de democratizare a mişcării comuniste – acele personalităţi care înţelegeau ceva din ceea ce se întâmpla –, dacă nu va ridica un zid în jurul lui, îşi va ridica măcar vocea. Scrisorile lui stau mărturie pentru aceste speranţe. Nimic din toate acestea nu s-a întâmplat.

În schimb, marea presiune exercitată asupra lui Nagy (şi a grupului) este continuă. Şi din ce în ce mai teribilă. În primul rând, tensiunea cea mai greu de suportat, poate, dintre toate: izolarea condamnatului înainte de proces. Presiunea începuse la Budapesta. În noaptea de pomină când au fost răpiţi, arestaţi. Neştiind nici măcar încotro vor fi duşi. Ceea ce ştiau era că nu-i de bine. Că era chiar foarte rău.

Prima noapte a încercărilor de corupere. În arestul sovietic, încă la Budapesta. În această noapte are loc o furtunoasă discuţie cu Walter Roman. Din care nu iese nimic, pentru că Nagy nu cedează.

Presiunile continuă la Snagov, cu forţe noi. Izolarea lui Nagy, Losonczy, Donáth, reprezintă prin ea însăşi o imensă forţă de presiune. Ca şi necunoscutul. O forţă de acest fel este lipsa de informare. Tot aici poate fi aşezată şi lipsa de dialog. Pentru că Roman, Vas, Ardeleanu, Goldberger puneau doar întrebări, în rest se strecurau, se eschivau.

Cu Roman, relaţiile, formal, par chiar amicale (dovadă sunt scrisorile lui Nagy către Roman). Dar, în problemele de fond, neînţelegerile rămân constante. Lucrează între ei cele două concepţii…

Comunicarea cu colonelul Adam, cu Mladin, Roşianu, Timoftescu, Mozes, cu „întregul personal de serviciu” era

şi ea sever limitată. Doar că aceştia reprezentau totuşi un mediu uman. Căruia îi puteai adresa o cerere, faţă de care îţi puteai exprima o revendicare. Medicii, ca şi personalul de serviciu reprezentau un mediu deloc „neutru”, dar necesar. Contribuind la impresia de închisoare de lux. Uneori, „Marina”, femeia de serviciu specializată în rapoarte periodice, poate stârni, paradoxal, şi bucurii. În afara faptului că se poartă frumos, aduce şi câte o floare. Şi Nagy îi mulţumeşte. Şi comentează pozitiv gestul. Îi plac florile. Şi efectiv se bucură.

Dacă rosturile tuturor acestor persoane, de la medici până la fotograf, sunt foarte diverse, protagoniştii principali au sarcina să determine o schimbare de poziţie cât mai radicală în atitudinea membrilor grupului. Să le „înmoaie” dârzenia, să le deturneze consecvenţa „contrarevoluţionară”.

Din documente, trimise *toate* către Walter Roman, reiese că întreaga activitate a grupului de serviciu era coordonată (şi) de acesta.

Dincolo de numitorul comun, găsim diferenţe de nuanţă, chiar de climat. Desigur, nu ideologice sau politice, ci pur şi simplu umane. Ceea ce nu schimbă fondul relaţiilor. Dar un glas omenesc, un climat relaxat, izvorând parcă din nimic, înseamnă în asemenea condiţii ceva. Am recitit de multe ori discuţia dintre Moghioroş şi Nagy. Poate mă înşel, poate e vorba doar de un alt mod de ascultare din partea lui Moghioroş, unul lipsit de agresivitate şi degajând parcă mai multă înţelegere faţă de spiritul critic propriu lui Nagy. Sigur, într-un alt registru, contează chiar şi omenia unui paznic.

De altfel, în critica regimului lui Rákosi funcţionează acordul între Roman şi Nagy. Ceea ce nu-i puţin. Dincolo de care însă încep diferenţele de vederi. Nagy aşteaptă aceste întâlniri din mai multe motive. Dar chiar şi ele se răresc.

Dacă, în genere, deportaţii nu erau agresaţi verbal – cel puţin aşa reiese din documentele de care dispunem –, întâlnirile cu Roman rămân formal de o civilitate amicală.

Se cunoşteau de la Moscova, din anii 1930. Se instalase între ei un anumit respect. Iar Nagy spera că anumite probleme cotidiene le poate rezolva prin Roman. Cum era vizita nepoţilor, de care era izolat. Ca şi de fiica şi ginerele lui, deportaţi şi ei la Snagov. Nu se întâmplă însă nimic esenţial. Carantina politică devine din ce în ce mai strictă.

Atitudinea lui Nagy nu se modifică. Nagy rămâne neclintit în convingerile sale. El visează, chiar propune un socialism modern. Refuză ideea socialismului întemeiat pe sacrificiul uman. Şi aceasta în ciuda „detenţiei protectoare” în care trăieşte. În care se îmbină minciuna cu promisiunile, linguşeala cu duritatea, cu ameninţările şi toate cu tăcerea rău-prevestitoare.

În aceste condiţii Nagy consideră că „stalinismul este cel mai primejdios duşman al socialismului”. Şi îl denumeşte adevărata mişcare contrarevoluţionară. În fond, după „căderea în păcat”, adică în plasa stalinismului, nu există decât două ieşiri: fie o altă cale de trecere la socialism, prin depăşirea „dictaturii militare staliniste”, fie catastrofa. Catastrofa aşa-zisului socialism.

Calea socialismului înseamnă democraţie reală care să asigure „satisfacţie economică fiecărei clase sociale”, pe baza „independenţei, a democraţiei maghiare”, respectând strict principiul egalităţii. Drumul către socialism pe căi proprii, după posibilităţile proprii. Altfel urmează catastrofa. Calea eşuării.

Şi ce rămâne?

Nagy, un revoluţionar? Sau pur şi simplu un reformator al sistemului dat? Sau nici măcar atât, un „contrarevoluţionar” (calitate care i s-a atribuit şi pentru care a fost condamnat la moarte)?

Cred că vremurile noastre sunt cele mai neprielnice, mai confuze pentru înţelegerea acestor termeni. Pe de o parte, revoluţiile clasice sunt astăzi contestate, pe de altă parte, orice ruptură în organizarea, în echilibrul societăţii este denumită revoluţie. În orice direcţie ar evolua evenimentele noi. Orice sens ar avea ele.

Dar dacă Nagy are dreptate atunci când afirmă că

procesul social-politic din U.R.S.S., ca şi ideologia de partid se transformaseră în tot atâtea aspecte contrarevoluţionare, atunci revendicările antistaliniste, naţionale şi sociale din 1956 din Ungaria pot fi considerate revoluţionare. Ca încercări de a restitui socialismului modern unele sensuri originare... Este vorba despre o tentativă de a ţine seama în condiţii noi de unele sarcini istorice, aproape din start abandonate. De a lua de la capăt transformarea democratică consecventă a Ungariei, în funcţie de propria moştenire şi de propriile posibilităţi.

Încercarea de a scoate ţara de pe făgaşul care, cu siguranţă, ducea la prăbuşire, din cauza negării practice a sensurilor profunde, autentice ale socialismului, este în sine o încercare radicală. De opoziţie profundă.

Pe acest fond, *kadarismul* înseamnă răfuiala nu doar cu grupurile de contrarevoluţionari, ci, în primul rând, cu revoluţionarii. Cu Nagy şi cu grupul său, din a cărui conducere făcuse şi Kádár parte. Până în momentul când a „dispărut" tainic, ca să revină un *alt Kádár*. Care, fără nicio explicaţie plauzibilă, s-a renegat înainte de toate pe sine. Un exemplu brutal de schizofrenie politică, în încleştarea unor forţe politice care depăşeau problemele maghiare. Oricum, un capitol deschis pentru cercetări viitoare.

Kadarismul a însemnat cu timpul şi un dublu compromis. Pe faţă, practic, un compromis cu politica U.R.S.S.-ului de restaurare a ordinii anterioare. Cu urmări politice, culturale, morale grave pentru Ungaria. Şi nu numai. În acelaşi timp, treptat, pentru restabilirea echilibrului politic al ţării, Kádár reia, mai mult tacit, în condiţiile unor lupte neîntrerupte între conservatori şi reformatori, din partid în primul rând, elemente semnificative, dar şi tolerabile din revendicările revoluţiei din '56. De la cele de politică internă, precum reforma economică, mereu întreruptă, inhibată, până la deschiderile culturale semnificative, până la reabilitarea Ungariei pe plan internaţional. Rezultatul va fi situaţia de „invidiat" a Ungariei din anii '70—80, în sistemul sovietic.

Denumită şi socialismul „gulaşului”.

Sigur, în raport cu cerinţele sistemului, în raport cu reformele consecvente propuse de Nagy, în raport cu necesităţile sociale profunde, era vorba de o politică a cârpelii. Totuşi, nu fără importanţă pentru acel prezent, pentru viaţa oamenilor. Chiar şi ca premisă eventuală pentru viitor.

Până în 1989, dar şi după, viaţa politică a Ungariei, istoriografia ei sunt tensionate de nevoia înţelegerii, aprecierii cât mai clare a celor întâmplate în 1956. Acel moment a devenit unul de referinţă în istoria contemporană a Ungariei. Şi nu numai a ei. De aici pleacă şi aici se întorc istoricii, politologii, sociologii, filosofii, scriitorii, oamenii politici. La acest moment se raportează partidele politice.

În 1956 se întâlnesc şi se despart apele şi astăzi... Este un moment însemnat de făurire a istoriei, dar şi, pentru foarte multă vreme, de nelinişte istorică.

Unul dintre cei frământaţi de cele întâmplate nu numai ideologic şi politic, dar şi în privinţa aportului său personal la acest moment istoric a fost Kádár János. O dovedesc şi ultimele lui interviuri, în care apar referiri la întâlnirile sale cu Dubček, la eforturile partidului maghiar, ale sale personal de a convinge P.C.U.S., respectiv U.R.S.S. să nu intervină în august 1968 în Cehoslovacia. Substanţa discuţiilor dezvăluie, fie şi indirect, procesele de conştiinţă ale lui Kádár legate de 1956. În primul rând, pledoaria pentru non-intervenţie.

Grav bolnav, acesta se retrage în 1988 de la conducerea partidului. În ultima sa scrisoare din 26 mai 1989 (publicată în *Népszabadság*, 21 octombrie 2000) către primul-secretar al Partidului Socialist Maghiar de atunci, îşi mărturiseşte tragedia. A aceluia care, în 1956, l-a dislocat pe Gerö de la conducerea partidului şi a contribuit la crearea noului Partid Socialist Maghiar. Kádár fusese de acord cu actele guvernului în fruntea căruia a stat, alături de Nagy, în acele zile răscolitoare pentru destinul Ungariei. Şi nu a manifestat niciun dezacord, nicio

împotrivire. Dar, după o subită dispariţie, va alcătui un nou guvern anti-Nagy.

El va fi cel care, în prelungirea politicii P.C.U.S., va prezida politica de decapitare a revoluţiei şi a fruntaşilor acesteia. Se ştie că Nagy Imre, Maléter, Gimes Miklós vor fi condamnaţi la moarte şi executaţi. Losonczy, „luând-o înaintea" execuţiei, moare în închisoare. Dar lista celor executaţi abia începe cu ei. Tribunalele vor decapita o istorie care nici nu începuse.

Revenind la ultima lui scrisoare, Kádár, exprimându-şi remuşcările, cere conducerii de partid revizuirea judecătorească a cazului Nagy, „ceea ce istoric este de acum în curs". Deşi consideră că procesul se desfăşurase corect potrivit legilor pe atunci în vigoare, se aşteaptă, cum spune, „să fie revizuit în acest caz rolul meu". Este gata să răspundă la orice întrebare a instanţei şi, fireşte, declară: „În măsura în care sunt găsit vinovat, să se spună". Se înţelege, în măsura în care nu era vinovat, să se renunţe la insinuări.

Oricít de evidente ar fi îndoielile sale privind propria poziţie în evenimentele din '56, oricít de sângeroasă şi oribilă a fost politica de reaşezare a istoriei maghiare în vechea ei matcă, pe măsura înfáptuirii unor reforme parţiale, Kádár devine treptat unul dintre cei mai acceptaţi şi chiar admiraţi oameni politici ai Ungariei. Motivele ţin, cu siguranţă, şi de persoana lui, subiectiv neautoritară, care „a reparat" ceea ce s-a putut repara în acel cadru istoric, dar ţin şi de neprevăzut, de surprizele, capriciile, de vicleniile istoriei chiar.

Iată tacă o dovadă că istoria şi oamenii care o fac nu pot fi judecaţi maniheist, dacă vrem să ajungem cít de cít la taţelegerea semnificaţiilor lor. Ceea ce nu taseamnă că rolurile sunt interşanjabile. Rămta cele două concepţii – ca două maluri despărţite de o apă.

Despre celelalte documente

Am inclus între documentele acestui volum numai secvenţe privindu-i pe Losonczy Géza, Donáth Ferenc şi Lukács György, deşi din punct de vedere politic, psihologic

şi moral deosebit de relevante ar fi fost şi documentele legate de *Szántó Zoltán*, vechi activist, diplomat (în Franţa, Polonia) şi, de la un moment dat, cu certitudine antirakosist. Nu ştim dacă a procedat astfel din motive personale sau din principiu. Totuşi, este cert că încă de la Snagov el „se desparte”, se dezice. Chiar demonstrativ-zgomotos. Iar pe Nagy, alături de care fusese în zilele fierbinţi ale lui octombrie, îl califică drept trădător şi afirmă că trebuie judecat. Tot atât de sever ca şi Rákosi. (Trebuie să precizăm că Rákosi va muri de moarte bună în U.R.S.S.)

El reprezintă un „succes” cert al politicii de remodelare a minţilor, a conştiinţelor, de înfrângere a caracterelor. La Budapesta, în procesul Nagy, Szántó devine principalul martor al acuzării. Analiştii spun că a avut un rol important în condamnarea acestuia la moarte.

La fel şi dosarul lui *Vas Zoltán*, relevant pentru un om care trădează şi se trădează cu inima uşoară. Nici măcar din convingeri rigide sau, oricum, dintr-o convingere oarecare.

Ca răsplată pentru „dezlipirea” de grup, Vas a fost strămutat în Bucureşti, pe Bulevardul Dacia. Se bucură de libertate. Visează la filme bune. Se gândeşte la savoarea vieţii. Vrea să-şi exerseze însuşirile intelectuale şi să scrie o biografie a lui... Marx. Despre el, Lukács spune că este tipul de om care s-ar alia şi mâine cu oricine, chiar şi cu „fasciştii”. În cazul lui, românii însărcinaţi să fabrice renegaţi nici nu au avut prea mult de lucru.

Şi toate acestea se întâmplau în timp ce la Bucureşti, Belgrad, Moscova, Beijing era jucată cartea înfrângerii revoluţiei maghiare. Soarta celor deportaţi la Snagov. A lui Nagy Imre.

Nu am ales dosarele lui Szántó şi Vas pentru că punctele lor de vedere, comportamentul lor revin până la urmă la clişeele neostalinismului care pun capăt liniei democratice abia iniţiate. Este vorba de argumente vechi în situaţii noi. Care sapă astfel la „temelia” socialismului, anunţând dezastrul ce va veni.

Public elemente din dosarele lui Donáth, Losonczy, Lukács pentru că, în ciuda semnificativelor deosebiri dintre ei, toţi trei erau nişte reformişti convinşi, respingând sistemul stalinist care ruina socialismul văzând cu ochii. Pentru că aveau convingeri şi argumente în susţinerea poziţiilor proprii. Pentru că fiecare era un profesionist în domeniul său, ceea ce dădea credibilitate statutului lor. Losonczy era un bun ziarist. Donáth era specialist în domeniul agrar. Lukács era un filosof marxist cunoscut în întreaga lume.

Am optat pentru publicarea dosarelor lor pentru că devenirea lor dramatică în aceste împrejurări a însemnat o optimizare a idealurilor, a umanismului lor. Erau nişte personalităţi care aveau morala lor proprie.

Şi îi mai leagă ceva deosebit de important. Şi-au câştigat o anumită capacitate critică faţă de propria activitate. Iar în situaţia dată şi-au asumat actele politice recente, fiind în stare să se raporteze critic la evenimentele încă fierbinţi. Tocmai în acest sens fiecare, în felul său, marchează anumite diferenţe faţă de Nagy Imre. Dar niciodată în sensul trădării convingerilor comune şi a alianţei cu Nagy.

Subliniez că nici în cazul lor nu este vorba despre poziţii politice, ideologice şi umane identice. Şi nici nu avem cum şi de ce să-i idealizăm, aşa cum nu vrem să idealizăm nici relaţiile dintre ei. De altfel, în general, în raporturile umane nu există acorduri perfecte, dată fiind varietatea infinită a speciei umane şi a caracterelor individuale. Nu înseamnă însă că nu există un numitor comun… Deci posibila comunicare. Între valori esenţiale comune.

Losonczy Géza

Este fiu de preot reformat. Donáth Ferenc l-a atras în mişcarea ilegală în 1939. A fost arestat de regimul horthyst. Ulterior, de cel al lui Rákosi. Se îmbolnăveşte de tuberculoză. După ce iese din închisoare cu nervii fragilizaţi, nu acceptă sarcini de partid. Rămâne doar ziarist. Participă la Cercul Petőfi. Este unul dintre

apropiaţii lui Nagy.

În timpul revoluţiei nu acceptă funcţii nici în guvern, nici în partid, până la 25 octombrie. El îşi condiţionează participarea de demisia lui Gerő din funcţia de prim-secretar al partidului şi de retragerea armatelor sovietice. În acel moment, radicalismul său îl desparte de Nagy, pe care însă îl va susţine mai departe în ideea socialismului democratic, antistalinist.

În timpul deportării la Snagov, starea sănătăţii lui devine îngrijorătoare (tuberculoza prost tratată). Iar căderile psihice sunt simptome ale revenirii bolii de nervi.

În discuţiile cu autorităţile române, este deosebit de politicos, dar retractil, preferă să pună el întrebări, eludând răspunsurile. Îşi spune deschis părerea despre alegerile nelibere din socialism şi despre modul în care ar trebui să se desfăşoare ele.

Susţine, ca şi Nagy, de altfel, că în ultimele zile ale revoluţiei, în Ungaria se putea observa o anumită consolidare a situaţiei. Ca urmare, intervenţia U.R.S.S. nu a fost practic justificată. Refuză calificarea evenimentelor din ţara sa drept contrarevoluţie. Apără presa liberă şi rolul ei. Respinge izolarea lor de la Snagov, mai ales a unora ca Nagy, Donáth, inclusiv a familiei sale.

Ca democrat consecvent, este convins că în Ungaria trebuie format un guvern de coaliţie pe baze democratice, ca în 1945. Altfel nu există ieşire din situaţia dată. Subliniază că acest punct de vedere a fost împărtăşit la Moscova de către Suslov şi Mikoian.

Losonczy dovedeşte luciditate, chiar realism când pune sub semnul întrebării declaraţia de neutralitate şi ieşirea din Pactul de la Varşovia. Tot el afirmă că, dacă partidele comuniste din U.R.S.S., China, Polonia etc., ca şi partidele comuniste din Occident greşiseră în legătură cu excluderea Iugoslaviei lui Tito din familia ţărilor socialiste, atunci greşesc şi în legătură cu Ungaria.

Losonczy afirmă că Partidul Muncitoresc Român şi-a asumat o mare răspundere aducându-i în România şi deţinându-i aici. Dar, crede el, românii îşi vor recunoaşte

greşelile, care se vor dovedi ca atare. N-a fost să fie. Oricum, pentru situaţia creată cea mai mare răspundere, consideră acesta, o poartă Rákosi.

Losonczy este lucid şi critic, îndurerat, solidar, inteligent. Este remarcabilă scrupulozitatea cu care urmăreşte *cronologia* evenimentelor din timpul guvernării lui Nagy, ca şi activitatea grupului la Ambasada Iugoslavă din Budapesta.

Lukács György

Nu se considera ca făcând parte din grupul lui Nagy Imre. De altfel, nici nu credea că existase un grup cu adevărat organizat. După părerea sa, „nimeni nu a fost pregătit pentru evenimentele din 23 octombrie”. De acum înainte, spune el, „este esenţial ca nimeni să nu fie copărtaş la niciun fel de porcării”. Înţelegând prin aceasta diverse forme de dezicere, de trădare a spiritului antistalinist al revoluţiei. În consecinţă, în ciuda părerilor sale critice, nu se dezice de Nagy nicio clipă. Dar consideră şi repetă că neutralitatea declarată şi ieşirea din Pactul de la Varşovia au fost gesturi politice insuficient gândite, pripite.

Cu toate că regretă într-un fel că, în octombrie 1956, reintrase în politică, „totuşi era de datoria mea să o fac” – spune el. Se solidarizează cu starea de spirit şi evenimentele din Ungaria, deşi recunoaşte că a existat şi un filon contrarevoluţionar, şi afirmă că, dacă „pe 24 octombrie în Ungaria ar fi fost alegeri libere, contrarevoluţia ar fi pierdut”.

Dacă Szántó era de părere că trebuia luptat împotriva lui Rákosi şi... Nagy în acelaşi timp, Lukács crede că „defectul lui Nagy este că a fost prea loial”. Că la congresul partidului din 1954 a tăcut. A răbdat tot. Deşi mulţi, inclusiv el, l-ar fi susţinut şi multe ar fi putut fi evitate.

Lukács spune despre sine că este „un marxist realist” şi analizează şi judecă evenimentele ca atare. El se ridică cu vehemenţă împotriva Securităţii maghiare (AVO), care grăbise, după părerea sa, izbucnirea evenimentelor din

Ungaria, făcând ţării mai mult rău decât „întreaga propagandă a lui Dulles”. Filosoful rece şi chiar sec în formularea părerilor sale recunoaşte că „ani de zile am fost foarte amărât”. Timp în care a fost fără încetare urmărit.

Din cauza lipsei de libertate a presei din Ungaria, a scris şi a publicat în limba germană. El afirmă că, în Ungaria, lucrările nu-i puteau fi publicate. Mai mult, scoaterea lucrărilor sale din ţară o consideră pe mai departe drept unica soluţie, la care ar recurge de câte ori ar fi nevoie.

Aşadar, Lukács urmărise evenimentele din octombrie, ca şi strădiunţele lui Nagy cu simpatie. Dar cu o simpatie critică. În acelaşi timp, se raporta „cu părere de rău şi ură la intrigile lui Rákosi”. În concluzie, spune Lukács referindu-se la politica lui Nagy, „linia principială a partidului este corectă, iar neutralitatea – o greşeală”.

Democratismul, antistalinismul său teoretic şi politic vor fi reafirmate la sfârşitul vieţii, inclusiv în ultimele sale lucrări *Idei trăite* şi *Testamentul politic*.

Donáth Ferenc

Este unul dintre apropiaţii politici ai lui Nagy, care, împreună cu Losonczy, simte preţul pe care Nagy va trebui să-l plătească pentru încetineala sa, pentru ezitările sale privind desprinderea practică de Gerö şi de alţii din familia politică a acestuia. Din această cauză îşi dă şi el demisia împreună cu Losonczy din Comitetul Central: Nagy se simte atunci trădat, dar nu pentru mult timp.

Donáth îl critică pe Nagy, ca şi Lukács, nu pentru că a îndrăznit ruptura teoretică şi practică de dezastrul din Ungaria, ci pentru că nu a luat din timp o poziţie fermă împotriva lui Rákosi şi Gerö. Devenise limpede că sistemul politic cu mai multe partide este garanţia democraţiei, inclusiv a aceleia din Partidul Muncitoresc Socialist nou creat.

Ceea ce m-a impresionat în legătură cu discuţiile secrete duse de autorităţile române cu Donáth este precizia părerilor sale, ca şi demnitatea sa de neclintit.

Acest fost deţinut deopotrivă al închisorilor fasciste şi al celor comuniste, specialist recunoscut în probleme agrare, este de o coerenţă politică admirabilă, asumându-şi tot ce a vieţuit şi a făptuit.

Cum ajunge în România, Donáth are o discuţie cu Moghioroş la un nivel uneori chiar elevat. Avem în faţă un om care a plătit scump evoluţia convingerilor sale democratice. Politica dobândeşte la el reflexe morale profunde. În acelaşi timp, din perspectiva lui, politica rămâne practic un „tărâm murdar”, care te înfundă adânc în mocirlă. În termeni mai actuali, i-moralitatea sau a-moralitatea politicii se confundă cu aşa-zisul „realism politic” sau cu pragmatismul îngust. În care nu încape destinul uman.

Mai trebuie să relevăm ceva. Atmosfera umană a discuţiilor, climatul din familia Donáth, atunci şi acolo, la Snagov, o soţie calmă, doi băieţi mici, apoi un al treilea băiat, nou-născut. Aici, în România.

Ei cred în oameni, în valoarea vieţii. Când aceasta era atât de depreciată în acele timpuri din toate direcţiile. Când colectivităţile erau cuprinse deseori, şi chiar explicabil, de isterie, la ei domneau respectul reciproc şi dragostea. Un calm aproape inexplicabil.

Discuţiile sub presiune, dar şi cele „de acasă” îl arată pe Donáth ca pe un caracter incoruptibil. Şi aşa rămâne în toate situaţiile-limită. De neclintit la propunerile corupătoare ale lui Münnich de la comandamentul sovietic, în preajma răpirii lor. Aşa cum rămâne şi Nagy neclintit la presiuni în discuţiile cu Walter Roman ca reprezentant al lui Dej şi Kádár.

Donáth nu se desolidarizează nicio clipă de Nagy. Refuză propunerea privind participarea la noul guvern Kádár. Dar, cum spune Donáth, „pentru că nu am fost condamnat «decât» la închisoare”, este acuzat de compromisuri politice şi de multe altele, şi mai rele... Această umbră urâtă face parte din destinul tragic, dar consecvent al lui Donáth, din punct de vedere uman şi politic.

1.3. În loc de concluzii

Ameţitoare literatură, ameţitoare interese s-au adunat în jurul evenimentelor din 1956. Uneori, dovedind o uimitoare meschinărie sau o totală dezorientare. Desigur, şi sub imperiul schimbărilor intervenite de atunci încoace şi mai ales după 1989.

Revoluţia din 1956 a stârnit ecouri cutremurătoare, patetice, lucide, venind dinspre toate colţurile lumii, dinspre toate conştiinţele. Începând cu reacţiile imediate şi continuând cu cele acumulate de atunci încoace. Camus, Aron, Heller Ágnes, Fejtő Ferencz, Méray Tibor, Hannah Arendt, Curon, Lomax. Imensa bibliografie, maghiară, dar şi internaţională, se lărgeşte permanent.

Ceea ce mi se pare firesc, dar şi derutant în acelaşi timp este că liniile de analiză devin din ce în ce mai difuze, mai centrifuge. Ceţoase sau stânjenite... Răspândind confuzie. Parcă ne îndepărtăm, în fel şi chip, din ce în ce mai mult de sensurile originare.

Repet, dacă şi mumiile de acum mii de ani ne spun ceva despre oameni, despre viaţa lor, este cert că aceste evenimente vechi de nici cincizeci de ani ne vor vorbi cu atât mai mult despre noi. Ne vor spune povestea noastră de ieri şi de astăzi. Dar, ca să o înţelegem, ca să ne descurcăm cu această lume şi cu noi înşine înainte de toate, trebuie să ne informăm.

Acum, la sfârşit, trebuie să mărturisesc că mă apasă întreprinderea mea, curajul de a face paşi foarte mici în acest hăţiş al literaturii despre ceea ce a fost 1956 – Ungaria, despre cine a fost Nagy Imre. Şi, dacă a reprezentat ceva, ce anume a reprezentat el.

Recunosc, mă derutează liniile confuze ale istoriei contemporane. Răsturnările rapide de 180 de grade. Şi, mai ales, conjuncturalismele. Prea uşoara negare, chiar uitare a unor valori culturale şi morale care ţin de însăşi devenirea noastră umană. Sensul îngust şi neglijent care se dă democraţiei, în general, moştenirii societăţilor moderne, contemporane. Prea rămânem în urma noastră.

Dar de un lucru sunt convinsă, şi anume că sensul

istoriei, dacă istoria are vreunul, este tentativa noastră continuă de a reduce suferinţa umană, care astăzi sporeşte mai mult şi este mai atroce decât oricând. Şi mai sunt convinsă că lumea nu este o simplă tablă de şah pe care îşi joacă partidele mai-marii vremii. Pentru că miliardele de oameni sunt miliarde de destine. Aici intervine rolul gândirii economice, social-politice, al ştiinţelor, al filosofiei *în a gândi altfel lumea*. În a crea alternative.

Într-o lume rece, în care oamenii sunt simple bile manevrabile de diferite culori şi atât, a simţi ceva pentru ei, pentru cei din jur, a căuta punţi nu sunt simple adjuvante sentimentale ale raţiunii, ci ţin de esenţa inteligenţei, mai ales astăzi, când *indiferenţa* creşte, iar cunoaşterea ştiinţifică şi tehnică avansează impetuos fără corespondenţe, fără valori morale. Când viaţa oamenilor, viaţa pe Pământ în general se depreciază în asemenea măsură încât nici şocul morţii în masă nu mai impresionează – cum spune Günther Grass, „când oribilul a devenit banal până şi pentru sensibilităţile cele mai rafinate". Parcă am devenit dependenţi de violenţă…

În acest context, tentativa lui Nagy de a realiza „mai multă eficienţă economică şi mai multă dreptate, ca umanitate", cum visează economiştii cu suflet, completează tendinţele unui nou umanism.

În acest spaţiu istoric şi social ce ţine de orizonturile noastre văd importanţa, semnificaţia ultimă a lui Nagy Imre. În înscrierea sa între mutaţiile istorice fundamentale pe care le-a semnalat încă Wiener, între mutaţiile politice şi noile lor sensuri, pe care noi abia astăzi le percepem. Oricum, îmi spun că gândurile, furiile, zbaterile acestui om merită să fie cunoscute. Mărturie ne stau prezentul şi viitorul confuz.

Acum, când căutările sunt parcă „oarbe", când filosofi de marcă din secolul trecut, dar şi oameni de cultură din prezent caută sursa răului în ştiinţă, în tehnologie, te gândeşti la cei care distrugeau maşinile în secolul al XVIII-lea, la mişcarea ludiţilor, şi răspunzi cu cuvintele lui François Jacob: „Dar ceea ce ucide nu este

ştiinţa, ci interesele şi ideologiile”. A lărgi sfera intereselor către cele generale şi a scoate cunoaşterea din albia proastelor ideologii reprezintă calea spre comunicare întrevăzută încă de Wiener. Drumul umanizării pe care s-a înscris şi Nagy Imre.

Şi un ultim lucru: cred că *mărturisirile* lui Nagy, făcute la Snagov şi cu siguranţă citite, în afară de Dej, în primul rând de conducătorii P.C.U.S., au contribuit la pecetluirea destinului său. Ele au risipit orice îndoială privind soarta pe care i-o hărăziseră. *Ideile* lui Nagy păreau mai periculoase decât *evenimentele* din 1956... însăşi existenţa lui în sine devenise periculoasă.

Ileana Ioanid

Bibliografie

Arendt, Hannah, *On revolution*, Penguin Books, Harmondsworth, 1991.

Aron, Raymond, „Egy antitotalitárius forradalom”, cuvânt înainte la volumul de documente Lasky-Bondy, Plon, Paris, 1957.

Aron, Raymond, *50 ans de réflexion politique. Mémoires*, Julliard, Paris, 1983.

Aron, Raymond, *Istoria şi dialectica violenţei*, Editura Babel, Bucureşti, 1995.

Aron, Raymond, *Leçons sur L’Histoire*, Editions de Fallois, Paris, 1989.

Badie, Bertrand; Smocuts, Marie Claude, *Le retournement du monde*, Presse de la Fondation Nationale de Sciences Politique, 1994.

Bibó, István, *Eletút-dokumentumokban*, 1956-os Intézet, 1995.

Bidet, Jacques, Texier Jacques (coord.), *Le nouveau système du monde*, PUF, Paris, 1994.

Boca, Ioana, *1956 – Un an de ruptură*, Fundaţia Academică Civică, Bucureşti, 2001.

Boka, Eva, *Az europai egységgondolat fejlődéstörténete*, Naprilágkiado, Budapesta, 2001.

Braudel, Fernand, *Écrits sur L’Histoire*, Flammarion, Paris, 1969.

Braudel, Fernand, *Le dynamisme du capitalisme*, Flammarion, Paris, 1985.

Braudel, Fernand, *Mediterana şi lumea mediterană*, vol. I-II, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985.

Brzezinski, Zbigniew, *Marea tablă de şah*, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1999.

Ember, Judit, *Menedékjog – 1956*, Szabad tér kiadó, 1986.

Erdély, Kérdéséről, *1955*. *Rákosi – Andropov beszélgetese a magyar – román viszonyokról*, Kritika, 1999, 12 sz.

Fehér, Ferencz, Heller, Ágnes, *Egy forradalom üzenete* (*Magyarország, 1956*), Kossúth könyvkiadó, 1989.

Fejtö, François, *L'ère de Stalin*, I, 1952; *Après Stalin*, II, Seuil, Paris, 1969.

Fejtö, François, *La tragédie hongroise*, Ed. Horay, 1956.

Gellner, Ernst, *Nation et nationalisme*, Payot, Paris, 1988.

Goma, Paul, „Vingt ans après", *Cahiers de l'Est*, nr. 8, 1976.

Gosztonyi, Péter, *1956 – A magyar forradalom története*, Újváry „Griff" Verlag, München, 1981.

Granville, Johanna, „Nagy Imre, «Aka Volodya» – A dent in the martyr's hallo?", în *CWIHP Bulletins*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington.

Granville, Johanna, „Nagy Imre, Hesitant Revolutionary", *CWIHP Bulletins*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington, 1995.

Gratchev, Andrei, *Le Mystère Gorbatchev*, Editions du Rocher, Paris, 2001.

Habermas, Jürgen, *Discursul filosofic al modernităţii*, Editura ALL Educational, Bucureşti, 2000.

Habermas, Jürgen, *Raison et légitimité*, Payot, Paris, 1978.

Hobsbawm, J. Eric, *l'âge des Extrêmes*. *Histoire du Court XXe Siècle*, Editions Complexe, Le Monde

Diplomatique, 2003.
Horkheimer, Max, *Les débuts de la philosophie bourgeoise de l'Histoire*, „Petite Bibliothèque”, Payot, Paris, 1974.
Huntington, Samuel P., *The strategic imperative*: *New Policies for American Security*, Ballinger Publishing Company, Cambridge, Massachusetts, 1982.
Kanyo, András, *Kádár János – Végakarat*, Hírlapkiadó Vállalat.
Kapuscinski, Ryszard, *A birodalom*, Európai utas-század-vég, 1993.
Karpínski, Jakub, *Istoria comunismului polonez şi mondial*, Editura de Vest, Timişoara, 1993. Kiss, József; Ripp, Zoltán „Mi inkább az elnapolás mellett vagyunk. Mint hogy enyhe itelétet hozzunk most”, *Három dokumentum a Nagy Imre – per 1958 februári elhalasztásáról Társadalmi szemle*, 1993, 48/évf. 4 sz.
Kissinger, Henry, *Are nevoie America de o politică externă*? Incitatus, Bucureşti, 2002. Kissinger, Henry, *Diplomaţia*, Editura All, Bucureşti, 1998.
Köver, György, *Losonczy Géza* (*1917 – 1957*), 1956-os Intézet, 1998.
Levesque, Jacques, 1989: *La fin d'un Empire*, Presse de Science Po., Paris, 1995.
Lévi-Strauss, Claude, *Race et Histoire*, Éditions Gonthie, Paris, 1961.
Lomax, Bill, *Hungary 1956*, Allison & Busby, Londra, 1976.
Lukács, György, *Megélt gondolkodás*. *Életrajz magnószallagon*, Magvető könyvkiadó, Budapesta, 1989.
Lukács, György, *Politikai végrendelet, Társadalmi szemle*, 1990/4 XIV évfolyam.
Malia, Martin, *La tragédie soviétique*, Éditions du Seuil, Paris, 1995.
McNamara, Robert S., *în Retrospect*, Times Book, 1985.
Medvedev, Roy, *La révolution d'Octobre*, Maspero, Paris, 1978.

Medvedev, Roy, *Le Stalinisme*, vol. I-II, Seuil, Paris, 1972.

Méray, Tibor, *Budapesta 1956*, Editura Compania, Bucureşti, 2000.

Micunovic, Veljco, *Titó követe voltam. Moszkva 1956 – 1958*, Interart, Budapesta, 1990.

Rainer, M. János, *Nagy Imre., Politikai életrajz*, vol. I: „Nagy Imre, 1953 – 1958”, 1956-os Intézet. Rupnik, Jacques, *L'autre Europe*, Odile Jacob, Paris, 1993.

Sartre, Jean-Paul, *Réflexions sur la question juive*, Gallimard, Paris, 1954.

Sartre, Jean-Paul, *Texte politique. Situations IV*, Gallimard, Paris, 1964.

Sartre, Jean-Paul, *Texte politique. Situations IX*, Gallimard, Paris, 1972.

Sartre, Jean-Paul, *Texte politique. Situations X*, Gallimard, Paris, 1976.

Sik, Ofta, *La troisième voie*, vol. I, II, Gallimard, Paris, 1974.

Standeisky, Eva, *Az irók es a hatalom. 1956 – 196*3, 1956-os Intézet, 1996.

Stiglitz, E. Joseph, *La grande Désillusion*, Fayard, Paris, 2002.

Stiglitz, E. Joseph, *Quand le capitalisme perd la tête*, Fayard, Paris, 2003.

Tánezos, Gábor, *Emlékkönyv*, 1956-Os Intézet, 1997.

Tobiás, Áron*, in memoriam Szabad tér Kiadó*.

Togliatti, Palmiro, *Da Salerno a Yalta*, Rinascita, 1984.

Varga, György T., *Nagy Imre politikai levelei. – 1954 december 14 – 1956 oktober 9*, új fórum, első evfolyam, 4 szám., 1989.

Varga, László, „Nagy Imre a yugoslav követségen”, Budapesti *negyed*, 1/1993.

Vitányi, Iván, *The Social Democratic Vision of the Future*, Naprilág Kiadó, 1999.

Wiener, Norbert, *Cibernetica*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966.

Wiener, Norbert, *Cybernétique et société*, Éditions des Deux Rives, Paris, 1971.

Wiener, Norbert, *Dumnezeu şi Golem*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969.

A forradalom előzményei, alakulása es utóélete. Tanulmányok es kronológia, Párizs-New Jersey, 1987.

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

A Petőfi kör vitai hiteles jegyzőkönyv alapjan, I: „Két közgazdasáji vita”, Kelenföld kiado – Câte.

Allamvédelem a Rákosi – Kórszakban, Történeti Hivatal, 2000.

Az Igazság a Nagy Imre ügyben. Századvégi kiadó és a nyilvanosság klubb közős kiadása, 1989. „Cold war crisis”, *Cold War International Project Bulletin*, 1995.

Le modele social-démocrate en question, PUF, Paris, 1989.

Le temps de la guèrre froide, Seuil, Paris, 1994.

Nagy Imre magyar paraszziságról és a mezőgazdaságról, 1926 – 1938, Besseney György Könyvkiadó, 1996.

Nagy Imre. A magyar nép védelmében, Vitairatok és beszédek, 1955 – 1956, Magyar Füzetek, Párizs, 1984.

Nagy Imre és Kora. Tanúlmányok is források, Nagy Imre Alapítvány, Budapest, 1995. *Nagy Imre a központi vezetőség előtt* (*1953 junius 27 – 28*) *Beszélő*, 1983/10

szám.
Nagy Imre és az utókor Kerekasztalvita, Múltúnk, 1992, 4 sz.
The Kisinger Transcript, The New Press, New York, 1996.
Történettudomány és igazságtétel-1994, februar 11, Múltúnk, 1994, 1 – 2 sz.
I
NAGY IMRE: ÎNSEMNĂRI DE LA SNAGOV
125
SRI
— FOND PENAL
Dosar nr. 40041 vol. 9, 10 filă
„*Qui vivra verra*.
F. Rolul celor două concepţii în evoluţia şi analiza evenimentelor din Ungaria
11.7. Cele două concepţii:
E. De a îneca în sânge prin forţă armată, în primul rând prin folosirea unităţilor sovietice, toate mişcările populare care trebuie să fie calificate drept contrarevoluţionare. Această concepţie este reprezentată de Gerö, Hegedűs, Rónai şi majoritatea Biroului Politic şi a Comitetului Central, precum şi de Prezidiul P.C.U.S.
F. Mişcarea uriaşă de masă, în fruntea căreia au stat masele largi ale membrilor Partidului Comunist, cu revendicările lor pentru democratizarea socialistă, independenţă naţională, suveranitate şi dezvoltarea cuceririlor socialiste, care au constituit principalele lor scopuri, trebuie privită ca o mişcare populară revoluţionară. Partidul trebuie să i se alăture, să se situeze în fruntea ei, trebuie să-i precizeze direcţia în alianţă cu forţele democratice, sprijinindu-se pe unitatea celor mai largi forţe naţionale, trebuie să asigure dezvoltarea paşnică, echilibrată şi umană spre socialism.
Conducerea partidului şi Prezidiul P.C.U.S. s-au cramponat în mod rigid de prima concepţie până ce lupta armată a luat proporţii şi a ieşit la iveală faptul că folosirea violenţei va duce la o rezistenţă generală a poporului, în

frunte cu clasa muncitoare condusă de comunişti.

Conducerea partidului, după schimbarea lui Gerö, Hegedűs şi a fostei conduceri, de comun acord cu Prezidiul P.C.U.S., a renunţat la prima concepţie numai atunci când falimentul politic şi militar al acestei concepţii a devenit clar.

Dată fiind situaţia extrem de grea, a trebuit să se treacă la realizarea celei de-a doua concepţii. Pentru această situaţie poartă o răspundere extrem de mare fosta conducere a partidului, precum şi Prezidiul P.C.U.S. în această situaţie au apărut acele revendicări care au caracterizat rezistenţa născută în urma intervenţiei armatei sovietice: retragerea armatei sovietice, denunţarea Tratatului de la Varşovia, proclamarea neutralităţii şi realizarea democraţiei interne a ţării cu folosirea tuturor forţelor democratice şi socialiste pe lângă Partidul Celor Ce Muncesc, care poartă răspunderea pentru evenimentele actuale.

Este limpede că, în cazul în care conducerea partidului, guvernul şi Prezidiul P.C.U.S. ar fi acceptat de la început desfăşurarea lucrurilor pe calea concepţiei democratice, nu s-ar fi ajuns aici.

11.8. Prima intervenţie armată sovietică, efectuată la cererea partidului şi guvernului (Gerő şi Hegedűs), s-a soldat cu *victoria* mişcării revoluţionare populare. În perioada 23 – 31 octombrie 1956, conducerea partidului şi Prezidiul P.C.U.S., sub presiunea evenimentelor, au fost nevoite să renunţe temporar la concepţia lichidării armate a revoluţiei şi s-a mers pe calea dezvoltării democratice a revoluţiei: s-a încheiat un acord pentru evacuarea trupelor sovietice din Budapesta, care a şi fost dus la îndeplinire; s-au făcut primii paşi pentru pregătirea unor tratative în vederea denunţării Tratatului de la Varşovia; cu participarea reprezentanţilor celor patru partide socialiste şi democratice a luat fiinţă noul cabinet, care a avut drept misiune să apere realizările socialiste de până acum şi care a luat poziţie netă de pe platforma realizării scopurilor socialismului împotriva oricăror încercări de

dreapta sau reacţionare. În toată ţara şi în capitală, în general, s-a restabilit liniştea şi au fost luate primele măsuri pentru normalizarea vieţii şi reînceperea muncii.

Cabinetul a reuşit în câteva zile să realizeze pe linia consolidării ceea ce guvernul lui Kádár n-a reuşit în timp de trei săptămâni.

Este clar că totul s-ar fi desfăşurat altfel, că din punctul de vedere al socialismului rezultatele ar fi mai bune dacă nu s-ar fi recurs la intervenţia armată sovietică şi mişcarea revoluţionară nu ar fi fost înecată în sânge, ca expresie a concepţiei vinovate şi tragice. Ar fi învins de la început concepţia orientată către desfăşurarea revoluţiei democratice în politica partidului şi Prezidiului P.C.U.S. S-ar fi putut rămâne la platforma din iunie 1953 şi n-ar fi fost necesară reîntoarcerea la platforma din 1945 – 1946; acesta a fost rezultatul inevitabil al primei concepţii, tragice.

11.9. Perioada dintre prima şi a doua intervenţie armată sovietică, cele 2 – 3 zile, este deosebit de importantă şi instructivă pentru dezvoltarea revoluţiei şi pentru o apreciere adecvată a evenimentelor din Ungaria.

Ce a caracterizat această perioadă?

C. A ieşit la iveală, serioasă şi fără echivoc, consolidarea internă.

B. în locul Partidului Celor Ce Muncesc, care s-a destrămat, a luat fiinţă noul partid – Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar.

C. Locul vechii conduceri a partidului, care s-a compromis şi în care poporul şi-a pierdut încrederea, a fost luat de noua conducere a partidului, în care membrii partidului şi masele au avut încredere.

D. A apărut noul program sub forma Declaraţiei Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, cuprinzând toate revendicările sociale şi naţionale ale revoluţiei populare, dând o perspectivă clară partidului şi guvernului pe baza concepţiei revoluţionare şi democratice, înlăturând concepţia mizerabilă a intervenţiei armate şi a înecării în sânge a mişcării revoluţionare.

E. A luat fiinţă noul cabinet, care a reprezentat concentrarea largă a forţelor socialiste şi democratice.

F. Toate păturile societăţii, atât muncitorii din fabrici, ţărănimea, cât şi intelectualitatea, au sprijinit unitar şi cu întreaga lor încredere guvernul naţional în realizarea programului său.

G. Străduinţele forţelor reacţionare interne şi sprijinitorii lor externi s-au lovit de împotrivirea celor mai largi mase, ca şi a partidelor de coaliţie, cei dintâi fiind nevoiţi din ce în ce mai mult să evite manifestările împotriva realizărilor şi obiectivelor socialiste. În cuvântarea sa, Mindszenty trebuia să ţină cont de acest lucru. În perioada consolidării forţelor populare, reacţiunea n-a reuşit să constituie un pericol serios pentru forţele revoluţionare nici din punct de vedere politic, nici pe planul mişcării sociale. Forţele socialiste şi democratice prin partidele de coaliţie, forţele democratice populare în frunte cu guvernul au dominat situaţia.

H. Paşi serioşi s-au realizat în privinţa consolidării economice. Aprovizionarea populaţiei s-a îmbunătăţit esenţial, populaţia nu a suferit de lipsă de mărfuri; ţăranii au început să aducă mai multe mărfuri, iar munca, în general, a reînceput.

I. Noile organe administrative şi de stat, ca organe revoluţionare şi democratice, în colaborare cu formele democratice vechi, şi-au început activitatea lor sistematică, realizând o strânsă colaborare între guvernul central şi organele puterii de stat.

J. Pentru aplicarea tehnică a convenţiei politice dintre guvernul maghiar şi cel sovietic s-au trimis reprezentanţi guvernamentali din partea sovietică, sub conducerea generalului Mălinin, iar din partea maghiară, sub conducerea lui Erdei Ferenc, cu participarea lui Maléter, Kovács István şi Szűcs; tratativele au început în Parlament şi au continuat la comandantul sovietic, aşa cum s-a prevăzut după rezultatele primei şedinţe, cu perspective favorabile. Retragerea trupelor sovietice la bază şi retragerea de pe teritoriul maghiar se prevedea că vor fi

realizabile într-un viitor apropiat.

K. A apărut comunicatul P.C.U.S. şi al guvernului sovietic, care a pus bazele celor cinci principii privind legătura dintre ţările socialiste şi lichidarea urgentă în continuare a greşelilor grave staliniste – nu în ultimul rând, sub influenţa evenimentelor din Ungaria. Din toate acestea reiese clar că nici situaţia internă din Ungaria – „pericolul contrarevoluţiei" –, nici „reglementarea" relaţiilor dintre ţările socialiste n-au necesitat cea de-a doua intervenţie armată sovietică.

D. De ce a ocupat armata sovietică Ungaria?

E. Concomitent cu intensificarea evenimentelor revoluţionare din Ungaria, cu începutul amplificării lor, situaţia internaţională a devenit deosebit de încordată, ducând la izbucnirea conflictului armat în regiunea Suezului.

F. Uniunea Sovietică, pentru a se afirma ca mare putere şi ca să stăvilească presiunea anglo-franceză asupra Egiptului şi, prin aceasta, să-şi apere propriile interese, dar şi să câştige simpatia lumii arabe, a decis să intervină militar în Europa, în punctul cel mai vulnerabil pentru Anglia şi Franţa. În cadrul acestui plan, Ungaria constituie un teren de primă importanţă pentru armata sovietică. A devenit deci un teritoriu strategic important în presiunea militară împotriva Angliei şi Franţei. Ceea ce înseamnă că armatele sovietice ar fi ocupat Ungaria şi punctele strategice din ţara noastră (în baza convenţiei de la Varşovia) chiar dacă în Ungaria nu ar fi intervenit evenimentele revoluţionare. A doua intervenţie militară sovietică a fost necesară exclusiv din cauza planurilor militare sovietice, ca urmare a situaţiei internaţionale.

Acest lucru devine evident – pe lângă problemele menţionate mai sus – şi prin cele ce urmează:

F. în ţară au staţionat suficiente forţe militare sovietice, apoi, la invitaţia partidului şi guvernului ungar (Gerő şi Hegedűs), au pătruns în ţară trupe din Ucraina Subcarpatică şi din România pentru a înăbuşi în faşă orice încercare sau mişcare contrarevoluţionară.

G. în perioada tratativelor dintre reprezentanţii militari maghiari şi sovietici privind realizarea tehnică a retragerii trupelor sovietice, mai ales la 2 şi 3 noiembrie 1956, fără ca guvernul naţional maghiar să fi fost întrebat – deci împotriva voinţei sale, mai mult, după o serie de proteste oficiale şi diplomatice –, a pătruns în ţară *o armată sovietică de tancuri*, cu artileria şi unităţile de aviaţie aferente. Înaintarea lor adânc în interiorul ţării şi până la graniţele vestice a avut aspectul unei înaintări militare conform unui plan.

H. Pe lângă că tancurile, artileria şi aviaţia nu corespund înăbuşirii contrarevoluţiei, nici înaintarea trupelor n-a avut acest aspect; mai mult, suprema dovadă este însuşi faptul că, în marşul strategic al armatei sovietice pentru ocuparea ţării, a punctelor sale principale, nu s-a ajuns la lupte nici cu populaţia, nici cu armata maghiară.

De asemenea, nici aşa-zişii contrarevoluţionari nu s-au opus trupelor sovietice.

I. Cauzele ocupării Ungariei de către sovietici nu trebuie căutate în „contrarevoluţie”, ci în situaţia internaţională încordată şi, înainte de toate, în tendinţa sovietică de mare putere militară – ceea ce a demonstrat şi faptul că, înaintea celei de-a doua intervenţii sovietice, au existat concentrări de trupe la graniţa polono-germană, s-au luat măsuri militare similare în democraţii populare din Europa de Est precum Cehoslovacia, România şi Bulgaria, iar în Germania de Est s-a restabilit regimul militar din Postdam.

Ocuparea Ungariei de către trupele sovietice trebuie privită ca o verigă în lanţul măsurilor militare generale îndreptate împotriva blocului atlantic şi ca un pretext pentru mascarea acestora; în acest sens trebuia lansată povestea „contrarevoluţiei” maghiare. În Ungaria nu a existat o contrarevoluţie; cum se ştie, mişcarea populară revoluţionară de la început a fost considerată de către Gerő, Hegedűs şi Mikoian, pe baza primei concepţii, o mişcare contrarevoluţionară.

Noua conducere însă, iniţiatoarea concepţiei dezvoltării democratice, a respins acest punct de vedere, apreciind evenimentele din Ungaria ca pe o revoluţie populară şi o luptă de eliberare. Acum, Kádár şi, împreună cu el, conducătorii P.C.U.S. şi ai partidelor din lagărul socialist vorbesc din nou despre „contrarevoluţie”. Astfel, ei se induc însă în eroare pe ei înşişi şi, în acelaşi timp, întreg lagărul socialist, ca şi partidele de aici. Prin această „apreciere”, ei fac imposibile atât judecăţile adecvate, clarviziunea, cât şi concluziile de principiu, politice şi practice, corespunzătoare.

Faptul de a vorbi simplist despre evenimentele din Ungaria, pe lângă că este un fals, în contradicţie cu adevărul, pune în umbră acele probleme deosebit de profunde şi importante, acele greşeli grave care au dus – din cauza explicaţiei antimarxiste date de conducerea stalinistă a P.C.U.S. cu privire la relaţiile dintre popoare, ţări şi partide în cadrul lagărului socialist – la explozia tensiunii din Ungaria.

Calificarea evenimentelor din Ungaria drept „contrarevoluţie” înseamnă că aceşti oameni nu au curaj să privească în faţă cele petrecute, că nu se străduiesc să tragă învăţăminte, că, în loc să termine cu punctul de vedere stalinist care predomină în politica Moscovei, se străduiesc în continuare să construiască relaţiile noi pe baze vechi.

Cu alte cuvinte, înseamnă că P.C.U.S. şi conducerea guvernului sovietic – evident, din şovinism rus de mare putere, care nu are nimic comun cu internaţionalismul socialist, care este în contradicţie cu destinul socialismului şi extinderea sa în întreaga lume, care poate fi bunăoară un interes naţional, dar intră în contradicţie cu interesele socialismului – persistă în acele forme de dependenţă ideologică, politică şi de stat care s-au dezvoltat în timpul lui Stalin şi pe baza cărora ţările din lagărul socialist trebuie să renunţe la formele şi particularităţile vieţii lor naţionale, la independenţă, suveranitate, la drepturile egale, la neamestecul în treburile interne şi la alţi factori

importanţi ce compun libertatea naţională. În lagărul socialist, trebuie înaintat nu pe calea şovinismului rus de mare putere, ci pe calea construirii socialismului prin independenţă, drepturi egale şi suveranitate a popoarelor.

În evenimentele din Ungaria, aceste probleme hotărâtoare au explodat şi s-au cerut soluţionate. Cei care nu ştiu sau nu vor să recunoască aceste drepturi şi privesc evenimentele petrecute în Ungaria drept „contrarevoluţie", în fond, neagă teoria marxistă în problema naţională şi se străduiesc să reinstaleze vechea subordonare stalinistă în relaţiile dintre ţările, popoarele şi partidele comuniste.

Aceştia sunt adevăraţii contrarevoluţionari care duc spre catastrofă interesele socialismului pe plan mondial.

Actuala conducere a partidului şi guvernului sovietic va da dovadă de un orizont îngust şi de insuficientă pregătire teoretică şi politică dacă nu va trage concluzii din evenimentele din Ungaria, dacă vrea să se impună comuniştilor şi popoarelor lumii prin limbajul armelor, dacă încearcă să „rezolve" noile probleme ale socialismului prin violenţă şi aroganţă.

J. Oare poate fi privită drept contrarevoluţie o mişcare populară în care clasa cea mai „reacţionară" este ţărănimea care, după ce i-au fost satisfăcute revendicările economice, rămâne ca spectator liniştit al evenimentelor, iar clasa muncitoare, cea mai progresistă, cea mai înaintată, cea mai conştientă clasă a societăţii, care a fost pretinsul destinatar al puterii, stă în fruntea mişcării; în continuare, clasa muncitoare se impune în fruntea acestei mişcări nu cu revendicările şi concepţiile sale specifice de clasă, ci cu revendicarea independenţei, suveranităţii şi egalităţii global-naţionale? Poate fi privită drept contrarevoluţie o mişcare populară în care clasa muncitoare, fostul reprezentant principal al intereselor naţionale, pe lângă lupta armată, foloseşte arma atât de caracteristică pentru ea, arma grevei generale, a rezistenţei pasive, arma specifică şi încercată a muncitorilor?

Se poate presupune oare că după 12 ani de construire a socialismului clasa muncitoare maghiară, care are un trecut revoluţionar şi de luptă, s-ar fi situat pe poziţiile contrarevoluţiei? Este oare contrarevoluţie mişcarea populară sau lupta – sau cea mai disperată luptă armată – la care participă toată clasa muncitoare sub conducerea sutelor de mii de comunişti?

La toate aceste întrebări trebuie răspuns în orice caz cu cel mai categoric *nu*. Şi trebuie protestat energic împotriva unui asemenea mod de a pune problema şi explicat cum că aceasta ar fi falsificarea cea mai grosolană a adevărului istoric, împotriva poporului maghiar, în primul rând împotriva clasei muncitoare maghiare, şi nu în ultimul rând împotriva comuniştilor maghiari. Ar fi o calomniere josnică a luptei de importanţă istorică, prevestind o eră nouă, duse de aceştia.

Poveştile sau acuzaţiile de contrarevoluţionarism trebuie depăşite fiindcă poporul maghiar, clasa muncitoare maghiară şi comuniştii maghiari le refuză. Se împotrivesc tuturor acestor acuzaţii sau aprecieri şi din luptele lor revoluţionare trag cu totul alte concluzii pe care, în viitoarele lupte, vor dori să le folosească şi chiar le vor folosi.

Nu pot exista un partid şi un guvern care să conducă timp îndelungat cu sprijinul forţelor interne, în condiţiile în care încearcă să conducă ţara pe baza unor concluzii trase în urma înăbuşirii armate a „contrarevoluţiei”.

Kádár este de acum obligat la un compromis, dând o apreciere scăldată, cum că ar fi fost revoluţie şi contrarevoluţie. La mijloc este prostia politică, iar ea nu ascunde altceva decât intenţia de a induce în eroare masele. Kádár consideră revoluţionară mişcarea de masă (23 – 31 octombrie 1956), deci din acea fază a evenimentelor pe care Gerö şi Hegedűs, precum şi majoritatea de atunci a Biroului Politic şi a Comitetului Central au numit-o puci contrarevoluţionar şi au considerat necesară înecarea lui în sânge, prin forţă armată. În acelaşi timp, perioada de după 31 octombrie o

apreciază ca mişcare contrarevoluţionară, pe care Kádár în perioada aceea şi-a însuşit-o în întregime, ca şi concepţia democratică pe care s-a întemeiat. Şi care ulterior şi-a câştigat expresia în Declaraţia Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar.

Kádár şi Gerö au încercat să considere evenimentele din Ungaria contrarevoluţionare. Dar evenimentele revoluţionare au măturat această încercare. În Ungaria, tocmai această încercare a avut urmări tragice.

Kádár János, acum cu sprijinul Prezidiului P.C.U.S. şi al conducătorilor partidelor frăţeşti, lipsit de orientare, concepe situaţia în mod cu totul greşit. Sub influenţa propagandei sovietice, încearcă din nou acelaşi lucru şi, în mod inevitabil, aceasta va duce în curând la evenimente şi mai tragice atât în Ungaria, cât şi în alte ţări. Concepţia contrarevoluţionară a lui Kádár şi a tovarăşilor săi demonstrează în esenţă că declaraţia guvernului sovietic, ca şi alte declaraţii din trecut, rămâne doar pe hârtie, în vreme ce în practică ei vor să ne întoarcem pe drumul vechi, stalinist, şi la metodele vechi staliniste. Astfel, dezvoltarea socialismului este târâtă pe calea contrarevoluţiei, căreia i se opun masele, îndeosebi clasa muncitoare, ca principala forţă a socialismului.

În orice caz, este sigur că Kádár János, guvernul de sub conducerea lui, ca şi conducerea actuală a Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar şi acel program care, pe baza calificării evenimentelor drept contrarevoluţie, vrea să stabilizeze situaţia şi să asigure condiţiile construirii socialismului în Ungaria sunt sortiţi eşecului. Ţelurile socialismului nu se pot realiza împotriva poporului, împotriva clasei muncitoare, împotriva maselor de comunişti. Rezistenţa naţională paralizează orice activitate dusă în această direcţie.

Cele spuse mai sus – deşi fără a fi complete – dovedesc totuşi în chip convingător că, după modul cum a evoluat situaţia din Ungaria, a doua intervenţie sovietică, mult mai amplă decât prima, nu era deloc necesară.

De altfel, guvernul naţional maghiar nici nu a cerut-o

şi, pentru că până la 7 noiembrie 1956 nu a existat vreun alt guvern în Ungaria, niciun alt guvern nu putea s-o ceară.

Guvernul Kádár a depus jurământul la 7 noiembrie 1956, când a intrat în funcţiune. Înainte de această dată nu putea împlini nici de drept, nici de fapt rolul guvernului maghiar. Cu atât mai mult cu cât Kádár şi membrii „guvernului" său de mai târziu, împreună cu el sau separat, se găseau în locuri necunoscute. Nici populaţia ţării, nici străinătatea nu ştiau despre existenţa lor.

Kádár şi Műnnich, de la data de 1 noiembrie 1956, când au fugit, şi până la data de 7 noiembrie, nu numai că nu au condus ţara, dar nici n-au dat vreun semn de viaţă: se aflau undeva în străinătate, în Uniunea Sovietică, unde şi-au început activitatea.

Până la data de 7 noiembrie 1956, guvernul naţional a fost *de jure* la putere: acesta a fost recunoscut pe plan internaţional, iar legăturile diplomatice s-au ţinut cu el. Până la 7 noiembrie 1956, nici guvernul Uniunii Sovietice nu a rupt relaţiile cu el, ceea ce nu l-a împiedicat însă să declanşeze lupta armată pentru restaurarea puterii guvernului *ilegal*.

Guvernul naţional a fost împiedicat în funcţionarea sa constituţională de operaţiunile militare desfăşurate de către trupele sovietice. Până la data de 7 noiembrie 1956, „guvernul" Kádár nu a condus Ungaria de fapt, iar de drept cu atât mai puţin.

Guvernul naţional nu a fost destituit din funcţia sa de către Prezidiul Suprem al R.P.U.

Peste acest gol a vrut să treacă ministrul de externe Sepilov prin problema dreptului de refugiu al guvernului Nagy. La tratativele de la Moscova dintre guvernul sovietic şi cel iugoslav, care s-au ţinut după 4 noiembrie 1956, mi s-a pretins o declaraţie de demisie antedatată, cu data de 4 noiembrie 1956, ceea ce eu am refuzat.

Cu declaraţia mea de demisie din 4 noiembrie 1956 s-ar fi rezolvat ilegalitatea „guvernului" Kádár şi acel pas internaţional de extremă gravitate reprezentat de a doua intervenţie sovietică, intervenţie care s-a făcut cu toată

împotrivirea guvernului naţional legal.

Cea de-a doua intervenţie a trupelor sovietice şi amestecul armat, de vreme ce guvernul Nagy Imre nu le-a cerut, „guvernul” lui Kádár numai după 7 noiembrie putea să le parafeze ca fapt împlinit; eventual, antedatat putea să ceară intervenţia.

K. împotriva calificării evenimentelor din Ungaria drept contrarevoluţionare ne vorbesc şi faptele de mai jos:

În noaptea de 3/4 nov. a.c. Şi în dimineaţa zilei de 4 nov. a.c., în toată ţara, ca şi în Budapesta a fost linişte, ordine şi pace deplină. În dimineaţa zilei de 4 noiembrie 1956, formaţiunile blindate sovietice de ocupaţie au început atacul în toată ţara şi au dezarmat trupele maghiare de honvezi. Formaţiunile sovietice au deschis aşadar focul în mai multe locuri. Din cele mai multe oraşe au sosit astfel de rapoarte alarmante.

În Dunapentele şi Rákospalota, trupele sovietice au deschis focul asupra populaţiei, iar în cea de-a doua localitate au tras cu mitraliera asupra minerilor, din turnul bisericii. Aceştia au cerut ajutor.

Asemenea cereri de ajutoare au sosit cu grămada la Consiliul de Miniştri. În curând (dimineaţa, în jurul orei 3.30), formaţiunile blindate sovietice au pătruns în Budapesta, au împuşcat patrioţi maghiari şi au început să dezarmeze trupele maghiare de honvezi.

Atacul general al trupelor sovietice asupra Budapestei în dimineaţa zilei de 4 noiembrie 1956 a produs lupte armate între acestea şi trupele maghiare de honvezi.

Ciocnirile au avut caracterul luptei dintre două armate, şi nu caracterul luptei împotriva contrarevoluţiei.

La cea de-a doua intervenţie sovietică din data de 4 noiembrie a.c., la luptele armate împotriva agresiunii sovietice au luat parte îndeosebi trupele maghiare regulate de honvezi.

În lupte a intervenit şi muncitorimea din nou răsculată, în special în circumscripţiile muncitoreşti Csepel, Újpest, Angyalföld, Kőbánya etc.

Trupele de honvezi şi muncitorii răsculaţi au luat parte la luptele împotriva forţelor blindate sovietice.

Comandamentul armatei sovietice nu a pătruns în Ungaria pentru a înăbuşi contrarevoluţia, ci din cu totul alte motive, aşa cum ne arată şi următoarele fapte:

Locul principal de desfăşurare a luptelor a fost Budapesta. Aici au avut loc demonstraţiile de stradă, aici au continuat luptele armate până când, la cererea guvernului naţional, trupele sovietice au fost retrase pe data de 1 noiembrie 1956. Acest fapt a adus liniştea în oraş – după această dată şi până la 4 noiembrie 1956, pe străzile oraşului n-au mai fost nici lupte, nici demonstraţii.

După aceste precedente, trupele sovietice pătrund în ţară cu blindate, tancuri şi artilerie, *dar fără infanterie*, ceea ce arată că s-au pregătit pentru ocuparea Ungariei, şi nu pentru înăbuşirea contrarevoluţiei.

Vina şi răspunderea extraordinar de gravă a Comandamentului forţelor armate sovietice sunt acelea de a fi ruinat Budapesta. Intrarea armatei sovietice a provocat lupte de autoapărare în cadrul cărora s-a răspuns cu focuri de artilerie (blindate, tancuri, artilerie grea) până şi la o împuşcătură de pistol. Urmarea acestor lupte a fost distrugerea oraşului Budapesta.

Fără niciun motiv, au fost distruse prin foc de artilerie blocuri şi străzi întregi. Ruinele au înmormântat sub ele mii de cetăţeni paşnici. Luptele armate s-au soldat cu peste 10.000 de victime. Acestea nu au fost victimele „contrarevoluţiei”, ci ale tancurilor şi artileriei sovietice. Minciunile inventate despre „contrarevoluţie” sunt demascate prin comunicate şi alte documente ale Ministerului Sănătăţii cu privire la victimele luptelor. Conform acestor date, cei căzuţi în lupte de partea maghiară sunt în proporţie de 60 – 62 % muncitori, 30% muncitori tineri, liceeni şi studenţi, iar restul de 8 – 10%, persoane de altă origine şi profesie.

Povestea contrarevoluţiei este dezminţită şi de faptul că cei din fruntea ministerelor, Consiliilor Muncitoreşti şi chiar din fruntea Comitetelor Revoluţionare au fost în

majoritate comunişti, ba chiar majoritatea responsabililor şi a conducătorilor de trupe au fost tot comunişti.

E. Pentru aprecierea corectă a evenimentelor, dispariţia lui Kádár şi Münnich şi reapariţia lor este o circumstanţă importantă.

În seara zilei de 31 octombrie 1956, în jurul orelor 10, Kádár a dat citire la radio declaraţiei-program a Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar. Kádár a ţinut foarte mult să-i dea citire personal.

Această declaraţie-program a conţinut toate obiectivele ideologice şi politice pe care guvernul şi le-a propus şi a făcut totodată propuneri cu privire la: retragerea trupelor sovietice din Ungaria, denunţarea Pactului de la Varşovia, stabilirea neutralităţii, principiile de bază ale coaliţiei guvernamentale, păstrarea cuceririlor socialiste şi altele.

Kádár a fost pe deplin de acord cu ceilalţi membri ai Comitetului Executiv al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar (care în prezent sunt nevoiţi să stea ca exilaţi lângă Bucureşti), faţă de care nu şi-a exprimat nicio deosebire de păreri în problemele politice mai importante ale partidului şi guvernului.

Kádár János alături de ceilalţi membri ai Comitetului Executiv al P.M.S.M. (Nagy I., Lukács Gy., Szántó Z., Losonczy G. şi Donáth F.) l-au primit în ziua de 31 octombrie a.c., orele 22.00, pe ambasadorul chinez pentru a-l informa. La această informare, Kádár a luat parte activă şi a susţinut toate cele comunicate de mine, iar în chestiunile mai importante a accentuat cele spuse de mine în faţa ambasadorului chinez în legătură cu situaţia din Ungaria şi cauzele ei, cu politica partidului şi a guvernului.

Kádár, în timpul informării ambasadorului chinez, a părăsit camera prezidenţială. Evenimentele ulterioare pot fi urmărite pe baza celor comunicate de martori oculari (procesele-verbale au rămas în seiful secret din secretariatul Parlamentului).

Kádár s-a dus cu maşina la Münnich. Nu la mult timp după sosirea lui Kádár, ambasadorul sovietic Andropov l-a

chemat pe Münnich la telefon, cu care a vorbit ruseşte. Münnich i-a comunicat că J. Kádár este de acum la el. După o scurtă tăcere, Münnich i-a comunicat lui Andropov că după 10 minute vor fi la el.

Münnich şi Kádár au ajuns cu maşina până în faţa Ambasadei Sovietice. Acolo au coborât şi au sunat la poartă. După 8 – 10 minute de aşteptare, în faţa clădirii s-a oprit o altă maşină din care au coborât doi ruşi. Aceştia li s-au adresat lui Kádár şi Münnich, invitându-i să urce în maşina lor. După o discuţie mai lungă, Münnich şi Kádár au intrat în maşină cu condiţia să fie aduşi înapoi. După ce li s-a promis, ei au dat drumul maşinii lor, care a staţionat în faţa Ambasadei Sovietice (ei înşişi i-au dat şoferului această dispoziţie).

Pe baza celor de mai sus, părerea noastră a fost că Münnich şi Kádár, dar în primul rând Kádár, au fost atraşi într-o cursă de către ruşi, ridicaţi şi transportaţi (e posibil ca Münnich chiar să fi colaborat). Dar, pentru că nu eram sigur în această privinţă, pe Kádár l-am demis pe 3 noiembrie şi în locul lui l-am cooptat din partea Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar pe tov. Szántó Zoltán. Acesta, dintr-o greşeală tehnică, a fost omis din comunicat.

În acest timp, delegaţia maghiară trimisă la O.N.U. sub conducerea lui Horváth Imre a vrut să se întoarcă de la Viena la Budapesta la chemarea guvernului, dar s-a împotmolit la Bratislava. Soarta acestei delegaţii o cunoaşte Dr. Réczei, profesor la Universitatea de Ştiinţe Economice, care, întorcându-se de la New York, s-a întâlnit la Bratislava cu delegaţia maghiară şi mi-a comunicat următoarele (el a reuşit să se întoarcă la Budapesta şi să mă informeze verbal şi în scris). La Bratislava, în holul hotelului, s-a întâlnit cu membrii delegaţiei, care au fost supravegheaţi de agenţi ruşi de Securitate îmbrăcaţi în civil. Réczei a observat că membrii delegaţiei sunt sub supraveghere. A putut vorbi cu Vajda Imre, pe care l-a întrebat unde merge. „Noi nu mergem, pe noi ne duc!” – a răspuns Vajda. Réczei l-a întrebat dacă îi poate ajuta cu ceva, la care Vajda a răspuns: „Spune-i soţiei mele şi ea va

şti ce are de făcut". După care, însoţită de securiştii îmbrăcaţi în civil, delegaţia a părăsit hotelul.

Conform ştirilor primite de la Ambasada din Praga, delegaţia a fost dusă la Praga. Acolo, Horváth Imre a fost despărţit de ceilalţi. La intervenţia guvernului maghiar, de la Ministerul de Externe cehoslovac s-a răspuns că nu trebuie să ne îngrijorăm pentru Horváth Imre: este sănătos şi la loc bun; cât despre locul unde se află, ne poate da lămuriri secretarul general al partidului cehoslovac, Novotný.

Iată cum au organizat guvernul şi partidul Uniunii Sovietice, comandamentul sovietic şi organele de Securitate aşa-numitul „guvern revoluţionar muncitoresc-ţărănesc". Prin răpirea şi terorizarea oamenilor, prin constrângerea lor la trădare. Şi au făcut acest lucru atunci când Guvernul Naţional Maghiar a întreţinut relaţii diplomatice normale în continuare, ba mai mult, a pregătit noi tratative.

Conducerea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi guvernul sovietic sunt cu atât mai josnice şi vinovate pentru felul cum au procedat cu cât evenimentele din Ungaria au fost puse la cale prin subminarea, descompunerea şi slăbirea conducerii de partid şi de stat, în ascuns faţă de partidul maghiar şi de comuniştii din guvern, declanşându-se astfel cele mai mari greutăţi în conducere, în toiul celor mai grave evenimente.

F. Modul în care analizează şi explică evenimentele presa partidelor frăţeşti pentru a linişti masele, repetând propaganda şi frazele obişnuite din documentele de partid şi de stat, reprezintă un fenomen deosebit de periculos, care poate provoca greutăţi grave şi chiar catastrofe. Pot fi date ca exemple presa Partidului Muncitoresc Român, declaraţia comună guvernamentală maghiaro-română, raportul la plenara Partidului Comunist

Francez, ca şi discuţiile şi hotărârile lor. Ele vorbesc despre şi descriu contrarevoluţia, teroarea fascistă, reîntronarea capitalismului etc. Prin aceasta, în fond, nu fac altceva decât să evite o analiză temeinică a situaţiei şi

concluziile care se impun. Esenţa poziţiei lor nu este decât condamnarea unicului drum al maselor populare răsculate împotriva conducerii criminale a partidului şi a statului vechi. Ele nu văd altă cale decât reprimarea cu forţa a acestor mase în luptă şi consideră că asta înseamnă devotament faţă de marxism-leninism şi apărarea socialismului. Orice altă soluţie, cum ar fi dezvoltarea formelor *democratice*, este considerată contrarevoluţie, încercare de lovitură de stat fascistă, reinstaurarea capitalismului. Ceea ce, în esenţă, înseamnă întoarcerea la concepţiile criminale ale lui Rákosi, Gerö şi Hegedűs, care au fost principala cauză a catastrofei.

Tragedia constă în aceea că, la început, conducătorii Uniunii Sovietice, conducerea P.C.U.S., sub imperiul evenimentelor din octombrie şi pe baza experienţelor concrete, au avut o opinie adecvată. Ulterior, au renunţat şi s-au întors la concepţia veche, şi anume la cea care domina în lagărul ţărilor socialiste. În zilele lui octombrie (23 – 31 octombrie 1956), Mikoian şi Suslov au recunoscut în faţa conducerii supreme de partid că această concepţie politică a eşuat în iunie 1953, în martie 1956, apoi în iulie 1956 cu Rákosi, după cum a eşuat şi în octombrie 1956 cu Gerö. Şi totuşi, acum repetă acelaşi lucru cu Kádár pe ruinele politicii eşuate a lui Gerö, deşi este evident că toate acestea vor duce la aceleaşi rezultate, cu diferenţa că, situaţia economică şi politică fiind deosebit de încordată şi grea, catastrofa va fi mai adâncă şi va veni mai repede.

Evenimentele din Ungaria atrag atenţia partidelor comuniste asupra necesităţii unor analize marxiste ale situaţiei în ceea ce priveşte relaţiile Uniunii Sovietice cu ţările de democraţie populară, ca şi asupra sorţii viitoare a socialismului. Noi, comuniştii maghiari, aducem în atenţia lor, în urma unor analize adânci, posibilitatea ieşirii din catastrofă printr-o evoluţie democratică, evoluţie pe care majoritatea conducerii partidului ungar a acceptat-o, iar guvernul naţional şi-a însuşit-o, bazându-se pe forţele socialiste şi democratice.

Credeţi-ne că noi, comuniştii maghiari, ne cunoaştem cel puţin la fel de bine situaţia, raportul de forţe şi sarcinile, că avem grija cauzei socialismului şi a spiritului internaţionalismului proletar, ca şi grija pentru soarta celorlalte ţări de democraţie populară cel puţin tot atât cât o au şi comuniştii din partidele frăţeşti.

Nouă ne-a fost şi ne este clar că drumul pe care am angajat evoluţia democratică este drumul *compromisului*, dar acesta este fără îndoială just şi necesar în cursul evenimentelor maghiare, tocmai pentru a salva cât se poate de mult din democraţia populară şi din realizările socialismului, pentru a asigura condiţiile construirii socialismului în ţară, pentru a pune noi temeiuri în ceea ce priveşte relaţiile internaţionale şi a păstra prietenia strânsă şi colaborarea cu ţările socialiste.

Tocmai în interesul înfăptuirii acestui obiectiv important am păşit în întâmpinarea unor compromisuri: de la sistemul unipartit la coaliţia partidelor socialiste şi democratice (după modelul 1945), apoi la denunţarea Pactului de la Varşovia şi declararea neutralităţii.

G. Răspunderea conducerii P.C.U.S. este cu atât mai mare cu cât în ultimii trei ani au fost mai multe evenimente care, dacă ar fi fost luate în seamă şi s-ar fi tras din ele învăţămintele corespunzătoare, ar fi permis preîntâmpinarea catastrofei din Ungaria. Evenimentele din mişcarea muncitorească internaţională din ultimii ani au semnalat că greşelile politice fatale ale conducerii P.C.U.S. vor duce la un şir de catastrofe. Acestea s-au petrecut înaintea evenimentelor din Ungaria. Răscoalele din iunie 1953 în Germania de Est, apoi, sub influenţa acestora, răscoalele din vara anului 1956 din Polonia şi ulterior din Ungaria au semnalat aceleaşi greşeli, precum şi tensiuni sociale grave. În Germania de Est s-a răsculat muncitorimea, împotriva căreia au fost trimise trupe sovietice. Au încercat să prezinte lupta muncitorilor drept „contrarevoluţie”, ca efect al muncii de subminare a imperialiştilor şi fasciştilor, dar nu le-a reuşit.

În Cehoslovacia, muncitorimea din uzine a pus mâna

pe arme. Mişcarea a fost calificată tot drept „contrarevoluţie” – astfel au încercat s-o justifice. În Ungaria au avut loc răscoale la sate, mai ales dincolo de Dunăre, iar în rândul muncitorilor din Csepel şi Ózd a început o mişcare grevistă.

În iunie 1953, la iniţiativa conducerii P.C.U.S. şi a conducerii celorlalte partide, între care şi C.C. al Partidului Celor Ce Muncesc, s-au tras concluziile corespunzătoare şi au fost puse bazele unei noi politici care a preîntâmpinat catastrofa. În iarna 1954 – 1955 însă, politica aventurieră, stalinistă, a triumfat din nou asupra politicii realist-leniniste în tot lagărul socialist, prin diferite metode – la noi prin metode deosebit de brutale, urmate de reîntoarcerea la politica catastrofală din iunie 1953.

Cu aceasta a început în ţările socialiste acea etapă de dezvoltare în care tensiunile economice şi politice duc inevitabil la explozie.

Un semnal de alarmă s-a dat la Poznan: şi aici, muncitorii au recurs la arme, şi nicio presiune n-a reuşit, prin nicio propagandă, să impună ideea că diversioniştii imperialişti şi „contrarevoluţionarii polonezi” erau cei care au organizat şi au luat parte la răscoala din Poznan.

Cine a urmărit evenimentele cu atenţie a putut vedea că este vorba de mase populare nemulţumite, de lupta revoluţionară sub conducerea clasei muncitoare în frunte cu comuniştii.

În Ungaria, evenimentele din sânul partidului, ca şi evenimentele economice şi politice au semnalat cu deosebită vigoare tensiunea socială şi apropierea unei explozii. Şedinţele de partid, şedinţele activului de partid, hotărârile, discuţiile ample în cadrul Cercului Petőfi şi T.I.T., articolele etc. reprezentau semnale evidente. Şi care a fost răspunsul? Respingerea spiritului nou apărut în urma Congresului al XX-lea şi continuarea politicii staliniste josnice şi brutale din trecut. Această politică s-a bucurat la început de sprijinul conducerii P.C.U.S. (vizitele, sfaturile prezidiului, telegrame şi scrisori ale lui Suslov, Voroşilov şi Pegov), ceea ce i-a conferit autoritate şi a

împiedicat înlăturarea ei. Conducerea P.C.U.S. a luat atitudine în favoarea acestei politici până în iulie 1956, adică până la schimbarea lui Rákosi. Şi ce învăţăminte a tras conducerea P.C.U.S. din evenimentele din Ungaria şi Polonia? în politica şi în componenţa conducerii să se facă doar schimbările impuse prin forţa evenimentelor. Această limitare a situat partidul în urma evenimentelor. Astfel, partidul şi-a pierdut influenţa conducătoare asupra evenimentelor, rămânând sub presiunea maselor.

Hotărârea din iulie 1956 are la temelia sa hotărârea din martie 1955, care a însemnat revenirea la politica aventurieră din iunie 1953. În locul lui Rákosi a fost numit Gerő ca prim-secretar al partidului, ceea ce a asigurat continuarea politicii vechi. Toate acestea s-au întâmplat la propunerea şi în colaborare cu conducerea P.C.U.S., cu toată împotrivirea membrilor de partid şi a maselor largi populare.

Secretariatul P.C.U.S., chiar şi după izbucnirea luptelor din octombrie, a menţinut cu încăpăţânare politica şi conducerea păgubitoare care au dus la răbufnirea catastrofei şi s-a opus încercărilor de a schimba politica şi conducerea partidului.

Nici luptele soldate cu jertfe grele n-au fost argumente destul de convingătoare pentru tovarăşii sovietici împotriva politicii şi conducerii dăunătoare a Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria.

Atunci când noi şi evenimentele i-am convins în privinţa acestor greşeli, era deja prea târziu. Nu a rămas altceva de făcut decât să salvăm ce mai putea fi salvat. Prin unirea tuturor forţelor democratice, chiar şi cu preţul unor compromisuri.

Seria greşelilor Prezidiului P.C.U.S. este completă după ce a refuzat învăţămintele acestei groaznice tragedii, continuând cu János Kádár ceea ce a fost nevoit să întrerupă cu Rákosi şi Gerö. E izbitoare miopia politică proprie conducerii P.C.U.S. ce se consideră reprezentantul socialismului în lumea întreagă, pe care este menit să-l conducă.

După felul în care analizează şi caracterizează evenimentele din Ungaria şi Polonia, după felul în care trage învăţăminte din ele şi informează partidele frăţeşti, după faptul că îi este teamă să-şi dezvăluie greşelile şi incapacitatea de a conduce, el dovedeşte că nu este în stare să înveţe din noua experienţă istorică şi să dea curs liber procesului de refacere a partidelor, să renunţe la şovinismul de mare putere care se impune sub pretextul apărării socialismului. În loc să renunţe la monopolul ideologic şi politic pentru ca în relaţiile dintre ţările socialiste cele cinci principii de bază să nu fie valabile numai pe hârtie, ci să se aplice nemijlocit, neîntârziat şi practic ceea ce preconizează ele, ia evenimentele din Ungaria drept pretext pentru folosirea pe mai departe a oribilelor metode staliniste, riscând ca aceste evenimente din Ungaria să aibă un efect catastrofal asupra socialismului. De fapt, ar trebui să tragă învăţăminte, pentru că altfel poate declanşa un şir întreg de tragedii naţionale şi chiar internaţionale de egală sau mai mare amploare.

Cu atât mai întunecat văd viitorul cu cât nenumărate împrejurări în legătură cu evenimentele din Ungaria şi Polonia (este vorba de fapte) dovedesc că, la fel ca la Poznan, şi la Budapesta era vorba de o provocare din partea reprezentanţilor stalinismului, de o acţiune de amploare internaţională în scopul lichidării democraţiei socialiste, pentru instalarea şi păstrarea dictaturii militare staliniste.

H. Evenimentele din Polonia, ca şi evenimentele din Ungaria dovedesc în mod categoric că intervenţia armată a trupelor sovietice în treburile interne ale ţărilor socialiste şi în făurirea orânduirii sociale, economice şi politice pe baza condiţiilor naţionale proprii este unul dintre principalele elemente componente ale politicii guvernului sovietic şi a

D. C. al P.C.U.S. faţă de ţările socialiste.

În primele zile ale luptelor armate din octombrie au sosit la Budapesta trei tovarăşi din conducerea poloneză

pentru informaţii reciproce. Tovarăşii care au venit din însărcinarea C.C. al P.M.U.P., însoţiţi de ambasadorul Poloniei la Budapesta, ne-au vizitat la sediul din strada Academiei. De la ei am aflat că, în timpul şedinţei C.C. al P.M.U.P., când au ales noua conducere a partidului în frunte cu Gomułka şi când au epurat şi guvernul, curăţând astfel guvernul polonez de cei mai faimoşi agenţi stalinişti sovietici, de asemenea, când au dorit ca relaţiile cu Uniunea Sovietică şi P.C.U.S. să se stabilească pe baza principiilor independenţei, suveranităţii, egalităţii în drepturi şi neamestecului în treburile interne, când au dorit ca viaţa economică şi politică internă să se desfăşoare ţinând cont de situaţia naţională a Poloniei, guvernul sovietic şi liderii P.C.U.S. au încercat să acţioneze întocmai ca în Ungaria. Hruşciov şi Bulganin, veniţi la Varşovia însoţiţi de ofiţeri superiori sovietici, au ameninţat cu intervenţia armată. Au început să grupeze trupele sovietice care se aflau în Polonia pe baza Tratatului de la Varşovia, iar trupele sovietice staţionate pe frontiera polono-germană le-au îndreptat spre centrul Poloniei, contra

Varşoviei şi a principalelor puncte industriale. Pe apele Poloniei au introdus flota sovietică. C.C. al P.M.U.P. a protestat, iar Hruşciov şi Bulganin nu au fost primiţi la şedinţa C.C., ci li s-a comunicat că, dacă nu vor retrage trupele de lângă Varşovia, Gomułka se va adresa poporului polonez în numele partidului şi guvernului.

În acelaşi timp, C.C. al P.M.U.P. şi guvernul au concentrat trupe poloneze în regiunea Varşoviei. Intervenţia armată a trupelor sovietice împotriva partidului şi guvernului polonez trebuia să se producă dintr-un moment în altul. În ultima clipă, datorită acţiunii energice şi hotărâte a conducătorilor polonezi, P.C.U.S. şi guvernul sovietic au dat înapoi, astfel încât s-a putut evita lupta armată. Numai unitatea tovarăşilor polonezi, unitatea conducerii partidului, unitatea partidului şi guvernului şi neînfricarea lor au făcut ca intervenţia armată a trupelor sovietice să nu mai aibă loc. Dacă

aceasta ar fi avut loc, atunci guvernul Uniunii Sovietice şi conducătorii P.C.U.S. ar fi căutat să convingă opinia publică mondială – în primul rând guvernele ţărilor socialiste, popoarele lor şi partidele frăţeşti – că în Polonia a fost contrarevoluţie, răscoală sângeroasă a fasciştilor polonezi, încercare de restaurare a capitalismului polonez, cum fac şi în legătură cu evenimentele din Ungaria.

În lumina evenimentelor din Polonia, este clar că:

1.12. Intervenţia armată a trupelor sovietice nu este provocată de contrarevoluţie, ci a fost suficientă o asemenea schimbare în politica internă bazată pe ideea căii specifice, naţionale a socialismului, a independenţei ţării, a egalităţii în drepturi şi a suveranităţii, precum şi a neamestecului în treburile interne. Evenimentele din Ungaria demonstrează că guvernul sovietic şi P.C.U.S. nu se dau niciodată înapoi de la folosirea intervenţiei armate pentru a-şi asigura hegemonia şi a impune dependenţa ca necesitate faţă de Moscova. Este evident că acestei activităţi nu-i spun pe nume, ci o motivează prin lupta împotriva „contrarevoluţiei”, prin apărarea păcii şi a socialismului.

1.13. Evenimentele din Polonia şi Ungaria dau în vileag minciuna potrivit căreia intervenţia armată ar fi o datorie a Uniunii Sovietice în interesul apărării socialismului. În Polonia, dacă liderii partidului şi guvernului polonez n-ar fi acţionat atât de energic şi hotărât, trupele sovietice ar fi răsturnat conducerea partidului şi guvernului prin lupta armată şi ar fi impus poporului polonez o politică şi o conducere care ar fi convenit Moscovei, cu preţul unor lupte sângeroase şi al unor mari distrugeri, întocmai ca în Ungaria. Conducerea lui Gomułka şi Czirankiewicz ar fi fost numită antipopulară, reprezentantă a politicii reacţionare naţionaliste care se străduieşte să restaureze capitalismul. Intervenţia armatei sovietice ar fi fost motivată prin contrarevoluţia poloneză. În acest sens sau şi făcut anumiţi paşi. Bulganin, în cuvântarea rostită în Polonia, a încercat să exprime asemenea acuze până când a fost energic

întrerupt.

Dârzenia conducerii partidului şi statului polonez i-a forţat să dea înapoi pe reprezentanţii dictaturii militare staliniste de la Moscova cu planurile lor provocatoare, a asigurat construirea socialismului în cadrul condiţiilor naţionale specifice şi al independenţei. Dacă planul intervenţiei armate ar fi reuşit, astăzi conducerea poloneză ar fi fost calomniată ca mişcare contrarevoluţionară – întocmai ca aceea din Ungaria.

La fel ca în Polonia, nu soarta socialismului era în pericol în Ungaria, ci politica stalinistă în slujba intereselor marii puteri ruse, ca şi monopolizarea conducerii politice a mişcării comuniste internaţionale de către Moscova – ceea ce nu coincide însă nici pe departe cu socialismul, cu interesele sale, şi nu înseamnă nici pe departe apărarea lui, aşa cum vor aceiaşi reprezentanţi să-i convingă pe conducătorii partidelor frăţeşti.

1.14. Evenimentele din Polonia şi Ungaria au scos la iveală cu claritate adevăratul conţinut al Tratatului de la Varşovia. Denunţarea Tratatului de la Varşovia de către noi este prezentată de parcă acest lucru ar fi împotriva intereselor politice ale întregului lagăr socialist, în primul rând împotriva siguranţei militare a ţărilor socialiste participante la Tratatul de la Varşovia, şi ar slăbi rezistenţa împotriva puterilor imperialiste. Evenimentele din Polonia şi Ungaria au arătat că Tratatul de la Varşovia este instrumentul tendinţelor şoviniste şi de mare putere ale Uniunii Sovietice cu ajutorul căruia participanţii – constrânşi să participe pe baza instrucţiunilor Moscovei – subordonează ţările socialiste acestei politici. Tratatul de la Varşovia nu este altceva decât impunerea dictaturii militare sovietice ţărilor participante.

Se impun o asemenea politică internă, generală şi economică, asemenea principii şi o asemenea practică în conducerea ţărilor, asemenea bărbaţi trebuie să stea în conducerea partidului şi guvernului încât să servească în toate privinţele intereselor acestei dictaturi militare. Este evident – faptele o arată – că dictatura militară sovietică,

interesul naţional velicorus şi interesele socialismului se neagă reciproc. Corelarea acestor interese va deveni cu atât mai puţin posibilă cu cât relaţiile dintre ţările socialiste şi relaţiile acestora cu U.R.S.S. se vor modela după cele cinci principii şi cerinţe. În această direcţie, tot mai puternice sunt tendinţele ce se observă în primul rând în Ungaria şi Polonia, dar şi în alte ţări. În această situaţie, Tratatul de la Varşovia devine şi mai important, nu atât ca pact de apărare împotriva lagărului imperialist, cât mai ales ca tratat menit să asigure situaţia internă a unor ţări, rolul conducător şi hegemonia militară a Uniunii Sovietice în cadrul lagărului socialist.

Aşadar, sensul adevărat al Tratatului de la Varşovia este asigurarea cu ajutorul unităţilor sovietice stabilite în unele ţări a unor condiţii politice, economice şi militare ce corespund intenţiilor puterii sovietice şi intereselor sale militare. Rolul trupelor sovietice este şi acela de a asigura îndeplinirea necondiţionată a prevederilor Tratatului de la Varşovia.

Tratatul de la Varşovia este, pe tărâmul relaţiilor dintre statele socialiste, instrumentul *militar* al dependenţei şi subordonării dintre state specific epocii staliniste. Acele obiective care nu pot fi realizate de către guvernul sovietic şi P.C.U.S. prin „sfaturi” politice, instrucţiuni şi circulare, le realizează Tratatul de la Varşovia prin mijloace militare. Aşadar, Tratatul de la Varşovia este în totală contradicţie cu tendinţele antistaliniste, cu teoria leninistă a dezvoltării specifice şi cu aplicarea celor cinci principii în relaţiile dintre statele socialiste.

În această privinţă, cel mai bun exemplu sunt pentru noi evenimentele din Ungaria şi Polonia. De la încheierea Tratatului de la Varşovia, guvernul sovietic a făcut uz de două ori de mijloace militare asigurate de acest tratat. O dată în Polonia şi o dată în Ungaria. În ambele cazuri, nu din cauza unui atac exterior, imperialist, ci din motive politice interne. În ambele cazuri, prin intervenţia trupelor sovietice ce staţionau în ţară, a încercat să realizeze

scopurile politicii Moscovei, prin intervenţia brutală în treburile interne.

În Polonia s-a reuşit ca în ultimul moment să se evite ciocnirea armată. În Ungaria, în schimb, s-a ajuns la lupte sângeroase şi distrugătoare.

Şi aici, şi acolo este vorba de armata sovietică. Şi aici, şi acolo ea staţionează în ţară pe baza Tratatului de la Varşovia. Şi aici, şi acolo s-a amestecat în treburile interne ale ţării, ale guvernului şi ale partidului, în numele socialismului, în interesul păcii şi al securităţii.

Tratatul de la Varşovia permite intervenţii în treburile interne ale ţării care nu lezează şi care nu sunt în contradicţie cu principiul neamestecului, doar aceste ţări s-au alăturat

Tratatului de la Varşovia „de bunăvoie”, ca urmare a „propriei hotărâri”, şi i-au acceptat condiţiile. De aceea are nevoie de acest tratat conducerea stalinistă, deşi, în mod formal, nici Tratatul de la Varşovia nu permite intervenţia armată în treburile interne.

Presa partidelor frăţeşti, după exemplul *Pravdei*, pune problema ca şi cum aderarea la tratat ar fi în sine un criteriu pentru apartenenţa la ideile socialismului şi la sistemul socialist, iar respingerea Tratatului de la Varşovia ar însemna trădarea socialismului. Înşişi iniţiatorii şi realizatorii Tratatului de la Varşovia au stabilit că el are un caracter provizoriu, tranzitoriu. Probabil că, în curând, chiar aderarea la vreun bloc va însemna trădarea socialismului, aşa cum vor pretinde interesele de mare putere ale Uniunii Sovietice.

Punctul de vedere al celor care, pe baza tacticii nesigure şi instabile a politicii externe sovietice, vor să tragă concluzii principiale asupra relaţiilor dintre unele ţări şi Tratatul de la Varşovia este cu totul fals şi incorect. O asemenea intervenţie este una dintre manifestările de susţinere a dependenţei şi subordonării faţă de Moscova.

Au fost ţări socialiste şi înainte de Tratatul de la Varşovia, vor fi şi după Tratatul de la Varşovia; chiar şi acum există ţări socialiste care nu sunt membre ale

Tratatului de la Varşovia (de exemplu, Iugoslavia).

Ieşirea din Tratatul de la Varşovia pe care au adus-o la ordinea zilei evenimentele din Ungaria sau rămânerea în afara lui nu pot însemna şi nici nu înseamnă renunţarea la socialism sau situarea în opoziţie cu ţările socialiste.

Este nevoie de un asemenea sistem de garanţii care să nu impună renunţarea la independenţă, la drepturile egale, la suveranitate, care să facă imposibil amestecul în treburile interne şi care să nu împartă lumea în două tabere opuse şi chiar duşmane, ceea ce constituie una dintre principalele cauze ale tensiunilor războinice.

În legătură cu declaraţia noastră de ieşire din Tratatul de la Varşovia trebuie subliniate şi alte împrejurări care lămuresc atât necesitatea de a pune problema neutralităţii, cât şi aceea de a o garanta.

Denunţarea Tratatului de la Varşovia de către partea maghiară a fost precedată de lezarea brutală a tratatului de către partea sovietică:

D. Chiar în timpul primei intervenţii sovietice, în zilele lui octombrie 1956, nu au intervenit şi au dus lupte împotriva răsculaţilor doar trupele sovietice care staţionau în Ungaria conform Tratatului de la Varşovia, ci pe teritoriul Ungariei au fost masate trupe sovietice şi din Ucraina Subcarpatică (Uniunea Sovietică) şi din România.

E. în timpul celei de-a doua intervenţii, nu au intervenit numai trupele sovietice ce se aflau în Ungaria conform Tratatului de la Varşovia, ci au fost trimise în ajutorul lor şi unităţi din România şi Uniunea Sovietică; de pe teritoriul Uniunii Sovietice, pe linia ferată Zahony, peste podurile construite pe cursul superior al Tisei, o întreagă divizie blindată sovietică, precum şi mai multe divizii de infanterie au pătruns în ţară şi au ocupat-o.

F. Guvernul sovietic nu a adus la cunoştinţa guvernului naţional maghiar că aceste mari unităţi militare sovietice au pătruns pe teritoriul Ungariei şi a lezat astfel grav inviolabilitatea teritorială a ţării, comiţând o agresiune militară. Răspunzând la nota de protest înaintată alături de notele verbale şi scrise ale guvernului

maghiar din 2 şi 3 noiembrie 1956, ambasadorul sovietic Andropov a negat pătrunderea pe teritoriul maghiar a noilor unităţi sovietice blindate, a declarat că informaţiile guvernului maghiar nu corespund realităţii şi a afirmat că nici el (Andropov), nici comandantul general sovietic din Ungaria nu au cunoştinţă despre asemenea fapte. Cu aceeaşi minciună s-a răspuns şi la protestul guvernului maghiar din 3 noiembrie (seara târziu), când unităţile sovietice, pătrunzând în cursul celor două zile anterioare dinspre Ucraina Subcarpatică, au ocupat Ungaria. Acest răspuns negativ mi-a fost dat de Andropov chiar şi în ziua de 4 noiembrie (în zori), când unităţile blindate sovietice au intrat în Budapesta.

Comandamentul general sovietic sau comandamentul general unificat ar fi putut admite intrarea noilor unităţi numai pe baza aprobării guvernului legal. Comandamentul general unificat nu a cerut însă asentimentul guvernului maghiar.

Prin urmare, guvernul sovietic şi comandamentul general unificat au lezat în mod deosebit de grav şi în mai multe rânduri Tratatul de la Varşovia. Eu am comunicat acest lucru la 3 noiembrie, după-masă, ambasadorului sovietic Andropov, care a promis că va transmite fără întârziere guvernului sovietic această comunicare.

Având în vedere cele de mai sus, este evident că, în cursul evenimentelor din Ungaria, Tratatul de la Varşovia, în contradicţie cu textul său – care a fost adus la cunoştinţa opiniei publice şi a fost aprobat de Parlamentul maghiar – şi renunţându-se la obiectivele sale iniţiale, nu a fost instrumentul unei apărări împotriva unei agresiuni externe, ci a devenit instrumentul amestecului armat şi al agresiunii militare împotriva unui stat socialist, împotriva unui stat membru al Tratatului de la Varşovia.

Evenimentele au confirmat întru totul justeţea poziţiei adoptate în mod unanim de către partidul comuniştilor maghiari, de către Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar, precum şi de către guvernul naţional maghiar în ceea ce priveşte denunţarea Tratatului de la

Varşovia, care a intrat în contradicţie cu cele cinci principii fundamentale acceptate ca bază de reglementare a relaţiilor dintre statele socialiste şi care a devenit instrumentul unei mari puteri conducătoare în vederea amestecului armat în treburile interne ale unui mic stat socialist.

Iată învăţămintele: relaţiile interstatale şi securitatea statelor socialiste trebuie clădite – în locul Tratatului de la Varşovia (care trebuie desfiinţat) – pe cele cinci principii enunţate prin Declaraţia Uniunii Sovietice din 30 octombrie 1956. Tratatul de la Varşovia şi cele cinci principii nu pot fi aduse la un numitor comun fără lezarea acestor principii. Evenimentele din Ungaria au demonstrat acest lucru.

Mai devreme sau mai târziu (în orice caz, într-un timp scurt), modificarea sau desfiinţarea Tratatului de la Varşovia – aşa cum ne-au demonstrat şi evoluţiile politice din Polonia – ar fi devenit actuale. Evenimentele din Ungaria au reactualizat aceste probleme îngrijorătoare ce apar pe scena lumii tot mai pregnant, iar în urma intervenţiei armate a Uniunii Sovietice au impus o soluţionare de neamânat.

Tocmai în vederea încetării cât mai grabnice a intervenţiei armate, evitarea denunţării Tratatului de la Varşovia în focul luptelor maselor populare maghiare şi în primul rând al luptei clasei muncitoare şi a tineretului împotriva trupelor sovietice de ocupaţie (căci lupta nu a fost dusă între revoluţionari şi contrarevoluţionari, ci între masele populare maghiare răsculate şi trupele sovietice) nu ar fi fost posibilă, şi nici nu ar fi fost corectă.

A retracta această poziţie în Ungaria – aşa cum este obligat să procedeze acum guvernul Kádár – înseamnă permanentizarea încordării interne şi a luptelor interne, ceea ce contracarează consolidarea politică şi (într-o măsură foarte însemnată) economică, slăbeşte în mod nemăsurat forţele socialismului în ţară şi subminează îmbunătăţirea relaţiilor sovieto-maghiare.

Evoluţia Ungariei pe linia socialist-democratică este

posibilă pentru noi numai pe baza ieşirii din Tratatul de la Varşovia. În această privinţă, trebuie şi pot fi găsite cele mai accesibile căi.

Străduinţele ce vizează strângerea relaţiilor între ţările socialiste prin impunerea Tratatului de la Varşovia, prin întărirea lui, duc la noi catastrofe. Conducătorii partidelor şi guvernelor pot susţine acest tratat prin declaraţii. Ei nu pot însă asigura sprijinul maselor populare pentru această politică decât aşa cum a „asigurat" Rákosi timp de 12 ani sprijinirea de către poporul maghiar a unei politici care, până la urmă, a dus la catastrofă şi a provocat opoziţia armată a maselor populare.

Problema denunţării Tratatului de la Varşovia nu putea fi pusă fără să se ridice în acelaşi timp şi problema statutului internaţional al ţării, adică problema unei forme de convieţuire activă sau de neutralitate. Numai soluţionarea concomitentă a acestor două probleme, denunţarea Tratatului de la Varşovia şi declararea neutralităţii, putea să dea o bază acelei speranţe justificate potrivit căreia, prin încetarea intervenţiei armate în treburile noastre interne, vom reuşi să lichidăm – prin propriile forţe – rămăşiţele politicii antipopulare şi antipartinice duse de Rákosi şi Gerö, să ne clădim pe baze solide, conform principiilor socialiste, viaţa statală şi social-economică, să consolidăm democratismul, legalitatea socialistă şi să găsim calea specifică maghiară a construirii socialismului, care, urmată de întregul popor muncitor maghiar, să permită afirmarea şi ridicarea noastră naţională, independentă şi liberă.

În conformitate cu voinţa celor mai largi mase populare, noi am ales neutralitatea, ca forma cea mai adecvată pentru determinarea statutului internaţional al patriei noastre. Pe lângă evenimentele concrete care au avut loc, această hotărâre a fost motivată şi de:

F. Poziţia geopolitică – geografică şi militar-strategică – a patriei noastre. Dacă participam la vreun bloc militar, teritoriul patriei noastre – fie ca teren de desfăşurare, fie

ca arierplan – se transforma într-un front al războiului pustiitor. Fără să mă las prea mult în voia iluziilor, pericolul unui asemenea deznodământ s-ar reduce în mare măsură dacă ţara noastră nu ar fi teritoriul bazelor militare.

G. Suntem vecini cu ţări printre care neutralitatea poate fi cel mai uşor asigurată, iar pericolul lezării ei este cel mai redus: spre vest – Austria neutră, spre sud – Iugoslavia socialistă şi prietenă care se situează pe poziţia unei convieţuiri paşnice şi active, iar spre răsărit, nord şi nord-vest – ţări prietene, socialiste: România, Uniunea Sovietică şi Cehoslovacia.

Toate acestea constituie condiţii foarte favorabile pentru neutralitatea patriei noastre.

H. Puterea economică a Ungariei nu face faţă poverilor extrem de grele ce-i revin conform Tratatului de la Varşovia. În caz de neutralitate, aceste poveri s-ar micşora în mod considerabil şi sume foarte mari ar putea fi folosite pentru îmbunătăţirea condiţiilor de trai al poporului, înainte de toate pentru condiţiile de locuit.

Trebuie ţinut cont şi de faptul că, la fel ca şi denunţarea Tratatului de la Varşovia, neutralitatea ţării este o revendicare a celor mai largi pături populare, o adevărată revendicare naţională ce nu poate fi trecută cu vederea de niciun guvern maghiar care vrea să se sprijine pe mase.

Faptul că ne-am adresat celor patru mari puteri (Anglia, Franţa, S.U.A. şi Uniunea Sovietică) pentru asigurarea neutralităţii Ungariei a fost socotit un act antisocialist şi antisovietic.

Noi trebuie să asigurăm neutralitatea Ungariei împotriva pericolelor din partea oricărui stat, dar în primul rând împotriva marilor puteri imperialiste. Cea mai bună garanţie pentru noi în această privinţă ar fi dacă marile puteri – sub forma unor tratate internaţionale – ar renunţa la planurile lor agresive şi ar declara solemn că respectă neutralitatea

Ungariei. Ar fi fost o greşeală dacă, în ceea ce

priveşte garantarea neutralităţii Ungariei, ne-am fi bazat numai pe bunul-plac şi pe promisiunile marilor puteri imperialiste incluse în convenţii internaţionale. În faţa acestor puteri este prezentă însă Uniunea Sovietică, ca un partener cu drepturi egale care – prin greutatea sa de mare putere – poate contracara cu succes eventualele tendinţe imperialiste potrivnice neutralităţii maghiare.

Fără să amâne rezolvarea problemei, guvernul ar fi trebuit să elaboreze într-o atmosferă politică mai calmă denunţarea Tratatului de la Varşovia şi modalităţile de a pune în practică această hotărâre, după încetarea luptelor, restabilirea ordinii şi reînceperea muncii. Noi, ca prim pas, am informat guvernul sovietic cu privire la denunţarea Tratatului şi în acest scop am numit delegaţia guvernamentală maghiară (acest lucru a fost comunicat Moscovei). Concomitent, am solicitat asentimentul guvernului polonez ca tratativele să aibă loc la Varşovia. Guvernul polonez ne-a răspuns că – în cazul în care ambele părţi cad de acord – acceptă propunerea. Şi acest lucru a fost comunicat Moscovei.

Nu am depăşit faza enunţării nici în ceea ce priveşte neutralitatea ţării. Am intenţionat să studiem mai târziu care dintre tipurile de neutralitate, austriacă, elveţiană, suedeză etc., ar fi mai potrivit pentru asigurarea viitorului patriei noastre.

Se pune întrebarea: aceste revendicări – denunţarea Tratatului de la Varşovia, declararea neutralităţii şi retragerea trupelor sovietice – nu reprezintă oare o luare de poziţie împotriva socialismului? Este invocat argumentul că relaţiile cu Uniunea Sovietică şi P.C.U.S. reprezintă piatra de încercare a fidelităţii faţă de socialism şi faţă de principiul internaţional proletar.

Asemenea probleme îşi pierd imediat sensul dacă relaţiile între ţările socialiste le stabilim în mod cinstit şi fără rezerve, pe baza celor cinci principii, pe baza declaraţiei guvernului sovietic din 30 octombrie 1956, şi dacă acceptăm că acestea reprezintă o poziţie marxist-leninistă pe care partidele comuniste trebuie să o pună

obligatoriu în practică.

Noi, ungurii, am ridicat problema Tratatului de la Varşovia, a neutralităţii şi a retragerii trupelor sovietice în condiţiile tensiunii deosebite în situaţia internaţională ca urmare a izbucnirii războiului egiptean şi într-o situaţie extrem de încordată în planul politicii interne – care, în urma politicii staliniste şi antipopulare practicate anterior, a dus la lupte interne sângeroase şi grave, la revoltă populară şi la intervenţia armată a trupelor sovietice.

Evenimentele arată că a sosit timpul. Ceea ce înseamnă că noi trebuia să ridicăm aceste probleme independent de evenimentele militare care au intervenit. Fireşte, în alte împrejurări mai liniştite, mai paşnice, am fi ridicat aceste probleme într-un alt mod, dar în ceea ce priveşte esenţa lor principială – în mod identic.

După schimbările plănuite în conducerea partidului şi guvernului, precum şi în privinţa programului politic şi economic, am fi avut posibilitatea să ridicăm şi să rezolvăm problemele aşa cum au făcut – ţinând cont de situaţia lor specifică – tovarăşii polonezi. Din cauza evenimentelor explozive care au apărut în octombrie, precum şi a conducerii nehotărâte şi tacticii de tărăgănare practicate de partid şi guvern, noi am ratat această posibilitate. Şi pentru că întrebările la nivelul maselor populare cereau de acum un răspuns, sub imperiul evenimentelor, a trebuit să acţionăm, şi nu puteam face altceva decât ceea ce am făcut.

Iugoslavia este o ţară socialistă, cu toate că nu este de acord cu politica de blocuri, nu participă la Tratatul de la Varşovia, pe teritoriul ei nu se află trupe sovietice, iar politica ei externă se bazează pe ideea coexistenţei paşnice, deci pe cu totul alte principii decât ale ţărilor participante la Tratatul de la Varşovia. Aceasta arată că statutul internaţional al ţărilor socialiste poate fi de mai multe feluri, aşa cum şi este de altfel. Nu poate exista niciun motiv care să ne împiedice pe noi, ungurii, să ne schimbăm statutul internaţional, să ieşim de bunăvoie din Tratatul de la Varşovia, unde am intrat de bunăvoie, fără

să schimbăm astfel câtuşi de puţin caracterul orânduirii noastre socialiste şi fără să o slăbim. Din contră, prin rezolvarea acestor probleme am întări foarte mult orânduirea noastră democrat-populară, pentru care înainte de toate independenţa, suveranitatea şi egalitatea, precum şi neamestecul în treburile interne reprezintă condiţii de supravieţuire.

Şi Polonia a rămas ţară socialistă – ba mai mult, a pornit cu adevărat pe drumul solid şi sigur al dezvoltării socialiste – după ce partidul polonez în frunte cu Gomułka, preîntâmpinând evenimentele – conform situaţiei specifice din Polonia –, a pus în faţa guvernului sovietic şi a P.C.U.S. probleme identice cu ale noastre, după care au început în comun organizarea acestora pe calea paşnică a tratativelor. Fără îndoială, era mai bine dacă am fi reuşit şi noi să rezolvăm problemele pe aceeaşi cale ca şi polonezii. Însă evenimentele ne-au impus calea specifică *maghiară*. Trăsătura caracteristică a acestui drum, spre deosebire de cel iugoslav şi polonez, a constat şi constă în faptul că noi a trebuit să ducem lupta pentru independenţă naţională, egalitate, suveranitate, neamestec în treburile interne şi integritate teritorială în toiul revoltei naţionale contra intervenţiei armate sovietice şi al combaterii încercărilor reacţionare, contrarevoluţionare şi a sprijinirii lor de către imperialişti. Deci, în ce priveşte esenţa ideologică, nu există nicio diferenţă între punctele de vedere iugoslav, polonez şi maghiar: în toate cele trei cazuri, este vorba de afirmarea celor cinci principii de bază în relaţiile dintre ţările socialiste. Ca atare, dacă pentru celelalte două ţări afirmarea principiilor n-a fost contrară socialismului, atunci n-a fost nici la noi. Modul de afirmare a principiilor n-a depins de noi. Dacă cineva se face vinovat, nu noi suntem aceia.

În politica noastră pentru afirmarea celor cinci principii de bază, fără îndoială, am ajuns faţă în faţă cu politica sovietică care, prin intervenţia armată, se opune în mod fundamental acestor principii.

Aşa cum toate acestea nu ne-au făcut să ne situăm pe

o poziţie contrară socialismului, nu ne-au putut face şi nu ne-au făcut să ne situăm pe o poziţie contrară Uniunii Sovietice şi P.C.U.S.

Ne-am opus şi ne vom opune şi în viitor politicii staliniste, care calcă în picioare cele cinci principii fundamentale, care desconsideră independenţa ţărilor şi popoarelor, egalitatea şi suveranitatea lor, şi care a fost cauza evenimentelor tragice din Ungaria. Cu Uniunea Sovietică vrem să trăim în relaţii de prietenie şi bună vecinătate pe baza celor cinci principii fundamentale de care noi, nu numai în calitate de comunişti, dar şi ca patrioţi maghiari, naţiune care trăim în vecinătatea Uniunii Sovietice, trebuie să ţinem cont. Prietenia maghiaro-sovietică, pe baze noi, trebuie să devină un principiu de bază în politica externă independentă a Ungariei, temeiul cel mai solid constituindu-l înaintarea noastră comună pe drumul socialismului.

I. în raportul său, ca şi în alte manifestări, Kádár afirmă că a vorbit cu mine împotriva lui Rákosi, dar atunci când a văzut că politica mea nu corespunde intereselor poporului, a rupt relaţiile cu mine. Cele două afirmaţii ale lui Kádár sunt minciuni evidente.

C. *Kádár nu a luptat* niciodată în mod sincer şi serios pe o bază principială *împotriva lui Rákosi*[1]. Nu a luptat nici împotriva mea, nici împotriva altcuiva. Acest lucru a fost imposibil din cauza activităţii politice din trecut a lui Kádár. Mult timp nu am putut găsi o explicaţie pentru atitudinea lui Kádár; am socotit-o consecinţa oportunismului şi a laşităţii sale. Mai târziu însă, în lumina faptelor care au ieşit la iveală, totul a devenit clar pentru noi. A ieşit la iveală că J. Kádár, alături de clica „celor patru” (Rákosi, Gerö, Farkas şi Révai), a avut un rol activ şi hotărâtor în procesele înscenate şi în campania de calomniere antiiugoslavă. În perioada procesului Rajk şi a proceselor social-democraţilor, Kádár a fost ministru de Interne. Pe baza materialului de acuzaţie semnat de Kádár, Stalin a consimţit ca Rajk şi camarazii săi să fie executaţi.

1 Sublinierile nu-i aparţin lui Nagy, ci unui cititor, posibil Dej.

Suslov, în vara anului 1956, când a vizitat Ungaria, în discuţiile purtate cu tovarăşii, a relatat că până când nu au primit rapoarte şi material de acuzaţie împotriva lui Rajk şi a camarazilor săi, semnate de Rákosi şi Gerö, nu au fost convinşi de vinovăţia lor.

Aşa cum a spus Suslov, se putea presupune că „moscoviţii" erau mânaţi de ură faţă de cadrele din Ungaria. Dar atunci când de la un conducător cunoscut „din patrie", membru al Biroului Politic, Secretar al C.C. şi ministru de Interne, au primit materialul de acuzare de mai multe sute de pagini semnat de el personal, nu au mai avut îndoieli privind vinovăţia lui Rajk şi a camarazilor săi.

A fost găsită şi banda de magnetofon care a înregistrat convorbirea pe care au purtat-o Kádár şi Farkas cu tovarăşul Rajk în închisoare ca trimişi ai lui Rákosi. Kádár a vorbit josnic, dur şi provocator cu Rajk.

Kádár a fost ministru de Interne în timpul campaniei de calomniere duse împotriva tovarăşilor iugoslavi, iar sub îndrumarea lui au fost pregătite acele documente guvernamentale false, precum şi acele înscenări şi proceduri pe baza cărora, în conlucrare cu organele sovietice de Securitate, a fost organizată cea mai mare provocare a mişcării muncitoreşti mondiale. În perioada în care Kádár a condus Ministerul de Interne s-au făcut reţineri de social-democraţi în masă. La arestarea lui Szakasits Árpád a participat personal. Acest lucru s-a întâmplat la locuinţa lui Rákosi. Szakasits a fost invitat la cină la Rákosi. Acolo au mai fost Gerö, Farkas, Révai şi Kádár. După terminarea cinei, într-o atmosferă de „prietenie", Rákosi l-a învinuit pe Szakasits de trădare de patrie şi de spionaj, pe care a încercat să le dovedească cu documente scoase din servieta sa. Szakasits a protestat, iar cei prezenţi l-au îndemnat să-şi recunoască faptele. Ulterior, Rákosi a scos o declaraţie de recunoaştere dinainte pregătită şi i-a cerut insistent lui Szakasits s-o semneze.

După multe insistenţe şi sub presiunea invocării intereselor partidului, în primul rând sub influenţa lui

Kádár, pe care îl cunoştea ca membru al mişcării din Ungaria încă din munca ilegală din anii de dinaintea eliberării, Szakasits a semnat declaraţia respectivă.

După toate acestea, Kádár János l-a chemat pe Péter Gábor care aştepta afară şi a ordonat arestarea lui Szakasits, deşi înainte îl asiguraseră că dacă va semna declaraţia va fi tratat ca şi Tildy.

Pe vremea arestării sale, Kádár nu putea să se apere de principala acuzaţie împotriva lui, şi anume lichidarea partidului. Ca să se salveze pe sine, a încercat să arunce răspunderea, prin învinuiri inventate, pe tovarăşii săi, în primul rând pe Donáth Ferenc.

Purtarea sa laşă din închisoare, încercările de sinucidere, scrisorile sale adresate lui Rákosi şi faptul că la procesul său a depus mărturie împotriva noastră plângând arată atitudinea „comunistă" a lui Kádár.

Toate acestea Rákosi le-a ştiut precis despre Kádár János. De acuzaţia că ar fi încercat să lichideze partidul nu l-au putut scăpa nici tribunalul şi nici organele de conducere ale partidului. Mai mult, la Csepel, într-o şedinţă cu muncitorii, Rákosi a arătat în mod deschis răspunderea ce-i revine lui Kádár János, ca fost ministru de Interne, în cazul lui Rajk şi în problema iugoslavă. Kádár, în loc să-şi recunoască greşelile, a ajuns la compromis cu Rákosi, de care îi era frică să nu-i demaşte greşelile trecutului.

De aceea nu a putut şi nu a vrut să lupte Kádár János împotriva lui Rákosi şi de aceea nu mi-am putut duce lupta alături de el. Kádár nu îl acuza pe Rákosi pentru gravele încălcări ale legalităţii, ci tăişul luptei îl îndrepta împotriva lui Farkas şi, trăgându-l pe acesta la răspundere, considera cazul închis. Lucrul devenise evident şi în cercul celor mai apropiaţi prieteni ai lui Kádár, care s-au rupt de el şi i s-au opus. Printre ei se număra şi tovarăşul Mező Imre[2].

D. Tot o minciună sfruntată este şi afirmaţia că J. Kádár ar fi rupt relaţiile cu mine pe data de 2 noiembrie

---

2 Prim-secretar al organizaţiei de partid Budapesta, asasinat în timpul asaltului împotriva sediului de partid din Budapesta.

1956, ca urmare a contradicţiilor politice ivite între noi. Fără îndoială că, în timpul evenimentelor din octombrie, între mine şi Kádár au existat contradicţii politice, dar ele erau de o cu totul altă natură decât cele la care se referea Kádár.

Aceste contradicţii porneau de la faptul că János Kádár sprijinea necondiţionat şi fără rezerve politica lui Gerő şi Hegedűs în legătură cu înecarea în sânge a mişcării populare şi cu intervenţia sovieticilor.

Kádár János a militat până în pânzele albe ca Gerő Ernő să fie prim-secretar. Era împotriva schimbării lui Hegedűs şi a schimbării întregii conduceri. Kádár sprijinea aripa stalinistă a conducerii centrale şi îi ataca violent pe Donáth şi pe Losonczy, pe care îi numea contrarevoluţionari. Kádár a sprijinit politica conducerii Rákosi-Gerő şi i-a apărat permanent pe oamenii acestei conduceri atât timp cât a avut posibilitatea să o facă.

În aceste probleme, într-adevăr, au existat contradicţii între noi. Dar Kádár „şi-a schimbat vesta”. A pierdut încrederea maselor şi a membrilor de partid şi, în locul unui M.D.P.[3] destrămat, a iniţiat crearea unui nou partid şi lichidarea celui vechi.

Sub conducerea principală a lui Kádár, acum prim-secretar al acestei formaţiuni, a fost elaborat programul noului partid, iar Kádár, în calitate de conducător al lui, l-a făcut cunoscut poporului printr-un discurs ţinut la radio. Guvernul, din care făcea parte şi Kádár, şi-a elaborat cunoscutele sale hotărâri pe baza acestui program.

Kádár, ca membru în conducerea partidului, a jucat un rol principal în elaborarea şi aplicarea până la 2 noiembrie a acelei politici pe care acum o numeşte antipartinică şi antipopulară. Dacă aşa stau lucrurile, atunci răspunderea apasă în primul rând asupra lui Kádár János.

Împotriva acestei aşa-zise politici antipartinice şi antipopulare, nici în conducerea partidului, nici în guvern, Kádár n-a spus niciodată un cuvânt, n-a ridicat nicio

3 Partidul Celor Ce Muncesc (n.t.).

obiecţie, oricât de firavă.

Din comportarea lui Kádár se pot trage două concluzii: sau minte pur şi simplu – ceea ce la el nu este o noutate –, şi atunci nu este vorba despre o rupere a relaţiilor din motive politice – cum afirmă el –, ci despre dezertare, despre o conspiraţie împotriva guvernului şi a conducerii partidului, despre *trădare*[4], lucru dovedit ulterior de probe politice de netăgăduit; sau este vorba de faptul că János Kádár este un *provocator ordinar* care, prin activitatea sa în conducerea partidului şi a guvernului, a creat un teren favorabil pentru intervenţia armată străină şi pentru manifestarea elementelor duşmănoase.

Trecutul lui János Kádár ne dovedeşte că în persoana lui avem de-a face cu un *vechi şi faimos provocator*. De numele lui Kádár este legată dizolvarea partidului în ilegalitate. Rolul său de provocator a ieşit în evidenţă în procesul Rajk, în problema iugoslavă, care a fost la vremea ei cel mai mare act de provocare internaţională, în luptele împotriva social-democraţilor; rolul jucat de el în conducerea M.D.P., ulterior în legătură cu crearea noului partid M. Sz. M.P.[5], elaborarea programului acestui partid, apoi publicarea şi popularizarea lui, iar acum povestea despre fuga lui şi „ruperea relaţiilor", toate acestea dovedesc în mod evident acelaşi lucru: că János Kádár este un provocator politic de anvergură.

Acesta este adevăratul sens al comportamentului politic al lui Kádár János din ultimii ani.

J. Neapărat trebuie analizată metoda stalinistă care, prin evenimentele din Ungaria, reînnoieşte aşa-numita „metodă a înscenării", a faimoaselor procese comuniste măsluite (Rajk, Slanszki, Kostov etc.). Aceasta constă în următorul procedeu: se inventează cel mai potrivit eveniment pentru atingerea unui scop politic prestabilit şi, pentru „probarea" acestuia, totul trebuie orientat în modul corespunzător. Aşadar, nu se pleacă de la fapte, ci de la anumite idei şi scenarii/" concepţii" care nu au nicio

4 Această subliniere şi următoarele două nu-i aparţin lui Nagy.

5 Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar (n.t.).

legătură cu realitatea şi trebuie demonstrate.

Această metodă a fost folosită în procesele comuniste, *fără nicio excepţie*[6], ceea ce de acum este un fapt dovedit. Comuniştii au fost determinaţi – şi aceasta este esenţa metodei înscenării – să facă mărturii neadevărate, mincinoase, pentru că aşa cer interesele partidului. La indicaţia partidului, trebuie să fie de acord cu unele păreri politice cu care ei, de fapt, n-au fost niciodată de acord, fiind, dimpotrivă, convinşi de lipsa de întemeiere a acestora.

Unul dintre autorii metodei înscenării la vremea ei în Ungaria a fost Kádár János. Acum, acelaşi Kádár János foloseşte metoda înscenării în legătură cu evenimentele din octombrie-noiembrie 1956, dar de astă dată o foloseşte pe scară internaţională.

Acum, concepţia politică este că în Ungaria a avut loc o mişcare contrarevoluţionară, că forţele reacţionare şi fasciste au încercat să înlăture democraţia populară, organizând revolta armată cu ajutorul puterilor imperialiste, pentru a restaura regimul capitalist şi a transforma Ungaria într-un focar de război – ceea ce atingea nu numai regimul şi structura internă a Ungariei, dar, prin aţâţarea şovinismului maghiar, ameninţa deopotrivă structura internă şi integritatea teritorială a ţărilor vecine. Aşadar, din punctul de vedere al întregului lagăr socialist, al păcii în Europa şi în întreaga lume, intervenţia armată a Uniunii Sovietice era necesară şi justificată.

Acest scenariu reprezintă politica de care acum au neapărată nevoie staliniştii pentru a-şi recâştiga poziţiile şi influenţa în lume, după ce ele au fost clătinate în urma celui de-al XX-lea Congres, iar provocarea de la Poznan s-a dovedit a fi prea nesatisfăcătoare.

Partidul din Ungaria, dar şi partidele frăţeşti, conducerea, presa lor şi întregul lor aparat de propagandă, acolo unde pot, se străduiesc să se pună în slujba acestei „concepţii”. Concepţia politică trebuie susţinută pe toate

6 Sublinierea nu-i aparţine lui Nagy, ci, posibil, lui Dej.

căile. Se va vedea dacă puterea faptelor şi a adevărului o va întrece sau nu pe cea a faimoasei „concepţii”.

Declaraţiile cerute de la noi în repetate rânduri după 4 noiembrie de către conducătorii partidului şi guvernului sovietic, ulterior de către Kádár prin iugoslavi, trebuiau şi ele să servească aceleiaşi „metode a înscenării”. Neadevăruri, minciuni, evenimente răstălmăcite, antedatate – trebuia să le declar supunându-mă „metodei înscenării”. Întotdeauna le-am refuzat categoric.

În numele intereselor partidului, mi s-a cerut să recunosc că „de bunăvoie” şi din proprie iniţiativă am părăsit Ungaria. Am refuzat şi acest lucru, cu toate că Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Kádár János mi l-au cerut.

Lângă Bucureşti, în vila de pe malul lacului Snagov unde am fost deportat în interesul mişcării muncitoreşti internaţionale, au încercat să mă facă să spun că am venit de bunăvoie în România şi să dau acest lucru şi în scris. Am refuzat din nou, deşi mi s-a promis că, după ce situaţia din Ungaria se va stabiliza, „vor cere iertare lui Imre Nagy”; pentru că, în „interesul” partidului şi al socialismului, a trebuit să se procedeze cu el aşa, a fost nevoie să se mintă.

Din rândurile comuniştilor maghiari au căzut cei mai buni, cu sutele, ca victime ale tragicelor şi îngrozitoarelor procese comuniste – tocmai din cauza „metodei înscenării”, când au dat mărturii mincinoase în interesul ei. Căci interesul principal al partidului, al mişcării muncitoreşti internaţionale şi al socialismului este adevărul însuşi, afirmarea şi reprezentarea curajoasă a adevărului, asumarea acestuia fără compromis. De la acest principiu nu ne vom mai lăsa abătuţi niciodată, în numele nici unui „interes”, oricare ar fi el.

În legătură cu evenimentele din Ungaria, trebuie analizată neapărat noua „metodă stalinistă a înscenării”, ce are un caracter internaţional. Ea trebuie prelucrată şi demascată tocmai în interesul partidului, al mişcării muncitoreşti internaţionale şi al socialismului.

B. în înrăutăţirea relaţiilor economice şi politice cu

ţările vecine-prietene şi în manifestările păgubitoare faţă de ele, rolul hotărâtor l-a avut conducerea de partid şi de stat, ai cărei membri erau evrei ca Rákosi, Gerő, Farkas, Révai, Kovács, Negrádi etc. Această politică dăunătoare, chiar duşmănoasă, dusă de clica Rákosi nu s-a manifestat numai faţă de Iugoslavia, deşi în primul rând şi în formele cele mai dure era îndreptată fără îndoială împotriva Iugoslaviei, ci şi împotriva Cehoslovaciei şi a României.

Care a fost cauza unei asemenea atitudini din partea clicii lui Rákosi?

Rolul hotărâtor l-a jucat fără îndoială faptul că erau evrei şi, pe deasupra, evrei veniţi de la Moscova. Ei au întors spatele maselor, care la rândul lor, desconsiderându-i, şi-au manifestat ura faţă de ei, i-au socotit nişte agenţi străini care nu erau în stare să devină reprezentanţii intereselor naţionale maghiare şi cu atât mai puţin reprezentanţi ai sentimentelor naţionale maghiare. Această situaţie era prea bine cunoscută şi resimţită de ei încă înainte de înapoierea lor în ţară.

Această stare de lucruri a devenit şi mai evidentă atât în cursul tratativelor de pace de la Paris, cât şi pe parcursul organizării şi dezvoltării relaţiilor politice şi economice cu ţările vecine.

Înaintea tratativelor de pace de la Paris, principala problemă era aceea a Ardealului. Este drept şi justificat ca în rezolvarea problemei naţionale în spirit socialist să se ţină seamă de tendinţele şi cerinţele maghiare, în spirit marxist, pentru că numai această rezolvare poate fi corectă şi acceptabilă. Dar clica Rákosi, supralicitând prin Révai, a împins această problemă departe pe apele şovinismului. Nu numai că a împins-o spre naţionalismul burghez, dar a împiedicat fundamental posibilitatea reală de a o rezolva.

O situaţie asemănătoare a creat clica Rákosi şi în problema repatrierii maghiarilor din Slovacia. Şi aici s-au erijat în reprezentanţii principali ai naţionalismului în faţa maselor, fără ca poporul maghiar sau chiar reprezentanţii de atunci ai naţionalismului să fi fost de acord cu ei.

Acelaşi lucru s-a întâmplat şi în domeniul relaţiilor economice cu Cehoslovacia, dar mai ales cu România. Asemenea tendinţe s-au manifestat şi în politica economică a lui Gerö, care de fapt a îngreunat, ba chiar a făcut imposibilă continuarea relaţiilor economice normale cu aceste ţări. Dată fiind concepţia clicii Rákosi-Gerő asupra politicii economice, relaţiile comerciale şi, în general, relaţiile economice s-au dezvoltat mai favorabil cu ţările capitaliste decât cu România prietenă sau cu Cehoslovacia, ba chiar şi decât cu Polonia. Toate acestea sunt dovedite de o multitudine de fapte. Pentru a câştiga încrederea maselor muncitoare maghiare şi pentru a-şi consolida situaţia politică, Rákosi şi tovarăşii săi nu s-au dat în lături nici de la a se juca cu şovinismul. Aşa cum Stalin a vrut să fie mai rus decât ruşii înşişi şi a alunecat pe calea şovinismului velicorus, tot aşa l-au urmat pe acest drum cel mai bun elev maghiar al său, evreul Rákosi, şi clica sa, fără ca poporul maghiar sau chiar reprezentanţii naţionalismului să-i fi urmat pe această cale. Clica evreiască a lui Rákosi a vrut să fie mai naţionalistă decât înşişi maghiarii şi a adus astfel ţării daune extraordinar de mari.

Această problemă poate fi rezolvată în mod corespunzător doar pe baza ideologiei socialiste, ţinând cont de interesele naţionale maghiare în înţelegere cu popoarele vecine, numai de către conducători maghiari bazându-se pe poporul maghiar.

Rákosi care, în sinea lui, se considera figura cea mai proeminentă din istoria naţională a Ungariei şi se socotea cel mai de seamă fiu al poporului maghiar, nu s-a mulţumit cu atât. În vara anului 1954, la şedinţa Prezidiului P.C.U.S., în afara ordinii de zi, a ridicat problema minorităţii naţionale maghiare din România. Iarăşi nu a fost întâmplător că Rákosi a ridicat tocmai atunci această problemă. Rákosi a trecut pe planul doi nu numai ca persoană, fiind nevoit să-şi dea demisia din funcţia de prim-ministru, ci şi din punct de vedere politic, ca urmare a noului val care a devenit din ce în ce mai popular şi a

creat încredere în guvern şi în Nagy Imre. Ca de atâtea ori în trecut, Rákosi a încercat din nou să folosească încrederea maselor în problema naţională şi în relaţiile cu ţările vecine pentru a-şi atinge scopurile politicii sale aventuriere.

Propunerea tovarăşilor sovietici era acum ca problema să fie pregătită şi elaborată împreună cu tovarăşii români, apoi dezbătută cu prilejul celei mai apropiate consfătuiri. Era evident că punerea problemei şi discutarea ei erau numai un instrument în mâna lui Rákosi în lupta pentru cucerirea puterii dictatoriale, vrând să demonstreze în faţa membrilor de partid şi a maselor populare că este pătruns de sentimente naţionale şi să-i asigure că este un adevărat conducător maghiar, că nu se dă înapoi nici în faţa celei mai dificile probleme.

Văzând toate acestea, ca să aduc problema pe calea cea bună, în spiritul marxismului, am cerut să iau legătura cu tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, căruia i-am scris o scrisoare în interesul strângerii relaţiilor dintre cele două partide şi ţări, rugându-l, în ideea înţelegerii reciproce întru rezolvarea acestei probleme, să ne întâlnim undeva. Scrisoarea a fost scrisă de Vas Zoltán, şi tot el a predat-o tovarăşului Dej, al cărui răspuns a fost favorabil. Imediat, ne-am şi apucat de pregătirea tratativelor. Din nefericire, întâlnirea nu a putut avea loc. În partid, situaţia a devenit tensionată ca urmare a unor provocări internaţionale de mare anvergură ale staliniştilor, şi anume: reînvierea spectrului tensiunilor războinice în legătură cu problema germană, încetarea tratativelor de la Paris şi Londra, ca şi lichidarea aşa-zisei perioade noi în politica internaţională; dezvoltarea industriei de război şi a industriei grele în general, mărirea investiţiilor în acest sens, scăderea la o treime a volumului de schimburi ungaro-sovietice şi ale ţărilor membre ale C.A.E.R. etc. – toate acestea au făcut ca întâlnirea plănuită să nu mai poată avea loc.

În lupta clicii Rákosi pentru putere, problema naţională a fost un instrument perfid de aţâţare a flăcării şovinismului, fără ca acesta din urmă să fi stăvilit ura

împotriva clicii Rákosi sau să fi pus capăt acestei probleme odioase. Înteţirea şovinismului mergea paralel cu creşterea urii faţă de persoana lor, precum şi cu înteţirea antisemitismului şi antisovietismului. Toate acestea au avut un rol important în evenimentele tragice din octombrie 1956, în desfăşurarea şi în denaturarea revoluţiei.

Clica Rákosi avea nevoie de sprijinul guvernului sovietic şi al P.C.U.S. pentru a-şi consolida puterea şi a-şi realiza politica. Din nenorocire, a şi atins acest scop, iar Uniunea Sovietică şi Ungaria au avut de plătit un preţ mare, şi anume subminarea prieteniei sovieto-ungare.

Rákosi şi clica sa au plătit sprijinul conducătorilor sovietici jignind adânc sentimentul naţional maghiar, tradiţiile istorice şi trecutul istoric, au înjosit şi au lovit poporul maghiar în demnitatea sa, exagerând totul, copiind totul, aplicând măsuri şi programe sovietice cu ale căror rezultate exterioare îi înşelau şi pe conducătorii sovietici (deşi noi le-am atras de nenumărate ori atenţia, dar, din păcate, în mod inutil). Toate acestea însă făceau ca masele populare maghiare să fie tot mai disperate şi mai antisovietice.

Staliniştii de la Moscova şi alţi stalinişti, ca şi urmaşul lor din Ungaria, Kádár, susţin în legătură cu evenimentele tragice din Ungaria, care se datorează în mare parte politicii antipartinice şi antimarxiste a lui Rákosi în problema naţională, că Nagy Imre şi antistaliniştii ar fi cei care, sprijinind şovinismul, au susţinut tendinţele contrarevoluţionare şi că la Moscova ei nu ar fi reprezentat spiritul marxist socialist în rezolvarea problemei minorităţilor maghiare, ci punctul de vedere burghezo-naţionalist, că ei ar pune în pericol convieţuirea noastră paşnică cu popoarele vecine. Faptele vorbesc împotriva acestor lucruri şi asemenea probleme pot fi susţinute numai pe baza acelei „concepţii” politice potrivit căreia „contrarevoluţia maghiară are la bază un complot fascist”. Se încearcă „demonstrarea” acestuia pornind de la ideologia şi platforma staliniste, apoi, pe acest temei, se

încearcă stabilizarea cu orice preţ a relaţiilor între statele socialiste.

Şi în ceea ce priveşte problema naţională mă situez pe poziţiile ideologiei marxiste şi consider posibilă rezolvarea problemei româno-maghiare, precum şi a minorităţii maghiare în interesul celor două popoare şi al progresului socialist, pe această bază principială. Problema popoarelor maghiar şi român, a rupturilor dintre cele două ţări, o consider mult mai complexă decât problema minorităţilor maghiare sau chiar a Ardealului. Relaţiile viitoare dintre Ungaria şi România le consider posibile pe baza unor convenţii interstatale, federative, ce urmează a fi concepute. Deşi nu este o problemă care să ţină de viitorul apropiat, trebuie să întreprindem toate acţiunile în această direcţie. Ceea ce presupune implicit colaborarea cea mai strânsă, cea mai amicală şi cea mai bună, coordonarea activităţii noastre.

Condiţia importantă, chiar obligatorie a ieşirii din situaţia tragică în care ne aflăm este federalizarea celor două state. Aceasta ar constitui o bază solidă în vederea construirii socialismului, care ar crea toate condiţiile necesare – atât economice, cât şi politice – pentru dezvoltarea federaţiei şi, în acelaşi timp, ar reprezenta o stavilă puternică împotriva tuturor încercărilor de restaurare în direcţia sistemului vechi, a capitalismului.

j. În prezent, se vorbeşte şi se scrie mult despre „internaţionalismul proletar" şi despre „solidaritatea internaţională a clasei muncitoare". Evenimentele din Ungaria au adus în prim-plan aceste idealuri într-adevăr minunate, însă ele sunt puse pe ordinea de zi de către cei care le-au ofensat în modul cel mai grosolan şi care au cel mai puţin dreptul să se refere la ele.

Şi acum, să vedem cine a reprezentat internaţionalismul proletar, cine a stat pe poziţia solidarităţii internaţionale a clasei muncitoare şi cine a fost împotrivă.

Mai întâi, să adoptăm punctul de vedere al situaţiei interne a Ungariei. Forţa principală şi conducătoare a

revoluţiei de eliberare naţională a fost clasa muncitoare maghiară, în frunte cu comuniştii. Întregul trecut şi toate luptele revoluţionare ale clasei muncitoare sunt expresia extraordinară a internaţionalismului proletar.

Însemnătatea bătăliilor noastre istorice de azi pentru libertate şi independenţă, suveranitate şi drepturi egale constă în aceea că în fruntea lor stă în primul rând clasa muncitoare. Oare această împrejurare contrazice ideile internaţionalismului proletar? Deloc! Dimpotrivă. Nu poate lupta cu adevărat pentru internaţionalismul proletar clasa muncitoare care nu s-a aflat în fruntea luptei de independenţă a propriei naţiuni.

O trăsătură caracteristică a luptei de eliberare şi pentru independenţă a fost aceea că clasa muncitoare s-a sprijinit pe unitatea întregii naţiuni. Această unitate naţională a îmbrăţişat toate straturile şi clasele societăţii, precum şi toate orientările politice, de la comunişti şi social-democraţi până la curentele de dreapta reacţionare. Ţelurile principale ale aspiraţiilor de independenţă întemeiate pe unitatea naţională au fost reprezentate cu cea mai mare vigoare şi consecvenţă de către clasa muncitoare. Aceasta a fost una dintre particularităţile luptei pentru libertate.

În Ungaria nu a avut loc un război civil între forţele revoluţionare şi contrarevoluţionare, în problema cuceririlor socialiste sau a restaurării capitalismului. Nu acesta a fost fondul şi conţinutul luptelor. Aceasta este concepţia staliniştilor.

Clasa muncitoare a condus lupta de eliberare naţională de pe poziţia cuceririlor socialiste şi a democraţiei populare, a democraţiei depline. Aceasta a fost a doua particularitate a evenimentelor din Ungaria. Staliniştii, urmaşii maghiari ai lui Rákosi, se opun sub orice formă acestei realităţi, pentru că le strică socotelile politice. De altfel, dacă se acceptă că scopul şi revendicarea principală a luptei a fost independenţa, atunci nu poate fi vorba de război civil, nu se poate vorbi de contrarevoluţie, ci se pune problema – iar răspunsul

este clar – că lupta se duce între revoluţia de eliberare naţională maghiară şi forţele armate sovietice care s-au ridicat împotriva ei.

Mai departe, dacă acceptăm că forţa principală şi conducătoare a luptei pentru libertate a fost clasa muncitoare, care s-a situat în prim-planul evenimentelor prin revendicarea independenţei naţionale, folosindu-şi armele ca demonstraţia de stradă, cu mijloace armate, şi greva generală, atunci este imposibil să se considere evenimentele din Ungaria drept contrarevoluţie. Este foarte greu, dacă în general este posibil, să convingi opinia publică maghiară şi internaţională, în primul rând proletariatul revoluţionar internaţional şi partidele sale, că o clasă muncitoare cum este cea maghiară – care, după cum se ştie, a moştenit tradiţii revoluţionare extraordinare – să se fi transformat în principalul instrument şi principala forţă a reacţiunii şi a contrarevoluţiei.

A treia particularitate a evenimentelor din Ungaria, din punctul de vedere al internaţionalismului proletar, a fost aceea că ele au purtat pecetea luptei între poporul maghiar care s-a ridicat la arme pentru independenţă şi forţele armate ale Uniunii Sovietice. Clasa muncitoare maghiară, ca forţă conducătoare a luptei pentru independenţa Ungariei, s-a văzut pusă faţă în faţă cu forţele armate sovietice. Fără îndoială, este o situaţie istorică tragică. A rămâne fideli internaţionalismului proletar şi luptei pentru independenţă a poporului, luptă care se duce împotriva intervenţiei sovietice, iată sarcina ce le revine clasei muncitoare maghiare şi conducătorilor săi. Clasa muncitoare este strâns legată de proletariatul internaţional, dar este şi forţa conducătoare a propriului popor, mai mult, este deţinătoarea puterii şi ocupă un loc de frunte în lupta pentru construirea societăţii socialiste.

Oare evenimentele au pus clasa muncitoare să aleagă între două căi – să renunţe ori la lupta de eliberare naţională, ori la lupta împotriva forţelor intervenţioniste sovietice – ca să rămână fidelă internaţionalismului proletar? Desigur că nu! Nici atunci când trebuie apărată

sau cucerită independenţa naţională împotriva puterilor imperialiste, dar nici atunci când trebuie ţinut piept forţelor armate sovietice. Clasa muncitoare maghiară ar fi greşit faţă de internaţionalismul proletar dacă, în decursul celor 12 ani, nu ar fi reacţionat, în primul rând la greşelile şi păcatele conducătorilor străini de popor, atunci când au fost grav atinse independenţa naţională, suveranitatea, drepturile egale politice şi economice, principiul neamestecului în viaţa politică şi culturală, sentimentele naţionale, moştenirile şi obiceiurile, când a fost umilită conştiinţa naţională. Abia de acum înainte aceste răni pot fi şi trebuie analizate cu mare grijă, abia de acum înainte pot fi desprinse concluziile necesare ce rezultă din ele. Faptele sunt însă de necontestat şi ele au avut un rol hotărâtor în asumarea problemei independenţei naţionale de către clasa muncitoare.

În schimb, clasa muncitoare în frunte cu comuniştii nu a considerat niciodată că rănile ce i-au fost produse în problema independenţei naţionale trebuie vindecate – în loc de discuţii, tratative şi înţelegeri – prin lupte armate.

Această întorsătură tragică a intervenit deoarece sub vechea conducere a partidului, incluzând conducerea centrală din perioada de după iulie 1956, când în fruntea partidului se aflau Gerö-Kádár, până la evenimentele din octombrie şi chiar în primele zile ale luptelor armate, problema în sine a fost considerată reacţionară, contrarevoluţionară, iar punerea ei sub orice formă – antimarxistă, antipartinică şi naţionalistă, cu toate că problema fierbea în cele mai largi cercuri.

Astfel, în loc ca ea să fie discutată în cadrul partidului şi de către conducerea M.D.P. şi P.C.U.S. – şi tocmai pentru că aceasta nu s-a întâmplat –, s-a impus o altă soluţie, aşa cum au decis masele populare.

Când intervine dezbaterea unor chestiuni precum acelea de a şti dacă a fost vorba de răni naţionale justificate, dacă clasa muncitoare maghiară s-a alăturat unei cauze juste şi de ce a trebuit să se recurgă la forţe armate, trebuie luate în considerare în mod categoric

greşelile extraordinar de grave pe care conducerea stalinistă le-a comis pe tărâmul relaţiilor cu ţările socialiste şi partidele frăţeşti. Asupra acestei probleme aruncă o oarecare lumină declaraţia guvernului sovietic din 30 octombrie 1956, care, fără îndoială, a văzut lumina zilei şi datorită evenimentelor din Ungaria.

Dacă această declaraţie ar fi apărut înainte cu o lună sau două, sau măcar cu câteva săptămâni înaintea evenimentelor din Ungaria, iar conducerea partidului s-ar fi apucat liniştită să-şi analizeze greşelile din trecut, sângeroasele şi tragicele evenimente nu ar fi avut loc.

Clasa muncitoare maghiară se achită de cerinţele ideologice, politice şi morale ale internaţionalismului proletar atunci când reprezintă curajos, hotărât şi fără compromisuri aspiraţiile spre libertate ale propriului popor. Cu marea familie a proletariatului internaţional se poate uni numai pe baza democraţiei, a socialismului, a libertăţii, a egalităţii şi independenţei. Dacă voia să rămână devotată acestor principii, clasei muncitoare maghiare nu-i rămânea altă alegere decât să se situeze în fruntea poporului. Ea a rămas devotată internaţionalismului proletar, care este o condiţie a cuceririi libertăţii naţionale şi socialiste de către aceste popoare.

Măreţia şi rolul clasei muncitoare maghiare în evenimentele din octombrie-noiembrie se relevă ca unul dintre evenimentele excepţionale ale epocii noastre şi sub aspectul internaţionalismului proletar, în privinţa solidarităţii clasei muncitoare şi a popoarelor subjugate din întreaga lume, aducând astfel un serviciu imens cauzei internaţionale.

Internaţionalismului proletar trebuie să i se redea sensul originar şi general, el trebuie eliberat de deformarea stalinistă. Nu putem accepta acel înţeles al internaţionalismului proletar care pune semnul egalităţii între acesta şi supunerea faţă de Uniunea Sovietică şi P.C.U.S., iar interpretarea internaţionalismului proletar se modifică după interesele (politice, militare de mare putere

şi economice) ale P.C.U.S. şi ale Uniunii Sovietice.

Nu demult, în Ungaria, sarcina principală a internaţionalismului proletar a fost popularizarea şi realizarea sistemului Rákosi-Gerő, iar în Polonia, împiedicarea politicii Gomułka-Czirakiewicz. Dar azi?

În ceea ce priveşte internaţionalismul proletar, trebuie terminat cu punctul de vedere unilateral creat de stalinism şi potrivit căruia este necesar să se ţină cont numai de cererile Uniunii Sovietice şi ale P.C.U.S., fără a se lua în seamă interesele celorlalte ţări şi ale proletariatului internaţional.

Proletariatul din orice ţară, pe temeiul drepturilor egale, poate fi parte din marea familie a proletariatului şi, ca atare, aceasta poate fi unitară. Trebuie lichidate deci tocmeala, oportunismul, inegalitatea creată de stalinism, supra- şi subordonarea în problema internaţionalismului proletar.

Numai pe baza concepţiei staliniste asupra internaţionalismului proletar poate fi interpretată intervenţia armată a Uniunii Sovietice ca manifestare a internaţionalismului proletar, iar clasa muncitoare maghiară – învinuită de naţionalism şi de contrarevoluţie. După concepţia stalinistă, clasa muncitoare maghiară şi-ar fi îndeplinit sarcinile în spiritul internaţionalismului proletar numai atunci când ar fi renunţat la apărarea drepturilor, a libertăţilor sale naţionale şi s-ar fi închinat în faţa agresiunilor sovietice.

La cele spuse mai trebuie adăugat că clasa muncitoare a pus mâna pe arme pentru a-şi *apăra* independenţa şi suveranitatea, precum şi pentru a apăra egalitatea în drepturi, fără să ameninţe pe nimeni cu atacul armat.

Trebuie văzut clar şi faptul că apărarea cu forţe armate a independenţei şi suveranităţii maghiare, a libertăţii naţionale şi a egalităţii nu a fost îndreptată împotriva Uniunii Sovietice, a P.C.U.S. sau a sistemului lor socialist. Ci împotriva politicii staliniste care transformă ideea grandioasă a internaţionalismului proletar în

instrumentul clicii la putere şi, ca atare, într-un obstacol în faţa descătuşării naţionale a popoarelor şi naţiunilor.

k. Trebuie să cercetăm şi problema aşa-numitului nostru drept la azil.

B. La Ambasada *Iugoslavă*. Nici eu, nici tovarăşii mei nu am cerut şi nici nu am iniţiat cererea privind dreptul de azil. În legătură cu discursul de la Pola (11 noiembrie) al tov. Tito, care, printre altele, a spus că „Nagy Imre a fugit”, în scrisoarea noastră adresată tov. Tito şi în anexa scrisorii redactate de tov. Szántó Zoltán, invitat de către Ambasada Iugoslavă în noaptea de 3 – 4 noiembrie 1956, se arată convorbirea avută cu ambasadorul Soldaţici, care, din însărcinarea guvernului iugoslav, ne-a atras atenţia asupra apropiatului atac sovietic şi asupra eventualelor urmări grave ale acestuia; pentru se evita în viitor alte lovituri, tov. din conducere erau invitaţi să meargă fără întârziere în clădirea Ambasadei Iugoslave. I-am scris că acestea au fost condiţiile în care am ajuns la Ambasada Iugoslavă, unde am stat până la 22 noiembrie 1956, orele 6 seara.

În interesul nostru, guvernul iugoslav, prin intermediul ambasadorului său la Moscova, a intrat în legătură cu guvernul sovietic, respectiv cu reprezentantul acestuia în problema de mai sus (după câte ştiu, ministrul de Externe Sepilov). Problema era să ni se dea posibilitatea să părăsim în mod liber şi în siguranţă clădirea Ambasadei, să ni se garanteze securitatea şi să nu se folosească mijloace de represiune împotriva noastră. În cazul în care era refuzată această soluţie, să ni se permită ca, împreună cu familiile noastre, să putem părăsi teritoriul ţării şi să putem pleca în Iugoslavia.

Condiţia Moscovei – pe care, prin organele externe iugoslave, mi-a comunicat-o ambasadorul iugoslav la Budapesta, Soldaţici – a fost următoarea: să-mi dau demisia din postul de prim-ministru, să declar că sunt de acord cu politica guvernului Kádár, că îl aprob şi îl sprijin; să declar că hotărârile din ultimele zile ale guvernului – cu privire la denunţarea Tratatului de la Varşovia, declararea

neutralităţii, cererea de retragere imediată a trupelor sovietice, cuvântarea mea ţinută la radio în zorii zilei de 4 noiembrie 1956 – au fost luate sub presiunea reacţiunii. În răspunsul meu pe care l-am predat în scris ambasadorului Soldaţici, am arătat de ce nu pot fi de acord şi am precizat atitudinea mea în aceste probleme.

Tratativele de la Moscova, din cauza atitudinii ruşilor, au rămas treptat fără perspective. După câteva zile, de la Rankovici a sosit o nouă telegramă în care, pentru reuşita tratativelor, mi se cerea să dau o declaraţie de demisie antedatată, cu data de 4 noiembrie 1956. Am răspuns printr-un refuz pe care l-am motivat într-o scrisoare transmisă la Belgrad, prin ambasadorul Soldaţici.

Ulterior, tratativele de la Moscova în problema noastră s-au întrerupt, motivându-se că, întrucât era vorba de o problemă maghiară, trebuia să o rezolvăm noi înşine cu guvernul Kádár, prin medierea iugoslavilor.

Între timp, Kádár, sub presiunea opiniei publice şi în special a muncitorilor, declara zilnic că Nagy Imre îşi poate relua oricând locul în conducerea partidului şi statului, că de el depinde când se va reîntoarce în guvern, dacă vrea să fie ministru etc. A făcut-o pentru liniştirea opiniei publice. În cursul tratativelor cu iugoslavii, Kádár a avut o atitudine complet diferită.

Rezultatul convorbirii lui Kádár cu Zaitz, funcţionar superior în Ministerul Afacerilor Externe al Iugoslaviei, a fost următorul: Nagy Imre şi Losonczy Géza să dea declaraţii prin care renunţă la funcţiile de prim-ministru şi, respectiv, ministru, condamnă atitudinea lor anterioară, recunosc şi sprijină guvernul Kádár şi se angajează să nu ducă niciun fel de activitate împotriva lui.

Nagy Imre, Losonczy Géza, Jánosi Ferenc, Haraszti Sándor, Szilágyi József, Donáth Ferenc, Tánezos Gábor şi soţia lui Rajk László trebuie să părăsească teritoriul ţării şi pot să plece în orice ţară socialistă, inclusiv Iugoslavia. Ceilalţi pot rămâne în Ungaria.

Deci Kádár János a declarat în faţa opiniei publice că depinde numai de mine când vreau să particip la guvern şi,

în acelaşi timp, nu a fost de acord să fim toleraţi pe teritoriul Ungariei nu numai eu şi Losonczy Géza, dar nici ceilalţi şase tovarăşi (enumeraţi mai sus), nedând nicio garanţie pentru rămânerea acasă a celorlalţi.

Noi am respins în unanimitate şi propunerea lui Kádár, şi declaraţia cerută. Cererea noastră a fost să rămânem în Ungaria.

Pe 19 noiembrie 1956, din însărcinarea guvernului iugoslav, a sosit la Budapesta subsecretarul de stat din Ministerul de Externe, D. Vidici, pentru a se ajunge la o decizie în problema noastră. După repetate tratative, pe 21 noiembrie 1956 s-a ajuns la o convenţie între cele două guverne. În baza acestei convenţii, ca răspuns la scrisoarea guvernului iugoslav (pagina 3, capitolul VIII), guvernele iugoslav şi maghiar au convenit că toate persoanele care se află la Ambasada Iugoslavă din Budapesta, împreună cu familiile lor, pot părăsi libere şi nestingherite clădirea Ambasadei şi se pot întoarce la locuinţele lor, că guvernul va garanta securitatea lor personală inclusiv pentru atitudinea lor din trecut şi că împotriva nimănui nu se vor folosi metode represive.

Textul convenţiei ne-a fost comunicat de către D. Vidici, subsecretar de stat în Ministerul de Externe iugoslav.

Procedura după care avea să se desfăşoare întoarcerea acasă s-a discutat la 22 noiembrie 1956 între ambasadorul Soldaţici şi Dr. Münnich Ferenc, ministrul Forţelor Armate ale Ungariei. Iniţial, iugoslavii au plănuit să fim duşi la domiciliile noastre cu maşina Ambasadei. Dr. Münnich nu a acceptat această variantă şi a propus, pentru a evita eventuale manifestaţii publice politice, ca organele maghiare să se îngrijească de transportarea noastră acasă după ce se va întuneca, în jurul orei 6 seara, cu un autobuz ce avea să fie pus la dispoziţia noastră.

La 22 noiembrie 1956, ora 6 seara, autobuzul a sosit în faţa clădirii Ambasadei Iugoslave.

Ataşatul militar iugoslav, plin de indignare, ne-a comunicat că şoferul din autobuz este rus şi că există şi

alţi însoţitori. Am spus că în aceste condiţii nu ne vom urca în autobuz. După care, în incinta Ambasadei au pătruns doi ofiţeri de la poliţia maghiară şi ne-au comunicat că, din însărcinarea lui Münnich, ei se vor îngriji de transportarea noastră acasă. Am început apoi să urcăm în autobuz. Pe mine au vrut să mă transporte cu o maşină mare, de tip „Zis”, însă eu am refuzat şi am urcat în autobuz împreună cu ceilalţi.

În timp ce ne ocupam locurile în autobuz, pe unul dintre ofiţerii poliţiei maghiare l-a luat gura pe dinainte şi a spus că, înainte de a merge acasă, ne vom duce la Münnich care doreşte să ne vorbească.

Imediat am coborât din autobuz, nu i-am permis să mai pornească şi m-am antrenat într-o discuţie aprinsă cu comandanţii sovietici ce se aflau acolo în post, precum şi cu translatorul Ambasadei Sovietice, care urcase şi el în autobuz. Am chemat din clădirea Ambasadei Iugoslave pe ambasadorul Soldaţici, căruia i-am comunicat cele întâmplate şi i-am cerut să clarifice problema cu Münnich Ferenc.

Ambasadorul, acolo, în stradă, a protestat împotriva prezenţei şi amestecului rusesc şi s-a referit la convenţia dintre guvernele iugoslav şi maghiar.

Pentru siguranţă, a dispus să urce în maşină primul-secretar al Ambasadei Iugoslave, Georgevici, şi ataşatul militar, ca să ne conducă pe toţi până acasă. Am pornit.

În curând, s-a văzut că nu ne duc acasă. Îndată ce am pornit, în faţa şi în spatele autobuzului a apărut câte un car blindat sovietic cu mitraliere mici în poziţie de tragere.

După câteva minute, am ajuns în faţa clădirii comandamentului orăşenesc sovietic de pe calea Ajtai-Dürer. Aici i-au dat jos pe cei doi funcţionari amintiţi mai sus de la Ambasada Iugoslavă şi paza în autobuz a fost preluată de ostaşi sovietici.

C. La ruşi. După un drum destul de lung, sub escorta celor două care blindate, am sosit la şcoala militară purtând numele lui Rákoczy Ferenc al II-lea. Aici eram de acum prizonieri. Ne-au interzis să discutăm între noi sau

să intrăm unul în camera celuilalt. Coridoarele erau păzite de santinele înarmate. Era clar că ne aflăm în mâinile organelor de Securitate sovietice.

În aceeaşi zi – 22 noiembrie 1956, în jurul orelor 10.30 seara –, am fost chemat afară din cameră şi mi s-a spus că vrea să vorbească cu mine Roman Walter. Cu Roman Walter, pe care l-am cunoscut bine la Moscova, încă din anii '40, din munca lui de redactor la acele posturi de radioemisie ilegale pentru străinătate care reprezentau politica Cominternului. L-am întâlnit la Budapesta în zilele lui octombrie 1956, unde se găsea din însărcinarea tovarăşilor români pentru informarea lor, împreună cu locţiitorul ministrului Afacerilor Externe Mălnăşanu.

În cursul discuţiilor care au durat aproape două ore, Roman Walter mi-a spus că vrea să vorbească cu mine din însărcinarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Kádár János. În numele lor, mi-a comunicat că rugămintea lor este să părăsesc ţara de bunăvoie, să plec în România unde voi primi cea mai bună îngrijire şi voi sta până la normalizarea relaţiilor politice în Ungaria.

După ei, era vorba de 2 – 3 luni, după care mă puteam întoarce în Ungaria, unde aveam să pot lua parte după propriile mele considerente la viaţa politică şi socială. Aş fi dat astfel cel mai mare ajutor partidului şi guvernului. Plecarea mea era recomandabilă şi pentru că, în cazul în care aş fi rămas în Ungaria, aş fi putut fi expus unor atentate, unor pericole de moarte.

Walter Roman mi-a mai comunicat că ar trebui să dau o declaraţie în legătură cu decizia mea, pentru informarea şi calmarea opiniei publice.

S-a iscat o discuţie lungă şi aprigă despre evenimentele din Ungaria, despre rolul lui Kádár şi despre guvernul său. Cu această ocazie, i-am comunicat lui Roman Walter că, în calitate de prizonier al organelor de Securitate sovietice, nu sunt dispus să iau poziţie, pentru că nu sunt în situaţia de a lua o poziţie politică liberă. Ca cetăţean maghiar, dispunând de deplină libertate de acţiune, discut însă cu plăcere cu tovarăşii.

Cât priveşte răspunsul către Gheorghe Gheorghiu-Dej şi János Kádár în legătură cu ceea ce mi se comunicase, i-am spus foarte apăsat şi hotărât lui Roman Walter că de bunăvoie, din propria mea voinţă, eu nu părăsesc teritoriul Ungariei şi nu sunt dispus să dau vreo declaraţie în acest sens, aşa cum nici până acum nu am dat vreuna. Am declarat că pe mine din Ungaria mă pot scoate cu forţa, fiindcă pentru asta dispun de suficientă putere, dar consimţământul meu nu-l vor avea niciodată.

Roman Walter a declarat că împotriva voinţei mele nu voi fi scos din ţară. Cu aceasta ne-am despărţit. Această convorbire am adus-o la cunoştinţa tovarăşilor mei. (Până când am părăsit Ambasada Iugoslavă, unde au fost prezenţi toţi membrii Comitetului Executiv Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, în afară de Kádár János şi Kopácsi Sándor, noi am discutat împreună toate problemele importante şi aşa am deliberat. Din cauza plecării mai timpurii a lui Lukács György şi Szántó Zoltán, activitatea Comitetului Executiv Provizoriu a încetat.)

A doua zi (23 noiembrie 1956), în cursul dimineţii, a sosit Münnich şi, fără mine, a avut discuţii cu toţi membrii grupului de deportaţi. Comportarea tovarăşilor noştri a fost hotărâtă şi dictată de refuz.

În după-amiaza aceleiaşi zile, la orele 4, brusc, a trebuit să ne pregătim, pentru că ruşii ne-au comunicat că ne vor duce în altă parte. Ne-au încărcat în două autobuze militare închise, fără geamuri. Aici au reapărut între noi Lukács György, Szántó Zoltán şi Vas Zoltán, împreună cu soţiile lor. Ei au părăsit clădirea Ambasadei cu 3 zile înaintea noastră, având încredere în promisiunile lui Kádár că se pot întoarce liberi la locuinţele lor. Soarta lor a fost identică cu a noastră, numai că noi nu am ştiut. Acum eram din nou împreună şi, escortaţi de care blindate şi soldaţi înarmaţi, ne-au transportat pe drumuri ocolite până la aeroportul Ferihegy, unde ne-au îmbarcat în două avioane sovietice. Unul dintre avioane, după câte ştiu, a fost al delegaţiei guvernamentale române care se afla la Budapesta (avion de construcţie sovietică).

În acest avion, împreună cu mine şi soţia mea au mai călătorit: Lukács György cu soţia, Szántó Zoltán cu soţia, Vásárhelyi Miklós cu soţia şi trei copii, precum şi Újhelyi Szilárd. Piloţii au fost ruşi. În afară de ostaşii sovietici înarmaţi cu pistoale automate, paza noastră a fost asigurată de persoane aparţinând N.K.V.D.-ului.

Până la plecare, în avion a stat translatorul de limbă maghiară al Ambasadei Sovietice din Budapesta, care a făcut serviciul pe lângă Suslov şi Mikoian pe timpul şederii lor în Budapesta. După o călătorie de 2 ore şi un sfert, zburând la o înălţime de 3.000 m, la ora 7 seara am ajuns pe un aeroport necunoscut, acoperit de zăpadă.

La început am crezut că am putea fi undeva pe lângă Lvov. Însoţitorii noştri n-au vrut să ne spună nici după aterizare unde eram. Numai atunci când la aeroport a apărut tovarăşul Moghioroş, membru al Biroului Politic al Partidului Muncitoresc Român, am aflat că eram la Bucureşti. Eu, însoţit de Moghioroş, am părăsit aeroportul într-o maşină de turism şi am ajuns la o vilă, pe malul lacului Snagov, care mi-a fost desemnată ca locuinţă.

Aici, la 26 noiembrie, m-au vizitat Bodnăraş şi Roman Walter, datorită faptului că m-am simţit slăbit şi nu m-am putut deplasa la C.C. al P.M.R., la Bucureşti.

În cadrul discuţiei, am protestat împotriva deportării noastre. Bodnăraş, care a făcut parte din delegaţia de partid şi guvernamentală ce fusese la Budapesta, a cunoscut împrejurările deportării noastre, convenţia maghiaro-iugoslavă şi convorbirea mea cu Roman Walter de la N.K.V.D. din noaptea de 22[7]. Părerile noastre cu privire la evenimentele din Ungaria au fost diametral opuse. Tovarăşii români nu cunosc nici faptele, nici evenimentele petrecute în viaţa internă a partidului maghiar, nici perioada anterioară de dezvoltare şi nici problemele legate de activitatea şi persoana lui Kádár. Mi-am exprimat dezacordul în legătură cu faptul că partidul şi guvernul român au intervenit în treburile maghiare şi şi-au asumat deportarea noastră cu ajutor militar sovietic.

7 Noiembrie (n.t.).

Am protestat şi împotriva faptului că străinătatea şi opinia publică internaţională, precum şi partidele frăţeşti sunt informate denaturat despre situaţia noastră şi minţite atunci când se spune că noi am cerut guvernului român drept de azil şi că am venit în România de bunăvoie.

Bodnăraş a încercat să demonstreze că demersurile faţă de noi au fost impuse de desfăşurarea evenimentelor din Ungaria, precum şi de interesele mişcării muncitoreşti internaţionale şi de interesele ţărilor prietene de democraţie populară. După normalizarea situaţiei, avea să mi se ceară scuze pentru cele întâmplate.

Bodnăraş mi-a comunicat că în problema deportării noastre s-a încheiat o convenţie între guvernul maghiar şi român, iar ei procedează în consecinţă. În cadrul discuţiilor, a mai subliniat că a doua intervenţie sovietică şi puciul realizat cu ajutorul lui Kádár s-au făcut pe baza unor convorbiri prealabile şi a unui acord între ţările socialiste.

Situaţia noastră e clară: eram deportaţi, sub pază armată şi sub supravegherea organelor de Securitate, izolaţi de lumea exterioară, izolaţi unii de alţii, cu o informare politică extrem de incompletă (fără radio, doar câteva ziare).

D. în legătură cu internaţionalismul proletar, este necesar să se evidenţieze două împrejurări:

C. Rolul Prezidiului P.C.U.S. în pregătirea „cotiturii” din 4 noiembrie 1956 este în contradicţie cu internaţionalismul proletar. În esenţă, este vorba de un puci împotriva unei ţări prietene, de un complot urzit în spatele unui partid frăţesc. În spatele guvernului Nagy, cu care guvernul sovietic, până în zorii zilei de 4 noiembrie 1956, a întreţinut relaţii de prietenie şi diplomatice, dar, pe de altă parte, cu mai multe zile înainte a constituit un al doilea guvern, cu participarea a unu-doi membri ai guvernului Nagy, care au fugit, instalarea lui la putere fiind sprijinită cu forţa armelor. Ceea ce nu este compatibil cu internaţionalismul proletar.

D. Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar, noul

partid constituit după dizolvarea Partidului Celor Ce Muncesc, a luat fiinţă cu participarea lui Suslov şi Mikoian, membri ai Prezidiului P.C.U.S. Ei au fost de acord cu programul acestui partid, iar pe tovarăşii din conducere (Comitetul Executiv Provizoriu) i-au considerat cei mai buni comunişti pe care îi avea partidul maghiar. Aceştia au fost: Kádár János, Nagy Imre, Losonczy Géza, Donáth Ferenc, Lukács György, Szántó Zoltán, Kopácsi Sándor şi, ca redactor-şef al organului de presă al partidului, Haraszti Sándor. Dintre ei, doar Kádár face parte din noua conducere a Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar.

Acasă, Kopácsi se află în închisoarea lui Kádár, iar noi ceilalţi suntem deportaţi în România pe baza hotărârii luate de Kádár şi P.C.U.S. Nici deportarea noastră nu poate fi acceptată ca o manifestare a internaţionalismului proletar. De altfel, această idee măreaţă nu se poate împăca nici cu faptul că, în timp ce partidul „frăţesc" al P.C.U.S. din Ungaria, Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar, într-o situaţie extrem de complicată şi gravă, urmare a unei insurecţii armate, se străduieşte să se situeze în fruntea evenimentelor şi să găsească o cale pentru desfăşurarea lor democratică, să canalizeze guvernarea în această direcţie, P.C.U.S. organizează un complot în spatele partidului maghiar, al conducerii sale, un complot îndreptat împotriva acestei conduceri şi a partidului.

Prezidiul P.C.U.S. nu a informat Comitetul Executiv Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar despre poziţia şi planurile sale politice în problema maghiară sau despre schimbările intervenite în poziţia sa în această problemă, despre discuţiile şi rezultatele tratativelor duse de P.C.U.S. cu conducătorii sau delegaţiile partidelor frăţeşti din ţările socialiste. Nu a făcut nici observaţii sau măcar slabe aluzii că ar dezaproba politica partidului, atitudinea sa într-o problemă ori alta sau privind activitatea sa în orientarea guvernului.

P.C.U.S. a luat şi a impus hotărâri în problema maghiară fără a consulta Partidul Muncitoresc Socialist

Maghiar şi conducerea acestuia, numai pe baza „părerii” politice a unui singur membru din conducerea acestui partid, răpit cu ajutorul organelor sovietice, anume Kádár János – dacă, în general, a fost nevoie (nu a fost) de „părerea” lui Kádár.

Acest lucru reprezintă încălcarea cea mai grosolană cu putinţă a internaţionalismului proletar, un amestec intolerabil în problemele interne ale ţării şi partidului nostru, amestec ce nu poate fi motivat prin „interesele socialismului”. Toate acestea nu sunt decât texte pentru mascarea şovinismului sovietic de mare putere care s-a manifestat cu această ocazie în mod grosolan.

m. Problema „*stalinismului*”. În ultimul timp, în presa sovietică – şi, pe urmele acesteia, în presa multor partide frăţeşti –, ca şi prin reprezentanţii partidelor frăţeşti, se ia poziţie foarte hotărât împotriva calificativului de „stalinism”, ce desemnează acele puncte de vedere greşite şi acea practică greşită reprezentate în politica P.C.U.S. de către Stalin şi care s-au extins la întreaga mişcare comunistă. De asemenea, se duce o luptă încrâncenată împotriva calificării drept „stalinişti” a tuturor celor care au reprezentat linia politică şi metodele greşite ale lui Stalin, fiind luptătorii de avangardă ai acestei linii. Într-un cuvânt, nu ar exista nici „stalinism” şi nici „stalinişti”. Cine pune problema în acest fel s-ar face vinovat de oportunism, de atitudine antipartinică şi atac împotriva unităţii partidului şi a internaţionalismului proletar. Asemenea puncte de vedere sunt considerate duşmănoase şi nu ar fi altceva decât un pretext pentru „persecutarea” comuniştilor cu merite şi cinstiţi.

Lupta împotriva definirii „stalinismului” o duce în primul rând Prezidiul P.C.U.S., motivul fiind, evident, acela că altfel ar fi imposibil de susţinut teza complet inexplicabilă din punct de vedere politic potrivit căreia politica C.C. al P.C.U.S. ar fi fost întotdeauna o politică justă marxist-leninistă – cu toate că în ultimele două decenii, eludând întru totul Comitetul Central, Stalin a condus personal partidul, în mod dictatorial, ghidându-se

doar după propriul punct de vedere şi propriile idei. În acest timp, a săvârşit greşeli de ordin principial, teoretice şi politice extrem de grave, precum şi alte păcate a căror dezvăluire – mai ales a celor de principiu şi teoretice – nu este încă nici pe departe completă.

Dacă vom considera greşelile lui Stalin, activitatea lui teoretică, principială, politică şi practică drept un sistem independent şi unitar de vederi antimarxiste, aşa cum, după părerea mea, trebuie să facem, atunci devin inconsistente acele argumente ale Prezidiului P.C.U.S. conform cărora, timp de 20 de ani, politica P.C.U.S. a fost o politică marxist-leninistă – deci justă. Iar dacă această argumentaţie cade, atunci devine clar pentru toată lumea că, în urma monopolului ideologic şi politic stalinist ce a caracterizat relaţiile P.C.U.S. cu partidele frăţeşti, conducerea acestor partide, care a copiat în mod slugarnic politica stalinistă, a comis şi ea greşeli grave şi a avut o linie antimarxistă.

Ca urmare, este limpede că, pe măsură ce ies la iveală greşelile teoretice, principiale, politice şi practice pe care le-a comis conducerea P.C.U.S. în timpul lui Stalin, dacă se zdruncină prestigiul politic marxist-leninist al conducerii P.C.U.S., se clatină din temelii şi monopolul ideologico-politic al Moscovei şi, odată cu el, prestigiul celor care, sprijinindu-se pe acest monopol, se străduiesc să-şi exercite influenţa politică asupra partidelor frăţeşti sub pretextul internaţionalismului proletar.

Toate acestea nu înseamnă nici pe departe că nu a existat şi nu există şi în prezent stalinism, că nu au existat şi nu mai există stalinişti, că nu trebuie luptat împotriva acestora. Dimpotrivă, dovedesc că la momentul actual, în mişcarea muncitorească internaţională, în lupta de eliberare naţională a popoarelor, curentul ideologico-politic cel mai primejdios şi dăunător pentru viitorul socialismului este stalinismul. De ce?

111.8. Este cel mai periculos şi dăunător fiindcă, mai bine de două decenii, el a constituit nu *unul* dintre curentele oportuniste în diferite probleme principiale,

politice şi practice, un curent care a deviat de la marxism, ci curentul politic dominant şi care timp îndelungat, în unica ţară a socialismului, a hotărât calea şi metodele acestuia.

111.9. Este curentul cel mai primejdios şi dăunător fiindcă a fost curentul dominant în acel partid care, prin monopolul său ideologic şi politic, prin rolul conducător pe care îl avea în cadrul Internaţionalei Comuniste, a stabilit în mod direct linia teoretică şi practică a politicii partidelor comuniste şi muncitoreşti, astfel încât stalinismul a devenit un curent politic *internaţional*.

111.10. Este curentul cel mai primejdios şi dăunător fiindcă, sprijinindu-se pe P.C.U.S. şi pe organul puterii de stat al Uniunii Sovietice, prin Comintern şi organizaţiile de emigranţi ce-şi aveau sediile la Moscova, dispunând de mijloace economice puternice, a obţinut o influenţă hotărâtoare asupra compoziţiei conducerii unor partide pe care le-a format după chipul şi asemănarea sa. Prin acestea, stalinismul – ca şi în P.C.U.S. şi în Uniunea Sovietică – a devenit o direcţie *dominantă* în aproape toate partidele şi, în acelaşi timp, baza teoretico-politică a conducerii.

111.11. În momentul de faţă, stalinismul este curentul cel mai primejdios şi dăunător pentru că, aşa cum rezultă din cele relatate, nu numai că nu se duce o luptă temeinică şi cuprinzătoare împotriva lui, o luptă principială şi politică, ci este chiar apărat şi justificat. În schimb, sunt acuzaţi şi atacaţi ca oportunişti tocmai cei care declară şi duc lupta împotriva stalinismului.

În mişcarea muncitorească şi în cadrul partidelor politice au existat mai multe curente teoretico-politice. Aşa au fost troţkismul, buharinismul etc., şi pentru toate am putut preciza caracterul, am putut specifica natura devierii de la marxism şi tendinţele greşite. Oare numai cu stalinismul, curentul oportunist antimarxist contemporan, nu am putea realiza acest lucru?

Partidele comuniste se întăresc, iar prestigiul lor creşte nu renunţând la lupta principială şi politică

multilaterală, nu dacă se maschează greşelile lor oportuniste de acest gen, ci dacă vom considera că sarcina noastră principală este lupta consecventă împotriva stalinismului şi în special îndepărtarea purtătorilor săi de cuvânt din conducerea partidelor.

Stalinismul a lăsat rădăcinile cele mai adânci în Ungaria, ceea ce am constatat de mult. Aceasta a dus cu o consecvenţă de fier la evenimentele din octombrie. Consecinţele cele mai grave ale stalinismului s-au manifestat la noi.

În deceniul trecut, noi am suportat consecinţele cele mai severe ale stalinismului, în schimb, am beneficiat – e drept, cu un preţ mare – şi de cele mai importante experienţe. De aceea, analiza şi definirea principială şi politică a stalinismului ca direcţie antimarxistă-oportunistă ne revin nouă, comuniştilor maghiari, şi trebuie să ni le asumăm.

Realizarea cu succes a acestor sarcini este cel mai mare serviciu adus cauzei socialismului internaţional.

n. Merită să ne ocupăm mai temeinic de constatările cuprinse în Hotărârea Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar cu privire la *opoziţie*.

Fără aprecierea corectă şi dreaptă a rolului opoziţiei nu se pot analiza în mod practic nici evenimentele din octombrie, nici direcţia desfăşurării lor.

Hotărârea falsifică în întregime esenţa, rolul şi scopurile opoziţiei. În contradicţie cu faptele istorice, Hotărârea încearcă să acrediteze, în mod artificial, o mişcare opoziţionistă ce ar corespunde concepţiei lui Kádár legate de trădarea ţării şi a partidului, concepţie întemeiată pe calificarea evenimentelor din octombrie drept contrarevoluţie.

D. Intervenţia opoziţiei împotriva politicii aventuriere a clicii Rákosi-Gerö-Farkas-Révai a avut loc la şedinţa din iunie 1953 a Conducerii Centrale.

Linia politică nouă a partidului – programul din iunie –, aşa-numita politică a noii etape, era platforma opoziţiei ce s-a ridicat contra clicii respective. După lupte interne

îndelungate, cu toată împotrivirea clicii Rákosi, opoziţia, care avea la bază platforma din iunie, s-a transformat în direcţie dominantă în partid.

E. în perioada decembrie 1954 – martie 1955, în conducerea partidului, cu amestecul şi sprijinul direct al Prezidiului P.C.U.S., s-au dat lupte ideologico-politice interne înverşunate între concepţiile din iunie 1953 şi vechea politică aventurieră a clicii Rákosi-Gerő. A învins aceasta din urmă, ceea ce s-a oglindit în Hotărârea din martie 1955 a Conducerii Centrale. Astfel, opoziţia şi platforma sa – politica din iunie – au fost eliminate din conducerea partidului. A început o luptă necruţătoare împotriva ei.

F. în perioada martie 1955 – iulie 1956, tensiunea internă a crescut galopant din cauza metodelor dictatoriale şi teroriste practicate de clica Rákosi-Gerő în conducerea de stat şi de partid, precum şi în viaţa internă a partidului. O altă cauză a fost reluarea politicii economice aventuriere. De asemenea, în legătură cu aceasta, înrăutăţirea continuă a situaţiei economice a ţării, nemulţumirea crescândă a maselor populare şi, în primul rând, a clasei muncitoare. Tot mai dese au fost jignirile aduse sentimentelor naţionale, tot mai dese şi mai grave au fost manifestările de dependenţă economică şi politică.

Masele membrilor de partid, precum şi marea majoritate a populaţiei au văzut soluţia în reîntoarcerea la politica din iunie 1953. Conducerea partidului şi guvernul au manifestat însă o împotrivire tot mai categorică faţă de toate acestea. Politica din iunie a devenit problema centrală a ţării: din cauza activităţii clicii Rákosi, masele membrilor de partid au luat atitudine alături de masele populare împotriva Conducerii Centrale şi a guvernului. Comitetul Central al partidului s-a rupt de membrii de partid şi s-a întors împotriva lor, în timp ce masa membrilor de partid s-a unit cu majoritatea populaţiei. Sub conducerea comuniştilor s-a format o largă mişcare de opoziţie care a cuprins întregul popor, concentrându-se în jurul lui Nagy Imre şi al programului din iunie.

Această opoziţie era unitară, cu o platformă bine definită care a determinat aproape doi ani linia politică a partidului.

G. Clica lui Rákosi, în faţa mişcării frontului unit al opoziţiei comuniste şi populare, s-a situat pe o poziţie de aţâţare, de acţiuni agresiv-teroriste, samavolnice, sprijinindu-se pe aparatul conducerii centrale de partid; acesta, în perioada martie-iulie 1955, s-a aflat sub influenţa clicii lui Rákosi, pentru care a fost un instrument docil, ducându-i la îndeplinire întru totul scopurile şi hotărârile antipopulare şi antipartinice, ceea ce a împins partidul şi totodată ţara la catastrofă.

A fost etapa cea mai ruşinoasă a conducerii partidului, care a provocat dispreţul şi neîncrederea cea mai profundă din partea maselor de membri de partid şi de oameni ai muncii.

Bunul-plac al clicii Rákosi, timp de 12 ani, a ajuns la culme cu aceste păcate şi a stârnit starea de spirit a maselor împotriva partidului.

Acesta a fost şi motivul pentru care sutele de mii de membri de partid au manifestat o neîncredere totală nu numai faţă de clica Rákosi, dar şi faţă de Conducerea Centrală care era în întregime la discreţia acesteia, lipsită de principii şi incapabilă de acţiune.

Aici îşi află originea zilele din octombrie, când conducerea partidului, pătrunsă de spirit antipopular şi nevoind nici măcar în ultimul moment să rupă cu vechile greşeli, a fost măturată de evenimente, iar partidul, care se sprijinea numai pe o mică parte a aparatului birocratic şi funcţionăresc, s-a destrămat în faţa imensei majorităţi a membrilor săi.

H. Sub influenţa şi conducerea clicii Rákosi, campania de exterminare dusă împotriva opoziţiei de către C.C., excluderile, concedierile în masă, ameninţările şi calomniile, înăbuşirea brutală a criticii, aţâţarea teroristă contra conducătorilor şi reprezentanţilor opoziţiei – toate acestea au dus la situaţia în care opoziţia, rămasă tot mai mult în afara partidului, lupta împotriva clicii Rákosi,

împotriva politicii aventuriere, antipopulare şi antipartinice.

Aceasta a dus inevitabil la contopirea luptei opoziţiei comuniste cu lupta maselor populare nemulţumite, sub conducerea comuniştilor. Calea democratică avea o singură bază reală: o largă unitate naţională sub conducerea comuniştilor, pe temeiul platformei din iunie. Asta au aşteptat comuniştii şi masele oamenilor muncii din toată ţara de la şedinţa C.C. din iulie 1956.

I. Dar hotărârile şedinţei din iulie a C.C. n-au adus nicio cotitură în politica partidului. S-a schimbat doar frazeologia. Au fost promise anumite schimbări în ceea ce priveşte conducerea şi îndeplinirea hotărârilor, precum şi în privinţa metodelor de conducere.

Bazele politicii generale şi economice a partidului au rămas însă neschimbate. De la bun început, era evident că vechea politică aventurieră şi antipopulară nu putea fi realizată cu metode democratice. Era de la sine înţeles că, dacă politica partidului rămânea neschimbată, era inevitabilă revenirea la politica de forţă şi la lichidarea democratismului care nici măcar nu fusese început.

Nici schimbările de persoane ce au survenit n-au liniştit membrii partidului şi opinia publică. Schimbarea lui Rákosi cu Gerö a provocat o împotrivire îndârjită, a generat nemulţumiri generale şi justificate şi a semnalat că în conducerea partidului nu au avut loc schimbări, nici politice, nici de persoane, în măsură să garanteze o ieşire şi prevenirea catastrofei.

Hotărârea C.C. din iulie 1956 nu a oferit nicio perspectivă şi a încins în continuare lupta politică şi personală împotriva opoziţiei. Hotărârea din iulie a Comitetului Central, care s-a transformat într-un simplu instrument politic al clicii Rákosi-Gerő, a avut rolul să împiedice orice cotitură teoretico-politică; printr-o frazeologie mincinoasă şi prin manevre liniştitoare, ea nu avea altă menire decât să se opună platformei opoziţiei din iunie 1953, să scoată castanele din foc cu mâinile opoziţiei, adică să continue prin Gerö ceea ce nu se mai putea

realiza prin Rákosi.

Hotărârea din iulie reprezintă cea mai gravă acuză în ceea ce priveşte nivelul, concepţia şi capacitatea politică a conducerii partidului. Lipsită de conţinut, era în acelaşi timp confuză şi, menţinând toate hotărârile contradictorii ale conducerii de partid, a creat o totală nesiguranţă printre membrii acestuia.

În ciuda acestui fapt, conducerea partidului a prezentat-o ca pe o „platformă" a partidului, ba mai mult, ca pe „programul" lui. Hotărârea şi motivarea ei nu au atins nivelul politic al membrilor de partid. Neprincipialitatea Hotărârii, confuzia politică crescândă din jurul meu, zăpăceala, neputinţa, baterea pasului pe loc de către conducere, eşecurile continue, critica în şedinţele organizaţiilor de partid în legătură cu hotărârile

V. C. şi membrii Biroului Politic, toate au însemnat falimentul total al Biroului Politic ca organ de partid şi al membrilor săi, subminând definitiv prestigiul conducerii partidului.

În aceste condiţii, Hotărârea C.C. din iulie a însemnat ultimul cuvânt pe care conducerea de partid l-a putut adresa partidului şi ţării. Nici membrii de partid, nici masele populare nu şi-au asumat această hotărâre, ci s-au manifestat tot mai ferm împotriva ei.

Zarurile au fost aruncate!

J. Evenimentele arată clar că nu conducerea Partidului Celor Ce Muncesc – respectiv Biroul Politic şi C.C. –, ci opoziţia comunistă a fost singura putere politică organizată din ţară care a avut un program politic (platforma din iunie 1953) capabil, cu sprijinul maselor largi ale poporului, să preîntâmpine catastrofa ce se apropia tot mai ameninţător şi să indice o evoluţie în direcţia socialismului. Importanţa *istorică* a acestei opoziţii a constat în aceea că ea a fost singura şi probabil ultima posibilitate ca partidul comunist (M.D.P.), în condiţiile dezbinării sale totale, să fie acceptat de întregul popor muncitor, iar conducerea şi programul comuniştilor să fie urmate cu încredere.

Greşeala gravă a conducerii partidului – mai mult, păcatul său istoric – este că n-a recunoscut şi nu a sprijinit aceste forţe, ci din contră, li s-a opus cu toată puterea şi a luptat împotriva lor.

K. Un păcat de neiertat al vechii conduceri de partid – al Biroului Politic şi al C.C. – este acela că în mijlocul falimentului politic total, după izbucnirea revoltei armate, când Hotărârii din iulie nici urma nu i-a mai rămas, iar conducerea partidului şi-a pierdut complet capul, nu a considerat că sarcina sa principală ar fi crearea condiţiilor desfăşurării democratice a evenimentelor în curs, ci lupta împotriva opoziţiei. În felul acesta, a împiedicat opoziţia să treacă în fruntea mişcării la timpul potrivit, să asigure posibilităţile democratice necesare desfăşurării evenimentelor şi să preîntâmpine luptele armate. Rezistenţa majorităţii C.C., lupta pe care a desfăşurat-o cu înverşunare alături de politica aventurieră stalinistă a clicii Rákosi-Gerő şi, în acelaşi timp, împotriva opoziţiei şi a programului acesteia au făcut posibilă participarea opoziţiei la conducerea partidului şi a guvernului doar atunci când lupta armată era de acum în toi, când desfăşurarea evenimentelor a depăşit posibilităţile reale de urmare a căii paşnice. Când, în vâltoarea evenimentelor, singura posibilitate ce i-a mai rămas opoziţiei a fost să încerce să se ridice în fruntea lor, chiar şi cu preţul unor compromisuri, să asigure cuceririle socialismului.

V. C. este răspunzător pentru faptul că, agăţându-se de putere, evenimentele au depăşit platforma opoziţiei, adică politica din iunie. Nici opoziţia nu s-a putut menţine pe această bază. În aceste condiţii, trebuia căutată o bază democratică mai largă pentru desfăşurarea evenimentelor.

L. Rolul ruşinos al C.C. constă în faptul că a slujit orbeşte clica Rákosi-Gerő; este vina poziţiei politice laşe a lui Kádár János că opoziţia nu şi-a putut crea teren în C.C. şi în Biroul Politic ca să ducă spre victorie lupta pentru demascarea politicii staliniste a lui Rákosi-Gerő, pentru victoria politicii din iunie.

Kádár János, după eliberarea sa, nu a luat niciodată

atitudine împotriva politicii clicii Rákosi-Gerő, nici în C.C., nici în Biroul Politic, şi nici ca secretar al organizaţiei de partid a judeţului Budapesta. Totdeauna a încuviinţat şi a apărat linia politică a conducerii partidului, precum şi ţelurile ei practice, chiar şi atunci când a fost de acord în mod pur formal cu politica din iunie şi cu critica pe care Nagy Imre a adus-o politicii conducerii partidului.

„Critica” lui Kádár János s-a mărginit doar la încălcarea legilor, dar nici atunci nu se îndrepta împotriva principalului vinovat – Rákosi, ci împotriva lui Farkas, cu care Kádár a avut socoteli personale de încheiat.

Cercurile largi ale membrilor de partid au urmărit cu mare atenţie activitatea lui Kádár János în organele de conducere ale partidului, atitudinea lui opoziţionistă faţă de clica Rákosi-Gerő, în desfăşurarea luptelor opoziţioniste în organele conducătoare de partid, care ar fi putut avea un rol hotărâtor.

Aceste iluzii s-au spulberat însă repede. Fiecare şedinţă a C.C. sau hotărâre de partid a însemnat o deziluzie. Atitudinea lui Kádár împotriva opoziţiei şi activitatea politică dusă de el pentru apărarea politicii şi persoanei lui Rákosi l-au demascat definitiv. Kádár niciodată nu s-a opus politicii duse de clica Rákosi-Gerő, niciodată n-a spus „nu” acelei politici aventuriere, politică pe care acum o condamnă – în vorbe.

M. Potrivit punctului 2 din Hotărârea Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar din decembrie 1956, Kádár János, pentru a-şi justifica rolul personal „de opoziţie”, încearcă – prin denaturarea faptelor – să situeze retrospectiv pe baze noi mişcarea opoziţionistă. Se străduieşte să creeze o opoziţie antedatată din cei care nu au avut niciodată nimic comun cu opoziţia faţă de clica Rákosi-Gerő. Asta se urmăreşte de fapt prin pălăvrăgeala despre „întreaga” opoziţie şi despre aşa-zisa „aripă” Nagy-Losonezy. A existat o singură opoziţie unitară, din care însă nu au făcut parte nici Kádár, nici colaboratorii săi.

N. Kádár János, în Hotărârea Conducerii Centrale Provizorii, susţine că aripa Nagy-Losonezy, din primăvara

anului 1956, nu s-a opus politicii clicii Rákosi-Gerő, ci a luptat împotriva partidului. Luptă pe care, după cum se vede, din acel moment o consideră antipartinică, când de fapt a devenit şi el membru al Conducerii Centrale.

Pe de altă parte, falsificând brutal faptele, se străduieşte să demonstreze că „opoziţia" a luptat în mod just şi partinic împotriva clicii Rákosi-Gerő, în timp ce doar o „aripă" a opoziţiei s-a manifestat nepartinic – cea reprezentată de Nagy Imre şi Losonczy.

Dar unde a existat în cadrul partidului sau în afara lui o opoziţie care, separat de opoziţia lui Nagy Imre, ar fi dus propria-i „luptă"? Cine a fost conducătorul acesteia, cine a făcut parte din ea, de unde s-au ridicat ei şi împotriva cui, cu ce lozinci politice şi cu ce revendicări? O astfel de „altă" opoziţie nu a existat, deşi Kádár încearcă să se numească astfel pe sine însuşi şi pe prietenii săi politici.

Cine au fost cei din opoziţie? Nu cumva Kiss Károly, Apró Antal, Marosán György, Friss István, Rónai Sándor etc.?

Membrii de partid resping cu hotărâre asemenea încercări, iar pe continuatorii politicii clicii Rákosi-Gerő nu sunt de acord să-i accepte ca „opoziţie". Aceştia nici măcar printr-o hotărâre de partid nu pot fi acceptaţi ca opoziţie de către membrii partidului. Tot acest grup, împreună cu Kádár János, niciodată nu a spus „nu", niciodată nu s-a împotrivit politicii clicii lui Rákosi, dar cu atât mai gălăgios a fost faţă de opoziţie. Şi acum? în frunte cu Kádár János, ei sunt adevărata opoziţie şi i-au exclus, ba chiar i-au învinuit pe cei care întotdeauna au spus în mod hotărât şi curajos „nu" politicii lui Rákosi.

O. Hotărârea Conducerii Centrale Provizorii susţine că aripa Nagy-Losonezy nu a putut da un program politic luptei opoziţiei împotriva clicii Rákosi-Gerő.

În opoziţie cu politica aventurieră a clicii Rákosi-Gerő, s-a întocmit un program clar şi hotărât, pregătit în amănunt, care în noua etapă a fost chiar realizat parţial şi acceptat de întreaga ţară, de majoritatea covârşitoare a membrilor de partid. Acesta a fost programul din iunie.

Opoziţia sub conducerea lui Nagy Imre a reprezentat în mod consecvent acest program, mai mult, l-a dezvoltat în funcţie de schimbările intervenite.

Sprijinindu-se pe principiile politice din iunie, această opoziţie a criticat hotărârile Conducerii Centrale.

Programul pregătit de mine, în circa 25 de capitole, pe 250 – 300 de pagini, a fost cunoscut şi de Kádár János. Vina Comitetului Central şi a lui Kádár este că programul nu a putut ajunge în faţa opiniei publice şi a membrilor de partid. Dar, chiar şi aşa, el a devenit cunoscut într-un cerc larg.

Ce fel de program de opoziţie a mai existat? Poate hotărârile C.C.-ului? Programul politic al lui Kádár şi al prietenilor săi din „opoziţie" era constituit numai din hotărârile Comitetului Central zămislite în spiritul clicii Rákosi-Gerő. Kádár şi tovarăşii săi au fost totdeauna *alături* de aceste hotărâri şi nu s-au ridicat niciodată împotriva lor.

În iulie 1956, după căderea lui Rákosi, „opoziţia" gen Kádár a jurat pe Gerö şi programul acestuia. Spre deosebire de membrii de partid, s-a manifestat categoric în apărarea lui Gerö. Caracteristica principală a „opoziţiei" lui Kádár şi a tovarăşilor săi, chiar şi în focul evenimentelor din octombrie, a fost rezistenţa până-n pânzele albe alături de Gerö şi politica acestuia.

Kádár János a considerat Hotărârea din iunie a C.C. din timpul lui Gerö un program politic care a dat răspuns la toate problemele, după care pentru opoziţie nu a mai rămas nicio problemă neclară şi pe baza căruia se putea construi unitatea politică de principiu. Trebuie ştiut că această „unitate" a fost spulberată de vântul evenimentelor ca şi cum n-ar fi fost. Nimeni nu-şi mai aduce aminte de ea, nici măcar Kádár.

Prin urmare, Kádár János şi tovarăşii lui nu au adus la conducerea partidului şi ţării tendinţele opuse clicii Rákosi-Gerő şi cu atât mai puţin opoziţia. Lupta lui Kádár János şi a tovarăşilor lui împotriva opoziţiei, în spatele căreia şi azi stau poporul muncitor şi marea masă a

comuniştilor, continuă în forme schimbate.

Ceea ce nu a putut face la timpul său clica Rákosi-Gerő face azi Kádár János sprijinindu-se pe baionetele sovietice: persecută, arestează, încarcerează opoziţia, pentru a înfrânge opoziţia poporului muncitor, a clasei muncitoare, a comuniştilor, pentru a înfrânge voinţa şi scopul propus de aceştia, şi anume: unitatea naţională, expresia apărării revendicărilor revoluţiei.

D. Cea mai josnică, cea mai mincinoasă învinuire la adresa poporului maghiar, a onoarei şi conştiinţei lui este învinuirea de *contrarevoluţie*. Este o lovitură dată întregii naţiuni, pe care nici masele populare, nici comuniştii maghiari nu i-o vor ierta lui Kádár János, tovarăşilor şi „sfătuitorilor săi”. Cine aduce asemenea învinuiri se împotriveşte întregului popor maghiar. Poporul maghiar în frunte cu clasa muncitoare răspunde acestei învinuiri josnice cu lupta cea mai necruţătoare, aşa cum constată zi de zi Kádár şi tovarăşii lui.

Ei susţin că prin învinuirea de contrarevoluţie înţeleg numai reacţiunea maghiară internă şi externă, fasciştii, precum şi oamenii cumpăraţi de cercurile imperialiste din Apus. În acest sens, Hotărârea C.C. al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar pune, de fapt, problema aprecierii evenimentelor din octombrie. Răspunsul este că nu a fost vorba nici de revoluţie, nici de revoluţie naţională, ci de contrarevoluţie. Cine însă apreciază revolta armată, revoluţia de eliberare naţională (la care, sub conducerea clasei muncitoare, au luat parte cele mai largi mase populare) drept contrarevoluţie, aşa cum se face în Hotărârea Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, acela aruncă învinuirea josnică de contrarevoluţie asupra întregului popor maghiar. Problema merită să fie examinată.

E. în primele zile ale revoltei şi ale luptelor armate, conducerea de partid de tip Gerö-Kádár-Hegedüs, în înţelegere cu membrii C.C. al P.C.U.S. Mikoian şi Suslov, a apreciat şi caracterizat evenimentele din octombrie drept contrarevoluţie. Această apreciere a avut un rol hotărâtor,

în sensul că s-au folosit armele împotriva demonstranţilor, iar liniştea s-a transformat în răscoală armată şi, ca urmare, s-a cerut intervenţia trupelor sovietice. Conducerea partidului, încă înainte de evenimentele din octombrie – când situaţia a fost deosebit de gravă şi încordarea a crescut parcă din oră în oră din cauza neputinţei acestei conduceri şi a guvernului, dar şi din cauza sabotării reformelor necesare –, a afirmat că (potrivit declaraţiei lui Révai) orice mişcare trebuia înăbuşită în sânge. Deci, încă înainte să fi început orice mişcare, cu săptămâni înaintea evenimentelor din octombrie, conducerea de partid Gerö-Kádár-Révai nu a căutat rezolvarea situaţiei din ce în ce mai grave pe calea democratismului socialist, ci prin forţa armelor. Este o chestiune foarte importantă, pentru că aici găsim cauza adevărată, fundamentală a evenimentelor tragice de mai târziu. O dovedeşte discursul provocator al lui Gerö Ernő, ţinut la radio în seara de 23 octombrie, care a reprezentat o provocare dură, o respingere a cerinţelor maselor populare care aşteptau de la partid un program şi o perspectivă de rezolvare democratică şi paşnică. În partid, în cercul comuniştilor, în întreaga opinie publică, părerea a fost unanimă: discursul lui Gerö a turnat gaz pe foc. Gerö a rostit un asemenea discurs sutelor de mii de oameni în timpul manifestaţiei de stradă pentru că în concepţia sa folosirea forţelor armate represive faţă de mase a jucat un rol hotărâtor.

În conducerea de partid dirijată de Gerö-Kádár-Révai şi-a făcut loc concepţia folosirii forţelor armate pentru a reprima nemulţumirea maselor (aceasta a fost de altfel întotdeauna baza politicii partidului şi a clicii lui Rákosi) tocmai pentru că, în decursul anilor trecuţi, conducerea partidului a ajuns la un faliment politic total, şi-a pierdut baza de masă şi nu numai că s-a rupt de popor, dar i s-a şi opus, la fel ca şi membrilor săi de partid. A crezut că singurul sprijin real în această situaţie îl constituie forţa armată şi, în cadrul acesteia, unităţile de Securitate.

După provocarea armată, revolta maselor populare a

devenit atât de puternică încât o mare parte a forţelor armate a încetat să mai existe şi a trecut de partea poporului răsculat.

Pentru clica Gerö-Kádár-Hegedüs a devenit clar încă din prima seară a răscoalei că nu o pot înăbuşi cu forţele armate maghiare şi, ca urmare, a recurs la amestecul forţelor armate sovietice. Aceasta a dat o întorsătură hotărâtoare evenimentelor din Ungaria. Zarurile au fost astfel aruncate.

F. După puţine zile, lupta armată s-a transformat în revoltă naţională armată cu participarea maselor populare. Cu participarea muncitorilor, tineretului şi intelectualităţii, aceasta s-a transformat într-o puternică mişcare populară sub conducerea zecilor şi zecilor de mii de comunişti. Forţele armate maghiare au fost de partea poporului răsculat. Răscoala s-a extins din oră în oră atât ca forţă, cât şi ca organizare. Pentru organizarea şi conducerea revoluţiei s-au creat peste tot comitete naţionale sau revoluţionare şi consilii muncitoreşti. Revendicările şi lozincile revoluţiei s-au contopit într-un tot unic şi au exprimat ideea independenţei naţionale, a suveranităţii, a drepturilor egale şi a neamestecului.

Aceste revendicări, care au devenit conţinutul revoltei, programul luptei de eliberare naţională şi s-au împletit strâns cu cuceririle socialiste şi cu extinderea democraţiei, erau înrădăcinate adânc, de ani de zile, în masele populare, în toate păturile naţiunii. Au fost revendicări naţionale juste şi care ar fi trebuit de mult rezolvate pentru că au însemnat obstacole grave în calea construirii socialismului, a câştigării poporului.

După Congresul al XX-lea, aceste revendicări au devenit tot mai cuprinzătoare şi mai cunoscute.

În loc să le rezolvăm paşnic, să le analizăm, să le clarificăm şi, după pregătiri corespunzătoare, să le discutăm pe calea tratativelor, clica Rákosi-Gerő s-a împotrivit, considerându-le tendinţe reacţionare, contrarevoluţionare.

Aşadar, durerile naţionale şi revendicările, precum şi

lozincile care au exprimat aceste revendicări nu au fost „introduse prin contrabandă” în rândurile maselor populare revoluţionare de către cercurile imperialiste din afară, nici de către cercurile reacţionare, fasciste din interior. Aceste revendicări, aceste lozinci nu au fost revendicările contrarevoluţiei, ale reacţiunii, ale fascismului, ci ale revoluţiei, ale poporului răsculat, ale clasei muncitoare, ale democraţilor maghiari, ale socialiştilor şi comuniştilor, ale patrioţilor maghiari, ale întregii naţiuni.

Faptul că aspectul naţional al revoluţiei, lozincile şi revendicările ei au ieşit la iveală cu atâta vigoare şi au dovedit un antisovietism atât de înverşunat se explică prin calificarea răscoalei populare revoluţionare drept contrarevoluţie, ceea ce a dus – la intervenţia lui Gerö-Kádár-Hegedüs – la amestecul brutal al forţelor sovietice. Raportul de forţe s-a clarificat astfel definitiv: pe lângă conducerea de partid şi de guvern, în afară de o mică formaţiune de Securitate înarmată, în faţa maselor revoluţionare *maghiare* au stat doar forţele armatei *sovietice*. A fost clar că, în asemenea împrejurări, situaţia nu s-a putut rezolva prin înăbuşirea în sânge a revoluţiei. Conducerea de partid şi guvernul au suferit o înfrângere totală atât din punct de vedere politic, cât şi militar. A dat faliment concepţia despre „contrarevoluţie”. Au trebuit să fie schimbate vechea conducere de partid şi conducerea de stat, odată cu concepţia lor.

Cu noua conducere s-a afirmat concepţia opoziţiei: 23 octombrie nu înseamnă contrarevoluţie, ci revoluţie. Ea nu trebuie combătută, ci sprijinită. Trebuie oprită imediat lupta armată, iar trupele sovietice trebuie scoase neîntârziat din luptă.

A învins concepţia revoluţionară. Am păşit pe calea evoluţiei democratice. În timpul luptelor armate, pe baza constatărilor pe teren, Suslov şi Mikoian au fost de acord cu această concepţie revoluţionară şi au sprijinit-o în timpul şederii lor la Budapesta, deşi înainte au suferit influenţa conducerii lui Gerö-Kádár-Hegedüs şi, în

conformitate cu poziţia Prezidiului P.C.U.S., în primele zile au adoptat poziţia înfrângerii armate a „mişcării contrarevoluţionare”.

Totuşi, pornind de la ceea ce au putut să constate, ei au recunoscut că a fost o mare greşeală că s-a pus mâna pe arme împotriva răscoalei, cea mai mare eroare fiind amestecul trupelor sovietice în lupte, şi au condamnat concepţia pe baza căreia s-a considerat izbucnirea evenimentelor din 23 octombrie drept contrarevoluţie.

Noul partid, declaraţia-program a Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar, care a apărut şi sub formă tipărită şi care a fost adusă la cunoştinţa ţării şi opiniei publice mondiale prin radio de către Kádár János, pe atunci prim-secretar al partidului, au condamnat concepţia contrarevoluţionară – lupta armată împotriva răsculaţilor – şi au luat poziţie în favoarea concepţiei revoluţionare. Acestea au fost tot timpul vederile revoluţionare ale conducerii Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar şi ale guvernului în legătură cu evenimentele din Ungaria, până la survenirea evenimentelor din 4 noiembrie.

Poziţia conducerii partidului şi a guvernului – faţă de concepţia revoluţionară, faţă de calea evoluţiei democratice – a fost în orice caz justă, dovada cea mai bună fiind că, după retragerea trupelor sovietice din Budapesta, lupta armată a încetat în zilele de 2 – 3 noiembrie şi până în zorii zilei de 4 noiembrie, când a început atacul armatei sovietice. Până atunci a fost linişte deplină atât în capitală, cât şi în provincie.

G. La 4 noiembrie, evenimentele au luat o întorsătură nouă, mult mai tragică. Atunci au păşit pe calea catastrofei naţionale toţi cei care au pregătit această întorsătură, trădătorii partidului şi ai patriei, Kádár şi tovarăşii lui, ca şi Prezidiul P.C.U.S. şi conducerea partidelor frăţeşti care au luat poziţie alături de el.

S-au străduit să dea o bază ideologică întorsăturii prin aceea că s-au reîntors la poziţia iniţială a clicii Gerö-Kádár-Hegedüs, considerând evenimentele din 23 şi evoluţia lor drept contrarevoluţie. Nu s-au oprit însă aici.

După felul cum au decurs evenimentele, după revendicările naţional-revoluţionare, după declaraţiile partidului şi guvernului şi după recunoaşterea altor cuceriri importante, ar fi fost puţin să se vorbească numai de o contrarevoluţie maghiară.

Aparatul de propagandă a început să zbiere despre o contrarevoluţie sprijinită de puterile imperialiste din afară, nu numai cu bani, cu arme, ci şi cu forţe armate trimise în ţară. S-a vorbit despre o contrarevoluţie care nu numai că a vrut să readucă vechiul sistem de jaf, ci şi sistemul fascist sprijinitor al terorii albe. Au fost răspândite ştiri în lume despre o contrarevoluţie care vrea să aducă restauraţia, ameninţă integritatea teritorială a vecinilor şi creează focare de război în Europa Centrală. De ce au fost necesare toate aceste minciuni josnice? De ce a trebuit indusă în eroare opinia publică?

Victoria revoluţiei şi desfăşurarea democratică şi naţională a noilor forţe populare maghiare care au luat naştere în cursul mişcărilor revoluţionare şi democratice au fost inacceptabile pentru Uniunea Sovietică şi pentru acei conducători din blocul sovietic care au adoptat poziţii staliniste şi cărora le era teamă că propriul lor popor va lua exemplul unei ţări socialiste de un tip nou şi care înaintează pe căi noi.

Iată cauza pentru care au condamnat de la bun început încercarea revoluţionară maghiară: ea trebuie lichidată în faşă. În interesul acestei anihilări, trebuia să se asigure o cale de întoarcere la poziţiile lui Gerö-Kádár-Hegedüs, care au calificat evenimentele din Ungaria drept contrarevoluţionare.

Fără îndoială, dacă revoluţia maghiară ar fi învins, dacă nu ar fi fost înăbuşită, dacă şi-ar fi realizat scopurile pe cale paşnică şi democratică, dacă şi-ar fi dus la îndeplinire sarcinile revoluţionare şi naţionale, ar fi ieşit la iveală o nouă cale de trecere de la capitalism la socialism, un nou tip de înaintare democratică spre socialism, care ar fi demonstrat o schimbare radicală faţă de democraţiile populare existente azi şi care sunt de acelaşi tip, iar

noţiunile de socialism, democraţie, independenţă, suveranitate etc. – toată terminologia socialistă care a fost denaturată de stalinism – şi-ar fi recâştigat adevăratul lor sens, esenţa lor marxistă.

Este de asemenea neîndoielnic că o asemenea cale ar fi deschis şi ar fi grăbit rezolvarea tuturor acelor probleme a căror soluţionare nu mai poate fi evitată. Întrebarea este una singură: se vor trage oare concluziile din evenimentele din Ungaria, din schimbările inevitabile, şi – ascultând de cerinţele vremii, ţinând cont de necesităţile schimbărilor istorice şi de considerentele politico-ideologice din punctul de vedere al marxismului ştiinţific – vom trece la măsuri şi mijloace paşnice, pe baza schimbului de idei, a clarificării şi înţelegerii lor? Sau ne vom crampona de şabloane şi de dogme rigide, învechite, antimarxiste, care duc la catastrofe nenumărate de proporţii naţionale şi internaţionale, pecetluind pentru multă vreme soarta socialismului?

Acest lucru nu poate fi şi nu este în interesul socialismului internaţional sau al mişcării muncitoreşti, nu poate fi şi nu este în interesul nici unui popor şi al nici unei ţări, nici al acelora care păşesc de acum pe calea socialismului, dar nici al acelora care încă nu au ajuns pe această cale.

Experienţa şi concluziile internaţionale ce se pot trage din evenimentele din Ungaria au o importanţă istorică în ceea ce priveşte soarta socialismului în întreaga lume. Ce se întâmplă în momentul de faţă arată că ceea ce este istoric necesar, raţional şi corect din punctul de vedere al sorţii socialismului, sunt gata să sacrifice pentru dogme vechi, îmbătrânite, contrazise de viaţă, de pe acele poziţii de dominaţie pe care în tabăra socialistă le reprezintă puterea politică absolută şi socialismul de mare putere. Putere pe care o pătură conducătoare cu vederi înguste vrea să o menţină cu orice preţ, în condiţiile în care este total neiniţiată în mişcarea muncitorească internaţională, în istoria altor popoate, ca şi în relaţiile economice şi politice.

Evenimentele din Ungaria dovedesc că popoarele sunt dispuse să accepte drumul socialismului numai dacă li se asigură independenţa, libertatea, suveranitatea şi egalitatea în drepturi. Ca urmare a politicii guvernului sovietic şi a P.C.U.S., în lagărul socialist, ideea socialismului şi a independenţei naţionale au ajuns pe poziţii contrare una faţă de cealaltă. Aceasta este esenţa tragediei maghiare.

Scopul fundamental al revoluţiei maghiare a fost acela de a căuta şi de a găsi calea aplanării acestei situaţii contradictorii şi de a realiza unitatea celor două idei. Nu încape îndoială că problema trebuie rezolvată, însă întrebarea este dacă aceasta se va întâmpla pe o cale paşnică şi democratică, printr-o previziune înţeleaptă, ori pe calea luptelor armate.

La noi s-a ajuns la lupte armate, dar nu din vina comuniştilor maghiari şi a poporului maghiar: acesta nu poate renunţa la o independenţă care să-i asigure dreptul la autodeterminare, iar linişte nu va fi şi nici nu poate fi atât timp cât nu se vor realiza obiectivele revoluţionare ale poporului maghiar. Naţiunea nu poate fi abătută nici prin forţă, nici prin teroare sau prin presiunea vorbelor de la năzuinţele sale naţionale. Nu există şi nici nu pot exista partid sau guvern care să înfrângă această hotărâre naţională. Acela care ar încerca va întâmpina rezistenţa naţională generală, aşa cum se poate constata şi astăzi în Ungaria, în urma apariţiei lui Kádár. În felul acesta, ţara nu poate fi dusă decât la pieire şi, împreună cu ea, şi socialismul.

Interesul socialismului din lumea întreagă cere apărarea revoluţiei maghiare, realizarea cuceririlor ei, sprijin multilateral împotriva propagandei mincinoase şi a campaniei de calomnii care este în curs împotriva ei. De ce trebuie deformată revoluţia maghiară cu poveşti de groază şi de ce trebuie trecut sub tăcere adevărul? De ce trebuie ascunsă realitatea şi învăţămintele care decurg de aici în faţa opiniei publice mondiale, dar înainte de toate în faţa mişcării muncitoreşti internaţionale şi în faţa partidelor

frăţeşti? întrucât Ungaria nu este numai o ţară de democraţie populară, o parte a lagărului socialist, una dintre membrele blocului sovietic, ci face parte şi din „sfera de interese” (sovietică), totul va rămâne neschimbat, ceea ce înseamnă că nu va dispune de dreptul la independenţă naţională, de dreptul la autodeterminare şi, în aceste chestiuni, nu va putea decide liber. Se va afla în raporturi de subordonare şi dependenţă. Ungaria poate fi „democraţie populară” sau „socialistă” şi „independentă”, adică într-o situaţie corespunzătoare acestor noţiuni, numai în măsura în care corespunde tendinţelor şi sferei de interese ale Uniunii Sovietice ca mare putere. În acest scop vor fi folosite toate mijloacele împotriva Ungariei. Şi dacă nu va putea fi atins prin mijloace paşnice, se va recurge la intervenţie armată. Dacă este posibil, vor impune ţării şi partidului o conducere – singura acceptabilă pentru ei – care să le servească scopurile şi interesele.

În prezent, în Ungaria, prin persoana lui Kádár, în fruntea ţării şi a partidului se află o asemenea conducere – care, în interesul „socialismului”, subordonează în întregime partidul şi ţara intereselor de dominaţie sovietică. Acest lucru însă nu poate fi asigurat decât prin intervenţia armată sovietică. Astfel, ca urmare a acestei situaţii, în aprecierea evenimentelor din Ungaria, contrarevoluţia, imperialismul, fascismul, teroarea albă, focarul de război au devenit acuzaţii hotărâtoare. Fără ideea contrarevoluţiei nu s-ar putea susţine şi asigura în ţară sistemul actual al lui Kádár şi, înainte de toate, nu s-ar putea justifica necesitatea măsurilor pe care trebuie să le ia Kádár în vederea asigurării necondiţionate a ocupaţiei sovietice, precum şi a „sferei de interese”.

Era necesar să se vorbească în mod mincinos şi denaturat despre contrarevoluţie, căci numai aşa era posibilă întoarcerea la metodele teroriste ale clicii Rákosi-Gerő, la lichidarea democraţiei şi a cuceririlor revoluţiei şi – în fond – numai aşa se putea continua de acolo unde se opriseră în octombrie Gerö şi conducerea de partid. Numai

sub pretextul contrarevoluţiei poţi să te opui clasei muncitoare, organelor sale revoluţionare – ca, de exemplu, consiliile muncitoreşti.

Nu se poate justifica totul prin contrarevoluţie şi nu se poate găsi pentru orice un pretext. Pe deasupra, s-a pus un accent covârşitor pe amestecul imperialist. Accentuarea amestecului imperialist din afară şi prezentarea exagerată a acestuia ca un pericol deosebit erau necesare, pe de o parte, pentru a justifica chemarea şi intervenţia forţelor armate sovietice, iar pe de altă parte, pentru a dovedi că nu am fi putut apăra – împotriva atacului comun al contrarevoluţiei şi puterilor imperialiste – democraţia populară în ţara noastră numai cu forţele proprii, fără „sprijinul” forţelor armate sovietice.

Pe de o parte, această propagandă a servit tocmai acestui scop. Pe de altă parte, afirmaţiile potrivit cărora, în urma evenimentelor din Ungaria, ţara ar fi devenit un „focar de război” – dacă nu ar fi intervenit armata sovietică – urmăresc câştigarea democraţiilor populare învecinate, precum şi a lagărului socialist în general şi a partidelor frăţeşti.

Minciunile despre acţiunile înspăimântătoare ale fascismului, ale terorii albe, ca şi despre numărul mare al victimelor etc. au drept scop derutarea opiniei progresiste internaţionale, a democraţiilor, a socialiştilor şi a maselor comuniste, prezentându-le situaţia ca şi cum armatele sovietice ar fi împiedicat crimele fasciste şi ar fi salvat omenirea progresistă de grozăviile fascismului.

Se ştie că în cursul luptelor au avut loc şi acte teroriste care au produs victime. Aceste victime se recrutează înainte de toate din rândurile organelor de Securitate, care, în cursul celor 12 ani, au ajuns să fie urâte de popor, ca unelte criminale de executare a acţiunilor antipopulare ale clicii lui Rákosi, călăi şi schingiuitori ai poporului maghiar.

Împotriva lor s-a îndreptat furia poporului. împotriva lor au avut loc acte teroriste. Münnich a fost ministrul de Interne şi nici el n-a putut împiedica acest lucru. Cu atât

mai mult cu cât, în timpul luptelor, A.V.O. –iştii[8] au fost cei care au tras în popor, care au provocat şi au comis vărsări de sânge, lucru cunoscut de toată lumea.

Trebuie ştiut că numai cu o săptămână-două înainte de evenimentele din octombrie a avut loc reînhumarea celor mai buni tovarăşi[9] – victimele proceselor călăilor A.V.O.-işti –, reînhumare la care au participat sute de mii de oameni din Budapesta.

Fără îndoială că aceste reînhumări, ca şi evocarea acestor grozăvii din trecut au provocat revolta şi ura poporului muncitor şi a maselor comuniştilor, jucând un rol important în evenimentele din octombrie.

Nu pot fi aprobate, ci, dimpotrivă, trebuie condamnate actele teroriste, huliganice, chiar şi atunci când ele au loc în urma unei revolte îndreptăţite. Nici noi nu le-am aprobat, ci am luat poziţie împotriva lor. Însă trebuie pusă întrebarea: oare de ce este considerată teroare albă, fascistă, răfuiala poporului cu banditii care au chinuit şi au ucis oameni cu atâta brutalitate, care au întrecut până şi metodele fascismului hitlerist şi au omorât sute şi mii de comunişti şi necomunişti?

Împotriva acestora s-au îndreptat acţiunile teroriste. Au fost ei oare comunişti? Nu, dar au comis acte banditeşti cu carnetul de partid în buzunar. Kádár şi tovarăşii săi îi consideră pe aceşti comunişti victime ale „fascismului” şi martiri ai „terorii albe”, iar nu pe tovarăşii noştri comunişti care au căzut victime ale banditismului lor.

Oare chiar au avut loc şi acte teroriste contrarevoluţionare? Da. Şi duşmanul de clasă a fost gata să se răzbune, iar în mai multe locuri au căzut victime şi comuniştii. Acei martiri ai revoluţiei, pentru moartea cărora naţiunea poartă doliu, vor fi răzbunaţi pe cale legală.

Însă pe drept cuvânt se pune întrebarea dacă aceste acte au fost calificate ca teroare albă fascistă, atunci cum vor fi calificate acele fapte groaznice pe care le-au comis

8 Securiştii (n.t.).

9 Este vorba de reînhumarea, în primul rînd, a lui Rajk László.

timp de 10 ani banditţii A.V.O.-işti şi cărora le-au căzut victime mii de patrioţi maghiari? Este adevărat că în cursul evenimentelor din octombrie-noiembrie au căzut victime sute şi mii de comunişti cinstiţi, luptători cu spirit de abnegaţie, credincioşi poporului şi socialismului, însă nu din cauza „terorii albe fasciste”, ci a focului tancurilor, blindatelor, tunurilor şi mitralierelor sovietice. La fel ca şi Budapesta, care este victima acestor tancuri şi s-a transformat într-un oraş al ruinelor.

Oare ar fi nimerit să ne adresăm conştiinţei mondiale şi în interesul victimelor armatelor sovietice?!

În timpul faimoaselor procese comuniste – atunci când banditţii securişti din aproape toate ţările de democraţie populară au schingiuit până la moarte şi au trimis la spânzurătoare comunişti sub pretextul „apărării socialismului”, al „vigilenţei comuniste”, al „pericolului imperialist” etc. –, nici guvernul sovietic, nici P.C.U.S. nu s-au gândit să trimită – pentru ajutorarea partidelor frăţeşti – forţe armate împotriva terorii criminale dezlănţuite contra comuniştilor. La Budapesta, niciun terorist n-a fost înlăturat şi nicio clădire n-a fost distrusă atunci de tunurile sovietice. Pe atunci, aceeaşi maşină de propagandă a slăvit teroarea de masă împotriva comuniştilor şi i-a calificat pe condamnaţii nevinovaţi drept „contrarevoluţionari” sau „terorişti fascişti”. Ulterior, s-a recunoscut că a fost o greşeală, ceea ce nu împiedică însă repetarea aceloraşi metode josnice şi perfide. Iată ce se ascunde în spatele propagandei cu privire la teroarea albă fascistă.

Nu se poate spune că evenimentele din octombrie înseamnă „contrarevoluţie”, „amestec imperialist”, „teroare albă fascistă” sau că „în Europa Centrală s-a ivit un focar de război”. Factorul hotărâtor în evenimentele ce au avut loc l-a constituit revolta armată a poporului revoluţionar pentru socialism şi pentru realizarea revendicărilor naţionale, pentru democratizarea ţării şi pentru înaintarea spre socialism pe drumul maghiar.

Acest lucru este dovedit şi de caracterul popular al revoluţiei, de unitatea sa naţională, de conţinutul ei de

clasă, de examinarea forţelor mobilizatoare şi conducătoare, precum şi de scopurile şi de lozincile ei.

Cel care neagă acest adevăr istoric va ajunge inevitabil în opoziţie cu faptele şi din această ciocnire adevărul va ieşi învingător. Puterea adevărului îi va birui pe Kádár şi pe tovarăşii săi, ca şi pe toţi cei care stau în spatele lor şi le acoperă trădarea. Manifestarea cea mai josnică a activităţii lui Kádár şi a tovarăşilor săi constă în aceea că apreciază acţiunea revoluţionară drept contrarevoluţie, aruncând răspunderea pentru pagubele ţării şi jertfele umane pe umerii „contrarevoluţionarilor”, adică pe umerii întregului popor.

Nu tunurile şi mitralierele sovietice au ucis în masă oamenii, ci răsculaţii. Nu tunurile sovietice au ruinat Budapesta, ci tot răsculaţii. Nu soldaţii sovietici au furat şi jefuit, ci răsculaţii. După propaganda lui Kádár şi a „demonstraţiilor populare”, ca şi după *L’Humanité*, unica preocupare a trupelor sovietice a fost să păzească şi să apere mai bine vieţile umane şi integritatea Budapestei! Guvernul Kádár vrea să scutească guvernul sovietic de răspunderea şi de îndatorirea de a despăgubi distrugerile cauzate, aruncând răspunderea şi toată povara pe umerii poporului muncitor maghiar.

Răutatea încrâncenată şi trădarea de patrie, eforturile disperate prin care Kádár şi tovarăşii săi încearcă să înfrângă forţele încă vii ale revoluţiei cauzează pagube economice, morale şi politice incomensurabile atât ţării, cât şi partidului, precum şi cauzei socialismului. Ceea ce s-a întâmplat după 4 noiembrie 1956 este cea mai gravă catastrofă naţională din istoria maghiară.

S-a destrămat unitatea morală-politică-economică a naţiunii, s-a descompus societatea. Cauzele au fost cea de-a doua intervenţie sovietică şi lupta îndârjită dusă în vederea înfrângerii revoluţiei populare; de asemenea, politica în stare şi gata să sacrifice totul – ordinea internă a ţării, liniştea poporului –, capabilă să distrugă întreaga economie naţională, să paralizeze munca productivă în toată ţara, să nimicească mari valori naţionale, să expună

poporul la cea mai cruntă mizerie şi la privaţiuni inumane numai pentru a-i înfrânge rezistenţa şi a restabili starea de dependenţă colonială sau semicolonială, pentru a face din popor o unealtă şi o slugă docilă a tendinţelor şoviniste de mare putere ale Uniunii Sovietice.

Evenimentele ce au avut loc după 4 noiembrie demonstrează că cele mai largi mase populare muncitoare rezistă la orice: acceptă suferinţa, mizeria, înfruntă orice violenţă, forţă şi teroare, dar nu vor să renunţe cu niciun preţ la dreptul lor la libertate naţională. Ţara a devenit – în urma schimbărilor din 4 noiembrie – într-adevăr un focar de război şi un teren prielnic pentru anarhie. Pe această bază nu poate să se consolideze niciun regim, şi cu atât mai puţin socialismul. Tot ce se face azi în Ungaria din dispoziţia partidului şi guvernului şi în numele „apărării socialismului” nu are alt rezultat decât subminarea socialismului prin risipirea forţelor, a vitalităţii ţării şi a naţiunii.

Este evident că, în asemenea condiţii, Ungaria nu poate fi o bază solidă a blocului sovietic, ci, dimpotrivă, o povară grea. O Ungarie în fierbere constituie un mare pericol pentru acest bloc nu din cauză că ar avea intenţii agresive, ci din cauza contradicţiilor existente. P.C.U.S. şi guvernul sovietic consideră că o Ungarie renăscută prin revoluţie ar fi constituit un pericol şi mai mare. Noi suntem de altă părere. Numai o asemenea Ungarie ar putea fi – şi chiar ar fi – un vecin prieten, puternic şi de încredere pentru Uniunea Sovietică şi popoarele învecinate alături de care trebuie să-şi asume comunitatea de soartă istorică şi o colaborare reciprocă.

Însă în urma evenimentelor din octombrie nu a învins concepţia politică realistă şi raţională, ci o altă concepţie. Şi anume: dacă Ungaria nu mai poate reprezenta un sprijin, atunci să nu reprezinte niciun pericol! în locul unei Ungarii democratice populare, puternice şi independente, să fie o Ungarie slăbită din punct de vedere politic şi economic care, zbătându-se în greutăţi, nu va fi în stare încă mult timp să stea pe propriile picioare şi va depinde

de vecinii săi, în primul rând de Uniunea Sovietică. Ea va rămâne astfel un punct de sprijin strategic pentru Uniunea Sovietică, fără să fie luată în seamă în lagărul socialist ca un factor politic sau economic. Uniunea Sovietică urmăreşte prin această politică – bazată pe concepţia unei Ungarii slăbite – ca ţările învecinate să-i fie îndatorate că le-a salvat de „tendinţele şoviniste, revizioniste maghiare".

Aceasta este linia principală a politicii sovietice faţă de Ungaria, din această cauză trebuia renunţat la ideea evoluţiei democratice, din această cauză a fost nevoie de schimbarea din 4 noiembrie şi de cea de-a doua intervenţie sovietică, din această cauză a fost nevoie de propaganda privind contrarevoluţia, amestecul imperialist, teroarea albă fascistă şi ideea focarului de război. Trădătorul de patrie Kádár şi guvernul său se află în slujba acestei politici. Pentru activitatea lor de distrugere a ţării, vor trebui să răspundă în faţa poporului.

Atitudinea guvernului sovietic şi acţiunile sale politice întăresc convingerea noastră că, în urma evenimentelor din octombrie, guvernul sovietic, sesizând manifestările forţelor revoluţionare explozive, îşi elaborează planurile politice pe concepţia unei ţări slabe, menţinută într-o stare de dependenţă. O dovadă clară în acest sens o constituie declaraţia guvernului sovietic din 30 octombrie 1956. În această declaraţie, Uniunea Sovietică a afirmat că este gata să discute cu guvernul maghiar despre Tratatul de la Varşovia, ca şi despre problema retragerii trupelor. Pe atunci era încă la putere guvernul naţional Nagy Imre, care a ridicat această problemă şi a făcut propuneri pentru tratative.

Însă duplicitatea guvernului sovietic a ieşit repede la iveală. După câteva zile, forţele armate ale guvernului sovietic – acelaşi care a emis declaraţia de mai sus şi a făcut propuneri pentru tratative guvernului naţional maghiar – l-au răsturnat pe acesta din urmă şi au instaurat un altul care a renunţat la respectivele revendicări naţionale. Iată cum arată în realitate şi în mod practic principiul stabilit în declaraţia guvernului sovietic din 30

octombrie privind independenţa naţională, suveranitatea, egalitatea şi neamestecul în treburile interne! Practica sovietică transformă acest principiu în contrariul său, într-un mijloc de înăbuşire a revendicărilor naţionale ale popoarelor.

V. Ce s-a întâmplat cu partidul comunist maghiar?

Ce s-a întâmplat cu partidul comunist maghiar, cu M.D.P., care anume au fost cauzele pentru care partidul a fost – realmente – măturat de evenimente? Este o întrebare la care nici comuniştii unguri, nici partidele frăţeşti nu au dat un răspuns sincer. Nici Hotărârea din 13 noiembrie a Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar nu dă un răspuns la această întrebare decisivă. Presa partidelor frăţeşti, declaraţiile acestor partide, inclusiv ale

P.C.U.S., se referă doar la anumite „greşeli" ale clicii Rákosi-Gerő şi consideră că, prin eliminarea acestor greşeli, criza partidului poate fi soluţionată. Fără îndoială că toate greşelile despre care se vorbeşte în legătură cu evenimentele din Ungaria au existat în partid. De asemenea, poate fi stabilit ca un fapt dovedit în mod clar de evenimentele din octombrie că partidul, conducerea, organizaţiile şi toate instituţiile sale, funcţionarii săi, numele partidului şi amintirile rele legate de acest partid au fost măturate nu de masele populare derutate, de nişte „pucişti", ci de mase imense ale membrilor de partid. În loc să se dezvăluie hotărât cauzele, problema este limitată la o „greşeală", şi anume: conducerea nu a avut grijă de compoziţia socială, a deschis porţile partidului păturii mic-burgheze şi aceasta s-a opus partidului. Asemenea concluzii au fost trase de partidele frăţeşti din soarta partidului maghiar. Ele nu se obosesc nici măcar să se convingă că majoritatea membrilor de partid fac parte din clasa muncitoare. Ar fi putut să se convingă şi de faptul că, în uzine, poziţia cea mai fermă împotriva partidului au adoptat-o tocmai muncitorii-comunişti; de asemenea, în uzine, chiar şi în prezent se constată cea mai puternică opoziţie faţă de reorganizarea partidului, a cărui funcţionare nu este acceptată.

Acuzaţia adusă părţii celei mai active – din punct de vedere politic – a membrilor de partid, şi anume că este vorba de mica burghezie anarhistă, ar fi adevărată dacă această masă ar fi luptat împotriva unei conduceri de partid care ar fi dus o politică elaborată pe baza teoriei marxist-leniniste şi care, în partid, pe baza principiilor leniniste şi a centralismului democratic, ar fi asigurat conducerea politică a membrilor de partid ca afirmare a voinţei lor, pe baza criticii şi autocriticii. Într-un cuvânt, această acuzaţie ar fi justă dacă masa membrilor de partid ar fi luat poziţie împotriva unui partid care, datorită activităţii sale duse în interesul poporului şi al ţării, s-ar fi bucurat de încrederea lor.

După cum se ştie, situaţia era alta. Masa comuniştilor care acum sunt acuzaţi ca mic-burghezi anarhizanţi a luat poziţie împotriva unei conduceri de partid despre care chiar şi moştenitorii ei (conducerea Kádár-Kiss-Apró) şi organele lor de presă sunt nevoiţi să constate că a fost antimarxistă, antileninistă, o clică care, în partid, a instaurat o dictatură, a rupt cadrele de partid de conducere, iar partidul de popor şi care s-a contrapus poporului, a creat o putere bazată pe teroare, a comis nenumărate acte de ilegalitate, a trădat interesele elementare ale ţării, independenţa sa etc. Cu alte cuvinte, a trădat patria. Această masă a luat poziţie împotriva unui partid care a devenit instrumentul puterii arbitrare a unei minorităţi teroriste şi totodată instrumentul de acaparare a puterii.

Luarea de poziţie împotriva unei asemenea conduceri de partid nu este anarhism mic-burghez şi nu este o crimă, ci o virtute. Este o dovadă a principialităţii comuniştilor maghiari, a fermităţii lor politice, a combativităţii, a devotamentului faţă de popor şi a patriotismului lor; în acelaşi timp, este o dovadă strălucită a internaţionalismului lor proletar, o dovadă că această masă nu se lasă deviată de pe drumul socialismului şi democraţiei, nu se lasă eliminată din marea familie a popoarelor şi naţiunilor. Prin urmare, măturarea partidului

şi conducerii sale dovedeşte pregătirea ideologică şi maturitatea politică a comuniştilor unguri; nu este o crimă, ci o virtute că ei au luptat împotriva M.D.P. şi conducerii sale, precum şi împotriva politicii acestei conduceri.

Kádár şi noua conducere de partid pe de o parte împroaşcă cu noroi opoziţia, iar pe de altă parte şi-o arogă şi o folosesc pentru propriile interese.

În Hotărârea C.C. Provizoriu al M. Sz. M.P., această luptă a fost recunoscută – până în primăvara anului 1956 – ca un fapt pozitiv. Ulterior, a fost apreciată drept antipartinică şi considerată principala cauză a evenimentelor din octombrie.

În primăvara anului 1956, după al XX-lea Congres al P.C.U.S. şi îndeosebi după hotărârile plenarei din martie 1956 a conducerii M.D.P., a devenit însă evident că, pentru membrii de partid, transformarea conducerii şi politicii partidului pe calea luptei teoretico-politice, prin mijloacele democraţiei de partid şi în cadrul organizaţiilor acestuia, este imposibilă. Pe de altă parte, interesele ţării, interesele poporului au impus ca o necesitate urgentă şi inevitabilă înlăturarea acestei conduceri, evitarea catastrofei obligându-i pe comunişti să lupte cu orice mijloace în vederea curăţării partidului de această conducere şi de această politică.

După martie 1956, lupta opoziţiei a devenit şi mai îndreptăţită, şi mai necesară.

Şi dacă examinăm lupta opoziţiei din punctul de vedere al conţinutului său pozitiv (aşa cum a fost ridicată această chestiune de C.C. Provizoriu), trebuie să constatăm că în această luptă, în perioada de dinainte de martie 1956, găsim mai puţine elemente pozitive. Deoarece lupta zadarnică, încremenirea, jumătăţile de soluţii nu pot fi socotite un lucru „pozitiv”.

Opoziţia a mutat lupta în stradă, în rândul maselor populare, din următoarele trei motive:

F. Conducerea Rákosi-Gerő şi birocraţia de partid au împiedicat – prin mijloacele cele mai brutale – lupta teoretico-politică împotriva conducerii partidului.

G. După hotărârile C.C. care au urmat celui de-al XX-lea Congres al P.C.U.S., a devenit clar că schimbările necesare – atât de persoane, cât şi politice – nu pot fi realizate prin mijloacele democratice din sânul partidului. Era limpede că în vederea acestor schimbări, împotriva conducerii partidului, puteam şi trebuia să ne bizuim pe forţa unită a cadrelor de partid şi a poporului.

H. în conducerea partidului şi în pătura funcţionarilor superiori (aceştia având legături şi mai strânse cu clica Rákosi) nu s-a format o opoziţie. Iluziile în legătură cu unele persoane despre care s-a presupus că sunt elemente cinstite s-au risipit treptat. Li s-a pus capăt în urma Hotărârii din iulie a Conducerii Centrale. Această Hotărâre a constituit platforma, programul pe baza căruia s-a creat „unitatea" politică de atunci între stalinîştii de tip Gerö şi „opoziţia" neostalinistă de tip Kádár. Mai departe, nici Gerö, nici Kádár nu au vrut să meargă. Pe această bază s-au pregătit ei împotriva opoziţiei din sânul partidului şi împotriva maselor populare opoziţioniste. Platforma din iulie nu a însemnat nimic altceva decât lupta împotriva platformei din iunie (1953) şi împotriva taberei politice a acestei platforme, împotriva maselor largi ale comuniştilor unguri şi ale poporului maghiar.

În esenţă, platforma din iulie a însemnat restaurarea politicii conducerii vechi. Dacă opoziţia nu ar fi dus lupta mai departe şi dacă nu s-ar fi adresat maselor populare, foarte curând ar fi apărut şi ar fi subjugat poporul un regim de teroare mai îngrozitor ca în trecut.

În această privinţă, între Gerö şi Kádár, ca şi între tendinţele politice reprezentate de ei, nu a existat nicio diferenţă. Luând poziţie împotriva opoziţiei, Kádár s-a alăturat clicii staliniste conduse de Gerö. Kádár şi camarazii săi au adoptat o atitudine „opoziţionistă" numai în măsura în care această atitudine nu a periclitat poziţiile dominante ale clicii staliniste Rákosi-Gerő. Ei s-au alăturat imediat clicii când lupta opoziţiei a luat forme mai radicale, mai decise.

Hotărârea C.C. Provizoriu al M. Sz. M.P. şi însuşi

Kádár afirmă acum că lupta aripii opoziţioniste Nagy-Losonezy – după cel de-al XX-lea Congres al P.C.U.S. şi după Hotărârea din martie 1956 a C.C. al M.P.D. – a fost îndreptată deja împotriva *partidului*.

Nu acesta este adevărul, pentru că *partidul* se identifică cu sutele de mii de comunişti care, împreună cu opoziţia, s-au răsculat împotriva conducerii şi a politicii ei. Prin urmare, *partidul* a stat de partea opoziţiei. Opoziţia a reprezentat (fapt confirmat în mod clar de evenimentele ulterioare) majoritatea zdrobitoare a partidului.

Lupta opoziţiei nu a fost îndreptată împotriva partidului şi pentru că opoziţia nu a adoptat o poziţie care ar fi avut ca scop desfiinţarea, dizolvarea etc. a partidului. Opoziţia a avut revendicări în ceea ce priveşte schimbările radicale (de persoane) în conducerea partidului, în ceea ce priveşte schimbarea fundamentală a politicii partidului, democratizarea vieţii interne de partid, stabilirea noului rol şi a funcţionării partidului. Acestea au fost preconizate potrivit condiţiilor etapei de trecere şi conform dezvoltării drumului specific maghiar.

Opoziţia şi masele comuniştilor s-au contrapus partidului în măsura în care conducerea îngustă a acestuia, clica stalinistă Rákosi-Gerő, a abuzat de *partid*, a vorbit şi a hotărât în numele lui, a dirijat statul – fără consultarea maselor comuniste şi a poporului maghiar. Opoziţia s-a ridicat în mod hotărât împotriva acestui „partid” (dacă cineva, precum Kádár, identifică această conducere a clicii staliniste cu partidul) împreună cu masa comuniştilor şi cu poporul. Acesta nu mai era însă de mult partidul comuniştilor maghiari. Lupta deschisă împotriva „partidului” a fost iniţiată de comunişti atunci când conducerea Gerö-Kádár, pentru a-şi asigura propria securitate, a recurs – împotriva comuniştilor şi a maselor populare – la intervenţia forţelor militare sovietice.

Verdictul cel mai clar şi cel mai pe înţelesul tuturor cu privire la partid a fost dat de evenimentele istorice: dictatura stalinistă Rákosi-Gerő prăbuşindu-se, ruinele ei au acoperit şi partidul. Din cauza criticii ascuţite şi a

atitudinii comuniştilor, aceştia se temeau că dictatura – sub o formă oarecare, eventual nouă – ar putea să reînvie…

Kádár şi C.C. Provizoriu al M. Sz. M.P.-B.C.[10] apără acel partid ale cărui păcate [...].

Acest partid s-a sprijinit pe o dictatură personală şi un regim antipopular de teroare şi a fost în acelaşi timp instrumentul lor. În mod inevitabil, împreună cu sistemul, trebuia să se năruie şi partidul. De aceea, problema partidului nu a putut fi soluţionată prin limitarea ei la schimbarea compoziţiei personale a conducerii. Greşeala trebuie căutată în sistem, în rolul partidului, în funcţionarea sa, în selecţionarea cadrelor sale, în compoziţia sa, în atitudinea cadrelor faţă de popor şi faţă de stat, şi *nu numai* în conducere.

Un asemenea partid a putut exista numai sub clica Rákosi-Gerő, într-un regim de teroare, fără de care – aşa cum au arătat evenimentele – s-a destrămat.

În consecinţă, lupta împotriva conducerii staliniste a clicii lui Rákosi-Gerő şi împotriva regimului de teroare a devenit în mod inevitabil şi lupta împotriva „partidului” şi a sistemului de teroare. În acest sens şi în acest fel, opoziţia, împreună cu sute de mii de comunişti şi cu poporul maghiar, a luptat într-un front comun naţional împotriva „partidului” care a reprezentat dictatura antipopulară în Ungaria.

Justeţea şi necesitatea acestei lupte sunt demonstrate cel mai concludent prin faptul că, în cele mai critice zile ale luptelor armate, trebuia creat un nou *partid*, nu numai pentru dirijarea ideologico-politică a evenimentelor, ci şi pentru a demonstra că vechiul partid stalinist, de tip Rákosi, s-a desfiinţat realmente, a dispărut din viaţa politică maghiară. Problema era însă mai amplă: odată cu acest partid dispăruse şi politica antipopulară, de trădare naţională? Noul partid avea oare să ducă la îndeplinire obiectivele revoluţionare ale comuniştilor maghiari, împărtăşite de masele populare în toiul luptelor

10 Biroul Central.

armate – independenţa naţională şi democraţia populară? Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar, care a făcut paşi de o importanţă istorică uriaşă pe această cale, după un început curajos, sub conducerea lui Kádár a renunţat la ea şi a păşit pe urmele M.D.P.

În cursul ultimelor săptămâni, conducătorii mai puţin informaţi ai partidelor frăţeşti, declaraţiile lipsite de o analiză profundă şi serioasă, precum şi unele articole de presă destul de superficiale au afirmat de mai multe ori că, deoarece nu au pus capăt din timp acestei politici defectuoase, comuniştii ungari au comis o greşeală ce a dus mai apoi la izbucnirea luptelor armate.

Putem constata cu conştiinţa împăcată că – în cazul în care în interiorul partidului ar fi predominat principiile democratice – comuniştii ungari ar fi rezolvat de mult problema partidului şi a socialismului în Ungaria cu *propriile lor forţe*, cu priceperea, pregătirea şi capacitatea lor organizatorică.

Răspunsul la aceste străduinţe a fost: exterminarea a sute de tovarăşi de-ai noştri, schingiuirea lor, întemniţarea a mii de oameni, persecutarea politică şi alte mijloace de teroare.

Noi, comuniştii maghiari opoziţionişti, nu putem fi acuzaţi – aşa cum se întâmplă cu conducătorii actuali ai P.C.U.S. – că am tolerat arbitrarul dictatorial, politica antipartinică şi antipopulară şi, în loc să luăm atitudine, am acţionat împreună cu clica Rákosi-Gerő până la sfârşit.

Această acuză este îndreptăţită faţă de Kádár şi tovarăşii lui, dar cu totul neîntemeiată faţă de opoziţia care din 1953 a luptat deschis, cu curaj şi fără contenire împotriva clicii Rákosi-Gerő şi a politicii ei antipopulare.

Meritul opoziţiei este acela că actele teroriste din anii 1948 – 51, dominaţia lui Rákosi, „stilul A.V.H.1” nu au speriat-o. Opoziţia a primit provocarea în lupta inegală cu banditţii lui Rákosi de la Securitate, cu tribunalele lui, cu închisorile lui şi cu tot aparatul lui de stat terorist-birocratic care a însemnat înjosire… şi mizerie.

Opoziţia ar fi putut duce o luptă victorioasă pentru

lichidarea sistemului de teroare chiar şi în aceste condiţii inegale, prezentându-se maselor populare cu principii şi obiective politice clare şi curate, obţinând încrederea poporului prin autoritatea şi popularitatea ei. Ceea ce a împiedicat acest lucru şi, în cele din urmă, l-a făcut chiar imposibil a fost amestecul permanent al Prezidiului P.C.U.S. în treburile partidului maghiar. Acesta a sprijinit cu toate mijloacele clica Rákosi-Gerő şi pătura conducătoare stalinistă ce s-a format în jurul ei, împotriva comuniştilor şi a poporului maghiar.

Politica criminală a clicii Rákosi-Gerő nu este doar o politică eronată antimarxistă sau o imitaţie slugarnică a exemplului sovietic, ci mult mai mult decât atât. Clica Rákosi-Gerő a fost mult mai incapabilă, mai laşă şi mai slugarnică; ea nu a făcut nimic în Ungaria fără instrucţiunile Prezidiului P.C.U.S. sau cel puţin fără contribuţia acestuia. Ca să nu mă refer la altceva: de la executarea a sute dintre cei mai buni tovarăşi ai noştri şi până la intervenţia sovietică din octombrie, toate s-au făcut cu cunoştinţa şi asentimentul Prezidiului P.C.U.S. sau direct după instrucţiunile lui, în numele internaţionalismului proletar. Această dependenţă totală, monopolul ideologic şi politic al P.C.U.S. nu au existat numai în timpul lui Stalin, ci au continuat până în prezent, doar că sub altă formă: în locul legăturii personale a dictatorului Stalin cu cel mai bun elev maghiar al său, Rákosi, s-a trecut la contacte între conducerile restrânse ale celor două partide, deci la forme colective.

Cea mai importantă concluzie internaţională ce se poate desprinde din tragedia maghiară este că monopolul ideologic şi politic al P.C.U.S., care a ţinut în deplină dependenţă atât partidul, cât şi întreaga ţară, care i-a împiedicat pe comuniştii maghiari să-şi rezolve problemele interne sprijinindu-se pe puterea lor şi a poporului, pornind de la particularităţile ţării lor, a constituit principalul motiv al catastrofei în Ungaria. Şi va constitui şi în alte ţări, dacă şi în viitor se vor crampona de relaţiile umilitoare între P.C.U.S. şi partidele frăţeşti, relaţii ce sunt

în contradicţie cu internaţionalismul proletar.

În Ungaria, noul partid, conducătorii Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar – deşi în declaraţiile lor se pronunţă împotriva acestor relaţii – continuă să meargă pe drumul cel vechi. Declaraţiile conducătorilor din numeroase partide frăţeşti arată acelaşi lucru.

Este o manifestare a slăbiciunii politice, a debilităţii intelectuale, a laşităţii şi a lipsei de răspundere, este o poziţie comodă – care însă, după cum rezultă din concluziile exemplului maghiar, antrenează un lanţ întreg de catastrofe viitoare. În lupta împotriva clicii Rákosi-Gerő, opoziţia comunistă maghiară a dobândit o experienţă foarte serioasă cu privire la consecinţele catastrofale ale politicii de dependenţă şi ale monopolului ideologic.

Prima noastră datorie este să împărtăşim această experienţă cu mişcarea muncitorească internaţională şi înainte de toate cu partidele frăţeşti.

Dependenţa, monopolul ideologic şi politic s-au numărat printre motivele pentru care conducerea partidului s-a găsit în tabăra opusă faţă de membrii de partid, iar partidul, în tabăra opusă faţă de mase, astfel încât s-au rupt de problemele hotărâtoare ale ţării şi roata evenimentelor istorice le-a zdrobit. Opoziţia, cu toată împotrivirea sovietică, s-a ridicat cu hotărâre împotriva dependenţei şi a monopolului ideologic şi politic. Evenimentele au confirmat pe deplin justeţea atitudinii noastre.

Dependenţa slugarnică faţă de Prezidiul P.C.U.S. şi monopolul ideologic şi politic au avut un mare rol în degenerarea partidului şi a regimului democrat-popular prin aceea că partidul a încetat să mai fie comunist – în sensul marxist-leninist al cuvântului – şi a devenit nu numai instrumentul regimului terorist al lui Rákosi şi Gerö, ci şi întruchiparea dependenţei politice şi apărătorul monopolului ideologic.

Din judecata istoriei care a pecetluit soarta partidului maghiar, mai cu seamă comuniştii maghiari, pentru proiectul lor viitor, trebuie să tragă şi alte concluzii care

vor putea fi utile şi socialismului internaţional.

În cursul luptelor revoluţionare din Ungaria s-a ridicat – şi aceasta este o caracteristică a revoluţiei – în mod evident şi nu numai în principiu, ci chiar şi practic problema sistemului unipartit şi a sistemului multipartit. În acest sens, factorul hotărâtor îl constituie degenerarea Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria. Experienţa concentrată a celor 12 ani ce au trecut, a căror consecinţă a fost izbucnirea luptelor revoluţionare din octombrie, dovedeşte clar că activitatea partidului degenerat, lipsit de obiectivitate a subminat în mod definitiv sistemul unipartit, încrederea în el, prestigiul lui şi a dezvăluit criza politică şi morală în care a fost târâtă viaţa socială şi politică maghiară de către sistemul unipartit, întruchipat de Partidul Celor Ce Muncesc din Ungaria.

În timpul evenimentelor din octombrie a reieşit în mod clar – ceea ce este o lecţie foarte serioasă – că, odată cu nimicirea Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria, nu numai că forţele ce au produs degenerarea au încetat să existe, ci s-a conturat şi falimentul politic al sistemului unipartit, s-a dovedit că acesta nu asigură garanţii pentru democratizarea vieţii de stat şi face imposibilă dezvoltarea ei, desfăşurarea puterii populare democratice.

Degenerarea partidului care a produs falimentul sistemului unipartit a dus la degenerarea, alterarea puterii şi a regimului democrat-popular. Acest regim s-a acomodat modelului sovietic şi s-a construit pe baza sistemului unipartit, pe baza lichidării depline a democraţiei parlamentare. Astfel că democraţia populară, atât în formă, cât şi în conţinut, a devenit reflexul sistemului unipartit al statului sovietic, adică şi-a pierdut caracterul democrat-popular specific sistemului de stat şi social al perioadei de trecere.

În gândirea marxistă nu există un principiu care să postuleze că sistemul unipartit ar fi un criteriu al democraţiei populare, şi cu atât mai puţin un criteriu al socialismului. Ca şi cum democraţia populară nu ar putea să existe decât sub forma sistemului unipartit şi orice

deviere de la aceasta ar dovedi vederi antimarxiste, oportunism. O astfel de afirmaţie este contrazisă de faptul că în mai multe ţări unde există un sistem multipartit, există şi democraţie populară.

Este, de asemenea, absolut sigur că, în multe ţări care azi încă sunt sub regimul capitalist, trecerea la socialism se va face sub forma unei democraţii în care se va menţine sistemul multipartit. Aceasta dovedeşte că democraţia populară va crea şi variante în care va domina sistemul multipartit. Numai dogmatismul rigid, vederile sectar antimarxiste, copierea slugarnică a exemplului sovietic pot duce la concluzia greşită potrivit căreia, în perioada de trecere, ar trebui să recunoaştem ca singură formă a democraţiei sistemul unipartit. Pe de altă parte, democraţia îmbinată cu multipartitismul este socotită un criteriu pentru capitalism, un lucru necesar democraţiei burgheze. Aşa cum sistemul unipartit nu poate fi şi nici nu este o parte integrantă a democraţiei populare, a sistemului socialist, tot aşa nici sistemul multipartit nu este în mod necondiţionat caracteristica democraţiei burgheze, a regimului capitalist.

Da, există şi vor trebui să existe şi democraţie populară în sistem multipartit, şi perioade de trecere de la capitalism la socialism în sistemul multipartit.

Acestea sunt concluziile care rezultă din experienţele noastre. Din acest punct de vedere, evenimentele ce au avut loc în Ungaria în luna octombrie, evoluţiile în cei 12 ani ce le-au precedat, precum şi luptele politice ce s-au dat în această perioadă au o mare însemnătate pentru mişcarea socialistă internaţională.

În problema democraţiei bazate pe sistemul unipartit sau multipartit (în perioada de trecere), dogmatismul rigid, copierea mecanică a exemplului sovietic, impunerea sistemului cu partid unic pot produce greutăţi extraordinare, lupte şi catastrofe. De aceea, aprecierea justă, marxistă a experienţei maghiare poate salva multe ţări, popoare şi partide, care pot evita asemenea greşeli.

Este posibilă o democraţie socialistă cu sistem

unipartit? Probabil că da. Experienţele istorice în această privinţă nu sunt însă cu totul convingătoare.

În Uniunea Sovietică, degenerarea partidului şi a democraţiei socialiste, deformările produse în economia societăţii şi în suprastructura juridică, politico-morală etc., ca şi manifestările de acelaşi tip din Ungaria nu justifică sistemul unipartit, ci mai degrabă contrariul lui.

Sunt mai liniştitoare experienţele Chinei, unde, folosindu-se metode specifice, procesul de transformare a societăţii este mai calm, mai echilibrat şi mai paşnic.

La noi, unde sistemul unipartit şi, împreună cu acesta, democraţia au dat complet faliment, deşi am făcut primii paşi pentru crearea democraţiei cu sistem multipartit, conducerea noului partid vrea să realizeze sistemul cu partid unic.

Neţinând cont de marea şi grava lecţie istorică, această conducere vrea să impună din nou sistemul unipartit, care are împotriva lui nu numai întreaga populaţie, dar şi majoritatea comuniştilor. În noul partid ei nu văd vreo garanţie că acesta va putea face faţă sarcinilor uriaşe de conducere a vieţii economice, politice şi culturale a ţării, muncii grele de transformare socialistă a societăţii. Marea majoritate a comuniştilor nu se înrolează în partid.

Impunerea sistemului unipartit, mai ales după evenimentele din ultimele luni, în toiul greutăţilor economice şi al încordării politice, când este necesară unirea tuturor forţelor naţiunii şi lupta pentru atragerea organizaţiilor democratice socialiste, va duce la izolarea de aceste forţe. Cântărind situaţia, nu era oare mai potrivit ca în locul sistemului cu un singur partid sau chiar cu mai multe partide să fi tins spre un alt sistem pe baze mai largi, care să fi unit forţele democratice şi socialiste într-o unitate popular-naţională? Nu ar fi mai corect, mai raţional şi mai util ca rolul conducător şi îndrumător al comuniştilor să nu fie asigurat în cadrul partidului, în cadrul sistemului cu un singur partid?!

Acestea sunt problemele pe care le-au ridicat evenimentele din octombrie şi care, în prezent, preocupă

cele mai largi pături ale populaţiei din Ungaria; răspunsul adecvat din punct de vedere politic şi principial, bine întemeiat, trebuie să-l dea comuniştii.

Impunerea din nou a sistemului partidului unic, copierea în continuare a exemplului sovietic înseamnă ocolirea acestui răspuns decisiv.

*

Faptele istorice dovedesc că majoritatea ţărilor care au păşit pe drumul socialismului au în perioada de tranziţie diferite sisteme politice cu mai multe partide, aşa cum s-a întâmplat, de exemplu, în China, Germania de Est, Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria etc.; excepţie au făcut Uniunea Sovietică, România şi Albania.

Ungaria, care a aplicat sistemul sovietic al partidului unic, se află în momentul de faţă la o răscruce. Conducerea M. Sz. M.P. doreşte să se reîntoarcă la sistemul sovietic al partidului unic şi a luat măsuri în această direcţie. Problema se va putea decide numai după dezbateri temeinice, în cercuri comuniste cât mai largi. Însă, în momentul de faţă, un grup de comunişti maghiari a şi început organizarea partidului, pornind de la principiul partidului unic.

Consider că bazele democratice ale societăţii pornind de la care am putea progresa spre socialism sunt mai solide şi mai sigure într-un sistem de stat şi societate cu mai multe partide. Însă o condiţie în acest sens este unitatea clasei muncitoare, precum şi reprezentarea intereselor sale de către un singur partid, ceea ce ar însemna că, şi într-un cadru socialist democratic cu mai multe partide, tot un singur partid muncitoresc unit marxist ar reprezenta cu succes cauza proletariatului, ar putea duce înainte cu succes transformarea socialistă şi ar putea conduce ideologic şi politic unitatea largă naţională a forţelor progresiste.

De o organizaţie politică unitară socialist-marxistă a clasei muncitoare este nevoie chiar şi atunci când, într-o anumită etapă a dezvoltării – cum ar fi, de exemplu, cea în care ne aflăm în momentul de faţă –, marxiştii maghiari nu

ar hotărî crearea unei organizaţii de tip partid.

Un aspect deosebit de semnificativ al revoluţiei a fost destrămarea organelor de stat şi falimentul sistemului de stat. Concomitenţa destrămării partidului comunist şi a sistemului partidului unic a fost un aspect însoţitor deosebit de important.

Această destrămare concomitentă – fără nicio presiune exterioară, ci pur şi simplu ca urmare a atitudinii maselor populare – arată că nu numai activitatea birocratică a aparatului de stat, dar şi aplicarea principiului centralismului democratic, mai ales în ceea ce priveşte organele sfaturilor, trebuie să fi avut greşeli şi lipsuri grave pe care nu le-am sesizat şi pe care le-au scos la iveală evenimentele revoluţionare.

Pe de altă parte, un aspect demn de luat în seamă a fost activitatea maselor largi populare şi revoluţionare care, concomitent cu destrămarea organelor birocratice de stat, au creat noi organe democratice, cu adevărat populare, capabile să îndeplinească funcţiile organelor destrămate ale sfaturilor.

Aceste fenomene, în ansamblul lor, merită un studiu deosebit de serios, deoarece acesta ne va ajuta, pe tărâmul transformării sistemului de sfaturi – introdus la noi în urma directivelor sovietice şi după modelul aparatului de stat sovietic, greoi şi birocratic –, să aflăm în ce direcţie trebuie să pornim lupta împotriva birocratismului şi pentru crearea unui aparat nou de stat. Probabil că se pot aduna materiale bogate şi deosebit de valoroase, precum şi multe experienţe în acest domeniu – ceea ce, în momentul de faţă, nu-mi stă în putere, motiv pentru care prelucrarea acestei probleme în mod temeinic şi serios nu este posibilă. Ea îşi va aştepta rezolvarea până la reîntoarcerea mea acasă.

Pare verosimil ca, pe lângă cauze politice, care în cazul de faţă sunt primordiale, pe lângă deformarea prin exagerare a centralismului democratic, lipsa democratismului şi destrămarea aparatului de stat birocratic să fi avut ca rezultat faptul că într-o anumită

etapă a desfăşurării revoluţiei a început să se manifeste cu o deosebită seriozitate *particularismul*, tendinţa spre manifestări independente în raport cu puterea centrală şi cu guvernul, ceea ce a produs greutăţi mari în munca de conducere unitară politică şi economică, precum şi în organizarea militară.

Forţa cea mai mare a revoluţiei, izvorul elanului ei, care s-a manifestat atât de impunător la început, a fost unitatea întregii naţiuni. Tendinţele particularizante care s-au manifestat la „unităţi” mai mici au slăbit considerabil elanul revoluţiei, au izolat unele regiuni şi între ele, şi faţă de capitală.

Acest lucru a însemnat o lovitură serioasă pentru forţele revoluţionare şi a înlesnit activitatea reacţiunii, a elementelor contrarevoluţionare, a slăbit efectul măsurilor luate de guvernul central, iar cele mai grave consecinţe au fost dezordinea şi nesiguranţa, la care au mai contribuit în mod hotărâtor pasivitatea şi atitudinea de expectativă a maselor ţărăneşti.

Asemenea organe revoluţionare particulare au luat fiinţă mai ales – dar nu numai – în regiunea de dincolo de Dunăre; la Szombathely, Székesfehérvár, Győr etc. Niciunul dintre ele n-a fost organ local, ci toate au fost organe regionale, iar activitatea lor s-a caracterizat prin aceea că n-au vrut să se supună niciunul altuia, nici guvernului central decât cu anumite condiţii. „Comitetul revoluţionar naţional din Győr” a început tratative cu noi pentru crearea unui comitet revoluţionar naţional de dincolo de Dunăre, pe care ulterior l-au şi înfiinţat la Győr şi care a început să funcţioneze ca un „guvern” de dincolo de Dunăre. Asemenea tendinţe s-au mai manifestat la Szolnok şi la Miskolc.

Efecte extrem de dăunătoare asupra revoluţiei, ca o manifestare a particularismului, a avut *provincialismul* care, punând în prim-plan interese locale, mărunte, meschine, lăsând pe planul doi interesele naţionale globale, a umbrit scopurile şi perspectivele revoluţiei, prin revendicări exagerate şi nerealiste etc.

Aceste două fenomene, particularismul şi provincialismul, au făcut ca la luptele de eliberare şi la revolta populaţiei orăşeneşti să participe numai muncitorimea şi tineretul, deoarece masele mari ţărăneşti n-au jucat niciun rol, nici pe tărâm politic şi nici în luptele armate.

Diferitele centre particulare care au pornit la organizarea obiectivelor provinciale proprii, ca şi pasivitatea maselor ţărăneşti au făcut în mare parte ca poziţia politică şi ţelurile guvernului naţional, care de multe ori erau în contradicţie cu activitatea politică a centrelor particulare, să nu ajungă la cunoştinţa marii mase a populaţiei. Iar când acest lucru era pe cale să se realizeze, trupele sovietice înarmate, cu tancuri blindate, au ocupat toată ţara şi au răsturnat guvernul. Astfel, ţărănimea, care se mişcă mai încet şi mai greoi decât muncitorimea organizată, n-a mai avut posibilitatea să treacă la acţiuni revoluţionare, nici să se alăture în mod activ luptei muncitorimii.

În pasivitatea neîndoielnică a ţărănimii s-a manifestat, desigur, neîncrederea profundă pe care a nutrit-o populaţia sătească faţă de partid şi de guvern, faţă de sistemul de teroare al lui Rákosi-Gerő ce a durat 10 ani. Schimbările survenite în conducerea de partid şi stat s-au succedat treptat şi cu paşi nesiguri, neputând să pătrundă în conştiinţa maselor ţărăneşti în timp de o săptămână, astfel încât ele nu s-au putut debarasa de neîncredere. La indiferenţa ţărănimii, în afară de cele înşirate mai sus, au contribuit şi măsurile guvernului naţional care, printre primele măsuri pentru lichidarea nedreptăţilor din trecut, a iniţiat desfiinţarea cotelor obligatorii şi, în acelaşi timp, a întregului sistem de colectare… etc. Aceste măsuri au contribuit la neutralitatea ţărănimii. Marea lecţie a revoltei din octombrie din Ungaria constă în aceea că ea a dezvăluit slăbiciunea politică şi ideologică a alianţei clasei muncitoare cu ţărănimea. Clasa muncitoare care s-a bătut în această revoltă pentru revendicări naţionale – independenţă, libertate, drepturi egale, retragerea

trupelor sovietice, neutralitate etc. – şi s-a aflat în fruntea luptelor – în care revendicările economico-sociale ale clasei muncitoare au rămas pe planul doi – n-a reuşit să atragă în luptă, alături de ea, şi ţărănimea maghiară.

Ar fi o greşeală dacă de aici am trage concluzia că ţărănimea nu ar fi aprobat lupta pentru revendicările naţionale şi că în încleştarea care a avut loc în Ungaria în lunile octombrie-noiembrie n-ar fi stat alături de muncitorime pentru revendicările naţionale pe care şi le-a fixat clasa muncitoare. În această problemă, toate păturile poporului maghiar sunt unitare din punct de vedere ideologic, însă, pe tărâmul marii lupte ce s-a desfăşurat pentru atingerea acestor ţeluri naţionale, nu s-a putut ajunge la o unitate de acţiune. Alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare, despre care am vorbit şi am scris atât de mult şi pe care am considerat-o baza orânduirii noastre de stat, n-a putut asigura în clipele hotărâtoare o unitate de acţiune.

Învăţătura este aceea că ideea alianţei dintre muncitori şi ţărani – şi cu atât mai mult necesitatea ei politică – n-a pătruns adânc nici în conştiinţa clasei muncitoare, nici în conştiinţa ţărănimii. Este necesar ca de aici să desprindem concluziile ce se impun.

Atitudinea maselor ţărăneşti în evenimentele din octombrie-noiembrie din Ungaria este un răspuns usturător dat tuturor acelora care pălăvrăgesc şi născocesc minciuni despre contrarevoluţie. Despre ce fel de contrarevoluţie poate fi vorba în 1956, într-o Ungarie industrializată, în cel de-al doisprezecelea an de construcţie a socialismului, a cărui principală forţă este muncitorimea industrială, clasa cea mai avansată, conştientă şi organizată a societăţii şi care a participat la această „contrarevoluţie”, când se ştie că la contrarevoluţie participă păturile cele mai înapoiate ale societăţii, preponderent micii proprietari, micii capitalişti şi o mare parte a ţărănimii legate de regimul trecut? O asemenea apreciere a indiferenţei ţărănimii înseamnă respingerea adevăratei esenţe a evenimentelor maghiare.

*

În legătură cu evenimentele din octombrie trebuie să dezvăluim *necondiţionat* totalitatea sentimentelor şi părerilor ce s-au reflectat în politica înfăptuită în Ungaria de conducătorii spirituali ai Sz. M.P.1.

Se poate constata că aceste păreri denotă influenţe filosofice care sunt în contradicţie cu materialismul dialectic şi care contrapun acestuia o concepţie metafizică idealist-obiectivă.

Acest lucru este cât se poate de evident în cele două probleme decisive legate de evenimentele din Ungaria. Prima problemă este aceea a egalităţii, independenţei şi suveranităţii naţionale. În această problemă, linia Moscovei nu se bazează pe materialismul dialectic, ci pe principiul idealismului obiectiv; ca atare, ea desconsideră complet problema naţională, caracterul şi specificul naţional, ca şi suveranitatea statului – mai mult, li se opune şi prin aceasta se întemeiază în fond pe principiile filosofiei reacţionare idealiste a cosmopolitismului.

Aceeaşi experienţă degajă şi cea de-a doua problemă decisivă a evenimentelor revoluţionare din Ungaria, şi anume aceea a *statului*. Atunci când a acţionat în mod brutal – folosind şi violenţa – împotriva celei mai importante cuceriri a revoluţiei, consiliile muncitoreşti – consilii muncitoreşti care au fost create de cele mai largi mase populare, în primul rând pe baza experienţei de 10 ani de democraţie populară a maselor muncitoare, împotriva birocratismului de stat şi partid, care a reprezentat cea mai mare piedică în calea desfăşurării largi creatoare a maselor, fără de care construirea unei societăţi socialiste este imposibilă –, acestea au fost calificate drept contrarevoluţionare, calificare ce are la bază acelaşi principiu antimarxist, idealist.

În locul materialismului dialectic – care are la bază principiile transformărilor revoluţionare –, în problema aparatului de stat şi în privinţa influenţei şi iniţiativei creatoare democratice a maselor, M. Sz. M.P. reprezintă linia Moscovei, care se opune iniţiativei creatoare

revoluţionare a maselor şi statorniceşte prin forţă aparatul de stat birocratic, divinizându-l şi considerându-l veşnic, întemeindu-se în fond, şi în această problemă, pe principiile filosofiei reacţionare a idealismului obiectiv.

Nu vom putea pune capăt politicii antipopulare, antimarxiste şi nu vom găsi calea justă până nu vom clarifica, cu colaborarea filosofilor noştri, aceste probleme de bază ideologico-ştiinţifice.

Kádár şi M. Sz. M.P. vorbesc de un „guvern revoluţionar muncitoresc ţărănesc”, în timp ce tot ei califică evenimentele din Ungaria drept „contrarevoluţionare”.

În ce constă „revoluţionarismul” guvernului? După părerea lui Kádár, între 23 octombrie şi 4 noiembrie s-a desfăşurat o contrarevoluţie. Poate că numai acţiunile de după 4 noiembrie se pot numi revoluţionare.

Care a fost sarcina principală? Restabilirea sistemului lui Rákosi şi Gerö de dinainte de 23 octombrie. Rákosi şi Gerö au fost înlăturaţi de presiunea revoluţionară a maselor.

Cele două principale revendicări ale revoluţiei – independenţa naţională şi consiliile muncitoreşti – au fost respinse de guvernul Kádár şi de conducătorii M. Sz. M.P., care le-au calificat drept contrarevoluţionare.

Ce a rămas din revoluţionarismul guvernului muncitoresc ţărănesc?

Respingând cele două principale revendicări naţionale, ce interese comune are guvernul cu muncitorimea şi cu ţărănimea, cele două mari clase sociale ale naţiunii noastre?

Măsuri revoluţionare a înfăptuit guvernul Nagy Imre: stema, uniforma, sărbătoarea naţională, colectările etc. Guvernul Kádár, *în cel mai bun caz*, le susţine. În continuare însă, guvernul Kádár nu a înfăptuit nicio altă măsură revoluţionară. Dimpotrivă, pe multe le-a revocat.

VII. Degenerescenţa democraţiei populare din Ungaria de la începutul transformărilor

A fost o dictatură bonapartistă, aşa cum am arătat în

articolul meu despre criza morală a societăţii. Revoluţia a fost deci justificată; dar, în decursul evenimentelor din 1944 – 1945, ea nu s-a realizat.

În general, nici „poporul" şi nici clasa muncitoare nu au deţinut puterea.

Instituţiile nu au îndeplinit funcţiile dictaturii proletare.

Revoluţia a luptat pentru puterea populară, pentru rolul conducător al clasei muncitoare, pentru socialismul democratic, împotriva dictaturii bonapartiste.

Această problemă trebuia prelucrată, analizând *dezvoltarea* politică în perioada ce a trecut de la eliberare.

Partidul nu a fost partidul clasei muncitoare şi nu a fost un partid marxist, nu a fost îndrumătorul socialismului maghiar.

Partidul a fost un organ de stat restrâns, îngemănat cu organele Securităţii Statului, substituindu-se funcţiilor acestuia; a fost organul executiv al dictaturii bonapartiste şi al clicii dictatoriale.

Pe baza puterii muncitoreşti, este nevoie de o forţă politică conducătoare de tip nou – partid, organizaţie, mişcare sau alianţă – care, pe temeiul principiilor marxiste, să dea sens *dezvoltării în direcţia socialismului*.

Şi această problemă aşteaptă să fie prelucrată. Partidul de tip P.C.U.S. este forma îmbunătăţită, dar a rămas în fond continuarea vechiului partid ilegal, bolşevic, prin formele sale de organizare şi de manifestare, precum şi prin funcţiile sale, cu rigidităţile structurale moştenite de mai bine de 50 ani.

Partidul trebuie să devină partidul *clasei dominante*, nu partidul proletarilor subjugaţi care luptă pentru putere.

Odată cu schimbarea condiţiilor şi a relaţiilor, trebuie să se schimbe şi organizarea, activitatea, ca şi relaţia partidului cu statul şi masele.

Este nevoie de un partid (o organizaţie) de tip nou. Şi această problemă trebuie prelucrată.

*

Stalinismul este desfigurarea şi revizuirea brutală a

marxismului. Neostalinismul care i-a luat locul nu înseamnă altceva decât folosirea învăţăturilor lui Lenin, transformate însă în mod rigid în dogme, prin susţinerea şi concomitent păstrarea celor mai brutale greşeli ale lui Stalin, în primul rând pe tărâmul lichidării legalităţii socialiste, apărând tot ce a fost creat în numele socialismului în timpul lui Stalin. Neostaliniştii încearcă să salveze stalinismul prin rigidizarea dogmatică a lui Lenin. Ceea ce au scris sau spus Lenin ori Marx cu 30 – 40, respectiv 80 – 90 de ani în urmă, cu toate schimbările deosebit de mari şi de adânci ce s-au petrecut în lumea materială şi spirituală, staliniştii aplică şi acum cuvânt cu cuvânt, literă cu literă.

Acest lucru reiese cât se poate de clar din declaraţiile şi hotărârile ideologice şi politice ale conducătorilor partidelor frăţeşti: francez, român, cehoslovac etc. Şi se vădeşte cu deosebită tărie în felul cum încearcă să lupte împotriva delimitării de stalinism sau „stalinişti”, delimitare pe care o califică drept fracţionism.

Neostalinismul se manifestă prin faptul că acceptă şi susţine monopolul politico-ideologic al Moscovei. Pe de o parte, din cauza propriei lor sărăcii teoretice, nu se pot ţine politic singuri pe picioare, iar pe de altă parte, în ciuda Congresului al XX-lea, bastionul stalinismului – revizionismul rus – a rămas în continuare Moscova.

Neostaliniştii au trecut la contraatac şi prin viziunea lor politică caută să discrediteze lupta largă ideologică şi politică pornită împotriva stalinismului, calificând-o drept oportunism şi revizionism, ştirbire şi renegare a internaţionalismului proletar.

Tocmai din această cauză trebuie dezvăluite mult mai profund şi într-o măsură mult mai mare formele de manifestare istorice ale stalinismului, dar şi formele actuale ale neostalinismului.

*

În legătură cu evenimentele din octombrie, îndeosebi în Cartea Albă a guvernului maghiar, se spun multe despre fasciştii reîntorşi în ţară, despre contrarevoluţionari, grofi,

horthyşti etc., dar nu există nicio dovadă importantă privind amestecul imperialiştilor occidentali.

Guvernul Hegedűs şi conducerea de partid Rákosi-Gerő au făcut, cu 6 – 8 luni înainte de evenimentele din octombrie, o uriaşă propagandă prin Radio Budapesta, prin Ministerul de Externe, precum şi prin intermediul legaţiilor maghiare din străinătate. La această campanie au luat parte sute de agenţi ai Securităţii Statului aflaţi în străinătate, pentru a-i determina pe fascişti, reacţionari, horthyşti, ofiţeri şi civili, mari moşieri şi capitalişti să se întoarcă în ţară în număr cât mai mare – fără să fie deloc sancţionaţi, ba chiar acordându-li-se satisfacţii materiale şi despăgubiri. Aceştia au fost determinaţi astfel să se întoarcă într-un număr mult mai mare.

În decursul timpului, s-a raportat cu mare satisfacţie despre sutele de repatriaţi.

Reîntoarcerea acasă a câte unui fascist – de exemplu, cea a lui Poger [?] –, în contrast cu indignarea opiniei publice din ţară, s-a sărbătorit ca o mare victorie.

Aşadar, fasciştii notorii nu au fost trimişi de imperialiştii occidentali, ci guvernul maghiar i-a momit să vină acasă, iar acum îi prezintă în faţa opiniei publice mondiale ca iniţiatori ai „contrarevoluţiei” şi agenţi ai imperialismului.

Trebuie şi este posibil să se constate câţi dintre agenţii imperialişti din Cartea Albă au fost momiţi să se întoarcă de către Hegedűs-Gerő, cu sprijinul Securităţii Statului şi cu cheltuieli mari.

*

Situaţii multe şi ieşite din comun par a dovedi – fapt ce trebuie iar şi iar examinat şi controlat – că revolta *armată* din Ungaria a fost declanşată de agenţi provocatori stalinişti cu scopul de a înăbuşi în sânge mişcarea de masă, de a lichida „liberalismul” şi „democratismul” care le ameninţau existenţa şi pe care nu le-au mai putut stăpâni prin metode de convingere şi mijloace politice.

Eşuarea planului lui Rákosi cu privire la arestări[11],

---

11 Este vorba de lista lui Rákosi cu privire la sute de personalităţi

declaraţiile lui Révai în legătură cu înăbuşirea în sânge a revoltei, ameninţările din partea lui Hegedűs cu închisoarea, discursurile lui Piros în faţa activului Securităţii Statului şi îndrumările lui, articolul ziarului *Pravda* înainte de plenara din iulie despre problema maghiară, activitatea provocatoare a brigăzilor de Securitate în toată ţara în septembrie şi în octombrie şi intervenţia sângeroasă a formaţiunilor de Securitate şi a unor grupuri pe 23 şi 24 octombrie la Radio[12], în faţa Parlamentului etc., rolul şi comportarea consilierilor sovietici de la Securitatea Statului etc. – cunoscându-le substratul, toate aceste fapte laolaltă indică provocarea stalinistă.

Provocarea a ieşit prost. Au nesocotit puterea maselor, amărăciunea, indignarea şi curajul lor. Staliniştii nu au cunoscut situaţia, au supraapreciat forţa armată şi au subapreciat forţa maselor.

Dictatura armată a fost măturată de masele populare revoluţionare.

În activitatea sa, guvernul Kádár a revenit la aceeaşi tendinţă: reîntoarcerea prin dictatură armată la situaţia de dinainte de octombrie, ceea ce nu poate fi ceva întâmplător. Şi Gerő tot de acolo a primit impulsurile, de unde le primeşte acum Kádár.

Concepţia „băii de sânge”, a „lichidării armate” şi a „dictaturii armate” a fost concepţia staliniştilor, iar acum este reactualizată. Pentru stalinişti, realizarea cu orice preţ a acestei concepţii a fost o problemă vitală. Ceea ce face ca provocarea stalinistă să fie mai mult decât verosimilă.

Examinarea temeinică a acestor probleme este necesară în interesul mişcării muncitoreşti internaţionale şi al socialismului.

În acest sens, trebuie să menţionăm şi următorul fapt semnificativ. Chiar în ajunul evenimentelor din octombrie,

---

politice şi culturale care urmau să fie arestate.

12 în clădirea postului de radioemisie (n.t.).

a sosit la Budapesta prin Ibusz[13] un grup de „turişti” sovietici format din circa 60 – 70 de tineri. După sosirea lor la aeroport, organele competente maghiare de la vamă au vrut să le controleze bagajele, la care „turiştii” sovietici au început să protesteze şi s-au adresat Consulatului şi Ambasadei Sovietice. Însă autorităţile maghiare n-au aşteptat intervenţia sovietică şi au desfăcut bagajele. În majoritatea valizelor acestor „turişti” au găsit arme sovietice pe care le-au confiscat. Ca urmare, „turiştii” sovietici au afirmat în mod provocator că armele sovietice au fost strecurate în valizele lor de către autorităţile vamale maghiare.

Cu ce scop au sosit la Budapesta turiştii sovietici în acele clipe deosebit de încordate? Cu ce scop au fost înarmaţi? Este prea puţin probabil ca acesta să fi fost autoapărarea! Pare mai verosimil ca ei să fi sosit pentru a pune la cale unele acţiuni provocatoare!

În zilele de 20 – 22 octombrie, situaţia, mai ales în cercurile tineretului universitar şi în general în organizaţiile D.I. Sz.[14], a fost atât de încordată, au avut loc mişcări de mase atât de mari, iar atmosfera era atât de încărcată încât provocărilor li s-a oferit un teren cât se poate de vast. Nici partidul, nici conducerea centrală, nici comitetul de partid din Budapesta, nici comitetele raionale de partid, nici conducerea centrală şi raională a

VII. I. Sz-ului n-au putut să stăpânească situaţia sau să influenţeze evenimentele.

La 22 octombrie m-au vizitat la domiciliu tovarăşii Mező Imre şi Köböl[15], care au constatat că organele de partid sunt neputincioase. Mi-au comunicat că situaţia este deosebit de încordată nu numai în universităţi, ci şi în uzinele mai mari. Şi, după părerea lor, organele centrale şi raionale de partid au fost incapabile, n-au îndrăznit să iasă în mijlocul maselor membrilor de partid, s-au retras şi au

---

13 Organizaţie turistică (n.t.).

14 Organizaţia Democratică a Tineretului din Ungaria (n.t.).

15 Funcţionar de partid maghiar care avea să mijlocească legătura cu cei deportaţi la Snagov.

fost pasive. Mező şi Kőből m-au rugat să-i ajut să determine membrii Comitetului de Conducere să iasă în mijlocul membrilor de partid şi în mijlocul maselor populare. N-am dispus de prea multe posibilităţi. Ei au urmărit să convingă şi să îndemne la activitate membrii Biroului Politic şi conducerea aparatului Comitetului Central. O totală neputinţă, dezorientare şi nesiguranţă a pus stăpânire pe conducerea partidului. În ultimele ore, ea a întors complet spatele maselor, chiar şi maselor membrilor de partid.

La 22 octombrie, orele 2 după-amiază, au ţinut şedinţă în clădirea principală a Politehnicii şi la „Budai golyavár” 1 mai multe mii de studenţi, în majoritate membri de partid şi D.I. Sz., care şi-au formulat revendicările. Partidul şi D.I. Sz. au părăsit sala, lăsându-i singuri.

În aceeaşi noapte, în jurul orelor 11 – 11.30, m-a vizitat o delegaţie de la Universitate, formată din trei membri: conducătorul a fost tov. Pichert, iar alături de el se aflau secretarul şi un membru al comitetului de partid universitar. Ei mi-au comunicat că situaţia este critică, deoarece studenţimea nu vrea să se împrăştie şi, în afară de revendicările formulate, studenţii cer ca eu să mă duc şi să le vorbesc.

După lungi discuţii, ne-am înţeles că eu fără asentimentul B.P. nu pot să mă duc acolo; să-i liniştească ei şi să-i convingă pe studenţi, iar a doua zi vor putea să analizeze situaţia cu tov. Mező, Köböl şi alţi tovarăşi din conducerea Comitetului Central. Aşa s-a şi întâmplat. Încă din acea perioadă, conducerea partidului ca forţă organizată s-a destrămat şi era ca şi inexistentă.

VIII. Révai a fost eliminat din B.P.

În noaptea de 23 – 24 octombrie 1956, şedinţa Comitetului Central a desemnat o comisie care a primit misiunea să efectueze acele schimbări de persoane în conducerea de partid şi în guvern care fuseseră revendicate atât de membrii de partid, cât şi de masele populare în cursul manifestaţiilor şi luptelor lor armate.

Masa muncitorilor înfuriaţi şi membrii de partid indignaţi au cerut plecarea lui Gerö şi Hegedűs. Comitetul Central al Partidului şi mai ales Biroul Politic n-au vrut să ţină seama de aceste cerinţe. De aceeaşi părere a fost şi comisia desemnată de către Comitetul Central în noaptea de 23 octombrie, care a avut misiunea să facă propuneri în privinţa schimbărilor de persoane.

Această comisie n-a vrut să accepte propunerea mea în legătură cu eliminarea imediată a lui Gerö. În acelaşi timp, am propus şi schimbarea lui Révai József, luând în considerare rolul şi activitatea sa în luptele politice premergătoare evenimentelor din octombrie.

Révai a fost cel mai înverşunat exponent al politicii de „înecare în sânge”. De asemenea, în timpul şi după uriaşele, clocotitoarele manifestaţii de masă din seara de 23 octombrie, când, în faţa Parlamentului, poporul reclamă prezenţa mea şi să iau cuvântul, el a avut o singură grijă: oare n-am ţinut eu un discurs opoziţionist!?

Am propus comisiei retragerea lui Révai deoarece prezenţa sa în conducerea supremă ar fi constituit o piedică serioasă pentru realizarea cotiturii inevitabile în politica partidului. Comisia, fără tragere de inimă şi după multe tărăgănări şi polemici, a acceptat totuşi propunerea mea cu gândul ascuns că prin aceasta va reuşi să împiedice sau cel puţin să tergiverseze rezolvarea problemei lui Gerö. Însă n-a reuşit să-l salveze astfel nici pe Gerö. De-acum, în centrul furiei maselor nu se mai afla Révai, ci Gerö. Menţinerea lui în postul de prim-secretar a contribuit la intensificarea nemulţumirilor şi a atmosferei potrivnice partidului.

*

[…] în spiritul vechi al politicii Rákosi-Gerő. În acelaşi timp, partidul sovietic şi organele diplomatice sovietice au început activitatea de subminare printre membrii

IX. C. al M.D.P., ca şi printre membrii activi ai guvernului legal aflaţi în străinătate (în Cehoslovacia). Secţia politică a Ambasadei Sovietice şi a comandamentului militar a strâns la Szolnok şi la Praga pe

toţi cei cu care a intenţionat să acţioneze împotriva guvernului Nagy, formând o nouă conducere de partid şi guvern. Aşadar, conducerea P.C.U.S. şi guvernul sovietic au pregătit concomitent mai multe variante. Nu încape îndoială că ei ar fi acţionat şi cu grupul de la Szolnok, dacă nu ar fi reuşit să-i câştige pe Kádár şi Münnich. Însă un asemenea „partid" şi „guvern" nu puteau conta nici pe cea mai mică influenţă, nici măcar în rândurile cele mai restrânse ale aparatului de stat şi de partid al lui Rákosi-Gerő, în schimb ar fi scos în evidenţă influenţa cu totul redusă a Uniunii Sovietice în Ungaria. Apariţia unei asemenea garnituri1 ar fi contribuit mai mult la întărirea conducerii noului partid şi a guvernului Nagy, precum şi la alăturarea elementelor şovăielnice sau extremiste. Desigur, conducătorii sovietici şi-au dat seama de acest lucru. De aceea, pentru a-şi atinge scopurile politice, au fost nevoiţi să facă noi încercări de a influenţa, de a câştiga şi de a recruta trădători – persoane mai cunoscute. Acest scop a fost atins prin trădarea şi fuga lui Kádár şi Münnich. Importanţa acestei intrigi a crescut şi datorită faptului că, prin fuga acestora, ei au reuşit să aibă de partea lor primul-secretar al noului partid (M. Sz. M.P.) şi doi membri ai guvernului. Prin aceasta, ei au pus, fără îndoială, într-o situaţie dificilă noul partid, ca şi „cabinetul Kiss".

Prin fuga primului-secretar, M. Sz. M.P. şi-a pierdut mult din influenţa sa în cercurile partidelor de coaliţie care, în acea perioadă, au început cu mare elan să se reorganizeze. Fuga lui Kádár şi Münnich a dăunat prestigiului noului partid şi prestigiului comuniştilor, a subminat încrederea în partid şi a îngreunat extrem de mult situaţia comuniştilor în ce priveşte stăpânirea situaţiei şi menţinerea rolului lor conducător în vârtejul acelor evenimente grave. Această sarcină era oricum deosebit de grea în urma destrămării partidului (M.D.P.) şi în urma valului de ură ce s-a creat din cauza politicii vechii conduceri. Prestigiul şi influenţa câtorva comunişti, relaţiile anterioare cu reprezentanţii partidelor de coaliţie

au constituit factorii ce au asigurat locul partidului comunist, influenţa comuniştilor şi a ideologiei socialiste. Baza politică a acestei situaţii şi a acestei lupte eroice ce a fost dusă de sute de mii de comunişti în fruntea maselor era lupta pentru libertate şi pentru revendicările naţionale. Aceşti factori au făcut ca, în ciuda situaţiei deosebit de grele, comuniştii să figureze în politica de coaliţie nu numai ca parteneri egali, ci reuşind chiar să-şi consolideze rolul conducător.

Fuga şi trădarea lui Kádár şi Münnich au constituit o lovitură grea pentru revoluţie, au dat frâu liber aspiraţiilor reacţionare, au sprijinit elementele de dreapta, însă n-au putut schimba prestigiul şi influenţa comuniştilor în rândurile maselor.

Fără îndoială, pentru Uniunea Sovietică a fost mai convenabil să organizeze un partid şi un guvern opoziţionist cu participarea sau sub conducerea lui Kádár şi Münnich decât cu grupul Rákosi-Gerő de la Szolnok. Acesta este substratul politic al formării guvernului Kádár. Guvernul sovietic şi conducerea P.C.U.S. au pregătit acest pas între 31 octombrie şi 4 noiembrie 1956, deci în timp ce au avut relaţii diplomatice cu guvernul maghiar legal, au dus tratative cu privire la evoluţia lucrurilor şi au pregătit inclusiv tratative internaţionale (la Varşovia). Toate acestea le-au înfăptuit fără să aducă vreo obiecţie guvernului şi fără să protesteze împotriva vreunei declaraţii făcute de guvern sau împotriva vreunui pas diplomatic; n-au pus în discuţie aceste probleme cu conducerea noului partid M. Sz. M.P., n-au dus tratative cu el, n-au dat sfaturi şi nici nu i-au comunicat planurile lor politice.

N-au atras atenţia nici măcar conducerii de partid că nu sunt de acord cu politica pe care o duce, că această politică ar fi în contradicţie cu internaţionalismul proletar şi că din cauza ei contrarevoluţia va deveni stăpână peste ţară. Pur şi simplu parcă n-ar fi ştiut că există un nou partid M. Sz. M.P. şi că acesta are un Comitet Executiv şi o platformă politică. N-au comunicat acestei conduceri că

vor trimite noi trupe sovietice în ţară, ci, dimpotrivă, au negat acest lucru. Nu au comunicat nici că au dus tratative cu reprezentanţii partidelor frăţeşti din ţările învecinate despre necesitatea intervenţiei armatei sovietice, nici că organizează un guvern nou, un guvern de opoziţie. Toate acestea au rămas în secret, s-au făcut fără ştirea Comitetului Executiv. Acest fapt a constituit un amestec grosolan fără precedent în treburile interne ale partidului şi ţării: au luat hotărâri cu privire la soarta ţării, cu privire la partid şi guvern, fără să fi consultat conducerea de partid şi fără ştirea ei.

Acest lucru e înjositor şi poate fi considerat o palmă dată nu numai poporului maghiar şi ţării, dar şi comuniştilor şi democraţilor maghiari.

Pregătirea politică a terenului pentru atacul armat asupra Ungariei şi a guvernului său s-a făcut nu numai pe plan intern, ci şi pe plan extern.

Guvernul Uniunii Sovietice şi conducerea P.C.U.S. au „convins” guvernele ţărilor de democraţie populară şi conducătorii partidelor comuniste că evoluţia evenimentelor din Ungaria duce la generarea fascismului, a iredentismului şi la politica revanşardă, constituind astfel un nou focar de război care va ameninţa pacea mondială şi care poate şi trebuie să fie înlăturat prin intervenţia armatelor sovietice.

Guvernul Uniunii Sovietice şi conducerea P.C.U.S. au luat aceste măsuri pentru eventualitatea în care polonezii şi iugoslavii ar fi avut păreri contrarii, cauzând complicaţii (ei, în orice caz, trebuiau să fie acoperiţi).

Este mai mult ca probabil că, în situaţia în care aceste ţări nu ar fi fost de acord, guvernul sovietic ar fi procedat la fel, deoarece nu a cerut consimţământul ţărilor socialiste pentru o intervenţie armată decât ulterior, când trupele sovietice duseseră deja lupte sângeroase în ţară.

Consimţământul conducătorilor partidelor comuniste din ţările de democraţie populară învecinate pentru introducerea în ţară a încă 3 – 4.000 de tancuri şi 10 – 12 divizii a constituit o simplă formalitate.

În ceea ce priveşte pregătirile *militare* pentru ocuparea ţării de către trupele sovietice:

Conducătorii Uniunii Sovietice au tras învăţămintele necesare (în interesul politicii şoviniste sovietice, de mare putere) din evenimentele din Polonia.

Au ocupat în întregime Ungaria înainte de 4 noiembrie 1956, au preluat controlul asupra căilor ferate şi au asigurat comunicarea prin trupe şi instalaţii proprii.

Au ocupat toate clădirile şi obiectivele militare, aeroporturile, podurile, nodurile rutiere, şoselele principale, punând pretutindeni pază militară sovietică, iar circulaţia nefiind posibilă fără permisul lor.

Au făcut toate pregătirile pentru schimbarea aparatului de administraţie publică şi înlocuirea acestuia cu administraţia militară sovietică, în vederea introducerii regimului de ocupaţie.

Au încercuit organele puterii de stat, armata şi trupele maghiare din provincie, au făcut imposibilă mişcarea lor, apoi au început acţiunea agresivă împotriva lor şi le-au dezarmat.

Au mobilizat şi au aruncat în luptă la Budapesta, în noaptea zilei de 23 octombrie, trupele sovietice care staţionau în Ungaria pe baza tratatului de pace. La fel, au mobilizat şi au aruncat în luptă încă din perioada 23 – 31 octombrie trupe sovietice care staţionau pe teritoriul Ungariei în baza Tratatului de la Varşovia.

Au mobilizat spre Ungaria din Uniunea Sovietică (Ucraina Subcarpatică), dar şi din România mai multe divizii de tancuri. Între 1 şi 3 noiembrie au aruncat în luptă alte divizii de tancuri (cca. 4 – 5.000 de tancuri) dinspre Ucraina Subcarpatică, care au ridicat poduri în mai multe puncte pe cursul superior al Tisei în vederea ocupării ţării.

În ciuda tuturor protestelor guvernului maghiar, această armată a ocupat până la 4 noiembrie oraşele Miskolc, Debreţin, Szolnok, Kecskemét şi Baja, a trecut Dunărea şi a ocupat astfel întreaga ţară.

Concomitent, guvernul sovietic, la propunerea guvernului maghiar, a început tratative cu privire la

retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul Ungariei. Dovada cea mai caracteristică a atitudinii sub orice critică şi făţărnicie a guvernului şi comandamentului sovietic a fost în raporturile cu delegaţia oficială a guvernului maghiar. Conducătorul delegaţiei a fost Erdei Ferenc, membru al guvernului, locţiitorul preşedintelui Consiliului de Miniştri, iar membrii delegaţiei au fost: Maléter, care între timp a fost numit ministrul Apărării Naţionale, Kovács István, general, şeful Marelui Stat Major, şi alţi specialişti militari maghiari cu funcţii înalte.

Prima şedinţă a ambelor delegaţii a început la 3 noiembrie 1956, orele 10 dimineaţa, în clădirea Parlamentului. Guvernul maghiar a propus ca tratativele să înceapă cel târziu pe 1 sau 2 noiembrie, însă guvernul sovietic, sub diferite pretexte, le-a amânat până pe 3 noiembrie.

Despre prima şedinţă s-a dat însă în aceeaşi zi un comunicat în presă şi la radiodifuziunea maghiară. Şedinţa următoare a fost fixată pentru 3 noiembrie, orele 10 seara (partea maghiară ar fi vrut să continue tratativele după-masă), locul întâlnirii fiind stabilit de către partea sovietică la aeroportul Tököl, care era deja sub controlul unităţilor armate sovietice. Delegaţia maghiară a plecat din timp la locul fixat de partea sovietică. Din acel moment, s-a pierdut până şi urma delegaţiei maghiare.

În noaptea dinspre 3 spre 4 noiembrie şi în zorii zilei de 4 noiembrie, am încercat să iau legătura în mai multe rânduri – prin Ambasada Sovietică, personal prin ambasadorul Andropov – cu delegaţia maghiară care, se presupunea, ducea tratative pe aeroportul Tököl.

Adropov, la orele 2.30, mi-a dat primul răspuns, comunicându-mi că nu a obţinut legătura nici cu comandamentul sovietic, nici cu aeroportul Tököl. Atunci l-am rugat să-l caute urgent pe Uszta Gyula, care avea funcţia de ofiţer de legătură între comandamentele celor două armate (maghiară şi sovietică), ca prin acesta să restabilim legătura cu delegaţia maghiară – în primul rând cu Maléter, ministru al Apărării, şi cu generalul Kovács

István – care ducea tratative cu partea sovietică. Ambasadorul sovietic Andropov mi-a comunicat că Uszta Gyula a plecat mai de mult cu maşina la aeroportul Tököl şi nu se ştie nici dacă e pe drum, nici unde se află.

Andropov mi-a promis că într-un fel sau altul îmi va face legătura cu delegaţia maghiară. Mai târziu însă, Andropov n-a mai venit la telefon la chemarea mea (era cca. 3.30 dimineaţa); a răspuns funcţionarul de serviciu, care mi-a spus că ambasadorul Andropov s-a dus la culcare.

În acest timp, din toate colţurile ţării au sosit semnale de alarmă. Armata de ocupaţie sovietică trecuse la atac, dezarma forţele armate maghiare, schimba administraţia maghiară cu administraţie de ocupaţie sovietică, forţele blindate sovietice concentrate în jurul Budapestei începuseră pătrunderea în oraş prin lupte, încălcând grosolan înţelegerea încheiată între guvernul maghiar şi cel sovietic cu trei zile în urmă, când se prevăzuse retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul Budapestei, şi pe care sovieticii la început o respectaseră.

Soarta delegaţiei guvernamentale maghiare ni s-a dezvăluit clar prin încălcarea dreptului internaţional, batjocorirea regulamentelor militare şi a moralei de război, prin atitudinea grosolană a reprezentanţilor guvernului sovietic şi a comandamentului militar. Delegaţia guvernamentală maghiară a fost luată prizonieră, astfel că forţele militare maghiare au fost deposedate de conducerea lor, o dată pierduţi Maléter, ministrul Apărării, Kovács, şeful Statului Major, şi alţi conducători militari care au făcut parte din delegaţie.

Prin aceasta a fost pecetluită soarta rezistenţei militare naţionale.

În acele zile – între 1 şi 3 noiembrie 1956 –, ataşaţii militari de la Ambasada Sovietică împreună cu consilierii sovietici care au funcţionat pe lângă armată şi Securitate au încercat să organizeze un puci militar folosind fostele cadre militare ale clicii Rákosi-Gerő.

Pentru a contrabalansa această acţiune şi, la nevoie,

pentru a o înfrânge, era necesar ca armata şi organele puterii de stat să ia măsuri încă din seara lui 3 noiembrie. Aceste măsuri au fost luate de către Maléter, controlate şi raportate personal de el.

Şi în acest caz, guvernul sovietic a contat pe două variante. Pentru sovietici ar fi fost mai avantajos, atât din punct de vedere politic, cât şi militar, dacă printr-un puci militar maghiar ar fi putut schimba mersul evenimentelor şi ar fi putut îndepărta guvernul Nagy, punând astfel capăt politicii de coaliţie şi desfăşurării evenimentelor democratice. Dar, pentru realizarea acestui lucru – precum se vede –, n-au dispus de forţe suficiente printre cadrele armatei, care în majoritatea lor au luat poziţie împotriva sovieticilor şi s-au alăturat răscoalei maghiare pentru revendicările naţionale. În consecinţă, guvernului sovietic şi conducerii armatei nu le-a rămas altceva de ales decât intervenţia trupelor sovietice şi ocuparea ţării.

După cum se vede, guvernul sovietic şi conducerea P.C.U.S. au tras concluzii în urma evenimentelor din Polonia, atât în domeniul politic, cât şi militar, şi nu au ezitat să le pună în aplicare. Aşadar, situaţia din Ungaria diferă mult de cea din Polonia. Situaţia noastră a fost incomparabil mai grea.

Cântărind evenimentele poloneze din octombrie, se naşte pe drept întrebarea: oare acolo de ce n-au avut loc manifestaţii contrarevoluţionare? Faptele arată că forţele contrarevoluţionare din Polonia erau considerabil mai puternice, mai active şi mai organizate decât cele din Ungaria. Situaţia economică şi condiţiile de viaţă erau mult mai grele decât la noi, evenimentele din Poznan ar fi putut provoca izbucnirea unei răscoale, iar activitatea de subminare exterioară şi propaganda imperialistă nu erau mai slabe decât la noi, ci, dimpotrivă, mai intense.

Evenimentele din Ungaria au izbucnit sub influenţa evenimentelor din Polonia, dintr-un sentiment de adâncă simpatie faţă de atitudinea partidului polonez şi faţă de tendinţa de independenţă poloneză.

Ziua de 23 octombrie 1956 era o manifestare a

tradiţiilor frăţiei maghiaro-poloneze, care au rădăcini istorice, expresia solidarităţii în lupta pentru revendicările comune.

Nu era o manifestare contrarevoluţionară potrivnică sistemului, ci o manifestare curajoasă, revoluţionară, pentru dezvoltarea democratică a sistemului socialist. Manifestaţia nu a fost îndreptată împotriva regimului de democraţie populară, ci împotriva groparului său, împotriva clicii Rákosi-Gerő, împotriva dictaturii lor care a înăbuşit libertatea şi independenţa. Ea a fost *alături de socialismul polonez*, împotriva lipsurilor, împotriva necazurilor şi nedreptăţilor din trecut. Aceasta a fost esenţa politică a evenimentelor care au izbucnit la 23 octombrie 1956.

În Polonia, unde evenimentele s-au desfăşurat în condiţii mult mai grave, n-au avut totuşi loc lupte sângeroase, deoarece conducătorii partidului şi guvernului polonez au reuşit în ultimul moment să împiedice intervenţia armatei sovietice.

La noi nu s-a putut împiedica acest lucru. Opoziţia, care în tot acest timp se situa *în afara* conducerii de partid şi de guvern, nu şi-a putut exercita influenţa în această direcţie. În acelaşi timp însă, conducerea de partid, Biroul Politic şi guvernul n-au ezitat să ceară intervenţia armatei sovietice1.

Dacă acest lucru nu s-ar fi produs, nu s-ar fi ajuns la lupte sângeroase şi la revolta armată. Forţa uriaşei mişcări populare ar fi impus cu mijloace paşnice, chiar şi împotriva provocărilor armate a organelor interne de Securitate, schimbări în conducerea de partid şi guvern, astfel încât să se facă schimbările necesare şi în privinţa liniei partidului.

În centrul mişcării polono-maghiare au stat revendicările naţionale – independenţa, egalitatea în drepturi şi suveranitatea, ca şi principiul neamestecului în treburile interne – încălcate în mod grosolan de politica stalinistă.

Aceasta a fost esenţa politică exprimată prin manifestaţia de solidaritate şi compasiune maghiaro-

poloneză. Atunci când masele populare maghiare în frunte cu masa comuniştilor s-au pus în mişcare pentru aceste revendicări şi s-au lovit de trupele sovietice înarmate, mobilizate împotriva lor, au văzut în aceasta o acţiune împotriva poporului maghiar şi a celui polonez, o acţiune împotriva comuniştilor maghiari şi polonezi, o acţiune împotriva aspiraţiilor comune la independenţă şi libertate ale socialismului maghiaro-polonez, o acţiune de înăbuşire a acestor tendinţe, precum şi noi jigniri la adresa naţiunii, mai grave decât în trecut – pe lângă oprimare şi înjosire. Această acţiune a dat revoltei armate impulsul decisiv, i-a imprimat un caracter naţional general şi a dus la realizarea unei unităţi naţionale aproape fără precedent; internaţionalismul proletar, care în prima zi s-a manifestat atât de minunat, a alunecat pe planul al doilea, mişcarea transformându-se ulterior într-una extremistă, antisovietică, ceea ce a constituit baza forţelor de dreapta reacţionare ale căror tendinţe au început să devină din ce în ce mai vizibile. Aici îşi află originea aşa-zisa „alunecare spre dreapta".

Evenimentele dovedesc că nu „contrarevoluţia" şi nu intervenţia imperialistă exterioară au jucat rolul principal în luptele armate din octombrie-noiembrie din Ungaria, ci intervenţia sovietică. Dacă ar fi fost vorba de o contrarevoluţie în spatele căreia se aflau imperialiştii, atunci în Polonia, înaintea evenimentelor din Ungaria, ar fi trebuit să izbucnească un război civil sângeros, deoarece activitatea şi aspiraţiile imperialiştilor în acest sens au fost mult mai puternice în cazul Poloniei decât în cel al Ungariei. De asemenea, raportul de forţe a fost mai favorabil pentru imperialişti şi pentru reacţiune în Polonia decât în Ungaria. Mişcarea de masă a luat şi ea o mai mare amploare acolo decât la noi.

Totuşi, o „contrarevoluţie" sângeroasă a avut loc în Ungaria, unde erau prezente forţele armate sovietice şi unde acestea au acţionat împotriva mişcării maselor populare.

Cât de mincinoasă este afirmaţia că imperialiştii ar fi

plănuit, organizat, înarmat şi dirijat răscoala armată contrarevoluţionară maghiară o dovedesc clar şi acele fapte ale maselor care, fără arme, cu mâinile goale, s-au angajat în lupta împotriva tancurilor şi blindatelor sovietice, incendiindu-le.

În cursul luptelor armate, s-au instituit o anumită organizare şi coordonare atunci când armata, honvezii şi poliţia s-au solidarizat cu poporul. De aici provin armele aflate în mâinile poporului, mişcarea de masă curajoasă, paşnică evoluând spre o revoltă armată în timpul luptelor împotriva armatei sovietice.

Fără îndoială, o intervenţie armată sovietică în Polonia ar fi dus şi acolo la asemenea evenimente, ar fi dus la lupte şi mai grele, deşi mai mare amploare.

O deosebire radicală între Ungaria şi Polonia se manifestă şi în ceea ce priveşte *desfăşurarea* evenimentelor. Polonezii caută să valorifice şi să pună în slujba socialismului, să identifice cu cauza socialismului patriotismul, ideile, scopurile şi aspiraţiile naţionale ieşite la iveală în cursul evenimentelor din octombrie, ceea ce este una dintre trăsăturile caracteristice ale drumului polonez spre socialism. Ei au tras cu curaj învăţăminte din aceste evenimente şi le aplică în politica partidului şi a guvernului, ca şi în evoluţia relaţiilor sovieto-poloneze etc. în acest fel, năzuinţele şi ideile maselor populare poloneze pot fi traduse în viaţă.

Politica partidului şi a guvernului nu tinde spre înăbuşirea acestor năzuinţe, ci spre realizarea lor.

La noi se întâmplă contrariul. Nici cauzele evenimentelor maghiare din octombrie-noiembrie (cum ar fi sentimentele profund patriotice ale maselor populare, aspiraţiile spre independenţă naţională ale poporului, a căror înăbuşire şi desconsiderare a fost una dintre greşelile cele mai grave ale activităţii clicii Rákosi-Gerő), nici rezultatele mişcării în urma luptelor revoluţionare (noile forme ale puterii de stat şi de guvernare) nu sunt puse în concordanţă cu interesele construirii socialismului: nu cu ajutorul lor, ci împotriva acestor aspiraţii se forţează

cursul evenimentelor.

Revendicărilor juste – ca patriotismul, independenţa naţională, egalitatea în drepturi şi suveranitatea – li se aduce calificativul de contrarevoluţie şi – în spiritul vechilor metode – li se opune internaţionalismul proletar, în loc să se creeze o consonanţă între aceste valori.

Sub pretextul internaţionalismului proletar, se restabileşte Sfânta Alianţă de acum o sută de ani, a cărei putere principală şi conducătoare a fost ţarismul rus, „jandarmul Europei". Cu deosebirea că, în prezent, Rusia socialistă a fost transformată într-o sfântă alianţă socialistă, a cărei putere principală şi conducătoare este Moscova.

Sfânta Alianţă de acum 100 de ani s-a îndreptat împotriva libertăţii şi independenţei popoarelor, înainte de toate împotriva libertăţii şi independenţei Ungariei care, în marea luptă pentru libertate, „a dansat pe fruntea Europei" 1.

Oare noua Sfântă Alianţă se îndreaptă împotriva contrarevoluţiei? Oare, prin comparaţie cu 1848 – 1849 – când Marx a constatat că poporul maghiar este un popor revoluţionar –, acesta s-a transformat în 1956 într-un popor contrarevoluţionar?

Oare numai „internaţionalismul proletar" dirijat de la Moscova poate fi revoluţionar, oare numai o renunţare la drepturi egale şi la independenţă, o subordonare a intereselor poporului şi patriei intereselor lagărului socialist, înainte de toate o subordonare deplină faţă de interesele Uniunii Sovietice, pot fi considerate internaţionalism proletar?

Cele două războaie mondiale şi urmările lor, înainte de tratatele de pace, au creat o situaţie specifică pentru ţara noastră, lăsându-ne o moştenire naţională care până în prezent face ca interesele poporului şi ale ţării noastre în multe probleme să fie deosebite de ale celorlalte ţări din lagărul socialist. Acest lucru trebuie luat în considerare neapărat, cu atât mai mult după desfăşurarea evenimentelor din octombrie.

O altă problemă este legată de refuzul de a păstra şi utiliza realizările revoluţionare – consiliile muncitoreşti, comitetele revoluţionare naţionale –, acestea fiind lichidate cu forţa. De asemenea, pe nedrept au fost înăbuşite noile organe de stat şi economice create de revoluţie; nu a fost corectă nici „rezolvarea” – pe baza vechilor metode – a oricărei manifestări de democratizare a vieţii de stat, cum ar fi sistemul multipartit.

Calificarea revoluţiei maghiare din octombrie drept „contrarevoluţie” şi, pornind de aici, ignorarea totală a cauzelor care au provocat-o, precum şi împotrivirea faţă de realizările ei duc obligatoriu la opoziţie faţă de mase. Acestei situaţii i se datorează stăruinţa partidului şi guvernului de a căuta sprijin împotriva poporului maghiar în „internaţionalismul proletar” şi în „lagărul” socialist.

Astfel, prăpastia creată în relaţiile sovieto-maghiare încă de pe vremea clicii Rákosi-Gerő, în loc să fie depăşită, este şi mai mult adâncită de clica lui Kádár, ba chiar extinsă şi la relaţiile cu alte ţări din lagărul socialist.

Mai devreme sau mai târziu, Kádár şi clica sa trebuie să accepte faptul că, nici în Ungaria, nici în alte ţări, socialismul nu se poate construi împotriva voinţei poporului, nici măcar cu ajutorul politic, moral şi material al întregului lagăr socialist. Singura soluţie este de a pune în concordanţă aspiraţiile patriotice naţionale ale poporului maghiar cu adevăratul internaţionalism proletar curăţat de deformările tendinţelor de mare putere. Altfel, Kádár poate mobiliza alături de el tot lagărul socialist, dar va provoca ura şi dispreţul poporului maghiar faţă de el personal, faţă de guvern şi partid; acestea se vor accentua în măsura în care el va forţa aprecierea revoluţiei maghiare din octombrie drept contrarevoluţie şi va continua să-i contrapună „solidaritatea internaţională proletară” dirijată de la Moscova.

D. Noua „concepţie „în aprecierea evenimentelor din Ungaria

Contrarevoluţie, fascism, restaurarea capitalismului, distrugerea cuceririlor socialismului şi a democraţiei,

şovinism, revizionism, focar de război, un nou război mondial – prin desconsiderarea adevărului istoric şi răstălmăcirea faptelor obiective, domină această nouă *concepţie*!!

Evenimentele trebuie interpretate – trebuie fabricate „fapte”, trebuie produse „dovezi” – de aşa natură încât această concepţie să fie susţinută.

Se repetă la scară mondială ceea ce s-a întâmplat în unele ţări în procesele comuniste – procesele Rajk, Kosztov, Slański – în perioada stalinistă. Au fost condamnaţi şi executaţi sute şi mii de conducători comunişti pe baza unor asemenea concepţii inventate, care s-au dovedit ulterior minciuni şi maşinaţii.

Acum se folosesc aceleaşi metode sau metode asemănătoare în legătură cu aprecierea evenimentelor din Ungaria de către guvernele numeroaselor ţări socialiste şi de democraţie populară, ca şi în declaraţiile comune ale partidelor comuniste şi muncitoreşti, în hotărâri şi comunicate comune, ca şi în presa de partid şi de guvern. Încălcându-se condiţia inalienabilă de a dezvălui adevărul istoric al faptelor obiective, se fac constatări false şi neadevărate, lipsite de orice sinceritate şi analiză marxistă, care denaturează tocmai adevărul istoric şi factorii obiectivi şi care au menirea să deruteze partidele frăţeşti, mişcarea muncitorească internaţională, ca şi opinia oamenilor progresişti din întreaga lume.

Este evident că pe baza unor concepte precum „contrarevoluţie”, „restaurarea capitalismului”, „dictatură fascistă”, „focar de război” etc. nu se pot trage concluzii corespunzătoare şi fundamentate (politic, moral, juridic etc.), nici nu se poate pune problema răspunderii în mod adecvat şi întemeiat.

Toată această situaţie este agravată şi de faptul că se iau hotărâri, se fac declaraţii internaţionale şi comunicate care conţin constatări grave, fără ca acestea să fie rezultatul unor cercetări profunde bazate pe o analiză politică şi ştiinţifică, o analiză care să înfrunte cu curaj adevărul şi să îndrăznească să emită concluzii

corespunzătoare – deci constatări conforme cu factorii obiectivi şi cu adevărul istoric. Deşi o asemenea cercetare şi analiză nu au fost făcute, s-au tras deja concluzii şi există o apreciere asupra evenimentelor.

Această împrejurare ascunde pericole extraordinar de serioase – înainte de toate, faptul că se trag concluzii, se iau hotărâri şi se publică păreri care nu se întemeiază pe factori obiectivi şi pe adevărul istoric, deoarece se procedează invers – se porneşte de la un scop dinainte determinat (concepţie) căruia, în funcţie de necesităţile politice, i se adaptează „faptele”. Factorii obiectivi şi adevărul istoric trebuie să justifice ideea preconcepută, adică, în cazul de faţă, să arate că evenimentele din Ungaria erau contrarevoluţionare. Aceasta nu este o metodă marxistă, ci faimoasa metodă stalinistă, transplantată din domeniul proceselor comuniste în domeniul mişcării muncitoreşti internaţionale şi în politica internaţională.

Prezidiul P.C.U.S., cu ajutorul conducătorilor partidului chinez, reînvie acum această metodă în legătură cu evenimentele din Ungaria.

Ce scop serveşte „concepţia maghiară”?

D. Asigurarea pentru Moscova a poziţiei de monopol şi hegemon politico-ideologic.

E. Restabilirea autorităţii stalinismului, care a fost mult prea compromisă.

F. Apărarea unor dogme rigide.

G. Înăbuşirea curentului antistalinist calificat drept revizionism.

H. Izolarea comuniştilor iugoslavi şi lichidarea aşa-zisului „liberalism”.

Concepţia „contrarevoluţiei” în legătură cu evenimentele maghiare împiedică partidele frăţeşti şi mişcarea internaţională muncitorească să cunoască adevărul şi faptele, iar pe baza acestora să tragă învăţăminte adevărate şi corespunzătoare.

Împotriva acestei concepţii, singura garanţie ar fi crearea unei comisii internaţionale corespunzătoare

formată din reprezentanţii partidelor frăţeşti (polonez, italian, iugoslav etc.), ai partidului maghiar şi la care să participe şi membrii grupului nostru.

Această *„concepţie”* este o minciună. Dacă ea este criteriul în soluţionarea problemelor mari, atunci, inevitabil, la fel se va întâmpla şi în problemele mai mici: în loc de sinceritate, minciună; în loc să se procedeze în mod deschis, se va acţiona în secret; în loc de respectarea cuvântului dat, încălcarea lui; în loc de legalitate, ilegalitate. Adică se va acţiona pe baza principiului iezuit „scopul scuză mijloacele”.

Acele minciuni şi calomnii pe care le afirmă despre mine, despre activitatea guvernului, despre activitatea grupului Nagy Imre-Losonezy Géza clica lui Kádár şi, pe urmele acesteia, multe ţări de democraţie populară, precum şi organele de presă din Uniunea Sovietică nu servesc decât la justificarea concepţiei de la Moscova.

E. Eu aş fi chemat într-ajutor trupele sovietice1. Trupele sovietice au fost chemate în seara zilei de 23 octombrie 1956 cu cunoştinţa şi asentimentul lui Gerö Ernő şi Hegedűs András, membri ai Biroului Politic al M.D.P. În acel moment, eu nu eram membru în

C. P. şi nici în guvern. Această măsură i-a fost cerută de Gerö prin telefon lui Hruşciov, care a procedat în conformitate. Cererea guvernului printr-o scrisoare oficială a fost făcută numai după câteva zile, iar mie mi s-a cerut să o semnez. Ceea ce eu am refuzat. Mai târziu, şi Kádár a recunoscut că nu a fost corect din partea lor să-mi ceară să semnez acel act, deoarece pe atunci nu eu, ci Hegedűs era preşedintele Consiliului de Miniştri, şi de fapt el a luat această măsură, de chemare a trupelor, pe linie de stat. Cu toate acestea, Hegedűs a vrut ca scrisoarea să fie semnată de mine.

F. Am vrut să declar neutralitate fără garanţii. Este cunoscut că, în legătură cu declararea neutralităţii, am afirmat în mod public că dorim să asigurăm neutralitatea Ungariei prin garanţia comună a celor patru mari puteri: Uniunea Sovietică, Statele Unite, Anglia şi Franţa. Am

publicat acest lucru în documente oficiale, în comentariile difuzate în presă şi la radio.

G. Am denunţat Tratatul de la Varşovia fără a întreprinde tratative cu părţile interesate. Concomitent cu denunţarea Tratatului de la Varşovia, am comunicat guvernului sovietic că dorim să ducem tratative cu acesta şi guvernele interesate cu privire la încetarea valabilităţii Tratatului de la Varşovia şi la modalităţile de a o pune în aplicare.

Pentru tratative am propus Varşovia. În această privinţă, ne-am adresat guvernului polonez, de unde în scurt timp a şi venit răspunsul, conform căruia guvernul polonez era de acord ca tratativele să aibă loc la Varşovia, cu condiţia ca şi guvernul sovietic să fie de acord. Toate acestea le-am comunicat guvernului sovietic prin ambasadorul sovietic de la Budapesta, Andropov. Demersurile diplomatice pe lângă guvernul polonez le-am făcut prin intermediul ambasadorului Poloniei la Budapesta, Villmann.

H. Am cerut intervenţia armată a puterilor occidentale şi a O.N.U. Guvernul maghiar nu a făcut un asemenea pas, nu a adresat o asemenea cerere vreunei puteri occidentale şi nici n-a dat nimănui împuternicire în acest sens. După câte ştiu eu, niciun membru al guvernului nu a făcut un asemenea pas sau o asemenea declaraţie şi nu a împuternicit pe nimeni s-o facă. După cunoştinţa mea, niciun membru al guvernului nu s-a exprimat în acest sens.

I. În discursul meu din 4 noiembrie 1956, am chemat poporul la luptă şi rezistenţă armată împotriva trupelor sovietice. În acest discurs am spus următoarele: Azi, în zorii zilei, trupele sovietice au pornit un atac general împotriva capitalei noastre cu scopul evident de a răsturna unicul guvern legal. Trupele noastre s-au angajat în luptă.

*

În aprecierea evenimentelor „contrarevoluţionare" din Ungaria, se fac acum unele constatări cu privire la faptul că armata sovietică a învins rapid răzmeriţa contrarevoluţionară, ceea ce dovedeşte că aceasta nu a

avut o bază de masă.

În schimb, adevărul este că revolta armată nu a avut un caracter contrarevoluţionar, nu a fost îndreptată împotriva regimului. Clasa muncitoare, forţa conducătoare a evenimentelor din octombrie, nu s-a ridicat pentru a apăra cuceririle socialiste ale celor 12 ani, nu s-a ridicat în apărarea proprietăţii socialiste naţionalizate, în apărarea fabricilor care au constituit proprietatea poporului – pentru că nu aceste cuceriri au fost primejduite –, ea a acţionat în vederea *cuceririi* independenţei naţionale, a suveranităţii şi egalităţii în drepturi.

Ţărănimea nu a acţionat şi nu a devenit baza de masă a contrarevoluţiei pentru că guvernul Nagy i-a îndeplinit doleanţele, i-a satisfăcut pretenţiile îndreptăţite şi nicio contrarevoluţie n-a periclitat proprietatea ţărănească. Ţărănimea nu a dorit restabilirea vechiului regim şi n-a simţit un asemenea pericol.

Rezilierea Pactului de la Varşovia, retragerea trupelor sovietice, declararea neutralităţii şi a democraţiei conform sistemului multipartit au creat condiţiile restabilirii liniştii, ale consolidării vieţii politice şi economice; pornind de la această bază, am fi putut înainta pe drumul dezvoltării.

Aceasta nu constituia o bază contrarevoluţionară, ci un temei *democratic*; pornind de la ea ar fi putut să se dezvolte o democraţie populară, şi nu o democraţie burgheză. Exact ca şi în 1945, la început, dar acum în condiţii mult mai favorabile.

Tocmai aceşti factori au jucat un rol important în izolarea încercărilor contrarevoluţionare, determinând în bună măsură slaba forţă şi capacitate de influenţare a acestora. Măsurile luate în privinţa ţărănimii, precum şi paşii făcuţi în vederea realizării doleanţelor naţionale au avut un efect liniştitor asupra maselor largi. Ele au avut încredere că pretenţiile lor vor fi traduse în realitate. Contrarevoluţia nu a dispus de o bază de masă, deoarece măsurile luate de guvern au luat vântul de la pupa acesteia. În primele zile ale lunii noiembrie au existat

premisele politice ale unei consolidări prin propriile noastre forţe.

Unificarea forţelor democratice, alianţa forţelor democratice ale socialismului prin consensul în colaborarea celor patru partide de coaliţie a însemnat izolarea politică a forţelor contrarevoluţionare, separarea lor de mase. Astfel se explică de ce contrarevoluţionarii au ales calea banditismului. Fără mase, ei nu au avut încotro şi au fost siliţi să recurgă la orice mijloace. Teroarea dezlănţuită de ei nu atestă forţa, ci slăbiciunea lor, nu a însemnat creşterea influenţei lor asupra maselor, ci micşorarea ei.

Faptul că un mic număr de comunişti, rămaşi fără legătură cu partidul, fără forţe organizate, au făcut faţă situaţiei prin manevre, prin tactică – ceea ce a impus şi unele compromisuri inevitabile – a contribuit în mod decisiv la crearea unei situaţii în care nu forţele contrarevoluţionare, ci forţele *democratice* şi socialiste ale ţării au devenit preponderente. Această linie politică explică de ce masele – în ceea ce priveşte tendinţele de restabilire a vechiului sistem – nu au sprijinit contrarevoluţia. Prin urmare, la începutul lunii noiembrie, situaţia putea fi caracterizată prin aceea că s-a reuşit izolarea politică a forţelor contrarevoluţionare şi ruperea lor de mase.

Această politică bazată pe compromisuri a făcut posibilă unificarea forţelor democratice şi netezirea drumului evoluţiei lor.

În cazul în care comuniştii şi guvernul – pornind, fireşte, de la principiul fundamental, şi anume că situaţia trebuie consolidată fără intervenţie sovietică, numai cu forţele noastre interne – nu ar fi făcut deosebire între mase, muncitori şi comunişti cu cerinţele lor justificate, pe de o parte, şi pretenţiile unor cercuri reacţionare aflate sub influenţele imperialismului, pe de altă parte, dacă am fi calificat totul, întreaga mişcare şi izbucnirea poporului, pur şi simplu drept contrarevoluţie şi în acest fel, în loc să le fi separat, am fi făcut o singură masă din masele

populare şi forţele reacţionare contrarevoluţionare, dacă noi, comuniştii – care în aceste zile excepţional de grele am rămas la posturile noastre –, am fi fugit şi am fi lăsat totul baltă, atunci un război civil şi o răscoală populară ar fi potopit ţara şi ar fi înecat Ungaria în sânge.

Activitatea guvernului Nagy a creat condiţii care au permis evitarea acestui lucru. Nu este vina acestui guvern că nu s-a întâmplat tocmai aşa. Dacă guvernul ar fi putut rămâne guvern şi dacă ar fi putut păşi înainte pe drumul început în primele zile ale lui noiembrie, evoluţia democratică şi consolidarea ar fi venit repede şi fără noi jertfe.

Tratativele cu delegaţiile muncitoreşti, luările de poziţie la consfătuirea pe ţară a comitetelor revoluţionare judeţene sau a delegaţiilor comitetelor naţionale, precum şi consfătuirea de la Budapesta (3 noiembrie) cu delegaţiile muncitoreşti au arătat că la data de 5 noiembrie munca ar fi fost reluată în toată ţara şi s-ar fi pus capăt grevei. Ţara ar fi fost cruţată de pagube uriaşe. Ceea ar fi adus cu sine nu numai consolidarea situaţiei politice, ci şi a celei economice, liniştirea maselor populare, salvarea multor vieţi omeneşti.

*

Posibilităţile unei evoluţii democratice au fost zădărnicite la 4 noiembrie. Ocuparea „mută” a teritoriului ţării, invazia unei armate de tancuri sovietice, intervenţia armată, declanşarea atacului asupra Budapestei şi răsturnarea guvernului au creat o nouă situaţie. Aceasta a însemnat o provocare îndreptată împotriva *întregului* popor maghiar, împotriva revendicărilor îndreptăţite şi a năzuinţelor naţionale ale acestui popor. Până la 4 noiembrie, poporul maghiar – pe baza declaraţiilor guvernului naţional – a fost convins că revendicările sale vor fi împlinite şi de aceea a intenţionat să reia munca în linişte. Retragerea trupelor sovietice din Budapesta, precum şi tratativele începute cu comandamentul sovietic cu privire la părăsirea de către trupele sovietice a teritoriului maghiar au întărit încrederea poporului

maghiar.

Până pe data de 4 noiembrie, poporul maghiar, pe baza declaraţiilor guvernului naţional, a avut încredere că cerinţele şi revendicările sale naţionale vor avea câştig de cauză şi astfel a vrut să-şi reia activitatea. Această poziţie a fost consolidată de retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul Budapestei, ca şi de tratativele începute cu comandamentul suprem sovietic în legătură cu retragerea forţelor armate sovietice din Ungaria. Din 4 noiembrie speranţele s-au năruit, posibilitatea realizării paşnice a năzuinţelor şi revendicărilor naţionale s-a spulberat. Poporul maghiar a considerat atacul armatei sovietice drept un atac împotriva independenţei sale naţionale, ceea ce a anulat posibilitatea unui deznodământ democratic şi paşnic, precum şi posibilitatea consolidării rapide a situaţiei politice şi economice. Şi pentru că forţa principală care a stat în fruntea luptei pentru împlinirea revendicărilor şi pentru independenţa ţării a fost reprezentată de clasa muncitoare şi de tineret, forţele armate sovietice s-au găsit în primul rând faţă în faţă cu membrii lor; focul armelor sovietice s-a îndreptat împotriva acestora.

Luptele sângeroase reîncepute în urma intervenţiei sovietice, vechile răni naţionale la care s-au adăugat doleanţe noi şi mai grave, zdrobirea speranţelor şi a încrederii ce începuseră să licărească în zilele premergătoare – toate acestea au unit întregul popor, fiind un stimulent nou şi pentru forţele contrarevoluţionare, reacţionare. Reacţiunea şi-a mărit influenţa primind un nou imbold şi – îmbrăţişând lozinci naţionale – s-a străduit să ia în mână conducerea luptei.

Intervenţia trupelor sovietice într-o asemenea grandioasă mişcare populară care urmăreşte soluţionarea doleanţelor nu poate fi decât consecinţa unei politici inspirate de şovinismul naţional rus, continuarea politicii de oprimare din trecut, ai cărei reprezentanţi şi executori în Ungaria au fost Rákosi şi tovarăşii săi.

Nici nu se putea face un serviciu mai mare

imperialismului internaţional şi reacţiunii interne. Nici nu se putea destabiliza mai bine poziţia comuniştilor maghiari decât prin această politică nesăbuită. Dacă, până la data de 4 noiembrie, masele populare – în primul rând avangarda mişcării, muncitorimea şi tineretul – au crezut în capacitatea comuniştilor de a traduce în realitate năzuinţele lor naţionale şi de a găsi soluţii la cerinţele lor îndreptăţite, după 4 noiembrie ele şi-au pierdut complet această încredere. Urmările foarte grave ale acestui fapt se văd astăzi, dar în curând se vor vedea şi mai bine.

Acţiunile militare ale armatei sovietice, ale noului partid şi ale noului guvern Kádár s-au îndreptat împotriva întregii mişcări începute la 23 octombrie; aceste forţe au calificat-o în întregul ei contrarevoluţionară şi au luat poziţie împotriva ei ca atare. Atunci când muncitorii, tineretul, intelectualitatea, democraţii, patrioţii şi chiar comuniştii au cerut satisfacerea revendicărilor naţionale, cu toţii au fost stigmatizaţi drept contrarevoluţionari. A fost deci greşit să te opui acelor revendicări şi maselor care le reprezentau, şi cu atât mai greşită a fost folosirea armelor împotriva lor – ceea ce a alimentat antisovietismul, a pus sare pe răni mai vechi, iar neîncrederea şi ura au fost împinse la limită, inclusiv faţă de noul guvern instalat cu sprijinul sovieticilor. Această situaţie a fost folosită din plin de contrarevoluţie, care a dat amploare ideilor şoviniste, naţionaliste în rândul maselor populare. Toate acestea au constituit o frână puternică pe calea evoluţiei politice şi a consolidării interne.

Punctul de vedere conform căruia evenimentele din octombrie-noiembrie din Ungaria au însemnat o contrarevoluţie a îngreunat foarte mult şi redresarea economică a ţării, provocând chiar pagube materiale deosebit de grave care puteau fi evitate.

Pentru a-şi impune revendicările economice şi politice, clasa muncitoare – concomitent cu lupta armată – a folosit tot mai mult arma ei specifică – greva.

Pe lângă revendicările privind independenţa

naţională, suveranitatea şi egalitatea în drepturi, clasa muncitoare a cerut şi recunoaşterea consiliilor muncitoreşti.

Clasa muncitoare a considerat aceste organe o cucerire esenţială şi le-a hărăzit un rol important în sistemul economic al ţării, ele constituind o garanţie că greşelile din trecut nu se vor repeta, iar muncitorimea îşi va putea asigura locul cuvenit în conducerea ţării. Oare muncitorimea s-a gândit la împărţirea puterii? Nu este verosimil! Pericolul unei duble puteri s-a ivit atunci când guvernul şi partidul au stigmatizat consiliile muncitoreşti drept organe contrarevoluţionare şi a luat poziţie categorică împotriva lor. Este neîndoielnic că duşmanul, reacţiunea, s-a străduit să folosească aceste consilii muncitoreşti pentru scopurile sale şi să-şi infiltreze oamenii în sânul lor. Este posibil ca printre reprezentanţii muncitorilor să se fi găsit şi oameni necorespunzători. Nu au avut nici experienţa necesară pentru activitatea lor şi nici nu au văzut clar în ce constau sarcinile; începutul aduce cu sine greutăţi; s-au putut observa şi stări haotice. Toate aceste greşeli şi necazuri iniţiale trebuiau eliminate, iar tinerele consilii muncitoreşti trebuiau curăţate de elementele necorespunzătoare. Aceste consilii muncitoreşti trebuiau transformate în organe care să constituie fundamentul solid al sistemului democrat-popular şi al guvernării, iar clasa muncitoare – prin instituţia consiliilor muncitoreşti – trebuia să deţină puterea proletară nu numai în mod formal, ci efectiv. În cazul în care consiliile muncitoreşti ar fi devenit instrumentul dictaturii proletare şi al guvernului ei, atunci pericolul unei duble puteri ar fi dispărut. Deci guvernul, în loc să ia poziţie împotriva consiliilor muncitoreşti, trebuia să se bizuie pe ele.

Fără îndoială, s-ar fi creat astfel o nouă formă specifică a puterii, un nou organ, care ar fi situat însă puterea populară pe o bază mult mai solidă decât orice alt organ socialist şi democrat-popular – şi anume, pe clasa muncitoare.

Astfel, clasa muncitoare maghiară, ca o forţă organizată, prin nivelul ei de conştiinţă, prin entuziasmul şi elanul ei revoluţionar, ar fi sprijinit partidul şi guvernul, iar prin intermediul consiliilor muncitoreşti ar fi asigurat consolidarea politică şi economică a ţării. Construirea socialismului şi lupta împotriva tendinţelor reacţionare ar fi dispus de o forţă uriaşă. Ar fi fost posibilă delimitarea precisă între muncitorime şi contrarevoluţie, prin completa izolare a acesteia din urmă.

Dar, în loc să se procedeze astfel, ce s-a întâmplat? Guvernul a încadrat consiliile muncitoreşti în categoria „contrarevoluţionari" şi, în loc de a le epura şi îmbunătăţi activitatea, le-a lichidat. Sarcinile lor, sfera lor de activitate au fost stabilite în aşa fel încât ele nu-şi găsesc locul în viaţa economică maghiară, în organismul întreprinderilor industriale şi încă de pe acum este evident că, în urma loviturilor primite şi a îngrădirilor, ele vor muri, căci, în fond, sunt condamnate la moarte.

Ştim cum a răspuns clasa muncitoare la atitudinea guvernului şi la măsurile luate de acesta: a apărat consiliile muncitoreşti cu dârzenie şi le apără şi astăzi. A răspuns printr-o grevă care a durat o lună şi jumătate, ceea ce a provocat pagube incomensurabile economiei ţării. A fost necesar acest lucru? Nu! Ar fi putut fi evitat? Da!

Aceasta a fost consecinţa acelei politici total eronate care, în loc să pornească de la cuceririle clasei muncitoare, să o transforme în forţa socială reală a ţării şi în garantul puterii, temeiul democraţiei, iar structurii politicii economice, uzinelor noastre să le asigure noi mecanisme de funcţionare şi de conducere, li s-a opus şi le-a dărâmat. Uriaşe sacrificii a cerut ţării această orbire, această politică antimuncitorească, care a opus clasa muncitoare guvernului şi a împins-o în rândurile contrarevoluţiei. În loc să tragă o linie de demarcaţie între clasa muncitoare şi forţele contrarevoluţionare şi reacţionare, ea le-a considerat o singură masă. A împins muncitorimea înspre o bătălie care – sub orice formă a ei – nu poate decât să

dea apă la moară reacţiunii. Astfel, după ce s-a pus capăt luptelor cu armate, însuşi guvernul a fost acela care a creat condiţiile continuării luptei în domeniul economic, prin greve – alimentând încercările variate ale reacţiunii. Şi toate acestea pentru ce? Pentru că s-a cramponat prosteşte de teza conform căreia evenimentele din octombrie, în ciuda faptelor şi a adevărului, denaturând în mod grosolan faptele respective, trebuie calificate drept „contrarevoluţie".

*

Presa de partid, ziarul *Népszabadság*, scrie tot mai des despre fermitatea comuniştilor. Apar critici, acuzaţii; unii se străduiesc să devină viteji după război. Nagy Imre a deschis drumul forţelor contrarevoluţiei; Nagy Imre, deşi comunist, a tolerat uciderea comuniştilor etc. Unde au fost şi ce au făcut aceşti „eroi", cum s-a manifestat în zilele din octombrie-noiembrie „fermitatea" celor care îi judecă astăzi pe comuniştii ce au avut curajul să-şi asume sarcinile şi răspunderea? Aceşti viteji şi înţelepţi întârziaţi s-au comportat ca nişte şobolani respingători când vaporul dă să se scufunde; ei s-au gândit în primul rând la pielea lor. Astăzi ţipă în gura mare despre „patrie", varsă lacrimi de crocodil pentru jertfele provocate de acţiunile teroriste, dar nu spun nimic despre ei înşişi; unde au fost atunci şi ce au făcut?!

Rákosi Mátyás, după destituirea sa din postul de prim-secretar, a părăsit repede ţara şi a plecat în Uniunea Sovietică. În toiul evenimentelor din octombrie, Gerö, Hegedűs, Kovács István şi mulţi alţi conducători ai partidului şi ai guvernului au fugit. În mod laş, cruţându-şi propria lor viaţă, împachetându-şi bunurile şi lucrurile, escortaţi de militari sovietici, fără a întreba partidul, în taină, dar cât se poate de urgent, au părăsit ţara. Nu şi-au asumat răspunderea pentru soarta ţării, a poporului şi a comuniştilor, nici nu s-au gândit la obligaţia de a rămâne fermi. Pentru ei, un singur lucru a fost important: să-şi salveze propria existenţă, iar apoi, în împrejurări mai prielnice şi mai sigure, să redevină „eroi", aruncând vina

asupra altora pentru trădarea lor ticăloasă. Uniunea Sovietică le-a dat azil şi a făcut cu putinţă ca aceştia să cârmuiască politica maghiară – de la distanţă.

Oare clica Kádár-Műnnich, care proclamă o politică de „mână forte”, cum s-a comportat? A repetat ceea ce a făcut banda Rákosi-Gerő! în situaţia cea mai complicată, în ceasurile cele mai grele, când era nevoie de asumarea răspunderii şi de o luare de poziţie curajoasă din partea tuturor comuniştilor care nu au părăsit ţara, Kádár János şi Műnnich Ferenc, membri cu răspundere ai partidului şi ai guvernului, fără ştirea şi consimţământul partidului, fără să comunice ieşirea sau abdicarea lor din guvern, şi-au părăsit postul şi *au fugit*.

Dar unde au fost ceilalţi, „înţelepţii” şi „eroii” de azi? Unde au fost Apró Antal şi Kiss Károly? Amândoi, morţi de frică, m-au implorat plângând să fac posibilă plecarea lor în străinătate şi să le dau acte corespunzătoare. Am îndeplinit cererea amândurora: am dispus ca Apró să primească o însărcinare şi acte pentru Cehoslovacia, iar Kiss pentru România.

Şi unde a fost Marosán? S-a ascuns şi a implorat apărare. Locul cel mai sigur pentru el a fost Parlamentul. Acolo a găsit azil.

Iată „eroii” de azi, ieri încă insecte fricoase, în prezent cei mai gălăgioşi acuzatori. Au dezertat de pe câmpul de luptă, au devenit trădători. Comportarea lor este demnă de dispreţ şi ruşinoasă pentru comuniştii maghiari. Ei nu pot reproşa nimănui nimic. Sunt cadavre morale şi cel mai bun lucru pe care-l pot face este să tacă. Ce-au făcut aceşti oameni împotriva acelor greşeli pe care le descoperă acum la alţii? Ei pot încerca să mintă şi să prezinte laşitatea drept eroism, iar fuga drept fermitate, dar niciun dezertor nu va reuşi să convingă poporul maghiar sau pe comuniştii unguri.

Acum, ei îi cer socoteală lui Nagy Imre pentru lipsa de fermitate. Nu vor să-şi aducă aminte nici de faptul că, la 23 octombrie, tremurând de frică, aceşti eroi au cerut ca, în starea furtunoasă a maselor, într-o situaţie extrem de

încordată, Nagy Imre să ia poziţie în locul lor. Nagy Imre a trebuit să vorbească maselor, să le liniştească, să le calmeze, a trebuit să stea în fruntea guvernului şi să se întoarcă de urgenţă la conducerea partidului. Atunci era nevoie de Nagy Imre pentru a salva situaţia, puterea şi chiar pe ei înşişi; atunci când s-au destrămat partidul şi aparatul de stat şi când conducătorii au fugit, Nagy Imre trebuia să le ia locul. Nagy Imre a rămas acolo şi a făcut tot ce era posibil. A rămas la post până l-au alungat forţele armate sovietice. Dar îndatoririle ce revin unui partid şi unui aparat de stat destrămate, unei conduceri de partid şi de stat care a dezertat nu pot fi suplinite de un singur om sau de câţiva oameni. De ce au fugit şi de ce nu au ajutat? Este cert că s-ar fi putut face faţă mai bine, mai cu spor. L-au lăsat singur pe Nagy şi acum aruncă vina asupra lui. Este mult mai mare vinovăţia celor care au ales calea ruşinoasă a dezertării! Aceştia răspund nu numai pentru greşeli, ci şi pentru fuga lor. Fugind şi părăsindu-şi posturile în timpul celor mai înverşunate lupte, ei au deschis porţile înaintării contrarevoluţiei. Acţiunile de teroare împotriva comuniştilor au fost înlesnite de cei care au dezorganizat aparatul de stat, care au sabotat organizarea noii forţe militare dând frâu liber banditismului.

*

La Tata bánya, Marosán a declarat că, „niciodată, nimic nu va spăla de pe fruntea lui Nagy Imre stigmatul ruşinii pentru că – fiind comunist – a tolerat uciderea comuniştilor”.

Dezertorul, laşul şi ticălosul Marosán trebuie să ştie că, dintre comuniştii maghiari, singur Nagy Imre a avut curajul să ia atitudine şi – luând asupra sa orice pericol – a luptat şi a demascat banda de călăi de teapa lui Rákosi, care a ordonat executarea nemiloasă a sute dintre cei mai buni comunişti.

Persecutat, umilit, calomniat şi excomunicat ani de-a rândul pentru lupta sa împotriva călăilor şi împotriva exterminării, Nagy Imre a fost cel care a luptat cel mai

consecvent. Luptând pentru eliberarea şi reabilitarea tovarăşilor noştri chinuiţi în închisori – oameni care, suferind urmările răzbunării lui Rákosi, au aşteptat finalul sângeros –, luptând pentru tragerea la răspundere a vinovaţilor, Nagy Imre a salvat sute şi mii de tovarăşi, redându-i partidului, ţării, familiilor şi vieţii.

Care dintre conducătorii actuali a mai făcut pentru viaţa şi libertatea comuniştilor maghiari atât cât a făcut Nagy Imre? Şi Marosán, acest individ ticălos, are curajul să-mi ceară socoteală pentru viaţa comuniştilor? De la cine se poate cere socoteală pentru miile de comunişti ucişi de focul trupelor sovietice chemate în ţară de guvernul Hegedűs şi Kádár? Sau pentru cei a căror viaţă a fost stinsă de focul armelor unităţilor de Securitate? Despre aceşti comunişti, Marosán-ii nu spun nimic.

*

În recenta sa declaraţie programatică, guvernul Kádár vorbeşte despre trădarea guvernului Nagy. Acest guvern ai cărui doi lideri, părăsind partidul şi guvernul, au fugit are curajul să vorbească despre trădare. Acest guvern care, cu ocazia ocupării militare totale a ţării, a ajuns la putere cu sprijinul baionetelor armatei de ocupaţie şi, după alungarea guvernului legal, se menţine la putere cu sprijinul forţelor armate străine are curajul să vorbească despre trădare; aşadar, un guvern care nu se sprijină pe poporul maghiar, ci pe armata de ocupaţie.

În iunie 1953, Prezidiul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice ne-a atras atenţia că, în cazul în care se mai continuă cu politica clicii Rákosi-Gerő, poporul maghiar ne va goni cu furcile. Şi acum, când acest lucru a devenit realitate, cauzele necazurilor nu sunt căutate aici, ci se aruncă acuzaţia de trădare tocmai asupra aceluia care încă din iunie 1953 a luat poziţie împotriva politicii aventuriere a clicii Rákosi-Gerő.

Prezidiul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice ne-a făcut atunci atenţi şi asupra faptului că o politică care nu se bizuie pe masele populare, ci pe armele sovietice duce la catastrofă. El a afirmat că trupele sovietice nu vor

rămâne permanent în Ungaria. Cu toate acestea, clica Rákosi-Gerő şi sprijinitorii ei au dus o asemenea politică care s-a sprijinit pe armata sovietică şi a dus la catastrofă. Nu guvernul lui Nagy Imre, ci politica antipopulară şi antipatriotică a clicii Rákosi-Gerő a deschis calea contrarevoluţiei şi a trădat cauza socialismului.

*

În cele mai multe cazuri, victimele luptei duse împotriva „contrarevoluţiei" de către regimul Kádár-Münnich sunt *comuniştii*. Fie că este vorba despre scriitorii maghiari, despre muncitorii de la Csepel sau despre tineret, oriunde cineva exprimă o altă părere decât guvernul, răspunsul este acuzaţia: „contrarevoluţionar". Trebuie să ne pună pe gânduri acest fapt şi, eventual, să examinăm cauzele pentru care astăzi, în Ungaria, sunt mai mulţi contrarevoluţionari ca oricând. Este uluitor, căci niciodată nu s-au mai formulat asemenea acuzaţii împotriva atâtor muncitori şi comunişti.

Astăzi se duce o campanie distrugătoare împotriva celor mai buni comunişti maghiari şi – sub pretextul „contrarevoluţionarismului" – sunt îndepărtaţi din viaţa publică şi din partid, sunt persecutaţi şi arestaţi acei comunişti care, ani de-a rândul, au luptat în mod consecvent şi curajos împotriva politicii antipopulare şi de trădare naţională a bandei Rákosi-Gerő, au zăcut în temniţele lui Rákosi sau au suferit în urma persecuţiilor. Regimul Kádár-Münnich nu-i trimite în judecată şi nu-i trage la răspundere pe Rákosi şi Gerö, ci pe aceia care au luptat în mod perseverent împotriva lor. În loc să dezvăluie crimele lui Rákosi şi Gerö, le acoperă. Se vede că are motive să procedeze astfel!

Arestările în curs arată că ceea ce nu i-a reuşit lui Rákosi în iunie 1956 reuşeşte acum. S-a început executarea faimoasei liste 400 (a cărei existenţă a fost negată la timpul său). Foştii opozanţi din partid, adversarii lui Rákosi, sunt acum aruncaţi în închisori.

*

Niciodată nu s-au ţinut atâtea discursuri şi nu au fost

făcute atâtea declaraţii cu privire la principiul neamestecului în treburile interne ca acum, în legătură cu relaţiile dintre ţările socialiste şi partidele frăţeşti. În acelaşi timp, niciodată nu au mai existat amestecuri atât de deschise – de exemplu, în treburile interne ale partidului nostru – ca acum. Toate acestea se întâmplă sub egida internaţionalismului proletar şi a solidarităţii internaţionale.

Ultima dată ne-a vizitat ţara tovarăşul Ciu-En-Lai şi, cu această ocazie – abuzând de dreptul de ospitalitate –, în mai multe cuvântări, s-a amestecat în chestiuni de partid care îi privesc în mod evident pe comuniştii maghiari. A vorbit despre clica lui Nagy Imre, care a deschis calea contrarevoluţiei şi care s-a scufundat în mocirla contrarevoluţiei.

Până în prezent, aprecierea partidului, presa partidului au cunoscut doar o singură clică: a lui Rákosi şi Gerö. Se pare că aceasta nu era pe placul lui Ciu-En-Lai, care s-a străduit s-o înlocuiască cu clica lui Nagy. Probabil autoritatea lui Ciu-En-Lai a fost destul de mare ca presa – pentru a menaja clica Rákosi-Gerő – să renunţe s-o mai numească clică, punând însă acest stigmat în viitor pe numele lui Nagy Imre.

Ciu-En-Lai a venit de departe şi nu ştie că în Ungaria „clica” Nagy Imre numără 9 milioane de unguri. Desigur, 9 milioane de unguri par a alcătui o „clică” mică pe lângă 600 de milioane de chinezi. Dar nu ar trebui să scăpăm din vedere că, deşi 9 milioane sunt puţini, ei reprezintă totuşi o ţară întreagă.

X. „Ne-am născut unguri”.

(*în legătură cu articolul lui Dobozy Imre*)

Articolul lui Dobozy Imre este greu de sensuri. Este o scriere sinceră şi autentică. Un act de acuzare la adresa modului de a conduce statul şi partidul practicat de clica Rákosi-Gerő. Dar el constituie totodată şi un act de acuzare la adresa *oricărei* conduceri servile din trecut.

Această scriere demonstrează în mod absolut strălucit că temeiul ideatic al evenimentelor din octombrie-

noiembrie, precum şi principalele obiective politice şi de luptă au fost: împlinirea doleanţelor naţionale, înfăptuirea existenţei libere naţionale, conform principiilor independenţei, suveranităţii şi egalităţii în drepturi. Aceste revendicări naţionale, unanim şi clar exprimate, au apărut sub forma unei forţe colosale. Poporul maghiar se ridică, aşa cum scrie Dobozy, împotriva oricărei atingeri „cu mânia luptelor seculare”.

Această răscoală a izbucnit „cu mânia luptelor seculare” la 23 octombrie 1956. A izbucnit dintr-o revoltă dreaptă, pentru că „maghiarii sunt un popor mândru, simţind – văzându-şi pieirea, sar să-şi apere demnitatea” (*Népszabadság*, 20 ianuarie 1957) [... j[16].

Se pune întrebarea: poate fi declarată contrarevoluţie izbucnirea mâniei justificate a poporului ce-şi revendică demnitatea naţională pierdută?

Contrarevoluţia a fost aceea care a strivit, a înăbuşit sentimentele, evenimentele naţionale maghiare, idealurile, conştiinţa de sine, demnitatea, independenţa, suveranitatea şi egalitatea în drepturi a ţării.

Nu poate fi socotită contrarevoluţie lupta unui popor pentru crearea condiţiilor existenţei sale naţionale, pentru idealurile sale naţionale şi pe al cărui steag sunt înscrise independenţa, libertatea, egalitatea în drepturi – care cuprind mase însufleţite de ţeluri naţionale. Această luptă este o răscoală naţională, revoluţionară, fapt ce nu mai poate fi pus astăzi la îndoială. Adevărul istoric, faptele, cauzele – totul dovedeşte acest lucru.

Şi totuşi! Noua conducere de partid şi de stat, în ciuda faptelor şi adevărului, continuă să afirme cu încăpăţânare: în Ungaria nu a avut loc o revoluţie naţională, ci o contrarevoluţie!

Dobozy, în articolul său, ajunge la următoarea concluzie: „Oamenii cu suflet de slugă nu trebuie să mai aibă posibilitatea să devină conducători în patrie”.

Oare există o manifestare mai josnică a servilismului decât aceea prin care evenimentele din octombrie sunt

16 Citat ilizibil din Népszabadság, 20 ianuarie 1957 (n.t.).

calificate drept contrarevoluţie, cele mai nobile năzuinţe ale poporului maghiar fiind astfel împroşcate cu noroi?

Clica Rákosi-Gerő, fosta conducere de partid şi de stat, a pângărit idealurile, năzuinţele şi interesele naţionale maghiare. A comis o crimă ireparabilă împotriva poporului maghiar, împotriva mişcării muncitoreşti internaţionale, împotriva progresului.

Oare crima noii conduceri de partid şi de stat este mai mică? Oare s-a reabilitat ea pentru greşelile trecutului, a îndeplinit revendicările îndreptăţite, a pus capăt servilismului care a dus la o tragedie naţională?

Ea nu a reparat păcatele trecutului, ci, dimpotrivă, le-a adăugat greşeli noi, mult mai grave. A trădat lupta naţională a poporului maghiar, a lovit-o mişeleşte, a reprimat-o cu ajutorul forţelor armate străine.

Niciodată până acum, năzuinţele naţionale îndreptăţite ale poporului maghiar nu au fost atât de grosolan şi nemilos călcate în picioare. Mândria sa naţională nu a mai fost ofensată atât de grav, demnitatea sa nu a mai fost atât de umilită. Kádár şi ai săi au completat cu vârf şi îndesat inventarul crimelor cu crime noi şi au mărit numărul revendicărilor naţionale, au jignit cu adevărat până la măduvă poporul maghiar.

Pe drept cuvânt putem întreba: în ce măsură noua conducere este mai îndreptăţită – faţă de conducerea veche – să vorbească despre libertatea noastră, despre independenţa, suveranitatea şi egalitatea noastră în drepturi, despre tradiţiile noastre de luptă naţională pentru libertate şi independenţă? Niciodată nu a existat o mai mare prăpastie între fapte şi cuvinte. Toate lozincile rostite sau scrise astăzi despre problemele noastre de ordin naţional se transformă în frazeologie goală şi mincinoasă. Ţara şi partidul nu au avut o conducere mai slugarnică decât cea de astăzi. Membrii ei desconsideră interesele naţionale maghiare ca şi predecesorii lor trădători de patrie şi merg pe urmele acestora.

Dacă ţinem cont de faptul că poporul maghiar niciodată nu a fost jignit în mândria şi cinstea sa naţională

atât de mult ca în cursul evenimentelor care au urmat după 4 noiembrie, ne mai putem oare închipui că actuala conducere ar putea deveni reprezentantul demn al ideii şi demnităţii naţionale?

Forţa faptelor dovedeşte că nu, că slugărnicia ei nu cunoaşte limite.

Nimeni nu va putea spăla de pe frunţile membrilor ei acuzaţia îndreptăţită de trădători de neam şi de pe mâinile lor sângele în care au înecat – cu arme străine – speranţele naţionale.

Articolul lui Dobozy este foarte util. Este un act de acuzare împotriva politicii antipatriotice a vechii conduceri de partid şi de stat. În acelaşi timp, acest articol este un act de acuzare împotriva slugărniciei noii conduceri de partid şi de stat, împotriva trădării năzuinţelor naţionale maghiare. Tragedia naţională maghiară a început cu Rákosi şi a continuat cu Kádár. Kádár a comis o crimă care nu va mai putea fi îndreptată niciodată: trădarea de patrie.

*

Dacă acest octombrie maghiar a însemnat o contrarevoluţie, atunci se pune întrebarea: înăbuşirea aspiraţiilor naţionale ale unui popor, umilirea demnităţii sale, jignirea mândriei sale, totala desconsiderare a dreptului său la suveranitate, trădarea intereselor sale naţionale – toate acestea provoacă sentimente contrarevoluţionare şi dau naştere unor forţe contrarevoluţionare?

Lupta unui popor împotriva unor asemenea nedreptăţi înseamnă contrarevoluţie?

Atunci care sunt cauzele, obiectivele, ideile, precum şi forţele mobilizatoare şi conducătoare ale revoluţiei naţionale sau ale răscoalelor naţional-revoluţionare? Care sunt criteriile unei insurecţii naţional-revoluţionare?

Pentru mine şi pentru marxişti, răspunsul este clar. Pentru cei slugarnici care nu au părere, care nu sunt în stare şi nu au curajul să aibă păreri, care se supun ordinelor – nu. Ei vorbesc mecanic mai departe despre contrarevoluţie.

*

Declaraţia guvernului sovietic din 30 octombrie 1956 – a cărei apariţie, fără îndoială, se datorează în primul rând evenimentelor maghiare din octombrie – stabileşte principii juste cu privire la evoluţia relaţiilor dintre ţările socialiste.

Dar şi aici, în legătură cu evenimentele din Ungaria, iese la iveală diferenţa dintre cuvinte şi fapte. În ciuda enunţării repetate a celor cinci principii, a doua zi după ce au fost enunţate a început o activitate contrară conţinutului lor.

Lezând în mod grav suveranitatea maghiară, egalitatea în drepturi, relaţiile de alianţă existente între cele două ţări prietene, normele internaţionale obligatorii, normele diplomatice şi Tratatul de la Varşovia, ocolind guvernul naţional legal, fără ştirea şi consimţământul acestuia – prin urmare împotriva literei şi spiritului textului declaraţiei din 30 octombrie 1956 –, unităţi mari de tancuri sovietice, venind dinspre Ucraina Subcarpatică, au trecut frontierele Ungariei în mai multe puncte şi, după ce au înaintat rapid pe teritoriul maghiar, au ocupat întreaga ţară. La data de 3 noiembrie 1956, ocupaţia sovietică a fost încheiată. Cu toate protestele – verbale şi scrise – repetate ale guvernului naţional maghiar, guvernul Uniunii Sovietice nu a stopat pătrunderea în ţară a noilor forţe armate sovietice şi ocuparea Ungariei. Până în zorii zilei (4 noiembrie 1956), ambasadorul Uniunii Sovietice din Ungaria a negat faptul că armata sovietică a pătruns în Ungaria. „Nu a ştiut” despre ocuparea ţării, iar – aşa cum a afirmat – informaţiile guvernului maghiar nu au fost confirmate de Statul Major sovietic.

Toate acestea s-au întâmplat între 30 octombrie şi 4 noiembrie 1956, când în Ungaria se afla la putere guvernul naţional maghiar sub conducerea lui Nagy Imre şi când guvernul sovietic întreţinea relaţii diplomatice cu acest guvern, recunoscându-l şi ducând tratative cu el.

A doua invazie a forţelor armate sovietice (care a avut loc între 30 octombrie şi 4 noiembrie) nu a fost

solicitată de niciun guvern maghiar, deci nici de aşa-zisul guvern Kádár. Guvernul naţional maghiar nu a cerut intervenţia, iar guvernul Kádár nu exista încă. Kádár şi câţiva camarazi ai lui au depus jurământul abia pe 7 noiembrie 1956.

Până la data de 4 noiembrie, trupele sovietice care au pătruns pe teritoriul Ungariei au terminat ocuparea militară a ţării (fără nicio împotrivire, deoarece în această privinţă s-a dat un ordin, trebuia evitată o provocare care putea fi folosită drept pretext pentru un amestec).

Prin urmare, guvernul Kádár, care nu a existat până la 4 noiembrie, nu a putut invita în Ungaria trupele sovietice care, între 31 octombrie şi 4 noiembrie 1956, au ocupat ţara.

Guvernul sovietic şi – conform instrucţiunilor acestuia – comandamentul suprem sovietic au creat o stare definitivă de fapte. Atât Kádár, cât şi celelalte ţări ale Pactului de la Varşovia au fost puse în faţa unor fapte consumate, cărora trebuiau să le dea acordul *ulterior*, deşi *antedatat*: după cum şi crearea „guvernului Kádár" s-a făcut *antedatat*, acesta fiind şi scopul pentru care mi s-a cerut o declaraţie de demisie, antedatată 4 noiembrie. Aceasta s-a întâmplat la mijlocul lunii noiembrie, la Moscova, iar cererea mi-a fost transmisă de Rankovici în cursul tratativelor cu privire la grupul nostru între ministrul Afacerilor Externe sovietic Sepilov şi ambasadorul iugoslav la Moscova.

După 30 octombrie 1956, toate acestea au constituit noi şi grave ofense atât la adresa suveranităţii maghiare, cât şi pentru autoritatea şi demnitatea guvernului naţional.

După declaraţia sovietică din 30 octombrie 1956, contradicţia evidentă dintre vorbele şi faptele guvernului sovietic s-a manifestat şi în legătură cu alte probleme.

Guvernul sovietic a recunoscut *de facto* şi *de jure* guvernul naţional maghiar condus de Nagy Imre, a avut relaţii strânse cu acest guvern şi, prin intermediul ambasadorului Andropov, a menţinut contacte diplomatice şi a dus tratative cu el. Ba mai mult, de pe 24 octombrie s-

a aflat la Budapesta, împreună cu Suslov, şi Mikoian, prim-locţiitor al preşedintelui Consiliului de Miniştri al guvernului sovietic; el a participat până la sfârşitul lunii octombrie la tratative politice care au determinat activitatea partidului şi guvernului, a ţinut legături strânse cu mine şi cu guvernul maghiar, a avut întrevederi cu unii membri ai guvernului (cu Tildy Zoltán). Tot timpul cât a stat la Budapesta, Mikoian a fost în relaţii permanente cu guvernul sovietic şi cu Hruşciov, iar Suslov, în această perioadă, a plecat la Moscova pentru a discuta situaţia din Ungaria.

Prin urmare, în perioada evenimentelor din octombrie, între guvernul sovietic şi guvernul naţional maghiar au existat cele mai strânse relaţii diplomatice şi personale.

În acelaşi timp însă, acelaşi guvern sovietic a organizat o conspiraţie împotriva guvernului naţional maghiar, a pregătit răsturnarea acestuia şi i-a îndemnat sau i-a constrâns pe mai mulţi dintre membrii guvernului să trădeze. Pe 4 noiembrie 1956, guvernul sovietic a şi realizat această intenţie cu ajutorul trupelor sovietice de ocupaţie. A fost încă o lezare a principiilor precizate în declaraţia sovietică din 30 octombrie 1956.

Prin faptele sale, guvernul sovietic nu numai că n-a soluţionat doleanţele anterioare în lumina principiilor puse în evidenţă în declaraţie, ci, a doua zi după publicarea declaraţiei, a făcut ca la cele vechi să se adauge altele, şi mai grave.

De atunci, situaţia nu s-a schimbat. Noi răni sunt aduse onoarei naţionale, mândriei şi demnităţii naţionale. Articolele apărute în presa sovietică despre evenimentele din Ungaria, declaraţiile guvernului sovietic, hotărârile partidului şi guvernului sovietic, precum şi hotărârile comune ale celorlalte partide şi guverne în legătură cu evenimentele din Ungaria, acuzaţiile neîntemeiate şi falsificarea adevărului istoric, denaturarea faptelor obiective – puncte de vedere mincinoase despre contrarevoluţie – constituie noi ofense pentru poporul

maghiar.

În lumina faptelor şi a adevărului istoric putem înţelege mai clar de ce a fost nevoie de teoria mincinoasă a „contrarevoluţiei”. Numai prin ea puteau justifica şi explica guvernul şi partidul Uniunii Sovietice nejustificabila şi inexplicabila intervenţie armată, ocuparea ţării, conspiraţia împotriva guvernului şi alungarea acestuia cu ajutorul armelor. A mai fost nevoie de această teorie şi pentru ca, în locul guvernului care apăra în mod consecvent demnitatea naţiunii maghiare şi lupta pentru suveranitatea şi independenţa ei, să existe la conducerea partidului şi a ţării un guvern al slugarnicilor şi oportuniştilor care acceptă subordonarea şi dependenţa naţională. Aceştia îşi asumă răspunderea pentru „contrarevoluţie”, pentru minciuni, falsuri şi pentru reînvierea forţelor trecutului, ei sunt gata să meargă pe drumul care a dus odată la catastrofă, sunt gata să-şi dezmintă cuvintele prin fapte. De asemenea, sunt gata să reia metoda înscenărilor, devenită faimoasă cu ocazia marilor procese comuniste măsluite. În cazul acestei metode nu este important adevărul, faptul în sine, ci se urmăreşte „dovedirea” – cu orice preţ – a unei acuzaţii false, legalizarea minciunii cu privire la „contrarevoluţia” maghiară. Ei îşi asumă astfel răspunderea pentru comiterea conştientă a unei provocări internaţionale fără precedent.

După cel de-al XX-lea Congres al P.C.U.S., după o serie de convenţii internaţionale şi după declaraţia guvernului Uniunii Sovietice din 30 octombrie 1956, parcă nu s-ar fi întâmplat nimic şi, neînvăţând din greşelile grave, din evenimente care au zdruncinat socialismul, se încearcă aşezarea viitorului socialismului pe fundamentul unei concepţii mincinoase, provocatoare.

*

Nagy Imre este acuzat că a tolerat omorârea comuniştilor. Lui Nagy Imre i se cere acum socoteală: de ce nu a făcut ordine, de ce nu a asigurat securitatea? îi cer socoteală oameni ale căror crime au provocat

descompunerea totală a „ordinii" şi „securităţii" şi care ani de zile nu numai că au tolerat, dar au şi sprijinit politica antipopulară catastrofală a celor care, împreună cu clica Rákosi-Gerő, au stat în fruntea partidului şi guvernului şi astăzi sunt răspunzători pentru tot ce s-a întâmplat de la 23 octombrie încoace.

După 4 noiembrie, în timpul lui Kádár János, au fost ucişi mai mulţi comunişti decât între 23 octombrie şi 4 noiembrie, deşi Kádár s-a sprijinit pe o uriaşă forţă militară sovietică. Cu toate acestea, el a avut nevoie de două luni până când s-a pus capăt banditismului.

Este de asemenea un fapt că în timpul dominaţiei clicii Rákosi-Gerö-Farkas – sub directa lor conducere şi în urma consimţământului şi dispoziţiilor date de ei personal – au fost omorâţi mult mai mulţi comunişti decât în evenimentele din octombrie-noiembrie (când aceştia au devenit victime ale banditismului şi terorii contrarevoluţionare).

*

Organele de stat înarmate au dat faliment încă din primele ore! Bată şi conducătorii honvezilor s-au dovedit total incapabili. Ei nu au reuşit să arunce în lupte nicăieri unităţi de honvezi. Unităţile mobilizate „nu au sosit" la punctele stabilite. Incapacitatea conducerii unităţilor de honvezi fusese deja constatată de Biroul Politic al Partidului (sub conducerea lui Gerö) şi de guvernul Hegedűs. Ofiţerii şi – împreună cu ei – soldaţii s-au alăturat rebelilor.

O situaţie similară s-a produs şi în cazul poliţiei. Unităţile de menţinere a ordinii interne şi grănicerii au acţionat şi au dus lupte împotriva rebelilor.

„Statul Major" organizat de Biroul Politic şi de guvern pentru coordonarea forţelor armate (membri: Kovács István, Bată, Apró Antal, Műnnich Ferenc etc.) n-a dat rezultate. Nu a dat dovadă nici de iniţiativă, nici de energie. […j[17]

Bată István şi conducătorii honvezilor nu au putut

17 Urmează cîteva propoziţii indescifrabile (n.t.).

strânge decât câteva duzini de arme mici, dar nici pentru aceasta nu au putut asigura o bază corespunzătoare. Ei nu au putut împărţi puşti automate, mitraliere etc. Nu au putut pune la dispoziţie nici megafoane.

Era uluitor şi aproape de necrezut când la şedinţa [...], la care au participat comandanţii [...] şi la care au asistat Mikoian, Suslov şi Sesov[18], şeful organelor de Securitate sovietice, Bată István a „raportat" despre activitatea Statului Major, despre posibilităţile de a organiza formaţiunile înarmate şi despre stocul de arme de care dispuneau. Era evident că acesta este şi el total incapabil sau lipsit de voinţă.

Pe baza instrucţiunilor date de Mikoian, comandanţii prezenţi la şedinţă au promis mii de arme, puşti-mitraliere, muniţii şi alte arme necesare. Însă, după câte ştiu, din toate aceste arme nu a ajuns nimic la formaţiunile muncitoreşti. După câte se pare, comandamentul sovietic voia să facă singur „ordine" şi să folosească [...] pentru intervenţie.

Incapacitatea lui Bată şi a lui [...] sau sabotajul lor conştient au provocat scene cu adevărat dramatice. La una dintre şedinţele conducerii restrânse a partidului, la care printre alţii am participat eu, Kádár, Kiss K. şi Szántó, conducătorul secţiei administrative a C.C., extrem de revoltat şi emoţionat – aproape plângând –, l-a acuzat pe Bată şi Statul Major că sabotează înarmarea muncitorilor. A cerut să-l însărcinăm cu organizarea înarmării muncitorilor, cu descoperirea armelor etc. Noi am acceptat imediat propunerea, iar el s-a şi apucat, după şedinţă, să-şi îndeplinească misiunea.

Şi Münnich s-a dovedit incapabil de a face ceva. Problema organizării forţelor militare i-a scăpat complet de sub control. La postul său atât de important, el a dat faliment. Nu a rezolvat problema reorganizării forţelor Securităţii de Stat. În zilele cele mai critice nu era de găsit, nu s-a preocupat de nimic şi, atunci când organele înarmate – de care răspundea şi a căror reorganizare i-a

18 Text neclar (n.t.).

fost încredinţată – s-au destrămat, Münnich a fugit împreună cu Kádár.

În ciuda acestui fapt, în privinţa organizării forţelor armate, prin colaborarea unor ofiţeri de honvezi cu ofiţerii poliţiei şi funcţionarii de partid, s-au făcut progrese. În zilele de 2 şi 3 noiembrie, pe străzile Budapestei circulau de acum pichetele noii forţe, care i-au urmărit pe bandiţi şi au dus lupte cu aceştia. Dudas şi grupul lui au fost daţi afară de la Externe etc.

Apariţia lor pe străzile oraşului a fost primită cu entuziasm de către popor. În locul trupelor sovietice, care s-au retras din Budapesta treptat, au apărut formaţiunile înarmate ale honvezilor, ale poliţiei şi ale gărzilor muncitoreşti. La data de 3 noiembrie (sau 2?), ca urmare a unor tratative anterioare, a luat fiinţă conducerea unitară a forţelor de ordine înarmate, cu scopul de a stabili îndatoririle şi raza lor de activitate. Acest fapt poate explica de ce pe 3 noiembrie şi în noaptea de 3 spre 4 noiembrie Budapesta a rămas complet liniştită, nu au fost împuşcături, tulburări. Am făcut un pas mare pe drumul consolidării rezultatelor revoluţiei, pe drumul normalizării vieţii.

La data de 2 noiembrie, delegaţiile muncitorilor de la marile întreprinderi au ţinut o mare consfătuire, care a continuat şi în ziua de 3 noiembrie, unde au luat poziţie în favoarea reluării muncii. Munca trebuia reluată în marile uzine din Budapesta.

În dimineaţa zilei de 5 noiembrie 1956 au fost luate hotărâri similare şi în marile centre industriale şi miniere din provincie.

*

În jurul datei formării guvernului Kádár – chiar şi din partea celor mai autorizate cercuri – s-au auzit afirmaţii contradictorii.

Faptele: Guvernul Kádár a depus jurământul pe 7. XI.1956, când a intrat în funcţiune, şi începând cu această zi a putut exercita – chiar şi ilegal – o activitate de stat. Până la 7 noiembrie, nici Kádár, nici „guvernul său” nu au

dus nicio activitate, n-au fost de găsit nicăieri, nu erau în capitală şi n-au avut legături cu reprezentanţele diplomatice, nici chiar cu ale ţărilor prietene. Guvernul se găsea într-un loc ilegal – necunoscut. Ulterior am aflat că se găsea la Statul Major sovietic, a fost şi în Cehoslovacia, după care a aşteptat la Szolnok posibilitatea de a intra în Budapesta.

Kádár şi guvernul său au hotărât pe 4 noiembrie formarea „guvernului revoluţionar muncitoresc ţărănesc”. La mijlocul lunii noiembrie, Kádár János mi-a cerut prin iugoslavi (care au dus tratative la Moscova cu Sepilov în legătură cu grupul nostru) o declaraţie datată 4. XI (adică retroactiv) prin care să demisionez din postul de preşedinte al Consiliului de Miniştri, să recunosc guvernul Kádár şi să mă declar de acord cu activitatea lui. Nu am semnat un asemenea fals.

Kádár mi-a cerut declaraţia falsă, antedatată, cu scopul vădit ca intrarea trupelor sovietice, demisia mea şi formarea guvernului Kádár să fie sincronizate. Pentru toate aceste trei evenimente, s-a fixat iniţial data de 4 noiembrie. Eu nu mi-am dat declaraţia de demisie în 4 noiembrie, în caz contrar formarea guvernului Kádár ar fi putut avea loc în aceeaşi zi şi s-ar fi putut aduce la cunoştinţă demisia guvernului Nagy. Oricum, formarea guvernului Kádár nu s-a mai putut amâna, din cauza chemării trupelor sovietice, aşa că aceasta trebuia datată la 3. XI, ceea ce îi dădea posibilitatea să justifice cererea intervenţiei. (De fapt, această datare nu justifica nimic, pentru că trupele sovietice – o armată de blindate – au intrat între 31 octombrie şi 3 noiembrie, ocupând ţara.)

Se pare că pentru formarea guvernului a rămas data de 3 noiembrie, după cum se referă la ea conducătorii de frunte. Însuşi Kádár a fixat această zi pentru formarea guvernului, după cum reiese dintr-o declaraţie confuză făcută de el („la 3 noiembrie ne-am gândit să formăm noul guvern”) la a zecea plenară a Consiliului pe ţară al Sindicatelor Libere Maghiare, în ultimele zile ale lunii ianuarie 1957.

*

La Ambasada Iugoslavă din Budapesta se aflau 40 de persoane – 27 de adulţi şi 13 copii. Primul Comitet Executiv al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar a fost format din: Donáth Ferenc, Losonczy Géza, Lukács György, Nagy Imre, Szántó Zoltán, precum şi Haraszti Sándor, care, în calitate de redactor-şef al ziarului partidului, făcea şi el parte din conducere. Comitetul Executiv, care se afla în majoritate la Ambasada Iugoslavă, şi-a continuat în mod organizat activitatea cât timp membrii săi au fost împreună la Ambasadă. Lukács György şi Szántó Zoltán au hotărât să părăsească clădirea Ambasadei. Dar, după cum ştim, ei au fost capturaţi de paza sovietică şi mai târziu ne-am reîntâlnit sub paza organelor Securităţii armatei sovietice, şi ne-au transportat împreună în România. Ca urmare, Comitetul Executiv şi-a încetat activitatea. Până atunci, a discutat şi a luat poziţie în toate problemele importante, a dus tratative cu iugoslavii şi a pus la curent periodic membrii grupului cu toate problemele care meritau atenţie. A dat răspuns la discursul lui Tito, a dat răspuns la telegrama lui Rankovici, a dat răspuns întrebărilor tovarăşilor iugoslavi ş.a.m.d. Comitetul Executiv şi-a conceput unitar şi şi-a redactat în comun părerile, membrii Comitetului Executiv fiind întru totul de acord cu forma definitivă.

Comitetul Executiv cu efectivul complet, în prezenţa şi cu participarea tuturor membrilor, a dus tratative cu ambasadorul Iugoslaviei, cu reprezentanţii din Belgrad ai M.A.E. al Iugoslaviei (Seitz, Vidici), ajungându-se la opinii comune.

În afară de aceasta, Szántó Zoltán a fixat în scris împrejurările în care am ajuns la Ambasada Iugoslavă şi precedentele lor. Acestea le-am anexat scrisorii adresate lui Tito, în care am protestat împotriva acuzaţiei „de fugă”.

*

În politica regimului democrat-popular şi a partidului s-au dezvăluit contradicţii interne catastrofale în legătură cu evenimentele din octombrie.

Câştigarea majorităţii populaţiei, cucerirea maselor şi alcătuirea unei politici care să creeze o bază de masă solidă şi mai largă în vederea construirii socialismului, care să exprime voinţa poporului – în locul unei asemenea politici s-au instalat demagogia lipsită de răspundere, minciuna neînfrânată, orbirea maselor, totala neluare în seamă a voinţei şi a părerii lor. În legătură cu evenimentele maghiare din octombrie-noiembrie, multe dintre partidele frăţeşti constată acum că în Ungaria a avut rădăcini adânci regimul reacţionar horthyst, al crucilor cu săgeţi şi al fasciştilor şi că nu am exercitat împotriva lor dictatura proletariatului. Mai constată că am dus o politică economică greşită care a provocat nemulţumirea maselor, iar conducerea antipopulară şi antinaţională a lezat conştiinţa şi demnitatea naţională a poporului maghiar. Toate acestea au dus la disperare masele populare maghiare şi, în cele din urmă, la răscoală.

Rădăcinile trebuie căutate cu 10 ani în urmă. Problemele grave au apărut odată cu „anul cotiturii”. Începând de atunci, partidul a degenerat: a desconsiderat poporul, a întors spatele maselor, şi-a elaborat politica *discreţionară* în numele lor, dar fără ele, s-a sprijinit pe organele violenţei şi ale puterii după metoda bunului-plac. În viaţa publică şi politică s-au impus demagogia lipsită de orice răspundere, minciuna, aroganţa, afişarea puterii. Ceea ce a dus inevitabil la degenerarea sistemului democratic. Regimul a intrat într-o relaţie schizoidă cu poporul, împiedicându-se la fiecare pas în propriile contradicţii. Viaţa civilă s-a anihilat. Ea a fost dominată de cinism şi minciună.

Să încercăm să ne amintim: Rákosi şi ceilalţi, în decursul ultimilor 12 ani, n-au făcut altceva decât să repete că partidul nu mai fusese niciodată atât de unitar ca atunci – din an în an, se repeta: „Niciodată nu a fost atât de sănătos ca acum...”, „Tot poporul muncitor îl susţine şi-l urmează”, „întreaga naţiune se strânge în jurul lui”, „întregul popor aprobă politica lui şi şi-o însuşeşte”. Toată ţara era inundată de imnuri de laudă la superlativ.

Evenimentele au dovedit că totul a fost o *minciună* care a dat dreptate duşmanilor, care a dezvăluit urmările catastrofale ale demagogiei.

Au vorbit mereu în numele *poporului* şi al *partidului*, au minţit chiar şi atunci când şi poporul, şi masa membrilor de partid s-au ridicat cu ură şi dispreţ împotriva lor.

Acum se constată că politica economică a fost necorespunzătoare, greşită, antimarxistă, că nu a ţinut cont nici de situaţia reală a ţării, nici de interesele poporului. Şi totuşi s-au referit *tot timpul* la întregul partid, la întregul popor, la unitatea de vedere „atotcuprinzătoare” a întregii ţări. În numele partidului şi poporului au făcut primul plan cincinal, dezvoltarea excesivă a industriei grele, colectivizarea forţată a agriculturii, călcarea în picioare a legilor, anihilarea democraţiei, instaurarea samavolniciei, a dictaturii personale, cu permanentă referire, în toate cazurile, la întregul popor maghiar, la voinţa partidului şi a poporului.

Această politică antipopulară – aventurieră, aşa cum am constatat în iunie 1953 – nu a avut nicio legătură cu interesele poporului şi ale ţării. Şi totuşi, a fost însoţită de „aprobarea totală” şi „entuziasmul debordant” ale întregului popor.

În viaţa noastră socială, economică, politică şi culturală nu a existat vreun eveniment mai important, vreo hotărâre mai însemnată a partidului şi guvernului pe care întregul popor, întreaga ţară să nu le fi salutat întotdeauna cu cel mai mare „entuziasm” şi „bucurie” şi pentru realizarea cărora să nu fi depus toate eforturile. Iar când a ieşit la iveală contrariul, a fost primit cu acelaşi „entuziasm nemăsurat” ca şi răul anterior.

Toată perioada trecută, după părerea conducerii partidului şi a ţării, a fost un entuziasm continuu. Exemplul cel mai grăitor pentru această stare îl constituie alegerile. Numărul voturilor de încredere faţă de partid şi de guvern, numărul entuziaştilor pentru politica lor se apropie de fiecare dată de 100%, fără 1 – 2% sau chiar mai puţin, în

condiţiile în care masele largi ale poporului maghiar şi-au manifestat nemulţumirea crescândă faţă de politica partidului şi guvernului, care a răbufnit în evenimentele din octombrie-noiembrie 1956.

Deşi votul era secret, masele nu au „îndrăznit” să-şi exprime nemulţumirile în faţa urnelor: acolo s-au „entuziasmat” pentru politica partidului şi guvernului. În schimb, în octombrie 1956 au avut curajul să iasă în stradă şi să-şi manifeste nemulţumirile chiar cu preţul vieţii.

Este evident că manifestarea sinceră a maselor au fost evenimentele din octombrie, iar rezultatele „alegerilor” au fost minciuni şi falsificări.

În mai 1953 au avut loc alegerile pentru Adunarea Naţională. Rezultatul *este cunoscut*: victorie covârşitoare şi categorică, masele situându-se în unanimitate de partea politicii înţelepte şi măreţe a partidului şi guvernului, care a dus la fericirea şi bunăstarea poporului şi a ţării.

La o lună după alegerile pentru Adunarea Naţională, la importanta plenară a C.C. al Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria din 27 – 28 iunie 1953, s-a stabilit că politica partidului şi guvernului duce ţara spre catastrofă, este o politică aventurieră care nu ţine cont de interesele poporului, deci trebuie urgent schimbată, altfel propriul nostru popor va porni cu furcile împotriva noastră.

Pe baza hotărârii C.C., pe data de 4 iulie 1953 s-a convocat noua Adunare Naţională. Rákosi a trebuit să-şi dea demisia, iar eu am depus noul program al guvernului. Într-adevăr, atunci s-a entuziasmat şi şi-a exprimat satisfacţia întreaga ţară. S-a bucurat când noul program al guvernului a demascat politica aventurieră, directivele antipopulare şi nelegiuirile şi a cerut lichidarea acestora.

Dar cum a fost posibil ca tot acest popor să-şi fi manifestat prin alegeri „entuziasmul” pentru politica aventurieră şi antipopulară a cărei lichidare a sărbătorit-o după numai o lună? Nu este numai problema unei politici bune sau rele, după cum nu este nici problema maturităţii maselor sau problema frazelor propagandistice. La mijloc este altceva mult mai grav. Cauza trebuie căutată în însuşi

regimul politic. Numai astfel se poate explica cum de s-au putut întâmpla toate acestea în condiţiile socialismului.

Situaţia a fost de aşa natură încât partidul şi poporul au sprijinit şi au căzut de acord cu toate problemele şi întotdeauna, dar au primit deopotrivă şi contrariul acestora. „Cu entuziasm" au fost de acord şi au susţinut primul plan cincinal, realizarea lui, iar pe urmă l-au criticat cu asprime; hotărârea C.C. din martie 1955, iar în iulie 1956 tot astfel au primit ideea depăşirii greşelilor – ca până la urmă să izbucnească nemulţumirea membrilor de partid şi a maselor în evenimentele tragice din 23 octombrie 1956.

Este caracteristic pentru conducerea partidului şi ţării faptul că directivele şi linia politicii duse nu au fost formulate de către ea independent, ci primite din afară, ei rămânându-i doar să vegheze la îndeplinirea lor necondiţionată. Nici nu s-a ridicat împotriva unei asemenea linii politice; nu ea a stabilit dacă a fost o politică greşită sau nu, ci tot cei din afară care pe vremea aceea au elaborat principiile activităţii politice a guvernului. Toate „schimbările" politice şi chiar contrariul „schimbărilor" au venit din afară. Linia mereu corespunzătoare tot de acolo am primit-o, ca şi critica la adresa acestei linii. Desigur, toate acestea au fost extrem de dăunătoare. Şi au avut un mare rol în catastrofa care a survenit.

*

În evoluţia şi configurarea direcţiei evenimentelor din octombrie, guvernul a fost cu totul subordonat conducerii de partid. Toate măsurile guvernamentale au fost aprobate şi chiar indicate de către partid şi, din nou, nu din proprie hotărâre, ci prin colaborare cu cei doi tovarăşi conducători sovietici, Mikoian şi Suslov, care în timpul evenimentelor din octombrie se găseau în Budapesta şi care zilnic – chiar şi de două ori, înainte de masă şi seara – au participat la şedinţele conducerii de partid, la discutarea problemelor şi la formularea hotărârilor.

Schimbarea vechii conduceri a partidului, apoi modificarea ei de mai multe ori, crearea unui organ al puterii care să conducă partidul până la congresul acestuia, aprecierea politică a evenimentelor, abandonarea caracterului „contrarevoluţionar” şi aprecierea pozitivă, revoluţionară a lor, schimbarea liniei tactice anterioare a partidului şi a lozincilor lui, ordonarea „încetării focului”, retragerea trupelor sovietice din Budapesta etc., toate aceste măsuri de partid şi de stat s-au luat pe baza hotărârilor elaborate de către conducerea de partid de comun acord cu tovarăşii sovietici.

„Declaraţiile” guvernului au fost făcute în toate cazurile cu aprobarea prealabilă a conducerii partidului şi în deplin acord cu ea. Textele întocmite şi înaintate erau discutate în colectiv de către conducerea de partid, reformulate, iar observaţiile şi propunerile ei, trecute prin ciur şi sită, puteau ajunge – prin radio – în faţa opiniei publice.

Cu ocazia „declaraţiilor” de importanţă principială sau cu ocazia unor comunicări guvernamentale programatice, în două sau trei cazuri a fost prezent şi Kádár János; a stat împreună cu mine – la radio – în faţa microfonului şi a susţinut în numele partidului, ca prim-secretar, declaraţia guvernului, dar şi în numele său propriu.

Kádár János a expus personal la radio declaraţia-program a Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, care a întruchipat unitatea partidului şi guvernului şi consecvenţa politicii lor.

Denunţarea Tratatului de la Varşovia şi retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul Ungariei, precum şi declararea neutralităţii, în timp ce trupele sovietice (o întreagă armată de blindate) au intrat pentru a doua oară, au fost făcute de conducerea partidului şi guvernului într-un spirit de totală înţelegere.

Reorganizarea şi completarea guvernului pe baza coaliţiei celor 4 partide au fost posibile datorită poziţiei de atunci a partidului.

Ambasadorii din străinătate (polonez, român, chinez şi ai altor ţări prietene) au fost informaţi asupra tuturor acestor evenimente de conducătorii partidului.

În alte probleme – lupta împotriva bandelor contrarevoluţionare, apărarea comuniştilor, încetarea grevei şi reluarea lucrului etc. –, situaţia a fost aceeaşi.

*

În jurul aprecierii formării *coaliţiei* şi în jurul platformei se ivesc multe probleme discutabile. Pentru o analiză corectă, trebuie să fim atenţi la următoarele considerente:

Singura forţă politică din ţară, „Partidul Celor Ce Muncesc din Ungaria”, care s-a bucurat de monopolul asupra situaţiei, în zilele evenimentelor din octombrie s-a destrămat complet. Destrămarea Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria nu s-a produs brusc. Procesul a început în martie 1955. Pierzând încrederea maselor, autoritatea partidului a scăzut tot mai mult, iar acesta s-a redus la o clică antipopulară formată dintr-un grup restrâns împotriva căruia chiar şi masa comuniştilor s-a ridicat tot mai vehement. Evenimentele ce au izbucnit în octombrie – în producerea cărora un rol hotărâtor l-a avut politica antipopulară a clicii din fruntea partidului – au dus, în acele împrejurări tragice, până la capăt procesul destrămării lui.

Partidul s-a destrămat sub greutatea unor „păcate” şi greşeli grave. Au fost incapabili să conducă partidul şi statul pe drumul socialismului. Politica economică aventurieră, despotismul, spiritul de clică, politica internă ilegală, antidemocratică şi antipopulară, metodele samavolnice, lipsa spiritului naţional, umilirea literaturii naţionale, a artei şi a tradiţiilor trecutului maghiar, renunţarea la independenţă, suveranitate şi egalitate, imitarea unor metode şi obiceiuri străine etc. – aceştia sunt factorii care au măturat Partidul Celor Ce Muncesc din Ungaria din viaţa politică şi socială a ţării.

Acest partid, Partidul Celor Ce Muncesc din Ungaria, n-ar fi putut conduce mai departe ţara împotriva opiniei şi

voinţei publice şi, ceea ce este mai important, împotriva comuniştilor.

Furtuna indignării n-a măturat numai Partidul Celor Ce Muncesc din Ungaria, ci, odată cu el, şi încrederea în capacitatea de conducere a unui *singur partid*, subminând sistemul politic astfel întemeiat.

În timp ce Partidul Celor Ce Muncesc din Ungaria s-a destrămat, iar noul Partid Muncitoresc Socialist Maghiar era încă în germene, fostele partide de coaliţie (din 1945 – 1947) au reînviat rapid – partide care în realitate nu au dispărut niciodată cu totul, nu au fost niciodată organizatoric dizolvate şi au trăit un fel de viaţă naţională îngustă – şi, din această cauză, au crescut vertiginos.

Falimentul politic al Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria a făcut să crească încrederea în „opoziţie", sporindu-i prestigiul, ceea ce a însemnat şi pentru sistemul multipartit o bază solidă şi largă la nivelul maselor. Coaliţia celor patru mari partide a răspuns unor necesităţi politice şi a avut un temei propriu.

Pericolul principal pentru democraţia populară l-au reprezentat nu coaliţia partidelor şi partenerii de coaliţie, ci reacţiunea, contrarevoluţia, imperialismul, împotriva cărora s-ar fi putut lupta numai printr-o largă unitate populară, sub conducerea comuniştilor – ceea ce, de altfel, coaliţia a şi acceptat.

Democraţia populară a dispus de mari forţe *democratice* de masă, iar pentru concentrarea aliaţilor democraţi ai socialismului au fost abilitate partidele de coaliţie. În octombrie, pe lângă forţele socialiste existau şi mari forţe democratice care nu s-au alăturat contrarevoluţiei, ci au fost împotriva ei. Imaginea forţelor care stăteau faţă în faţă în octombrie nu era simplă: comunişti, respectiv contrarevoluţionari. Au existat mase democratice foarte largi care optau pentru coaliţie. Ele au rămas pe terenul democraţiei populare, au aderat la ea şi timp de doisprezece ani au luptat pentru socialism. Aceste mase au constituit barajul care i-ar fi putut împiedica pe conducătorii partidelor de coaliţie să iasă de pe terenul

socialismului, al democraţiei populare. Dimpotrivă, sprijinindu-se pe forţele democratice care într-adevăr au existat, ar fi reuşit să se împotrivească oricăror încercări de restaurare a capitalismului din partea reacţiunii şi a contrarevoluţiei. Cu sprijinul acestor forţe sociale ar fi trebuit determinată desfăşurarea evenimentelor în albia lor, şi nu împotriva lor.

În Frontul Popular – cei fără de partid –, tot aceste mase constituie sprijinul solid al democraţiei populare şi întruchiparea unităţii naţionale. Oare, în cadrul coaliţiei, cei organizaţi în partide reprezintă masa de forţă a contrarevoluţiei şi uneltele acesteia?! Nu este adevărat. În schimb, este adevărat că în Ungaria democraţia are o bază largă şi solidă la nivelul maselor. În marea lor majoritate, maghiarii nu sunt contrarevoluţionari, ci democraţi. Cei 12 ani să fi trecut fără urme, fără ca socialismul să fi lăsat urme în mase? E imposibil! De aceea nu înţelege nimeni, nici măcar comuniştii, cum de socialismul a fost reprezentat la noi de o forţă atât de mică, iar contrarevoluţia, de forţe atât de mari încât nu puteau fi învinse decât cu forţe militare externe. Această judecată izvorăşte din aprecierea greşită a forţelor şi din analiza greşită a situaţiei, care a pus pecetea contrarevoluţiei pe marea mişcare populară din octombrie.

Crearea coaliţiei a fost aşadar necesară pentru apărarea democraţiei şi împotriva contrarevoluţiei.

3. *Răspunsul redacţiei* Pravda

Ziarul de limbă maghiară din România *Előre* a prezentat în numărul din 12 februarie 1957 scrisoarea adresată redacţiei *Pravda* de cei cinci delegaţi laburişti şi răspunsul redacţiei, apărut în numărul 10 al *Pravdei* din februarie 1957.

În răspunsul său, redacţia gazetei *Pravda* susţine că eu, la 24 octombrie 1956, în ziua numirii mele ca prim-ministru, am făcut declaraţii corespondentului M.T.I.1 despre evenimentele din Ungaria şi caracterul lor.

Această afirmaţie a redacţiei *Pravda* este o invenţie, un neadevăr lipsit de orice bază. Eu nu am făcut nicio

declaraţie corespondentului M.T.I. sau altora, nici în legătură cu evenimentele din octombrie şi nici despre alte probleme. Deci declaraţia mea indicată în răspunsul redacţiei *Pravda* este o calomnie şi are ca scop inducerea în eroare a opiniei publice.

Chiar şi conţinutul „declaraţiei" trădează faptul că este vorba de o calomnie. În presupusa mea declaraţie sunt menţionate şi evenimente şi fapte care s-au întâmplat mult mai târziu, despre care la 24 octombrie 1956 nici nu puteam face declaraţii. În acea zi au avut loc tratative şi şedinţe care s-au ţinut lanţ, în sediul partidului din str. Academiei nr. 17, unde au stat majoritatea membrilor M.D.P.K.[19] şi ai guvernului. În aceeaşi zi au sosit cu avionul de la Moscova Mikoian şi Suslov, cu care am continuat să purtăm discuţii serioase la prânz şi seara.

În haosul, confuzia şi panica de atunci nici nu am avut o privire de ansamblu asupra desfăşurării evenimentelor. Într-o asemenea situaţie aş fi putut vorbi cel mult despre evenimentele ce au avut loc la 23 octombrie, în prima zi a răscoalei, dacă aş fi vorbit sau aş fi făcut declaraţii.

În legătură cu cea de-a doua problemă, redacţia *Pravda* susţine în răspunsul său că guvernul Nagy Imre s-a destrămat la 1 noiembrie 1956, după ce patru dintre membrii guvernului – Apró Antal, Kádár János, Kossa István şi Münnich Ferenc – au rupt legăturile cu acesta şi l-au părăsit. Câte afirmaţii, atâtea neadevăruri şi contradicţii.

Un guvern care are 22 – 24 de membri nu „se destramă" pentru că patru presupuşi membri îl părăsesc. Mai cu seamă nu se destramă atunci când nu patru, ci doar doi miniştri demisionează. De fapt, dintre cei citaţi, doar Kádár János şi Münnich Ferenc au fost membri ai guvernului. Nici ei nu au demisionat, ci pur şi simplu au dispărut fără urmă. Numai cercetarea începută a descoperit că la 3 noiembrie ambii au fugit, au trecut la ruşi.

---

19 Conducerea Centrală a Partidului Democrat Maghiar (n.t.).

Nici data de 1 noiembrie nu corespunde faptelor. Guvernul Kádár a depus jurământul şi a intrat în funcţiune pe 7 noiembrie. Pe 4 noiembrie, după îndepărtarea guvernului Nagy, a adresat o chemare populaţiei ţării. În afară de aceasta, nu a exercitat niciun fel de activitate guvernamentală, nu a luat măsuri şi nici măcar nu s-a aflat în capitală, ci la Moscova, iar apoi la comandamentul sovietic. Cu reprezentanţele noastre diplomatice nu a avut niciun fel de legături.

Mai târziu, din motive politice, Kádár a hotărât formarea guvernului pe data de 4 noiembrie Ulterior, lucrurile s-au schimbat, dar Kádár nici acum nu revendică decât data de 3 noiembrie la şedinţa plenară a Consiliului pe ţară al Sindicatelor Libere Maghiare – după cum scrie ziarul *Elốre* din 31.I.1957 –, Kádár János a spus în legătură cu aceasta: „Când ne-am gândit la 3 noiembrie să alcătuim guvernul, am ştiut că nu vom fi primiţi cu flori ş.a.m.d”. Deci, cum spune Kádár, *pe 3 noiembrie* doar s-au gândit să formeze guvernul, care a luat fiinţă abia pe 7 noiembrie, şi atunci numai cu câţiva membri.

Aşadar, la 1 noiembrie, Kádár şi tovarăşii – în opoziţie cu afirmaţia redacţiei gazetei *Pravda* – nu s-au gândit la formarea unui guvern. Din cele susţinute de *Pravda* reiese că ei au format guvernul înainte chiar să le fi trecut prin minte să-l formeze.

Pe 2 noiembrie, unul dintre miniştrii care au format noul guvern, Apró Antal, se afla încă în clădirea Consiliului de Miniştri. Acolo i-am predat, la cererea lui – ca să-şi salveze propria viaţă şi pe cea a familiei sale –, o scrisoare prin care-l împuterniceam să plece în Cehoslovacia şi să fie reprezentantul special al guvernului pentru organizarea ajutorului economic. (O scrisoare asemănătoare i-am făcut şi lui Kiss Károly – tot la cererea lui –, pe care l-am trimis în România cu sarcini asemănătoare.) Deci, pe 2 noiembrie 1956, Apró Antal, unul dintre întemeietorii guvernului Kádár, avea cu totul alte griji decât formarea unui guvern. Prin urmare, guvernul Kádár a putut lua fiinţă doar *după* 3 noiembrie – după părerea mea, pe 7 noiembrie. Până la

această dată, Ministerul Afacerilor Externe şi reprezentanţele noastre diplomatice şi-au continuat activitatea în numele şi din însărcinarea guvernului Nagy Imre.

De ce se străduieşte *Pravda* să declare cu orice preţ „destrămat” guvernul Nagy Imre şi să creeze guvernul Kádár?

În primul rând, dacă guvernul Nagy Imre s-a destrămat la 1 noiembrie, atunci toate măsurile, toate acţiunile diplomatice, denunţarea Tratatului de la Varşovia, declararea neutralităţii ş.a.m.d., care au intervenit după 1 noiembrie, sunt ilegale.

În al doilea rând, dacă la 1 noiembrie guvernul Nagy Imre s-a destrămat şi s-a format guvernul Kádár, acesta din urmă poate fi considerat legal de la 1 noiembrie, iar activitatea guvernului Nagy Imre devine ilegală. Nu în ultimul rând, redacţia *Pravda* este nevoită să falsifice faptele pentru a fixa ziua de 1 noiembrie ca dată când a avut loc cotitura în privinţa deţinerii puterii, de când a început să funcţioneze guvernul Kádár, deoarece altfel a doua invazie armată nu ar fi putut avea loc în niciun caz la cererea guvernului Kádár, dacă acesta a luat fiinţă doar după 3 noiembrie, iar intrarea armatelor blindate sovietice a început la 31 octombrie şi s-a terminat la 3 noiembrie, când era de-acum ocupată toată ţara. Data de 1 noiembrie este deci o ticluire, ca şi povestea „destrămării” guvernului Nagy Imre.

La întrebarea dacă guvernul Nagy Imre şi-a dat demisia sau dacă trupele sovietice l-au răsturnat, redacţia *Pravda* răspunde că „s-a destrămat”. Acest guvern, exceptând evadarea a doi miniştri, nu a dat niciun fel de semn de destrămare.

Venter a rezolvat problemele ţării în domeniul politicii interne şi externe, a luat măsuri de importanţă covârşitoare şi a dus tratative cu guvernul sovietic şi cu ambasadorul sovietic din Budapesta – deci cu puterea al cărei organ oficial (*Pravda*) vrea să prezinte un guvern ca inexistent în perioada în care s-au dus tratative cu

reprezentanţii lui. Între 1 şi 4 noiembrie am predat mai multe note verbale şi scrise guvernului sovietic. La 3 noiembrie în Parlament, apoi seara, pe aerodromul din Tököl, delegaţiile celor două guverne au dus tratative oficiale în legătură cu retragerea trupelor sovietice. În zorii zilei de 4 noiembrie am continuat tratativele cu ambasadorul sovietic Andropov.

Aşadar, până la 4 noiembrie 1956, guvernul sovietic – prin Ambasada sa din Budapesta – a fost în relaţii diplomatice strânse şi recunoscute, a manifestat relaţii bune şi a dus tratative cu un guvern deja destrămat?! Sau între timp a creat un alt guvern cu care a dus tratative într-o altă direcţie şi a încheiat convenţii?

Este deci o pură invenţie că guvernul Nagy Imre s-ar fi destrămat. Acesta nu s-a destrămat nici la 1 noiembrie, nici mai târziu. Şi nici nu şi-a dat demisia. Aceste maşinaţii şi falsificări nu pot fi acoperite, mascate.

Răspunsul redacţiei *Pravda* este un răspuns negândit, care poate fi foarte uşor atacat. Omul mincinos poate fi ajuns mai repede decât un câine şchiop.

Asupra celorlalte pălăvrăgeli nu merită să ne oprim.

*

Una dintre acuzaţiile împotriva guvernului Nagy Imre este formulată astfel: „a deschis drumul contrarevoluţiei” prin faptul că s-a dat înapoi pas cu pas, a alunecat din ce în ce mai mult spre dreapta şi, în sfârşit – cum constata *Pravda* în răspunsul său la întrebarea deputaţilor Partidului Muncitoresc Englez –, a capitulat în faţa reacţiunii. Aceste constatări sunt în contradicţie cu acele argumente şi puncte de vedere cu care vor să dovedească caracterul contrarevoluţionar al evenimentelor din octombrie.

Cum am putut deschide eu şi guvernul drumul contrarevoluţiei dacă toate evenimentele din octombrie-noiembrie – aşa cum se afirmă în hotărâri de partid şi în alte documente – „au avut de la început caracter contrarevoluţionar”, iar „cercurile imperialiste din străinătate şi organizaţiile lor ilegale din interior” le-au

organizat de mult şi le-au pus la cale în mod planificat. 23 octombrie, mişcările de masă, demonstraţiile nu au fost decât semnalul!

Eu, la 23 octombrie şi timp de un an şi jumătate înaintea acestei date, nu am desfăşurat niciun fel de activitate politică şi publică. La 23 şi 24 octombrie, Gerö Ernő era prim-secretarul partidului, iar Hegedűs András, prim-ministru. Pe 23 octombrie, Gerö Enrö a ţinut un discurs. Ei se aflau în fruntea partidului şi a ţării când au izbucnit şi au evoluat evenimentele pe care hotărârea de partid le consideră contrarevoluţionare.

Eu a trebuit să vin la conducerea guvernului pe baza hotărârii partidului, în focul răscoalei, al luptelor armate, al „contrarevoluţiei". Dacă nu primeam postul de prim-ministru, ceea ce era mult mai comod, şi nu mă expuneam unor groaznice hărţuieli şi acuzaţii, m-ar fi calificat pe drept ca dezertor şi m-ar fi exclus din rândurile comuniştilor.

Într-una din cele mai furtunoase perioade din istoria patriei noastre, mi-am asumat sarcina şi m-am dus acolo unde m-a trimis partidul. Am văzut întorsătura tragică a evenimentelor şi am simţit enorma răspundere, am ţinut cont şi de faptul că o să cad în luptă, că o să fiu victima unei epoci politice grele de păcate faţă de popor şi naţiune, când cei responsabili au fugit din faţa catastrofei provocate de ei. Urmările păcatelor lor trebuiau şi trebuie suportate de mine.

Nu numai că am fost împins în mijlocul unei tragedii naţionale, în locul unor vinovaţi dispăruţi, ca să încerc să liniştesc marea înfuriată a mulţimii şi să salvez ce se mai putea salva, dar am fost lăsat singur în fruntea ţării: conducătorii au fugit care încotro, cei mai mulţi în străinătate, partidul s-a descompus, iar din forţele organizate n-a mai rămas nici urmă. Acestei situaţii i-a pus capac fuga lui Kádár şi Műnnich, care şi-au părăsit postul şi locul unde au fost puşi fără nicio vorbă, în perioada cea mai critică.

Desigur, Kádár János a amintit în mai multe

discursuri, pentru propria-i justificare, că Nagy Imre trebuia să-şi părăsească postul atunci când a văzut că nu e în stare să facă faţă sarcinilor. Prin fuga lor, au creat o asemenea situaţie care extrem de greu s-a putut ţine în frâu, iar ulterior, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, m-au tras la răspundere: de ce nu am făcut faţă situaţiei sau de ce nu am plecat şi eu, de ce nu am urmat exemplul lor?

Părerea mea e că abia atunci aş fi fost trădător.

*

Volumul al II-lea al *Cărţii Albe* editate de guvernul maghiar despre contrarevoluţie, pe baza mărturisirilor martorilor oculari, prezintă amănunte despre luptele ce au avut loc la Radio. În multe privinţe, datele nu corespund realităţii, iar cea mai mare lacună este aceea că volumul nu vorbeşte despre politica anterioară şi evenimentele care au provocat luptele, între care există o strânsă legătură.

La 23 octombrie 1956, spre seară, m-a căutat de mai multe ori la telefon de la Radio Benke Valeria. La repetatele ei apeluri, seara, pe la orele 7 – 8, m-am dus la telefon. Mi-a comunicat că la Radio au sosit mase mari de tineri şi au înconjurat clădirea. A sosit la ea o delegaţie care cerea ca Radioul să transmită revendicările lor, formate din 14 (sau 16) puncte. Ce să facă? I-am comunicat răspunsul meu, şi anume că eu nu-i pot da niciun sfat, să ceară sfatul Biroului Politic. Părerea mea era că dacă transmiterea revendicărilor ar calma tineretul, atunci ele trebuie transmise. Benke m-a informat că a vorbit cu C.C. al partidului, iar cei de acolo erau împotrivă, fiind de părere că revendicările nu trebuie transmise. Ulterior – la 24 octombrie – am aflat de la Benke că Biroul Politic a interzis satisfacerea revendicărilor tineretului.

Cunosc revendicările tineretului. Nu am fost de acord cu una-două formulări. Dar, dacă nu din alt motiv, măcar din luciditate politică, ele ar fi trebuit transmise şi satisfăcute. Acest gest ar fi fost primit cu mare satisfacţie de tineret. Puteau fi separaţi – încă de pe atunci – cei care ar fi vrut să folosească demonstraţia pentru tulburarea

ordinii. Tineretul însuşi s-ar fi întors împotriva lor. Astfel, contrarevoluţia ar fi putut fi izolată şi înăbuşită în faşă.

În schimb, Biroul Politic – în primul rând Gerö Ernő şi Hegedűs András – a respins revendicările tineretului ca o demonstraţie de forţă şi ca să apere „prestigiul”, imaginea partidului. Din orbire plină de păcate şi dintr-o pornire duşmănoasă şi rigidă, ei au provocat evenimentele sângeroase de mai târziu, ei au împins demonstraţia paşnică spre luptele armate tragice. Printr-o asemenea comportare provocatoare, Biroul Politic, în loc să liniştească tineretul şi să-l alăture partidului, l-a aruncat în braţele nemulţumiţilor turbulenţi, pe atunci încă neputincioşi. Dacă nu s-ar fi întâmplat astfel, evenimentele din octombrie ar fi luat un cu totul alt curs. Seara, pe la orele 7, atitudinea Biroului Politic a împins evenimentele într-o direcţie fatală. Cuvântarea lui Gerö, pe care posturile de radio au transmis-o seara la ora 8 şi pe care mulţimea a ascultat-o prin difuzoarele instalate în stradă, a turnat gaz pe foc.

Frazeologia mincinoasă a discursului, ameninţările sale arogante, precum şi promisiunile care nu spuneau nimic au produs o amărăciune definitivă. Ascultând discursul lui Gerö, cerinţa tineretului ca declaraţia să fie radiodifuzată a devenit şi mai categorică.

Benke a mai spus prin telefon că ar fi bine dacă cineva din conducere ar vorbi maselor. M-a rugat să vorbesc eu, pentru că pe mine mă solicita mulţimea şi nimeni din conducere nu era dispus să se ducă să-i vorbească.

I-am comunicat lui Benke că eu trebuie să ajung la Parlament, unde sunt circa 200.000 de oameni care mă aşteaptă. Mai multe delegaţii, Veres Péter, Dezsy Tibor, Halász József şi alţii, au venit după mine cu maşina, aşa că eu mă voi duce să le vorbesc maselor. De acolo mă voi duce la Radio. După ce am vorbit mulţimii din balconul Parlamentului aproximativ o jumătate de oră şi lumea a început să se împrăştie treptat, am vrut să ajung la Radio, cu atât mai mult cu cât în timpul discursului şi după aceea

am primit mesaje telefonice unul după altul ca imediat să pornesc spre Radio.

Numeroşi conducători ai tineretului erau în clădirea Parlamentului, în aceeaşi cameră cu mine (camera lui Erdei Ferenc). Erdei şi cu mine ne-am străduit să-i determinăm pe conducătorii tineretului să meargă împreună cu noi fără întârziere la Radio, să vorbească tineretului, să-l liniştească şi să prevină tulburări mai mari. Eu am vrut să merg cu ei, însă doi membri ai Biroului Politic, Hidas Antal şi Mekis József, mi-au comunicat că punctul de vedere al Biroului Politic este ca eu să nu mă duc la Radio, ci neîntârziat să ajung la Comitetul Central al partidului, unde sunt aşteptat. Cu toate argumentele mele că eu trebuie să fiu la Radio pentru a linişti mulţimile, că ele nu se împrăştie deoarece mă aşteaptă şi vor să audă discursul meu, cei doi au continuat să repete punctul de vedere al Biroului Politic, aşa că a trebuit să merg cu ei în str. Academiei nr. 17.

Convingerea mea fermă este că dacă seara, în jurul orei 7, s-ar fi radiodifuzat declaraţia sau chemarea tineretului, ba mai mult, dacă seara la ora 9, când mulţimea din faţa Parlamentului a început să se împrăştie, m-aş fi dus la Radio şi le-aş fi vorbit comunicându-le că Radioul acceptă dorinţa tineretului şi va transmite chemarea lor, cei de acolo ar fi primit ideea cu un uriaş entuziasm, s-ar fi liniştit şi în felul acesta s-ar fi putut evita evenimentele sângeroase ce au urmat. Dacă nu s-a întâmplat aşa, răspunderea îi revine Biroului Politic, în primul rând lui Gerö Ernő şi Hegedűs András.

Deci punctul de vedere că atacul împotriva Radioului a fost o acţiune contrarevoluţionară bine pregătită, organizată dinainte, nu corespunde realităţii şi este o minciună ordinară. În acest sens, trebuie arătat că un păcat grav al membrilor Biroului Politic este laşitatea lor fără margini. De la începutul evenimentelor din 23 octombrie, nimeni dintre membrii Biroului Politic nu a avut curajul să meargă şi să vorbească în faţa maselor. În ceasurile cele mai critice ale primelor zile, niciunul nu s-a

arătat în faţa poporului. Iar mai târziu s-au ascuns cu atât mai mult.

Dintre membrii guvernului şi din conducerea partidului, numai eu am vorbit, am stat faţă în faţă cu mulţimea, eu am stat de vorbă cu delegaţiile muncitorilor, ţăranilor, intelectualilor, tineretului, soldaţilor etc., din Budapesta şi provincie. În afară de mine, nimeni altcineva din partea conducerii partidului şi guvernului nu a tratat cu delegaţii răsculaţilor şi ai grupurilor înarmate. Stau mărturie acestor laşităţi ruşinoase o mulţime de fapte. Cei mai laşi au fost cei care sunt cei mai zgomotoşi. Unde au apărat Apró, Kiss, Marosán democraţia populară şi socialismul? Când şi unde a ieşit Kádár János în faţa mulţimii, când a vorbit maselor faţă în faţă, când a primit măcar o delegaţie, ca să nu mai vorbim de delegaţiile înarmate ale răsculaţilor? Niciodată în zilele din octombrie şi noiembrie, până la 4 noiembrie 1956.

Comportarea membrilor Biroului Politic în zilele evenimentelor din octombrie este o pată ruşinoasă şi marchează falimentul moral al conducerii partidului. Conducătorii comunişti nu trebuie să se joace cu viaţa lor fără rost, să se angajeze în riscuri inutile, este adevărat! însă nu sunt conducători şi cu atât mai puţin comunişti cei care în perioada politicii antipopulare a clicii Rákosi-Gerő – politică pe care şi ei o condamnă astăzi – n-au avut curajul să se ridice împotriva lui Rákosi şi Gerö, deoarece le-a fost frică pentru viitorul lor, pentru viaţa lor şi a familiilor lor. Tot aceşti „conducători comunişti" au devenit şi mai laşi când a fost vorba de soarta democraţiei populare şi a socialismului. Au dispărut, s-au evaporat, au fugit. Nu s-a găsit niciunul care să fi avut curajul să se aşeze în fruntea mulţimii, care să fi luat parte la luptele duse împotriva contrarevoluţiei, care să fi luat arma în mână pentru apărarea cauzei socialismului. Vina lor de neiertat constă în aceea că, în locul lor, pentru apărarea regimului democrat-popular maghiar, au trimis tancurile sovietice. În Ungaria, conducătorii comunişti au contribuit cel mai puţin la apărarea socialismului. Este o catastrofă morală

ireparabilă. Şi aceste cadavre morale îndrăznesc acum să vorbească despre „trădarea guvernului Nagy Imre”, despre „politica trădătoare a grupului Nagy Imre şi Losonczy”!! Nagy Imre şi grupul său politic au rămas la postul lor, au primit însărcinările şi şi-au asumat răspunderea pentru tot ce le-a încredinţat poporul şi partidul, până când au fost îndepărtaţi prin forţă armată şi siliţi să-şi părăsească poziţia.

*

În prefaţa volumului al II-lea al *Cărţii Albe* editate de către guvernul maghiar se scrie că, la 1 noiembrie, postul de radio „Europa Liberă” a pretins denunţarea Tratatului de la Varşovia şi Nagy Imre a răspuns acestuia. Afirmaţia este o ticluire răuvoitoare. În legătură cu această problemă trebuie cunoscute următoarele:

Tratatul de la Varşovia, încă de la încheierea sa, a produs un efect extrem de negativ în ţară.

Nu numai poporul, ci şi cele mai largi categorii ale membrilor de partid au primit cu antipatie tratatul şi l-au privit ca pe un nou pas pe calea afirmării tendinţelor de asuprire din partea sovieticilor, care au pus în pericol independenţa ţării, au lezat suveranitatea naţională şi au demonstrat în mod provocator inegalitatea de tratament în cadrul acestui tratat. Opinia publică largă l-a considerat plin de posibilităţi conflictuale şi s-a temut ca teritoriul ţării să nu devină o arenă de luptă. Astfel gândeau nu contrarevoluţionarii şi reacţionarii, ci mase de patrioţi. Ideea ieşirii din tratat s-a ivit chiar de la crearea lui, ulterior a prins contur şi, până la evenimentele din octombrie, a devenit pe drept problema care, alături de cerinţa independenţei, se situa în fruntea opoziţiei faţă de lezarea demnităţii noastre naţionale.

Cine a coborât în mijlocul maselor, cine a avut legături strânse cu poporul, acela ştie că, înainte de evenimentele din octombrie, situaţia reală era deja următoarea:

Revendicarea ţâşnea din rândurile maselor şi nu era nevoie de postul de radio „Europa Liberă”. Că aceasta a

fost revendicarea cea mai importantă o dovedeşte mai bine decât orice şi faptul că, în prima declaraţie guvernamentală pe care am citit-o la radio, trebuia făcută referire la această problemă. Conducerea partidului a tratat cu Mikoian şi Suslov chestiunea declaraţiei guvernamentale. Şi ei au recunoscut că, din cauza atmosferei existente la nivelul maselor, nu se poate ocoli problema retragerii trupelor sovietice aflate pe teritoriul ţării în baza Tratatului de la Varşovia.

Am pus această problemă şi Mikoian a fost de acord cu textul declaraţiei. Mai departe nu am acţionat, dar şi aceasta dovedeşte că problema era vie în mijlocul maselor şi că nu a fost transmisă contrarevoluţionarilor de postul de radio „Europa Liberă". Revendicarea nu a fost a contrarevoluţionarilor, ci a maselor populare, care au aşteptat răspuns. Primul răspuns al guvernului nu a mulţumit masele populare, iar acestea şi-au ridicat glasul, atacându-mă şi pe mine.

În acele zile, conducătorii guvernului şi partidului şi-au adus hotărârile la cunoştinţa maselor în adunările la locurile de muncă. În toate adunările, fără nicio excepţie, chestiunea denunţării Tratatului de la Varşovia a figurat printre cele mai importante revendicări.

Că una dintre revendicările cele mai importante ale mişcărilor de mase a fost ieşirea din tratat o dovedeşte şi faptul că în acele zile au venit în masă delegaţii din Budapesta şi din provincie la sediul partidului şi al Consiliului muncitoresc, majoritatea lor fiind delegaţii ale muncitorilor, iar printre revendicările fiecăreia s-a numărat şi aceea a denunţării Tratatului de la Varşovia şi a retragerii trupelor sovietice.

Nimeni nu poate susţine că avalanşa de hotărâri şi delegaţii din toată ţara era opera contrarevoluţionarilor, că aceştia au grăbit cererea de denunţare a Tratatului de la Varşovia. Cu atât mai mult cu cât cei care au scris textele hotărârilor, conducătorii şi membrii delegaţiilor, în cele mai multe cazuri, au fost comunişti. La fel s-a întâmplat chiar şi cu delegaţiile formaţiunilor de răsculaţi înarmaţi:

majoritatea conducătorilor şi participanţilor au fost comunişti. Am întrebat fiecare delegaţie – inclusiv pe cea a răsculaţilor – dacă numără în rândurile ei membri de partid comunişti. Şi-au prezentat carnetele de membri şi a trebuit să mă conving că majoritatea delegaţilor erau membri de partid.

Şi aceasta dovedeşte că cererea de a denunţa Tratatul de la Varşovia a fost o revendicare a maselor de oameni faţă de care nu ne puteam izola. Aşadar, lozinca a fost fixată nu de postul de radio „Europa Liberă", ci de masele populare maghiare care şi-au stabilit revendicările faţă de guvern. Deci măsura guvernului a însemnat satisfacerea voinţei poporului maghiar.

Noi n-am făcut decât să exprimăm voinţa poporului maghiar prin hotărârea guvernului de a denunţa Pactul de la Varşovia. Acest fapt nu poate fi schimbat de „părerea" redacţiei *Pravda*, potrivit căreia denunţarea Pactului de la Varşovia a fost o măsură politică a unui conducător care şi-a pierdut capul şi a luat o hotărâre în favoarea reacţiunii, împotriva intereselor poporului maghiar. Nu a hotărât prim-ministrul Nagy Imre, ci guvernul maghiar.

Ceea ce este şi ceea ce nu este în interesul poporului maghiar stabileşte guvernul maghiar, şi nu redacţia gazetei *Pravda*, care se vede că a pierdut măsura o dată ce s-a instalat în locul guvernului maghiar. Ce altceva semnifică tonul şi argumentarea *Pravdei* dacă nu o nouă manifestare a şovinismului de mare putere tocmai din partea acelora care scriu şi vorbesc cel mai mult despre internaţionalism şi egalitatea în drepturi a popoarelor?

*

Firul „Meditaţiilor" îl întrerup aici. Restudiind cele peste 550 de pagini, am ajuns la convingerea că este mai bine să mă opresc.

Pe aceste pagini cu certitudine sunt multe fapte obiective, adevăruri istorice, portretul fidel al unor situaţii, constatări şi aprecieri dintre care unele cu siguranţă că sunt necunoscute nu doar opiniei publice, ci şi unor cercuri mai restrânse. Totuşi, în multe privinţe, punctele

de vedere redate mai sus nu sunt potrivite pentru a fi luate ca temei al unor concluzii teoretice şi politice.

Sub influenţa evenimentelor – ceea ce este inevitabil –, au ieşit în evidenţă unilateralitatea, subiectivismul, insuficienţa unei priviri critice şi concluziile greşite ce rezultă de aici. Un rol nu mai puţin important au avut aici supărarea şi jignirea mea personală. Toate acestea vor trebui odată eliminate din acest material, deoarece împiedică analiza într-un spirit marxist, iar acum duc la concluzii greşite.

Păstrez materialul întrucât conţine multe fapte şi fixează multe evenimente. Cândva, în împrejurări mai liniştite, cu capul mai limpede, am să încep prelucrarea fidelă şi partinic-marxistă a evenimentelor din octombrie.

II

NAGY IMRE: SCRISORI DE LA SNAGOV

Scrisori către unguri

Dosar nr. 40041, vol. 5

Scrisoarea din 21 decembrie 1956

21 decembrie 1956

Traducerea unei scrisori scrise de Nagy Imre *către*:

Guvernul revoluţionar muncitoresc-ţărănesc al Republicii Populare Maghiare şi

Comitetul Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar Budapesta în ciuda tuturor încercărilor mele, a cererilor şi revendicărilor mele, numai astăzi, 21 decembrie 1956, am reuşit să iau cunoştinţă de schimbul de scrisori ce a avut loc între guvernul maghiar şi român la 22 noiembrie 1956, în legătură cu problema aşa-zisului „grup Nagy Imre”, care, după declaraţiile celor două guverne, a devenit un acord între cele două state. Scrisoarea a fost semnată din partea maghiară de Sebes Mihály, locţiitorul ministrului de Externe, iar din partea română de Mălnăşanu, locţiitorul ministrului de Externe.

În legătură cu acordul încheiat între guvernul Republicii Populare Maghiare şi guvernul Republicii Populare Române, doresc să aduc la cunoştinţa guvernului maghiar şi Comitetului Central al M. Sz. M.P. următoarele:

În legătură cu evenimentele petrecute înaintea deportării noastre, doresc să precizez – fără a intra în analiza propriu-zisă a motivării politice a scrisorii – că afirmaţiile neconcordante cu faptele pe care le conţine scrisoarea sunt menite să inducă în eroare guvernul, conducerea centrală a M. Sz. M.P. şi opinia publică.

Grupul nostru a părăsit clădirea Ambasadei Iugoslave, unde a stat între 4 şi 22 noiembrie, pe baza înţelegerii încheiate la 21 noiembrie 1956 între guvernul iugoslav şi maghiar, care stipula întoarcerea noastră liberă la domiciliile noastre, de asemenea că faţă de noi nu se vor lua măsuri represive şi că este garantată securitatea noastră personală.

Această înţelegere a intrat în vigoare în dimineaţa zilei de 22 noiembrie 1956, dată la care pe baza acestui acord am părăsit Ambasada Iugoslavă, când încă nu exista vreun acord între guvernul maghiar şi cel român. Dovadă este şi faptul că în noaptea de 22 noiembrie 1956, după ce am fost dus sub paza forţelor armate sovietice, sub paza organelor de

Securitate militare sovietice în sediul acestora, m-a vizitat un membru al delegaţiei guvernamentale române, Walter Roman – la cererea „tovarăşilor conducători români şi maghiari”, mai precis din însărcinarea lui Gh. Gheorghiu-Dej şi Kádár János –, cu scopul ca în interesul desfăşurării evenimentelor să plecăm de bunăvoie în România pentru două-trei luni şi în acest sens să dau o declaraţie.

L-am rugat pe Walter Roman ca să comunice celor care l-au însărcinat că eu n-am să părăsesc Ungaria de bunăvoie şi din proprie voinţă şi nici nu dau declaraţii în acest sens. Probabil după răspunsul meu, a apărut schimbul de scrisori româno-maghiar din 23 noiembrie 1956 în chestiunea grupului Nagy Imre, lucru care reiese clar şi din conţinutul scrisorii.

Din schimbul de scrisori româno-maghiar nu corespunde realităţii afirmaţia după care noi – adică grupul Nagy Imre – am cerut de la bun început să părăsim

teritoriul ţării şi să plecăm în una dintre ţările socialiste. În schimb, este adevărat că Kádár János prin reprezentanţii guvernului iugoslav ne-a comunicat că opt persoane din grupul lui Nagy Imre, aflate la Ambasada Iugoslavă, nu vor putea rămâne în ţară nici dacă vor da guvernului maghiar declaraţia dorită. Aceste opt persoane: Nagy Imre, Jánosi Ferenc, Losonczy Géza, Donáth Ferenc, Haraszti Sándor, Szilágyi József, Tánczos Gábor şi soţia lui, Rajk Julia. Adevărul este că noi am fi vrut să rămânem în ţară, iar guvernul Kádár de la bun început a depus eforturi pentru îndepărtarea noastră, în acelaşi timp el dând declaraţii peste declaraţii că numai de noi depinde întoarcerea noastră la viaţa politică şi participarea la activitatea partidului şi guvernului.

După părăsirea Ambasadei Iugoslave, am fost prinşi de formaţiile armatei sovietice, în prezenţa organelor de Securitate în haine civile, ca şi în prezenţa unor membri ai Ambasadei Sovietice, în general cunoscuţi de noi, şi am fost duşi sub paza maşinilor blindate şi a mitralierelor la sediul organelor Securităţii sovietice militare aflat în Şcoala Militară „Rákoczy Ferenc”, unde am fost predaţi unor unităţi înarmate. Şi aici au fost prezenţi membrii Ambasadei Sovietice din Budapesta.

A doua zi după-masă, la 23 noiembrie 1956, de asemenea sub paza maşinilor blindate sovietice, în autobuze închise militare sovietice, pe drumuri ocolite, ne-au transportat la aeroportul din Ferihegy. De aici ne-au transportat cu două avioane sovietice, sub paza organelor Securităţii sovietice şi a soldaţilor sovietici. Membrii Ambasadei Sovietice au stat în avion până la plecarea noastră.

Împotriva amestecului grosolan al diplomaţilor sovietici şi al forţelor armate sovietice, care încalcă grav drepturile cetăţeneşti maghiare ca şi drepturile internaţionale, am protestat energic de mai multe ori şi protestez şi pe această cale. Acest amestec a însemnat deportarea ilegală a grupului Nagy Imre cu ajutorul forţelor armate sovietice.

Acest acord româno-maghiar se referă la acordul de prietenie şi ajutor reciproc existent între Republica Populară Maghiară şi Republica Populară Română, pe baza căruia a luat fiinţă acordul privind plecarea grupului Nagy Imre în România. Trebuie să constat că acordul amintit nu conţine niciun punct care ar face posibilă deportarea unui cetăţean al unui stat pe teritoriul altui stat din motive politice sau alte considerente. Dreptul internaţional nu recunoaşte deportările sub nicio formă, deci nici sub forma acordului amintit. Cu atât mai puţin recunoaşte posibilitatea deportării cetăţenilor oricărui stat pe teritoriul altui stat prin forţele armate ale unei terţe puteri, aşa cum s-a întâmplat în cazul nostru prin intervenţia forţelor armate sovietice.

Acordul româno-maghiar încheiat în legătură cu problema grupului Nagy Imre este în contradicţie cu drepturile internaţionale şi cu oricare drept existent, ca şi cu regulile internaţionale şi se poate considera ca un act ilegal.

Aşa-zisul guvern revoluţionar muncitoresc-ţărănesc, care a încheiat un acord cu guvernul Republicii Populare Române privind îndepărtarea grupului Nagy Imre în România, a procedat ilegal chiar şi în sensul legilor maghiare. Nici Constituţia maghiară, nici legislaţia publică nu cunosc un asemenea aliniat juridic care ar întemeia legal deplasarea forţată a cetăţenilor maghiari pe teritoriul unui stat străin cu ajutorul forţelor militare ale unei terţe puteri. Constituţia maghiară, dreptul public maghiar, legile maghiare nu recunosc deportarea sau expulzarea ca aliniat juridic. În consecinţă, acordul româno-maghiar în chestiunea grupului Nagy Imre a fost un act ilegal atât din punctul de vedere al Constituţiei maghiare, cât şi din punctul de vedere al dreptului civil şi al legilor maghiare, ca atare este lipsit de orice bază legală.

În sensul acordului, grupul lui Nagy Imre se află în România pe baza respectării uzanţelor internaţionale, bucurându-se de ospitalitate pe baza respectării drepturilor cetăţeneşti ale Republicii Populare Maghiare.

După părerea mea şi în conformitate cu uzanţele internaţionale, în oricare ţară civilizată – astfel şi în România –, orice cetăţean maghiar care se află în ţara respectivă pe baza dreptului de ospitalitate, în măsura în care nu contravine legilor ţării respective – în acest caz legilor R.P.R. –, are dreptul la mişcare liberă. Însă, în contradicţie cu toate acestea, situaţia grupului Nagy Imre demonstrează că guvernul R.P.R., fără ştirea guvernului maghiar sau poate printr-un acord tacit, nu aplică principiile de bază ale acestui acord faţă de persoanele grupului, mai mult, le încalcă în mod grosolan.

Faptele arată că faţă de membrii grupului Nagy Imre nu sunt aplicate normele dreptului internaţional şi nici principiile stabilite în acord privind drepturile cetăţenilor maghiari în străinătate, ei fiind lipsiţi de libertate şi deportaţi sub supravegherea unei paze armate. împotriva acestei situaţii protestez energic şi cer respectarea drepturilor noastre cetăţeneşti stabilite în acord şi schimbarea imediată a situaţiei noastre deplorabile.

Faptele care dovedesc că suntem lezaţi în drepturile noastre sunt următoarele[20]:

— Drept de ospitalitate

— Normele internaţionale

— Drepturile cetăţeneşti

— [...] în deportare [...]

— [...] necunoscut [...]

— Guvernul şi C.C. să discute şi să trimită o comisie să cerceteze. Dacă nu întrevede lichidarea situaţiei, să creeze condiţii pentru plecarea în altă ţară.

Provizoriu. Dreptul la cuvânt posibilităţi pentru muncă plimbare radio relaţii maşină de scris

Scrisoarea din 11 ianuarie 1957

Snagov, 11 ianuarie 1957 Exemplar nr. 1

Către:

Comitetul Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar şi

---

20 Aici textul se întrerupe, acest punct fiind schiţat pe o altă pagină (n.t.).

Guvernul Republicii Populare Maghiare.
Budapesta

A trecut mai mult de o lună şi jumătate de când împotriva voinţei şi protestului nostru am fost transportaţi – aşa-zisul grup Nagy Imre – pe teritoriul Republicii Populare Române. Transportarea şi şederea noastră aici sunt reglementate prin acordul încheiat între guvernul maghiar şi român, semnat la 22 noiembrie 1956. După sosirea noastră, tov. Bodnăraş, membru al Biroului Politic al Partidului Muncitoresc Român şi prim-locţiitor al preşedintelui Consiliului de Miniştri, în cursul unei discuţii, mi-a comunicat printre altele că, în perioada şederii noastre în România, va ţine legătura cu noi Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, acesta se va ocupa cu situaţia şi problemele noastre. De câteva săptămâni, această situaţie s-a schimbat radical. Cu toate că am cerut de mai multe ori, în scris şi verbal, nimeni dintre membrii sau reprezentanţii C.C. al P.M.R. nu ne-a căutat, n-a venit în contact cu mine, iar la întrebările mele n-am primit răspuns. De asemenea, au lăsat fără răspuns şi cererile mele adresate C.C. Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar.

Deci, pe linie de partid, nu am niciun fel de legătură şi nici nu am posibilitate să mi le creez, având în vedere completa mea izolare. Acelaşi lucru este valabil şi pentru ceilalţi membri ai grupului. Deci relaţia noastră faţă de partid, ca şi situaţia noastră de partid nu sunt clarificate, dar nu din vina noastră. În acelaşi timp, în hotărârile partidului, ca şi în articolele apărute în presa de partid se fac aprecieri şi constatări în legătură cu poziţia şi atitudinea noastră politică, mai ales în legătură cu rolul pe care l-am avut în evenimentele maghiare din octombrie-noiembrie, de unde se pot trage concluzii că în problema noastră sau, mai bine zis, în problema unora dintre noi, ca şi în problema noastră ca „grup” s-au luat hotărâri fără prezenţa noastră şi fără să fim întrebaţi. Acest lucru este în contradicţie cu cerinţele elementare ale democraţiei interne de partid, înseamnă încălcarea brutală a

drepturilor membrilor de partid şi continuarea metodelor păcătoase din trecut. Protestez vehement împotriva acestui procedeu şi, în caz că în problema noastră nu s-au luat încă hotărâri, protestez împotriva acestor tendinţe. Cercetarea situaţiei noastre de partid se poate face numai împreună cu noi, cu participarea şi ascultarea noastră, şi numai pe baza unui asemenea procedeu se pot lua hotărâri. Eu am fost membru al primei Comisii Executive a P.M.S.M., împreună cu ceilalţi tovarăşi din grupul nostru. Mai mult, majoritatea membrilor primei Comisii Executive a P.M.S.M. – în afară de Kádár János şi Kopácsi Sándor –, se află aici, împreună cu mine, în România. Despre activitatea şi răspunderea colectivă a conducătorilor de partid din acea perioadă sau despre răspunderea personală a unor membri din conducere nu se pot lua hotărâri fără ei – acest lucru ar încălca grav principiile democraţiei de tip leninist a vieţii interne de partid –, din această cauză aceste probleme pot fi şi trebuie discutate cu noi, după întoarcerea noastră în ţară, de către organele competente ale partidului. Însă nu numai partidul, dar nici organele guvernului maghiar nu au stat de vorbă cu noi niciodată în perioada şederii noastre aici. După o lună de la sosirea noastră, am luat cunoştinţă – nu de la organele maghiare, ci de la cele româneşti – despre existenţa acordului dintre guvernul român şi maghiar semnat la 22 noiembrie 1956, care cuprinde condiţiile şederii în România a aşa-zisului grup Nagy Imre.

În legătură cu problemele privind situaţia noastră – cu toate că am cerut de mai multe ori, totuşi n-am reuşit să discut cu tovarăşul Keleti Ferenc, ambasadorul guvernului maghiar din Bucureşti. Deci nici conducerea de partid şi nici guvernul maghiar nu ţin sau nu doresc să reia legătura cu noi.

În asemenea împrejurări este de înţeles de ce repetatele noastre proteste la guvernul şi partidul român – care nu respectă acordul în legătură cu noi – s-au dovedit pe deplin inutile. Conform acordului încheiat între cele două guverne în legătură cu grupul nostru, noi ne-am afla

pe teritoriul Republicii Populare Române pe baza respectării uzanţelor internaţionale de ospitalitate, ca şi pe baza respectării drepturilor internaţionale şi a celor cetăţeneşti. Situaţia noastră reală este dovada încălcării grosolane a acestor principii şi condiţii. În realitate, noi suntem deportaţi aici, nu putem părăsi domiciliul nostru forţat, nu avem posibilitate de mişcare şi nu avem nici libertate personală, suntem sub paza organelor de Securitate române, militare înarmate şi civile, suntem izolaţi nu numai de lumea exterioară, ci şi noi între noi, nu putem comunica între noi nici în scris şi nici prin contacte personale, corespondenţa e interzisă, scrisorile noastre sunt confiscate, presă primim foarte rar.

Această situaţie înjositoare nu o putem schimba din propriile noastre puteri, iar partidul şi guvernul maghiare sunt complet indiferente faţă de situaţia şi problemele noastre.

A trecut o lună şi jumătate în asemenea condiţii. Pe drept se ridică întrebarea: ce intenţii are partidul şi guvernul cu acest grup sau cu unii membri din grup? Oare a făcut demersuri guvernul în vederea respectării de către partea română a acordului semnat de el? Pentru când prevede întoarcerea noastră acasă? Cât timp vom fi încă nevoiţi să stăm departe de ţară şi, dacă această chestiune este de durată, ce alte măsuri crede de cuviinţă să ia, având în vedere că în grup, cu tot cu membrii de familie, sunt 40 de persoane – dintre care 27 adulţi şi 13 copii, din care 8 copii au obligaţie şcolară – ale căror situaţie şi soartă nu pot fi indiferente partidului şi guvernului, cu atât mai puţin cu cât poartă răspundere pentru ele.

Prin prelungirea întoarcerii noastre acasă se ridică problema mutării noastre din România într-o a treia ţară. Acordul româno-maghiar din 22 noiembrie 1956 prevede şi ne asigură posibilitatea plecării noastre într-o altă ţară, dacă noi cerem acest lucru şi dacă guvernul maghiar îşi dă acordul. Cu privire la această problemă – în cazul că întoarcerea noastră acasă se va mai prelungi –, cer Comitetului Central al P.M.S.M. şi guvernului maghiar ca,

până când ne vom putea întoarce acasă, să-şi dea acordul să ne putem muta – în cazul că guvernul iugoslav va dori să ne asigure această posibilitate – pe teritoriul Republicii Populare Federative Iugoslavia.

Un lucru este cert, că situaţia noastră actuală nu se poate menţine pe un timp mai îndelungat. Şi dacă partidul şi guvernul maghiare, în pofida cererii noastre, nu vor lua măsuri urgente să schimbe această situaţie, atunci vom fi nevoiţi – în interesul apărării drepturilor noastre umane şi cetăţeneşti, ca şi în interesul apărării libertăţii noastre – să intervenim pe alte căi corespunzătoare convingerilor noastre comuniste. Comunicatul emis la „Întâlnirea" ţinută la Budapesta, între 1 şi 4 ianuarie 1957, constată printre altele că situaţia politică şi viaţa economică din Ungaria s-au normalizat. Precum ştiu, partidul şi guvernul au condiţionat de aceşti factori întoarcerea noastră acasă. Deci se ridică problema întoarcerii noastre acasă, faţă de care, precum şi faţă de problemele ridicate mai sus, Comitetul Central Provizoriu al P.M.S.M. şi guvernul vor trebui să ia poziţie. În caz că ne putem întoarce acasă, va trebui să intre în vigoare, în locul acordului româno-maghiar, acordul maghiaro-iugoslav încheiat la 21 noiembrie 1956 în legătură cu grupul nostru, adică acordul ce a fost încheiat înaintea acordului româno-maghiar. Atât în problema acordului, cât şi în problema mutării noastre provizorii, mă adresez guvernului Republicii Populare Federative Iugoslavia, care, pe baza acordului menţionat, şi-a asumat răspunderea, atât pentru situaţia grupului, cât şi pentru garantarea securităţii şi libertăţii personale a membrilor săi, nu numai în faţa opiniei poporului maghiar şi iugoslav, ci şi în faţa opiniei internaţionale, fapt care implică necondiţionat ca acest acord să capete valabilitate internaţională.

Cu această ocazie, doresc să mai comunic tovarăşilor că, în legătură cu nerespectarea acordului româno-maghiar privind grupul nostru, am protestat la tov. Chivu Stoica, preşedintele Consiliului de Miniştri. În scrisoarea mea, am cerut remedierea neîntârziată a revendicărilor

noastre. În legătură cu situaţia noastră de partid şi în interesul clarificării problemelor politice, m-am adresat tovarăşului W. Gomułka, cerând o cercetare internaţională în problema noastră, printr-o comisie formată din reprezentanţii partidelor frăţeşti la activitatea căreia să participe şi grupul nostru.

În vederea discutării problemelor ridicate în această scrisoare, aş considera că ar fi cel mai potrivit dacă ar lua legătura cu noi, din însărcinarea Comitetului Central Provizoriu al P.M.S.M. şi a guvernului, tovarăşii competenţi şi, pe baza clarificării problemelor, s-ar lua măsurile necesare.

Aşteptând un răspuns urgent, rămân cu salutări tovărăşeşti

Nagy Imre

Scrisoarea din 26 ianuarie 1957

februarie 1957

Exemplar nr.

374 Strict Secret

Către:

Comitetul Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar şi

Guvernul Republicii Populare Ungare.

Budapesta

Stimaţi tovarăşi!

Deşi la scrisorile mele din decembrie până în prezent n-am primit de acasă niciun răspuns şi nici nu ştiu dacă forurile organelor competente române le-au transmis, deşi, la fel, mesajul meu în privinţa situaţiei noastre de partid – adresat la 11 decembrie prin Roman Walter Comitetului Central Provizoriu al M. Sz. M.P. – a rămas fără răspuns, de asemenea nici materialele de partid cerute prin dânsul nu le-am primit, cu toate acestea m-am decis să scriu prezenta scrisoare în speranţa că poate totuşi va ajunge la destinaţie.

Două luni au trecut de atunci de când guvernul iugoslav şi cel maghiar au încheiat un acord cu privire la aşa-zisul „grup Nagy Imre” la 21 noiembrie 1956, pe baza

căruia am părăsit, la 22 noiembrie orele 6 după-masă, clădirea Ambasadei Iugoslave, fiind convinşi că ne putem întoarce liberi la căminele noastre. Precum este cunoscut, nu aşa s-a întâmplat.

Prin încălcarea acordului iugoslavo-maghiar, am fost ridicaţi cu forţa şi a doua zi, pe 23 noiembrie 1956, transportaţi cu avionul împotriva voinţei noastre şi protestului nostru, sub pază armată, pe teritoriul Republicii Populare Române. Faţă de acele declaraţii că noi înşine am fi cerut transportarea noastră în România sau că am fi fost de acord cu această deplasare, faptele de mai sus arată realitatea şi adevărul. *Noi am vrut să rămânem în Ungaria pe baza celor stabilite în acordul iugoslavo-maghiar*. Deci noi nu am părăsit ţara de bunăvoie, ci sub presiunea situaţiei.

Prezenţa noastră pe teritoriul Republicii Populare Române – precum am aflat după o lună de la sosirea noastră – este reglementată prin acordul încheiat între Partidul Muncitoresc Român şi M. Sz. M.P., ca şi între cele două guverne, semnat la 22 noiembrie 1956. Părerea mea în legătură cu acordul am comunicat-o printr-o scrisoare trimisă lui Chivu Stoica, preşedintele Consiliului de Miniştri român (anexez copia acelei scrisori).

În cele două luni ce au trecut, nici Comitetul Central Provizoriu al M. Sz. M.P. şi nici guvernul maghiar n-au ţinut niciun fel de legătură cu noi, nu s-au interesat de situaţia şi problemele noastre, nu au luat nicio măsură în vederea clarificării problemelor noastre politice, nici măcar intenţia lor nu se manifestă în această direcţie.

În primele zile după sosirea noastră, tovarăşul Emil Bodnăraş, membru în B.P. al partidului român – care a participat la tratativele reprezentanţilor celor două partide şi guverne la Budapesta în problema grupului nostru –, mi-a comunicat că, în perioada şederii noastre în România, va ţine legătura cu noi Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, acest organ ocupându-se de situaţia noastră de partid şi de problemele noastre în general. Acest lucru însă, în scurt timp, s-a schimbat în mod

radical. Cu toate că am cerut de repetate ori, în scris şi verbal, nimeni dintre membrii Comitetului Central al P.M.R. şi nici dintre reprezentanţii săi nu m-a căutat – nici măcar acei tovarăşi care în primele săptămâni m-au vizitat din când în când –, nu a dat răspuns la întrebările şi scrisorile mele. Deci pe linie de partid n-am nicio legătură, s-a întrerupt şi cât am avut, iar restabilirea unei legături nu-mi stă în putinţă, având în vedere că mă aflu sub pază şi complet izolat. Acest lucru este valabil şi pentru ceilalţi membri ai grupului nostru, ei aflându-se în aceeaşi situaţie ca mine. Nu din vina noastră nu s-a clarificat situaţia noastră de partid, relaţia noastră cu partidul, ca şi raporturile conducerii de partid cu noi.

În acelaşi timp, luăm cunoştinţă din ziarele de acasă care ne parvin că partidul, în articolele sale de presă, în comunicate şi hotărâri, face aprecieri şi constatări în legătură cu activitatea noastră politică şi, mai ales, în legătură cu rolul nostru în evenimentele din octombrie-noiembrie din Ungaria, din care se poate conchide că s-au luat anumite hotărâri în problema noastră sau a unora dintre noi, că unele organe de partid s-au ocupat de problema noastră şi s-au luat hotărâri în legătură cu noi fără ca noi să fi fost întrebaţi. După părerea mea, acest lucru este în contradicţie cu cerinţele elementare ale democraţiei interne de partid.

Deşi, după cum ştiu, M. Sz. M.P. n-are încă statut, totuşi nu pot să-mi închipui că şi-ar permite lezarea atât de grosolană a drepturilor membrilor de partid, care ar însemna introducerea vechilor metode greşite şi criminale în viaţa internă a noului partid. În caz că acest lucru totuşi s-a făcut, adică s-au luat hotărâri cu caracter politic sau disciplinar fără ca noi să fi fost întrebaţi, protestez cu tărie împotriva acestor metode. Clarificarea activităţii noastre politice şi a situaţiei noastre de partid poate fi făcută numai împreună cu noi, cu participarea şi ascultarea noastră, şi numai în urma unui asemenea procedeu se pot lua măsuri. Eu şi ceilalţi tovarăşi aflaţi împreună cu mine în momentul de faţă în România am fost membri în primul

Comitet Executiv al M. Sz. M.P.

Despre rolul conducerii de partid de atunci în evenimentele din octombrie-noiembrie, despre activitatea acesteia, ca şi despre răspunderea colectivă sau individuală a membrilor săi nu se pot lua hotărâri fără ei, nu pot fi stigmatizaţi şi nici nu li se pot aduce acuzaţii în timp ce ei sunt lipsiţi de posibilitatea de a se apăra şi de posibilitatea de exprimare a părerii lor, deoarece acest lucru încalcă grav principiile leniniste ale vieţii interne de partid. De aceea, numai după întoarcerea noastră acasă acest lucru poate şi trebuie să fie discutat şi clarificat de către organele competente de partid împreună cu noi şi numai pe această bază se pot lua hotărâri.

Stimaţi tovarăşi!

În legătură cu evenimentele din octombrie-noiembrie din Ungaria, numeroase guverne din ţările socialiste şi de democraţie populară, ca şi conducerile partidelor comuniste şi muncitoreşti fac constatări prin hotărâri, declaraţii, comunicate – de la consfătuirile lor comune –, prin articole apărute în presa de partid şi guvern, fără ca acestea să fi fost precedate de o clarificare politică şi o întemeiată analiză, profundă, ştiinţifică, marxistă, bazată pe adevărul istoric şi fapte concrete. O asemenea clarificare încă n-a avut loc, totuşi au fost elaborate sau sunt în curs de elaborare aprecieri politice, concluzii şi învăţăminte. Acest lucru prezintă pericolul de a nu ajunge la constatări conforme adevărului, bazate pe faptele concrete şi adevărul istoric, ci, invers, pornind de la un scop politic prestabilit, de la bun început se va căuta să se facă demonstraţii în raport cu necesităţile acestuia, şi numai acel fapt va fi considerat obiectiv şi adevăr istoric, care serveşte acest scop. Aceasta nu este metoda marxistă de analiză şi nici cea a stabilirii adevărului istoric. Dacă acest lucru se va întâmpla – şi, pe baza celor întâmplate până în prezent, pot avea bănuieli că se va întâmpla –, ar împiedica ca din evenimentele din Ungaria să tragem concluzii şi învăţăminte corecte, adevărate şi sincer marxiste, atât de necesare pentru socialismul

internaţional.

După părerea mea, dezvăluirea cauzelor reale ale evenimentelor din Ungaria, prezentarea fidelă a evenimentelor istorice, cercetarea şi analizarea profundă a scopurilor forţelor principale, dezvăluirea curajoasă, critică a activităţii conducerii de partid şi guvern şi a rolului îndeplinit de membrii săi în cursul evenimentelor constituie o sarcină de o importanţă deosebit de mare – putem spune fără exagerare, o sarcină de importanţă istorică. Este evident că acest lucru nu poate fi numai o chestiune a noastră internă, a comuniştilor maghiari, deoarece îndeplinirea unei asemenea sarcini depăşeşte forţele Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar. Îndeplinirea acestei sarcini de răspundere poate fi realizată numai prin includerea partidelor frăţeşti, pe calea unei comisii internaţionale de cercetare formate din reprezentanţii lor şi pe baza unei analize marxiste a evenimentelor.

Este decisiv ca această cercetare şi analiză să aibă loc cât mai curând şi ca rezultatele acestora – experienţa şi învăţămintele evenimentelor maghiare din octombrie-noiembrie – să devină cât mai curând un bun comun al partidelor frăţeşti şi al mişcării muncitoreşti internaţionale. Este neapărat necesar ca în munca unei asemenea comisii internaţionale a partidelor să participăm şi noi, deoarece majoritatea membrilor grupului au ocupat posturi de răspundere şi de conducere în munca partidului şi guvernului în perioada evenimentelor din octombrie.

Stimaţi tovarăşi!

În perioada şederii noastre aici am constatat o atitudine din ce în ce mai duşmănoasă faţă de noi nu numai din partea partidului, dar şi din partea guvernului maghiar. Cu toate că organele române nu respectă acordul româno-maghiar încheiat la 22 noiembrie 1956 – care cuprinde normele şederii noastre aici –, iar noi, în realitate, suntem prizonieri, deportaţi, cu toate că am cerut de repetate ori satisfacerea doleanţelor noastre, guvernul maghiar nu a luat nicio măsură în vederea

aplicării prevederilor acordului, ca să asigure respectarea punctelor 1 – 3 din acord, care se referă la drepturile noastre ca cetăţeni maghiari şi la libertatea noastră personală. Cu toate scrisorile şi cererile mele repetate, nici guvernul român şi nici cel maghiar nu au făcut posibil ca ambasadorul Republicii Populare Ungaria din Bucureşti să ia legătura cu noi pentru a lua cunoştinţă de situaţia noastră şi a lua măsurile necesare.

Conform prevederilor acordului încheiat între cele două guverne cu privire la grupul nostru, noi ne aflăm pe teritoriul R.P.R. pe baza dreptului internaţional de ospitalitate şi pe baza respectării drepturilor noastre cetăţeneşti şi a drepturilor internaţionale. Situaţia noastră reală este însă o încălcare grosolană a acestor principii. Aceasta dovedeşte că în realitate suntem deportaţi, ni s-a fixat un domiciliu forţat pe care nu-l putem părăsi; libertate personală şi de mişcare nu avem; suntem sub paza organelor de Securitate române militare şi civile; suntem izolaţi nu numai de lumea exterioară, dar suntem despărţiţi şi noi între noi, neputând comunica; nu i-am putut vedea nici măcar o dată pe fiica şi ginerele meu, Dr. Jánosi, care au fost târâţi aici împreună cu tot grupul; aceeaşi situaţie este şi în familia Haraszti şi Losonczy. Nu putem avea între noi contacte personale şi nici prin corespondenţă, scrisorile noastre sunt confiscate şi nu sunt trimise la destinaţie nici scrisorile noastre spre ţară; presa o primim cu neregularitate, iar de radio nu dispunem.

Această situaţie nu am putut-o schimba până în prezent cu forţele noastre. În caz că guvernul maghiar nici de acum încolo nu acordă atenţie şi nu intenţionează să ia măsuri în vederea respectării acordului româno-maghiar, atunci va trebui găsit un alt mijloc prin care să fie aplicat acordul încheiat între cele două ţări, având în vedere că au trecut de acum două luni în aceste împrejurări.

Pe drept cuvânt se iveşte întrebarea: ce intenţii are partidul şi guvernul cu aşa-zisul grup al lui Nagy Imre sau cu unii membri ai acestui grup? Pe când vede posibilă întoarcerea noastră acasă, până când vom fi nevoiţi să

stăm departe de ţară şi dacă acest lucru va dura încă o perioadă mai lungă, ce soluţie crede de cuviinţă că trebuie adoptată, având în vedere că în grup, împreună cu membrii de familie, sunt 40 de persoane, 27 adulţi, 13 copii, dintre care 8 cu obligaţie şcolară, a căror soartă nu poate fi indiferentă nici partidului şi nici guvernului, cu atât mai puţin cu cât poartă răspunderea lor? Deci deportarea noastră în România, care e în a treia lună deja, nu poate fi menţinută pe un timp îndelungat.

Dacă guvernul maghiar cu toate acestea nu ne face posibilă întoarcerea acasă, vor trebui să-şi dea asentimentul pentru mutarea noastră într-o a treia ţară, unde se vor putea asigura membrilor de familie condiţii de viaţă corespunzătoare, până va fi posibilă întoarcerea noastră acasă. Acordul româno-maghiar semnat la 22 noiembrie 1956 ne asigură posibilitatea mutării noastre într-o a treia ţară cu asentimentul guvernului maghiar. Având în vedere acest lucru, rog ca guvernul maghiar să-şi dea asentimentul – până la întoarcerea noastră în Ungaria – şi să facă posibilă mutarea noastră pe teritoriul R.P.F. Iugoslavia – fireşte, numai pentru cei care doresc acest lucru şi numai în caz că şi guvernul iugoslav doreşte să ne asigure acest lucru pe baza dreptului internaţional de azil.

Mai sunt şi alte probleme de natură materială ale familiilor din grupul nostru, care îşi aşteaptă rezolvarea din partea guvernului. Atunci când, pe baza acordului româno-maghiar, am fost constrânşi să părăsim Ungaria la 22 noiembrie anul trecut, nu ni s-a permis să luăm cu noi lucrurile noastre personale, nici măcar pe cele strict necesare, şi nu ni s-a dat voie să luăm măsuri în privinţa locuinţelor noastre şi avutului imobil, lucru ce nici până în prezent nu ni s-a făcut posibil. Deşi ni s-a comunicat din partea guvernului maghiar că locuinţele noastre vor fi păstrate sigilate şi se va avea grijă de lucrurile noastre personale şi avutul nostru imobil, până în prezent nu am primit nicio înştiinţare în acest sens. Deoarece nu am plecat din proprie iniţiativă din ţară şi nu din propria voinţă ne aflăm în R.P.R. şi deoarece nici întoarcerea

noastră acasă nu depinde de voinţa noastră, ci de hotărârea guvernului maghiar – care va face posibil sau va împiedica acest lucru –, este de datoria guvernului ca prin organele sale competente să aibă grijă de păstrarea locuinţelor, avutului imobil şi a lucrurilor personale ale familiilor în cauză până la întoarcerea lor acasă, independent de acele decrete oficiale care se referă la cei care au părăsit din propria lor voinţă teritoriul ţării.

Stimaţi tovarăşi!

Pentru discutarea problemelor ridicate în prezenta scrisoare găsesc că ar fi cel mai nimerit ca, din însărcinarea Comitetului Central Provizoriu al M. Sz. M.P. şi guvernului, să fim vizitaţi de tovarăşi competenţi, iar după lămurirea acestor probleme să fie luate măsurile necesare.

*

Ajungând în acest punct al scrisorii mele, am fost înştiinţat că urmează să plec la Bucureşti.

După discuţia cu tov. Kállay Gyula, numeroase probleme (calitatea de membru de partid, rezolvarea situaţiei de partid etc.) se prezintă altfel decât cum le-am conceput în scrisoare. Problemele totuşi există şi aşteaptă rezolvare.

De aceea, cu toate că între timp s-au schimbat împrejurările, totuşi m-am decis să trimit această scrisoare tovarăşilor şi aş dori să primesc răspuns şi în scris, dar ar fi de preferat să continuăm cât mai curând discuţiile începute cu Kállay.

Cu salutări tovărăşeşti, Nagy Imre Snagov, 26 ianuarie 1957

Scrisoarea din 22 februarie 1957

Copia scrisorii trimise de Nagy Imre către Comitetul Central Provizoriu al Partidului Muncit. Socialist Maghiar februarie 1957

Exempl. nr. 1

425

Strict Secret

Către:

Comitetul Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, Budapesta

Tovarăşi.

La 25 ianuarie 1957, tov. Kállay Gyula a fost în Bucureşti şi m-a chemat la el. Discuţia, pe care – după cum mi-a comunicat – a întreţinut-o cu mine din însărcinarea partidului şi guvernului, mi-a întărit convingerea că este necesar în mai multe probleme să mă adresez C.C. Provizoriu al M. Sz. M.P., aceasta ca o consecinţă a faptului că în cadrul discuţiilor nu s-au lămurit toate problemele şi nu s-a atins esenţialul.

La câteva săptămâni după plecarea mea din Ungaria, respectiv în prima jumătate a lunii decembrie 1956, din localitatea de lângă Bucureşti unde mă găsesc, în măsura posibilităţilor pe care mi le oferă împrejurările de aici, am dorit să iau poziţie faţă de evenimentele de acasă şi prin aceasta să ajut la deznodământul economic şi politic, la cât mai grabnica normalizare a situaţiei. Pentru realizarea acestei intenţii, am cerut prin intermediul tovarăşilor – cu care am relaţii – de la C.C. Provizoriu al M. Sz. M.P. să mi se trimită material documentar despre evenimentele din patrie, ziare etc., deoarece aici nu am la dispoziţie nimic din toate acestea. În acelaşi timp, am ridicat şi problema calităţii mele de membru de partid. Însă la niciuna dintre probleme nu am primit nici măcar răspuns, nu să-mi fi trimis material documentar, ci, mai mult decât atât, tovarăşii români, prin intermediul cărora am dorit să intru în contact cu Comitetul Central Provizoriu, au întrerupt cu mine orice legătură. În felul acesta, în mod regretabil nu mi s-a dat posibilitatea ca într-un fel oarecare să contribui la consolidarea situaţiei din patrie. În această privinţă, situaţia de atunci nu s-a îmbunătăţit, ci, dimpotrivă, după discuţia avută cu tov. Kállay, căruia i-am comunicat toate acestea, s-a mai înrăutăţit. De atunci nu numai că nu primesc niciun fel de ziar din Ungaria, ci mi s-a interzis şi *Pravda*. Eu însă cred că, cunoscând situaţia din ţară, aş putea să ajut eventual cu ceva la ameliorarea situaţiei economice şi politice, încă extraordinar de încordate.

Poziţia şi vederile mele în probleme politice şi ideologice eu obişnuiesc să mi le formez pe baza faptelor obiective, a unei analize multilaterale şi prin examinarea marxistă ştiinţifică. În situaţia mea izolată din prezent, când pentru aceasta nu-mi stă nimic la dispoziţie, se poate spune că acest lucru îmi este imposibil.

În astfel de împrejurări, în probleme atât de fundamentale ca aprecierea marxistă şi analiza politică corectă în definirea caracterului evenimentelor din octombrie-noiembrie din Ungaria, aş putea cel mult să aprob sau să dezaprob concluziile trase de alţii, ceea ce ar fi o poziţie neprincipială. După părerea mea, evenimentele din Ungaria trebuie să devină obiectul unei largi şi profunde analize marxiste ştiinţifice şi politice şi, în baza analizării multilaterale a faptelor obiective, trebuie stabilită realitatea istorică şi dezbătută poziţia partidului cu privire la caracterul evenimentelor din Ungaria din octombrie-noiembrie. Aceasta nu s-a făcut încă, însă de acum înainte trebuie făcută, aşa cum a indicat hotărârea Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar. În acelaşi timp, mai multe hotărâri ale partidelor frăţeşti şi declaraţiile comune publicate în urma a mai multor consfătuiri interpartide – pe care eu nu le cunosc decât sumar – au luat poziţie în problema evenimentelor din Ungaria. În acest sens, consider că scoaterea la iveală a cauzelor reale ale evenimentelor din Ungaria o asigură prezentarea lor istorică reală şi fidelă, examinarea şi analizarea profundă a forţelor conducătoare, a scopurilor şi a lozincilor acestora, a influenţelor internaţionale anterioare asupra evenimentelor.

După părerea mea modestă, această sarcină depăşeşte forţele comuniştilor maghiari şi de rezolvarea ei este capabilă numai o comisie internaţională de partid, formată din reprezentanţii partidelor frăţeşti, în munca cărora socotesc că ar fi folositor dacă am participa şi noi, cei care am fost în centrul evenimentelor pe posturi de răspundere, unde am fost puşi de partid şi guvern.

Eu consider că această analiză sorţii este, din punctul

de vedere al deznodământului maghiar, al mişcării comuniste universale, precum şi al sorţii viitoare a socialismului, o problemă de importanţă deosebită – fără exagerare, chiar de importanţă istorică, ea constituind marea problemă comună a mişcării muncitoreşti internaţionale. Numai pe baza unei asemenea analize adânci, curajoase şi sincere, se va putea apoi stabili cu toată siguranţa adevărul istoric în privinţa caracterului politic al evenimentelor maghiare, precum şi greşelile, păcatele şi răspunderea fiecăruia, clarificând în acelaşi timp acuzaţia gravă a trădării şi a contrarevoluţionarismului. Deci aprecierile şi luarea unei poziţii trebuie să fie precedate de o analiză critică largă şi multilaterală pe baza faptelor obiective. Aceasta este metoda marxistă de analiză şi numai rezultatele ei pot fi acceptate. Şi eu mă exprim în favoarea acesteia. Orice deviere de la ea duce la lipsuri şi greşeli grave.

Într-o altă problemă politică importantă, chiar şi fără o asemenea analiză profundă, se poate şi trebuie să fie elaborată linia politică de urmat. Problema este cea a unităţii ţărilor lagărului socialist. Ea în general nu este neglijabilă, însă în actuala situaţie internaţională încordată, fără îndoială, dobândeşte o importanţă hotărâtoare, căreia trebuie să i se subordoneze toate celelalte probleme.

Este absolut necesar a se cădea de acord cu principiile elaborate în declaraţiile comune ale diferitelor partide şi să se tragă din ele concluziile necesare atât în privinţa politicii interne, cât şi a politicii internaţionale.

În problema relaţiilor internaţionale, atât în relaţiile dintre ţările socialiste, cât şi cu alte ţări, sunt cele cinci principii cunoscute – independenţă naţională, suveranitate, egalitate, inviolabilitate teritorială şi neamestecul în treburile interne –, care au fost fixate pentru prima dată la conferinţa ţărilor asiatice de la Bandung şi au fost ulterior subliniate în comunicatul despre tratativele sovieto-iugoslave de la Belgrad, şi care de atunci dobândesc o importanţă din ce în ce mai mare.

Pe aceste principii se bazează şi Declaraţia guvernului sovietic din 30 octombrie 1956, cu care am fost şi sunt total de acord şi astăzi, deoarece transformarea ei din cuvinte în fapte poate constitui o bază solidă pentru coexistenţa paşnică a popoarelor, pentru securitatea, independenţa naţională şi egalitatea lor în drepturi. În acest spirit, pe aceste baze trebuie dusă lupta pentru îndepărtarea din rădăcini a greşelilor grave comise în relaţiile maghiaro-sovietice şi promovată prietenia trainică şi solidă între cele două popoare, cele două ţări. Pentru realizarea practică a Declaraţiei sovietice din 30 octombrie 1956, discutarea tuturor problemelor litigioase rezultate din politica greşită a perioadelor anterioare trebuie să fie organizată pe baza egalităţii în drepturi şi a suveranităţii, trebuie să evităm reînvierea unei politici dăunătoare asemănătoare şi prin aceasta vom elimina din relaţiile reciproce dintre naţiunile mici şi cele mari şovinismul, dundamentând aceste relaţii pe armonizarea intereselor naţionale şi a internaţionalismului proletar.

Nu mai puţin importantă este o problemă care acasă se aşteaptă a fi rezolvată şi care cere eforturi extraordinare, şi anume consolidarea economică şi politică a ţării. După părerea mea, în această direcţie sarcina hotărâtoare este crearea unităţii tuturor forţelor socialiste, democratice şi progresiste, crearea unităţii naţionale pentru construirea socialismului, împotriva forţelor şi a încercărilor reacţionare, fasciste. Condiţia strict necesară a îndeplinirii acestei mari sarcini este unitatea ideologică, politică şi organizatorică a partidului comuniştilor unguri, M. Sz. M.P. Au fost timpuri când rezistenţa şi atitudinea opoziţionistă faţă de dictatura personală sau a unei clici, faţă de politica dăunătoare, antipopulară, dusă aproape pe tot frontul vieţii noastre economice, politice şi culturale a constituit semnalul pentru rămânerea pe poziţii comuniste în mod curajos şi principial. În situaţia actuală, nu rezistenţa şi nu atitudinea opoziţionistă sunt cele care ar duce, prin consolidare, poporul şi ţara înainte spre socialism, ci solidaritatea largă, democratică şi naţională,

precum şi unitatea forţelor socialiste şi a comuniştilor.

Astăzi, aceasta este cheia situaţiei şi în aceasta se află viitorul naţiunii şi al socialismului. În situaţia actuală grea, în faţa unor sarcini supraomeneşti, pentru comunişti şi cei fără de partid, pentru adepţii regimului democrat-popular şi ai socialismului, pentru orice patriot maghiar, din punctul de vedere al intereselor generale ale statului şi ale naţiunii, este posibilă şi acceptabilă numai o singură poziţie: să sprijine măsurile îndreptate către consolidarea vieţii economice şi a situaţiei politice, să se înlăture atmosfera de neîncredere care încă continuă să fie piedica cea mai mare în desfăşurarea forţelor creatoare ale maselor în toate domeniile vieţii noastre sociale, economice şi politice.

Trebuie intervenit activ în izolarea politică şi în lichidarea încercărilor reacţionare şi contrarevoluţionare, în elaborarea sarcinilor ce stau în faţa economiei naţionale, în popularizarea şi realizarea acestora şi trebuie ajutat partidul în consolidarea sa ideologică, politică şi organizatorică. Acum cu toţii, dar în special cei care în anii trecuţi, în cadrul mişcării opoziţioniste, şi-au asumat orice jertfă pentru cauza partidului şi socialismului trebuie să se grupeze în partid sub steagul socialismului. Trebuie ţinut cont că conducerea păcătoasă dispărută, împotriva politicii căreia lupta de principii şi politică a opoziţiei a fost îndreptăţită şi întemeiată, a fost măturată de evenimente şi cu aceasta s-a îndepărtat cea mai mare piedică în desfăşurarea socialismului în Ungaria şi din calea construirii acestuia în felul nostru, în modul cel mai corespunzător intereselor patriei şi ale naţiunii noastre.

Întoarcerea vechii clici conducătoare, conducerea de stat antipartinică şi antipopulară şi reînvierea metodelor sale samavolnice le putem împiedica dacă sprijinim restabilirea ţării. Pasivitatea, lupta opoziţionistă ar da în prezent doar apă la moară conducerii criminale de clică. De reîntoarcerea acesteia trebuie scăpate ţara, poporul şi partidul.

Azi, mai mult ca oricând, forţa dătătoare de viaţă a

ţării este munca, forţa creatoare şi capacitatea de producţie trebuie să fie descătuşate spre binele poporului nostru. Din acest motiv, în situaţia actuală, excepţional de gravă, nici pentru tămăduirea celor mai mari răni, pentru realizarea cerinţelor celor mai îndreptăţite şi mai justificate, încetarea muncii nu poate constitui o metodă. Sunt timpuri, situaţii în care muncitorii trebuie să facă uz şi de această armă de luptă. În situaţia de astăzi însă, greva este cea mai mare lovitură care se poate da situaţiei materiale, oricum gravă, a poporului nostru, regimului nostru democrat-popular, cauzei socialismului.

Tovarăşi, îndemnat de discuţia purtată cu tov. Kállay şi ca o continuare a ei, am dorit să pun pe hârtie aceste idei. Nu ştiu dacă problemele atinse într-adevăr stau aşa acasă şi, dacă da, ce greutate au şi dacă merită să ne ocupăm de ele. Eu, de aici, de la distanţă, izolat de viaţă, cred că această luare de atitudine a mea ar putea să contribuie la micşorarea marilor greutăţi care există fără îndoială şi la învingerea cărora – să nu o luaţi ca o exagerare lipsită de modestie sau ca o îngâmfare – aş putea colabora în mod util, aş putea duce o muncă rodnică pe tărâmul solidarităţii naţionale democratice, precum şi pentru unitatea ideologică, politică şi organizatorică a partidului.

În cele de mai sus am analizat vederile mele proprii. După părerea mea, ar fi foarte prielnic dacă ar ajunge la această hotărâre toţi cei care încă se împotrivesc conducerii de azi a partidului şi guvernului şi, în primul rând, membrii acelui grup care în prezent se găseşte pe teritoriul R.P.R. Părerea lor, vederile lor însă nu le cunosc, deoarece din ziua sosirii noastre aici, respectiv 23 noiembrie 1956, cu nimeni dintre ei nu am avut legături nici personale şi nici prin corespondenţă. Deci, repet, în aceste rânduri îmi scriu numai părerea mea personală.

Scrisoarea o adresez Comitetului Central Provizoriu al M. Sz. M.P., deoarece, după părerea mea, judecarea activităţii mele politice şi a comportării mele intră în competenţa acestui organ politic, chiar dacă în prezent nu

sunt considerat membru al M. Sz. M.P. Eu însă mă consider membru al acestui partid şi acum. Eu nu am ieşit din partid şi, după câte ştiu, nu am fost exclus. După cum este cunoscut, nu am fost numai membru fondator al M. Sz. M.P., ci am fost membru şi în primul Comitet Executiv, care a fost organul de conducere al partidului. În măsura în care, cu ocazia reorganizării M. Sz. M.P., am fost lăsat în afara partidului, cu acest prilej vă anunţ că doresc să fiu membru al partidului şi cer să fiu primit în rândurile M. Sz. M.P., în organizaţia de bază din Universitatea de Ştiinţe Economice Marx Károly, în care, în calitate de profesor universitar, am fost membru de partid şi înainte. Mă simt legat de partid şi pentru calitatea mea de membru de partid lupt şi acum, ca şi în trecut, înfruntând orice calomnie şi acuzaţie.

Din ziarele din ţară, care, deşi foarte rar şi dezordonat, mi-au parvenit (de săptămâni întregi nu am primit niciun fel de tipărituri din ţară), am văzut că în unele hotărâri, în publicaţii şi discuţii, apoi în coloanele presei de partid s-au făcut constatări în legătură cu activitatea mea politică şi, în special, cu rolul pe care l-am avut în evenimentele din octombrie-noiembrie din Ungaria din care trebuie să deduc că, în aceste probleme, fără a mă asculta, sau şi luat anumite decizii şi că unele organe ale partidului au hotărât în prealabil.

De aici, din depărtare, este greu de apreciat dacă într-adevăr s-a întâmplat aşa. S-ar putea să nu am dreptate. Dacă asupra mea s-au luat hotărâri fără să fi fost de faţă, atunci un astfel de procedeu trebuie să-l consider injust, deoarece contravine cerinţelor de bază ale democraţiei interne de organizaţie, şi va trebui să cer revizuirea cazului meu, ca numai în baza unei analize profunde şi după ascultarea mea să se ia hotărâri. După câte ştiu încă nu s-a elaborat statutul M. Sz. M.P., însă n-aş crede că şi-ar putea găsi loc în el un astfel de procedeu, care ar înlesni reîntoarcerea acelei practici vechi şi păcătoase prin care ar putea fi stigmatizat oricine fără să fie ascultat şi să se ia hotărâri de condamnare a cuiva în

absenţa sa, în special dacă este vorba de o absenţă forţată, hotărâtă de partid, cum este şi cazul meu. Deci clarificarea activităţii mele politice şi a situaţiei mele de partid care derivă din aceasta se poate face numai prin ascultarea mea în faţa C.C. al M. Sz. M.P. Am fost membru în conducerea de atunci a partidului (a C.C. al Biroului Politic, apoi a preşedinţiei), din 24 octombrie 1956, iar ulterior am fost în Comitetul Executiv al M. Sz. M.P.

În perioada actuală, luarea de hotărâri în privinţa conducătorilor de atunci ai partidului în lipsa lor, pentru rolurile pe care le-au avut în cadrul evenimentelor politice din Ungaria şi pentru răspunderea lor individuală sau colectivă ce derivă din această activitate, acuzarea unora dintre aceştia, stigmatizarea şi luarea de măsuri împotriva lor, totodată lipsirea lor de posibilitatea de a-şi exprima părerile şi de a se apăra, după părerea mea aduce atingere principiilor leniniste ale democraţiei interne de partid. Tocmai din această cauză, până la clarificarea partinică a situaţiei mele de partid şi până la discutarea problemelor în faţa forurilor competente ale partidului, nu doresc să discut acele acuzaţii care mi se aduc.

În cele ce urmează, doresc să informez pe scurt Comitetul Central Provizoriu în legătură cu situaţia noastră din România. După cum este cunoscut, nu de bunăvoie am venit în România. Noi, pe baza convenţiei maghiaro-iugoslave, am vrut să rămânem în Ungaria, însă conform convenţiei care s-a realizat ulterior între guvernul maghiar şi guvernul român am fost nevoiţi să părăsim teritoriul ţării. Autorităţile române însă – cu sau fără ştirea guvernului maghiar – nu respectă deloc convenţia care prevede condiţiile vieţii noastre de aici şi nici revendicările noastre legitime nu sunt satisfăcute, cu toate insistenţele făcute în acest sens. Tovarăşul Kállay Gyula cunoaşte scrisoarea pe care am adresat-o lui Chivu Stoica, preşedintele Consiliului de Miniştri, în care sunt enumerate faptele care dovedesc nerespectarea convenţiei. Din partea maghiară, până în prezent nu s-au luat măsuri pentru satisfacerea revendicărilor noastre, iar

după plecarea lui Kállay Gyula, condiţiile noastre de viaţă chiar s-au înrăutăţit.

Noi suntem pe teritoriul Republicii Populare Române în conformitate cu prevederile convenţiei încheiate în acest sens, pe baza prevederilor internaţionale ale ospitalităţii, cu respectarea drepturilor noastre cetăţeneşti şi a dreptului internaţional, aşa cum este prevăzut la punctele 1 – 3 din convenţie. Faptele însă contrazic aceste condiţii. Ni s-a fixat domiciliu forţat într-o casă de lângă o pădure mare, pe malul lacului Snagov, pe un teren asigurat cu pază armată, pe care nu avem voie să-l părăsim – posibilităţi de a ne deplasa şi libertate personală deci nu avem; suntem sub paza militară şi civilă a organelor Securităţii româneşti; suntem izolaţi nu numai de mediul din afară, dar şi unul de altul; între noi nu putem comunica nici personal, nici prin corespondenţă; scrisorilor pe care le trimit acasă nu li se dă curs; scrisori din ţară nu primesc; suntem lipsiţi de ziarele din ţară şi din străinătate; nu pot asculta radioul etc.

Medicamentele necesare pe care le-am cerut să mi se aducă din Ungaria nu mi s-au adus, iar aici nu mi se procură. Am cerut în repetate rânduri să ni se aducă de la locuinţele noastre articole de îmbrăcăminte şi alte lucruri necesare, dar nu s-a dat voie. Tot în această situaţie se găsesc cele 33 de persoane aflate aici, dintre care 23 de membri de familie (13 copii, dintre care 8 de vârstă şcolară), a căror soartă nu poate fi indiferentă conducerii partidului. În curând, vor fi trei luni de când grupul care atunci număra 40 de persoane a sosit în România (7 persoane: Dr. Lukács György, Szántó Zoltán şi Vas

Zoltán cu soţiile lor, precum şi tovarăşul Újhelyi Szilárd, de atunci au fost despărţite de noi şi transportate în altă parte). Atunci mi s-a spus că din motive politice, în special pentru propria noastră securitate, până la normalizarea situaţiei, pentru vreo două-trei luni va trebui să stăm aici şi că ulterior ne vom putea întoarce acasă. Este necesar deci să se ridice problema ce intenţii are conducerea de partid cu persoanele transportate aici, cu

membrii familiilor şi cu copiii, cu tot grupul, în care bunici şi nepoţi suferă împreună de izolare de ţară, de lipsa căminului, a mediului de acasă, de toate care pentru noi înseamnă viaţa. Deseori citim chemările adresate celor care au emigrat, au plecat de bunăvoie. Dar când ne va veni rândul nouă, celor care nu am vrut să părăsim ţara, asumându-ne soarta de acasă cu toate neajunsurile ei? Conducerea partidului trebuie deci să găsească o soluţie, deoarece situaţia actuală nu poate dăinui mai mult timp şi nici nu ar fi raţional să mai dăinuie. Reîntoarcerea în ţară a grupului nostru ar contribui în mare măsură la normalizarea situaţiei, la liniştea generală, atât pe tărâm politic, cât şi social. Eu am încredere că şi conducerea partidului tot astfel apreciază situaţia şi că va alege această soluţie. Aş dori ca prin această scrisoare să pot ajuta într-o oarecare măsură la rezolvarea acestei situaţii şi să vină aici unul sau doi tovarăşi, ca împreună cu ei să discutăm această problemă. Pentru aceasta există semne că s-au creat condiţiile politice şi sociale. Pe atunci, acum trei luni, clauzele acordului maghiaro-iugoslav privind situaţia grupului nostru au stabilit că putem să ne întoarcem la căminele noastre, că se vor lua măsuri pentru securitatea noastră personală şi nu se vor aplica măsuri represive faţă de noi. În cele trei luni care au trecut de atunci, fără îndoială că s-au creat condiţiile pentru realizarea acestor premise.

Tovarăşi.

Ca încheiere, permiteţi-mi să vorbesc, pe scurt, şi despre noi. Activitatea mea politică după eliberare am început-o cu pregătirea şi efectuarea reformei agrare. Pentru a valorifica marxism-leninismul în politica partidului, am ajuns în centrul unei lupte politico-ideologice ascuţite, în care menţinerea mea pe poziţia fermă şi de neclintit, principială, mai ales faţă de mijloacele şi procedeele administrative nemiloase, a fost o sarcină foarte grea. Nu cred că se poate pune la îndoială că am rezistat. Din 1948, în mod deschis şi hotărât m-am opus clicii Rákosi-Gerő, care a părăsit definitiv bazele

ideologice ale marxism-leninismului şi a păşit pe drumul politicii antipopulare catastrofale.

În 1948 – 1949, în problema colectivizării agriculturii, m-am ridicat împotriva politicii răufăcătoare a lui Rákosi şi Gerö. În conducerea partidului am rămas singur în lupta dusă pentru valorificarea principiilor leniniste, dar mi-am asumat lupta şi toate consecinţele acesteia: îndepărtarea mea din Biroul Politic şi schimbarea din munca pe care o prestam. Evenimentele anilor trecuţi au confirmat că am avut dreptate şi că atitudinea mea a fost justă şi legitimă.

În iunie 1953, a trebuit să mă angajez în lichidarea politicii aventuriere din ultimii ani, să redobândesc încrederea maselor populare, de asemenea, să întemeiez ideologia şi practica „noii etape" politice, ca şi desfăşurarea acesteia. Astăzi se vede clar că această politică a condus pe drumul corect construirea socialismului în Ungaria. Înaintând pe acest drum, cu siguranţă am fi evitat tragicele evenimente din octombrie, iar cu rezultatele noastre, fără îndoială ne-am fi situat în fruntea ţărilor de democraţie populară.

În perioada iunie 1953 – martie 1955, am stat în fruntea luptei ideologice duse de partidul nostru împotriva *politicii antipopulare a clicii Rákosi-Gerő*, pentru victoria marxism-leninismului.

În martie 1955, când au pornit atacul general împotriva politicii „noii etape" şi s-au reîntors la calea vechii politici aventuriere, eu am fost singurul care m-am expus şi m-am angajat până la capăt în lupta dusă împotriva conducerii şi politicii antipartinice şi antipopulare. A trebuit să suport urmări deosebit de grave: am fost exclus din partid, m-au eliminat din societate, au lovit în cinstea mea, m-au hărţuit, m-au calomniat şi m-au umilit. Convins de dreptatea mea, am acceptat toate acestea şi nu am încetat niciun moment să lupt împotriva poziţiei politice pe care în decursul anilor am dovedit-o de mai multe ori că duce ţara la un pas de pieire.

În iulie 1956, când deja a devenit foarte evident

faptul că politica criminală a lui Rákosi şi Gerö duce la prăbuşirea partidului şi a ţării, în faţa organelor competente ale partidului – unde în acel timp m-am exprimat în legătură cu situaţia mea de partid –, am arătat deschis şi hotărât care este poziţia mea de principiu cu privire la noua platformă politică a lui Gerö, denumită politica „fişei curate", care, în raport cu situaţia creată, a căutat să salveze tot ce era de salvat şi a căutat să salveze cât mai mult posibil din linia vechii politici dăunătoare şi păcătoase. N-am încetat să accentuez că partidul, cu această platformă, nu a păşit pe drumul reparării greşelilor, al lichidării lipsurilor, al restabilirii încrederii foarte zdruncinate şi al strângerii legăturilor cu poporul muncitor, ci pe drumul salvării dogmatismului antimarxist şi antileninist şi al politicii sectare.

Într-o lucrare amplă, am dezvăluit în mod amănunţit caracterul antimarxist, antipartinic şi antipopular al clicii Rákosi-Gerő şi am arătat linia de principiu a politicii care ar putea fi o bază solidă a socialismului în Ungaria. Evenimentele istorice – din păcate cu o întorsătură tragică – au dezvăluit clar justeţea poziţiei şi atitudinii mele. Nu cei care au vrut să mă oblige cu orice preţ la o „autocritică" neprincipială au avut dreptate, ci eu, care n-am fost dispus să recunosc acea politică dăunătoare drept corectă. Am avut o poziţie ideologică şi politică marxist-leninistă în toate acele probleme în care greşelile grave săvârşite în urma politicii aventuriere au dus la evenimentele din octombrie 1956 şi la urmările extraordinar de dăunătoare ale acestora.

În drumul şi atitudinea mea politică nu s-a produs nicio ruptură. În mod consecvent am luptat pentru principiile marxism-leninismului, ceea ce au demonstrat în mod succesiv evenimentele de mai târziu. În cursul acestor lupte politice, am fost calomniat de multe ori, am fost acuzat fără niciun temei, nu o dată am fost stigmatizat ca trădător de către Rákosi şi oamenii lui. Aşa cum în trecut nu am fost, aşa nici în prezent nu sunt trădător şi aşa cum în trecut, aşa şi acum această acuzaţie hidoasă nu va

rezista. În mod nestrămutat, şi acum, ca şi în trecut, sunt un luptător al socialismului, un revoluţionar marxist-leninist şi voi rămâne şi pe viitor.

Tovarăşi, în scrisoare nu am amintit multiplele probleme ideologice şi politice legate de evenimentele din octombrie-noiembrie. Nu am ridicat problemele controversate, deoarece părerea mea este că, în actuala situaţie gravă, nu acele probleme care ne dezbină pe noi trebuie ridicate, ci acelea care ne-ar lega, acelea care acum ne-ar face capabili pentru eforturi unite. Ulterior, dar atunci neapărat, vom începe şi discutarea problemelor controversate. Consider că scrisoarea mea poate servi ca o bază atât pentru clarificarea problemei unirii eforturilor, cât şi pentru clarificarea problemelor controversate.

Scrisori către polonezi

Dosar nr. 40041, vol. 4

Către Wladistav Gomułka, 21 decembrie 1956

Traducerea scrisorii scrise de Nagy Imre către tov. Wladistav Gomułka *către*:

Tov. Wladistav Gomułka.

Prim-secretar al P.M.U.P.

Varşovia

Stimate tovarăşe Gomułka!

Permiteţi-mi să mă adresez dvs., iar prin dvs. conducerii centrale a Partidului Muncitoresc Unit Polonez, în numele meu, ca şi al tovarăşilor mei îndepărtaţi din Ungaria şi care se află în prezent în România, în legătură cu evenimentele petrecute în octombrie-noiembrie în Ungaria.

Dezvăluirea cauzelor autentice ale evenimentelor din Ungaria, înfăţişarea fidelă a lor din punct de vedere istoric, cercetarea şi analiza profundă a mişcării şi a luptei înarmate care a cuprins întregul popor, a scopurilor şi lozincilor forţelor conducătoare, ca şi dezvăluirea sinceră a rolului partidului şi conducerii sale, examinarea cu curaj a evenimentelor şi extragerea cu îndrăzneală a învăţămintelor necesare, trebuie să le privim ca o datorie de mare importanţă, putem spune fără exagerare, ca o

datorie de importanţă istorică, nu numai pentru comuniştii maghiari şi pentru partidele frăţeşti, ci şi pentru întreaga mişcare muncitorească internaţională, ca şi pentru soarta viitoare a construirii socialismului.

Aceste probleme – nu numai pentru motivele de mai sus, ci şi din alte considerente – depăşesc îndatoririle Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar. Interesele mişcării comuniste internaţionale cer ca în cel mai scurt timp aceasta să aibă la dispoziţie adevărul istoric al evenimentelor din Ungaria, ca şi învăţămintele politico-ideologice ale acestora, ca un rezultat al unor cercetări temeinice, pe baza unei analize marxiste.

Pentru realizarea acestui obiectiv propun ca să se trimită o comisie internaţională, formată din reprezentanţii partidelor frăţeşti, la munca căreia să participe – în afară de reprezentanţii Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, Partidului Muncitoresc Unit Polonez, Uniunii Comuniştilor Iugoslavi, Partidului Comunist Italian şi Partidul Muncitoresc Român – şi comuniştii maghiari care în momentul de faţă se află în România şi care, până în noiembrie 1956, au jucat un rol conducător în evenimentele din Ungaria pe linie de partid şi stat şi, împreună cu Kádár János, au format prima conducere a M. Sz. M.P.

Rog conducerea centrală a Partidului Muncitoresc Unit Polonez să-şi însuşească propunerea noastră şi să ia în mâinile sale organizarea soluţionării acestei sarcini.

Este ştiut, în conformitate cu înţelegerea dintre guvernul iugoslav şi maghiar, că nouă, comuniştilor maghiari – care între 4 şi 22 noiembrie se aflau în clădirea Ambasadei Iugoslave din Budapesta –, ni s-a asigurat libera noastră întoarcere la domiciliul nostru, de asemenea securitatea personală şi că nu se vor lua măsuri de represiune împotriva noastră. Contrar acestei înţelegeri între guverne, după ce am părăsit clădirea Ambasadei

Iugoslave, am fost prinşi de unităţi militare sovietice şi, sub paza maşinilor blindate şi mitralierelor, ne-au dus mai întâi la comandamentul orăşenesc sovietic şi de acolo

– împotriva tuturor protestelor noastre –, la sediul Securităţii forţelor militare sovietice din Budapesta.

A doua zi după-masă, sub aceeaşi pază militară sovietică, am fost duşi la aeroportul Ferihegy, de unde, în două avioane sovietice, sub o pază sovietică înarmată, am fost transportaţi la Bucureşti.

Nu este adevărat că noi am vrut să părăsim teritoriul Ungariei, de asemenea, nu este adevărat că noi am cerut plecarea şi rămânerea în România. Noi am protestat cu tărie împotriva deportării noastre. În ciuda declaraţiilor guvernelor maghiar şi român, ca şi a înţelegerii dintre ele privind problema noastră – conform căreia noi putem să ne bucurăm în România de dreptul de ospitalitate, ca şi de respectarea uzanţelor internaţionale şi a drepturilor cetăţeneşti ale Republicii Populare Ungare –, noi, luând în considerare situaţia noastră reală, suntem deportaţi:

Suntem sub paza unităţilor militare ale Securităţii statului român, ca şi sub supravegherea angajaţilor civili.

Prin paza înarmată suntem izolaţi nu numai de lumea exterioară, ci şi de tovarăşii noştri; au făcut imposibile nu numai relaţiile personale, ci şi comunicările prin corespondenţă. Astfel, nu ştim nimic unul despre celălalt.

În ciuda cererilor noastre, Comitetul Central al partidului român nu a fost dispus să schimbe această situaţie josnică.

Eu, izolat de tovarăşii mei, împreună cu soţia mea, locuiesc într-o vilă de vară. Cu toate că de nenumărate ori am cerut şi chiar am pretins să mi se permită să mă întâlnesc cu familia mea, cu fiica şi ginerele meu, care au fost deportaţi împreună cu grupul nostru, totuşi nu mi s-a permis. Nu i s-a permis soţiei mele să o viziteze pe fiica noastră, aceasta fiind bolnavă şi cu febră în pat. Mai mult, cu toate insistenţele mele, au refuzat să-i aducă în vizită la noi pe cei doi nepoţi ai mei, care se află împreună cu fiica mea.

În casa în care locuiesc, organele Securităţii statului român au instalat aparate secrete de ascultare, probabil pentru interceptarea discuţiilor mele cu soţia mea,

deoarece cu alţii nu vin în contact.

Au refuzat cererea mea repetată ca să primesc un aparat de radio.

Cerinţele noastre politice, culturale, ca şi din alte domenii sunt satisfăcute neregulat: astfel ne sosesc ziarele *L'Humanité*, *Pravda* şi ziarele partidului român în limba maghiară şi germană.

Împrejurările în care locuiesc nu-mi permit mişcarea în aer liber. Am cerut să mi se permită o plimbare de câteva ore în fiecare zi, lucru atât de necesar sănătăţii mele după boală, dar în zadar.

Lipsa plimbărilor în curând îmi va submina sănătatea, şi la acest lucru contribuie mai ales vila de vară în care locuim pe malul lacului Snagov.

Cred, stimate tovarăşe Gomułka, că din cele spuse de mine reiese clar că nu de bunăvoie şi pe bază de ospitalitate stăm în România, ci suntem deportaţi în sensul propriu al cuvântului. Protestăm împotriva atitudinii condamnabile faţă de noi a conducătorilor M. Sz. M.P. şi ai Partidului Muncitoresc Român, ca şi ai guvernului maghiar şi român, deoarece o considerăm incompatibilă cu morala comunistă, ca şi cu interesele mişcării comuniste maghiare şi internaţionale, şi ne adresăm dvs., ca să interveniţi pentru schimbarea acestei situaţii intolerabile.

În interesul acestei chestiuni este de dorit – natural, numai în cazul în care tovarăşii polonezi sunt de acord cu noi şi dacă conducerea centrală a Partidului Muncitoresc Unit Polonez a luat la cunoştinţă situaţia noastră – să trimiteţi aici câţiva tovarăşi cu scopul de a discuta problemele ridicate la punctul 1. Ar fi de dorit să trimiteţi tovarăşi pe care-i cunosc personal. În cazul în care nu întâmpină niciun obstacol, ar fi bine să fie trimişi acei tovarăşi care, în timpul evenimentelor din octombrie, însoţiţi de ambasadorul polonez din Budapesta, Villman, au vizitat conducerea centrală a partidului maghiar.

Stimate tovarăşe Gomułka!

În încheierea scrisorii mele, încă o dată, vă rog să binevoiţi să discutaţi cu forurile competente ale Partidului

Muncitoresc Unit Polonez şi să adoptaţi o poziţie în legătură cu problemele ridicate în scrisoarea mea. Dacă există această posibilitate, am putea primi în curând înştiinţarea dvs. pe calea Ambasadei Poloneze din Bucureşti[21].

Cu salutări tovărăşeşti, Nagy Imre Bucureşti, Snagov la 21 decembrie 1956

P.S. h. Trebuie să vă arăt că această campanie politică împotriva aşa-zisului „grup al lui Nagy Imre" nu se răsfrânge numai asupra comuniştilor care în timpul evenimentelor au desfăşurat o activitate politică, ci împreună cu noi au fost deportate familiile şi copiii lor. În grup sunt 13 minori sub vârsta de 12 ani, dintre care mulţi au obligaţii şcolare. Asupra educării şi instruirii lor va avea o repercusiune gravă deportarea de acasă.

Către Wladistav Gomułka, 10 ianuarie 1957

Tovarăşului P *Wladistav Gomułka*.

Prim-secretar al Partidului Muncitoresc Unit Polonez.

Varşovia

Stimate tovarăşe Gomułka!

Permiteţi-mi să mă adresez dvs., iar prin dvs. Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, cu unele probleme în legătură cu evenimentele din octombrie-noiembrie petrecute în Ungaria, în numele meu, ca şi în numele tovarăşilor mei – aflaţi pe teritoriul Republicii Populare Române – care, împotriva voinţei şi a protestului lor, au fost îndepărtaţi împreună cu mine din Ungaria.

În legătură cu evenimentele din octombrie-noiembrie, petrecute în Ungaria, mulţi conducători ai partidelor comuniste şi muncitoreşti au tras concluzii în hotărâri şi articole de presă fără nicio analiză marxistă, denaturând adevărul istoric. Aceste concluzii n-au altă menire decât să deruteze partidele şi opinia internaţională socialistă.

Articolele lui Pavlov şi Ponomarev, apărute în *Pravda*,

---

21 Sînt adăugate şi apoi şterse următoarele cuvinte : „organele competente române" (n.t.).

ca şi mai multe articole din *Jenmjimibao*, la fel şi hotărârile partidului român, bulgar şi ale altor partide comuniste şi muncitoreşti, care au preluat tonul articolelor apărute în *Pravda*, ca şi constatările lor greşite şi neadevărate, care nu ajută cu nimic, ci, dimpotrivă, împiedică socialismul internaţional să tragă concluzii marxist-leniniste juste, adevărate şi sincere.

După părerea noastră, dezvăluirea cauzelor adevărate ale evenimentelor din Ungaria, prezentarea reală a istoricului evenimentelor, cercetarea profundă şi analiza forţelor motrice conducătoare şi scopurilor acestora, dezvăluirea critică a activităţii şi a rolului partidului şi al conducerii de partid în desfăşurarea evenimentelor, confruntarea cu curaj cu faptele şi o suficientă îndrăzneală pentru a trage învăţăminte şi concluzii sincere constituie o problemă deosebit de importantă, putem spune o sarcină de importanţă istorică, nu numai pentru comuniştii maghiari şi partidele frăţeşti, dar şi pentru întreaga mişcare muncitorească internaţională şi pentru soarta viitoare a socialismului. Realizarea acestei sarcini nu poate fi privită ca o chestiune internă a Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, deoarece depăşeşte forţele comuniştilor maghiari. Ea trebuie să devină de competenţa unei comisii internaţionale formate din reprezentanţii partidelor frăţeşti.

A doua problemă cu care mă adresez dvs. este cea a aşa-zisului grup Nagy Imre, care, în urma evenimentelor din octombrie-noiembrie, a fost îndepărtat din ţară, aflându-se în prezent în România.

Majoritatea celor din grup sunt vechi şi cunoscuţi comunişti, care se bucură de încredere şi stimă în toată ţara. Eu personal sunt de aproape 40 de ani membru al partidului comunist. Mai mulţi dintre membrii grupului, ca Losonczy, Donáth, Haraszti, Újhelyi, soţia lui Rajk László, au suferit mai mulţi ani grei în închisorile lui Rákosi. În grupul nostru se află, în afară de Kádár János, aproape toţi membrii Comitetului Executiv al Partidului Muncitoresc

Socialist Maghiar, ca Donáth Ferenc, Losonczy Géza, Lukács György, Nagy Imre, Szántó Zoltán, ca şi Haraszti Sándor, redactor-şef al organului de partid. Dintre membrii Comitetului Executiv lipseşte Kopácsi Sándor, care – după cum ştiu – se află arestat la Budapesta.

În ultima perioadă apar din ce în ce mai des, în presa partidelor frăţeşti, articole care conţin acuzaţii mincinoase, neîntemeiate împotriva grupului şi înainte de toate împotriva persoanei mele, împotriva grupului opoziţionist din sânul partidului, precum am fost caracterizaţi mai înainte – în prezent, conform articolului din *Pravda* al lui Ponomarev, am devenit reprezentanţii contrarevoluţiei. Prin falsificarea faptelor şi a adevărului istoric, cu ajutorul acuzaţiilor inventate şi calomniilor, se caută să fim făcuţi responsabili pentru evenimentele din octombrie-noiembrie. În acelaşi timp, prin deportarea noastră în România, am fost lipsiţi de orice posibilitate de apărare şi de a ne exprima părerile. De când ne aflăm în România, nu am avut nicio legătură cu Comitetul Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, nu s-a luat nicio măsură pentru clarificarea situaţiei noastre. În această perioadă, nu am fost ascultaţi de nimeni. Au fost sistate şi discuţiile care au avut loc în câteva rânduri cu reprezentanţii Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. După toate indiciile, deducem că Partidul Muncitoresc Român a întrerupt orice contact cu noi, probabil ca rezultat al „întâlnirii” ţinute la Budapesta între 1 şi 4 ianuarie 1957, la care au participat reprezentanţii partidelor şi guvernelor a cinci ţări socialiste şi democrat-populare. Toate acestea dovedesc că s-au luat hotărâri în legătură cu activitatea politică a grupului, ca şi în chestiunea de partid a membrilor săi, fără prezenţa noastră. Se poate presupune că, faţă de noi sau faţă de unii dintre noi – cu toate declaraţiile din trecut şi prevederile acordului maghiaro-iugoslav şi ale acordului româno-maghiar –, se vor aplica represiuni sau alte sancţiuni ilegale, împotriva cărora, în situaţia noastră actuală, numai partidele frăţeşti şi mişcarea socialistă

internaţională ne pot acorda ajutor. Suntem revoluţionari comunişti marxist-leninişti şi nu trădători şi contrarevoluţionari.

A treia problemă cu care mă adresez dvs. şi prin dvs. Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Unit Polonez este situaţia grupului nostru, adică prezenţa noastră forţată pe teritoriul României.

În grupul nostru, împreună cu membrii de familie – soţii şi copii –, sunt 40 de persoane care au fost transportate din Ungaria, împotriva voinţei şi protestului lor, fără să ştie unde vor fi duse. Condiţiile şederii noastre forţate în România sunt reglementate prin cele trei puncte ale acordului încheiat între guvernul român şi maghiar la 22 noiembrie 1956 şi de care noi abia pe la sfârşitul lunii decembrie 1956 am luat cunoştinţă. Justificarea necesităţii acordului este făcută prin convenţia de prietenie şi ajutor reciproc româno-maghiar. Ca urmare, membrii grupului Nagy Imre se găsesc pe teritoriul Republicii Populare Române pe baza respectării drepturilor cetăţeneşti ce se cuvin cetăţenilor maghiari, inclusiv pe baza respectării uzanţelor internaţionale ale dreptului de ospitalitate. Situaţia noastră actuală este o dezminţire vie a principiilor şi drepturilor stabilite în acord. În realitate, noi suntem lipsiţi de libertate şi de drepturile noastre cetăţeneşti. Partidul şi guvernul român ne-au fixat domiciliu forţat, pe care nu-l putem părăsi. Suntem sub paza organelor de Securitate române, înarmate şi civile. Suntem complet izolaţi de lumea exterioară, nu putem comunica cu nimeni. Membrii grupului au fost despărţiţi şi nu putem avea contacte între noi. Eu, Losonczy Géza şi Donáth Ferenc suntem izolaţi între noi, ca şi de restul grupului. Nu ne dau posibilitatea să avem contacte cu membrii de familie. Nu ni se permite corespondenţa, iar scrisorile sunt confiscate. Nu ni se permite să ascultăm radioul, iar ziare primim rar şi cu neregularitate. Suntem complet rupţi de rudele noastre rămase în Ungaria, nu ştim nimic despre soarta locuinţei şi a bunurilor noastre personale. Cu privire la întreţinerea şi alimentarea noastră, nu pot obiecta nimic,

se poate spune că sunt bune.

În acelaşi timp însă, trebuie să arăt că în grupul nostru sunt 13 copii minori, sub vârsta de 12 ani, dintre care 8 au obligaţii şcolare. Asupra educaţiei şi instruirii lor va avea o repercusiune gravă faptul că au fost deportaţi de acasă.

Aşa se prezintă situaţia noastră actuală, care pe zi ce trece se agravează.

Stimate tovarăşe Gomułka!

Mă adresez cu aceste probleme ridicate în prezenta scrisoare dvs. şi Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Unit Polonez ca împreună cu celelalte partide frăţeşti să ne puteţi fi de ajutor în clarificarea şi schimbarea situaţiei noastre.

După modesta mea părere, ar fi corect să se trimită o comisie internaţională la care, în afară de reprezentanţii Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar şi ai Partidului Muncitoresc Unit Polonez, ar mai lua parte şi reprezentanţii acelor partide frăţeşti pe care dvs. le-aţi solicita, ca, de exemplu, reprezentanţii partidelor italian, român, iugoslav etc. Unei asemenea comisii internaţionale i-ar reveni sarcina să cerceteze şi să analizeze cele trei probleme ridicate în prezenta scrisoare, ca şi stabilirea concluziilor necesare. Natural, lăsăm la aprecierea dvs. ca această problemă – dacă eventual dvs. doriţi – să fie rezolvată într-o altă formă şi pe o altă cale.

De asemenea, pentru cunoaşterea situaţiei noastre, ar fi de dorit să trimiteţi unul sau doi tovarăşi care, pe baza experienţei lor personale, vor putea informa Comitetul Central al dvs., fapt ce ar uşura munca comisiei internaţionale.

Considerăm că este necesar – natural, cu asentimentul dvs., în cazul că în interesul celor exprimate mai sus va lua fiinţă o comisie internaţională – să asigurăm participarea noastră la munca acestei comisii, alături de reprezentanţii partidelor frăţeşti. Cerem acest lucru întrucât, în perioada evenimentelor din octombrie-noiembrie din Ungaria, membrii grupului au ocupat

posturi de răspundere în munca partidului şi guvernului, ei cunoscând exact evenimentele.

Stimate tovarăşe Gomułka!

De la 4 noiembrie 1956 au trecut circa două luni şi jumătate. În acest timp, precum e stabilit în comunicatul „întâlnirii” de la Budapesta, din 1 – 4 ianuarie, în Ungaria situaţia politică şi viaţa economică s-au normalizat, condiţie de care depinde întoarcerea noastră în ţară. În consecinţă, se ridică problema posibilităţii de întoarcere în ţară, pentru care solicităm ajutorul dvs.

Ca încheiere, vă rog să binevoiţi să transmiteţi propunerile şi cererile noastre Comitetului Central al P.M.U.P. pentru a permite ca el să ia poziţie şi, în caz că este de acord cu toate acestea, rugăm să iniţieze realizarea lor.

Cu salutări tovărăşeşti, Nagy Imre Snagov, 10 ianuarie 1957

Scrisori către italieni

Dosar nr. 40041, vol. 4

Către Palmiro Togliatti, 21 ianuarie 1957

februarie 1957

Exemplar nr.

C. 328 Strict Secret

Tovarăşului Palmiro Togliatti.

Prim-secretar al Partidului Comunist Italian.

Roma

Stimate tovarăşe Togliatti!

Permiteţi-mi să mă adresez dvs. şi, prin dvs., Comitetului Central al Partidului Comunist Italian, în numele meu şi al tovarăşilor mei, care am fost îndepărtaţi din Ungaria împotriva voinţei şi protestului nostru şi în prezent suntem nevoiţi să stăm pe teritoriul Republicii Populare Române.

În legătură cu evenimentele din octombrie-noiembrie din Ungaria, mai multe guverne ale ţărilor socialiste şi de democraţie populară, ca şi conducerile partidelor comuniste şi muncitoreşti – prin diverse hotărâri, declaraţii şi comunicate elaborate la consfătuirile lor, ca şi

prin articolele apărute în presa de partid şi guvern – fac constatări false şi neîntemeiate, lipsite de sinceritate şi corectitudine – condiţia primordială a unei analize marxiste –, în care factorii obiectivi şi adevărul istoric sunt denaturate în mod grosolan şi care urmăresc derutarea partidelor frăţeşti, a mişcării muncitoreşti internaţionale şi a opiniei lumii progresiste. Este evident că, prin aprecierea greşită a evenimentelor, nu pot fi considerate autentice şi întemeiate nici concluziile politice, morale, juridice etc. ce se trag sau se vor trage de aici, nici ele nu vor corespunde realităţii. Problema răspunderii va fi şi ea falsificată. Această situaţie este agravată şi prin faptul că se iau hotărâri, se fac declaraţii şi constatări grave în legătură cu evenimentele din Ungaria fără ca ele să fi fost precedate de o examinare profundă, urmată de o analiză politică şi ştiinţifică, care să dezvăluie cu curaj adevărul pe baza căruia să se tragă concluzii de asemenea curajoase. Asemenea cercetare şi analiză nu au avut încă loc, totuşi deja există – sau sunt în curs de elaborare – concluzii şi învăţăminte.

Această împrejurare ascunde în sine pericole serioase. Înainte de toate, pericolul de a se ajunge la constatări certe şi a se trage concluzii nu din faptele obiective şi adevărul istoric, ci, invers, se modifică şi se acomodează „faptele” – în raport cu necesităţile politice – în aşa fel încât acestea să justifice constatările politice prestabilite. Aceasta nu este o metodă marxist-leninistă de analiză, pentru stabilirea adevărului istoric. Aceasta nu este altceva decât transpunerea din domeniul juridic în domeniul mişcării internaţionale a vestitei metode „concepţioniste”. Dacă acest lucru s-ar realiza, socialismul internaţional ar fi împiedicat să tragă – din evenimentele maghiare – învăţămintele corespunzătoare, adevărate şi autentic marxist-leniniste, care sunt neapărat necesare.

După părerea mea, dezvăluirea cauzelor adevărate ale evenimentelor din Ungaria, prezentarea evenimentelor istorice în mod fidel, cercetarea şi analiza profundă a scopurilor, forţelor principale, dezvăluirea curajoasă,

critică a activităţii conducerii de partid şi guvern şi a rolului îndeplinit de membrii săi în cursul evenimentelor constituie o sarcină de o importanţă deosebit de mare, putem spune fără exagerare o sarcină de importanţă istorică, nu numai pentru comuniştii maghiari şi nu numai pentru partidele frăţeşti, dar şi pentru întreaga mişcare muncitorească internaţională, precum şi pentru soarta viitoare a socialismului. Este evident că o asemenea sarcină nu poate fi numai o chestiune internă a comuniştilor maghiari, cu atât mai puţin cu cât ea depăşeşte forţele Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar. Îndeplinirea acestei sarcini de răspundere, după părerea mea, revine unei comisii internaţionale de cercetare, formată din reprezentanţii partidelor frăţeşti. Pentru formarea unei asemenea comisii am făcut propuneri şi în scrisoarea mea adresată tov. W. Gomułka, prim-secretar al Partidului Muncitoresc Unit Polonez. În caz că dvs. sunteţi de acord cu această propunere sau eventual recomandaţi o altă cale corespunzătoare, în vederea cercetării şi analizării evenimentelor, vă rog să luaţi iniţiativa în acest sens. Este decisiv ca această cercetare şi analiză să aibă loc cât mai curând şi ca rezultatele acestora, experienţa şi învăţămintele evenimentelor maghiare din octombrie să devină cât mai repede un bun comun al partidelor frăţeşti şi al mişcării muncitoreşti internaţionale.

Este neapărat necesar ca în munca unei asemenea comisii internaţionale de partid să participăm şi noi, aşa-zisul grup Nagy Imre, deoarece aproape toţi membrii grupului au fost în posturi conducătoare de răspundere în partid şi guvern în perioada evenimentelor din octombrie. Aproape toţi membrii din Comitetul Executiv al partidului (M. Sz. M.P.) – în afară de Kádár – se află aici, în grupul nostru.

Este nevoie de o comisie internaţională de partid cu participarea grupului nostru la activitatea de cercetare a acesteia, acum, când campania politică la adresa noastră devine tot mai intensă şi mai brutală, când – în condiţiile transportării noastre forţate în România –, suntem lipsiţi

de orice posibilitate de exprimare a părerilor noastre şi de apărare împotriva acuzaţiilor neîntemeiate. Se iau hotărâri, se fac declaraţii şi constatări grave în privinţa noastră, fără ca noi să fim întrebaţi. În perioada şederii noastre în România, Comitetul Central al M. Sz. M.P. nici până în ziua de azi nu a restabilit vreo legătură cu noi în vederea clarificării şi analizării activităţii noastre politice (am fost împreună cu Kádár János membru în prima conducere a noului partid), nu a luat nicio măsură, nu ne-a întrebat şi nu ne-a ascultat în nicio problemă.

Clarificarea activităţii politice a conducerii de partid şi de guvern, ca şi a răspunderii colective şi personale de către o comisie internaţională de partid este necesară şi pentru faptul că, dat fiind calificativul de „contrarevoluţie” – părere ce s-a format în legătură cu evenimentele din Ungaria, după aprecierea numeroaselor manifestări –, avem motive să credem că fără o analiză şi o cercetare calme, fără posibilitatea unei clarificări politico-ideologice, cu toate că nu suntem nici trădători şi nici contrarevoluţionari (calificări ce ni se atribuie din ce în ce mai des), ci revoluţionari marxist-leninişti, vechi membri ai partidului comunist, ni se vor aplica măsuri de represiune ilegale.

Am dorit, stimate tovarăşe Togliatti, să aduc aceste probleme în atenţia dvs. şi a Comitetului Central al Partidului Comunist Italian, cu rugămintea să contribuiţi şi dvs. la clarificarea politico-ideologică a evenimentelor maghiare. Avem încredere în ajutorul partidelor frăţeşti. Numai acest lucru ne stă în putinţă în situaţia actuală, nouă, comuniştilor maghiari, constrânşi să stăm pe teritoriul Republicii Populare Române (membri de familie, copii, în total 40 de persoane), lipsiţi de libertate; din păcate, nu stă în puterea noastră să facem altceva.

Cu salutări tovărăşeşti, Nagy Imre Snagov, 21 ianuarie 1957

Scrisori către iugoslavi

Dosar nr. 40041, vol. 4

Către Tito, 16 noiembrie 1956

Stimate tovarăşe Tito!

În emisiunea din 16 noiembrie 1956, orele 10 dimineaţa, Radio Budapesta a transmis în limba maghiară discursul dvs. Ţinut la Pola. În acest discurs, în care dvs. analizaţi evenimentele petrecute în ultimele săptămâni în Ungaria şi referitor la care sperăm că vom avea în curând posibilitatea să ne exprimăm părerea, printre altele aţi afirmat că „Nagy Imre a fugit”. Este evident că această constatare nu s-a referit numai la tov. Nagy Imre, ci la toţi cei care împreună cu el, din 4 noiembrie, au făcut uz de dreptul de azil oferit de guvernul iugoslav.

Protestăm cu hotărâre, în numele nostru şi al tovarăşilor noştri, împotriva acestei constatări din discursul dvs., deoarece afirmaţia contrazice în întregime faptele. Aşa cum rezultă din însemnările tovarăşului Szántó, precum şi din alte fapte, noi nu am intenţionat deloc să ne refugiem şi nici să cerem drept de azil. Ambasadorul iugoslav, la dispoziţiile guvernului din Belgrad – referindu-se la pericolul ce ne ameninţa şi pentru a nu ne expune la noi lovituri –, ne-a propus să facem uz de dreptul de azil.

Constatările tovarăşului Tito, în contradicţie cu faptele şi adânc jignitoare la adresa onoarei noastre comuniste, ne ating grav, deoarece noi dorim ca şi în viitor, în lupta noastră împotriva stalinismului, să ne sprijinim în mare măsură pe tovarăşii iugoslavi. Dar această constatare a tov. Tito îngreunează în cea mai mare măsură intenţia noastră şi are un efect dăunător asupra prieteniei şi stimei pe care o nutresc antistaliniştii maghiari faţă de Uniunea Comuniştilor Iugoslavi şi îndeosebi faţă de persoana dvs. Această afirmaţie îngreunează lupta noastră împotriva stalinismului şi constituie în schimb o armă pentru stalinişti, în încercarea lor de a ne discredita şi de a produce confuzie în masele staliniste. Această declaraţie este gravă şi pentru că, în situaţia actuală, când putem face faţă bazându-ne în primul rând pe aprecierea clasei muncitoare şi a poporului muncitor maghiar tuturor provocărilor îndreptate împotriva persoanei noastre,

afirmaţia dvs. este îndreptată tocmai împotriva acestei aprecieri.

Pe baza celor de mai sus, vă rugăm să rectificaţi cât mai repede afirmaţia dvs., care nu corespunde realităţii şi este dăunătoare din punctul de vedere al luptei noastre antistaliniste.

Dvs., tov. Tito, desigur că veţi înţelege că, fără rectificarea acestei afirmaţii, nu am avea baza morală să facem uz de intervenţia oferită de guvernul iugoslav privind securitatea persoanei noastre.

În numele tovarăşilor care se află la Ambasada Iugoslavă din Budapesta.

Budapesta, 16 noiembrie 1956

Nagy Imre

Haraszti Sándor

Losonczy Géza

Donáth Ferenc

Lukács György

Szántó Zoltán

Către Tito (personal), 12 ianuarie 1957

132/II *Către*:

Prezidiul Uniunii Comuniştilor Iugoslavi şi

Guvernul Republicii Populare Federative Iugoslavia Personal Tov. Preşedinte Broz Tito.

Belgrad

Stimate tov. Tito!

Aşa cum vă este cunoscut, prin încălcarea grosolană a acordului iugoslavo-maghiar încheiat la 21 noiembrie 1956 în legătură cu grupul nostru, noi, împotriva voinţei noastre şi cu tot protestul nostru, fără să fim întrebaţi şi fără cunoştinţa noastră prealabilă, am fost transportaţi 40 de persoane – 27 de adulţi şi 13 copii, dintre care 8 şcolari – pe baza unui acord româno-maghiar semnat la 22 noiembrie 1956 (după cunoştinţa mea, la 23 noiembrie) pe teritoriul Republicii Populare Române.

În contradicţie cu spiritul şi textul acordului româno-maghiar mai sus amintit, noi, de fapt, am fost deportaţi pe teritoriul Republicii Populare Române. Ni s-a fixat

domiciliu forţat, pe care nu-l putem părăsi, suntem sub paza organelor de Securitate militare înarmate şi civile, suntem complet izolaţi nu numai de lumea exterioară, ci şi de membrii grupului nostru; eu (Nagy Imre), Losonczy Géza şi Donáth Ferenc suntem izolaţi nu numai între noi, ci şi de ceilalţi membri ai grupului, nu sunt posibile nici contactele prin corespondenţă, scrisorile noastre sunt confiscate, nu putem asculta nici radioul, ziare – cu excepţia ziarului *Előre* din România – primim cu neregularitate.

Toate acestea dovedesc în mod evident că în realitate prevederile acordului, conform cărora noi ne-am afla pe teritoriul Republicii Populare Române pe baza respectării drepturilor noastre de cetăţeni maghiari, ca şi pe baza uzanţelor internaţionale privind dreptul de ospitalitate internaţională, nu sunt respectate, noi fiind, în sensul propriu al cuvântului, deportaţi. Nu dispunem de drepturile noastre cetăţeneşti şi nici de drepturile noastre umane, suntem deposedaţi de libertatea noastră.

Protestele noastre până în prezent au rămas fără rezultate, situaţie la care a contribuit şi faptul că Comitetul Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, ca şi guvernul maghiar manifestă indiferenţă totală faţă de situaţia noastră şi faţă de evoluţia sorţii noastre. Nu ţin legătura cu noi şi, probabil, încălcarea grosolană a prevederilor acordului româno-maghiar se face chiar cu acordul lor.

Situaţia noastră se înrăutăţeşte pe zi ce trece. Trebuie avut în vedere şi faptul că majoritatea celor 40 de persoane ale grupului este formată de familii, femei şi copii.

Toate aceste împrejurări impun urgent ca noi să ne putem întoarce la căminele noastre, ca prin încetarea acordului româno-maghiar să intre în vigoare acordul maghiaro-iugoslav, semnat la 21 noiembrie 1956, pe baza căruia ne putem întoarce acasă.

Posibilităţi pentru întoarcerea noastră acasă se întrevăd şi în urma comunicatului emis de guvernele şi

partidele celor cinci ţări socialiste şi democrat-populare la „întâlnirea” din 1 – 4 ianuarie 1957, în care se constată, printre altele, că în Ungaria situaţia politică şi viaţa economică s-au normalizat. Întoarcerea noastră în ţară a fost condiţionată de aceşti factori de stabilizare a situaţiei. În condiţiile în care Comitetul Central Provizoriu al M. Sz. M.P. şi guvernul maghiar nu ne fac posibilă întoarcerea în Ungaria şi nu ne asigură garanţiile stabilite în acordul româno-iugoslav privind securitatea personală şi libertatea noastră, am dori să ne mutăm provizoriu pe teritoriul Republicii Populare Federative Iugoslavia, până ce va apărea posibilitatea de a ne întoarce acasă, în condiţii corespunzătoare drepturilor şi uzanţelor internaţionale şi acordului româno-maghiar încheiat cu privire la grupul nostru, în care ni se rezervă dreptul ca, în cazul în care cerem cu insistenţă, să ne putem muta, cu asentimentul guvernului maghiar, într-o a treia ţară. Acest asentiment l-am cerut deja în scrisoarea adresată guvernului maghiar. Acum cer ca guvernul Republicii Populare Federative Iugoslavia să-şi dea acordul său pentru stabilirea noastră provizorie în Iugoslavia şi să ne dea concursul pentru punerea ei în practică.

Vă rugăm, ca şi în trecut, să aveţi de acum în atenţie soarta grupului nostru, apărând drepturile noastre politice şi umane, libertatea noastră, îmbrăţişând problema noastră, la nevoie, şi în faţa forurilor internaţionale.

În încheiere, în interesul celor de mai sus, vă mai rog să luaţi legătura cu noi şi să ne căutaţi cât mai curând din partea partidului şi guvernului iugoslav, în vederea informării noastre exacte privind stadiul rezolvării problemelor şi a situaţiei noastre. Ne aflăm la 40 km de Bucureşti, nu departe de drumul care duce la Ploieşti, pe malul lacului Snagov.

Revenind cu rugămintea noastră, cu salutări tovărăşeşti

Nagy Imre Snagov, 12 ianuarie 1957

P. S. Printr-o scrisoare l-am rugat pe tov. W. Gomułka să iniţieze trimiterea la noi a unei comisii internaţionale,

formată din reprezentanţii partidelor frăţeşti (italian, polonez, iugoslav, maghiar), pentru cercetarea evenimentelor din octombrie, din Ungaria.

Către Tito (personal), 20 ianuarie 1957

februarie 1957

Exemplar nr.

C. 358 Strict Secret

Către:

Prezidiul Uniunii Comuniştilor Iugoslavi şi

Guvernul Republicii Populare Federative Iugoslavia Personal Tovarăşului Preşedinte Josip Broz Tito.

Belgrad

Stimate tovarăşe Tito!

În urma evoluţiei situaţiei internaţionale şi a situaţiei din Ungaria, fiind pătruns de spiritul internaţionalismului proletar, găsesc necesar să vă adresez dvs., iar prin dvs. Prezidiului Uniunii Comuniştilor Iugoslavi şi guvernului Republicii Populare Federative Iugoslavia, o scrisoare în numele meu şi al tovarăşilor mei îndepărtaţi, împotriva voinţei şi protestului lor, din Ungaria, grup care în momentul de faţă se află pe teritoriul Republicii Populare Române.

În legătură cu evenimentele din octombrie-noiembrie din Ungaria, mai multe guverne ale ţărilor socialiste şi de democraţie populară, ca şi conducerile partidelor comuniste şi muncitoreşti – prin diverse hotărâri, declaraţii şi comunicate elaborate la consfătuirile lor comune, ca şi prin articolele apărute în presa de partid şi guvern – fac aprecieri false, necorespunzătoare realităţii, lipsite de sinceritate şi corectitudine – condiţia primordială a unei analize marxiste –, în care factorii obiectivi şi adevărul istoric sunt denaturate în mod grosolan şi care urmăresc derutarea partidelor frăţeşti, a mişcării muncitoreşti internaţionale şi a opiniei lumii progresiste. Este evident, prin aprecierea greşită a evenimentelor nu pot fi considerate ca juste şi fundamentate nici concluziile politice, morale, juridice etc. ce se trag sau se vor trage şi nu se va putea pune în mod corespunzător nici problema

răspunderii. Această situaţie este agravată şi prin faptul că se iau hotărâri, se fac declaraţii şi constatări grave în legătură cu evenimentele din Ungaria fără ca ele să fi fost precedate de o cercetare profundă, urmată de o analiză politică şi ideologică, prin care să se dezvăluie cu curaj adevărul şi pe baza căreia să se tragă concluzii corespunzătoare. Cu toate că o asemenea cercetare şi analiză nu au avut încă loc, totuşi s-au elaborat şi sunt curs de elaborare concluzii şi învăţăminte.

Acest procedeu constituie un pericol deosebit de serios. De aici rezultă că renaşte vestita metodă „concepţionistă”, aplicată în procesele comuniste intentate lui Rajk, Kostov, Slański etc., din timpurile staliniste. Ele pornesc de la principiul „scopul scuză mijloacele”. De la bun început sunt concepute constatările politice necesare pentru a putea justifica şi „dovedi” orice, în raport cu scopul politic prestabilit, adevărul şi faptele concrete fiind pur şi simplu eludate. Este de temut că acest lucru se va repeta – dacă nu s-a şi repetat deja – pe plan mondial în legătură cu evenimentele din Ungaria. Ar trebui făcut tot ce se poate pentru a opri realizarea acestui lucru, deoarece, în caz contrar, socialismul internaţional ar fi împiedicat să tragă învăţămintele corespunzătoare şi autentic marxist-leniniste, care se impun cu necesitate.

După părerea mea, dezvăluirea cauzelor adevărate ale evenimentelor din Ungaria, prezentarea evenimentelor istorice în mod fidel, cercetarea şi analiza profundă a scopurilor forţelor principale, dezvăluirea curajoasă, critică a activităţii conducerii de partid şi guvern şi a rolului îndeplinit de membrii săi în cursul evenimentelor constituie o sarcină de o importanţă deosebit de mare, putem spune fără exagerare, o sarcină de importanţă istorică, nu numai pentru comuniştii maghiari şi nu numai pentru partidele frăţeşti, dar şi pentru soarta viitoare a socialismului. Este evident că o asemenea sarcină nu poate fi o chestiune internă a comuniştilor maghiari, deoarece aceasta depăşeşte forţele Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar.

Realizarea acestei sarcini de răspundere îi revine unei comisii internaţionale formate din reprezentanţii partidelor frăţeşti. În vederea formării unei asemenea comisii, am făcut propuneri în scrisoarea mea adresată şi tov. W. Gomułka, prim-secretar al Partidului Muncitoresc Unit Polonez. În caz că dvs. sunteţi de acord cu noi, luaţi măsuri în această direcţie. Întrucât atacurile politice şi acuzaţiile sunt îndreptate împotriva aşa-zisului „grup Nagy Imre", găsesc că ar fi necesar să participăm şi noi la activitatea acestei comisii, cu atât mai mult cu cât majoritatea membrilor grupului nostru au ocupat posturi de răspundere şi de conducere în munca partidului şi guvernului. Toţi au fost membri – afară de Kádár János – ai primului Comitet Executiv al M. Sz. M.P. şi toţi se află aici, în România.

De o comisie internaţională de partid de cercetare şi de participarea grupului nostru la munca acesteia este nevoie şi pentru că împotriva campaniei politice tot mai intense şi mai brutale la adresa noastră, în urma deportării noastre în România, suntem lipsiţi de orice posibilitate de exprimare a părerilor noastre şi de apărare împotriva acuzaţiilor neîntemeiate.

De când ne aflăm în România, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar nici până în ziua de azi nu a restabilit vreo legătură cu noi, în vederea clarificării activităţii noastre politice – cu toate că noi formăm majoritatea primei conduceri a noului partid –, nu a luat nicio măsură, nu ne-a întrebat şi nu ne-a ascultat părerile în nicio problemă.

Clarificarea activităţii politice a conducerii de partid şi de guvern, ca şi a chestiunii răspunderii colective şi personale de către o comisie internaţională de partid de cercetare este necesară şi pentru că, plecând de la ideea de „contrarevoluţie", ne putem aştepta la aplicarea unor represalii1 ilegale împotriva noastră, cu toate că nu suntem trădători şi nici contrarevoluţionari, precum se afirmă din ce în ce mai des, ci revoluţionari, comunişti marxist-leninişti.

A doua problemă cu care ne adresăm dvs. este următoarea: precum este cunoscut, prin încălcarea acordului iugoslavo-maghiar din 21 noiembrie 1956 în legătură cu grupul nostru, noi – 40 de persoane, 27 de adulţi, 13 copii, dintre care 8 cu obligaţii şcolare –, pe baza acordului româno-maghiar semnat la 22 noiembrie 1956, am fost transportaţi, împotriva voinţei şi protestului nostru, fără să fim întrebaţi şi să aflăm în prealabil, pe teritoriul Republicii Populare Române. Pe teritoriul R.P.R., în contradicţie cu textul acordului, noi suntem în realitate deportaţi: ni s-a fixat domiciliu forţat, pe care nu-l putem părăsi; suntem sub paza organelor de Securitate militare şi civile, suntem izolaţi nu numai de lumea exterioară, dar suntem despărţiţi unul de celălalt; eu (Nagy Imre), Losonczy Géza şi Donáth Ferenc suntem de asemenea izolaţi unul de altul, precum şi de restul grupului; nu putem coresponda nici cu rudele din ţară şi nici noi între noi, scrisorile nu sunt transmise, sunt confiscate; nu putem asculta radioul, iar ziare primim neregulat. Toate acestea dovedesc că prevederile acordului, conform căruia noi ne-am afla pe teritoriul R.P.R. pe temeiul respectării drepturilor noastre de cetăţeni maghiari şi pe baza dreptului internaţional de ospitalitate, nu sunt respectate în realitate.

Noi, de fapt, suntem prizonieri deportaţi, nu dispunem de drepturile noastre cetăţeneşti şi umane, suntem deposedaţi de libertatea noastră. Situaţia noastră se înrăutăţeşte pe zi ce trece, cu atât mai mult cu cât majoritatea grupului – cele 40 de persoane – este formată din membri de familie, femei şi copii.

Pe lângă considerentele politice, şi împrejurările de mai sus impun urgentarea întoarcerii noastre acasă şi punerea în vigoare a condiţiilor stabilite în acordul iugoslavo-maghiar. În cazul în care Comitetul Central al M. Sz. M.P. şi guvernul Kádár nu ne fac posibil acest lucru, iar întoarcerea noastră s-ar amâna pe un timp mai îndelungat, v-am ruga să ne faceţi posibil, până la întoarcerea noastră în ţară, să plecăm în mod provizoriu pe teritoriul R.P.F.

Iugoslavia, în condiţii corespunzătoare dreptului internaţional şi dreptului de azil. Acest lucru este prevăzut şi în acordul româno-maghiar încheiat în legătură cu grupul nostru, care ne rezervă dreptul de a pleca în a treia ţară, în caz că dorim cu insistenţă şi dacă guvernul maghiar este de acord.

Având în vedere cele de mai sus, închei cu rugămintea ca din partea partidului şi a guvernului iugoslav să ne viziteze cât mai curând cei care au încheiat acordul cu guvernul maghiar privind grupul nostru, cu scopul de a vă informa despre situaţia generală şi politică a grupului nostru, de a discuta amănunţit problemele ridicate în scrisoare.

Salutări tovărăşeşti, Nagy Imre Snagov, 20 ianuarie 1957

Schimb de telegrame între Rankovici şi Nagy, 9 – 10 noiembrie 1956

Telegrama tov. Rankovici din noaptea de 9 – 10 noiembrie 1956, orele O.30 (Traducere brută, redată fără corectură, cuvânt cu cuvânt.)

Guvernul Kádár a depus jurământul în faţa Prezidiului Marii Adunări, în consecinţă guvernul Nagy, începând de la 4 noiembrie, de fapt nu mai există.

Tovarăşii iugoslavi consideră că eforturile lor pe lângă ruşi şi guvernul Kádár în scopul asigurării dreptului de azil ar fi mult mai uşoare dacă tovarăşul Nagy ar da o declaraţie cu privire la demisia guvernului său. Altfel, în situaţia actuală nu vedem perspectiva rezolvării problemei ca ei să ajungă cât mai repede în Iugoslavia. Cu atât mai mult cu cât în ultima vreme s-au ivit anumite greutăţi între noi şi ruşi.

După aprecierea tovarăşilor noştri, o declaraţie privind demisia ar fi realistă şi utilă din punct de vedere politic. Motivarea demisiei şi poziţiei adoptate faţă de guvernul Kádár este o chestiune personală a tovarăşului Nagy. Declaraţia de demisie nu trebuie să exprime un sprijin în favoarea guvernului Kádár, dacă tovarăşul Nagy nu doreşte acest lucru. Cu atât mai mult cu cât declaraţia

de demisie ar putea avea caracterul unei simple constatări a situaţiei date. Pe lângă aceasta, după părerea tovarăşilor noştri, o declaraţie de demisie ar putea contribui la încetarea vărsărilor de sânge în viitor. Astfel, tov. Nagy ar împiedica ca reacţiunea internă şi externă să exploateze numele său. Aceasta ar contribui şi la micşorarea gravităţii intervenţiei sovietice, ceea ce este foarte important. Prin aceasta, tov. Nagy s-ar obliga să renunţe să ia poziţie liberă în legătură cu evenimentele din Ungaria.

Tovarăşii noştri sunt de părere ca declaraţia de demisie să fie antedatată cu data de 4 noiembrie, şi ea s-ar putea motiva prin împrejurările care au întârziat predarea ei. Ar fi deosebit de important ca mâine dimineaţă devreme să avem răspunsul. Rog comunicaţi tovarăşului Nagy că toate acestea sunt impuse de poziţia şi interesele Iugoslaviei.

Tovarăşii iugoslavi consideră de datoria lor să-şi exprime punctul lor de vedere în situaţia dată şi ce-i de făcut în această situaţie.

Rankovici

Telegrama de răspuns a lui Nagy Imre

Tovarăşe Rankovici, în numele tovarăşilor mei şi al meu personal exprim tovarăşilor iugoslavi calde mulţumiri pentru eforturile pe care le depun în aceste împrejurări grele pentru recunoaşterea[22] dreptului nostru de azil.

În legătură cu telegrama tov. Rankovici sosită în noaptea de 9 noiembrie, doresc să comunic tovarăşilor conducători iugoslavi următoarele: tov. Rankovici, în telegrama sa, comunică că guvernul lui Kádár János a depus jurământul în faţa Prezidiului Marii Adunări Naţionale Ungare. În conformitate cu Constituţia maghiară, acest lucru nu putea să aibă loc înaintea eliberării guvernului Nagy Imre de către Prezidiul Marii Adunări. Însă despre acest fapt nu am luat cunoştinţă.

În cazul că acest lucru totuşi a avut loc[23], atunci nu mai este necesar ca să demisionez. În cazul că această

22 Valabilitatea (n.t.).

23 Adică eliberarea (n.t.).

eliberare nu a avut loc, atunci este neapărat nevoie de un asemenea act, întrucât numai un asemenea act ar putea clarifica situaţia juridică a celor două guverne.

Sunt de acord cu tovarăşii iugoslavi, că ei nu doresc sub nicio formă ca eu să iau atitudine în favoarea guvernului Kádár. Sunt de acord de asemenea – în conformitate cu părerea tovarăşilor –, că pot lua independent poziţie, în legătură cu evenimentele din Ungaria.

Însă nu pot să fiu de acord şi nici nu găsesc că e util ca eventuala mea declaraţie să o antedatez cu data de 4 noiembrie, deoarece este cunoscut în toată ţara şi în lumea întreagă că în discursul meu radiodifuzat la 4 noiembrie am afirmat că guvernul meu rămâne în funcţie.

În aceste împrejurări, o asemenea declaraţie antedatată cu data de 4 noiembrie nu ar fi credibilă nici în Ungaria şi nici în faţa opiniei mondiale.

Mai mult decât atât, o asemenea declaraţie din partea mea este imposibilă, întrucât guvernul Kádár a depus jurământul abia la 7 noiembrie, orele 14.00, iar în conformitate cu Constituţia numai de la această dată şi-a putut începe activitatea sa.

Pe baza celor de mai sus, las la aprecierea tovarăşilor iugoslavi dacă în asemenea împrejurări mai este necesară o declaraţie din partea mea, întrucât această declaraţie n-ar putea conţine altceva decât o simplă constatare a faptelor.

Budapesta, 10 noiembrie 1956 Nagy Imre

Scrisori către români

Dosar nr. 40041, vol. 6

Către Chivu Stoica, 23 decembrie 1956

Tovarăşului Chivu Stoica.

Preşedintele Consiliului de Miniştri al R.P.R.

Bucureşti

Conform convenţiei semnate între guvernul român şi maghiar la data de 22 noiembrie 1956, eu şi tovarăşii mei, în total 40 de persoane – între ele 27 de adulţi şi 13 copii (8 cu obligaţii şcolare) –, ne aflăm pe teritoriul Republicii

Populare Române, pe baza normelor de ospitalitate corespunzătoare drepturilor de cetăţenie maghiară, precum şi uzanţelor internaţionale.

Contrar textului şi spiritului convenţiei respective, toate faptele, împrejurările în care ne aflăm aici, precum şi evoluţia situaţiei noastre, ca şi procedura aplicată de organele de stat româneşti faţă de noi dovedesc că guvernul Republicii Populare Române nu respectă obligaţiile ce şi le-a asumat prin convenţia de mai sus, autorităţile şi organele sale le încalcă consecutiv, utilizând o practică contrară principiilor stabilite în convenţie. Constatarea mea o dovedesc următoarele fapte principale:

Pe teritoriul Republicii Populare Române am fost transportaţi contrar voinţei şi protestului nostru, violându-se astfel în mod brutal drepturile noastre de cetăţeni maghiari şi dreptul internaţional. Cele două guverne nu au avut şi nu au dreptul să ne silească să stăm, contrar voinţei noastre, pe teritoriul unui stat străin – în cazul de faţă al Republicii Populare Române –, fapt pentru care nici tratatul de prietenie şi ajutor reciproc româno-maghiar, la care se referă convenţia, nu oferă o bază legală şi condiţiile politice. Transportarea forţată a cetăţenilor unei ţări pe teritoriul unei ţări străine de către organele unei a treia ţări corespunde noţiunii de deportare, nerecunoscută de dreptul public maghiar, de Constituţia Republicii Populare Maghiare şi nici de dreptul internaţional, şi tocmai din această cauză protestăm împotriva ei în mod hotărât.

Pe teritoriul R.P.R. ni s-a fixat domiciliu forţat, pe care nu-l putem părăsi.

Suntem sub paza armată a organelor militare şi civile ale Securităţii de stat româneşti, lipsiţi de orice posibilitate de a avea vreun contact cu lumea exterioară.

Grupul nostru de 40 de oameni a fost dispersat şi nu s-au făcut posibile contacte personale între noi.

Nu se admite nici contactul în scris, corespondenţa între noi. Scrisorile nu sunt înmânate, ci sunt confiscate.

Ni se refuză şi ni se face imposibil ca membrii de

familie să se întâlnească. Haraszti Sándor şi eu suntem lipsiţi de posibilitatea să ne întâlnim cu fiica şi cu ginerele nostru, care fac parte din grupul nostru.

„Aprovizionarea” noastră culturală se restrânge la un singur ziar maghiar din România – *Előre*. Primirea altor ziare (*Pravda, L'Humanité* şi cotidienele maghiare) s-a sistat. Suntem împiedicaţi să ascultăm radioul etc.

Faptele înşirate dovedesc clar că guvernul român nu respectă convenţia semnată în cazul grupului Nagy Imre la 22 noiembrie 1956; sunt violate uzanţele internaţionale, regulile ospitalităţii şi drepturile noastre de cetăţeni maghiari la care trimite textul convenţiei semnate.

În acelaşi timp, doresc să precizez că întreţinerea noastră materială, alimentaţia noastră nu lasă loc nici unei obiecţii.

Neajunsurile noastre privitoare la convenţie doresc să le comunic şi guvernului Republicii Populare Maghiare. De aceea cer să dispuneţi să pot vorbi cât de curând cu conducătorul Ambasadei Ungare de la Bucureşti.

În timp ce protestez cu tărie împotriva violării brutale a dreptului de ospitalitate bazat pe convenţia respectivă, a drepturilor noastre cetăţeneşti şi a uzanţelor internaţionale, vă rog să interveniţi ca, în perioada cât ne aflăm – adică suntem nevoiţi să rămânem – pe teritoriul R.P.R., guvernul român, care e responsabil de aplicarea convenţiei, să se îngrijească de încetarea neajunsurilor înşirate, să asigure drepturile şi libertăţile cetăţenilor maghiari ce li se cuvin conform punctelor 1, 2 şi 3 din convenţie; să asigure libertatea noastră de mişcare, contactul liber interpersonal şi dreptul la corespondenţă între noi, corespondenţa noastră cu cei de acasă şi satisfacerea cerinţelor noastre elementare culturale.

Snagov, 9 ianuarie 1957 Să primiţi exprimarea stimei mele, Nagy Imre

Scrisoarea a fost predată în ziua de 14 ianuarie 1957.

Către Gheorghe Gheorghiu-Dej, 12 ianuarie 1957

123/II

Tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej.

Prim-secretarul Partidului Muncitoresc Român. Bucureşti

După sosirea noastră în România, tovarăşul Bodnăraş, în numele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, a purtat discuţii cu mine în cursul cărora mi-a comunicat că, în perioada şederii mele aici, legătura cu mine o va ţine Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român. Acesta este singurul organ care se ocupă cu problema şi situaţia mea.

De câteva săptămâni, această situaţie s-a schimbat. Cu toate că am cerut de mai multe ori în scris şi verbal, nimeni dintre membrii Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român sau vreun reprezentant al său n-au luat legătura cu mine, nu au dat răspuns la întrebările mele, nu s-au ocupat cu problema mea. Acest lucru demonstrează fără îndoială că Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român a întrerupt legătura cu mine şi nu se mai ocupă direct cu problema şi situaţia mea. În privinţa aceasta, vă rog să binevoiţi să-mi comunicaţi schimbările esenţiale şi cauzele lor care au intervenit în aplicarea acordului româno-maghiar.

Rog să binevoiţi să mă informaţi care sunt de acum înainte acele organe competente cărora ne putem adresa cu problemele şi situaţia noastră.

Având în vedere noua situaţie, mă adresez în scrisoare Comitetului Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar şi guvernului maghiar, mai departe tovarăşului W. Gomułka, prim-secretar al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, ca şi tovarăşului Josip Broz Tito, preşedintele Uniunii Comuniştilor Iugoslavi.

Având în vedere că este vorba de partide frăţeşti şi conducătorii acestora, vă rog pe dvs. să binevoiţi să asiguraţi ca scrisorile să ajungă cât mai curând la cei cărora le sunt adresate.

În acelaşi timp, vă comunic că am adresat o scrisoare şi tovarăşului Chivu Stoica, preşedintele Consiliului de Miniştri, pe care l-am rugat să intervină fără întârziere pentru lichidarea greşelilor grave care s-au comis în

aplicarea acordului româno-maghiar privind grupul nostru.

Cu salutări tovărăşeşti, Nagy Imre Snagov, 12 ianuarie 1957

Către Walter Roman, 9 februarie 1957

Traducerea unei scrisori trimise de Nagy Imre tovarăşului Walter Roman februarie 1957

Exemplar nr. 1

C. 426

Strict Secret

Tovarăşului Walter Roman.

Bucureşti îţi cer scuze dacă cumva te deranjez cu rândurile mele. Înainte de toate vreau să-ţi mulţumesc că ai fost atât de amabil şi ai aranjat ca să li se permită nepoţilor mei să vină la mine la 1 februarie. De altfel, n-am pe altcineva cui să mă adresez, deoarece aici nu vine la mine nimeni prin care aş putea aranja ceva. Întrucât din partea partidului – toate faptele confirmă aceasta – s-a întrerupt cu mine orice legătură, nu ştiu care este acel organ competent la care să mă adresez cu problemele care se ivesc. Nu considera deci ca un deranj faptul că mă adresez ţie. Prin viu grai nu pot discuta cu tine problemele, deoarece, deşi alegerile din 3 februarie s-au terminat cu succes şi în mod sincer sper că ţi-ai restabilit şi sănătatea, totuşi nu cred că o să vii personal la mine sau o să mă chemi la tine – aceasta din motive politice de partid – şi deci pentru mine, pe tărâmul relaţiilor dintre noi, unica posibilitate de comunicare o constituie scrisorile. Nu intenţionez să mă plâng, deoarece nu intră în caracterul meu să fac aceasta, ci vreau doar să-ţi comunic unele probleme, în scopul informării celor competenţi.

Din a doua jumătate a lunii ianuarie, felul nostru de viaţă s-a înrăutăţit în mod substanţial, deşi – după câte cunosc – condiţiile pe baza cărora am fost noi aduşi aici au rămas neschimbate. Despre situaţia mea şi a soţiei trebuie de reţinut următoarele. Înainte ne-a vizitat în mod regulat şi ne consulta medicul, ceea ce – având în vedere faptul că niciunul din noi nu este sănătos –, din punctul de vedere al

îngrijirii sănătăţii noastre şi al prevenirii unor complicaţii serioase, a fost foarte bine. De la mijlocul lunii ianuarie însă până în ziua de azi nici măcar o dată n-a mai fost medicul la noi, nici chiar atunci când am cerut acest lucru.

Aceasta nu mi-o pot explica decât prin aceea că pentru noi a încetat îngrijirea medicală. Dacă cerem vreun medicament, ni se trimite cu mare întârziere (după una sau două săptămâni), dar medicul nu vine la noi.

Starea sănătăţii mele se agravează cu paşi repezi. Se reînnoiesc simptomele grave din trecut. Aş avea nevoie de tratament. În scrisoarea scrisă medicului meu de acasă, Dr. Rusznyák István, am cerut medicamentele ce îmi sunt necesare. Nu ştiu dacă scrisoarea a plecat, dar ştiu că nici răspuns şi nici medicamente nu am primit. Dr. Rusznyák şi asistentul lui, Dr. Földi Mihály, ştiu în mod precis de ce medicamente am nevoie (injecţii hepatin intramusculare, de asemenea Pentoite forte împotriva ameţelilor), toate acestea le am acasă, la locuinţa mea, n-ar trebui decât să fie împachetate şi trimise, ceea ce Dr. Földi, care venea de mai multe ori pe săptămână la mine pentru a mă trata, ar face-o fără mare greutate şi cred că chiar cu plăcere. Aici, după promisiuni repetate, de la mijlocul lunii ianuarie până la urmă procurarea medicamentelor amintite a încetat. După cereri repetate, am fost duşi atât eu, cât şi soţia la un oftalmolog. Acesta ne-a examinat şi ne-a prescris ochelari. De atunci au trecut trei săptămâni, însă ochelari nu am primit. După cum se vede, nici la aceasta nu avem dreptul.

Soţia, care a trecut peste o grea operaţie a vezicii biliare, suferă de fiere, ficat şi stomac, afară de alte nereguli. La mijlocul lunii ianuarie sau la începutul acestei luni, medicul Köppich şi o doctoriţă i-au prescris un regim de alimentaţie dietetică. În această privinţă nu s-a realizat nimic de atunci, dimpotrivă s-a scos dintre alimente tot ceea ce oarecum se putea considera dietetic, i s-au retras şi cele 1 – 2 felii de pâine albă pe zi şi a fost pusă la acelaşi regim alimentar cu mine, din care cauză apar tot mai des simptomele bolii.

Pun întrebarea, prin ce cauze politice şi ideologice se pot motiva retragerea sau refuzarea ochelarilor şi a unei alimentaţii dietetice? Aceasta este oare în concordanţă cu condiţiile în baza cărora am fost aduşi aici? Lasă că nu vreau să mă plâng, deoarece nu obişnuiesc. Nu pentru mine vorbesc despre toate acestea, ci în special pentru soţia mea, care niciodată n-a dus o activitate politică, nici măcar membră de partid n-a fost şi n-are nici cel mai mic amestec în problema pentru care eu şi mulţi alţi tovarăşi am fost aduşi aici. La cele mai multe familii situaţia este asemănătoare. Dar, o dată ce suntem împreună, cel puţin ei să i se ia în considerare cele mai elementare necesităţi şi să i se ofere o îngrijire mai omenească. Nu vreau să cred că toate acestea se impun din motive politice. Mai repede din delăsare, neglijenţă sau răutate, eventual din toate cele trei motive la un loc. În orice caz, ar fi bine să se lămurească din ce cauză s-a produs înrăutăţirea aceasta evidentă faţă de îngrijirea iniţială. Dacă aceasta aşa trebuie să fie din anumite motive necunoscute de noi, să fie aşa.

Trebuie să vorbesc şi despre problema corespondenţei. La 23 decembrie am scris acasă trei scrisori şi la nicio scrisoare n-am primit răspuns. Am cerut medicamente – n-am primit. Am trimis împuternicire, nu ştiu dacă au primit-o. Am impresia – măcar de aş greşi – că scrisorile mele nu parvin destinatarilor. Pe acea vreme tu m-ai informat că poşta a început să funcţioneze, că toţi membrii grupului au scris acasă, au primit şi răspuns, ba chiar şi pachete cu lucruri din locuinţele lor. Eu cred că condiţiile şederii noastre aici sunt aceleaşi pentru toţi şi nu implică restricţii mai mari pentru mine. Eu am fost de la început pentru un tratament egal la toţi. De aceea m-am ridicat de la început împotriva izolării, împotriva interzicerii contactului liber cu tovarăşii mei şi tot de aceea am ridicat problema – nu o dată – că la început eu mă bucuram de un regim mai favorabil. Dar ce i se cuvine altuia mi se cuvine şi mie. Dacă altul are dreptul să scrie şi să primească nu numai scrisori, ci şi pachete, atunci

desigur că şi eu am dreptul la aceasta.

Cred că am dreptate şi vreau să mă pot folosi de ea. Dacă nu am dreptate, explicaţi-mi care este de fapt situaţia, ce conduită să am. În legătură cu ziarele, îţi comunic următoarele: până la jumătatea lui ianuarie am primit neregulat, cu omisiuni şi cu mari întârzieri, *Népszabadság*, rar câte un număr al ziarului *Népakarat* şi *Eşti Hírlap*. Am primit *Pravda* şi, din greşeală, *L'Humanité*. Începând din 27 ianuarie, nu mai primesc niciun fel de ziare din acestea. Singurul ziar pe care-l primesc, tot cu întârziere, este *Előre*. Ultimul număr al lui *Népszabadság* e din 20 ianuarie 1957, *Pravda* din 24 ianuarie şi *L'Humanité* din 16 ianuarie. Când am discutat cu Kállay, la 25 ianuarie 1957, a insistat să-mi concep în scris părerea asupra situaţiei din Ungaria. Nu cred că aceasta s-ar putea rezolva cu ajutorul ziarului *Előre*. În legătură cu faptul că nu mi se mai dau ziare, trebuie să întreb care motive politice fac necesar să nu fiu informat asupra evenimentelor de acasă şi din lume? Bunăvoinţa mea şi dorinţa mea de a ajuta necesită să fiu informat cum se cuvine. Poate nu mai primesc ziarele din motive materiale. Se poate să nu ajungă fondul pus la dispoziţie pentru cheltuielile legate de prezenţa noastră aici. În acest caz, problema e rezolvabilă astfel ca eu să plătesc suma respectivă în forinţi sau rudele mele de acasă să plătească la Ambasada Română din banii luaţi pe baza împuternicirii date de mine. Poate că în acest fel s-ar putea acoperi cheltuielile suplimentare ce s-ar ivi nu numai cu ziarele, ci şi cu medicamentele, cu regimul dietetic etc.

În contul oricărui stat – maghiar sau român – ar fi cheltuielile, acestea ar putea fi astfel micşorate. După cum vezi, vreau să aduc economii la casieria statului. Trebuie să amintesc – de fapt, e o nimica toată şi totuşi e caracteristic – „jocul" curios care se face cu cinematograful. După multe cereri şi insistenţe s-a aranjat în sfârşit ca o dată pe săptămână să ni se ruleze un film aici, la domiciliu. Toate au fost în regulă până la 1 februarie. De atunci s-a sistat şi aceasta, cerul ştie din ce

motive, sper însă că nu din motive politice. Mai degrabă cred că e vorba de şicane din partea unui „mic tiran de provincie”! Dar ce rost are şi în special la ce foloseşte asta? Aranjaţi ca aceşti mici „regi” să termine cu asemenea chestiuni. În orice caz, n-avem decât de câştigat dacă ni se rulează filme şi în special dacă ne aduc filme bune. Nu-i aşa?

După cum vezi deci, nu numai că nu s-au soluţionat vechile nedreptăţi – pe care le-am ridicat de atâtea ori –, ci la acestea s-au adăugat altele mai grave. Precum se vede, vizita lui Kállay s-a soldat cu astfel de urmări. De altfel, Kállay mi-a promis că în toate problemele ridicate de mine îmi va comunica poziţia conducerii partidului. Dacă se va întâmpla aşa, comunicaţi-mi şi mie.

Prezenţa noastră aici – după cum vezi – scoate la iveală probleme din ce în ce mai noi. Vine primăvara, iar membrii familiei, copiii şi chiar şi noi ducem o lipsă tot mai acută de îmbrăcăminte, încălţăminte, lenjerie şi alte obiecte. Trebuie create posibilităţi din timp ca să intrăm în posesia obiectelor personale care se află în locuinţa noastră. Rezolvarea cea mai convenabilă însă ar fi lichidarea şederii noastre aici şi întoarcerea în ţară. Cu atât mai mult cu cât peste două săptămâni expiră termenul de trei luni. Qui *vivra verra*! Sperăm că o să ajungem şi aici. Eu sunt optimist şi cred că toate aceste neplăceri legate de şederea noastră aici vor trece fără urme. La aceasta însă să-mi întinzi şi tu o mână de ajutor.

Salutări cordiale, ss. /Imre Nagy

9. II.1957

Scrisoarea am terminat-o când s-a întâmplat ceva despre care neapărat vreau să te informez. Precum se vede, oamenii de la Securitate numiţi pentru paza mea dinadins vor să se lege de mine, probabil în scopul de a mă provoca.

În urmă cu vreo două luni, nişte tovarăşi însărcinaţi cu paza mi-au trasat acel sector de pe malul lacului în care pot să mă plimb şi mi l-au arătat chiar personal. Până în ultimul timp totul a şi fost în ordine. Cu câteva zile în

urmă, unul dintre cei de la Securitate, în timpul plimbării, mi-a aţinut calea şi n-a vrut să mă lase să mă plimb decât pe jumătatea sectorului trasat. Am crezut că nu este altceva la mijloc decât o eroare şi nici nu i-am dat importanţă. Astăzi însă lucrurile s-au petrecut la fel. Poteca de pe mal este încă destul de noroioasă. În timpul plimbării, m-am urcat pe puntea din scândură aşezată deasupra gheţii care are o lungime de circa 6 – 8 metri, pe care şi până acum m-am plimbat, ceea ce mi-a fost permis, şi unde în zilele însorite am făcut plajă împreună cu soţia. Azi după-masă paza Securităţii care ne este repartizată, cu care am stat împreună pe punte – ce în timpul verii serveşte pentru baie – a doua oară nu m-a lăsat să mai urc, mi-a aţinut calea spunându-mi că îmi este interzis să merg acolo. M-a înştiinţat că mi se permite să mă plimb numai pe potecă.

Tot în ziua de astăzi s-a întâmplat următorul fapt. Prânzul de la bucătărie ni se aduce de către o femeie într-un sufertaş. Mă plimbam în curte când venea cu masa. Unul din paza casei noastre i-a tăiat drumul – ceea ce până în prezent nu s-a întâmplat niciodată –, nu a lăsat-o să intre pe poartă şi pe rând a deschis vasele sufertaşului, iar pe femeie a trimis-o cu mâncare cu tot într-o altă direcţie, la o altă casă.

M-am revoltat şi i-am spus fetei care este cu noi, am protestat împotriva faptului că în mâncarea mea, în timpul în care mi se aduce, se scormoneşte de către orice persoană şi am comunicat prin fată că, dacă voi observa aceasta încă o dată, nu voi mai consuma din mâncare. Am mai rugat-o să raporteze superiorilor ei. Deoarece însă nu ştie nimic sau nu vrea să facă ceva, e foarte posibil să nu se ia nicio măsură. Din această cauză îţi scriu în grabă despre toate acestea ţie.

Deci asta-i situaţia. Nu sunt lucruri bune acestea. Mi-e teamă că provocări asemănătoare cu cele de mai sus se vor repeta din ce în ce mai des, ceea ce nu se va sfârşi cu bine. Aceasta ar trebui să se prevină şi eu te rog să mă ajuţi.

La mine nu te chem, dar, dacă ai veni, aş purta cu plăcere discuţii cu tine.

În încheiere, te mai rog să transmiţi mai departe scrisoarea anexată către mama (văd. Szilágyi Józsefné).

Te salută, ss. /Nagy

Către Gheorghe Gheorghiu-Dej, 19 martie 1957

Tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Prim-secretar al C.C. al P.M.R.

Bucureşti

Alăturat vă trimit scrisoarea adresată Comitetului Central al P.M.R., cu rugămintea să binevoiţi a discuta problema ridicată în scrisoare şi a lua poziţie faţă de ea.

Totodată vă rog să binevoiţi a transmite destinatarilor scrisoarea alăturată, adresată conducătorilor partidelor frăţeşti.

Cu salutări comuniste, Nagy Imre Snagov, 19 martie 1957

Anexe 4 buc.

AG. 3 ex.

martie 1957

Stimaţi tovarăşi.

După hotărârea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar din decembrie 1956, care a stabilit cauzele fundamentale şi factorii care au generat evenimentele din octombrie-noiembrie în următoarele patru puncte de sinteză: 1) clica Rákosi-Gerő; 2) grupul Nagy-Losonezy; 3) forţele interne reacţionare fasciste şi 4) activitatea imperialismului internaţional, hotărârea din februarie 1957 a Comitetului Central al P.M.S.M., fără o prealabilă clarificare politico-ideologică, fără cercetarea situaţiei noastre de partid, fără ca persoana noastră să fie ascultată, modificând în esenţă aprecierea anterioară, a aruncat un torent de calomnii asupra persoanei mele şi asupra aşa-zisului grup Nagy-Losonezy, pe care l-a calificat drept fracţionist, revizionist, trădător, renegat, antisovietic şi contrarevoluţionar. Aceasta, ca şi compararea celor două hotărâri amintite ale P.M.S.M. dovedesc că, în ciuda referirilor permanente la marxism-leninism, în aprecierea

evenimentelor maghiare şi în chestiunea răspunderii în acestea a devenit din nou predominantă acea metodă criminală, antipartinică ce a caracterizat conducerea clicii Rákosi-Gerő şi care nu-şi trage concluziile din fapte obiective şi adevărul istoric, ci „explică” şi „dovedeşte” afirmaţiile sale în conformitate cu obiectivele politice necesare şi dinainte stabilite şi astfel devin „fapte obiective” şi „adevăr istoric” cele cerute de scopurile politice şi argumentările acestora. Această metodă noi, comuniştii maghiari, o cunoaştem bine din procesele de masă ale comuniştilor, organizate de clica lui Rákosi-Gerő, şi din campania internaţională de calomnii provocatoare împotriva Iugoslaviei. Această faimoasă metodă denumită „concepţie”, care a reînviat acum în legătură cu aprecierea evenimentelor din Ungaria şi stabilirea răspunderilor faţă de ele, o considerăm condamnabilă sub toate formele ei, atât în domeniul justiţiei, cât şi în luptele ideologice şi politice ale partidului. Această metodă dăunătoare împiedică tragerea unor învăţăminte juste şi adevărate, marxist-leniniste, în legătură cu evenimentele din Ungaria, pentru socialismul internaţional, ca şi clarificarea în baza faptelor obiective şi a adevărului a problemei răspunderii.

Hotărârea din februarie 1957 a Comitetului Central al P.M.S.M., urmată imediat de articolul pentru „puritate ideologică” publicat în numărul din 8 martie 1957 al ziarului *Népszabadság* sub semnătura lui Révai József – unul dintre membrii clicii Rákosi-Gerő şi „ideologii” tezelor dogmatice şi antimarxiste adânc înrădăcinate în partidul maghiar, care a fost unul dintre reprezentanţii principali ai luptelor fracţioniste ce au durat zeci de ani în partid şi a cărui activitate ideologică dăunătoare şi periculoasă a jucat un rol însemnat în coacerea şi dezlănţuirea evenimentelor din octombrie –, dovedeşte incontestabil că în organele conducătoare ale partidului a reînviat vechiul spirit de clică, ura fracţionistă şi metoda „concepţiei” bazată pe calomnii, care are ca scop distrugerea morală, ideologică, politică – şi aşa cum o formulează Révai în articol –, distrugerea fizică a opoziţiei de partid faţă de

politica dăunătoare, antileninistă, aventurieră a clicii Rákosi-Gerő şi în acelaşi timp salvgardarea politicii condamnate a clicii Rákosi-Gerő, muşamalizarea acuzaţiilor formulate împotriva ei şi stabilite în hotărârile anterioare ale partidului, înlăturarea răspunderii ei şi prin aceasta reabilitarea sa morală şi politică, pe scurt, restaurarea regimului rakosist.

Asemenea încercări antipartinice stimulate de un spirit fracţionist de clică au fost înlesnite şi de faptul că până azi nu a fost făcută o clarificare ideologică, marxist-leninistă a cauzelor şi consecinţelor, a forţelor care au pus în mişcare şi care au condus evenimentele din Ungaria, a obiectivelor şi lozincilor lor, o asemenea clarificare ideologică care, bazându-se pe o analiză multilaterală, priveşte adevărul în faţă, fundat pe puterea faptelor obiective şi a realităţii istorice, şi astfel stabileşte caracterul evenimentelor politice, formulează aprecierea lor şi clarifică greşelile persoanelor sau ale grupurilor, vinile şi răspunderile acestora. Desfăşurarea campaniei de calomnii fără precedent împotriva persoanei mele şi a grupului Nagy-Losonezy, sub pretextul „clarificării ideologice”, enunţarea gravelor acuzaţii de revizionism, antisovietism, de trădare şi de contrarevoluţionarism fără o examinare serioasă şi o clarificare ideologică principială provoacă grave pagube atât socialismului internaţional, cât şi partidului maghiar.

Campania neînfrânată de calomnii desfăşurată împotriva grupului Nagy-Losonezy este cu totul unilaterală. Noi, membrii grupului, suntem lipsiţi aici, în R.P.R., de orice posibilitate de a ne exprima părerile, de dezminţire a minciunilor, a acuzaţiilor născocite prin puterea faptelor, a adevărului şi a principiilor. împotriva noastră poate să formuleze oricine acuzaţii de orice fel, fără obligaţia de a le dovedi şi fără ca noi să ne putem apăra măcar cu un cuvânt sau să putem protesta împotriva lor, în legătură cu noi se discută şi se iau hotărâri fără noi, neglijându-se şi violându-se în mod brutal principiile democratice leniniste; suntem condamnaţi călcându-se în

picioare cinstea noastră comunistă, fără să ni se asigure condiţiile şi posibilităţile exprimării libere a simţămintelor noastre. Activitatea, atitudinea, opinia noastră trebuie clarificate nu pe baza enunţării calomniilor, ci pe baza principiilor marxist-leniniste şi a aplicării consecvente a acestora, a respectării partinităţii. Nu este o metodă marxist-leninistă, ci una duşmănoasă aceea prin care comunişti, luptători ai cauzei partidului şi revoluţiei şi ai ideilor socialismului, prin hotărâri luate în lipsa lor şi fără participarea lor, fără o cercetare demnă şi o clarificare ideologică, sunt înfieraţi drept trădători şi contrarevoluţionari, iar pe urmă, pe această bază, privaţi de posibilitatea clarificării partinice a cazului lor. Noi – ca să zic aşa – toţi, împotriva cărora se susţin cele mai grave acuzaţii care se pot formula împotriva comuniştilor, avem un trecut îndelungat de zeci de ani în partid şi în activitatea revoluţionară, ca luptători nestrămutaţi ai cauzei socialismului, şi mulţi dintre noi au suferit pentru ideile lor ani îndelungaţi în temniţele lui Horthy şi apoi ale lui Rákosi. Eu însumi, care de 40 de ani sunt comunist, în 1918 am intrat în partidul bolşevic şi de atunci am fost participant activ al luptelor revoluţionare şi al construirii socialismului. De aceea, trebuie să protestăm împotriva faptului că suntem privaţi de posibilitatea să ne apărăm, de libertatea şi condiţiile exprimării părerilor noastre, că fără clarificarea şi examinarea largă şi obiectivă a cazului nostru, pe baza unor acuzaţii născocite şi a falsificării faptelor, suntem declaraţi trădători, aşa cum procedează cu noi hotărârea P.M.S.M. şi presa de partid.

Având în vedere cele de mai sus, cer ca o comisie internaţională formată din reprezentanţii partidelor comuniste şi muncitoreşti să cerceteze şi să stabilească faptele, adevărul şi răspunderile în legătură cu cauzele evenimentelor din octombrie-noiembrie, rolul unor persoane şi grupuri, cazul grupului Nagy-Losonezy şi acuzaţiile formulate împotriva sa, dar şi al clicii Rákosi-Gerő. În interesul asigurării eficacităţii cercetărilor şi pentru evitarea unilateralităţii lor, să se creeze posibilităţi

şi condiţii care să permită participarea noastră la cercetări şi la clarificarea problemelor, să ne putem expune opiniile şi prezenta documentările noastre în mod liber.

Cazul nostru de partid, cazul aşa-zisului grup Nagy-Losonezy constituie o problemă internaţională a cărei cercetare este o sarcină internaţională, ca şi evenimentele din octombrie-noiembrie. Cererea este motivată şi de faptul că, aşa cum dovedesc faptele, hotărârile, articolele şi cuvântările etc. din ultimele săptămâni, conducerea P.M.S.M. a folosit în legătură cu cazul nostru o metodă incompatibilă cu marxismul şi a enunţat acuzaţii care din capul locului exclud presupunerea ca din partea ei în examinarea cazului nostru să fie valabile metode bazate pe marxism-leninism, precum şi pe fapte obiective şi pe adevăr. Pentru desemnarea unei comisii internaţionale de anchetă vorbeşte şi faptul că aproape toţi membrii grupului Nagy-Losonezy îndepărtaţi din ţară în timpul evenimentelor din octombrie-noiembrie se aflau în funcţii de răspundere în partid şi guvern, din rândurile sale au ieşit membrii fondatori ai noului partid şi membrii primului Comitet Executiv, ei au ocupat locuri în guvern etc. Desemnarea unei comisii internaţionale de anchetă este necesară şi prin faptul că o parte din conducerea vechiului partid, care în prezent stă în fruntea noului partid, se prezintă ca acuzator împotriva celeilalte părţi şi susţine asemenea acuzaţii grave ca revizionism, trădare, renegare, antisovietism şi contrarevoluţionarism, încât anchetarea lor şi stabilirea adevărului în legătură cu ele nu pot fi decât sarcina unei comisii internaţionale de anchetă formată din reprezentanţii partidelor comuniste şi muncitoreşti.

În baza acestora rog pe tovarăşi să-şi însuşească cazul de faţă, luând în mână rezolvarea lui, ceea ce nici eu, nici aşa-zisul grup Nagy-Losonezy nu suntem în stare, fiind privaţi de orice posibilitate de luare de contact. Aici nu este vorba numai şi nici în primul rând de cinstea comunistă şi de soarta umană a persoanelor în cauză, ci de marea cauză a socialismului internaţional, în care prin evenimentele din octombrie-noiembrie problemele

comuniştilor maghiari, problemele partidului maghiar au câştigat o importanţă deosebită.

În aşteptarea poziţiei dvs. favorabile în legătură cu problemele ridicate, rămân

Cu salutări comuniste, Nagy Imre 18 martie 1957

AG. 3 ex.

22. III.1957

Către Aurel Mălnăşanu, 19 martie 1957

Tovarăşului A. Mălnăşanu, locţiitor al ministrului de Externe.

Bucureşti

Rog să binevoiţi a transmite adresantului scrisoarea alăturată, destinată Ministerului de Externe al Republicii Populare Ungare – tovarăşului Horváth Imre.

Mă adresez dvs. şi în problemele ridicate de mine cu privire la situaţia aşa-zisului grup Nagy-Losonezy, care în prezent se află în România, deoarece dvs. aţi semnat din partea română schimbul de scrisori dintre guvernele român şi maghiar, legate de domicilierea grupului sus-amintit în România, ceea ce a constituit înţelegerea dintre cele două guverne, ca atare dvs. cunoaşteţi conţinutul şi spiritul acestei înţelegeri.

Problemele în care rog să binevoiţi a lua măsuri sunt următoarele:

1. Nedreptăţile înşirate în scrisoarea adresată la 9 ianuarie 1957 preşedintelui Consiliului de Miniştri, Chivu Stoica, nici până azi nu au fost soluţionate, ceea ce arată că autorităţile româneşti nu respectă condiţiile înţelegerii cu privire la şederea noastră aici. Rog să determinaţi ca aceasta să se întâmple cât mai curând şi condiţiile înţelegerii, care sunt bazate pe respectarea dreptului internaţional, a dreptului de azil, a regulilor de ospitalitate şi a drepturilor noastre de cetăţeni maghiari să fie obligatorii pentru autorităţile româneşti, asigurându-se valabilitatea lor. În cadrul acestora să se asigure circulaţia liberă, posibilitatea luării de contacte reciproce, dreptul de a purta corespondenţă etc. Rog să-mi înlesniţi ca nepoţii mei să mă poată vizita permanent şi să mă mut în acelaşi

loc cu familia fiicei mele, care se găseşte împreună cu grupul mai mare (Dr. Jánosi Ferenc). După câte ştiu, acolo există acum spaţiu. Nepoţii mei m-au vizitat ultima dată, la cererea mea, în ziua de 1 februarie, de atunci, cu toate că am cerut de mai multe ori atât în scris, cât şi verbal, cererea nu a fost satisfăcută.

În prima perioadă ce a urmat sosirii noastre aici, de chestiunile legate de situaţia mea, de problemele mele s-a ocupat Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, respectiv organele sale corespunzătoare. De la sfârşitul lui ianuarie, nu ne-am întâlnit cu nimeni. De atunci, în ciuda repetatelor mele cereri, nu am fost înştiinţat care este forul chemat să se ocupe de situaţia mea, cui să mă adresez cu reclamaţii, de la cine să cer lămuriri. Din ianuarie încoace, nimeni din partea nici unui for nu m-a vizitat, nu am cu nimeni niciun contact, în afara femeii de serviciu, care se află în locuinţa stabilită pentru mine, aceasta însă nefiind potrivită pentru rezolvarea oricărei probleme. Rog să dispuneţi ca această stare de lucruri să se termine şi să îmi comunicaţi care este acel for ce se ocupă şi rezolvă problemele pe care le ridic.

În conformitate cu dispoziţiile autorităţilor maghiare din patrie, acelora care în urma evenimentelor din octombrie-noiembrie au părăsit teritoriul ţării lor, dar până la 31 martie 1957 se reîntorc li se asigură locuinţa şi bunurile mobiliare. Când am fost transportaţi în Republica Populară Română ni s-a comunicat că locuinţele noastre cu toate bunurile mobiliare şi instalaţiile aferente ne sunt asigurate.

Datorită faptului că termenul întoarcerii noastre acasă este nesigur, rog să binevoiţi a interveni pe lângă guvernul maghiar ca locuinţele şi bunurile mobiliare să ne fie neapărat asigurate şi păstrate pentru timpul cât vom lipsi, ceea ce se stabileşte de altfel prin hotărârea guvernului maghiar.

Cu prilejul răpirii şi aducerii noastre în România nu a fost posibil să aducem cu noi bagaje, îmbrăcăminte şi alte obiecte necesare unei şederi de mai multe luni în

străinătate. Datorită faptului că ne găsim aici împreună cu familiile noastre aproape fără nimic, iar acele puţine articole de îmbrăcăminte de care dispunem au fost bune pentru lunile de iarnă, dar acum a sosit primăvara, rugăm autorităţile române, în înţelegere cu autorităţile maghiare, să ne asigure necondiţionat posibilitatea transportării aici, la cererea noastră, a îmbrăcămintei, bagajelor şi altor obiecte necesare din locuinţele noastre de la Budapesta.

Situaţia noastră materială, aprovizionarea, alimentaţia noastră sunt proaste, adică se înrăutăţesc din ce în ce mai mult. Lipsurile serioase ce se semnalează în domeniul alimentaţiei, igienei, îmbrăcămintei şi celor ce ţin de necesităţi culturale ar trebui suplinite. Pentru a înlesni aceasta, guvernul român să asigure ca lunar să putem preschimba de fiecare persoană câte 2 – 300 de forinţi în bani româneşti şi să-i folosim pentru cumpărături.

Când am fost transportat în Republica Populară Română împreună cu membrii de familie, aceştia nu au fost întrebaţi dacă vor să-şi urmeze rudele. Având în vedere această situaţie, pentru membrii de familie, soţii, copii care îşi exprimă dorinţa, făcând abstracţie de orice alte împrejurări, trebuie asigurată posibilitatea întoarcerii lor imediate acasă.

De patru luni sunt în România. În acest interval, am scris patru scrisori acasă, însă la niciuna nu am primit răspuns, fiind de presupus că scrisorile nici măcar nu au fost expediate. Nu mi se creează posibilitatea luării de contact prin corespondenţă nici cu membrii familiei mele, care se găsesc aici. Din 11 decembrie anul trecut nici o singură scrisoare nu am primit din partea lor. Presupun că nici scrisorile mele nu li se înmânează. Privarea de dreptul de a purta corespondenţă este cea mai grosolană violare atât a condiţiilor înţelegerii maghiaro-române şi a regulilor internaţionale, cât şi a dreptului de azil, nemaivorbind de drepturile mele de cetăţean maghiar. Regimul de închisoare asigură şi pentru deţinuţi dreptul de a purta corespondenţă în mod regulat. Cer să luaţi măsuri ca şi eu

să pot beneficia de acest drept al meu. Legat de toate acestea, trebuie să vă rog să ne comunicaţi şi nouă condiţiile şederii noastre aici; la ce avem dreptul, la ce nu avem, ce avem voie, ce nu avem, regimul pe care trebuie să-l respectăm, normele de alimentaţie etc.

Înţelegerea maghiaro-română din 22 noiembrie 1956 la punctul 3 ne asigură dreptul de a putea pleca într-o a treia ţară, cu consimţământul guvernului maghiar, în cazul în care dorim. Datorită situaţiei noastre insuportabile de aici, precum şi împrejurării care nu permite întoarcerea noastră acasă, şi pentru că termenul de două-trei luni – iniţial stabilit – a trecut de mult, prin aceasta declar că, folosindu-mă de dreptul asigurat prin punctul 3 al înţelegerii amintite, precum şi de prevederile dreptului internaţional de azil, doresc să plec împreună cu soţia mea în Republica Populară Federativă Iugoslavă. Rog guvernul Republicii Populare Române să întreprindă măsurile necesare atât pentru obţinerea consimţământului guvernului maghiar, cât şi pentru aprobarea guvernului iugoslav.

Rugându-vă să rezolvaţi cât mai curând problemele ridicate în scrisoare, rămân

Cu salutări comuniste Nagy Imre Snagov, 19 martie 1957

23. III.1957 3 ex. G1.M.

Corespondenţă particulară

Scrisoare trimisă de soţii Nagy ginerelui lor

Vol. 13

Scrisoarea lui Imre Nagy către ginerele său, Jánosi Ferenc 14 decembrie 1956 Ex. nr. 1 Strict Secret

Tovarăşului Jánosi Ferenc

Dragii noştri.

Scrisoarea voastră din 6 dec. am primit-o doar în ziua de 11 dec. Cu toată întârzierea, ne-a produs multă bucurie. Am aflat din scrisoare că Böde s-a însănătoşit, că toţi sunteţi sănătoşi şi că aţi primit răspuns şi de acasă la scrisoarea voastră. Aud de la tov. români că nenea Gyuri şi alţii au primit deja şi geamantane cu lucruri personale de

acasă. Noi încă nu ne-am decis să scriem scrisoare acasă. Voi, dacă veţi scrie, să scrieţi ca Laci să plătească din banii noştri chiria lunară, telefonul (în cazul că este adevărat că locuinţa ne-a fost asigurată). De asemenea, să achite costul chiriei şi al întreţinerii pentru Boris[24] şi pentru mama, ceea ce înseamnă lunar cca. 2000 de forinţi. În această sumă sunt prevăzute şi chiria şi telefonul vostru. Laci să vorbească cu Gabi ca să poată ridica banii mei de la Academie, care vor fi suficienţi pentru toate acestea.

În ceea ce priveşte problemele noastre de aici: suntem absolut de aceeaşi părere că întregul grup trebuie să fie împreună, să avem posibilitatea să luăm contact liber. Deci rămâneţi împreună, şi eu de asemenea vreau să fiu cu voi. Am pus deja problema, răspuns încă nu am primit. Este foarte just să facem schimb de idei cu tovarăşii români despre evenimentele din Ungaria. Dar nu asta-i cel mai important, ci ca noi, ungurii, să discutăm problemele, să ne formăm părerea noastră, deoarece este de înţeles că clarificarea problemelor politico-ideologice, drumul desfăşurării [...] pentru rezolvarea problemelor este în primul rând sarcina tov. maghiari. Şi dacă se aşteaptă de la noi – după părerea mea cu tot dreptul – să ajutăm la această clarificare, ceea ce noi trebuie de fapt să şi facem, atunci trebuie create condiţiile necesare pentru aceasta. Din punct de vedere politic nu poate fi motivat cu nimic ca problemele maghiare să le clarificăm cu tovarăşii români fără ca noi, comuniştii maghiari, aflaţi aici de nevoie, să ne putem clarifica între noi. Desigur că pentru aceasta este necesar în primul rând ca să termine Comitetul Central al partidului român cu acea situaţie injustă din toate punctele de vedere şi în primul rând din punct de vedere al comuniştilor şi să nu ne mai ţină izolaţi prin pază armată nu numai de lumea exterioară, ci şi între noi. A doua revendicare este aceea că, pe lângă ajutorul acordat din punct de vedere ideologic şi politic, trebuie create posibilităţi de orientare multilaterală. Pentru aceasta cea mai bună posibilitate este radioul. Până în

24 O femeie (n.t.).

prezent însă în zadar am cerut, căci nu am primit. În afara ziarului, care vine foarte neregulat [...] şi probabil în situaţie asemănătoare sunteţi şi voi, şi ar trebui să primim şi de acasă orientarea necesară. Citesc că v-aţi adresat cu mai multe memorii la C.C. al partidului român în problema evenimentelor din patrie, în problema traiului şi a domicilierii noastre aici. Copiile memoriilor voastre până în prezent nu le-am primit. Acum le solicit. Eu încă nu m-am adresat nimănui cu niciun memoriu.

În problema aprecierii politice a evenimentelor de acasă şi a posibilităţilor de desfăşurare a lor, voi lua poziţie pe baza schimbului de idei avute cu voi. Trebuie să ne facem un punct de vedere comun, în măsura în care acest lucru este posibil, şi acesta trebuie expus şi acasă, şi faţă de partidele frăţeşti. Eu lucrez cu intensitate la clarificarea punctului meu de vedere. Ar fi just să faceţi şi voi acest lucru...

În vârtejul evenimentelor este mai importantă ca orice concepţia marxistă a libertăţii. Aceasta noi trebuie să o prezentăm şi acum ca şi în trecut şi viitor. Pentru judecarea problemelor noastre, care este treaba maghiarilor şi a socialismului internaţional, cer să se formeze o delegaţie internaţională de reprezentanţi ai câtorva partide frăţeşti (polonez, italian, iugoslav, român şi maghiar). Salut din inimă pe toţi tovarăşii. Pe voi vă îmbrăţişăm şi vă sărutăm. Ieri v-am aşteptat să ne vizitaţi.

Tata şi mama

Scrisoarea trimisă de Nagy unui coleg de facultate

Vol. 17

Tov. Újhegyi Gyula.

Facultatea de Ştiinţă Agronomică, Catedra Agro-Tehnică.

Budapesta, Pta *Dimitrov*

Dragă tovarăşe Újhegyi.

Aşa îmi amintesc, că din septembrie 1956 n-am plătit cotizaţia sindicală. Pot să motivez, sunt plecat fără voia mea, ceea ce cred că e acceptabil, fiindcă nu vreau ca pentru acest motiv să nu mai fiu membru. Te rog frumos ca

din salariul meu de profesor şi din suma onorifică (în caz că nu mi-au luat aceste funcţii) să plăteşti lunar cotizaţia sindicală. În cel mai rău caz poţi să ceri bani de la cumnatul meu, Égető László.

Despre mine împreună cu soţia pot să-ţi spun că supravieţuim, trăim. Am timp foarte mult, pe care îl folosesc pentru studierea problemelor de economie politică, poate că o să-mi fie de folos, mie sau altora. Colegilor mei de catedră şi studenţilor le transmit salutări cu dragoste, din toată inima, cu speranţa în Noul An. Îi rog să mă ţină minte în buna lor amintire măcar până când ne vom întâlni în sălile de predare.

Şi soţia mea îţi transmite multe salutări.

Cred că nu ai luat palmierul meu. De atunci, cu siguranţă s-a distrus.

Răspuns să-mi trimiţi pe calea pe care ai primit scrisoarea mea.

Salutări cordiale, Nagy Imre 23 decembrie 1956

Scrisoarea trimisă de Nagy mamei sale

Scrisoare trimisă de Nagy Imre mamei sale, Szilágyi Józsefné, din Budapesta, str. Orsó nr. 42

februarie 1957

Exemplar nr. 1

Strict Secret

Iubită mamă.

Scrisoarea anterioară am scris-o în decembrie, pe 23. Până în prezent nu am primit răspuns, aşa că nu ştiu dacă aţi primit scrisoarea mea. Este posibil ca ori scrisoarea mea, ori răspunsul dumitale să se fi rătăcit. Noi cu Maca, ţinând seamă de împrejurări, suntem bine. Ne amintim de dumneata mult şi am dori să ştim dacă eşti măcar sănătoasă, ceea ce acum este cel mai important. De aceea te rugăm să ne răspunzi de îndată la scrisoarea noastră pe adresa mea, prin Ambasada Română. Dacă cumva eşti bolnavă, roagă un cunoscut sau o rudă să îţi scrie scrisoarea şi să o transmită mai departe.

La scrisoarea de rândul trecut, Maca a anexat o scrisoare pentru Bőzsi, în care o ruga să îngrijească în

continuare casă, să aibă grijă şi de dumneata, să te ajute.

În decembrie am scris la Academia de Ştiinţe şi am trimis pentru Laci o împuternicire ca să poată ridica onorariul ce mi se cuvine. Laci să acopere din aceşti bani cheltuielile celor două case – chiria, telefonul, salariul lui Bözsi, întreţinerea dumitale etc. Nu ştiu, Laci a primit împuternicirea? Nu cunoaştem adresa lui Laci şi deci nu-i putem scrie. Dacă dta, mamă, îmi vei trimite scrisoare, să îmi scrii şi adresa lui Laci.

Ne-ar plăcea dacă în scrisoare ne-ai informa, chiar dacă numai şi în câteva cuvinte, despre locuinţa şi lucrurile noastre, dacă totul este în ordine. Ce s-a distrus, s-a stricat sau s-a pierdut.

Bözsi şi ai ei sunt bine, sănătoşi? Feri a avut onomastica la 1 noiembrie, a împlinit 10 ani. Au fost la noi împreună cu Katy[25], ne-au vizitat. Amândoi sunt frumoşi, sănătoşi. Ferkó a primit de acasă manuale şcolare, acum tatăl lui zilnic se ocupă de el în mod sistematic.

Pentru cei de acasă – Bözsi, Rózsi –, trimit salutări călduroase, sărutări rudelor.

Pe dumneata te îmbrăţişăm şi te sărutăm de nenumărate ori şi îţi dorim multă sănătate.

Iubitorul dtale fiu şi nora, ss. /Nagy Imre şi Maca, 10 febr. 1957

Fotografii realizate de Ács Ferencz, Budapesta, 2004
Sculptor: Vargá Támás, Budapesta, 1996

25 Nepoţii lui Nagy Imre.

ANEXE

Anexa I

Nagy Imre: discuţii, rapoarte, filaje

Lista oamenilor politici deportaţi la Snagov

Nagy Imre, în vârstă de 60 ani, şi soţia sa, Maria, 54 ani.

Donáth Ferenc, în etate de 43 ani, fost vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al R.P. Ungare, soţia Eva, 33 ani, mama [...] 72 ani şi 3 copii (Mátyás 5 ani, László 1 an, Ferenc (1 lună).

Losonczy Géza, 36 ani, fost vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, soţia sa, Maria, ani, şi fiica, Ana, 7 ani.

Szántó Zoltán, 57 ani, fost membru al Biroului Politic, şeful serviciului de presă de pe lângă Consiliul de Miniştri al R.P. Ungare, şi soţia, Emma, 50 ani (cam. 3).

Vas Zoltán, 53 ani, fostul şef al secretariatului Consiliului de Miniştri, ulterior preşedintele Uniunii Cooperativelor Agricole, iar după 23 octombrie 1956, comisar în problema aprovizionării populaţiei cu produse alimentare. Este cu el soţia sa, Edith, 29 ani (cam. 9).

Lukács György, 72 ani, filosof, fost ministru al Culturii în guvernul Nagy (1956), şi soţia sa, Gertruda, 70 ani (cam. 13).

Haraszti Sándor, 65 ani, fost redactor al revistei *Pace şi Libertate*, şi soţia sa, Irén, 60 ani (cam. 16).

Vásárhelyi Miklós, 33 ani, gazetar, soţia Edit, 29 ani, şi trei copii – Julia 6 ani, István 5 ani, Maria 3 ani (cam. 7).

Tánczos Gábor, 34 ani, secretar al Cercului „Petőfi”, şi soţia Vera, 29 ani.

Erdős Elizabeta, 29 ani, soţie de scriitor cu fiica Agnes, 6 ani (cam. 8).

Rajk Julia, 43 ani, fiul László, 8 ani (cam. 15).

Jánosi Ferenc, 40 ani, scriitor, fostul secretar general al Frontului Naţional, soţia Elizabeta, ani, şi doi copii (fiul – Ferenc, 10 ani, fiica – Ecaterina, 6 ani) (cam. 4).

Szilágyi József, 39 ani, fost locţiitor al ministrului Colectărilor, soţia Hella, 35 ani, şi doi copii, fiica Julia, 7 ani, şi fiul József, 3 ani (cam. 5).

Fazekas György, 43 ani, gazetar, a făcut parte din Comitetul de Conducere al Apărării Păcii (cam. 12).

Újhelyi Szilárd, 40 ani, gazetar, fost locţiitor al ministrului Culturii (cam. 12). În total sunt 40 de persoane, dintre care 13 copii.

Nagy Imre

Schimbul de scrisori între Ungaria şi România în legătură cu Nagy Imre şi grupul de la Snagov

Scrisoarea lui Sebes către Mălnăşanu

23.11.56

Tov. Walter Roman, la documente.

Copie

Tovarăşului Aurel Mălnăşanu.

Locţiitor al ministrului Afacerilor Externe al R.P.R.

Din însărcinarea guvernului revoluţionar muncitoresc-tărănesc ungar, am onoare a vă aduce la cunoştinţă următoarele:

La 4 noiembrie a.c., Imre Nagy şi câţiva colaboratori ai săi s-au refugiat în clădirea Ambasadei Iugoslave din Budapesta, unde li s-a acordat azil.

Cu privire la ieşirea acestor persoane din clădirea Ambasadei Iugoslave a intervenit o înţelegere între guvernul iugoslav şi guvernul revoluţionar muncitoresc-ţărănesc ungar. Guvernul ungar a dat asigurări că nu va aplica represalii împotriva lui Imre Nagy şi a colaboratorilor săi pentru activitatea lor anterioară şi le va asigura securitatea personală. Ca urmare la aceasta, azilul acordat grupului Imre Nagy de Ambasada Iugoslavă a încetat, grupul părăsind Ambasada în seara zilei de 22 noiembrie a.c.

Cum însă sub guvernul Imre Nagy bandele fasciste contrarevoluţionare au săvârşit asasinate în masă, schingiuiri, jafuri şi devastări care au făcut nenumărate victime şi au provocat pagube considerabile poporului ungar, era de aşteptat ca Imre Nagy şi colaboratorii săi, ieşind din refugiu, să înfiereze aceste crime monstruoase şi să condamne pe autorii lor. Imre Nagy şi colaboratorii săi n-au făcut acest lucru, deşi au avut această posibilitate. Lipsa unei astfel de atitudini fără îndoială că îi expune indignării şi mâniei rudelor şi prietenilor celor asasinaţi şi

schingiuiţi, precum şi ale victimelor terorii şi jafurilor fasciste.

Pe de altă parte, elementele provocatoare contrarevoluţionare nu s-ar da înapoi să atenteze la viaţa lui Imre Nagy şi a altor persoane din grupul său, în scopul de a arunca răspunderea unei asemenea acţiuni asupra guvernului revoluţionar muncitoresc-ţărănesc. Datorită acestor împrejurări s-a creat o situaţie periculoasă pentru securitatea personală în Republica Populară Ungară a lui Imre Nagy şi a membrilor grupului său.

În aceste condiţiuni şi ţinând seama şi de faptul că Imre Nagy şi persoanele din grupul său şi-au exprimat iniţial dorinţa de a pleca din Republica Populară Ungară pe teritoriul unei ţări socialiste, guvernul revoluţionar muncitoresc-ţărănesc ungar se adresează guvernului român ca, în interesul securităţii acestor persoane, să permită şederea lor în România, până când se vor crea în Republica Populară Ungară condiţii corespunzătoare de securitate. Guvernul ungar îşi exprimă convingerea că, în baza relaţiilor de prietenie şi întrajutorare dintre Republica Populară Ungară şi Republica Populară Română, guvernul român va accepta această cerere a guvernului ungar şi că totodată va lua măsurile necesare pentru ca şederea lor în România să se desfăşoare potrivit uzanţelor internaţionale şi în conformitate cu drepturile şi interesele Republicii Populare Ungare şi ale cetăţenilor săi.

În acest sens, guvernul Republicii Populare Ungare propune următoarele:

1. Guvernul român va acorda drept de şedere în Republica Populară Română lui Imre Nagy şi persoanelor din grupul său, asigurându-le şedere în condiţiuni conforme cu regulile ospitalităţii, şi va lua toate măsurile necesare pentru a-i feri de molestări din partea adversarilor politici şi de eventualele lor acte de răzbunare, precum şi de orice act care ar primejdui securitatea lor personală.

În conformitate cu regulile internaţionale ale azilului şi ţinând seama de relaţiile de strânsă prietenie şi

colaborare dintre Republica Populară Română şi Republica Populară Ungară, guvernul român nu va permite lui Imre Nagy şi grupului său să desfăşoare pe teritoriul Republicii Populare Române activităţi care să aducă prejudicii ordinii de stat democrate populare din Ungaria, guvernului revoluţionar muncitoresc-ţărănesc ungar sau intereselor poporului ungar.

Guvernul român nu va expulza pe Imre Nagy şi persoanele din grupul său şi nu va permite plecarea lor într-o ţară terţă decât cu consimţământul expres atât al acestor persoane, cât şi al guvernului revoluţionar muncitoresc-ţărănesc ungar. Guvernul român va permite însă la cererea acestor persoane înapoierea lor în Republica Populară Ungară atunci când guvernul ungar va considera necesar şi oportun acest lucru.

Dacă guvernul român este dispus să accepte propunerile de mai sus, am onoarea să sugerez că prezenta scrisoare şi răspunsul guvernului român în acest sens să fie considerate ca expresia înţelegerii guvernelor noastre în această chestiune.

Primiţi vă rog, tovarăşe locţiitor de ministru, asigurarea înaltei mele consideraţiuni.

Budapesta, 22 noiembrie 1956 Sebes István

Locţiitor al ministrului Afacerilor Externe al R.P.U.

Scrisoarea lui Mălnăşanu către Sebes

23.11.56

Tov. Walter Roman, la documente.

Copie

Tovarăşului István Sebes.

Locţiitor al ministrului Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare

Am onoarea a confirma primirea scrisorii dvs. de astăzi 22 noiembrie 1956, cu următorul conţinut: (urmează textul integral al scrisorii din partea lui István Sebes).

Am onoarea a vă aduce la cunoştinţă că guvernul român se declară de acord cu propunerile cuprinse în scrisoarea sus-menţionată şi, în consecinţă, este gata să primească de îndată pe teritoriul Republicii Populare

Române pe cetăţeanul ungar Imre Nagy şi persoanele din grupul său, în condiţiunile formulate prin prezenta înţelegere dintre cele două guverne.

Primiţi, vă rog, tovarăşe locţiitor al ministrului, asigurarea înaltei mele consideraţiuni.

Budapesta, 22 noiembrie 1956 Aurel Mălnăşanu

Locţiitor al ministrului Afacerilor Externe al R.P.R.

Cuvântarea lui Kádár János la Budapesta în prezenţa delegaţiei române vol. 46

Trimis la tovarăşii:

Gheorghiu-Dej Emil Bodnăraş Nr. 268

8.12.56

Tov. Walter Roman, la documente.

Budapesta, 28 nov. 1956

Ambasada noastră din Budapesta ne comunică cuvântarea tovarăşului János Kádár.

Dragi tovarăşi.

Am convocat şedinţa de acum într-o problemă foarte importantă. În primul rând, pentru că tovarăşii sosiţi la noi din România frăţească şi-au exprimat dorinţa de a cunoaşte conducerea partidului. Noi socotim acest lucru folositor. Îngăduiţi-mi să reacţionez la cuvintele tovarăşului Dej şi să adaug la ele câteva idei. În primul rând, mulţumesc pentru cuvintele sincere, pline de dorinţa de a ajuta, ale tovarăşului Dej. Aş vrea să completez aceasta cu următoarele: în ultimele zile au fost la noi delegaţiile mai multor partide frăţeşti. A sosit la noi delegaţia partidului frate cehoslovac, a Partidului Socialist Unit German, şi acum a partidului frate român. În afară de aceasta, o parte a tovarăşilor ştiu că, în aceeaşi perioadă, noi am discutat şi cu tovarăşii sovietici, chinezi, polonezi şi iugoslavi. O dorinţă generală a tovarăşilor a fost să apărăm de contrarevoluţie cuceririle socialismului din Ungaria, să consolidăm orânduirea democrat-populară. Din această dorinţă a tovarăşilor se întrevede solidaritatea cu clasa muncitoare maghiară, cu poporul, care au suferit atât de mult. Din această dorinţă reiese în acelaşi timp internaţionalismul proletar, în spiritul căruia cred că

putem spune acest lucru fără exagerare – ei privesc chestiunea maghiară ca problema centrală a întregii mişcări muncitoreşti comuniste internaţionale.

În ultima vreme s-a desfăşurat însă şi o discuţie potrivit căreia problema centrală a mişcării muncitoreşti internaţionale e stalinismul. Azi, în această clipă, problema centrală a mişcării muncitoreşti comuniste internaţionale e zdrobirea contrarevoluţiei. Nu pot să redau expresiile multiple ale interesului, însă tovarăşii germani mi-au exprimat clar îngrijorarea dacă comuniştii maghiari înţeleg oare azi sarcina şi dacă sunt ei oare hotărâţi să câştige masele pentru politica împotriva contrarevoluţiei.

Dacă la noi există două linii, unii vor să lupte, iar alţii vor să facă concesii contrarevoluţiei. Aceasta este problema care nelinişteşte azi întreaga mişcare muncitorească internaţională.

Cealaltă problemă, şi o spun clar la nevoie, este că nimeni, nici tovarăşii sovietici, nu s-au amestecat în niciuna dintre problemele interne. Nu ni se spune cum să ne făurim democraţia internă de partid şi democratizarea vieţii publice. Nu ni se spune ce atitudine să luăm. Îi preocupă o singură problemă: dacă ne concentrăm forţele pentru zdrobirea contrarevoluţiei, dacă polarizăm comuniştii şi oamenii muncii în acest scop? Şi dacă ei ne fac observaţii, aşa cum a făcut acum şi tovarăşul Dej, în legătură cu munca noastră, noi datorăm pentru aceasta recunoştinţă, pentru că le considerăm ca ajutor tovărăşesc, şi nu ca imixtiuni.

La cele spuse de tovarăşul Dej aş vrea să adaug un lucru semnificativ: printre alţi mulţi tovarăşi, am vorbit cu ministrul chinez la Budapesta.

Am avut o chestiune oficială cu tov. ambasador. După ce am dezbătut-o, m-a întrebat dacă putem să schimbăm câteva cuvinte între noi, ca între comunişti şi tovarăşi. Desigur, m-am bucurat de această posibilitate. Atunci mi-a spus: sistemul dvs. e dictatura democraţiei populare. Acesta e altceva decât acela pe care obişnuim să-l folosim noi. Am răspuns: fiţi atenţi la un lucru. Sistemul dictaturii

democraţiei populare are în aceste vremuri, în aceste zile şi săptămâni, o importanţă cu totul nouă. Dacă nu vedeţi acest lucru, nu înţelegeţi situaţia.

Mai ridic o problemă. Acum, la noi, pe tărâmul conducerii de partid şi de stat, sunt foarte mulţi tovarăşi – s-ar putea poate spune că ei reprezintă majoritatea – care au adus ţara de multă vreme în stare de a lupta contra opoziţiei de partid. N-am negat şi nici nu voi nega niciodată că am mers pe acelaşi drum cu Mátyás Rákosi, potrivit convingerilor mele curate, şi am acceptat conducerea lui în perioadele când el a fost revoluţionar.

În timpul regimului horthyst, căci nu e întâmplător că l-am cunoscut în închisoarea Csillag şi în perioada 1944 – 1945 – 1947, când am luptat pentru putere. De asemenea, nu tăgăduiesc şi recunosc cu mândrie că, în perioada lunii mai, am mers şi eu împreună cu Nagy Imre şi cu ceilalţi, câtă vreme am avut convingerea că am luptat pe tărâmul vieţii de partid şi de stat, împotriva metodelor de conducere antidemocratice. În această luptă m-am identificat şi eu cu acest aşa-numit grup Nagy Imre.

A fost însă o perioadă când au scos în afara partidului problemele interne de partid, când drumul meu s-a despărţit de acest grup, în sensul că n-am mai putut fi în întregime de acord cu ei. Au fost probleme în care i-am sprijinit, dar în schimb în ultima vreme existau divergenţe de păreri între noi în problemele importante. Atunci au început să mă numească – şi nu în faţă – drept nu ştiu ce. Dar aceasta n-are nicio importanţă. Atunci când situaţia a ajuns la limită şi nu mai exista decât o singură soluţie posibilă, eu am fost de faţă la hotărâri şi le-am şi votat, îmi asum răspunderea pentru toate acestea, când am predat lui Imre Nagy şi grupului său poziţiile conducerii comuniste. De acest lucru sunt şi eu răspunzător.

Dar acesta este un drum care de acum a fost parcurs. Am ajuns până la contrarevoluţie şi am tolerat să fie destrămate partidul şi aparatul de stat. A fost o lovitură gravă când o parte a cadrelor noastre s-au speriat. Dar cei care au luat parte la aceste lupte ştiu că la telefoanele

disperate nu s-a dat comuniştilor nici măcar un răspuns clar şi cu un sens complet şi toate acestea au frânat partidul. Şi faptul că n-au putut da acest răspuns a fost pricinuit de existenţa în conducerea de partid şi în fracţiunea comunistă din guvern a doua curente. Acest lucru şi-a găsit expresia în modul cum a fost apreciată răscoala şi mai târziu evenimentele din timpul contrarevoluţiei.

Sensurile răscoalei care a izbucnit la 23 octombrie vor trebui să fie foarte exact precizate de noi. După părerea mea, e ceva aparte ceea ce a început la 30 octombrie. N-a fost un lucru cinstit că în strada Academiei nr. 17[26] s-a aflat Statul Major al luptei împotriva rebeliunii armate şi centrul conducerii ideologice a răscoalei democratice. Şi aici cinstea n-am încălcat-o noi, ci Nagy Imre, căci eu n-am fost chemat, dar Nagy Imre a fost invitat la Statul Major al luptei împotriva răscoalei. Noi trebuie să ne confruntăm cu aceste lucruri, să le privim în faţă. Mai sunt multe probleme legate de aceasta. Dar au multă dreptate tovarăşii români când ne sfătuiesc să spunem făţiş cele ce trebuie spuse în problemele politice fundamentale, pentru că fără aceasta nu se poate duce lupta. Noi am şi procedat cu destulă tărie la a ne delimita de clica Rákosi-Gerő. Cu aceasta socotelile sunt încheiate, nimeni nu vrea reîntoarcerea lor. Dar e o situaţie inadmisibilă cea sesizată de un tovarăş chinez care spunea: citesc presa dvs. şi văd că în cea mai mare parte e plină de acuzaţii împotriva partidului comunist, vorbeşte necontenit de greşeli şi la toate astea adaugă: veniţi cu noi, să luptăm umăr la umăr.

Mi-a spus cuvânt cu cuvânt aşa, dar înţelesul celor spuse de el a fost cam acesta: Cum vă puteţi închipui că scuipându-vă mereu în faţă, în public, puteţi să chemaţi pe oamenii cu bun-simţ să vină la voi?

Va trebui să mai vorbim mult despre aceste greşeli, în faţa partidului şi a poporului, pentru ca ele să nu se mai repete, dar nu acum, pentru că nu se poate spune în

26 Sediul C.C. (n.t.).

acelaşi timp că noi suntem vinovaţi de toate şi să veniţi cu noi.

În ultima vreme sunt martor şi participant la nişte lucruri ciudate. Vin de la Radio, unde am dat un comunicat spre publicare, şi ne declară că nu-l dau publicităţii, pentru că nu e bun. Au venit şi din alte sectoare cu pretenţia că nu pot lucra până când nu clarificăm un lucru sau altul. A fost un caz când am avut controversă cu tov. Biszku, că ei nu pot lucra dacă aşa ceva nu încetează. Nu e timpul să discutăm dacă un organ de stat sau altul să existe sau să nu existe în viitor, ori cine vrea să intre sau să nu intre în guvern. Nu putem discuta acum salariul orar al muncitorilor din Budapesta, că trebuie să fie 3, 70 sau 6 forinţi. Nu putem discuta în aceste zile dacă în regimul democrat-popular va trebui să fie un singur partid sau niciun partid, pentru că au fost şi asemenea propuneri: să fie admise partide anexe sau să existe un sistem cu mai multe partide, căci în momentul de faţă problema nu este ce mecanism să aibă regimul democrat-popular, ci să existe regimul democrat-popular şi pentru aceasta trebuie luptat.

Aceste probleme le putem rezolva după restabilirea ordinii şi nu vrem, dar nici n-am putea să luăm hotărâri fără oameni, fără mase. Toate acestea le vom rezolva, dar acum să nu discutăm, ci să muncim, să începem producţia, viaţa normală, să restaurăm ordinea legală. Dacă noi cerem aceasta pe bună dreptate muncitorilor şi ţăranilor, putem să pretindem acelaşi lucru de la propriul nostru activ comunist, de la membrii de partid.

La noi pe ordinea de zi nu e stalinizarea, ci existenţa partidului, puterea clasei muncitoare, existenţa unui regim care să aibă la bază alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare, existenţa democraţiei populare, existenţa orânduirii socialiste.

Probleme precum cine este stalinist şi cine nu este, care sunt metodele, cum funcţionează pot fi rezolvate şi cred că în privinţa lor ne-am supraîndeplinit planul. În această problemă trebuie făcută ordine.

S-au întâmplat lucruri foarte grave şi consider de datoria mea să vă informez despre ele. Am ajuns la divergenţe de opinii cu redacţia ziarului oficial al partidului şi cu tov. Lajos Fehér. Acestea s-au iscat din faptul că între *Pravda* şi *Borba* se desfăşoară actualmente o polemică şi la reşedinţa unuia dintre redactorii ziarului nostru, pe nume Rényi, s-a scris un articol care intenţiona să polemizeze cu *Pravda*, de fapt, după câte ştiu, punctul de pornire n-a fost o problemă esenţială, ci dorinţa de a arăta că avem o părere independentă. Declar că nu sunt de acord nici eu cu mai multe afirmaţii ale articolului din *Pravda*, dar părerea mea e că dacă am lansa acum, în această etapă a luptei, un articol de polemică ascuţită cu *Pravda*, n-am ajuta la concentrarea forţelor, dimpotrivă, am stârni confuzii şi mişcarea muncitorească internaţională n-ar mai şti unde îi este locul.

Ar putea să creadă că în această perioadă organul central al comuniştilor maghiari nu are altceva de făcut decât să înceapă polemici cu *Pravda*. Această problemă trebuie rezolvată într-o şedinţă de Comitet Executiv. La aceasta se adaugă faptul că, într-o bună zi, s-au prezentat membrii redacţiei şi mi-au spus că dacă nu vom publica articolul anunţat, nu mai pot lucra. Am auzit destule declaraţii de acest fel în ultima vreme, dar cei care au spus astfel de lucruri nu erau colaboratori ai partidului.

Contrarevoluţia exercită asupra noastră astfel de presiuni şi prin ele ne-au silit să facem destule lucruri greşite. Lucrurile nu mai pot merge aşa.

Sau iată cazul ziarului *Népakarat*. Ştim că actualmente una din problemele foarte grave e problema Imre Nagy. Nu e grav că nu ne putem exprima clar părerea în această problemă, ci este grav că în multe probleme de drept internaţional suntem în dezacord cu guvernul iugoslav.

Trebuie să cumpănim deci bine cum rezolvăm problema aceasta. Şi în astfel de condiţii ziarul *Népakarat*, organul Consiliului sindical, scrie un articol provocator (nu-l pot numi altfel) că sunt liberi, dar s-a telefonat la

locuinţele lor şi niciunul nu este acasă. Şi această divergenţă e legată de divergenţele în care ne aflăm cu *Népszabadság*.

În continuare există două puncte de vedere politice. E posibil ca să existe cele două puncte de vedere şi în interiorul acestor redacţii. Fapt e însă că una e linia Comitetului Executiv şi alta a celor două ziare. Acest articol provocator e în etapa actuală un atac activ împotriva guvernului. Ce a făcut redacţia nu are alt nume decât trădarea mişcării muncitoreşti în perioada ei cea mai critică. Şi problema trebuie tratată în conformitate cu aceasta.

Mai e şi o altă problemă, şi aceasta trebuie spusă tovarăşilor care nu procedează just, atunci când caută să submineze autoritatea lor sau autoritatea guvernului pe o cale greşită.

S-a exprimat părerea că noi trebuie să spunem lucruri care se bucură de popularitate. Am spus că noi trebuie să spunem acum nu lucruri care s-ar bucura de popularitate, de pildă: „Jos Uniunea Sovietică”, jos comuniştii, trebuie ucişi toţi cei care au fost la A.V.H. Dacă aş spune acestea, mulţi ar afirma că acest Kádár e cel mai popular şi grozav om. Ridic problema aceasta cu atâta exagerare pentru ca tovarăşii să înţeleagă despre ce e vorba.

Noi trebuie să avem poziţia şi să adoptăm acele hotărâri pe care le doresc cei care vor viaţă legală, normală, orânduire democratică în această ţară, ieşirea normală din această situaţie, iar rezolvarea suveranităţii şi-o imaginează pe calea consolidării orânduirii, a nimicirii contrarevoluţiei, după care vom clarifica şi problema suveranităţii, vom vedea în ce măsură s-a respectat şi unde sunt greşelile.

Noi trebuie să urmărim această linie şi susţin că nu e mic numărul acelor oameni – şi el va creşte în mod firesc – care au această atitudine, chiar dacă momentan atmosfera dintr-o parte a fabricilor, uzinelor şi instituţiilor e de asemenea natură că oamenii nu îndrăznesc să-şi manifeste

atitudinea, în timp ce fasciştii şi contrarevoluţionarii îndrăznesc să-şi susţină părerile. Eu stau de vorbă cu mulţi oameni – ca şi cei care sunt împotriva noastră –, mulţi declară că vor să lucreze, se şi apucă de muncă, apoi o încetează din nou – şi cred că evoluţia se desfăşoară în sens pozitiv.

Ţărănimea şi-a îndeplinit sarcina cu cinste. Deşi e greu să facem categorisiri, trebuie să spunem că intelectualitatea – inclusiv studenţii – a înnebunit puţin, dar îşi va reveni şi se va ruşina amarnic din cauza ideilor pentru care se ridică acum şi influenţează într-o direcţie greşită oamenii muncii care caută să înţeleagă, caută viaţa normală. Aceasta este viaţa de acum.

Trebuie să vă mărturisesc că nici eu nu înţeleg, am mai spus, de bunăvoie, ei au hotărât singuri cu două săptămâni înainte, independent de noi, că vor să părăsească teritoriul ţării. Poziţia noastră este dreaptă şi îndreptăţită. Să rămână oamenii aceştia departe de teritoriul ţării şi, dacă mai există cinste în ei, o vor face de bunăvoie. Nu-i exilăm pentru totdeauna, să plece pentru o jumătate de an şi dacă se vor normaliza lucrurile pot reveni. Dar acum n-ar putea fi cinstiţi nici dacă ar vrea. Eu însumi am văzut cum îi împingeau pe Haraszti şi pe Losonczy. N-a fost chiar aşa, că au făcut ceea ce au vrut. Îi poftim să se odihnească, să se calmeze, să se gândească la evenimente, căci nu sunt exilaţi pentru totdeauna. Dar noi avem această datorie elementară faţă de popor.

Atitudinea tovarăşilor iugoslavi n-a fost corectă în această problemă. La ultima întrevedere l-am rugat pe tov. Vidici să fie bun să-mi dea un sfat, cum să procedăm să nu aplicăm măsuri de retorsie, că Ambasada Americană află istoria deportării şi în trei zile se va prezenta un om şi va spune: daţi-ne o scrisoare de garanţie pentru Midszenthy, pentru că acest om s-a refugiat la Ambasada Americană din cauza terorii albe. Teroarea albă a trecut, teama de dvs. nu, daţi-i scrisoarea de garanţie.

L-am întrebat pe tov. Vidici ce să fac în asemenea caz. Nici măcar nu mi-a răspuns tov. Vidici. Din punctul de

vedere al dreptului internaţional, conştiinţa mea e curată.

Mulţumesc încă o dată tovarăşului Dej pentru cuvântul său şi nădăjduiesc că vom avea prilejul de a ne întâlni în alte condiţii, într-o situaţie mai calmă. Însă cu cele hotărâte de Comitetul Executiv, căci cea mai urgentă sarcină este ca partidul să-şi spună cuvântul în problemele hotărâtoare, potrivit poziţiei revoluţionare. Ca presa noastră să reprezinte atitudinea revoluţionară a comuniştilor. Instituţiile de stat, ca radiodifuziunea sau alte organe de presă, ştiu că pot să scrie potrivit intenţiilor guvernului şi partidului, şi nu pot să mă exprim altfel, pentru că dacă altfel nu se poate vom aplica faţă de ele dictatura proletariatului.

Peste trei săptămâni vom fi democraţi. Peste trei săptămâni pot să publice şi 50 de ziare.

Pe această cale îi mulţumesc din nou tovarăşului Dej pentru cuvântul său.

Pentru conformitate, St. Columban Dospinescu

Schimbul de scrisori între unguri şi iugoslavi

Dosar 40041, vol. 46

Scrisoarea lui Edvard Kardelj către guvernul revoluţionar muncitoresc-ţărănesc al R.P. U.

nr. 259

06.12.56

Tov. Walter Roman, la documente

Trimis la:

Tov. Gheorghiu-Dej Tov. Emil Bodnăraş

Budapesta, 26 noiembrie 1956

Ambasada noastră din Budapesta transmite nota Vecei Executive Federative a R.P.F.I.

Belgrad, 18 noiembrie 1956

Guvernului Revoluţionar Muncitoresc-Ţărănesc al R.P.U.

Budapesta

Tovarăşe Prim-ministru.

Am fost informaţi prin ministrul nostru de la Budapesta, tovarăşul Dalibor Soldaţici, că l-aţi chemat la dvs. la 17 nov. a.c. Şi i-aţi comunicat părerea dvs. că

problema azilului acordat în clădirea Ambasadei noastre de la Budapesta lui Nagy Imre şi altor 15 persoane, precum şi familiilor lor, ar putea fi soluţionată în modul următor:

Nagy şi Losonczy să-şi prezinte demisia lor din funcţiile avute în guvern, să declare că sunt de acord cu lupta pe care guvernul dvs. O duce împotriva contrarevoluţiei, să-şi facă autocritica în legătură cu acţiunile lor anterioare şi să-şi ia obligaţia că nu vor întreprinde nimic împotriva activităţii guvernului dvs.

Dvs. v-aţi exprimat cu acelaşi prilej părerea şi cerinţa ca până la clarificarea situaţiei din ţara dvs. Nagy, Losonczy, Haraszti, Donáth, Jánosi, Tánczos, Szilágyi şi Julia Rajk să găsească adăpost într-unul din statele socialiste.

Având în vedere faptul că guvernul R.P.F. Iugoslavia nu are niciun fel de legătură cu activitatea de un fel sau altul a grupului Nagy Imre, nici cu ceea ce se petrece în ţara dvs., este interesat doar să ajungă la un acord şi la o soluţie prietenească în problema acordării de azil, doreşte să expună mai amănunţit în prezenta scrisoare întreaga problemă şi să facă în acelaşi timp unele propuneri.

La 2 noiembrie Zoltán Szántó a avut o convorbire cu reprezentantul nostru diplomatic de la Budapesta. Cu acest prilej, *s-a discutat* că ar părăsi cu încă câţiva comunişti, dacă va fi posibil, clădirile guvernului, respectiv a Comitetului Central, şi ar căuta adăpost la Ambasada noastră, dacă grupele reacţionare organizate de pogromuri le-ar ameninţa viaţa. La 3 noiembrie după-amiază, reprezentantul nostru diplomatic i-a răspuns lui Szántó că suntem gata să acordăm azil în măsura în care se vor folosi de acesta, aşteptând răspunsul pentru duminică, 4 noiembrie. Atunci însă au început operaţiunile militare ale armatei sovietice şi convorbirile în legătură cu acordarea de azil nu puteau fi terminate. În schimb, în zorii aceleiaşi zile, pe baza convorbirii anterioare, Nagy, Szántó, precum şi alţi 14 conducători ai guvernului şi partidului împreună cu familiile lor s-au prezentat la Ambasada noastră. Între

timp s-a format guvernul dvs. revoluţionar muncitoresc-ţărănesc, pe care noi l-am sprijinit din prima clipă considerând că apărarea dezvoltării pe mai departe a socialismului în R.P.U. are o foarte mare importanţă pentru mişcarea muncitorească internaţională. Aceasta s-a concretizat în sprijinul deschis acordat guvernului dvs. de Iosip Tito.

Tito, preşedintele R.P.F.I., în cuvântarea sa de la 11 noiembrie a.c. de la Pola, arată fără îndoială că rezolvarea problemei azilului acordat lui Nagy Imre şi grupului său înseamnă pentru guvernul nostru exclusiv respectarea cuvântului dat, precum şi a obligaţiilor decurgând din dreptul internaţional.

Înţelegând în sensul cel mai bun interesul dvs. ca problema acordării de azil să fie rezolvată în interesul consolidării situaţiei din Ungaria şi având în vedere că nici nouă nu ne este indiferent cum se va consolida situaţia R.P.U., şi, în fine, pentru a face să dăinuiască şi să se dezvolte relaţiile prieteneşti dintre ţările noastre, noi le-am transmis lui Nagy, Losonczy şi celorlalţi diferitele dvs. propuneri.

Le-am arătat că azilul şi emigrarea nu sunt o soluţie reală pentru situaţia lor.

Ei ne-au arătat că acum consideră că unele luări de poziţie ale fostului guvern Nagy Imre nu sunt actuale şi sunt dăunătoare Ungariei (neutralitatea, ieşirea imediată din Pactul de la Varşovia, retragerea imediată a trupelor sovietice din Ungaria, concepţia lor despre sistemul pluripartit etc.).

Nagy şi grupul care se află la Ambasada noastră consideră de asemenea că soluţionarea situaţiei în Ungaria presupune restabilirea vieţii normale.

Şi-au exprimat dorinţa şi hotărârea ca, în măsura în care li se va garanta securitate personală, să trăiască în Ungaria şi, părăsind Ambasada Iugoslavă de la Budapesta, să se întoarcă la căminele lor.

Ambasadorul nostru Soldaţici m-a informat vineri 16. XI.1956 despre punctul de vedere al lui Nagy Imre şi al

celorlalţi tovarăşi. În acelaşi timp a repetat propunerea noastră ca guvernul dvs. să acorde garanţii guvernului iugoslav ca Nagy Imre şi ceilalţi să poată părăsi Ambasada noastră şi să se poată întoarce liberi la locuinţele lor, cu garantarea securităţii lor personale.

La încheierea convorbirii cu Soldaţici, dvs. aţi fost de acord să acordaţi guvernului R.P.F.I. garanţie în scris de a cere securitatea personală a lui Nagy Imre şi a celorlalţi, în acelaşi timp aţi comunicat că, după părerea dvs., ei vor putea părăsi Ambasada noastră în condiţii favorabile încă în […] promisul document scris despre garanţia amintită.

Ambasadorul nostru şi-a informat guvernul, pe Nagy Imre şi pe ceilalţi despre poziţia dvs. în acest sens.

Pe baza celor de mai sus noi consideram pe 16 noiembrie a.c. că problema azilului acordat grupului amintit a fost rezolvată definitiv şi favorabil, potrivit atât intereselor R.P.F.I., cât şi intereselor R.P.U.

Dar pe 17 a.c., dvs. l-aţi chemat din nou pe ambasadorul Soldaţici şi i-aţi comunicat noile condiţii pe care le-am menţionat la începutul scrisorii.

Trebuie să constatăm cu profund regret că noile dvs. condiţii au ridicat noi greutăţi în faţa soluţionării problemei amintite.

Aşa cum am amintit la începutul acestei scrisori, guvernul R.P.F.I. nu are niciun fel de legătură cu activitatea guvernului Nagy, nici cu cele ce s-au întâmplat în ţara dvs., ceea ce înseamnă că-i interesat exclusiv în legătură cu problema acordării de azil în vederea unei soluţii prieteneşti, de comun acord. Din aceasta reiese că condiţiile puse de dvs. nu privesc guvernul R.P.F.I.

Guvernul nostru nu are posibilitatea de a exercita noi influenţe asupra lui Nagy Imre şi a grupului său, deoarece consideră că problemele pe care le-aţi ridicat în cursul convorbirii dvs. din 17 nov. cu Soldaţici privesc relaţiile dvs. comune şi fac parte din problemele exclusiv interne ale ţării dvs.

În asemenea condiţii, nu rămâne decât să ne reînnoim propunerea: guvernul dvs. să acorde garanţie

scrisă guvernului nostru cu privire la securitatea lui Nagy Imre şi a grupului său, care se află la Ambasada Iugoslavă din Budapesta, ceea ce înseamnă că ei pot părăsi liberi Ambasada R.P.F.I. şi se pot întoarce la locuinţele lor.

În privinţa declaraţiilor pe care dvs. le cereţi lui Nagy Imre şi Losonczy, aceasta depinde de decizia liberă a sus-numiţilor şi constituie, repetăm, o problemă internă exclusiv a dvs.

Vă rugăm să ne informaţi de hotărârile dvs. în legătură cu propunerile noastre de mai sus.

În legătură cu problema de mai sus, dorim să vă informăm că Gheorghiu-Dej, prim-secretar al C.C. al P.M.R., a avut la 16 nov. O convorbire cu Nicula Vujanovici, ambasadorul nostru la Bucureşti, pe care l-a rugat cu acest prilej să-l informeze pe preşedintele Tito luni, 19 noiembrie, ori marţi, 20 noiembrie, că va pleca la Budapesta şi se va strădui să contribuie la obţinerea unei soluţii. Dej consideră că cel mai bine ar fi:

— Dacă Nagy Imre şi câţiva din grupul său ar primi azil şi ar rămâne în R.P.R. până la normalizarea situaţiei în Ungaria, li s-ar asigura viaţa liberă şi tot sprijinul, referitor la care guvernul R.P.R. e gata să acorde guvernului nostru garanţie scrisă.

— Dacă Nagy Imre şi-ar face autocritică sub forma unei declaraţii prin care ar acorda sprijin guvernului dvs. şi ca urmare ar rămâne pe mai departe în ţara dvs. Gheorghiu-Dej şi-a exprimat în acelaşi timp părerea că prima soluţie este mai bună şi a cerut ca guvernul nostru să dea răspuns urgent. Guvernul R.P.F.I. şi-a trimis la 17 a.c. răspunsul, prin ambasadorul Vujanovici, informându-l pe Gheorghiu-Dej în legătură cu acordarea de azil, comunicând orientativ următoarele:

Guvernul R.P.F.I. nu are nicio obiecţie împotriva plecării lui Nagy Imre şi a celorlalţi în R.P.R., aceasta depinde exclusiv de acordul lor.

E gata să înlesnească ca [...] sau membrii delegaţiei [...], cu acordul guvernului dvs., să se întâlnească cu Nagy.

Prin prezenta vă informăm că suntem gata să

înlesnim cele despre care l-am informat pe tov. Gheorghiu-Dej, Primul-secretar al P.M.U.P., tov. Gomułka, i-a comunicat lui Milatovici, ambasadorul nostru de la Varşovia, că cel mai bun lucru ar fi dacă dvs. aţi ajunge la un acord cu Nagy. Dacă acest lucru nu e posibil, ar fi natural să acordaţi lui Nagy Imre şi celorlalţi posibilitatea de a trăi liberi în ţară. Vă informăm şi în legătură cu aceasta. Guvernul R.P.F.I., acordând importanţă deosebită acestei probleme, însărcinează pe secretarul adjunct al Secretariatului de Stat al Afacerilor Externe, Dobrivoie Vidici, să vă predea această scrisoare, să vă dea toate lămuririle necesare cerute şi să primească răspunsul dvs.

Vecea Executivă Federativă a R.P.F.I.

Cu stimă, Edvard Kardelj

Nota guvernului Kádár către tovarăşul Edvard Kardelj

Nr. 263 06.12.'56

Tov. Walter Roman, la documente

S-a trimis la tovarăşii: Gheorghiu-Dej Emil Bodnăraş Petre Borilă

Budapesta, 27 noiembrie 1956

Ambasada noastră din Budapesta ne comunică nota guvernului Kádár către tovarăşul vicepreşedinte Edvard Kardelj.

Budapesta, 21 noiembrie 1956

Consiliului Federal Executiv al R.P.F.I., pentru tov. vicepreşedinte Edvard Kardelj.

Belgrad

Tovarăşe vicepreşedinte.

Tovarăşul Dobrivoie Vidici, locţiitorul secretarului de stat pentru Afacerile Externe al R.P.F.I., n-a predat la data de 19 nov. scrisoarea dvs. din 18 crt. care se ocupă cu problema dreptului de azil acordat lui Nagy Imre şi grupului său aflaţi în incinta Ambasadei Iugoslave de la Budapesta, şi câteva alte probleme legate de această chestiune, expunând punctul de vedere al guvernului R.P.F.I. cu privire la această problemă. Răspunzând la scrisoarea dvs., expunem în cele ce urmează poziţia

guvernului revoluţionar muncitoresc-ţărănesc maghiar în legătură cu aceste probleme.

Guvernul nostru a primit cu satisfacţie poziţia anterioară, pozitivă a guvernului R.P.F.I., declaraţia referitoare la aceste probleme din discursul de la Pola al tov. Tito, precum şi poziţia dvs. pe care o repetaţi şi în această scrisoare, potrivit căreia apreciaţi ca pozitivă activitatea guvernului nostru, care serveşte cauza lichidării pericolului contrarevoluţiei, apărării cuceririlor socialiste ale oamenilor muncii şi a apărării păcii în această parte a Europei.

Este cu atât mai regretabil faptul că în urma dreptului de azil acordat lui Nagy Imre şi grupului său s-a ivit o situaţie care produce tulburări în această problemă.

Suntem de acord că rezolvarea prietenească, în spiritul înţelegerii reciproce, ar corespunde cel mai mult dezvoltării pe mai departe a relaţiilor dintre ţările noastre.

Suntem satisfăcuţi de faptul precizat în repetate rânduri şi fără echivoc de dvs. că guvernul iugoslav nu are nicio legătură cu activitatea grupului Nagy Imre, că problema grupului Nagy este şi după aprecierea dvs. în întregime o problemă internă ungară şi că guvernul iugoslav este interesat în rezolvarea acestei probleme numai ca urmare a cuvântului dat în problema dreptului de azil şi a obligaţiilor dreptului internaţional legate de aceasta.

După părerea noastră, în cazul lui Nagy şi al grupului său, acordarea dreptului de azil nu corespunde în mai multe privinţe dreptului internaţional şi lezează suveranitatea R.P.U.

Aşa cum am arătat în mai multe rânduri, nu este vorba de drept de azil acordat unor simple persoane particulare, pentru că aceste persoane formează împreună cu grup politic care a avut o activitate şi tendinţe complet contra Guvernului Revoluţionar Muncitoresc-Ţărănesc Maghiar recunoscut şi sprijinit şi de guvernul iugoslav. Puteau fi consideraţi şi mai puţin persoane particulare, pe timpul acordării dreptului de azil, Nagy Imre şi Losonczy,

foşti miniştri şi care nici nu demisionaseră de bunăvoie, iar în realitate reprezentau o politică potrivnică Guvernului Revoluţionar Muncitoresc-Ţărănesc care îşi începuse de acum activitatea.

Acest grup nu putea să beneficieze de dreptul de azil nici pentru faptul că a făcut uz şi se foloseşte de acest drept pe baza unor argumentări false. Acest grup a cerut azil precum se ştie la data de 2 nov., prin Szántó Zoltán, pe motiv că grupuri teroriste contrarevoluţionare le periclitaseră viaţa. Acesta a fost un pericol real la 23 nov. Acest grup însă a făcut uz de azil în mod ciudat, nu în perioada pericolului real, care a încetat să mai existe în urma activităţii începute de armatele sovietice. În fine, ei fac uz de azil cu toate că este evident de acum că de două săptămâni nu mai este vorba de vreun pericol din partea grupurilor teroriste care le-ar periclita viaţa şi fac uz de azilul Ambasadei Iugoslave de la Budapesta pentru a se sustrage competenţei Guvernului Revoluţionar Muncitoresc-Ţărănesc Maghiar.

Trebuie de asemenea arătat că, pe cât de clară ne este comunicarea guvernului iugoslav potrivit căreia considerăm dreptul de azil acordat lui Nagy Imre şi grupului său ca un azil acordat unor persoane particulare şi nu a găsit nicio soluţie, tot atât de clar ne este faptul că azilul cerut de Nagy Imre şi grupul său la Ambasada Iugoslavă de la Budapesta s-a făcut din partea lor cu scop politic.

Urmare la cele de mai sus comunicăm că, după aprecierea noastră, soluţionarea cea mai justă şi posibilă a problemei ar fi, având în vedere că după părerea guvernului maghiar menţinerea dreptului de azil în condiţiile prezentate nu mai are nicio bază, dacă guvernul iugoslav ar adopta aceeaşi poziţie în cazul lui Lukács György, Szántó Zoltán şi Vas Zoltán. Ar fi de dorit ca aceste persoane să comunice personal în scris Ambasadei Iugoslave din Budapesta că renunţă la posibilităţile acordate de azil politic şi că intenţionează să se întoarcă la domiciliile lor.

Este cunoscut că Nagy şi grupul său, prin activitatea lor politică (în perioada activităţii guvernului Nagy Imre), au pricinuit pagube grave poporului maghiar şi încălcând interesele R.P.U. au periclitat ţările socialiste vecine şi întreaga mişcare muncitorească internaţională.

Acest lucru l-a arătat şi tov. Tito, în partea referitoare la Ungaria a discursului de la Pola.

Ba chiar aşa cum ştiu din comunicarea oficială a tovarăşului ambasador Soldaţici, spunând că membrii grupului şi printre ei Nagy Imre şi Losonczy Géza şi-au recunoscut greşelile hotărâtoare în probleme ca neutralitatea, ieşirea imediată din Pactul de la Varşovia, retragerea imediată a trupelor sovietice, problema introducerii sistemului de multe partide etc.

În interesul încheierii acestei probleme, guvernul maghiar e de acord cu propunerea cuprinsă în paragraful 8, pag. 3, al scrisorii guvernului iugoslav adresate mie la 18 noiembrie 1956, repet pe această cale şi în scris declaraţia făcută de mai multe ori verbal că nu intenţionez să aplic pedepse faţă de Nagy Imre şi grupul său pentru faptele lor din trecut. Luând cunoştinţă de faptul că în acest fel încetează azilul acordat grupului, ei vor părăsi Ambasada Iugoslavă şi vor pleca liberi la căminele lor.

În fine, în ceea ce priveşte problema declaraţiei lui Nagy Imre şi Losonczy, luăm la cunoştinţă că potrivit părerii dvs. scrierea unei asemenea declaraţii depinde de hotărârea proprie a persoanelor amintite. Ne-aţi informat că aţi exercitat influenţă în acest sens asupra lui Nagy Imre şi a grupului său, dar nu aveţi posibilitatea de a exercita noi influenţe şi că întreaga problemă trebuie privită în întregime ca o problemă internă maghiară.

Având în vedere faptul că guvernul maghiar acceptă modalitatea de soluţionare propusă în scrisoarea guvernului iugoslav şi care ne-a fost înfăţişată şi verbal de locţiitorul secretarului de stat al Afacerilor Externe, Dobrivoie Vidici, suntem convinşi că problema ivită între guvernele celor două ţări în legătură cu dreptul de azil al grupului Nagy Imre n-a fost încheiată potrivnic intereselor

comune ale ambelor ţări.

Din însărcinarea Guvernului Revoluţionar Muncitoresc-Ţărănesc Maghiar.

Kádár János

Pentru conformitate, St. Columban

Nota de protest a ministrului R.P.F.I. în R.P. U.

Nr. 262 06.12.'56

Tov. Walter Roman, la documente

S-a trimis la tov.

Gheorghiu-Dej Emil Bodnăraş Petre Borilă

Budapesta, 27 noiembrie 1956

Ambasada noastră din Budapesta comunică nota de protest a ministrului R.P.F.I. în R.P.U. către tov. Kádár János.

Domnule Preşedinte, în numele guvernului R.P.F.I., protestez împotriva faptului că nu s-a asigurat lui Nagy Imre şi celorlalte persoane care au găsit azil la ambasada R.P.F.I. la Budapesta posibilitatea de a părăsi liberi Ambasada şi de a pleca la locuinţele lor potrivit acordului încheiat între guvernul R.P.F.I. şi guvernul R.P.U. la 21 – 22 luna curentă. Sus-amintitele persoane în contradicţie cu acordul sus-menţionat încheiat între cele două guverne au fost conduse la comandamentul sovietic al oraşului şi de acolo duse spre destinaţie necunoscută, escortate de organe poliţieneşti şi blindate sovietice.

Acest lucru a fost văzut de ataşatul militar al R.P.F.I. Milan Drobac şi primul-secretar al Ambasadei Milan Georgevici, care se găseau în autobuz, însoţind pe Nagy Imre şi celelalte persoane cărora li s-a acordat azil, şi la ordinul unui ofiţer sovietic au fost siliţi să coboare din autobuz în faţa clădirii comandamentului sovietic al oraşului.

Vă atrag atenţia, domnule preşedinte, că imediat ce am aflat cele întâmplate am chemat la telefon şi am informat despre cele amintite pe dl dr. Ferenc Münnich, ministrul Forţelor Armate ale R.P.U., care mi-a promis că va controla cele întâmplate, dar care până în prezent nu m-a informat despre cele constatate.

Vă rog, domnule preşedinte, să mă informaţi de ce nu s-au luat măsuri conform acordului din 21 – 22 luna curentă dintre guvernul R.P.F.I. şi R.P.U., să mă informaţi unde se găsesc în momentul de faţă Nagy Imre şi celelalte persoane care s-au bucurat de drept de azil la ambasada R.P.F.I. din Budapesta, pentru a-mi putea informa guvernul despre aceasta.

Cer, în acelaşi timp, în numele guvernului meu, să se ia măsuri pentru a fi înfăptuit acordul dintre guvernele noastre cu privire la Nagy Imre şi celelalte persoane.

Vă aduc la cunoştinţă, domnule preşedinte, că guvernul meu va da publicităţii acest caz.

Delibor Soldaţici, Ministrul R.P.F.I. în R.P.U.

Domnului Kádár János, Preşedintele Guvernului Revoluţionar Muncitoresc-Ţărănesc Maghiar

Semnat: Popescu Pentru conformitate, St. Columban

Nota verbală a guvernului R.P.F.I. către guvernul R.P. U.

nr. 260

06.12.56

Tov. Walter Roman, la documente

Trimis la:

Tov. Gheorghiu-Dej Tov. Emil Bodnăraş Tov. Petre Borilă

Budapesta, 27 noiembrie 1956

Ambasada noastră din Budapesta ne comunică nota verbală a guvernului R.P.F.I. către guvernul R.P.U.

Notă verbală nr. 420098

Secretariatul de Stat pentru Afacerile Externe al R.P.F.I. exprimă respectul său Ambasadei R.P.U. şi-i comunică următoarele:

La 18 noiembrie 1956, guvernul R.P.F.I. a adresat o scrisoare guvernului R.P.U. în problema acordării de azil de către Ambasada R.P.F.I. din Budapesta pentru următoarele persoane: Nagy Imre, Losonczy Géza, Donáth Ferenc, Tánczos Gábor, Haraszti Sándor, Jánosi Ferenc, Fazekas György, Szilágyi János, Újhelyi Szilárd, Vásárhelyi, Rajk Julia şi 15 femei şi 17 copii.

În legătură cu rezolvarea acestei probleme, guvernul R.P.F.I. a trimis la 19 crt. la Budapesta pe locţiitorul secretarului de stat al Afacerilor Externe Dobrivoie Vidici, care a predat preşedintelui guvernului revoluţionar muncitoresc-ţărănesc, János Kádár, scrisoarea guvernului R.P.F.I. şi a avut cu el o anumită convorbire.

Guvernul iugoslav consideră că această problemă poate fi rezolvată printr-una dintre următoarele două măsuri:

Sau se va garanta securitatea personală a acestor persoane, făcându-li-se posibil să se întoarcă la locuinţele lor;

sau li se va da posibilitatea să părăsească R.P.U. şi să se bucure de azil pe teritoriul R.P.F.I. Menţionăm că persoanele amintite, Nagy Imre şi ceilalţi, în măsura în care nu li s-ar fi asigurat prima soluţie amintită, doreau să se folosească de azil în R.P.F.I.

Răspunsul dat la 21 noiembrie 1956, din însărcinarea guvernului revoluţionar muncitoresc-ţărănesc maghiar, de preşedintele guvernului R.P.U., la scrisoarea din 18 noiembrie 1956 a guvernului R.P.F.I., a acceptat în întregime prima propunere iugoslavă sus-amintită, fapt care reiese din următorul pasaj al scrisorii sale adresate guvernului iugoslav: „În interesul soluţionării, guvernul maghiar e de acord cu propunerea cuprinsă în paragraful 8, pagina a treia a scrisorii pe care mi-a adresat-o la 18 noiembrie 1956 guvernul iugoslav, şi reînnoieşte în scris declaraţia făcută de repetate ori verbal că nu intenţionează să pedepsească pe Nagy Imre şi membrii grupului său pentru activitatea lor din trecut. Luăm la cunoştinţă că în acest fel încetează dreptul de azil acordat grupului, vor părăsi ei înşişi Ambasada Iugoslavă şi se pot întoarce liberi în propriile lor locuinţe”.

Având în vedere faptul că guvernul maghiar acceptă modalitatea de rezolvare propusă de guvernul iugoslav şi pe care locţiitorul secretarului de stat al Afacerilor Externe al R.P.F.I., Dobrivoie Vidici, ne-a înfăţişat-o şi verbal, suntem convinşi că problema legată de drepturile de azil

acordat grupului Nagy Imre e rezolvată între cele două guverne într-un mod care corespunde intereselor comune ale celor două ţări.

Pe baza acordului realizat şi acceptării integrale în acest mod între cele două guverne, precum şi a garanţiei date cu privire la Nagy Imre şi celelalte persoane, persoanele sus-numite au părăsit Ambasada Iugoslavă la 22 noiembrie 1956, orele 18.30, cu autobuzul pus la dispoziţie de Dr. Ferenc Münnich, vicepreşedinte al consiliului şi ministru al forţelor armate.

El a subliniat că guvernul R.P.F.I. a fost de acord să rezolve problema dreptului de azil în spiritul acordului maghiaro-iugoslav numai cu condiţia ca Nagy Imre şi persoanele sus-amintite să se poată întoarce în mod liber în căminele lor, pe baza garanţiei de mai sus, ceea ce se vădeşte din pasajele citate mai sus ale scrisorii adresate la 21 noiembrie de preşedintele guvernului R.P.U. guvernului R.P.F.I. Dar, conform instrucţiunilor primite de la reprezentanţa iugoslavă din Budapesta, cu prilejul instalării în autobuz a persoanelor amintite, s-au amestecat organe militare sovietice cu pretenţia că ar trebui să conducă persoanele aflate în autobuz şi, în urma protestului energic al ambasadorului iugoslav la Budapesta, o persoană militară sovietică s-a urcat în autobuz. Atunci ambasadorul iugoslav a trimis împreună cu grupul Nagy Imre pe funcţionarul diplomatic Milan Georgevici şi pe ataşatul militar Milan Drobac, pentru a se convinge dacă persoanele amintite au fost transferate la domiciliul lor.

Autobuzul a fost însă condus în faţa comandamentului militar sovietic al oraşului, unde un locotenent-colonel sovietic a rugat pe M. Drobac şi Georgevici să părăsească autobuzul. Atunci când ataşatul militar Drobac a protestat, acest locotenent-colonel sovietic a comunicat că îndeplineşte ordinele comandantului său. După care autobuzul, cu persoanele amintite, a plecat spre o destinaţie necunoscută, escortat de care blindate sovietice.

Ambasadorul iugoslav la Budapesta Delibor Soldaţici a comunicat telefonic cele întâmplate vicepreşedintelui consiliului R.P.U., Dr. Ferenc Münnich, a protestat împotriva încălcării evidente a acordului dintre guvernele R.P.F.I. şi R.P.U., iar vicepreşedintele consiliului, Dr. Ferenc Münnich, a promis că va controla cele întâmplate.

La 23 noiembrie 1956, locţiitorul secretarului de stat al Afacerilor Externe, Dobrovoie Vidici, l-a primit pe Kuti Eno şi, în numele guvernului R.P.F.I., a cerut guvernului maghiar explicaţii urgente: de ce nu s-au întors persoanele amintite la casele lor, aşa cum s-a stabilit în acordul din 21 luna curentă al celor două guverne.

Până în prezent, guvernul iugoslav n-a primit din partea guvernului R.P.U. niciun fel de informaţii oficiale despre cazul de mai sus.

Guvernul iugoslav consideră cazul mai sus arătat drept o încălcare flagrantă a acordului încheiat. Asupra încălcării acordului aruncă o lumină specială chiar şi faptul că aceasta s-a întâmplat imediat după încheierea acordului.

Guvernul R.P.F.I. nu poate accepta nicidecum versiunea că Nagy Imre şi celelalte persoane menţionate au plecat de bunăvoie în R.P.R., când ne este cunoscută dorinţa acestor persoane de a rămâne în propria lor ţară, ca şi faptul că, atâta vreme cât s-au aflat în clădirea Ambasadei R.P.F.I. din Budapesta, au respins propunerea de a merge în România.

Guvernul R.P.F.I. protestează pe această cale în modul cel mai energic în faţa guvernului R.P.U. pentru încălcarea acordului încheiat la 21 luna curentă şi cere guvernului maghiar să înfăptuiască imediat acest acord.

Guvernul iugoslav e convins că atitudinea opusă va influenţa negativ relaţiile iugoslavo-ungare, nemaivorbind de faptul că încălcarea acordului contravine în întregime normelor de drept internaţional unanim acceptate.

Guvernul R.P.F.I. aşteaptă răspunsul guvernului maghiar la această notă.

Belgrad, 24 noiembrie 1956

Pt. conformitate, St. Columban

Notă în legătură cu declaraţia delegaţiei iugoslave la O.N.U.

Nr. 103

06.12.56

Tov. Walter Roman, la documente

Trimis la:

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej Tov. Chivu Stoica Tov. Emil Bodnăraş

New York, 4 decembrie 1956, ora 20.00

Referitor la cazul Nagy, vă informăm.

Delegaţia iugoslavă a pus totuşi chestiunea Nagy în şedinţa de azi. A expus faptele aşa cum au fost redate în nota de protest prezentată la Belgrad Ambasadei Ungare.

Şi-a exprimat speranţa că problema va fi rezolvată direct între guvernele interesate, dar din declaraţie nu reiese clar care anume guverne sunt cointeresate. A arătat că, conform acordului iugoslavo-maghiar, Nagy trebuia să meargă acasă la el, liber. A arătat că împotriva protestului iugoslav încă de la plecarea de la Ambasada Iugoslavă Nagy a fost ridicat de autorităţile sovietice şi dus la o destinaţie necunoscută.

A spus că afirmaţia că Nagy a venit în România de bunăvoie nu corespunde realităţii.

Textul declaraţiei probabil că îl aveţi de acum transmis de Taniug. Restul declaraţiei asupra evenimentelor din Ungaria conţine elemente pozitive. A anunţat că se abţine de la vot la rezoluţia propusă de americani.

Deocamdată declaraţia sa în chestiunea Nagy n-a fost preluată de alte delegaţii.

Semnat: Preoteasa Pentru conformitate, St. Columban

Memorandumul asupra grupului Nagy Imre

Dosar 40041, vol. 11 23 ianuarie 1957 Exemplar Nr.

Memorandum asupra grupului Nagy Imre aflat pe teritoriul R.P.R. de la sfârşitul lunii noiembrie 1956

Nagy Imre, fost preşedinte al Consiliului de Miniştri

al R.P. Ungare şi membru al Biroului Politic al Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria.

Este în vârstă de circa 60 ani. Căsătorit cu numita Szilasi Mária, casnică, în vârstă de circa [...] în prezent amândoi se găsesc într-o vilă izolată la Snagov unde se află de la venirea lor în R.P.R.

La 10 decembrie 1956 într-o convorbire avută cu soţia sa, Nagy, comentând evenimentele din Ungaria, a afirmat că „nici ruşii nu vorbesc despre contrarevoluţie", ci doar „despre reacţiune". A mai afirmat că Rákosi a fost prins şi „l-au dus". Soţia, răspunzând la cele arătate de el, între altele a exclamat: „Ruşii? este îngrozitor".

La 11 decembrie 1956, Nagy Imre într-o discuţie purtată cu tov. Goldberger de la C.C.P.M.R. a afirmat următoarele: „Eu aş dori să ridic o problemă. O problemă politică pe care o rezolvăm noi, nu-i aşa, verificarea cauzei noastre. Ar trebui ca situaţia noastră să fie ridicată şi în faţa partidelor comuniste frăţeşti din Polonia, care au fost în relaţii şi care au fost la curent cu evenimentele, să spunem partidul din Iugoslavia, din Italia, în faţa cărora trebuie să arătăm ce s-a întâmplat şi să redăm realitatea fără să ascundem adevărul, care a fost rolul nostru, ce s-a întâmplat în Ungaria. Această problemă trebuie clarificată, aşa gândesc eu.

În ceea ce mă priveşte consider necesar ca aceste probleme să fie clarificate. În timpul evenimentelor noi am discutat cu polonezii, le-am arătat situaţia de la noi, iar ei de asemenea ne-au relatat evenimentele din Polonia, deci legătura exista între noi. Noi am vrea ca asemenea probleme să discutăm cu conducătorii partidelor frăţeşti".

În continuare după plecarea tov. Goldberger, îi spune soţiei între altele că: „E greu să discuţi probleme maghiare cu românii fiindcă ei nu te pot înţelege chiar aşa bine". De asemenea spune că şi în prezent sunt împuşcaţi „kadariştii" şi „comuniştii".

În continuare a spus: „Kádár a crezut că el va veni la putere, va striga că aşa şi aşa, vom face, vom drege şi va rezolva situaţia. El a crezut că cu ajutorul sovieticilor va

restabili ordinea într-o săptămână. Dar, după cum se vede, muncitorii, poporul nu au încredere în guvern şi n-are nimeni”.

De asemenea vorbind despre Kádár, Nagy Imre arată soţiei că în contradicţie cu cele afirmate în prezent de Kádár acesta niciodată nu a fost în opoziţie cu Rákosi şi Gerö, ci, dimpotrivă, i-a sprijinit împotriva lui Nagy Imre. Mai spune că tot ce afirmă Kádár sunt minciuni.

Analizând situaţia actuală din Ungaria, Nagy arată soţiei sale că de fapt nu e vorba de o contrarevoluţie deoarece mase compacte au participat la ea şi cu toate că au trecut două luni ordinea nu s-a restabilit.

Referindu-se la greşelile unor conducători din Partidul Celor Ce Muncesc, arată că într-un ziar francez se spune despre că ei că au greşit împreună cu partidul. În continuare Nagy Imre spune că: „Aşa am greşit şi noi acuma... Acuma aş sabota reînvierea vechiului scop”.

La 12 decembrie 1956, la întrebarea soţiei sale despre Losonczy Géza (care face parte din grupul lui Nagy aflat în R.P.R.), Nagy Imre a răspuns: „El a fost la adunările Cercului Petőfi. A luat cuvântul acolo şi apoi a avut legături cu scriitorii, cu tineretul şi aşa l-au ales preşedintele asociaţiei noului tineret. El a avut răspundere în Cercul Petőfi. Şi apoi Kádár cu Losonczy nu se prea aveau bine”.

La 15 decembrie 1954 Nagy Imre citeşte hotărârea guvernului ungar privitoare la predarea armelor, apoi întreabă: „Unde-i democraţia aici? Toate drepturile sunt interzise. Ei spun că sunt în interesul democraţiei. Unde-i democraţia aici?”

La 19 decembrie 1956 Nagy Imre spune între altele soţiei sale: „Cred că va avea un rost să se facă o comisie internaţională care va cerceta cazul din Ungaria. Din comisie să facă parte polonezii, iugoslavii, ruşii şi apoi ungurii şi românii. Aceştia sunt amestecaţi în întreaga chestiune. Şi apoi trebuie să vină şi să stea de vorbă cu românii, ruşii şi ungurii.

Şi apoi cei de aici de la Ambasada Maghiară nu vor

să discute cu mine, deoarece asta este hotărârea guvernului Kádár. Guvernul ungar nu poate da nicio dispoziţie ca un cetăţean ungar care se află în altă ţară să nu viziteze Ambasada din ţara respectivă.

La 20 decembrie 1956 în cadrul unei discuţii purtate cu tov. Goldberger de la C.C.P.M.R., Nagy Imre a spus printre altele: „În măsura în care nu se respectă înţelegerea între cele două guverne, din partea României, atunci eu aş fi silit să mă adresez în altă parte. Atunci voi încerca la alte competenţe, am să mă adresez guvernului iugoslav sau polonez”.

La 21 decembrie 1956 discutând cu o persoană arată că: „Prin faptul că sovieticii s-au amestecat[27], aceasta a provocat ura contra sovieticilor”.

La 25 decembrie 1956, discutând cu soţia sa, Nagy Imre a afirmat printre altele: „... din Lenin se face o dogmă azi, el oricând orice ar fi spus, indiferent de situaţie, se consideră valabil şi astăzi”.

În continuare arată: „Kardelj spune că nu e suficient să se ia o hotărâre numai din spusele partidului comunist. Trebuie văzute frazele acelea mincinoase care au fost spuse despre succesele partidului, că ce e partidul, cum îl iubeşte poporul, cât e de simpatizat. Toate acestea într-o bună zi s-au năruit şi a reieşit că a fost o minciună.

Cuvântările şi articolele apărute timp de 10 ani ale lui Rákosi, Gerö, Révai şi ceilalţi au scris lucruri îngrozitoare. Acuma o să vadă că ceea ce au scris despre mine a fost contra mea. Despre industria grea, că aşa şi pe dincolo. Acuma unde au ajuns cu aceasta? S-a năruit totul. Că au dus o politică antipopulară, asta numai acum se scrie. Atunci au venit articole direct de la Moscova, că cine este Rákosi, Gerö, au fost ridicaţi în slăvi”.

La cele afirmate de Nagy Imre, soţia adaugă vorbind despre repatriaţi că „au minţit... Ei i-au chemat ori cât de fascişti au fost. I-au adus în ţară, le-au dat locuinţă şi au publicat ce măreţi sunt. Nu trebuia să vină clandestin, s-a dus la Ambasadă, acolo a primit paşaport, bani şi putea

27 în evenimentele din Ungaria (n.t.).

veni. Trebuia văzut că pe cine au lăsat în ţară. Ce nevoie a fost de asta? Dacă atunci au admis să vină, acuma de ce îi fac fascişti. În definitiv ei cu asta s-au ocupat”.

La 26 decembrie 1956 soţia lui Nagy Imre, vorbind despre Uniunea Sovietică, a spus printre altele: „De ce se bagă în chestiunile interne ale Ungariei? Intră cu trupe şi ei dictează. Dacă cineva îndrăzneşte să-şi spună părerea în mod deschis, atunci imediat este băgat în închisoare, asta eu nu pot să înţeleg. Ei i-au spus şi lui Kádár să nu ne dea voie să plecăm în Iugoslavia”.

La 28 decembrie 1956 – în cadrul discuţiilor purtate cu soţia sa, Nagy Imre îşi manifestă nemulţumirea pentru felul cum este tratat în R.P.R. şi arată intenţia de a se adresa în această privinţă altor partide din Italia, Polonia şi Iugoslavia.

La 4 ianuarie a.c. analizând comportarea unora dintre persoanele care se află cu grupul său în R.P.R., Nagy Imre spune printre altele: „Nu ştiu ce vor spune aceştia ca Vásárhelyi, Haraszti etc., când va fi nevoie. După părerea mea sunt oameni cu două feţe”.

La 11 ianuarie a.c. Între Nagy Imre şi soţia sa a avut loc următoarea discuţie:

Nagy spune referindu-se la scrisori:

„Ei le deschid, le copiază, cu toate că eu le lipesc. Pe ei îi interesează ce conţine. Asta e treaba lor. Dar că nu le trimite şi apoi înştiinţează Moscova şi partidul maghiar…”

Soţia sa îi răspunde: „Eu cred că problema aceasta, problema lui Gomułka, este o problemă internaţională. Ei sunt în stare să deschidă scrisoarea şi să nu o trimită[28].

În continuare Nagy spune: „În afară de aceasta eu presupun că dacă o primeşte, atunci o să înştiinţeze pe iugoslavi. Pe ei îi înştiinţează, căci ei au o convenţie. De exemplu în problema noastră, despre tratativele noastre au fost înştiinţaţi. Materialul a fost trimis lor. Acest lucru mi-a spus acela de la Externe care a fost acolo (se gândeşte la numele acestuia, dar nu şi-l aminteşte). Vreau

---

28 Este vorba probabil de scrisoarea adresată de Nagy Imre lui Gomulka (n.t.).

să le scriu şi lor”.

Soţia spune: „Ungurilor le scrii? Lor să nu le scrii”.

Nagy continuă: „Cum să nu le scriu. Astăzi le voi scrie şi apoi voi scrie la iugoslavi. Voi scrie cu alt caracter, nu aşa de deschis, voi comunica că i-am scris lui Gomułka. Voi scrie pe scurt căci el sigur va primi scrisoarea. Ei ştiu despre convenţia cu guvernul maghiar în privinţa noastră. Această convenţie a fost anulată încă din prima zi. Acum este aici a doua convenţie care înlocuieşte pe cealaltă pe baza căreia suntem aici şi oglindeşte situaţia noastră. Eu văd că convenţia dintre cele două guverne nu se poate respecta, aşa că eu îi voi ruga ca problema noastră să fie pusă pe tărâm internaţional şi să cerceteze cazul nostru. Ei (se pare iugoslavii) au şi început acest lucru, au luat asupra lor această sarcină. Discursul lui Popovici în faţă O.N.U. oglindeşte acest lucru”.

Soţia întreabă: „Dacă nu le dă scrisoarea?”

El continuă: „Bine, dar şi atunci, oricând va fi pusă în discuţie, va reieşi că noi am scris o scrisoare lui X la data cutare ziua cutare, scrisoare care n-a fost înmânată. Şi pentru acest lucru eu trimit scrisoarea pe numele secretarului general, pe adresa lui şi pe el îl rog, deoarece este vorba despre relaţiile noastre de partid, s-o trimită. După aia facă ce vrea”.

La 12 ianuarie a.c. Nagy Imre spune soţiei că: „Noi suntem aici fără voia noastră, cu toate că am protestat şi fără ca cineva să ne fi întrebat pe noi, ne-au adus aici, scriind în ziare că în prealabil au discutat cu noi, ceea ce este o minciună, şi că noi am vrut să venim aici, acestea toate sunt minciuni. Noi de fapt suntem deportaţi. Tratatul ungaro-român nu este respectat. Partidul maghiar şi guvernul nu se ocupă absolut deloc cu soarta noastră.

Situaţia noastră zi de zi se îngreunează. Aici sunt femei, copii etc. Vrem să mergem acasă pe baza tratatului ungaro-iugoslav. În caz dacă nu ne lasă acasă, atunci dorim să ne mutăm în Iugoslavia, ceea ce tratatul româno-maghiar face posibil dacă şi guvernul maghiar va fi de acord.

Guvernul iugoslav să dea aprobarea pentru aceasta şi să accepte rezolvarea acestei probleme deoarece noi nu putem face nimic, noi aici suntem neputincioşi. Să fie asigurată securitatea grupului nostru şi cineva să se intereseze de problemele noastre”.

La 16 ianuarie a.c. Nagy Imre spune soţiei că faptul că nu este respectată convenţia guvernamentală cu privire la situaţia lor este motivul pentru care se adresează prin scrisori către Tito şi Togliatti.

De asemenea, comentând un articol din *Timpuri Noi* în care se vorbeşte despre independenţa ţărilor socialiste, Nagy Imre spune că „acum vor să împacheteze totul în aceea că reacţiunea este cea care atacă domnia Moscovei de până acum” [...] atât el, cât şi soţia sa sunt nemulţumiţi de situaţia lor personală, se plâng de lipsa de radio, presă, legături de corespondenţă, posibilităţi de mişcare şi mai ales de lipsa contactului cu ceilalţi membri ai grupului lor, precum şi cu lumea exterioară.

Este de menţionat că în seara zilei de 12 ianuarie a.c., în cursul zilei de 13 şi 14 ianuarie a.c., atât Nagy Imre cât şi soţia sa au refuzat să mănânce fără a motiva atitudinea lor. De la această dată au reluat comportarea lor normală.

Convorbiri

Convorbirea cu N.

vol. 11

Convorbirea cu N., pe care o voi relata, a avut loc la 2 decembrie 1956.

De la început el a ţinut să sublinieze că este foarte mulţumit cu situaţia lui şi a grupului de aci, că, deşi îi sunt asigurate toate condiţiile de trai şi are de toate, totuşi el nu poate să considere aceasta drept satisfăcător, şi că problemele esenţiale sunt totuşi cele politice, asupra cărora revine şi insistă. De la poziţiile protestatare de până acum el a trecut chiar la poziţii revendicative, spunând că: el trebuie să se vadă cu tot grupul; să fie pus împreună cu familia sa – respectiv cu fiica, ginerele şi nepoţeii; să i se permită libertatea mişcării şi ceea ce e cel mai important

şi ceea ce cere cu insistenţă e să fie lăsat să părăsească România pentru a se întoarce la Budapesta.

În decursul discuţiilor care s-au angajat după aceasta, el a făcut o oarecare relatare a relaţiilor sale cu tovarăşii sovietici. El a arătat că atât înainte de a deveni prim-ministru, cât şi în perioada când a fost prim-ministru şi după aceasta, respectiv până la 23 octombrie ale acestui an, el a avut diferite contacte cu diferiţi tovarăşi sovietici din Prezidiul P.C.U.S. El afirmă că a folosit şi a căutat chiar aceste contacte pentru a expune tovarăşilor sovietici punctul lui de vedere în legătură cu situaţia din Ungaria, în legătură cu politica lui Rákosi pe care el o considera catastrofală şi că a atras atenţia tovarăşilor sovietici că, mergând pe linia lui Rákosi, Ungaria merge sigur spre catastrofă. El a arătat că a redactat în repetate rânduri diferite memorii în care a analizat detaliat situaţia diferitelor sectoare economice din Ungaria şi politica lui Rákosi referitoare la problemele esenţiale ale vieţii economice, politice şi culturale din Ungaria. Vorbea chiar de un anumit memoriu care ar avea aproape 300 de pagini şi a cărui copie s-ar găsi la Budapesta la locuinţa lui, în care el ar fi expus toate aceste probleme. El spunea că aceste contacte cu tovarăşii sovietici au avut loc cu tov. Hruşciov, Mikoian, Suslov, Molotov, cu ambasadorul sovietic de la Budapesta şi cu alţii.

Mi-a relatat următoarele: în martie 1953, deci imediat după moartea lui Stalin, 6 membri ai Biroului Politic al partidului maghiar au fost chemaţi la Moscova şi a avut loc o şedinţă cu tov. Molotov, la care a explodat ca o bombă: acuzaţia făcută de Molotov la adresa lui Rákosi cum că ar fi încercat să stabilească anumite legături prin Ambasada Americană cu preşedintele Statelor Unite ale Americii – Eisenhower. Molotov ar fi vorbit într-un ton foarte vehement, acuzându-l de trădare, iar Rákosi – galben ca ceara – stătea şi nu spunea nimic.

După evenimentele din iunie 1953 de la Berlin, având în vedere că au fost manifestări foarte serioase anticomuniste şi în Ungaria şi temându-se ca nu cumva

evenimentele de la Berlin să se repete în Ungaria pe o scară mai largă, s-a hotărât numirea lui Nagy ca prim-ministru al Ungariei. Programul guvernamental elaborat şi publicat atunci a fost pus de acord cu sovieticii, program care a fost schimbat în noiembrie 1954, revenindu-se la vechea politică de industrializare forţată dinaintea lui iunie 1953, fapt care a atras după sine trezirea unor mari nemulţumiri din partea maselor largi muncitoreşti din Ungaria. El opunându-se acestei reveniri la vechea politică de industrializare forţată, considerând că aceasta va duce la catastrofă şi exprimându-şi dezacordul cu această politică, declarând de asemeni că el nu poate colabora cu Rákosi – cu a cărui politică el nu e de acord –, în martie 1955 a fost scos din guvern; mai târziu din conducerea partidului şi ceva mai târziu şi din partid.

El a ţinut să releve şi să sublinieze faptul că citind articolul din 23 noiembrie din *Pravda*, respectiv greşelile care sunt înşirate acolo, în acest articol, la adresa conducerii Rákosi-Gerő, el e obligat să constate că el de mult a atras atenţia tovarăşilor sovietici tocmai asupra acestor greşeli şi constată acum cu mirare că ceea ce atunci tovarăşii sovietici n-au vrut să recunoască drept greşeli – deşi el le-a semnalat în repetate rânduri –, acum chiar ei arată aceste greşeli şi acuză conducerea Rákosi-Gerő a Ungariei. El a subliniat că nu poate fi acuzată deci numai conducerea Rákosi-Gerő de greşelile comise, ci trebuie acuzaţi înşişi tovarăşii sovietici. El a mai arătat că în august 1955, deci în situaţia de exclus din partid, el s-a adresat printr-o scrisoare către tov. Hruşciov, scrisoare pe care a depus-o la Ambasada Sovietică de la Budapesta. Această scrisoare însă nu i-a parvenit tov. Hruşciov, pentru că ambasadorul sovietic după câteva zile i-a dat-o înapoi. Aceasta a devenit încă un cap de acuzare de către conducerea partidului maghiar şi lui i s-a cerut în mod ultimativ să predea scrisoarea aceasta conducerii partidului maghiar, ceea ce n-a făcut, distrugând scrisoarea.

În iulie 1956, a doua zi după scoaterea lui Rákosi din

funcţia de prim-secretar al partidului maghiar, după relatările lui, el a fost chemat de către Mikoian – care se găsea la Budapesta –, cu care a stat de vorbă. El ar fi arătat lui Mikoian că numirea lui Gerö în locul lui Rákosi ar fi o mare greşeală, că lucrurile se îndreaptă spre o catastrofă. El spunea cu enervare că se miră cum tovarăşii sovietici nu l-au ascultat niciodată şi că nu poate să înţeleagă de ce toate sesizările lui n-au fost luate în seamă, că el cu ocazia diferitelor întâlniri cu conducerea sovietică chiar s-a certat cu ei în problemele Ungariei.

La un moment dat, vrând să facă portretul lui Rákosi, vorbea de faptul că Rákosi s-ar fi purtat prost în timpul cât a stat în închisorile Ungariei, că la cercetări el chiar ar fi scuipat. Mai multe amănunte n-am putut să aflu despre această chestiune.

La sfârşitul convorbirii el a revenit asupra situaţiei sale şi a grupului în România, spunând că el nu poate să se împace cu această situaţie, că el consideră că partidul nostru va avea chiar neplăceri din această cauză asupra căreia el ţine să atragă atenţia, că el se va adresa cu o scrisoare tovarăşului Chivu Stoica. La sfârşit de tot el spunea: „Dacă e vorba să nu pot să fiu la Budapesta, atunci eu îmi aleg ca loc de şedere Iugoslavia. Vreau să plec la Belgrad”. Punându-i întrebarea de ce tocmai la Belgrad, de ce nu vrea să rămână la Bucureşti sau de ce nu vrea să plece de exemplu în Uniunea Sovietică, el a răspuns că iugoslavii s-au purtat frumos cu ei, s-au interesat totdeauna de soarta lor şi ca atare el s-ar simţi mai bine acolo. Cu toate insistenţele mele, el n-a vrut să dea mai multe amănunte în legătură cu această situaţie.

Convorbirea între Nagy Imre, Walter Roman şi Nicolae Goldberger vol. 11

Întâlnirea din 10 decembrie cu Nagy Imre Au asistat tov. Goldberger Nicolae şi Walter Roman.

Datorită faptului că de la ultima întâlnire cu el a trecut mai bine de o săptămână, Nagy a fost vădit enervat, subliniind chiar că a fost lăsat prea mult timp fără să vină cineva la el.

Noi am încercat să orientăm discuţiile cu el înspre documentul de partid care apăruse la Budapesta. El a precizat de la început că a citit documentul şi că sunt unele lucruri cu care el nu e de acord. El a arătat că în legătură cu exprimarea părerii sale privind acest document, înainte de toate ar trebui ca el să ştie care e situaţia sa de partid: dacă el e considerat de către tovarăşii din Budapesta ca membru de partid.

Noi i-am arătat lui că considerăm că el e privit ca membru de partid, căci în documentul însuşi se vorbeşte despre primul-ministru *comunist*. De altfel i-am arătat că însăşi poziţia sa în legătură cu acest document e hotărâtoare, că el singur îşi determină în fond problema dacă e sau nu membru de partid.

În ceea ce priveşte cauzele care au determinat evenimentele din Ungaria, el a spus că nu e de acord cu punctul 2 şi în special partea a doua a punctului 2. El arăta că în sânul partidului maghiar n-a existat niciun fel de opoziţie şi că referirea la această opoziţie în document nu corespunde adevărului. A arătat că singura opoziţie a fost aceea a grupului său, care a acţionat înainte de 23 octombrie.

El spunea că înţelege, desigur, de ce e nevoie să se vorbească despre existenţa unei asemenea opoziţii, respectiv pentru a trezi încrederea maselor în actualii guvernanţi din Ungaria, însă aceasta nu schimbă cu nimic situaţia de fapt că această opoziţie n-a existat.

Mai departe, în ce priveşte partea programatică a documentului, arăta că aceasta ar fi nesatisfăcătoare. El a arătat că sarcina principală e, în momentul de faţă, de a câştiga masele şi de a izola aceste mase de influenţa forţelor contrarevoluţionare. După părerea lui, aceasta trebuie obţinută prin concesii.

Discutând cu el ce anume înţelege el prin aceste concesii, rezulta că el nu este de acord cu politica de „mână tare” a lui Kádár, că el nu e de acord cu introducerea curţilor marţiale pe teritoriul Ungariei, nu e de acord cu desfiinţarea consiliilor muncitoreşti teritoriale

şi că în fond el se referă la concesii cu caracter principial.

La un moment dat, discuţiile au abordat atitudinea lui Nagy din ultimele zile ale guvernării sale. Vădit jenat, el încerca să arate că în noaptea de 3 spre 4 noiembrie, atunci când el a vorbit pentru ultima oară la radio, el n-ar fi chemat la rezistenţă împotriva armatei sovietice, că n-ar fi cerut ajutor O.N.U. împotriva Uniunii Sovietice.

La insistenţa noastră ca el să ia poziţie în legătură cu acest document important al partidului maghiar, deşi la un moment dat părea înclinat să facă acest lucru, totuşi până la urmă el condiţiona aceasta de o prealabilă documentare a sa cu materiale confidenţiale de provenienţă ungară.

Un punct de discuţie la care el revine a treia oară a fost întrebarea pusă de el: care e situaţia lui şi a grupului său în România; că el vrea să ştie în ce condiţii el se găseşte în ţară. În legătură cu aceasta, şi el a ridicat problema întâlnirii sale cu tot grupul şi ca grupul să aibă posibilitatea să se vadă între ei.

În legătură cu şederea lui aici, la un moment dat se exprima în felul următor: „Dintr-un punct de vedere îmi convine că sunt aici, căci pentru măsurile care se iau acum în Ungaria nu eu răspund, ci Kádár”.

Vorbind despre cei care conduc astăzi soarta Ungariei, el încerca să dovedească că niciunul dintre conducătorii de astăzi nu ar avea încrederea maselor, ar fi oameni compromişi, parţial incapabili, oameni fără suprafaţă. Aşa bunăoară spunea că: Kádár nu s-a purtat în mod cinstit cu ei, că el a fost de acord cu tot programul guvernamental al lui Nagy; că Münnich ar fi un trădător; că Marosán e un om neserios; că lui Apró îi era frică întotdeauna să meargă în faţa muncitorilor să vorbească; că Kiss a dus politica de cadre a lui Rákosi, dând a înţelege în acest fel – fără să fi spus acest lucru – că singurii care ar fi în stare să conducă soarta Ungariei ar fi Nagy şi grupul său.

La sfârşitul discuţiilor, vorbind despre persoana sa, el ne spunea să transmitem partidului propunerea lui în sensul ca o comisie internaţională de partid să cerceteze şi

să se pronunţe asupra activităţii lui Nagy în perioada guvernării sale. Din această comisie internaţională a partidelor comuniste, după părerea lui Nagy, ar trebui să facă parte următoarele partide: partidul iugoslav, partidul polonez, partidul italian, partidul maghiar şi partidul român.

Rapoarte cu privire la soţii Nagy

Dosar nr. 40041, vol. 14 Rapoarte

(7 decembrie 1956 – 12 aprilie 1957) despre Nagy Imre şi soţia sa 7 decembrie 1956

RAPORT

privind pe Nagy Imre

Nagy Imre aparent este un om calm, vorbăreţ, lăsând impresia unui om popular. (Afirm aceasta pentru că în cele 14 zile de când suntem împreună nu l-am văzut plimbându-se agitat, nu l-am auzit ţipând şi singur mi-a mărturisit că este calm şi că este mai sănătos să ai „nervii tari”. El vorbeşte cu mine şi a discutat mult cu doctorul şi sora care veneau la el, în ciuda faptului că nu s-a prea înţeles cu ei. De altfel vorbeşte foarte mult şi cu soţia sa.)

Este glumeţ şi gata oricând să vorbească şi să râdă.

(în acest răstimp de mult mai multe ori l-am auzit glumind cu mine, cu doctorii, cu sora şi de mai multe ori l-am văzut râzând decât trist sau îngândurat. Nu pot să precizez dacă face parte din categoria oamenilor cărora le place să se audă vorbind, pentru că niciodată n-am încercat eu să vorbesc şi el să mă asculte, ci totdeauna s-a petrecut invers. Mai menţionez că nicio discuţie din cele deja raportate şi pe care le pot reconstitui n-a fost provocată de mine.)

Este uituc şi puţin surd. (Mi-am dat seama că este uituc pentru că nu ştia în fiecare zi data şi ziua.)

Este *sub influenţa soţiei, care este o femeie incultă şi vicleană*. Se consultă cu ea în cele mai mici amănunte. De exemplu: atunci când a fost cazul să mergem la Sanatoriu s-au consultat; atunci când a trebuit să-şi aleagă stofa pentru pardesiu s-au sfătuit şi a ales ce a ales ea (cu toate că lui nu i-a plăcut); de asemenea, s-au consultat atunci

când a trebuit să revenim la Snagov etc. Ştiu că şi anumite articole din presă referitoare la el i le-a citit, mai bine spus, i le-a tradus.

Este un om cult, citit, vorbeşte familiar despre literatură, istorie. Cunoaşte limbile ungară, rusă, franceză, germană. A călătorit mult atât înaintea celui de-al doilea război mondial, cât şi după terminarea acestuia. În România a fost în 1944 – 47 – 52, şi acum se cunoaşte bine cu tov. Walter Roman, încă din U.R.S.S. îl cunoaşte bine pe Dr. Petru Groza de care îşi aminteşte continuu. Mă întreabă mereu dacă Dr. Petru Groza are un fiu. Afirmă că l-a cunoscut personal pe Lenin, că a stat în U.R.S.S. 19 ani, că fiica sa şi-a făcut acolo studiile începând cu şcoala elementară şi terminând cu facultatea. Afirmă că a stat în Siberia între 1916 şi 1921.

Nu este un om deştept şi este lipsit de inteligenţă sclipitoare. Mai curând face parte din categoria acelor oameni care judecă mai încet, mai greoi.

Nu cred să fie un şmecher, un rafinat.

Este lipsit de voinţă şi cred că poate fi condus de soţia lui său, în lipsa ei, de altcineva cu mare uşurinţă.

(Lipsa de voinţă am remarcat-o şi în ceea ce priveşte mâncarea. Singur şi-a impus să slăbească, însă în faţa mâncărurilor nu rezistă.)

Nu este un om hotărât, energic, ci mai curând un om care se lasă împins, dirijat.

Îi place să fie lăudat, măgulit (am remarcat aceasta atunci când, făcând o potecă aşa cum mi-a spus şi lăudându-mă, eu i-am răspuns că nu-i totul să execuţi, ci „ideea lui a fost genială”).

Bea cumpătat, însă afirmă că îi place băutura. (Mi-a spus: „Unde există un ungur, trebuie să fie şi băutură”.)

Pasionat după remmy.

Este lacom, avar (îi place să adune pentru zile negre).

Am remarcat aceasta din felul cum mănâncă; cum strânge ţigările pe care i le dau, cu toate că nu fumează; din felul cum a procedat cu lucrurile cumpărate şi trimise

lor: la început mi le-a dat să le dau înapoi să le schimbe, pe urmă mi le-a cerut spunând că va cere şi altele; din felul cum a reţinut medicamentele pe care ea a vrut să le înapoieze nefiindu-i necesare, el insistând să le las lor, „poate vor avea odată nevoie”. Pot să spun că astăzi este pentru prima dată când mi-au oferit mie ciocolată, iar ieri au vrut să beau cu ei vin, însă eu am refuzat.

Este preocupat (am impresia sub influenţa ei) de familia sa. Afirmă că a fost atent cu soţia şi în fiecare an – de 31 ani de zile –, oriunde ar fi fost, i-a trimis flori soţiei de ziua nunţii lor. De ziua numelui nepoatei sale i-a trimis ciocolată şi eu i-am dat o minge pe care i-a trimis-o. Acum vrea să ştie când este ziua numelui Ferenc (şi pentru aceasta a cerut un calendar) ca să trimită ceva nepotului şi ginerelui său. (N-a uitat de pildă de Sf. Nicolae.)

Din programul său zilnic fac parte: cititul presei (ore în şir), însemnări (zilnic scrie), plimbare, remmy.

Majoritatea timpului stă pe scaun sau fotoliu. După masă nu se culcă, în schimb moţăie pe scaun.

Cred că lucrând undeva sau fiind în preajma unui tovarăş ar putea fi influenţat şi dirijat.

Cred că este dispus pentru o aventură. S-ar putea să mă înşel, însă am văzut că a făcut exces de cavalerism cu sora.

Nu este suspicios şi multe lucruri din jurul său nu le-ar fi remarcat dacă n-ar fi fost soţia sa care să-i atragă atenţia.

Nu este străin de munca de Securitate. Ştie (a văzut) că este păzit. Nu face caz de acest lucru, dacă nu ar fi ea, s-ar mulţumi cu ce i se oferă (poate că asta înseamnă că este fricos).

De pildă, când i-am spus că este bine pentru el să se plimbe numai în curte, el numai în curte s-a plimbat, în schimb ea a mers mai departe şi a fost oprită de patrulă şi obligată să se întoarcă.

Sub influenţa ei acum cere permisiunea să se plimbe în jurul lacului, cu toate că atunci când i-am spus că pe aici circulă multă lume, el mi-a spus că este mai bine să nu fie

văzut. La Sanatoriu nu s-au plimbat niciodată pe la intrarea principală, ci numai prin spatele clădirii.

Este sănătos. Este pedant, curat.

Îi place societatea, îi plac petrecerile (cel puţin aşa mi-a spus).

Soţia lui Nagy Imre este nervoasă (lucru confirmat şi de el), agitată.

Suspicioasă, atentă la orice şi manifestă o grijă deosebită pentru el. (Eu cred că ea îşi dă bine seama că fără el, ea n-ar mai fi „cucoană”.)

Are putere de influenţă asupra lui, toată ziua îi vorbeşte.

Îşi iubeşte fiica şi plânge pentru ea. (Asta mi-a spus-o el şi se vede pe ea că este mai tristă, mai plânsă.)

N-are vicii (n-am văzut-o consumând alcool, ţigări).

Am remarcat o trăsătură urâtă a caracterului ei. A ascultat la uşă atunci când tov. Bodnăraş a discutat cu el. De asemenea, astăzi când el a vorbit cu tov. Köpich, ea a ascultat atentă din camera cealaltă (ducându-mă la ea, mi-a făcut semn că ascultă cele ce ei doi discutau), iar apoi a venit şi ea şi a luat parte la discuţii.

(Eu am convingerea că prin ea poate fi el influenţat.)

Ea suferă de inimă.

Este incultă (oare cum poate fi caracterizată o femeie care trăieşte 16 ani într-o ţară şi nu învaţă limba acelei ţări?). A locuit 16 ani în U.R.S.S. şi ştie prost ruseşte, lucru spus mie de el.

*

decembrie 1956

NOTA privind pe Nagy Imre

Dimineaţa au fost bine dispuşi amândoi.

În timpul mesei de dimineaţă le-au dat două ziare *Elõre*. Au citit ambii. Apoi el i-a citit cu glas tare. Au comentat. Au vorbit despre Budapesta, restul n-am înţeles.

La 11 s-au dus la plimbare.

La 12 s-au înapoiat. Eu eram afară şi citeam.

El s-a apropiat de mine şi indignat mi-a spus: „Telefonaţi sau comunicaţi că neapărat vreau să vorbesc

cu cineva. Ce înseamnă porcăria asta? Unde să mă plimb, să alerg în jurul casei? Astăzi în stânga, unde până acum nu era nimeni, a fost un tovarăş şi nu ne-a lăsat să-l depăşim. Când ne-am întors a doua oară el era mai aproape şi iar nu ne-a lăsat să-l depăşim. În condiţiile astea nu mai ies din casă”.

După plimbare ambii au stat în camera lor.

La 14 au venit la masă. După masă el a rămas în sufragerie, mi-a spus că este mult fum, mi-a spus să reparăm soba. A cerut să i se aducă revista *Comunist* şi *Probleme economice şi politice*, în limba rusă. A râs, nu era supărat.

Venind vorba despre măgari, l-am întrebat dacă la ei există şi mi-a spus că mulţi. Fiindcă tonul era cu subînţeles, l-am întrebat dacă sunt cu două sau patru picioare. Mi-a spus că mai mulţi sunt cu două picioare. A râs.

După masă au stat la ei în cameră. La 16.30 le-am dat ziarele. A fost încântat.

Ea a stat mai mult prin baie, a spălat, a făcut pantofii (le-am dat cremă).

La ora 20 au venit la masă. El era vesel. Ea ca de obicei tristă, îngândurată. După masă m-a întrebat dacă au sunat clopotele la biserică pentru că el nu a auzit. Mi-a spus că în Ungaria bat clopotele aproape la fiecare sfert de oră.

Mi-a spus că el e protestant, iar ea este catolică. Amândoi mi-au arătat cum fac cruce catolicii şi cum fac ortodocşii. I-am spus că la noi în şcoli nu mai există oră de religie.

El mi-a spus că „a fi popă este o meserie bună”. Mi-a mai spus că la ei în Ungaria părinţii care cer ca să înveţe religie copilul lor o poate învăţa la şcoală, iar părinţii care solicită ca să nu înveţe religia, copiii lor nu învaţă. Deci este la alegerea părinţilor.

Mi-a spus că acolo unde locuieşte el la Budapesta, în apropiere, aproximativ 200 m, este o biserică şi bat clopotele toată ziua. Mi-a spus că la ei bisericile sunt

deschise toată ziua şi lumea de pe stradă intră când vrea.

Mi-au spus că preoţii protestanţi se căsătoresc, au copii. I-am spus că şi cei ortodocşi. A adăugat că cei catolici nu.

M-a întrebat dacă la noi rulează filme ungureşti. I-am numit câteva filme şi mi-am dat seama că le văzuseră amândoi. M-a întrebat dacă la noi sunt filme italiene, franceze, iugoslave. A spus că filmele italiene sunt frumoase şi au subiecte progresiste. Mi-a spus, însoţind cu un gest de aprobare, că filmele iugoslave sunt bune.

I-am spus că am văzut filme ungureşti comice şi mi-a spus că „este bine când mergi la cinema şi te distrezi”.

Au vorbit în ungureşte despre Olimpiadă şi mi-a tradus apoi că s-a sfârşit şi că azi în *Pravda* erau numai rezultatele sovieticilor. Nu-i place cum sunt redate ştirile în *Neuer Weg*.

Mi-a spus apoi (vorbind de oraşe) că tatăl soţiei lui a fost soldat la Braşov cu ani în urmă.

M-a întrebat de o serie de cuvinte în româneşte.

Mi-am dat mai bine seama că el este o fire veselă, bine dispus, optimist. Chiar dacă îl supără ceva, uită repede şi se înseninează. Ea în schimb este posacă.

*

decembrie 1956

RAPORT

„Astăzi sunt două săptămâni de când suntem în România, trebuie sărbătorit evenimentul”, mi-a spus el.

„Am auzit pe aici radio, pe casă am văzut antenă. Mie mi s-a promis un radio şi nu înţeleg de ce nu mi se aduce”.

(Astăzi am remarcat că totul a reintrat în matca obişnuită, carnetul rămânând pe masă tot timpul, nemaifiind ascuns.)

„Să nu spui la nimeni, dar soţia mea plânge din cauza fiicei noastre. Ea este bolnavă şi n-are probabil niciun ajutor”.

„După ce am primit plicul (eu am pus scrisoarea ginerelui său într-un plic) soţia mea a plâns, astă-noapte din nou n-a dormit şi a plâns”.

„Plecăm din nou «acasă» la Snagov”.

„Ştii, mi s-a promis că în 2 – 3 zile vom pleca într-o altă casă unde vom locui cu fiica noastră. Şi acolo te luăm cu noi”. (Eu am întrebat „vreţi dvs. asta”, mi-a răspuns „da”, „vrea şi soţia dvs.”, am întrebat eu şi ea a răspuns „da”.)

M-a întrebat de diferite preţuri (s-a mirat că există două clase la tramvaie). La ei există 3 vagoane şi taxa este aceeaşi. M-a întrebat ce se poate cumpăra cu 25 lei. (I-am arătat 25 lei.) Mi-a spus că a văzut bani româneşti înainte de reforma monetară. Mi-a arătat forinţi.

M-a întrebat cum va fi cu coaforul, vine el sau mergem noi doi în oraş. I-am răspuns „nu ştiu”.

M-a întrebat dacă acum se va şti ca ziarele şi lucrurile lor (palton etc.) să se aducă aici şi nu la sanatoriu.

Mi-a cerut un calendar că vrea să vadă când este ziua numelui lui Ferenc (ginerele şi nepotul).

Am întocmit o listă (cărţi, dicţionare, cărţi marxiste etc.) la care mi-a spus să adaug „radio” şi „coafor”.

M-a întrebat cum se face părul aici (ea spunea ungureşte şi el traducea).

Atunci a povestit că soţia lui Dobi István a fost vara asta în U.R.S.S. în concediu. Acolo s-a dus la coafor şi la tot ce a întrebat-o (ea neştiind ruseşte) a spus „da”. Acolo i s-a vopsit părul. Când a ajuns acasă soţul ei i-a făcut scandal şi a doua zi ea s-a dus din nou la coafor s-o spele etc.

A spus că a uitat să-şi ia rămas bun de la Dr. Dinescu şi îi pare rău.

„N-am scris mamei fiindcă plicul este roşu şi când la noi se va vedea un asemenea plic se va spune „ce fel de ţară mai este şi asta să nu fie plic alb de scrisoare?”

„La noi în Ungaria de trei ori pe săptămână este televiziune”.

Din nou mi-a vorbit despre „Heparin” (un medicament), mi-a arătat un prospect. Mi-a spus că ultimele 2 flacoane de Heparin nici nu le-a plătit, însă tov. care i le-au dat i-au spus că este şi aici în România. Mi-a

spus că Heparinul l-a primit gratis din străinătate.

Mi-a spus că dimineaţa să încerc să mă plimb pe marginea apei şi dacă mă opreşte cineva să spun: „nu ştiu româneşte”. M-a rugat să comunic să li se permită să se plimbe mai mult pe marginea apei sau în spatele curţii (rog să mi se spună ce să fac).

M-a întrebat de chirii, mi-a spus că pe el pe an îl costa 11.000 forinţi căldura. Separat 500 forinţi lunar omul care avea grijă de calorifer, seră, grădină. Mi-a spus că fiica lui plătea chirie lunar 200 forinţi pentru 3 camere, seră, baie, bucătărie. Separat plătea lumina, căldura, apa etc.

Mi-a arătat geamul din camera lor şi mi-a spus că trebuie deschis (este un oblon bătut în cuie). I-am spus că este aşa pentru iarnă. S-au dus apoi în camera cealaltă şi au încercat geamul. Acolo s-a deschis oblonul. Atunci mi-au spus să se facă aşa şi în camera lor.

„Băieţii care sunt aici pe afară şi sus (a văzut paza) n-au cumva ziare? Ia cere-le *Scânteia* şi ne traduci ceva”.

*

decembrie 1956

RAPORT

asupra familiei Nagy Imre

Astăzi n-au ieşit la plimbare. La 12 au venit tov. Walter Roman şi Goldberger.

Tov. Walter Roman le-a predat o scrisoare.

După plecarea tov. Roman şi Goldberger el m-a întrebat dacă vreau să ştiu noutăţi. Mi-a spus că tov. i-au promis că se va muta împreună cu familia sa sau familia sa va veni aici. În orice caz i s-a promis că mâine se aranjează totul. El mi-a spus că în scrisoarea primită de la fiica lui, aceasta îi scrie că îi este bine, că au mâncare bună, că este acolo loc pentru ei şi că ar fi bine ca el să vină acolo pentru a fi cu toţii împreună, în colectiv. Mi-a spus că viaţa în colectiv e mai bună şi este bine să nu te rupi de colectiv.

Mi-a spus că i s-au promis ziare, că a cerut radio.

Mi-a spus că a spus tov. că el a reparat soba.

După plecarea lor au discutat în sufragerie şi

continuă şi în prezent.

*

decembrie 1956

C. 1461/II

Tov. Walter Roman

RAPORT

asupra familiei Imre Nagy în discuţiile din ziua de 11 dec. el mi-a spus:

Prin tov. Walter Roman am primit o scrisoare de la fiica mea. Ea scrie că este bine, au de toate, au scris în Ungaria, de unde au primit deja pachete cu lucruri pentru copiii ei.

Eu am cerut şi am promisiunea tovarăşilor că voi reintra în legătură cu familia mea. Chiar mâine se va organiza o vizită. Ori copiii vin la noi în vizită, ori noi mergem la ei. Copiii mei îmi scriu că acolo unde stau ei este loc şi pentru mine şi că este bine să locuiesc cu colectivul cu care am venit în R.P.R.

Tov. Walter Roman mi-a spus că nu este acolo loc pentru mine. Eu cred că nici aici nu este loc pentru copiii mei, însă dacă altfel nu se poate realiza, deoarece fiica mea nu vrea să se despartă de colectiv, voi cere ca să mă mute într-o vilă apropiată de casa unde locuieşte grupul şi acolo să pot fi vizitat de copiii mei şi de ceilalţi prieteni.

Eu am povestit tov. Roman că nu sunt lăsat să mă plimb, despre faptul că n-am primit blocnotes, hârtie şi plic pentru o scrisoare pe care vreau s-o scriu mamei mele.

Fiica mea îmi scrie că primesc zilnic ziare (*L'Humanité*, *Neuer Weg*, *Előre* şi au primit de trei ori ziare din Ungaria) şi eu i-am spus tov. W. Roman că de vineri nu primesc regulat ziarele.

Acum o să organizeze să ne plimbăm cu barca cu motor pe lacul Snagov, cu maşina în jurul lacului.

Fiica mea îmi scrie că se simte bine în mijlocul colectivului şi mă cheamă şi pe mine acolo. Şi eu spun că este bine să fii în mijlocul colectivului, ai cu cine să te vizitezi, să te distrezi, să vorbeşti etc.

Mi-a povestit din nou că a fost o zi la legaţia sovietică

din Ungaria. Acolo a fost un colonel şi acesta a discutat cu ei. Colonelul n-a vrut să creadă că fiica lui este unguroaică, aşa de bine vorbeşte ruseşte. Ea a stat 16 ani în U.R.S.S. şi şi-a făcut studiile universitare. Eu sunt supărat pe fiica mea că ea nu învaţă copiii ruseşte şi nu vorbeşte cu ei ruseşte. Colonelul rus a spus că dacă n-ar şti cine suntem, eu şi fiica mea, ar fi crezut că ambii suntem ruşi.

— Mi-a spus că nepoţii săi râd de Dumnezeu, că râd de copiii care merg la biserică şi sunt crescuţi în spirit nou.

— Mi-a spus că în scrisoarea fiicei sale i se scrie că copiii se joacă cu mingea trimisă de el. În legătură cu aceasta mi-a spus să cer o minge de fotbal pentru copii. Mi-a spus că fiica sa i-a scris că au primit lucruri cumpărate aici de tovarăşii din România.

— Mi-a spus că îi place mult muzica, că în Ungaria este un anume Toki Horváth, ţigan, originar din aceeaşi localitate cu el, care este un mare muzicant. Acest muzicant venea la el şi îi cânta fără să primească bani. Toki Horváth fiind mai tânăr, îi spune lui Imre bácsi. Acest Horváth călătoreşte mult în străinătate. A fost în Bulgaria, U.R.S.S., Franţa etc. în septembrie a fost la el acasă. Apoi a plecat la Leipzig şi evenimentele din Ungaria l-au surprins în străinătate. Dacă i-ar scrie lui Horváth, acesta ar veni gratis aici împreună cu orchestra sa plătindu-şi singuri drumul, pentru ca să-i cânte lui. Acest Horváth era chemat la toate reuniunile C.C. şi când îl vedea pe el ştia ce cântece îi plac şi i le cânta.

— Seara când le-am oferit flori au rămas surprinşi. El a spus că ăsta este un gest impresionant. Ea a numărat florile. El a fredonat un cântec despre garoafe. Apoi a spus: „Florile trebuie să fie de la un tânăr şi la noapte va veni să cânte soţiei mele o serenadă”.

I-am spus că la noi nu se obişnuiesc serenadele şi mi-a spus că el o să organizeze să mi se trimită flori şi să mi se cânte o serenadă şi mie.

I s-a trimis o pijama şi îi este mică. A spus că el n-a cerut, însă dacă i s-a trimis o vrea mai mare fiindcă nu-l

încape (cred că s-a comis la administraţia de aici o eroare, pijamaua era pentru Donáth de la tov. Roşianu şi eu i-am predat-o ei).

A vorbit din nou de Dr. Petru Groza. Mi-a spus că Dr. Petru Groza şi-a făcut studiile la Budapesta. Că în vara anului 1952 Dr. Groza i-a cântat lui cântece maghiare şi că are o voce foarte frumoasă. Mi-a spus că atunci când Dr. Groza a fost la Budapesta, mi se pare în 1953, el l-a plimbat peste tot. Mi-a spus că Dr. Groza cunoaşte bine conducătorii R.P.U.

I s-au trimis: blocnotes, hârtie şi plicuri, cerneală şi mi-a spus că acum poate să scrie toată ziua şi toată noaptea.

Mi-a spus că în 1954 a primit la Budapesta o scrisoare de la Dr. Petru Groza.

— Mi-a spus că ar trebui să facă sport. I-am propus să facă gimnastică. A spus că gimnastica nu ajută la nimic. Că ar trebui să alerge de jur-împrejurul lacului, să facă canotaj, să joace tenis de masă sau popice.

— Când i-am dat ziarele (*Pravda* şi *Neuer Weg*) mi-a cerut *Előre*. I-a tradus ei un articol repetând mereu decembrie.

— După plecarea tov. W. Roman şi Goldberger, ei au discutat mult vorbind despre tov. János Kádár.

— Mi-a spus că ştie că noi avem o jucătoare de tenis de masă foarte bună, Rozeanu. Mi-a spus că aici sunt multe persoane cu nume care se sfârşeşte cu „canu”. M-a întrebat ce înseamnă Ionescu. I-am spus că fiul lui Ion. S-a discutat în legătură cu nume, cu nume de femei etc.

Mi-a spus că la Budapesta există un parc unde există un joc şi fiecare îşi poate măsura forja unei lovituri. S-a vorbit despre bătaie şi mi-a spus râzând că nevasta trebuie bătută măcar o dată pe zi. Mi-a povestit despre o cântăreaţă de muzică populară care cântă un cântec în legătură cu bătaia pe care o primesc femeile de la bărbaţi. Mi-a spus că şi la case mari se mai întâmplă „că bărbatul îşi bate soţia”.

Mi-a spus că Toki Horváth, când a plecat în

străinătate, l-a întrebat ce să-i aducă şi el i-a spus că n-are nevoie de nimic. Totuşi el a insistat şi l-a rugat atunci să-i aducă medicamente („Heparin”). Într-o seară de la Securitatea maghiară a primit un telefon prin care a fost anunţat că un tovarăş i-a adus medicamentele trimise de Horváth.

La discuţiile dintre el şi tov. W. Roman şi Goldberger a participat şi ea vorbind foarte puţin.

El a fost toată ziua vesel, a fluierat, a cântat, a bătut tactul cu degetele.

*

decembrie 1956 Exemplarul nr. 1 Strict secret

RAPORT

privind familia Nagy Imre

Discuţiile din 13. XII au avut loc despre:

— M-a întrebat dacă soţia lui Donáth a născut. Mi-a spus că copilul va fi cetăţean român şi dacă este băiat va fi chemat să facă armata în R.P.R. Apoi a adăugat că această problemă se va aranja, adică copilul să devină cetăţean maghiar.

— Mi-a povestit că până în octombrie mii de turişti veneau şi plecau din Ungaria. În majoritate s-au organizat excursii în Austria şi Iugoslavia, pe Dunăre. Turiştilor ungari li se dădeau, pentru 200 forinţi, 100 schilingi. Turiştii veniţi din Austria aduceau în Ungaria multe lucruri de nylon.

— Mâine o tunde pe soţia lui. A vrut şi astăzi, dar eu i-am amintit că este în 13 şi nu-i bine, după cum el singur a spus.

— A scris o scrisoare pentru Dr. Jánosi Ferenc, ginerele său, şi mi-a spus că dacă vine vreun tovarăş pe aici să i-o predau. Scrisoarea a pus-o într-un plic roşu (cu toate că are şi albe), probabil cu intenţia de a arăta fiicei sale că şi el primeşte plicuri de aceeaşi culoare cu ei. (Eu am pus biletul fiicei sale într-un plic roşu.) (Când i-am dat lui un plic roşu pentru a scrie mamei sale în R.P.U. mi-a spus: vreau plic alb, dacă în R.P.U. se vede plicul acesta se va spune „ce ţară e asta?”.)

Astăzi este a patra zi de când nu ies din casă. Astăzi este prima zi când el s-a plimbat prin casă mult (fără însă a fi nervos).

Eu i-am spus că „ieri a fost frumos” şi mi-a răspuns: „trebuie să fii principială şi hotărâtă”, şi nu în fiecare zi să spui că „astăzi este frumos”.

— Iar a vorbit de muzică. Că este frumoasă muzica vieneză, ungară, franceză, italiană, argentiniană, română, spaniolă. Nu-i frumoasă muzica americană, engleză.

— Mi-a spus de un ansamblu de muzică şi dansuri din R.P.U. care merge în străinătate şi dă concerte având un „succes colosal”. Ansamblul a fost în Iugoslavia, U.R.S.S., Franţa etc.

— Mi-a spus „dacă nu-i radio să fie un gramofon cu plăci, să avem muzică”.

— S-a vorbit de ţigări şi mi-a spus că ţigările iugoslave sunt bune. Cele ruseşti nu sunt bune.

— S-a vorbit despre vinuri şi a spus că a fost recent în Iugoslavia un târg. Ungaria a câştigat 16 medalii de aur. Apoi la Budapesta s-a organizat o expoziţie cu vinurile premiate. El a fost şi a gustat toate cele 16 vinuri. De asemenea a fost la o fermă de stat şi acolo s-a băut vin natural, dacă rămânea la fermă încă o noapte nu mai putea să se întoarcă la Budapesta, fiindcă în acea dimineaţă a început dezordinea la Budapesta.

Mi-a dat ca să predau două scrisori, una pentru Dr. Jánosi şi una pentru tov. Roman Walter. Mi-a spus că în scrisoarea pentru tov. Walter Roman i-a scris despre ziare, despre venirea fiicei sale. A rugat ca ambele scrisori să fie predate.

*

decembrie 1956 Exemplar nr. 1 Strict secret

RAPORT

Astăzi n-au ieşit din casă.

Dimineaţa le-am comunicat că astăzi vine coaforul. Mi-a spus că a pregătit în camera lor totul pentru a o tunde pe soţia sa. Mi-a spus „du-te în cameră şi vezi că am pregătit tot”.

Apoi i-am comunicat că a fost un tovarăş şi le-a transmis prin mine să comunice ziua şi ora când vor ca o maşină să vină şi să meargă la plimbare. Nu mi-a dat niciun răspuns. După ce a vorbit cu ea (era deja după masa de prânz), el m-a întrebat cum o să fie plimbarea, o să meargă undeva şi acolo se vor putea plimba pe jos 1, 1/2 – 2 ore, sau merg să viziteze ceva. Eu i-am spus că nu ştiu precis, dar se poate merge cu maşina la plimbare până la Ploieşti de pildă şi înapoi. Apoi mi-a spus: tov. Bodnăraş mi-a spus că se poate să mi se dea o maşină să vizitez Bucureştiul, acum nu ştiu ce să înţeleg, pentru asta mi se trimite maşina sau maşina ne duce într-un loc şi acolo ne vom plimba pe jos.

Eu i-am spus că presupun că este vorba de promisiunea tov. Bodnăraş şi că se va plimba cu maşina. Mi-a spus că vrea să meargă la Predeal, să treacă prin Ploieşti pe lângă Doftana şi să vină înapoi sau să se plimbe prin Bucureşti.

M-a întrebat dacă am fost la Budapesta. I-am răspuns că nu. Mi-a spus că Budapesta a fost foarte frumoasă, bulevarde frumoase, case cu cinci etaje noi, însă acum e groaznic. L-am întrebat ce au avut oamenii cu casele şi mi-a răspuns: „Ce? Tancurile au tras câteva săptămâni în şir şi aşa s-a dărâmat Budapesta”.

La ora 17 a venit o doctoriţă. N-am lăsat-o să intre. Era un moment neprielnic, ei aşteaptă o coafeză şi vine o doctoriţă. Doctoriţa s-a înfuriat. Mi-a vorbit urât, însă n-am lăsat-o să intre în casă. Doctoriţa i-a spus tovarăşului Ilie că dacă vrea îi spune numele pacientului, însă fără ca eu să-l aflu.

*

19 decembrie 1956 Exemplar nr. 1 Strict Secret

Nici astăzi n-au ieşit la plimbare.

S-a discutat despre televiziune. Mi-a spus că la Budapesta este televiziune şi un aparat costă 5.000 forinţi. Mi-a spus că cca. 200 persoane au aparate de televiziune, adică numai membrii C.C. şi miniştri. El personal are un aparat de televiziune de doi ani, primit cadou.

Mi-a povestit că în vara asta în Ungaria s-au scumpit băuturile la dublu. L-am întrebat de ce şi atunci ea a spus pe ungureşte ceva despre Rákosi făcând un gest cu mâna la tâmplă (cum facem noi când vrem să spunem despre cineva că este cam aiurea).

S-a vorbit despre Crăciun şi mi-a spus că la ei în noaptea de 24. XII se pregăteşte multă mâncare (ştrudel cu nuci etc.) şi toată noaptea se mănâncă, că în 25. XII nu se lucrează nicăieri. Şi-au făcut program pentru anul acesta. Ar vrea să li se cumpere un urs pentru nepoată şi o maşină (avion) pentru nepot din partea lui.

Mi-a povestit că în 1955 a stat în pat fiind bolnav de inimă. A avut tromboză. Atunci i s-a adus acasă cinematograf. A făcut comparaţie între camera de aici şi camera de la el de acasă. A spus că şi în camera de aici s-ar putea proiecta filme. Mi-a spus că ar fi amator să vadă ceva filme.

Mi-a povestit că la ei sunt multe Expres-uri (bufete Expres) şi toată ziua se bea cafea neagră, rom şi alte băuturi. Că la ei este obiceiul ca şi femeile să meargă singure şi să consume băuturi alcoolice.

— În casă sunt fire de telefon şi m-a întrebat ce sunt astea. I-am răspuns că sunt pentru sonerie.

— S-a vorbit de biserică, Crăciun etc. Mi-a spus din nou că el este protestant şi ea catolică. Apoi mi-a spus că după Crăciun vine Paştele şi apoi înălţarea. Mi-a spus că atunci când era student mergea la biserică nu ca să se închine, ci ca să se întâlnească cu fete.

Ieri şi azi nu s-au adus ziare.

În seara de 17. XII au discutat împreună. Din câte am înţeles, au vorbit despre instalarea unui telefon aici pentru a vorbi cu Budapesta şi un radio. Ea a vorbit mai mult.

Ieri şi alaltăieri n-au primit ziare. Seara mi-a spus „ce porcărie” că nu mi se aduc ziare. Târziu, le-am predat ziarele.

Astăzi au vorbit despre cărţi ungureşti. Le-am spus că se vor aduce din oraş. El mi-a spus că vrea ca mâine să vină o maşină şi să facă o plimbare în oraş, unde să

cumpere cărţi în limba maghiară.

După câte am înţeles din ungureşte, vor să schimbe banii ungureşti şi apoi să cumpere cărţi.

Pe la ora 13 a început să urle afară un megafon. A cântat o muzică frumoasă. Eu am auzit din casă şi m-am dus la telefon cerând să se închidă megafonul. Ei nu mi-au spus nimic, însă şi ei au urechi ca şi mine.

A scris o scrisoare pentru ginerele său şi mi-a spus s-o predau. Mi-a spus că aşteaptă răspuns.

*

decembrie 1956 Exemplar nr. 1 Strict Secret în seara de 19 dec. a.c., el mi-a spus că astăzi i-a fost ruşine de doctori pentru că soţia lui avea ciorapii legaţi cu câte o batistă şi încă nu i s-a adus portjartierul.

Mi-a spus că eu să dau bani de la mine şi să cer să mi se cumpere mie un portjartier şi apoi ei o să-mi plătească mie. Mi-a spus că o să schimbe forinţi pe lei româneşti.

Le-am arătat revista *Femeia* şi referitor la unele poze de acolo el a spus: „Eu sunt împotriva drepturilor egale ale femeii cu bărbatul”. Ea i-a spus: „Mai bine taci din gură”, însoţind cele spuse cu un gest din care se deducea că ea e „stăpâna”.

Mi-a povestit că acasă programul său era următorul: se scula târziu (şi nu-i place să se scoale devreme), apoi de la 11 la 14 – 15 se plimba, la 15 lua masa, după care stătea în fotoliu, citea şi moţăia, iar între 18 – 2 noaptea juca remy. Mi-a spus că în felul acesta (adică plimbându-se 2 – 3 ore zilnic nu cu soţia) a reuşit să se menţină la 80 kg.

Mi-a spus că aseară au discutat amândoi ce s-ar fi făcut dacă n-ar fi căpătat aici remy.

Privind moda din revista *Femeia* mi-a spus că o anume pălărie este urâtă fiindcă aminteşte de ceea ce fasciştii italieni şi Mussolini purtau pe cap. Apoi a adăugat, râzând, că femeile sunt fasciste că duc război nu cu arma, ci cu gura şi vorba, împotriva bărbaţilor.

Seara din nou au discutat şi din câte am dedus ea l-a întrebat de nişte tov. din Ungaria, „şi acesta e comunist?”, la care el i-a răspuns „nu înţelegi, aşa e jocul acuma”

(ambii au pomenit câteva nume).

Dimineaţa a venit tov. Goldberger şi au plecat împreună. La plecare ea a venit spre bucătărie şi mi-a dat mâna şi mi-a spus la revedere. Am remarcat că avea asupra ei geanta plină. După plecarea lor carnetele n-au fost în casă.

*

decembrie 1956

RAPORT

privind activitatea familiei Nagy Imre în perioada 20 – 21 dec. a.c.

În seara zilei de 20 dec., în jurul orei 19, familia Nagy Imre s-a înapoiat la vilă.

După plecarea tov. Goldberger, el mi-a povestit că au fost la Sinaia, au vizitat Palatul Regal, astăzi muzeu, apoi la Predeal, Braşov (eu am spus Oraşul „Stalin" şi el a spus în continuare Braşov), la Timiş, unde au luat masa şi au revenit la Bucureşti. Le-a plăcut plimbarea şi mi-a spus că se va organiza o nouă plimbare la Doftana, apoi alta pentru a vizita Bucureştiul şi după ce a stat puţin pe gânduri a adăugat: „Ştii unde plecăm rândul viitor, la Predeal şi în continuare la Budapesta fără să ne oprim".

(Vreau să menţionez că, atunci când au intrat în casă, el s-a dezbrăcat de palton şi a discutat cu tov. Goldberger, ea s-a dus direct în camera lor cu geanta plină [probabil carneţele] şi eu m-am dus după ea ca să-i spun că miroase a petrosin fiindcă am făcut curat şi să văd dacă are carnetele, şi ea a pus geanta în dulap, când eu am ieşit din cameră a închis uşa după mine şi am auzit-o umblând din nou în dulap, apoi a ieşit din cameră, s-a dezbrăcat de palton şi a venit în sufragerie participând la discuţiile cu tov. Goldberger.)

În lipsa ei, seara după masă, el mi-a spus că ea este foarte energică, că la Budapesta ea se ocupa cu Ferenc (nepotul lor) să-şi facă lecţiile, îl controla cum îşi face temele pentru şcoală, stătea cu amândoi copiii (cei 2 nepoţi) la lecţiile de pian ş.a.m.d. (Când a vorbit despre ea a vorbit foarte admirativ).

Tot cu această ocazie el mi-a spus că ea are trei fraţi şi toţi seamănă, sunt înalţi şi slabi şi au pielea galbenă, după expresia lui, „ca mămăliga”. Mi-a spus că şi Ferenc (nepotul) este tot aşa galben la faţă, înalt şi slab. În schimb Katy (nepoata) este grasă şi albă la faţă. Despre nepot mi-a mai spus că este încăpăţânat, dacă spune ceva, oricât îl lămureşti, el tot la ale lui rămâne. Despre nepoţică mi-a spus că este mai maleabilă, mănâncă toată ziua, îi plac şi dulciurile, şi acriturile. În schimb, nepotul nu mănâncă nimic şi e foarte greu cu el.

Ginerele său, mi-a spus el, este gras, are 120 kg şi are 38 ani. Este profesor de literatură, latină şi istorie.

Copiilor nu le este frică de părinţi şi nici de el, în schimb faţă de ea (de soţia lui) au respect şi frică. Mi-a spus că nepotul lui spune aşa: mama mare ne bate rar, dar când ne bate simţim, în schimb tata mare când ne bate nici nu simţim. A adăugat că fiica şi ginerele său, la Budapesta, plecau de acasă când copiii încă mai dormeau şi de multe ori se înapoiau acasă când copiii erau deja culcaţi, aşa că tot timpul erau sub supravegherea lor şi mai ales a ei. A mai adăugat că „mâine sunt 4 săptămâni de când nu ne-am mai văzut”. Cu această ocazie el mi-a spus să fiu mai energică şi cu ajutorul fotografiei copiilor să încerc să-i aduc la el. A spus că a aflat că copiii sunt tot la Snagov şi tot pe partea aceasta a lacului. A spus că îmi dă o scrisoare şi cu maşina să mă duc după masa de prânz mâine şi să-i aduc, iar seara tot eu să-i duc înapoi.

În jurul orei 21 s-au dus în camera lor şi au jucat remy (program obişnuit).

El mi-a mai spus că pentru copiii de şcoală se va organiza aici ca un profesor să le predea materia de şcoală, iar pentru cei mici se va organiza un cămin de zi, adăugând că acest lucru este foarte nimerit.

A spus din nou că pentru Crăciun ar vrea să se cumpere ceva pentru nepoţii lui şi să se trimită ca din partea lui.

Astăzi el a moţăit în fotoliu toată dimineaţa. Ea a citit.

Cel de-al patrulea carnet este la locul obişnuit. Nu am văzut celelalte trei carnete.

N-au ieşit nici astăzi din casă. Cer cu insistenţă să vină nepoţii.

Mi-a predat două scrisori, una pentru Dr. Jánosi (ginerele său) şi una pentru Dr. Donáth. Mi-a spus că ultima scrisoare este de felicitare. (Ambele scrisori au fost predate tov. Vass, care le-a dus la Partid, la tov. Walter Roman.)

În seara de 21 dec. au aşteptat nepoţii. Pe la orele 21 s-au retras şi au jucat remy.

Astăzi tot n-au ieşit din casă.

Dimineaţa ea a stat culcată în camera lor (probabil nu i-a fost bine).

El a citit din *Materialism şi Empiriocriticism*, apoi a stat cu dânsa în cameră. Astăzi el a scris.

Ambii şi mai ales ea sunt prost dispuşi.

El m-a întrebat ce mi s-a răspuns când am cerut să vină nepoţii la el. I-am spus că mi s-a spus să mă duc acasă şi nepoţii vor veni, fără să mi se precizeze ziua. Atunci el m-a întrebat când, „mâine, poimâine sau niciodată”. Ea a adăugat subliniind: „niciodată”.

Astăzi din nou s-a auzit de undeva radio. El mi-a spus: se aude radio. I-am răspuns că probabil e cineva la „Dinamo”. Apoi a adăugat că i se pare că este un patefon cu plăci.

Raportez că ambii continuă să nu iasă din casă din cauză că li s-a limitat locul (spaţiul) de plimbare.

La început au fost lăsaţi să se plimbe de la gard la santinelă. La înapoierea de la sanatoriu li s-a limitat spaţiul şi nu li s-a mai permis să meargă spre gard. Acesta este motivul pentru care nu mai merg la plimbare.

*

decembrie 1956 Exemplar nr. 1

În după-masa zilei de 24. XII, el a citit ziarele aduse. Ea a stat în camera ei cu lumina stinsă (poate a dormit).

După ce le-am dus pomul de iarnă în casă şi ea l-a văzut, a spus să-l iau înapoi şi a început să plângă fugind

înapoi în camera lor. Acolo au discutat împreună, ea continuând să plângă.

Când au venit copiii i-au găsit în camera lor discutând. (Băiatul a avut un bilet în pantaloni şi tov. Mozes i l-a luat.)

A fost o veselie mare. Băiatul, plângând, i-a povestit că i s-a luat biletul, iar el a spus că „nu-i nimic”.

Copiii au luat masa cu ei şi el i-a zorit să plece la timp înapoi acasă. La plecarea copiilor ea l-a luat pe băiat în dormitor (nu ştiu dacă i-a predat ceva, dar astăzi dimineaţă în sertar nu mai erau foile lungi pe care le-am văzut ieri pe masa lui).

Ieri seara şi azi el îmi povesteşte mereu ce i-au spus copiii, este vesel. Ea, ca totdeauna, prost dispusă. Este acră şi plânsă.

Dimineaţa el a continuat să scrie în carnetul pe care l-am fotocopiat sâmbătă.

În seara de 25 au jucat remy. Astăzi n-au ieşit din casă. El este bine dispus. Fluieră, cântă, se plimbă prin casă. El a deschis dulapul şi eu am intrat în casă (cu lemne) şi m-am uitat în dulap, pe deasupra, la vedere, n-am observat hârtiile şi caietele.

În sertar astăzi era numai carnetul, iar hârtiile mari nu erau. Apoi pe masa de lucru erau două carnete. Astăzi, până la ora 17, n-a scris. În schimb a citit un carnet mic de buzunar pe care îl are asupra sa întotdeauna.

A cerut să petreacă revelionul împreună cu ceilalţi. Vrea să facă o plimbare cu maşina şi apoi să meargă pe jos 1 – 2 ore. Vrea să meargă din nou la Predeal împreună cu nepoţii şi să rămână peste noapte acolo. M-a întrebat ce localităţi frumoase mai sunt unde ar putea cere să se plimbe.

Mi-a spus că nepotul său i-a povestit că el i-a scris o scrisoare în ziua de 21 dec. şi a subliniat că încă n-a primit-o.

Mi-a spus că cunoaşte personal pe Igor Moiseev. De asemenea cunoaşte mulţi tovarăşi din conducerea partidului şi a statului din Gruzia. El spune că în timpul

războiului a lucrat, fiind trimis acolo, la Tbilisi, iar soţia şi fiica au fost evacuate de la Moscova în Siberia.

El este bine dispus. Continuă să scrie. Astăzi în sertar şi apoi pe masă erau două carnete şi carnetul său cu notiţe pe care ieri l-a citit.

Dimineaţa (27 dec.) a scris.

Ea, ca de obicei, totuşi ceva mai bine dispusă.

El mi-a spus că la ei sunt mulţi preoţi catolici care ajută regimul. (A adăugat: nu ştiu cum este acum, însă înainte unii preoţi catolici s-au autodenumit predicatori ai păcii şi pe lângă slujbele religioase au vorbit credincioşilor despre binefacerile regimului din Ungaria. Apoi, mi-a spus că are cunoscuţi buni în rândurile preoţilor catolici, cărora le împrumută cărţi marxiste şi aceştia le înţelegeau şi discutau împreună.)

Menţionez două aspecte:

1. Cât este el de influenţabil se poate remarca şi din aceasta: la început, el cerea ca să se vadă din când în când cu fiica şi nepoţii săi şi chiar cu grupul cu care a venit din Ungaria. După primirea scrisorii de la fiica sa în care aceasta îi sugerează ideea de a locui cu întregul grup şi de a nu se rupe de colectiv, acum el solicită să se mute acolo deoarece – după cum fiica sa i-a scris – la ei este loc şi – după spusele lui – lor nu le trebuie un apartament ca acesta, ci doar o cameră şi baie.

2. Ea nu-l lasă să mănânce pentru a nu se îngrăşa. Ba mai mult, ea îi spune să slăbească şi să nu mănânce dulciuri.

El nu prea rezistă în faţa mâncărurilor şi, atunci când ea nu este în cameră, el „fură” din dulap dulciuri. Eu l-am surprins de câteva ori.

Mi-a povestit că acum doi ani a sărbătorit revelionul la Parlament, apoi în mijlocul muncitorilor metalurgişti şi apoi în mijlocul muncitorilor forestieri. Acolo a cântat şi dansat toată noaptea.

*

4 ianuarie 1957 Exemplar nr. 1

RAPORT

privind activitatea familiei Nagy Imre, în zilele de 30 şi 31 dec. 1957

În seara de 30 dec. a venit coafeza. La ei în cameră geamul a fost deschis şi, când ea a intrat sub cască (casca face zgomot), l-a trimis pe el în cameră unde a stat până a închis geamul.

Astăzi el s-a dus la plimbare şi ea a rămas în casă.

Toate carnetele sunt în sertar şi hârtiile mari în bibliotecă.

În după-masa zilei de 31 dec. el a citit ziarele trimise. Apoi a citit cartea despre Bălcescu şi revoluţia de la 1848.

Seara le-am servit masa, ea şi ulterior el au insistat să mănânc împreună cu ei. Am mâncat toţi trei. La masă el mi-a spus că la Budapesta pentru seara de revelion nu se poate petrece în restaurante sau localuri. Mi-a spus că ziarele vorbesc despre lipsa de combustibil în Ungaria. Apoi – tot din ziare – că circulaţia este permisă până la ora 20. Mi-a spus: „În România circulaţia este admisă toată noaptea şi noi tot acasă stăm".

Apoi a repetat ceea ce i-a spus şi tov. Mladin la plimbare: „Dacă şi ceilalţi tov. ar fi aşa de punctuali în ceea ce promit cum este el ar fi pentru el f. bine". Ca explicaţii a dat: „În ceea ce priveşte mâncarea, cazarea, n-avem nimic de spus decât cuvinte de laudă şi mulţumiri, însă cu celelalte promisiuni merge greu". A repetat că nepotul i-a scris o scrisoare cu urări pentru Crăciun pe ziua de 21 dec. şi, uite, la 31 dec. încă n-am primit-o.

Când am mâncat portocale, le-am spus că anul trecut au costat 20 lei, acum nu ştiu. Atunci ea a spus că la ei erau 40 forinţi, adăugând ceva despre Rákosi.

Toată seara au fost bine dispuşi, au băut măsurat, au mâncat puţin şi au aşteptat apoi miezul nopţii. La miezul nopţii am ciocnit urându-ne tradiţionalul „La mulţi ani".

El mi-a dat o sticlă de coniac şi două pachete de ţigări să dau la tov. de afară. Am chemat tov. în casă şi el a băut împreună cu ei urându-le sănătate.

Tot în legătură cu cele discutate şi cu tov. Mladin, mi-a spus că el l-a rugat pe tov. Mladin (pe care-l cunoaşte sub

numele de Tudor) să comunice tov. -lor de la partid că el se mulţumeşte cu ceea ce primesc şi tov. săi care stau în colectiv, numai să fie împreună cu ai săi (n-a precizat dacă se referă la familie sau la tot grupul). A afirmat că el are regim alimentar mai bun decât cei din grup şi un apartament întreg, pe când ceilalţi au câte o cameră şi baie, însă „el nu este pretenţios” şi se mulţumeşte cu ceea ce au cei din colectiv, numai să fie împreună cu toţii.

Mi-a spus că la 13. I este ziua ginerelui său, la 2. Îl ziua nepotului său, la 8. III ziua soţiei, la 13. IV ziua fiicei sale, la 7. VI ziua sa şi la 2. XI ziua nepoatei sale.

Astăzi la ora 14.50 au ieşit împreună la plimbare. S-au plimbat până la 15.50. Toate carnetele erau în sertar, dulapul era cu cheia în el şi neîncuiat.

Cer să mi se aprobe ca la prima plimbare când ies împreună să fotocopiez documentele. Voi proceda în felul următor: fotograful îl voi instala în locul obişnuit, voi chema pe tov. Roşianu şi Timoftescu şi voi ieşi afară. Când voi observa că ei se îndreaptă spre casă mă voi înapoia în casă şi totul va fi pus la loc. Timp va fi suficient.

Astăzi după-masă au venit nepoţii.

*

aprilie 1957

Ex. nr.

Strict secret!

RAPORT

privind activitatea familiei Nagy Imre

Despre familia Nagy Imre pot spune următoarele:

El a îmbătrânit mult, i-a albit părul, a slăbit. Stă mult pe gânduri, nu face nimic, nu citeşte, ci stă pierdut. Ea continuă să-l cicălească şi să fie bolnavă. Astăzi 29. III au cerut surorii: novalgin, spasmoverin şi vaselină (toate pentru ea).

Astăzi el mi-a spus:

Nu ştiu cui să mă adresez, dar vreau să dau forinţi să mi se cumpere: reviste (*Comunist, Timpuri Noi* etc.), cafea, bomboane acrişoare, lame Gilette, lămâi, coniac şi 1 pereche de ciorapi nylon. (Mi-a dat 400 forinţi.)

Apoi mi-a spus: am primit mult timp mâncare proastă, acum mâncare este suficientă şi bună. De asemenea suntem mulţumiţi că primim borviz. Dar cui să mulţumim pentru astea şi cui să cerem ce ne mai trebuie? De pildă, am întocmit o listă de lucrurile de îmbrăcăminte pentru primăvară şi vară pe care vreau să le obţinem de acasă. Pe listă am scris locul exact unde se găsesc lucrurile noastre şi am vrea să predăm lista, dar cui? Sau poate se aprobă să plece soţia mea şi să le împacheteze şi să vină cu ele aici.

Eu am scris tov. Gh. Gheorghiu-Dej şi tov. Mălnăşanu de la Externe. Tov. Mălnăşanu cunoaşte conţinutul protocolului încheiat între statele noastre şi el l-a semnat din partea guvernului român. Şi eu cunosc conţinutul protocolului, că mi s-a dat să-l citesc. Acolo se spune că este mai bine ca eu să nu fiu prezent în Ungaria 3 – 4 luni. Acum au trecut cele patru luni şi, dacă se impune să mai rămân aici, să vină cineva şi să-mi spună. Eu cred că aici la lac n-o să putem rămâne peste vară pentru că vine lume şi ne-ar putea recunoaşte. De ce nu vine nimeni să-mi spună ceva în legătură cu viitorul?

Cu toate că am scris continuu, n-am primit niciodată răspuns. Acum nici nu mai sper să mi se răspundă la scrisori.

Din decembrie am scris acasă şi vreau să ştiu ce-i cu casa mea, cu mama mea, dar nu primesc niciun răspuns.

Eu am cerut printr-o scrisoare către Academia din R.P.U. ca banii ce mi se cuvin să fie daţi mamei mele, să se plătească întreţinerea casei şi salariul omului de serviciu din casă. Nici această problemă nu ştiu cum s-a rezolvat.

Despre ziare: ba le primesc, ba nu le primesc. Scriu tov. Walter Roman, primesc ziare un timp, apoi nu mai primesc decât *Elő́re*. Acum iar mi se trimite numai *Elő́re*, iar să scriu ca să mi se trimită? Mie îmi este greu. Eu îl cunosc de peste 20 de ani pe tov. Walter Roman, dar mereu să-l deranjez? apoi ştiu că a fost bolnav şi o lună şi jumătate a stat la pat. Când am fost la partid am văzut că arată prost. Dar dacă nu mă adresez lui, cui să mă

adresez?

Este de râsul lumii cum procedează tov. care mă păzesc. Uite (şi m-a dus la uşă), în dreptul grădinii spre Donáth, acum nu-i decât semnul până unde mă pot plimba, dar când noi ieşim la plimbare se pune iute un paravan de scândură. De ce? Ca să n-o văd pe d-na Donáth? Eu tot o văd. Ca să nu-i mai văd ar trebui construit un zid înalt, dar de ce?

Apoi problema celor care au venit cu mine. Poate unele femei vor să meargă înapoi acasă. Ele sunt fără bărbaţii lor aici şi le-o fi greu. Poate din cauza copiilor care au pierdut un an de şcoală vor să plece înapoi. Asta este o problemă care vreau s-o discut şi fiecare după opţiune să plece sau să rămână. Sau, poate, să plece numai ca să-şi aducă lucrurile aici, că o fi greu cu copii şi fără multă îmbrăcăminte.

Eu ştiu că dta n-ai cui spune toate acestea, că aici la administraţie nu se pot rezolva aceste probleme, dar întreabă cui să-i scriu. Aş vrea ca dta, foarte energic, să faci ceva ca să rezolvi problemele, care de altfel sunt în concordanţă cu protocolul semnat.

Pe urmă despre filme, de o lună n-a mai adus filme aici. Şi asta să-i scriu lui Walter Roman? Şi pentru asta să-l deranjez? Nu mai avem film, să mi se spună şi eu am să înţeleg. Cum am înţeles când mi s-a spus să nu mă mai plimb pe alee că pot fi recunoscut de tovarăşii care lucrează aici, aşa pot înţelege şi altele, numai să mi se spună.

Apoi despre nepoţi. Când am scris lui Walter Roman au venit copiii, pe urmă n-au mai venit. Din 2. Îl n-am văzut nepoţii. Acum la 4. IV este sărbătoarea noastră naţională. Este eliberarea R.P.U. şi tot n-o să vină copiii?

O parte dintre aceste lucruri le-am spus şi lui Dr. Köpich. Însă el e medic şi nu vreau să-l amestec în asemenea probleme. El trebuie să rămână medic.

Postul D.2 (ascultări)

Discuţie cu Walter Roman decembrie 1956 Discuţie cu Walter Roman 40041, vol. 15, pp. 201 – 237

Exemplarul nr. 1 11 decembrie 1956 La Nagy Imre Strict Secret P.D.2

La ora 8.45 dl şi d-na se scoală şi foarte rar produc zgomote uşoare.

De la ora 10, dl cu d-na stau în linişte şi rareori schimbă câte un cuvânt.

N.: Asta este soarta noastră. Azi nu mai contează nimic. În primul rând, nu avem nici parlament, nici constituţie. N-avem nimic.

La ora 11.45 se aude în casă încă un domn care discută cu Nagy. Dl întreabă pe Nagy dacă este mulţumit cu locuinţa. Nagy se plânge că nu prea e mulţumit cu camera lui. El spune că i s-a promis că în 2 – 3 zile, până se întoarce de la sanatoriu, se va aranja locuinţa. Dl spune că se va interesa de situaţia locuinţei.

Dl: O să mă interesez, dar nu asta e acuma problema, v-am adus o scrisoare.

N.: Da? De la ei?

Dl: Da, de la ei.

N.: Da, fata mea a fost bolnavă, ştii? A avut temperatură. A trimis medicamente şi nu ştiu dacă le-a primit.

Dl: Le-a primit.

Povesteşte că la început toţi au scris o mulţime de scrisori, nu numai rudelor, ci şi cunoscuţilor. Au fost unii care au scris 3 – 4.

N.: în primul rând, eu nu am scris. Am cerut să mi se dea o mapă pentru scrisori şi nu mi s-a dat. Eu nu sunt un om care să-i deranjeze pe alţii, să se plângă. Au fost unii cu care voiam să mai discut, să scriu despre toate problemele mele, despre situaţia noastră, să clarific situaţia noastră, ce posibilităţi avem, ce drepturi şi care sunt motivele pentru care ne aflăm aici şi cum suntem trataţi. Nu pot să mă plimb, locul de plimbare este foarte limitat, în faţă stau doi ostaşi înarmaţi, lângă zid. În partea cealaltă e o pădure şi acolo sunt vreo 10. Nu faci nici 10 paşi şi îţi spune „înapoi”, pe partea opusă de asemenea, e ceva imposibil. Dar cum dracu’ trăim noi aici, nu cunosc nici situaţia

celorlalţi tovarăşi. Eu mă refer la propria mea experienţă. Suntem închişi în clădirea asta, n-avem libertate de mişcare, să scriem, să stăm de vorbă cu ceilalţi tovarăşi. În casa cealaltă se află, cred, Szántó şi Lukács şi ceilalţi. Nu putem să stăm de vorbă, lucru destul de ciudat.

Acum că ai venit, vreau să ştiu care este situaţia.

Dl: Când a fost aici tov. Moghioroş şi atunci s-a pus problema asta.

N.: Şi nici atunci nu am primit răspuns.

Dl: Mai mult decât a spus tov. Moghioroş nici eu nu pot să spun. Ceea ce priveşte scrisorile, presa şi întâlnirile cu restul tovarăşilor – astea ar fi întrebările.

N.: Tu ştii foarte bine în ce împrejurări am ajuns aici. Care e situaţia noastră aici. Tu ştii bine, cu tine am vorbit în noaptea aceea acolo la ruşi. Eu am repetat acest lucru şi tovarăşului Bodnăraş, că nu de bunăvoie am venit aici. Am fost aduşi aici împotriva voinţei noastre. Sunt împotriva acestui lucru în calitatea mea de comunist maghiar, nu pot să accept aşa ceva. Cu toate că nu sunt de acord, totuşi înţeleg care este situaţia în momentul de faţă. De aici rezultă că ne aflăm în România, unde avem de-a face numai cu Comitetul Central al P.M.R., aşa este?

Dl: Da.

N.: Am spus şi acest lucru trebuie clarificat. Acum care sunt relaţiile între noi şi C.C. al P.M.R? în prezent nu ştiu, ştiu doar atât, că sunt aici, sunt păzit, înconjurat de ostaşi înarmaţi şi oamenii organelor de Securitate în civil. Eu nu ştiu, Comitetul Central cum poate să procedeze aşa? Asta ar fi relaţia între noi şi C.C. al P.M.R!?

Noi suntem aici ca nişte prizonieri cărora nu li se dă posibilitatea să facă nicio mişcare şi să ia legătura cu ceilalţi tovarăşi. Suntem îngrădiţi. Ungureşte nu găsesc expresia, însă cuvântul potrivit este că suntem „deportaţi”. Un om poţi să-l deportezi oriunde, însă esenţa lucrurilor politice nu se schimbă, faptul că mâncarea e bună, că avem diferite condiţii însă nu schimbă cu nimic situaţia politică. Acest lucru îl poţi realiza într-adevăr, mai civilizat, mai uman sau – dacă aşa vă place – mai comunist. Ce se

întâmplă aici mie nu-mi este clar. Am amintit data trecută că între cele două guverne s-a făcut o convenţie. Textul convenţiei între guvernele Ungariei şi Iugoslaviei este cunoscut de mine deoarece mi-a fost adus la cunoştinţă între timp. A apărut în zilele următoare o nouă convenţie între guvernele Ungariei şi României. Textul acesta nu-l mai cunosc, nu ştiu care este convenţia între cele două ţări şi pe ce temei suntem noi aici. Care sunt condiţiile, nu ştiu, fiindcă nici C.C. al P.M.R. nu ni le-a comunicat.

Dl: Vă vom aduce la cunoştinţă acum.

N.: Asta mă interesează, care este situaţia noastră politică şi care sunt drepturile noastre. După aceea vin celelalte întrebări.

Dl: Eu ştiu că aceste lucruri vă interesează. Totuşi cred că nu aceasta este esenţialul. Esenţialul este problema politică, şi anume despre ce am mai discutat noi de mai multe ori, în legătură cu punctul tău de vedere faţă de situaţia din Ungaria şi despre părerile tale faţă de noul guvern al Ungariei, faţă de politica partidului şi programul noului guvern. Nu suntem copii ca să nu observăm care este situaţia. Dacă linia partidului a fost aceasta, ca tu să vii aici, asta înseamnă ceva. Trebuia să se facă ceva şi astfel s-a ajuns la concluzia că e mai bine dacă Nagy Imre să nu fie în Ungaria. Aceasta a fost şi părerea guvernului lui Kádár, că e mai bine aşa. Incontestabil, e mai bine ca împreună cu ceilalţi să veniţi aici.

Trebuie să vorbim deschis despre aceste lucruri, în cazul în care tovarăşii iau o atitudine care nu corespunde cu actuala situaţie din Ungaria în privinţa socialismului, atunci lucrurile se mai amână, însă în cazul în care tovarăşii vor avea o atitudine pozitivă faţă de situaţia actuală, atunci nu e niciun motiv care să vă reţină mult timp aici.

N.: Ca să poţi lua o poziţie, trebuie să cunoşti evenimentele actuale, noi însă nu le cunoaştem, ce presă primim noi aici? Din când în când mai primim ziare.

Dl: Nu ai citit hotărârea Partidului din Ungaria?

N.: Nu. Ieri am primit un număr, însă aici trata mai

mult situaţia agricolă, şi foarte sumar situaţia din Ungaria. Am primit un singur număr din *Szabad Nép* pe data de 6 decembrie. Eu nu ştiu dacă ceilalţi primesc.

Dl: Nici ei nu primesc regulat ziarele deoarece vin prin curier.

N.: Am primit *L'Humanité* şi câteva exemplare din *Pravda*, altceva nimic. Câteva zile nu am primit nimic, degeaba fac gălăgie. Femeia care este aici e binevoitoare, însă ori nu are legături, ori nu a putut face rost de aşa ceva. Aş vrea să primesc un notes, ca să-mi fac notiţe, timp să mă gândesc am.

Dl: Aceste dorinţe vi se pot îndeplini.

N.: Nu pot să spun că nu primesc ceea ce îmi trebuie, însă în privinţa politicii sunt izolat şi nu cunosc evenimentele.

Dl: Dă-mi voie ca să spun şi eu ceva în privinţa asta. Dta cunoşti totuşi unele probleme din situaţia actuală a Ungariei, chiar dacă nu pe toate, însă mă refer la unele.

N.: Eu nu cunosc linia partidului şi hotărârile sale şi ca atare nici nu pot să mă consider membru al acestui partid. Eu nu-i cunosc dintre conducători decât pe Kádár şi pe Kovács, care împreună cu soţia sa se află în închisoare, ceilalţi conducători nu se mai află niciunul în Ungaria, toţi sunt aici, Lukács, Szántó, Losonczy şi ceilalţi.

Eu mă consider comunist rupt de partid. Nu ştiu alţii cum mă consideră, cum mă consideră partidul. Nu cunosc cum vede C.C. al P.M.S.U. situaţia mea, nu ştiu ce părere are, dacă putem fi membrii ai acestui partid este o problemă nelimpezită. Eu mă raportez altfel la hotărârile acestui partid şi am o altă părere despre acest partid. Altă părere am dacă sunt considerat membru al acestui partid, considerând că sunt comunist, şi altfel stau lucrurile dacă nu sunt membru al acestui partid, dacă nu sunt membru în conducere, dacă ei nu mă mai consideră un element de vârf.

Dl: Tov. Nagy, dă-mi voie, te rog. În hotărâre se prevede că cine se consideră comunist şi partidul îl va considera membru de partid. De aici reiese totul clar.

N.: Nu, dă-mi voie să te contrazic. Eu am citat dintr-un număr al ziarului cuvântarea radiodifuzată a lui Kádár, unde Kádár printre altele m-a apostrofat prin cuvintele: „N-au niciun amestec, nu e treaba lor, ci a comuniştilor şi democraţilor cinstiţi”.

Dl: Nu-i adevărat.

N.: Ba da.

Dl: Asta n-a fost scris nici în presa maghiară, nici în presa română. Eu am citit presa şi n-am văzut aşa ceva. Am citit toate ziarele în toate limbile, în afară de limba franceză pe care n-o cunosc.

N.: Ba da, a fost.

Dl: Nu vrem să discutăm în contradictoriu, dar lucrul acesta n-a apărut în nicio presă.

N.: Aceasta a reieşit din cuvântarea lui Kádár.

Dl: Hotărârea Congresului în privinţa membrilor de partid este clară, însă noi acum cum putem discuta alte probleme care sunt la ordinea zilei, care apar în presă şi trebuie rezolvate. Acolo este o situaţie grea şi guvernul este pus ca să rezolve aceste probleme grele într-un timp cât mai scurt. Am şi alte puncte de discutat.

N.: în privinţa politicii nu pot să vă ajut, căci nu cunosc nimic deocamdată.

Dl: Hotărârea aceasta a Plenarei, care, să spunem aşa, este o hotărâre de-nceput după evenimentele petrecute, trebuie acceptată. Ei au încercat pentru început să caracterizeze şi să analizeze evenimentele contrarevoluţiei. A fost o primă caracterizare, o caracterizare de început, spun asta deoarece vor mai fi şi alte caracterizări făcute de comuniştii ungari pentru lămurirea definitivă a acestor evenimente. Asta-i realitatea. Te întreb pe dumneata, metodele acestui guvern le putem discuta sau nu? Au fost schimbări serioase. În primul rând, intervenţia armatelor sovietice.

N.: La întrebarea aceasta e cu neputinţă să-ţi răspund, deoarece răspunsul nu-l cunosc. Însă în legătură cu problema lui Kádár ştiu atât, că el a fugit fără ştirea partidului. Nu cunosc problemele după fuga lui. Să vă

explic cum a fugit. El, fără ştirea conducerii partidului, a tratat cu sovieticii, şi n-a scos niciun cuvânt că el ar vrea să plece. Niciun membru al guvernului nu s-a gândit că el ar vrea să plece şi n-a ştiut nimeni din guvern că el are vreo obiecţie privind hotărârile noastre. Şi a dispărut odată cu Münnich. Noi am cercetat şi cunoşteam în amănunt aceste lucruri, cum a dispărut şi ce s-a întâmplat şi de ce a fost nevoie de un complot împotriva conducerii partidului. În secret, împotriva conducerii partidului, contra politicii partidului, căruia el nu i-a făcut nicio obiecţie. Asta e problema principală despre care noi n-avem nicio idee. De ce a trebuit el să ducă tratative cu sovieticii, cu guvernul sovietic şi P.C.U.S., pe ascuns, fără ştirea partidului? Nu mai vorbim de faptul că în ultima seară i-am spus lui Kádár că sovieticii trebuie să ne înştiinţeze ce se vrea, dar n-am primit niciun răspuns. De ce nu mi-a spus: Uite, Nagy Imre, ce trebuie să facem, asta şi asta. Deci asta este problema, de ce s-a făcut totul fără ştirea guvernului şi conducerii partidului? Noi am ştiut că trupele sovietice se pregăteau să intervină. De ce nu ni s-a spus că trupele sovietice au început să atace? Nu ni s-a spus nimic nouă, conducerii partidului şi guvernului, el a lucrat în secret faţă de conducerea guvernului. De ce nu mi-a spus că sunt greşeli în politica partidului, dacă au fost, şi eu ştiu c-au fost. Puteam discuta, dar nu a spus nimic, am fost desconsideraţi.

A fost acolo (la Budapesta) Dej, puteam să discutăm prin telefon. Nu ne-au chemat şi pe noi. De atunci n-am avut niciun fel de legătură cu nimeni. În ultima sâmbătă când ne-am sfătuit cu Marosán, a fost prezent tot Comitetul Executiv, fără Kádár – şi Marosán m-a întrebat dacă n-ar fi bine ca prin intermediul lui Dej să iau legătura cu tovarăşii sovietici şi să lămurim situaţia. Eu am fost de acord ca tovarăşul Dej să ia legătura cu tovarăşii sovietici şi să limpezească lucrurile.

Deci aşa stau lucrurile. A doua intervenţie sovietică din 4 noiembrie a decurs în urma cererii partidului. Dar Kádár, care a cerut acest lucru, a fost la ei între timp. Însă

Kádár nu reprezenta conducerea partidului. Noi, tot Comitetul Executiv, am fost prezenţi şi cu noi n-au discutat nimic, nici n-au stat de vorbă.

Cu toate că este vorba de tovarăşi merituoşi, comunişti, Kádár nu trebuia să procedeze aşa cum a procedat, fiindcă aceasta e o deviere de la linia partidului. Trebuia să ne informeze de starea lucrurilor, dar el nu ne-a spus nimic.

Nici guvernul sovietic nu ne-a informat. În zorii zilei de 4 noiembrie l-am chemat (pe Kádár) ca să-i spun că din toate colţurile ţării vin ştiri telefonice despre ce se întâmplă şi ne întreabă ce să facem. A spus că va vedea el şi că îmi va telefona.

La ora 4 dimineaţa, înainte de a se întâmpla ruptura definitivă, iar l-am chemat, mi s-a răspuns că Kádár s-a dus să se culce. Ceea ce era imposibil în condiţiile desfăşurării acestor evenimente. În mare, asta e problema din noiembrie.

Da, dar aici ne aflam toţi comuniştii maghiari, conducerea partidului şi guvernului, şi cu toate astea n-am putut rezolva nimic. Dincolo se afla Kádár, despre care ştiam concret că a fugit. Ne-a părăsit, de ce, n-am înţeles. împotriva hotărârilor luate de noi, Kádár nu a avut niciodată nimic de obiectat. În problema viitorului program, Kádár a condus întocmirea acestuia. El a citit, a cerut ca în emisiunea de la ora 10.00 el să citească acest program. Noi am fi vrut ca un spicher, cu voce bună, să citească la radio, însă Kádár s-a opus, spunând că el vrea să citească.

Noi am acceptat până la urmă acest lucru, spunând că totuşi e bine să vorbească Kádár la radio, nu numai eu să vorbesc în numele guvernului, ci şi Kádár să vorbească în numele partidului. Kádár a citit la microfon programul.

Dl: în acest caz s-a procedat bine.

N.: Peste o jumătate de oră, sau o oră, nu ştiu precis, Kádár János a dispărut. Poţi să-ţi închipui?! O explicaţie tot ar fi trebuit să ne dea, ce s-a întâmplat.

El citeşte materialul pe care l-am întocmit împreună

şi pe urmă tot el ne lasă, părăseşte întregul partid, toată conducerea partidului şi totuşi cu el se stă de vorbă şi pe baza informaţiilor date de el s-au rezolvat în continuare toate problemele, iar partidul nu a fost înştiinţat în niciun fel în acest sens.

Kádár spune mai târziu în declaraţiile sale că a luptat împotriva lui Rákosi, însă asta n-ar putea susţine, pentru că el a fost alături şi de Rákosi, şi de Gerö, pe care i-a apărat până în ultima perioadă.

Eu i-am spus de mai multe ori în zilele lui octombrie că pe Gerő trebuie să-l schimbăm, să-l scoatem din conducere, însă Kádár s-a opus. Fiindcă e vorba de politică, trebuie să vă spun că Kádár nu s-a opus nici unei anumite politici, nici lui Rákosi şi nici lui Gerő. Cu hotărârile din martie şi iulie, Kádár a fost de acord. În septembrie când, în problema mea, partidul m-a chemat eu m-am opus conducerii partidului şi Hotărârilor din iulie, în scopul de a scoate ţara şi partidul din situaţia grea în care se aflau. Tocmai în această problemă (Hotărârea din iulie), Kádár a fost de acord cu ei. Ca până la urmă să stabilească acum că într-adevăr Hotărârile din iulie nu mai corespund, în schimb Kádár să spună că eu nu am venit cu niciun program, cu toate că ştie foarte bine că acest program a fost citit de el, cu care şi el a fost de acord. El a aprobat Hotărârile şi programul din martie şi iulie, aşa că nimic nu e adevărat.

Care a fost programul? Eu am prezentat (programul) din 1953 iunie, am susţinut o Hotărâre. Însă de atunci s-au schimbat esenţial lucrurile, şi toate acestea trebuiau luate în considerare. Cred că de aici trebuie să pornim.

Eu am susţinut (acest program), însă Kádár s-a opus. Aşa că toate acestea trebuie discutate, nu se pot face afirmaţii fără să se ţină cont de fapte.

Sunt două probleme, prima este cea a relaţiilor noastre cu partidul; cealaltă este problema politică şi este imposibil să spui bruscând lucrurile în acest fel: „E o hotărâre a Comitetului Central şi eu sau o primesc, sau nu”. Nu, ele presupun o altă modalitate de abordare. Ar

trebui găsită o cale pentru a discuta aceste probleme, ăsta e un punct de vedere comunist conform liniei partidului. Însă pentru aceasta noi nu dispunem de absolut nicio posibilitate. Acum când se pune problema în legătură cu aceste hotărâri şi trebuie să luăm o poziţie faţă de ele, n-avem decât să spunem ori da, ori nu. Atât timp cât nu am posibilitatea să vorbesc cu nimeni în această problemă, să spun da nu ar fi ceva principial, corect. Cealaltă problemă s-ar limpezi prin discutarea ei. Eu susţin acest punct de vedere.

Acum, dacă am lua pe puncte hotărârile plenarei, prima (problemă) ar fi analiza politicii lui Rákosi. Primul punct, după ce citeşti, observi că situaţia nu e tocmai aşa... Acolo sunt diferite subpuncte care schimbă cu totul esenţa acestei probleme, iar mai încolo se trece la analiza clicii lui Rákosi şi Gerő, care au fost împotriva liniei partidului. La urmă iar se întorc şi fac iar o analiză care schimbă înţelesul primului punct.

Dl: Schimbă înţelesul?

N.: Nu în esenţă, însă într-o măsură oarecare, da. Sunt probleme ideologice care, după părerea mea, slăbesc puterea primului punct.

Următoarele două puncte constituie în esenţă lupta împotriva lui Rákosi şi problema opoziţiei, a mişcării de opoziţie. După mine, toată problema a fost prost concepută.

Dar eu nu despre asta vreau să vorbesc şi nu despre ce rol am avut eu, ci despre faptul că această problemă trebuie clarificată în principiu. Aşa cum este ea pusă, este necorespunzător. Pentru mine chestiunea e clară, chiar dacă nu sunt adevăruri obiective. Ceva adevăr este aici. Esenţialul punctului 2 este că din primăvara anului 1956, când mişcarea opoziţiei a luat amploare şi ulterior s-a transformat într-o altă opoziţie, era reprezentată probabil de Kádár, cu Kiss Károly sau Apró Antal, nu ştiu precis. Aici se termină chestiunea, asta nici Dumnezeu nu ştie să dovedească, însă eu ştiu precis cum s-a întâmplat, trebuie văzute hotărârile partidului, poziţia unor oameni, punctul

lor de vedere. Acolo nu se vede nici urmă de opoziţie, însă s-a încercat construirea unei opoziţii cu aceşti centrişti, cum e Kovács István, Kádár, Kiss Károly. Ei au spus că le e clar ce se întâmplă cu noi, au spus că ei înţeleg ce face cu noi clica lui Rákosi, însă niciun pas nu au făcut pentru ca lucrurile să se schimbe; în sinea lor le-a părut rău şi le-a fost milă când au văzut ce fac cu noi (adică clica lui Rákosi), dar cu politica lui au fost de acord până la capăt. Asta a fost poziţia lor.

Asta a fost aşa-numita opoziţie centristă, care acum vrea să se prezinte ca opoziţia care din punct de vedere politic a fost cea mai statornică. Nu este adevărat, asta rămâne o problemă deschisă.

O altă problemă. Se spune că a fost o grupare opoziţionistă care şi ea a dus o politică justă, care împreună cu toată opoziţia a dus o luptă împotriva clicii lui Rákosi. Nu-i adevărat. A fost o singură opoziţie, asta a fost.

Asta e o problemă politică, o problemă legată de clarificarea situaţiei, însă se ajunge la concluzii false, complet neadevărate. Acum, acasă, în partid în Ungaria, se cunosc problemele, şi nu numai în conducerea partidului, în schimb eu nu cunosc care e situaţia. Însă nimeni acuma în Ungaria, vorbesc de majoritatea membrilor de partid, nu va fi de acord…

Acest lucru trebuie luat în consideraţie, de ce trebuie lucrurile denaturate în acest fel?

Acest lucru poate să încerce acasă conducerea provizorie, poate să încerce şi Kádár, să încerce să obţină sprijin. Însă acest lucru nu poate să-i reuşească, fiindcă marea majoritate a membrilor de partid nu-l vor accepta…

Faptele dovedesc complet contrariul. Nu este ceva sincer, ceea ce se încearcă să se construiască acolo. După mine, pe comuniştii din Ungaria, precum şi masele membrilor de partid, acest aspect îi preocupă.

Chiar în presă, ei spun că trebuie stăpânită starea de spirit a populaţiei. Neîncrederea poporului, în loc să fie frânată, ea este debordantă.

Putea să se scrie: „Noi în situaţia cutare am luptat

mai bine şi aşa mai departe”. Puteau să scrie clar care era situaţia, să arate lipsurile.

Constatarea lipsurilor arăta într-un fel, iar faptele erau cu totul altele. Ei însă au încercat să le amestece pe toate acestea. Politică complet necorespunzătoare, care nu poate avea urmări bune.

Aceste probleme trebuie clarificate în interiorul partidului. Până nu se clarifică aceste lucruri, până atunci nici situaţia din ţară nu se va clarifica.

Nu va fi linişte. Acest lucru le-am spus eu în repetate rânduri tovarăşilor şi tot ceea ce am spus atunci întocmai s-a şi întâmplat.

Acestea nu au fost numai simple afirmaţii, ci le-am spus exact cuvânt cu cuvânt, nici după tot ceea ce a intervenit, catastrofa care s-a întâmplat, ei tot nu acceptă.

— Va urma – *

11 decembrie 1956 continuare *P.D.2*

Poate măcar acum vor crede, poate nu, însă aceasta nu va schimba cu nimic ceea ce spun eu. Cunosc foarte bine partidul în întregul său din Ungaria, pe comuniştii ungari. Cunosc poporul maghiar, precum şi tot ceea ce s-a întâmplat. Ştiu de ce intervin diferitele fenomene şi cum se succed. Acum, din motive politice, trebuie să se reia situaţia din trecut, acest lucru e clar, însă dacă se denaturează linia politică, e o greşeală. Aşa văd eu lucrurile.

În această hotărâre sunt înşirate o serie de probleme care trebuie soluţionate, o serie de probleme reale, probleme economice, programul de rezolvare a problemei agrare, problema reconstrucţiei; privind organele interne ale partidului, metodele conducerii de partid. Toate acestea trebuie acceptate. Însă aspectul principal, analiza opoziţiei şi a situaţiei politice, în special această parte, nu e corectă, fiindcă nu e adevărată. Se pune întrebarea: Cum trebuie văzute lucrurile care s-au petrecut la 23 octombrie? în primul rând, putem spune că era mişcare naţională de eliberare, aceasta era problema de principiu. Ei încearcă să dea ulterior o explicaţie prin care nu

dezvăluie în mod corect ceea ce s-a întâmplat. Părerea mea este că această problemă trebuia dezbătută şi explicată, iar dacă nu, atunci deocamdată nu trebuia abordată. Ei încearcă să ocolească dezbaterea problemei armatei sovietice, acest lucru a fost complet omis din hotărâre, lucru care nu ar fi fost permis, deoarece masele vor să primească un răspuns.

Deci astea sunt acele probleme în jurul cărora ar trebui discutat, în lumina faptelor, a evenimentelor, a întâmplărilor şi în felul acesta trebuie luată o poziţie. Lucrul acesta însă lipseşte. Aşa văd eu această Hotărâre, însă spun, înainte de a lua o poziţie definitivă, pe lângă faptul că sunt şi o serie de aspecte corecte în această Hotărâre, problemele ar trebui să se discute, să se analizeze.

Însă pentru aceasta trebuie cunoscută situaţia din Ungaria. Azi, de exemplu, nici nu ştiu care este situaţia în Ungaria. Aceste lucruri ar trebui clarificate în interiorul partidului, cred eu, într-un cadru mai restrâns. Poate se crede că nu e încă actuală discutarea problemei, eu nu ştiu. Părerea mea este că aceste probleme trebuie clarificate în principiu. Eu nu cunosc precis, însă văd şi simt şi prin ceea ce se scrie în presă, conducerea partidului este foarte nesigură. Nu poate lua poziţie, nu-şi poate preciza clar scopurile, deoarece cale de ieşire din această situaţie – pe care hotărârea Comitetului Central încearcă s-o găsească şi care, în principiu, nu prea se evidenţiază, deci perspectivele nu prea se arată.

În schimb, pune accent pe problemele actuale, în situaţia grea care există azi în Ungaria, din punct de vedere economic şi politic, încercând să schiţeze sarcinile cele mai apropiate. Acestea însă au mai multe şanse de realizare, însă fără o concepţie fermă, nu se poate.

Pentru aceste probleme mobilizarea maselor va fi posibilă numai în cazul în care temeiul politic ar fi mai solid, mai exact, dacă s-ar adresa corespunzător prin viu grai maselor. Intuiţia mea este că partidul din Ungaria este prea izolat într-o grupare foarte restrânsă, şi de respect,

de influenţă nu se bucură. Încrederea în acest partid este considerabil de mică, iar peste aşa ceva cum s-ar putea trece?

Şi despre aceasta ar trebui discutat. Această problemă s-a ivit deja într-un cerc larg privind consiliile muncitoreşti, şi anume că în întreprinderi nu este necesară organizaţia de partid. Spiritele au fost considerabil contra partidului, care nu numai referitor M.T.T. s-au manifestat, ci în general în legătură cu întrebarea de ce este nevoie de partid sau de o forţă politică de largă concentrare naţională. Sigur, această abordare, în acest fel, nu este la locul ei, şi părerea mea este că de un partid, respectiv de un partid comunist, indiferent cum s-ar numi, de un partid marxist-leninist este neapărată nevoie. Acest partid, Partidul Muncitoresc Socialist, aşa cum este în această situaţie excepţională, rămâne o grupare restrânsă.

Dl: Dar, tovarăşe Nagy, dumneavoastră nu credeţi că totuşi aceste probleme au fost puse în faţa partidului, că zi de zi spuneaţi maselor că acest program îl veţi duce la îndeplinire?

N.: Nu este important ceea ce spuneam, ci ceea ce făceam. Partidul este cel care ar trebui să mobilizeze în jurul lui masele, însă partidul nu este în stare să explice maselor, să facă sacrificii în vederea ieşirii din această situaţie grea. Trebuie să rezulte faţă de partid, faţă de conducere o încredere cu mult mai mare, ceea ce nu există. Din situaţia actuală, se poate ieşi numai prin câştigarea încrederii maselor, fără care nici rezultate nu pot exista. Eu m-am gândit că, din hotărârile curente ale guvernului, reiese clar că în multe privinţe, nu ştiu de ce, Kádár vrea să demonstreze politica sa dârză, care după părerea mea nu este corectă. Deci Kádár, în fond, în multe privinţe din punct de vedere politic, depăşind unele fenomene, vrea să continue politica lui Gerö.

— Va urma – *

11 decembrie 1956 *P.D.2* Nagy Imre continuare

Ei problemele agrare nu prea le elaborează, ceea ce există până în prezent în acel comunicat sau hotărâre se

rezumă la hotărârea din iulie, cea din vremea schimbării lui Rákosi şi numirea lui Gerö ca prim-secretar.

Dl: Atunci când, cu ocazia conferinţei din 23 octombrie, s-a pronunţat în legătură cu un program... (nu termină).

Nagy: Mă scuzaţi, dar eu altfel văd lucrurile, eu mă refer la programul din iulie, pe care Kádár l-a prezentat în şedinţă şi pe care l-a susţinut chiar şi faţă de mine, cu toate că s-a dovedit întru totul greşit. Cu unele modificări, dar identic în fond şi, în abordările sale greşite, acest program este reprezentat de Kádár şi în prezent.

Aceste evenimente revoluţionare – mai bine să evităm cuvântul „revoluţie" şi să spunem evenimentele desfăşurate, rezultatele pe care le-au produs cereau anumite schimbări. De a readuce treptat cerinţele maselor mari. Acele mari nemulţumiri ale populaţiei, contra guvernului, a activităţii partidului, oricum, nu sunt, în cea mai mare parte a lor, exagerate. Stare care trebuie să aibă vreo cauză, la mijloc trebuie să fie lipsuri profunde din care nu pot ieşi. Este grea o astfel de situaţie.

Mase destul de cuprinzătoare sunt totuşi nemulţumite, nu au încredere, ceea ce rezultă din frânturi, din comunicările voastre făcute în ziare, deci toate acestea există. Însă ele nu sunt împotriva revoluţiei. Tocmai această situaţie încearcă să o folosească contrarevoluţia în interesul propriu, în special nemulţumirile care există faţă de guvern şi partid.

Dl: Aici e miezul problemelor, în momentul când între mase şi partid şi conducerea sa se slăbeşte legătura, masele nu se înţeleg cu partidul, partidul nu se înţelege cu conducerea lui.

Nagy: Ca o sarcină principală în faţa guvernului şi conducerii partidului ar fi ca aceste mase să fie acum întoarse împotriva mişcării contrarevoluţionare, pentru zdrobirea ei şi anihilarea reacţiunii. Aceste probleme însă guvernul sau partidul, numai ele singure, nu vor putea realiza.

Trebuia să se gândească la muncitorime, la masele

populare, din această cauză am spus eu că János Kádár cu ai săi au pornit din multe puncte de vedere de unde Gerö şi ai săi au lăsat-o. Se opune tuturor, chiar şi maselor muncitoare. Şi aceasta ar fi şi ea, într-o măsură, cauza situaţiei actuale. Deci conducerea nu ştie să decidă politica, să ia hotărâri, nu ştie să se sprijine pe masele muncitoare. Azi, acestea ar constitui întrebările hotărâtoare la care partidul ar trebui să răspundă. La aceste întrebări însă nu a dat răspuns nici acel document. Eu susţin că dacă analiza ar putea ajunge la aceste răspunsuri, coroborarea lor ar putea fi de mare ajutor. Problema e ce ar trebui făcut ca această mare contrarevoluţie să...

— Va urma – *

11 decembrie 1956 continuare *P.D.2*

...poată fi zdrobită. Ar trebui câştigată încrederea maselor muncitoare şi ale altor categorii pe care nu le pot numi acum dintr-odată.

În legătură cu evenimentele, noi am constatat că s-a început atacul împotriva capitalei, însă nu am cerut niciun fel de ajutor nici guvernului şi nici partidului. Pe noi, în schimb, nu ne-a anunţat nimeni că trupele vor intra sau nu, noi ne-am înţeles ca trupele să rămână în afara oraşului, după care totuşi au pătruns în Pesta cu forţe mari, blindate şi tancuri. Puterile noastre s-au înţeles în acest sens şi cu comandamentul suprem sovietic, şi totuşi a început atacul contra capitalei. Probabil cu scopul de a răsturna guvernul. Aceasta este explicaţia în trei, patru propoziţii, dar noi ca răspuns la toate acestea nu am chemat poporul să se opună...

(în continuare vorbeşte tot Nagy.)

Aceste probleme trebuie abordate. Dacă noi nu am putut face schimbări în ceea ce priveşte politica partidului, atunci nu înţeleg cum o să se poată face acum. Eu am prevăzut, mă rog, toate acestea. Ar fi bine ca tovarăşii români să studieze în ansamblu economia politică de la noi, sunt o mulţime de documente care ar fi de folos partidului frate.

Acestea tratează situaţia internă de partid şi ceea ce este de făcut, ar fi foarte interesant. Sunt acolo nu ştiu câte exemplare. Acestea le-am citit împreună cu Kádár în iarna anului 1955 şi în privinţa multor probleme a fost de acord.

Acum însă nu ar fi în stare să câştige de partea lor majoritatea maselor, lucru ce are o deosebită importanţă.

Trebuie să lupte împotriva compromisurilor ce au fost. Se poate că au fost presaţi de consiliile muncitoreşti şi poate au şi perspective, însă în tot ce se face trebuie să se bazeze pe popor…

Numărul membrilor de partid e mare, însă acum se vede ce greu e să-i convingi. În această acţiune toţi comuniştii au fost în frunte… întrebarea este: dacă ei pot realiza noul program? Eu cred că foarte multe puncte dintre acestea nu pot fi înfăptuite, pentru că felul în care este conceput nu este corespunzător. În ceea ce priveşte ajutoarele date, Ungaria nu poate fi aprovizionată numai din afară, nici acest lucru nu mai este esenţial. Multe se pot face, putem ocoli multe greşeli în cazul în care se conlucrează. Problemele se pot dezlega atunci când acestea sunt receptate şi se alege cea mai bună soluţie. Asta e părerea mea. Eu cred că ar fi mai bine dacă aceste probleme, în loc să le discut cu dumneavoastră, le-aş discuta cu tovarăşii din Ungaria.

Situaţia concretă care există, iniţiată de forţele contrarevoluţionare – nu ştiu, însă cred că se răresc… în acest fel cred că în timp scurt se vor clarifica lucrurile…

Eu nu vorbesc astfel pentru că sunt aici de o perioadă mai lungă, absolut cert că nu. Oricât de greu îmi este din punct de vedere politic sau din alte puncte de vedere şi acasă situaţia mea a fost foarte gravă. Despre asta am vorbit zilnic timp de doi ani. Că voi fi arestat, voi fi executat, împuşcat sau spânzurat, deoarece Rákosi le-a promis pe toate, aşa-i, şi dacă ar fi avut posibilitatea ar fi făcut. Dar a încercat să facă atunci când n-a mai avut posibilitatea să o facă. Dar vreau să spun că eu nici atunci, şi nicicând n-aş fi putut să-mi schimb părerile. Am susţinut

şi atunci părerea mea despre conducerea lui Rákosi, despre rolul lui, despre Gerö, despre clica lor, despre cei patru. Eu nicio clipă n-am deviat de la linia mea.

Eu, mă rog, dacă voi fi aici doi ani, nu-mi pare rău.

Vorbesc amândoi deodată şi nu se înţelege.

Continuă Nagy.

Pentru faptul ca omul să se poată orienta, pentru aceasta este nevoie de câte ceva.

Când cineva nu e în ţara lui, e rupt de evenimente, ca să fie în stare să ia o poziţie, trebuie să aibă o orientare bună. Aici omul este într-o casă ca un mut, doar cu soţia mai vorbim, cu tovarăşii în schimb nu. Eu nu ştiu cum am putea obţine de acasă materiale, ceea ce e pregătit acasă, să ne putem vedea şi discuta cu tovarăşii noştri, să vedem cum stau lucrurile.

Nagy o întreabă pe soţia lui ce a vrut să spună, iar ea răspunde că ar fi bine dacă ar putea primi în vizită prietenii lor.

Nagy: într-adevăr, trebuie pusă această problemă, nu înţeleg acest lucru, dacă noi suntem aici cu cei care aveau aproape aceleaşi păreri politice, motiv pentru care ne-au adus aici, să nu ne putem întâlni. Stau aici în vecinătate în a cincea sau a şasea casă vreo 3 – 4 persoane, nici nu ştiu câţi, şi nu ne putem vedea. Este absurd.

Post special (ascultări)

Întâlnire între Nagy şi Kállay

Întâlnire cu Kállay, 25 ian. 1957 Dosar 40041, vol. 6 25 ianuarie 1957 POST SPECIAL

Dl Nagy: Noi primim ziare şi le citim. Eu am şi scris o scrisoare.

Kállay: Cui?

Nagy: Preşedintelui Consiliului de Miniştri, unde am arătat că nu a fost respectat Tratatul, pe baza căruia noi am venit aici, situaţia noastră se prezintă cu totul altfel. Eu sunt izolat cu soţia mea. Nu avem legături cu nimeni, nici cu fata mea, nici cu Donáth, cu nimeni nu am voie să iau legătura, nici prin scris, nici altfel. Cu Losonczy nu pot să stau de vorbă, scrisori de acasă nu primesc, nu ştiu nimic,

ce s-a întâmplat acasă. Este imposibil să mă întâlnesc cu cineva. Pe nepoţeii mei în acest interval de timp de două ori i-am văzut. Eu nu înţeleg şi după câte ştiu şi ceilalţi aşa sunt, în aceeaşi situaţie. Suntem sub paza Securităţii statului, ne păzesc cu arma. Eu nu ştiu, când am sosit aici şi ne-au adus la cunoştinţă Tratatul încheiat între guvernul maghiar şi român, aşa ceva nu a existat. De atunci probabil că viaţa s-a schimbat, sunt alte relaţii, ceea ce se observă şi din presă, despre care putem discuta, dar nu ştiu dacă este vreun motiv ca să nu putem avea mai multe drepturi, de exemplu să ne vedem cu ceilalţi. Eu înţeleg că nu am voie să mă amestec în politică. Nici nu vreau să mă amestec, am să mă odihnesc în cel mai rău caz. Eu nu vreau să duc şi nici n-am să duc nicio activitate contra partidului, şi nici contra guvernului ungar, şi cred că nu există niciun motiv ca pe noi să ne izoleze unii de alţii.

În principiu, suntem arestaţi, ceea ce eu mai suport, dar e soţia mea, nu ştie să facă nimic. Trebuie să vă spun că e fata aceea, care ne serveşte şi stă acolo, ea vorbeşte numai româneşte şi puţin limba germană, şi soţia mea nu poate să schimbe cu ea niciun cuvânt. Mai este şi o altă problemă, sunt copiii ăştia care ar trebui să meargă la şcoală, ei mai învaţă ceva, dar aia nu e mult. Nici posibilităţile de plimbare nu sunt satisfăcătoare. Eu nu ştiu când va veni timpul ca să ne întoarcem acasă. Dacă ne vom întoarce, bineînţeles vreau să văd atunci dacă suntem membrii aceluiaşi partid sau nu, dacă ne consideră membrii de partid. Ce scopuri au ei, asta nu pot să ştiu, în orice caz ceva trebuie să ni se spună. Sunt multe lucruri şi s-au întâmplat multe care nu ne-au fost comunicate. După două luni de zile vorbim prima dată cu un delegat al partidului şi guvernului ungar. Până acuma nimeni nu s-a interesat de noi. În ziua de 21 decembrie sau când am luat cunoştinţă de Tratatul care s-a încheiat între guvernul român şi cel maghiar… – asta a fost în 21 decembrie. Şi atunci din întâmplare, prin tov. Goldberger, care a fost aproximativ de trei ori la mine, am discutat şi lui i-am spus să ne arate şi nouă acest tratat. Am cerut de mai multe ori

şi în sfârşit, la data sus amintită ne-a arătat, şi atunci am citit scrisoarea aceea, adică hotărâre, iscălită de Marosán şi un răspuns referitor la acest lucru scris tot de Marosán, în care pe ultima parte se spune că acest schimb de scrisori între cele două guverne trebuie să... pe urmă sunt înşirate în trei puncte. Eu nu sunt de acord cu ţinerea în secret a acestui lucru. Nici în Constituţie nu scrie că un cetăţean maghiar poate să fie deţinut într-un alt stat. Eu asemenea lucruri nu cunosc, nici în drepturile internaţionale nu sunt recunoscute asemenea lucruri. Noi nu avem aceleaşi drepturi cu fiecare cetăţean maghiar, ar trebui să avem voie să primim musafiri, să mergem în vizită etc.

Suntem îngrijiţi bine şi eu, şi soţia mea, şi cred că şi nici ceilalţi în această problemă nu au absolut nimic... s-a întrerupt...

Probabil sunt şi alte probleme politice, dar de ce nu ne-au comunicat – nici eu nici soţia mea n-am înţeles nimic.

Tovarăşii de aici se poartă bine cu noi, orice dorim ne pun la dispoziţie; din acest punct de vedere nu am nicio observaţie de făcut.

Nemulţumiri din alte puncte de vedere am – oare nu suntem arestaţi? în primele săptămâni situaţia arăta altfel. Când am sosit, pe aeroport, ne-a aşteptat Moghioroş, ne-au băgat într-o maşină şi ne-au dus. Peste vreo trei zile m-a vizitat cu Roman Walter şi cu ei doi am discutat îndelung. Asta a fost prima şi ultima discuţie, după care de vreo două ori am mai vorbit cu Walter Roman, care a venit la noi.

În această perioadă, eu am scris mai multe scrisori, însă răspuns nu am primit absolut deloc. Lui Walter Roman i-am spus odată – fiindcă îl cunosc bine, şi de multe ori merge la Budapesta, lui i-am spus să se intereseze cum stăm cu viaţa de partid, dacă ne consideră încă membri de partid. Nu ne-a ascultat, nu ne-a întrebat nimeni nimic. Acolo s-au luat multe hotărâri, dar pe noi nu ne-a înştiinţat despre nimic, nu am cunoscut programul lor economic

etc., nu ne-au anunţat nici dacă problema noastră a fost luată în discuţie, adică cu partidul nu am putut să am nicio legătură. La sfârşitul lui decembrie, pe 21 sau pe 22, când a fost la mine Goldberger, atunci m-am întâlnit ultima dată cu delegatul C.C. al Partidului Muncitoresc Român, chiar în persoana lui Goldberger. De atunci, nu am mai stat de vorbă cu nimeni, şi nu puteam să scriu nimănui. Am spus şi fetei să facă ceva, să dea un telefon şi să spună tovarăşilor, că vreau să vorbesc cu ei. De atunci a trecut o lună şi nimeni din partea Partidului Muncitoresc Român sau a Guvernului Român nu a mai venit, nu a stat de vorbă cu mine. Nu, nu! Am scris acum două scrisori, una pentru C.C. al M. Sz. M.P. şi una pentru guvernul maghiar. Dacă vor să mă judece, dacă vor să mă aresteze, să mă ducă, nu mă interesează. Dar din partea Guvernului maghiar în aceste două luni nimeni nu a stat de vorbă cu mine, nici în scris, nici prin viu grai. Măcar trebuia să-mi îngăduie să iau legătura cu Ambasada Ungară. Dar tovarăşii români nu au vrut să facă acest lucru. Nu-mi permit nimic, absolut nimic. Nu vă spun nimic referitor la cazare, condiţiile sunt bune. Suntem mulţumiţi. Despre tovarăşii mei trebuia să ştiu măcar atât, că trăiesc, sunt sănătoşi. În ceea ce priveşte situaţia politică, eu am început să vorbesc cu tovarăşii români cu scopul de a le arăta punctul meu de vedere, poziţia mea, în caz că conducerea partidului cere acest lucru. Nu ştiu dacă pe mine mă consideraţi membru de partid, dar eu ştiu că dacă a fost ales un alt ministru pe mine ar fi trebuit să mă întrebaţi în calitate de conducător al guvernului de mai înainte ce părere am, cu toate că de acum nu mai sunt ministru. Acest lucru prevede Constituţia. Eu nu ştiu cum şi când s-a întâmplat schimbarea mea din funcţia de ministru. Noi am aflat ulterior despre schimbarea făcută. Am aflat din informaţiile ulterioare că János Kádár, bazându-se pe presă, care atunci era sau nu era, a afirmat că noi cei opt putem rămâne în Ungaria, orice declaraţie vom da. Aceasta este esenţa problemei. Noi nu am avut ce să mai facem, trebuia să părăsim teritoriul Ungariei, cu toate că

noi am fi vrut să rămânem în ţară. Noi ne-am dus la Ambasada Iugoslavă deoarece am vrut să trecem în Iugoslavia. În acest sens am dus tratative cu Sepilov şi cu ambasadorul Iugoslaviei.

Kállay: Unde?

Nagy: La Budapesta, la Budapesta cu guvernul maghiar. Au pus problema în ce condiţiuni şi în ce împrejurări putem noi să rămânem la Budapesta. Şi tratatul pe care l-au semnat guvernul maghiar şi iugoslav a fost iscălit pe data de 21 noiembrie. Punctul 8 din acest tratat prevedea condiţiile în care noi puteam să rămânem pe teritoriul Ungariei. Pe data de 22 guvernul maghiar a aprobat tratatul şi pe noi ne-au dus la… pe data de 2 ne-au dus la… militară, de unde a doua zi ne-au adus aici. Între timp am aflat că acest lucru era dorinţa lui Kádár. Am aflat că Kádár dorea ca eu să vin de bunăvoie pentru două-trei luni pe teritoriul României şi în acest sens să dau o declaraţie. Au fost discuţii lungi. În concluzie eu am afirmat că eu din voinţa mea nu voi părăsi teritoriul Ungariei. Acest lucru l-am comunicat tovarăşilor români. Aşa stă situaţia în mare. Despre această problemă trebuie discutat în partidul nostru temeinic, deoarece… nu corespunde adevărului istoric. Eu am fost acolo, ştiu ce s-a întâmplat, ştiu care era poziţia partidului, ce poziţia a luat partidul, cunosc împrejurările în care a dispărut Kádár. Situaţia actuală nu o cunosc bine, doar din presă. Nu sunt de acord cu afirmaţiile presei în care arată că politica trădătoare dusă de Nagy Imre a deschis drumul contrarevoluţiei. Eu afirm că activitatea guvernului Nagy nu a fost o activitate trădătoare… Ce a făcut guvernul lui Nagy a făcut şi partidul, adică Nagy nu a făcut nimic fără partid, ci a făcut împreună cu partidul. În problemele hotărâtoare guvernul lui Nagy a acţionat cum a acţionat şi conducerea partidului, cum a hotărât Comitetul Central. Kádár János a fost de faţă şi la ora 22.00, înainte de dispariţia lui, a citit cu noi împreună Chemarea C.C… Acolo a citit cu noi. Să presupunem că am făcut greşeli mari, de acord, dar aceste greşeli trebuie analizate. Noi ne

asumăm răspunderea, dar trebuie să vă spun şi eu punctul meu de vedere în problemele care s-au petrecut. Ei au luat hotărâri fără ca despre aceste probleme să ia cunoştinţă. Eu nu ştiam ce s-a întâmplat. Când am aflat că trupele sovietice vin spre Budapesta, am stat de vorbă cu ambasadorul sovietic şi l-am rugat să-mi explice ce s-a întâmplat. El nu m-a lămurit. Dumneavoastră ştiţi că eu nu am declarat ca trupele maghiare să lupte contra trupelor sovietice. Nu, noi n-am dat astfel de ordine nici pentru provincie, nici la Budapesta. Eu am cerut să fie prudenţi, să nu facă nicio provocare.

Kállay: Cum?

Nagy: Eu nu am cerut niciun sprijin niciodată şi nu am cerut să se manifeste împotriva trupelor sovietice. Ei au atacat Budapesta pentru a răsturna guvernul. Nici eu şi nimeni cu ştirea mea din guvern nu am cerut sprijinul trupelor occidentale. Trupele guvernului s-au angajat în luptă şi guvernul a rămas pe locul lui. Atunci mi-au telefonat şi mi-au atras atenţia şi mi-au spus că sovieticii au deschis focul din turnul bisericii asupra minerilor. Atunci seara, au sosit din diferite unităţi militare şi eu le-am spus că este interzis să deschidă focul asupra Armatei Sovietice. Asta aşa trebuie înţeleasă cum vă spun eu, altceva nu ştiu. Au venit din toate părţile şi aşa a fost vorba că trebuie făcut ceva. Acolo au fost şi trupe şi eu am cerut ca în numele guvernului să protestăm. Eu am cerut tovarăşilor sovietici ca să stea de vorbă cu noi să vedem ce se întâmplă aici, să vedem ce vor. (în continuare spune câteva cuvinte care nu se înţeleg.)

Kállay:?

Nagy: Asta o ştiţi dvs. mai bine, poftiţi şi întrebaţi conducerea partidului, pe cei care în timpul acela au stat în fruntea partidului. Eu pot să vă spun următoarele: noi l-am anunţat atunci pe Kádár şi despre aşa ceva nu era vorba, nici măcar un cuvânt. Nici despre hotărârile partidului, nici despre hotărârile guvernului nu s-a discutat.

Kállay: Totuşi care a fost părerea dvs. în momentul

acela?

Nagy: Eu nu am avut nicio părere deoarece am aşteptat momentul de a duce tratative cu tovarăşii sovietici.

Noi am intervenit la guvernul sovietic şi la guvernul polonez cu rugămintea de a duce tratativele la Varşovia. Guvernul polonez a fost de acord ca să ducem tratativele la Varşovia. Şi după aceea am intervenit din nou la guvernul sovietic şi de acolo n-am primit niciun răspuns.

Kállay: Ce rezultate aţi aşteptat de la aceste tratative?

Nagy: în primul rând, despre ceea ce era în discuţie, despre neutralitate. Şi în presă s-a pus aceeaşi problemă. Neutralitate fără garanţie. Acesta nu a fost numai punctul meu de vedere, ci a fost o hotărâre a partidului şi guvernului. Deci nu a fost punctul de vedere al unui grup de contrarevoluţionari sau al postului de radio „Europa Liberă”.

Kállay: Oare nu a fost aceasta o cerinţă a contrarevoluţionarilor din moment ce au atacat instituţiile de stat şi securitatea statului, iar guvernul le-a deschis posibilităţi mari?

Nagy: Nu, nu, nu. Acum este uşor, dragă tov. Kállay, să privim lucrurile în retrospectivă, nu ştiu unde aţi fost dvs. în zilele acelea ca să vedeţi că atunci, în momentele grele, tovarăşii nu au dezertat în faţa răspunderilor şi au făcut, într-un fel sau altul, ca situaţia să se limpezească. Când au început evenimentele din Ungaria, eu nu am fost în fruntea conducerii şi de abia după aia am venit la conducere. Eu sunt sigur că dacă l-ar fi schimbat pe Gerö înainte şi dacă nu ar fi publicat declaraţia aceea a lui pe data de 23 octombrie, atunci partidul ar fi fost în stare să se menţină pe poziţie.

Kállay: Atunci când aţi vorbit la radio, care a fost punctul dvs. de vedere?

Nagy: Punctul meu de vedere a fost ca noi înşine cu forţele noastre să punem capăt haosului.

Kállay: Dta nu ţi-ai dat seama că vechile elemente şi-

au reluat poziţiile şi peste tot se făceau numai fărădelegi?

Nagy: Bine, eu înţeleg, dar ei erau o minoritate foarte mică.

Kállay:?

Nagy: Când a venit delegaţia de la uzinele Csepel, greva trebuia să înceteze. Aşa că am fi putut salva situaţia din Ungaria fără intervenţia trupelor sovietice.

Eu nu spun asta din ură faţă de Uniunea Sovietică, nu am fost niciodată... Eu am fost sigur, convins că asta o să reuşească.

Kállay: După 4 noiembrie guvernul Nagy...?

Nagy: Eu am anunţat asta. Datoria noastră era să luăm asupra noastră urmările evenimentelor petrecute în Ungaria.

Kállay: Şi dvs. purtaţi o vină. Dvs., care aţi luptat contra greşelilor lui Rákosi.

Nagy: Eu am avut ocazia să stau de vorbă în luna iulie cu Mikoian la Budapesta şi i-am atras atenţia asupra mai multor lucruri.

Am vorbit cu Kádár şi cu Gerö despre evoluţia evenimentelor. Contra lui Rákosi am luptat, dar contra partidului nu am luptat niciodată. Acest lucru nu este adevărat. Eu nu am luptat contra partidului şi contra democraţiei populare. Recunosc că am luptat contra lui Rákosi şi Gerö şi mulţimea... din partid mi-a atras atenţia.

Kállay: Acest grup, politica acestui grup a sprijinit contrarevoluţia, a deschis drumul contrarevoluţiei şi aşa mai departe.

Nagy: Nu vă mai spun nimic, doar atât vă mai spun, că este necesară analiza mai profundă a problemelor.

Kállay: Cunoaşteţi... provocatorilor?

Nagy: Nu cunosc.

Kállay: Evenimentele din Ungaria au evoluat, după data de 4 noiembrie presa era plină cu diferite păreri. A fost acolo şi părerea titoiştilor despre toate acestea, ei au afirmat că activitatea acestui guvern ar fi dus la contrarevoluţie şi până la urmă la un nou război mondial.

Nagy: Problemele trebuie analizate în mod corect şi

concret. Şi pe noi ar fi trebuit să ne întrebe deoarece şi noi ştim câte ceva.

Kállay: Problemele sunt destul de clare.

Nagy: Situaţia este gravă.

Kállay: Totul era gata pentru continuarea situaţiei create între 23 octombrie şi 4 noiembrie.

Au venit cu pretenţii, clasa muncitoare doreşte cutare, cutare. Au venit delegaţii muncitoreşti pentru acest lucru. Au venit la guvernul Nagy, au venit.

Nagy: Eu nu cunosc aceste lucruri, n-am habar!

Kállay: Au venit cu cerinţe contrarevoluţionare şi dvs. aţi spus că dacă cere clasa muncitoare nu poate fi vorba de revendicări contrarevoluţionare. Lucrurile aşa s-au petrecut.

Nagy: N-am habar despre aceste probleme.

Kállay: Când au intrat trupele sovietice, au început manifestaţii şi au ieşit lozinci în care se spunea: „Nu vom lucra cât timp trupele sovietice se află pe teritoriul Ungariei”. Au urmat o serie de provocări, demonstraţii, care aveau drept scop retragerea trupelor sovietice pentru a deschide drum liber contrarevoluţiei. E dureros, dar aşa s-a întâmplat. E adevărat că clasa muncitoare a cerut, dar unde erau comuniştii? Când contrarevoluţia a văzut că a cucerit poziţii şi se simţea deja victorioasă, a început să provoace populaţia contra trupelor sovietice. În toiul luptelor de stradă au ieşit la iveală legăturile internaţionale care existau şi înainte, dar care, evident, s-au intensificat în perioada dintre 23 octombrie şi 4 noiembrie.

Nimeni din guvern n-a luat poziţie hotărâtă.

Nagy: Cu multe probleme nu sunt în clar.

Kállay: Cine a cerut ruperea Tratatului de la Varşovia şi o serie de alte probleme? Cine a hotărât independenţa ţării? Dta ce ai făcut, ai iscălit hotărârile?

Nagy: Nu, nu. Nu ne-am gândit la ruperea completă a acestui Tratat, am vrut să începem momentan pentru… situaţiei. Trebuie analizat că între mai multe ţări acest Tratat… este mai bine să analizăm la proces. Important

este că după acest lucru s-au succedat evenimente foarte grave. De fapt nu ştiu ce au cerut muncitorii.

Kállay: Ce părere aveţi despre actualul guvern?

Nagy: Eu nici nu ştiu componenţa acestui guvern, cunosc doar vreo 3 – 4 oameni, doar atât. Am auzit că acum vor să-l lărgească.

Kállay: Recunoaşteţi acest guvern?

Nagy: Eu nu. Eu nu am vorbit cu nimeni. Dumneata eşti primul cu care stau de vorbă, de fapt nu m-am gândit, dar pot să mă gândesc.

Kállay: Sunt convins că v-aţi gândit.

Nagy: Da, da. Uitaţi-vă, în câteva probleme ei execută hotărârea… Eu cred că trebuie să ne sprijinim mai mult pe partidul muncitorilor şi după mine problema hotărâtoare este problema consiliului muncitoresc. Această problemă cere rezolvare grabnică. Nerezolvarea acesteia duce la neîncrederea maselor şi chiar la manifestaţii contrarevoluţionare. Eu cred că aici trebuie să punem noi accentul. Eu am recunoscut de la început că în Ungaria este vorba şi de contrarevoluţie, şi nu numai de revoluţie şi acest lucru i l-am spus şi lui Kádár.

Kállay: Cum vă explicaţi evenimentele petrecute şi ce era de făcut?

Nagy: După părerea mea, în primul rând ar fi trebuit să analizăm forţele motrice şi să vedem forţa conducătoare. O problemă actuală hotărâtoare este refacerea economiei şi consolidarea politică.

Kállay: în concluzie, a fost revoluţie?

Nagy: Nu pot să vă spun altfel, că a fost şi contrarevoluţie. Dar ceea ce s-a întâmplat nu pot să denumesc contrarevoluţie. Că a fost şi contrarevoluţie cu elemente fasciste, asta pot să vă afirm, dar a fost şi revoluţie. Ceea ce se spune în Europa, că evenimentele petrecute în Ungaria ar fi dus la restabilirea capitalismului în ţările europene, acest lucru eu nu-l văd aşa, asta nu s-ar fi întâmplat. Nu, nu s-ar fi întâmplat şi am fi avut încă forţe cu care am fi putut împiedica acest lucru. Noi am fi reuşit să refacem situaţia cu propriile noastre forţe. Pe ziua de 3

şi 4 situaţia a început să se limpezească. Intervenţia trupelor sovietice nu a fost bine venită deoarece deja şi bandele, cum a fost banda lui Dudas, au început să zdrobească şi sunt convins că noi reuşeam singuri să restabilim situaţia.

Kállay: Lupta s-a dus pe tot frontul.

Nagy: Când, pe data de 4, au intrat trupele sovietice, a început lupta. La luptă au participat oameni care au fost provocaţi de trupele sovietice.

Kállay: Cu ce, cum?

Nagy: Nu vorbiţi, nu vorbiţi, tov. Kállay, deja noi am avut trupe înarmate. Am avut poliţie, am început să ne organizăm. Pe data de 3 oamenii noştri au patrulat pe străzi, nu au mai fost oameni spânzuraţi. Producţia s-ar fi normalizat repede dacă nu ar fi intervenit evenimentele din 4. După mine, normalizarea problemelor s-ar fi putut face pe bază de tratate, prin mobilizarea comuniştilor. Se poate că grupul în frunte cu mine să fi făcut lucruri pe care nu trebuia să le facă din punct de vedere politic, lucruri neadecvate. De ce nu ne-a spus nimeni că am făcut greşeli? Dacă venea cineva şi-mi spunea să fac aşa şi aşa, eu făceam aşa.

Kállay: împotriva contrarevoluţiei trebuie luptat.

Nagy: E clar, trebuie luptat împotriva contrarevoluţiei. Sunt de aceeaşi părere cu dvs. Dar nu înţeleg, nu cunosc situaţia actuală de acasă. O ştiu doar din ziare. Nu ştiu ce s-a făcut, ziarele scriu puţin.

Kállay: Trebuie să sprijinim guvernul lui Kádár.

Nagy: Nu se poate forma o idee după cele citite din ziare. Kádár în faţa publicului declară – am citit din presă – „Ce vreţi cu Imre Nagy, el dacă vrea poate să se întoarcă, totul depinde de el”. Acest lucru Kádár l-a declarat în faţa mai multor delegaţii. Ce vrea? Totuşi atunci el a mai afirmat că, dacă noi dăm declaraţii privind poziţia noastră, nici atunci nu avem dreptul de a rămâne pe teritoriul Ungariei.

Kállay: E drept că a dat declaraţie.

Nagy: în presă.

Kállay: Totodată dumneata nu ai făcut nimic când ţara se afla în focuri. Contrarevoluţionarii erau siguri de victorie. Ei erau înarmaţi pe străzi, peste tot, când împuşcau soldaţii sovietici pe stradă etc. etc. Cel puţin lucruri elementare trebuia să faceţi.

Nagy: ...şi totuşi noi a trebuit să părăsim ţara, nu ştiu pentru ce, această problemă este o problemă politică.

Kállay: Da, a fost o problemă politică.

Nagy: Atunci de ce face astfel de declaraţii în viaţa politică, de ce nu ne-a lăsat acasă, ca acum să mă solicite să mă întorc şi să lucrez.

Kállay: ...

Nagy: Dar atunci a afirmat că trebuie să părăsesc ţara chiar dacă dau o declaraţie. Asta înseamnă că nu este adevărat că acum mă pot duce acasă să lucrez. Declaraţii confuze. Eu din data de 22 noiembrie sunt solicitat să spun ce părere am, ce poziţie am, în ce probleme sunt de acord cu guvernul actual. De mai mult de două luni de zile nu am avut legătură cu nimeni, absolut cu nimeni. Nu ni s-au permis contacte nici prin scrisori. Eu nu scriu şi nu primesc scrisori. Părerea nu pot să v-o spun deoarece din cele două-trei ziare primite săptămânal de abia reuşesc să-mi adun ceva material. Eu am punctul meu de vedere. În problemele de bază am puncte de vedere comune cu Uniunea Sovietică. În problema maghiară nu am o viziune clară. La noi de trei ani de zile se face o propagandă antisovietică şi le-am atras atenţia asupra acestui lucru tovarăşilor sovietici. Eu am toată stima pentru partidul Uniunii Sovietice şi poporului sovietic îi sunt ataşat.

(O parte din discuţie se referă la problema educaţiei comuniste şi nu poate fi redată cuvânt cu cuvânt.)

Nagy: îmi pare rău că în aceste două luni de zile nimeni nu a venit pe la mine, nu a venit nimeni din partea guvernului şi partidului, de asemeni, nimeni nu a venit din partea guvernului român sau a partidului român. Am scris scrisori, dar nu au ajuns la destinaţie. Am scris acasă la mama pentru nişte medicamente. Măcar să ştiu ce s-a întâmplat acasă, dacă e sănătoasă etc. Guvernul lui Nagy e

învinuit de trădare. E clar, dar aş vrea să ştiu dacă sunt membru de partid, având în vedere că am făcut parte din Comitetul Central.

Kállay: …organizarea partidului a fost după evenimente.

Nagy: Deci pe mine nu mă consideră membru de partid, m-am lămurit.

Kállay: Nu este aşa.

Nagy: Vă rog, asta înseamnă că nu sunt membru de partid. Acum aş vrea să ştiu, dumneata vorbeşti cu mine din partea partidului sau în numele guvernului?

Kállay: Din partea ambelor.

Nagy: Da, deci eu acum… dumneata îmi spui să-mi exprim poziţia mea faţă de partid. Vreau să ştiu cât timp o să stau aici şi ce vor să facă cu mine. Aici trebuie să mai stau?

Kállay: Da, deocamdată da.

Nagy: Aceste probleme şi punctul meu de vedere în diverse probleme vă rog să le transmiteţi acasă.

Postul V.3 (ascultări)

Volumul 14 (*15 ianuarie 1957 – 28 februarie 1957*)

Imre Nagy ian. – 28 febr. 1957 C. 419/II

*

15 ianuarie 1957 POSTUL V.3 Nagy Imre

Domnul şi doamna vorbesc despre ceva în şoaptă, însă emisiunea radiofonică acoperă vocile.

Pe urmă se întrerupe conversaţia şi este o tăcere îndelungată.

Apoi domnul şi doamna joacă remy. În timpul jocului nu vorbesc şi uneori schimbă numai cuvinte legate de joc.

Terminând jocul, din nou urmează o tăcere îndelungată, după care domnul citeşte un articol, o scrisoare a poeţilor maghiari adresată scriitorilor francezi (se pare însă că traduce scrisoarea fiindcă citeşte foarte încet şi de multe ori incorect).

Dl: Adică declaraţia lui Fodor este bună.

Dna: Şi el vorbeşte în numele scriitorilor?

Dl: Da.

Urmează o tăcere.

Dna: Nu ştiu despre ce au discutat cu ocazia tratativelor de nu au publicat în ziare, care a fost obiectul dezbaterilor, nu ştiu. Scriitorii au declarat prima dată că…

Dl: Da, fiindcă prima parte nu conţine nimic deosebit, spune: „Conştiinţa noastră patriotică în cursul evenimentelor învolburate s-a întărit, dar în mod teoretic a rămas tot cea care a fost”. Am declarat… (pronunţă cuvinte franţuzeşti şi caută să le traducă, dar se încurcă) „pe calea victoriei socialismului, vrem să manifestăm şi să întărim libertatea spirituală. Între luptătorii pentru libertatea spirituală întotdeauna au fost cei doi mari poeţi ai noştri, Ady Endre şi József Atilla”. Acuma însă, aici se face mare zarvă că „pe toate acestea le-a ameninţat, le-a periclitat – libertatea spirituală etc. – atacul contrarevoluţiei, care a năvălit asupra noastră şi care a fost o introducere, sau ar fi vrut să fie o introducere, la asemenea evenimente, care din nou ar fi adus lumea la o baie de sânge. Acesta ar lipsi prietenilor noştri francezi. Toate acestea nu trebuie să le scăpăm din vedere, când luăm poziţie faţă de evenimente. Nu este vorba numai de cauza noastră, cauza maghiarilor, aceasta este o asemenea cauză în care suntem solidari cu… noi, scriitorii maghiari… când atragem atenţia asupra lor prietenilor noştri, scriitorii francezi, suntem siguri că şi ei apără libertatea spirituală”, adică… evenimentele… contrarevoluţia… de aceea atacă – nu-i aşa – adică ei pentru aşa ceva… se fac atenţi că în numele lor vorbeşte şi adresează scriitorilor francezi şi de aceea îi atacă, şi arată în rândul scriitorilor aproximativ care sunt relaţiile.

Domnul apoi continuă să răsfoiască ziarul.

Dna: Ai citit?

Dl: Eu am citit, desigur.

Pe urmă se aud paşi care se depărtează şi doamna iese afară, iar domnul rămâne singur în cameră.

După o lungă tăcere şi revenirea doamnei:

Dl: în răspunsul lor se spune: „noi, scriitorii maghiari, încă nu ne-am spus cuvântul în legătură cu declaraţia unui

grup de scriitori francezi, în legătură cu situaţia maghiară. Deoarece este de ştiut că acolo scriitorii francezi…

Dna: Ştiu, au luat poziţie.

Dl: Au luat poziţie faţă de situaţia maghiară, nu-i aşa, şi s-au situat pe o poziţie tranşant opusă şi Partidului Comunist Francez. Mai mult chiar, majoritatea scriitorilor, mai ales scriitorii mai renumiţi şi astfel lor li se adresează „noi, scriitorii maghiari – spune el, Illés –, noi încă nu am răspuns”…

Dna: …el, căruia i-au dat cu piciorul…

Dl: Da… şi spune că în zilele următoare nu se prea putea, fără îndoială, încă nu puteam să răspundem din cauza evoluţiei evenimentelor… că evenimentele care au loc se precipită, încă nu s-au încheiat şi doar încheierea lor va permite cele mai bune răspunsuri. Spune că: „Noi am văzut cum s-au succedat evenimentele, desfăşurarea lor sângeroasă şi tragică, acestea au fost acele zile când ungurilor – şi celor mai optimişti – le-a fost frică că Ungaria va deveni avanpostul reacţiunii, un bastion al şovinismului şi provocărilor războinice, mâna care ţine chibritul dedesubtul butoiului cu pulbere şi vrea să-i dea foc lumii. Lupta tragică, care a avut loc pe pământul nostru, a pregătit calea unui nou război mondial, care ar fi aprins toată lumea. De ce nu am fi putut apăra noi înşine libertatea noastră, cu puterea noastră proprie? Numai pentru singurul fapt că atunci când pe 23 octombrie a început mişcarea, mişcarea era caracterizată prin buna-credinţă a oamenilor tineri, care au ieşit pe stradă, în marea lor majoritate, cu lozinci democratice şi juste, şi atunci când, cu două zile după, de acum banditţii i-au organizat şi i-au condus, este vorba de cei care erau sprijiniţi şi înarmaţi din străinătate, care ulterior s-au dovedit forţa mai importantă a luptei. Spun că o parte a lor, sub influenţa evenimentelor, a continuat lupta chiar contra voinţei lor, numai aşa, din instinct, prin care – nu-i aşa – chiar şi fără voie a slujit reacţiunea. Cealaltă parte a lor nu a avut curajul să se pună de-a curmezişul, din cauza fricii se va situa pe o poziţie greşită şi, în locul duşmanului,

îşi va ataca prietenii. Tinerii maghiari spun că o parte a lor a fost pe stradă, iar cealaltă parte ar fi putut ataca tineretul maghiar iubitor de libertate şi pătruns de idei democratice şi patriot adevărat. Adică aceasta a fost cea de-a doua cauză pentru care nu am putut cu forţele proprii... (nu termină ideea). Dar Uniunea Sovietică, fără reţinere, a pornit împotriva lor, împotriva tineretului maghiar şi l-a măcelărit. „Deci aceasta a fost tragedia luptei şi pentru aceasta nu noi, ci Uniunea Sovietică a salvat lumea de un al treilea război mondial, cu preţul unor jertfe de sânge considerabile”.

Dna: Noi nu am făcut nimic.

Dl: Adică aici totul... (nu termină ideea).

Dna: Până aici este bună de tot.

Dl: Bună de tot pe dracu’!

Dna: Dar totuşi...

Dl: Dar de ce n-am reuşit cu puterile noastre proprii? „Fiindcă, pe de o parte – spune –, au fost divizate forţele noastre, o parte a continuat lupta aşa, din instinct, spontan” – nu-i aşa, au fost pe stradă şi despre aceasta vorbeşte.

Dna: Da.

Dl: Şi spune că „contrar voinţei lor au slujit reacţiunea”, aceştia au continuat lupta. „Partea cealaltă nu a avut curajul să ia o poziţie potrivnică acestei părţi, fiindcă n-a ştiut că, în locul duşmanului, atacă prietenii acel tineret maghiar, care este pătruns de spiritul patriotic, democratic ş.a.m.d”. Adică aşa s-a dezvoltat acea luptă tragică în care, intervenind, Uniunea Sovietică a salvat lumea de un al treilea război mondial, dar cu preţul unor mari jertfe de sânge, tot el spune: „Nu pot fi de acord cu părerea scriitorilor francezi, care din evenimentele din Ungaria trag concluzii condamnându-le. Exemplul lor subliniază cât poate fi de eronat şi periculos să te exprimi într-o asemenea problemă când n-o cunoşti”. Adică, scriitorii francezi nu cunosc situaţia maghiară şi ce pericol prezintă pentru aceasta că iau poziţie şi fac declaraţii. Iar aici din nou Illés Béla spune: „În legătură cu aceasta îmi

amintesc o conversaţie a mea cu Romain Rolland, în timpul războiului rific[29], când francezii în Africa au luptat contra rifilor, atunci eu – spune el – mi-am declarat părerea şi s-a constatat că a fost greşită, fiindcă eu nu am cunoscut problema verifică”. Adică el şi Romain Rolland! Spune că „în cele ce urmează vreau să comunic câteva fapte scriitorilor francezi, care se consideră prieteni ai poporului maghiar”. Şi acuma le ia la rând: 1, 2, 3, 4, punctele, şi spune că... şi aici începe, „Imre Nagy, fostul preşedinte al Consiliului de Miniştri al Ungariei, în favoarea căruia în lunile din urmă postul de radio B.B.C. din Londra – spune el – şi-a desfăşurat propaganda sa, a cerut ajutorul Uniunii Sovietice, totodată a cerut şi ajutorul puterilor occidentale împotriva Uniunii Sovietice”, mai departe spune că „el a dat dispoziţii pentru instituirea stării de asediu împotriva contrarevoluţionarilor şi tot atunci le-a spus ca să nu fie neliniştiţi, că ajutorul vine curând”. În al doilea rând, spune: „Am văzut şi m-am convins cu ochii mei proprii că ştirile despre deportări sunt lipsite de orice temeiuri”.

Dna: A văzut?

Dl: Da, spune că cu ochii săi proprii s-a convins... ştii...

Dna: Dar cum a putut să se convingă cu ochii săi proprii?

Dl: Dar vezi, el spune că „m-am convins cu ochii mei proprii că ştirile despre deportări sunt lipsite totalmente de temeiuri. Armata Sovietică pe nimeni nu deportează şi nu va deporta în afara ţării”. Asta e în al doilea rând. În al treilea rând...

Dna: Nu ştiu franţuzeşte cum vine, dar în ungureşte, dacă cineva vede că...

Dl: Desigur, cu ochii săi proprii s-a convins că nu...

Dna: Este un neghiob.

Dl: în al treilea rând – mai spune el –, „nu un singur avion a sosit la Budapesta din Occident, cu pachete de medicamente, în care au fost mitraliere şi grenade”.

---

29 Război dus de populaţia cultivatorilor din Nordul Marocului împotriva cuceritorilor spanioli (1921-1924) şi francezi (1925-1926).

Dna: El a văzut? Cum şi-a văzut spinarea…

Dl: Spune: „Fiţi atenţi, scriitori francezi – spune mai departe – dacă voi vreţi să ne ajutaţi, să ştiţi că declaraţia voastră poate să-i întărească numai pe cei care cheamă muncitorii la grevă sau îi aţâţă, ştiind prea bine că grevele ar duce la catastrofă ţara şi ţările vecine. Vreţi să ne ajutaţi? – întreabă el –, poporul maghiar este cinstit, e bine să iubeşti libertatea şi pacea, pe muncitorii care au suferit mult şi merită ajutorul, dar prin lozinci prieteneşti, declaraţii prieteneşti, acestea le aşteptăm… Noi, scriitorii maghiari – spune el –, ne-am obligat că nu vom scrie decât adevărul. Noi aşteptăm şi de la prietenii noştri scriitori ca şi ei să scrie adevărul despre noi. Vreţi să ne ajutaţi? Atunci, înainte de toate, scăpaţi-ne de provocatorii care aţâţă prin radio, demobilizaţi-i pe cei care vor să trimită împotriva Estului, împotriva noastră armate, fie ele şi sub drapelul O.N.U. sau sub un alt drapel. Să ne trimiteţi ce puteţi, că suntem săraci, dar niciun transport de medicamente sau alimente nu ne este atât de necesar cât este vorba adevărată, adevărul care este capabil să lămurească pe cei care s-au înşelat. Să spuneţi şi voi adevărul despre situaţia maghiară. Victoria reacţiunii, pentru noi, ar fi însemnat moartea, pentru că numai viaţa independentă, democratică, numai prietenia strânsă cu popoarele vecine ne pot asigura viitorul. De secole n-am fost în situaţie aşa gravă ca acum. Să ne ajutaţi ca în sfârşit să putem crea căminul nostru. Cei care cunosc condiţiile noastre ştiu prea bine, în situaţia noastră, cât de important este ajutorul şi nu avem nicio îndoială în acea privinţă că Uniunea Sovietică este gata să ne ajute cu mult mai mult decât cerem. Noi am suferit mult, dar totodată am şi învăţat mult şi nu o să mai credem, n-o să ne mai lăsăm divizaţi. Vrem să lucrăm împreună cu toţi cei care vor să lupte împreună cu noi pentru independenţa şi libertatea noastră. Dacă dvs. permiteţi, dragă tovarăşe André Stil, peste 10 sau 15 zile vă voi comunica despre tot ce s-a întâmplat la noi în cele 6 săptămâni, de unde se va putea înţelege clar cursul evenimentelor”. Despre asta e

vorba.

Dna: Tov. Stil a permis, numai că scriitorii l-au atacat.

Dl: La 3 decembrie. (Răsfoieşte ziarul.) Da. Am să decupez şi din acesta. Şi pe acesta. Nemernic murdar! (Decupează din ziar articolele.) Este un adevărat nemernic, măgar. Toate articolele sale sunt aşa de josnice, mincinoase. (După decupare.) Scriu pe ele 3 decembrie. El a crezut că scrie o scrisoare şi scriitorii maghiari o să cadă în genunchi în faţa lui, că el a fost acela care în numele libertăţii şi nu ştiu ce dracu'... a început să împartă dreptate în numele umanităţii, şi nu ştiu încă ce. El îi consideră contrarevoluţionari pe acei scriitori care au luat poziţie în favoarea evenimentelor, pe aceştia îi consideră nişte oameni – Dumnezeu mai ştie – care au vrut să arunce în aer lumea! Iar în interesul celor pe care i-au închis, în interesul acestora vrea să vorbească aici. Asta Veres Péter a spus după mine, că „ajutaţi-ne, ajutaţi-ne", el este liber, adresându-se sigur intelectualităţii lumii şi scriitorilor lumii. Da. Eu am auzit că şi Harri [?] a fost între acei care au vorbit la radio.

După acestea domnul şi doamna iau masa, iar apoi joacă din nou remy.

Pe urmă este o tăcere îndelungată.

*

Ianuarie 1957 Nagy Imre P.V.3

După plecarea doctoriţei domnul schimbă câteva cuvinte cu doamna despre cele discutate în limba rusă cu doctoriţa, după care începe să traducă soţiei un articol dintr-o revistă franceză comentându-l.

Timpuri noi scrie că cei din Iugoslavia nu pot să rămână indiferenţi faţă de acele declaraţii pe care le face reacţiunea în legătură cu ei. Imperialiştii încă n-au renunţat la speranţa de a destrăma unitatea ţărilor socialiste şi a mişcării comuniste mondiale. Aceasta este cauza pentru care acordă o atenţie mare acelor lozinci în care se vorbeşte despre independenţa ţărilor socialiste şi a partidelor comuniste faţă de Uniunea Sovietică şi de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice (dl adaugă). Deci

vor să devină independenţi. Acuma vor să împacheteze totul în ideea că reacţiunea este cea care atacă domnia Moscovei de până acum.

Dna: Dar barem ar înceta puţin.

Dl: Şi ar schimba. Ca şi cum ar fi slugile imperialiştilor, sunt atacaţi violent, dar iugoslavii nu ţin cont de acest lucru (continuă traducerea).

Deci acordă o atenţie mare independenţei de Uniunea Sovietică, la care ultima dată tov. Tito s-a referit. *Timpuri Noi* scoate în evidenţă că nu a fost necesar să formuleze o astfel de lozincă, îndeosebi după hotărârile Congresului XX şi după declaraţia Guvernului Sovietic din 30 octombrie. (Comentează.)

Este de ştiut că, cu ocazia evenimentelor din Polonia şi Ungaria, Guvernul Sovietic în declaraţia sa din 30 octombrie a vorbit despre independenţă, egalitate etc. Deci după toate acestea nu mai era necesar să se proclame independenţa, deoarece Uniunea Sovietică a spus că de acum toţi sunt independenţi şi atunci… (nu termină şi începe să traducă în continuare).

De câţiva ani relaţiile dintre Iugoslavia şi Uniunea Sovietică se caracterizează printr-o conlucrare politică sinceră.

Dna: Vai.

Dl (continuă): Şi conform concepţiei socialiste de neamestec în treburile celorlalte ţări, exercitată de Uniunea Sovietică. Când imperialiştii, în interesul lor, exploatează acele lozinci şi problema independenţei statelor socialiste, pe urmă problema Stalin, ei într-adevăr se gândesc să smulgă acestor ţări puterea care este exercitată de popor.

Propaganda din Apus tot mai mult recomandă comunismul naţional. *Timpuri Noi*, în legătură cu aceasta, mai arată că expresia de „comunism naţional”, legată de Nagy Imre, deja au şi aplicat-o guvernului său care ar fi cedat poziţie după poziţie reacţiunii (comentează).

Deci pe mine mă numeşte naţional-comunist, da, da (şi citeşte în franceză încă o dată această propoziţie), da,

aşa se spune legat de mine, de acum au folosit această expresie de naţional-comunism; (traduce încă o dată) Nagy care a cedat poziţii după poziţii reacţiunii (continuă să traducă).

Cu această lozincă – aici vor să ajungă – vor să dea o lovitură internaţionalismului proletar, vor să slăbească acele legături care asigură omogenitatea ţărilor socialiste, în aşa fel ca în absenţa acestei omogenităţi să constituie o pradă uşoară pentru reacţiunea internă şi externă. Din nenorocire – scoate în evidenţă *Timpuri Noi* – trebuie recunoscut că un atac în acest moment din partea presei iugoslave contra numeroaselor partide comuniste şi contra conducerii acestora uşurează activitatea reacţiunii. *Timpuri Noi* aminteşte şi faptul că presa din Belgrad a arătat de mai multe ori că drumul Iugoslaviei spre socialism va trebui să constituie exemplu...

Dna: De ce, fiindcă sunt un popor mic, ei nu pot fi un model?

Dl: Da, numai drumul sovietic este sigur şi poate fi model (continuă traducerea).

Nu trebuie uitat – subliniază revista sovietică – că până acum economia iugoslavă depinde serios de acel ajutor pe care îl dau ţările capitaliste şi în primul rând Statele Unite (dl adaugă).

Deci de aici rezultă că este o ţară care depinde numai de ţările capitaliste, de aici încep iar vechile ponegriri (traduce în continuare).

Nu încape nicio îndoială că, dacă Iugoslaviei între anii 1950 şi 1956 i s-a acordat un ajutor de 670 milioane de dolari, se datorează faptului că creditorii ei nu au pierdut speranţa că pentru aceasta o să primească contraservicii.

Dna: Acuma să traducem şi altfel, ceea ce dau ei (sovieticii) Ungariei şi ţărilor de democraţie populară (dl o întrerupe).

Dl: Bine, bine, ei dau un ajutor dezinteresat (cu ironie).

Dna: Daaa...

Dl: Ei nu sunt imperialişti.

Dna: Nu.

Dl (continuă traducerea): Şi nu de aceea Washingtonul ar avea simpatie faţă de socialism.

Dl: Deci aşa începem.

Dna: Păi, dragul meu, ungurii nu în acest sens primesc ajutor din partea Americii?

Dl: Nu aşa.

Dna: Ca ajutor extern.

Dl: Cam aşa, dar se primeşte, nu au curajul să spună că nu (şi continuă traducerea).

În ultima parte *Timpuri Noi* îşi exprimă acea speranţă... (Dl întrerupe traducerea.) Şi acesta iar este un lucru foarte interesant şi deosebit de defăimător (şi continuă traducerea). Speranţa că opinia publică iugoslavă (dl deci acuma îi vorbeşte poporului), care îşi manifestă simpatie faţă de Uniunea Sovietică, nu va rămâne indiferentă faţă de manevrele reacţiunii.

Dl: Acesta este articolul revistei *Temps Nouveaux*, deci al revistei *Timpuri Noi*, acum un alt articol din *Comunist* (şi începe să traducă).

Ultimul număr al revistei *Comunist* pe care au primit-o astăzi a fost pus în circulaţie tot azi; la fel, conţine un articol, articolul redactorului-şef Rumianţev, pe care îl consacră declaraţiei expuse de Kardelj în luna decembrie, în adunarea naţională iugoslavă. Rumianţev arată că Kardelj nu ia în seamă realitatea, şi anume că în Ungaria contrarevoluţia a fost pregătită timp îndelungat cu scopul de a răsturna regimul de democraţie populară. Nu ţine cont de realitatea de acum cunoscută, pe care şi presa burgheză, şi imperialiştii apuseni cu propagandiştii lor o recunosc (citeşte o parte însemnată din articol fără să comenteze până la fragmentul de mai jos).

Rezultă că până în prezent drumul iugoslav, în ciuda numeroaselor greutăţi, nu a putut fi înfrânt.

Dna: Uniunea Sovietică l-a înfrânt.

Dl: Acolo de 40 de ani se străduiesc (ironic). Deci Kardelj vorbeşte la fel ca şi burghezia (după care traduce)

– stă în slujba îmbogăţirii şi dezvoltării rapide.

Dna: Ce s-au mai îmbogăţit ei în cei 40 de ani!

Dl: Numai ei şi numai ei sunt marxişti.

Dna: Insuccesele vin unul după altul şi sărmanul popor se chinuieşte.

Dl: Păi, aceasta este numai o ştire foarte scurtă, dar ce minciuni scriu, zice că poporul maghiar merge cu încredere spre un trai mai bun şi fragmentul cu „noaptea trecută toată Budapesta a dansat şi a cântat” (ambii râd).

Dl: Cât este ceasul?

Dna: Unu jumătate.

*

Ianuarie 1957 P.V.3

Dl: Să ştii că într-adevăr este foarte atentă Maria noastră. Alaltăieri când stăteam în acel scaun i-am spus că uşile nu sunt chiar bune, arătându-i cum se simte frigul pe la picioare, ca a doua zi să constat că la uşă jos a şi pus ceva pentru a astupa crăpătura uşii.

Dna: Da, este foarte atentă; dacă toţi ar fi ca ea...

Dl traduce din limba germană recomandările făcute pentru folosirea unor medicamente contra durerilor reumatice.

Dl discută în limba germană cu femeia de serviciu căreia îi spune că ieri a citit câteva articole interesante din revista *Comunist* şi *Temps Nouveaux*, fără să relateze ce anume conţin articolele.

Dl (adresându-se d-nei): Este în revistă un articol politic, pe urmă comunicarea unui purtător de cuvânt al Ministerului de Externe iugoslav, Breskovici, în legătură cu 1 ianuarie, despre articolul apărut în revista *Timpuri Noi* din care am citit ieri. După aceea discuţia purtată de Apró cu vechi muncitori ai trustului minier. Foarte interesant, rezultă ce anume s-a pus în discuţie, ce întrebări s-au pus, problema cu consiliile muncitoreşti, în numărul din 4 ianuarie. După consiliile muncitoreşti, a doua problemă interesantă este aceea a uraniului, a treia este în legătură cu oraşul Stalin. Rezultă că părerea acestor mineri şi a reprezentanţilor trustului a fost aceea că ţara nu a avut

nevoie de acest oraş. În răspunsurile sale, Apró a recunoscut că într-adevăr ţara nu a avut nevoie de oraşul Stalin. Nici acum nu este terminată construcţia acestui oraş, doar pe jumătate... Pe acele timpuri şi el şi-a bătut gura că eu am fost contra, şi că am fost contra deschiderii sale, iar acuma tot ei precizează că ţara nu a avut nevoie de acest oraş – mai multe asemenea întrebări i s-au pus şi el a răspuns la aceste întrebări. Masa, muncitorii, delegaţiile lor sunt preocupate de asemenea probleme şi nu de supraproducţie. Acuma Apró este ministrul industriei. Eu o să decupez aceste articole din ziare, poate o să fie folositoare.

Dna: ...ei ar trăi mai bine dacă muncitorul rus ar avea acel salariu pe care îl are cel maghiar...

*

19 ianuarie 1957 Nagy Imre P.V.3

Domnul schimbă câteva cuvinte în limba germană cu femeia de serviciu despre muzică, despre muzica de operetă, muzica revoluţionară maghiară, despre Erkel, Verdi, Paganini şi despre muzică în general.

Dl: De când a plecat.

Dna: Pe data de 13.

Dl: Deci astăzi a şi ajuns la Moscova. Toate acestea se fac pentru ca să fie susţinut şi sprijinit din toate părţile Kádár, s-a dus acolo şi marea Chină o să-l şi susţină.

Dna: A fost sprijinit de chinezi, de ruşi, cu toţii l-au sprijinit. Să-l sprijine poporul maghiar. Nu cunosc deloc ei poporul maghiar, acum iar trebuie să iasă ceva.

Dl: Hruşciov cu telegramă.

Dna: Chinezul celălalt.

Dl: Ciu De.

Dna: Da, Ciu De, coreenii, şi la urmă a reieşit că totuşi nu a fost bun, cu toate că la început de fiecare a fost acceptat.

Dl: Kádár spune că în această perioadă este cea mai importantă problemă a ideologiei marxist-leniniste. Kádár şi marxismul – că în esenţă trebuie schimbată munca de propagandă a radioului şi a presei (urmează o scurtă

pauză). Conversaţia pe această temă între domnul şi doamna se reia, însă nu se pot înţelege nici fragmente, pentru că se discută încet şi conversaţia este conturbată încontinuu de postul de radio care o acoperă complet.

Dl: Apoi eu ce să fac dacă tu citeşti, să examinez pereţii (discuţia se întrerupe pe o durată mai lungă). Se fac discuţii în general despre mâncăruri, ce s-a mâncat în ultimele zile, în timp ce se pregăteşte masa.

Deci totuşi a apărut în numărul cel mai nou din data de 11, a apărut în *Népszabadság*. El l-a scris în data de 10 deci, în primele zile ale lunii ianuarie.

Dar în ziarul *Népszabadság*, nici aici nu scrie absolut niciun cuvânt despre Nagy Imre. Numai despre Dorogi György, după aceea Fodor József, Illés Béla. Illés nu a dat declaraţie acolo, acest Fodor la fel nu cred că a spus ceva deosebit, însă în altă parte nu ştiu ce au spus Illés şi Dorogi. Citeşte cu glas tare din ziar timpul probabil (urmează o tăcere îndelungată), continuă să citească din ziar ştiri despre sezonul de iarnă, neajunsurile şi greutăţile provocate de iarna acestui an (urmează iar o pauză mai îndelungată).

După ce se serveşte masa, dl discută cu femeia de serviciu în limba germană.

Dna: Acum deja scriu că poporul l-a eliberat, mai târziu au constatat că nu tu l-ai lăsat liber (râde) …

O să facă în locul lui o altă statuie a lui Stalin şi Rákosi.

Dl: în Piaţa Eroilor a fost şi înainte. Acum este vorba despre cu totul altceva, în legătură cu aceste dezbateri ale chinezilor, din aceste declaraţii reiese clar că aici sunt două poziţii, una reprezentat de iugoslavi şi una de Moscova, care au scos în evidenţă probleme naţionale grele. Cum privesc ungurii evenimentele de până acum. Kardelj şi Tito au calificat ca neavenit amestecul ruşilor, denumindu-l intervenţie etc. Deci aici au existat două poziţii. Extern, cea care până la noi nu ajunge de altfel, dar aşa se vede că a avut un răsunet foarte serios în rândurile diferitelor partide, inclusiv mişcarea socialistă,

muncitorească şi aşa mai departe. Aşa că toate acestea trebuiau să fie puse la punct. Pentru care s-au oferit chinezii. Nu ruşilor le-a revenit acest drept, din cauza contradicţiilor între ei. Deci s-au oferit chinezii. Astfel Polonia trebuia cumva lămurită, după aceea, mai ştiu eu, pentru întreaga lume să se demonstreze unitatea şi înaintea tuturor acestor probleme, iugoslavii trebuiau să rămână singuri. În acest sens s-au depus eforturi, s-a dus la Moscova, a primit acolo pe delegaţii maghiari, a discutat cu ei, după aceea a fost în Polonia, din Polonia a venit în Ungaria, după aceea s-a reîntors la Moscova şi acum acolo ţine un miting mare, urmat de o declaraţie comună. De aici, din toate acestea, se vede că o parte se referă la problema noastră. Oricine vede că noi nu vrem să ocupăm niciun fel de poziţie. Despre aceasta este vorba.

Din scrisoarea aceea se vede totul clar. Spune pe ultima pagină de ce anume am scris-o eu, că voi scrie şi altora; într-adevăr nu trebuiau scrise aceste scrisori, ţi-am spus şi ţie acest lucru atunci şi totuşi le-am scris. Dar acum, dă-le dracului, mergem înainte. De acum se vede clar cum se desfăşoară acest mare front internaţional.

Discursul acestui Ciu-En-Lai este foarte linguşitor.

*

19 ianuarie 1957 Nagy Imre P.V.3

Dl: Acolo, asemenea declaraţii guvernamentale şi de partid au fost publicate, însă cu polonezii nu se ocupă decât cu guvernul, partidului nu-i cer nimic.

În ultimul timp şi Tito a declarat, vorbind de neînţelegerile ce există pe linie de partid, doar atât, că bine – bine; iar pe linie de stat cunoaştem politica, nu trebuie urmăriţi doi deodată, să nu fie conturbaţi.

Pe tărâm politic internaţional şi nu numai, conlucrează cu Uniunea Sovietică, dar există aceste contradicţii. În ultimul timp a declarat şi Draskovici că a căzut complet această problemă, dar acest val de propagandă pe care îl fac acum ruşii… (urmează o scurtă pauză).

Dna: Spun ceea ce spun, dar să spună că sunt

trădătoare, asta totuşi nu se mai poate.

Dl: Depinde cine îţi spune.

Dna: Bine, eu nu mai dau atunci atenţie la ce spun ei, dacă o să spună toţi aşa şi istoria aşa o va spune, mai mult, o să falsifice istoria, ca şi astăzi, ca şi după 10, 20 şi 100 de ani.

Dl: Această scrisoare este bună aşa cum am scris-o, însă celelalte două încă trebuie gândite în aşa fel ca mâine dimineaţă să le putem da pe toate. Eu în scrisoarea despre probleme de partid şi guvern nu voi aminti nimic, numai problema înţelegerii între guvernul iugoslav şi maghiar şi eventual problema plecării noastre acolo, urmează însă să reînnoiesc, să completez prima parte pe care i-am scris-o lui Gomułka, deoarece la sfârşit doar am amintit că i-am scris.

Se pregăteşte şi se serveşte dejunul, cu care ocazie dl o întreabă pe doamna dacă a luat sau nu medicamentele care îi sunt prescrise, după care dl schimbă câteva cuvinte tot legate de medicamente cu femeia de serviciu în limba germană.

Dl: La Budapesta uzina aceea mare, după cele întâmplate joi şi vineri, s-a oprit, ca după aceea să se mai oprească şi alte uzine, dar se spune că luni o să se reia munca. La fel se scrie, nu ştiu în ce număr, că 75% dintre muncitori au reluat munca într-una din uzine. Că nu numai la „Csepel” dar şi în alte uzine muncitorii au ieşit pe stradă, mii de muncitori, şi prin intervenţia puterii de stat au fost răspândiţi. Nu ai citit?

Dna: Nu. În jurul lui 12?

Dl: Da, cam pe atunci.

Dna: în orice caz, când am citit că au prelungit de acum termenul până în 31, asta înseamnă că nu este totul în ordine, deoarece prima dată termenul a fost doar o lună şi acum este vorba de două luni şi jumătate.

Dl: Şi rândul trecut au scris, am citit eu, că la „Csepel” este aşa şi pe dincolo, dar nu au scris că acolo au tras în ei, iar acum scriu că acolo… (nu termină ideea).

Dna: Da, fără încetare mint – nu au nici ei o situaţie

uşoară (râde), este destul să dai satisfacţie ruşilor.

Dl: Da, fiindcă cu siguranţă că şi acest lucru este cerut de ruşi; ei spun ca să se facă totul după cum îşi bate gura Marosán, după cum ameninţă încontinuu muncitorii că va fi necruţător şi altele. Cu toate acestea, muncitorii se mişcă, iar dacă aceştia ar avea ceva asemănător cu anumiţi intelectuali, atunci s-ar bate pe piept strigând în gura mare că muncitorimea s-a trezit, cum deja au şi început; oricum, sunt nevoiţi să vorbească, deoarece este vorba despre „Csepel”, fiindcă pentru ei numai acel „Csepel” este; „Csepel” şi iar „Csepel”, şi pentru exterior tot numai despre aceasta vorbesc. Şi *L'Humanité* a fost plin cum că muncitorii de la „Csepel” au făcut şi au dres şi în realitate se trage în ei, acolo se desfăşoară lupte armate. Deci e foarte încurcată situaţia, o să fie o şurubărie acolo.

Dna: Din momentul în care au apărut ruşii acolo, era de prevăzut ce anume vor.

Dl: Bine, dar aceasta agravează numai situaţia internă.

Dna: Se va explica de acum înainte că numai ei sunt la putere acolo.

Dl: După aceea şi poziţia scriitorilor, dacă s-ar vedea că acolo totul este în ordine şi ei… (d-na îl întrerupe).

Dna: Desigur, că atunci şi ei… (nu termină ideea).

Dl: Pe urmă celălalt caz, ştii că atunci când noi eram la iugoslavi mi-au cerut cu orice preţ chiar şi de la Moscova – Sepilov – să dau o declaraţie în care să demisionez şi să arăt că o să-l sprijin pe Kádár şi pe ai săi. Deosebit de interesaţi de demisia mea au fost pentru că le era teamă ca nu cumva acuma, plecând în străinătate, să apar ca unul din guvernul maghiar. Dar eu nu mi-am dat demisia. Dar acum cu cazul de la Strasbourg, tocmai acest lucru s-a întâmplat. El, când s-a prezentat la O.N.U., după Kádár şi ai săi, a fost considerat ca unul din delegaţii guvernului Nagy Imre, asta în special cu ocazia celor de la Strasbourg. După cum rezultă din text, văd că au declarat că ei sunt singurii reprezentanţi legali ai guvernului maghiar. Deci acest guvern nu este recunoscut, numai acel

guvern (Nagy) este declarat unicul guvern legal, astfel că ei numai în numele acelui guvern vorbesc în faţă O.N.U. şi în faţa altor foruri internaţionale.

În aceste comunicări, dezbateri sovieto-maghiare, scot mereu în evidenţă „Guvernul Revoluţionar Muncitoresc-Ţărănesc" în fruntea căruia se află Kádár János, deci guvernul lui Kádár, numai Kádár, şi probabil că aceasta este explicaţia că ei şi în interior numai despre acest guvern vorbesc. Toate acestea nu apar ca un simplu document, ci şi ca unul reprezentând guvernul. Kádár a şi scris despre „lupta ideologică", ca pe urmă lupta să devină armată, cu împuşcături. Deci e foarte grea situaţia acasă.

Mi-ai spus, istoria încoace, istoria încolo, oricine o să o falsifice, dar mai sunt şi alţii care în schimb fac lucruri care nu pot fi falsificate.

Acum, până ce ruşii, împreună cu reprezentanţii ţărilor de democraţie populară, vor demonstra că a fost contrarevoluţie, că au existat influenţe imperialiste, ce rol au avut agenţii imperialismului etc., o să existe şi unii care o să stabilească că acest lucru nu este adevărat, că lucrurile, faptele aşa şi aşa s-au întâmplat şi care anume este adevărul istoric.

Dna: Acestora poate să le spună.

Dl: Da' de unde, tu nu ştii deoarece auzi şi citeşti numai toate acestea (ziare).

Dna: De acum ori aşa, ori aşa, dar, dacă acum s-ar întruni şi ar stabili ce anume a fost, ar trage învăţăminte…

Dl: Păi ei acest lucru l-au stabilit de acum, tocmai acest lucru nu înţelegi tu, acum exact acest lucru îl fac ei pe tărâm naţional ce au făcut şi în problema lui Rajk. De la bun început stabilesc ce anume a fost şi ulterior cercetează.

Dna: Asta înţeleg.

Dl: Ei o să stabilească ceea ce lor le convine din punct de vedere politic, şi din punct de vedere politic lor le este necesară ideea că aceasta a fost contrarevoluţie, care a reprezentat un pericol de declanşare a unui nou război, un pericol de izbucnire a unui război mondial,

contrarevoluţie provocată de elemente revizioniste naţionalist-şovine, care au fost în legătură cu puteri străine, şi dacă Uniunea Sovietică va aduce o ofensă lumii, ar putea să izbucnească un nou război mondial.

Acest lucru le-ar mai trebui lor din punct de vedere politic!

Şi încă ceva, nu este important doar că lucrurile nu s-au întâmplat aşa, că toate acestea nu sunt adevărate, că faptele nu dezvăluie aceste lucruri, toate acestea nu sunt importante. Totul trebuie explicat în aşa fel ca să rezulte ceea ce îi interesează. Asta este concepţia. Acestei concepţii i se adaugă explicaţia. Totul fiind explicat în aşa fel încât să pară real.

Aceasta este concepţia lor în problema lui Rajk; şi în celelalte probleme au avut concepţii asemănătoare, şi pe urmă s-a dezvăluit că totul a fost minciună şi ceea ce-i acum va fi demascat că este o minciună.

*

Ianuarie 1957 P.V.3

În casă N. citeşte presa fără să comenteze.

În continuare N. cu d-na servesc masa, uneori N. schimbând câte un cuvânt cu femeia de serviciu. Apoi N. cu d-na încep să comenteze de ce el (N.) s-a îmbolnăvit de stomac şi l-a apucat criza de stomac. După aceasta N. cu d-na discută despre mâncăruri.

N.: Sâmbătă a fost ceva (în Ungaria), duminică s-a publicat. Azi e marţi şi n-au adus ziarele. De fapt luni aici nu apar ziare.

Dna: Ceea ce a făcut Rákosi în Ungaria, acum face acesta.

N.: Desigur. Acum el însuşi se scuipă în ochi. Scuipă în ochii întregului Congres al XX-lea.

Dna: Da. Scuipă pe coroana lui Lenin.

N.: Da, pe Lenin şi Stalin.

Dna: Şi se proclamă leninişti.

N.: Sunt mari marxişti.

Dna: Şi poporul sovietic ştie.

N. (are în mână un ziar): Da, ei ştiu deoarece au scos

la lumină toate aceste documente. Au fost date publicităţii.

Astea toate sunt adresate lui Tito, Togliatti, Gomułka şi tuturor acelora care împotriva comunismului au inventat cuvântul de „stalinişti” în mod intenţionat. Ei se străduiesc acum să-i dea acestei denumiri un caracter defăimător. Mikoian a vorbit la Congresul al XX-lea.

Atunci au fost siliţi…

Dna: Aşa se vede că şi poporul sovietic a fost puţin nemulţumit.

Discursul lui Hruşciov a fost la nivel înalt, prin el probabil intenţionează să-şi câştige popularitatea…

N.: Ţi-am mai spus eu cum îl cheamă.

Dna: Este leit tipul lui Rákosi.

N.: Da. S-au înţeles că critica cultului personalităţii lui Stalin să se îndrepte contra bazelor orânduirii noastre sau contra unor anumite baze, însă nu vor reuşi, domnii mei. Aceasta vor ei, o vor ajunge când noi ne vom vedea şira spinării.

*

Ianuarie 1957

Nagy

C. 229

Kállay

P.V.3

Nagy: A vorbit despre Statele Unite şi despre contrarevoluţie… Pe ăla vor să-l pună înapoi. A vorbit de muncitori şi a spus că politica s-a situat imediat pe poziţie. A vorbit despre cazul de la Csepel unde au găsit un depozit de armament… Prima dată, primul ostaş a tras în aer, şi de aici a izbucnit un conflict. Sâmbătă seara au executat un reprezentant al poliţiei. În Ungaria – 59 pentru, 8 contra şi 10 abţineri – au votat pentru acest comitet. În Austria într-un lagăr de refugiaţi au fost pogromuri între evrei şi maghiari.

Dna: De ce?

Nagy: Pentru că a fost o ştire că o să sprijine plecarea evreilor în America. Şi de aici a izbucnit conflictul.

Mi-am spus părerea despre toate, că nu sunt de acord cu nimic, nu este nimic în ordine, şi că pentru mine e totuna totul, partidul, guvernul.

N-a spus până când vom mai sta aici, cum vor face. N-a spus absolut nimic. A spus că acasă vor discuta această problemă. I-am spus în ce condiţii stăm aici, de fapt le-am scris. El a spus că ştie precis care este situaţia noastră aici. I-am spus că aici ne dau de mâncare, însă de ce nu putem să discutăm între noi, să fim cu toţii împreună. L-am întrebat ce vor, care este punctul lor de vedere în legătură cu noi. Mi-a spus că vor discuta problema noastră.

Păi i-am spus că ar fi cazul să rezolve situaţia noastră, deoarece stăm aici de mult timp, de două luni.

În acest timp n-a venit niciun reprezentant al partidului sau al guvernului. I-am spus că el e primul care a venit. Cum vor ei să limpezească problema? I-am spus să ne spună dacă nu-i interesează problema noastră. Să ne ducă şi să ne pună în faţa autorităţilor şi să ne judece. Suntem aici cu familia, membrii de familie, copiii. Am discutat despre situaţia din Ungaria.

El m-a întrebat cum văd eu lucrurile. I-am răspuns să mă informeze despre situaţie şi pe urmă îmi voi spune părerea. I-am spus că primesc prea puţine materiale din care să mă documentez. Am vrut să scriu despre evenimentele din Ungaria. Am cerut material pentru documentare, dar nu mi-au dat absolut nimic. Dacă am văzut că nu-mi dau nimic, am abandonat. El mi-a spus că ar fi bine să scriu. I-am spus că am scris o scrisoare doar pe jumătate guvernului şi partidului, dar acum n-o mai continui dacă a venit el.

I-am spus că ei au declarat că eu oricând pot să mă reîntorc la activitatea mea la guvern. Ei au mai spus că opt dintre noi nu pot să stea aici. În această situaţie, i-am spus, el ce ar face dacă ar fi în locul meu. El nu mi-a răspuns, a tăcut. În privinţa contrarevoluţiei i-am spus că, din toate evenimentele din 23 octombrie, n-a fost totul contrarevoluţie. I-am spus că în legătură cu demisia mea

nimic nu este adevărat. Noi am vrut să tratăm cu sovieticii şi nu este adevărat că am luat hotărâri de unul singur. Nici afirmaţiile în privinţa neutralităţii nu sunt adevărate. Noi am propus garanţii. I-am spus că sunt o mulţime de minciuni. De ce toate acestea? Asta n-are niciun sens. Prima dată să analizaţi mai adânc problemele şi după aceea să declaraţi ceva. Mi-a spus că nu am luat măsuri ca organele de stat să intervină. Eu i-am răspuns că nu este adevărat, că noi ne-am organizat, însă el a fugit din tabăra noastră. Apoi s-a organizat. Pe 2 – 3 noiembrie iar au început tulburările. El a pus problema cum am putut forma un guvern din mai multe partide.

I-am răspuns că asta a fost situaţia, trebuia să ne sprijinim pe ceva ca să mai existăm. A fost un compromis grav, însă asta a fost situaţia şi aşa puteam s-o rezolvăm. M-a întrebat cum văd situaţia actuală. Eu i-am răspuns că muncitorii nu trebuiau băgaţi într-o oală cu contrarevoluţionarii. Pe muncitori trebuiau să-i izoleze de contrarevoluţie. Contrarevoluţionarii şi muncitorii sunt două entităţi diferite şi bine definite. Însă pe muncitori i-au alăturat contrarevoluţiei şi au spus că totul a fost contrarevoluţie. Eu i-am mai spus că am promis că pe ziua de 5 noiembrie va reîncepe lucrul în fabrici, Kádár însă a stricat totul. Am spus că şi ei au încercat înainte să facă o diferenţă între muncitori şi contrarevoluţie, dar au abandonat problema şi au ajuns la concluzia că totul este o apă şi un pământ, adică e contrarevoluţie. Apoi am discutat despre Kádár şi i-am spus că vina cea mai mare a lui Kádár este că ne-a părăsit. A citit programul Partidului Muncitoresc Socialist şi peste o oră a fugit. Asta nu o consider corect. El (Kádár) niciodată nu ne-a spus nimic, n-a fost contra măsurilor luate de noi. Într-o bună zi ne-a lăsat, ne-a părăsit. El până atunci n-a fost contra partidului.

Apoi am vorbit despre economia ţării. Eu i-am spus că e bună consolidarea puterii, însă faptul că pe muncitori îi pune pe acelaşi plan cu contrarevoluţionarii, făcându-i şi pe ei contrarevoluţionari, asta împiedică consolidarea

puterii şi a economiei ţării. Faptul că trebuiau înlăturaţi contrarevoluţionarii, asta e corect, însă greşeala este că se confundă contrarevoluţionarii cu muncitorii şi în acest fel se ivesc neplăcerile, conflictele cu muncitorii. Asta nu este drept.

Deci i-am spus că în legătură cu aprecierea evenimentelor eu nu pot să spun că a fost în întregime contrarevoluţie. Toată problema aceasta trebuie examinată şi dată altă calificare sau interpretare. I-am spus că nu trebuie aşa, dintr-odată, consiliile muncitoreşti desfiinţate, motivând că ele dau apă la moară contrarevoluţiei. Prin aceasta ei s-au găsit la un moment dat în opoziţie cu clasa muncitoare. Clasa muncitoare a făcut presiuni şi a pretins lucruri mari. I-am mai spus că guvernul nu a cerut amestecul Occidentului şi nici n-a vorbit nimeni în numele guvernului în acest sens. Acest lucru îl resping pentru că nu este adevărat.

I-am spus că nu e bine ca acum să se reconstituie evenimentele şi să facă oricine aprecieri. Să vorbească cineva care a fost acolo, când s-au întâmplat evenimentele. Dar asta nu e o soluţie justă a unui comunist ca să fugă şi să ne părăsească (se referă la Kádár). Mai ales, într-un moment când este în faţa unor mari responsabilităţi. Eu am rămas acolo şi mi-am asumat răspunderea şi m-am străduit să rezolv lucrurile.

M-a întrebat dacă aş fi reuşit să rezolv problemele. Eu i-am răspuns că aş fi reuşit şi nu era cazul să se ceară amestecul sovieticilor. Pe chestia asta ne-am contrazis mult (Nagy cu Kállay).

Despre ceilalţi eu mi-am spus părerea că sunt oameni cinstiţi. M-a întrebat dacă pe lângă mine au fost două grupuri cu idei diferite. Eu i-am răspuns că a fost numai un singur grup. El mi-a spus că şi astăzi contrarevoluţionarii şi nemulţumiţii pe mine mă iau drept portdrapel. Kállay mi-a spus că Kétlyi Ana în faţă O.N.U. spune că ea este reprezentanta pusă de mine. Eu i-am spus că despre ce spune ea acolo să o întrebe pe ea, dar eu nu i-am dat niciun fel de împuterniciri. Kállay mi-a spus că Kétlyi

pretinde că a fost membru de guvern. Eu i-am răspuns că depinde pe ce platformă s-a situat. Că atunci s-au format 21 de partide. Eu i-am răspuns că nu mă interesează ce a făcut contrarevoluţia, eu am făcut guvernul de coaliţie din patru partide.

La urmă l-am întrebat ce va spune acasă, cum va spune, din toată discuţia avută. Care este concluzia lui, părerea lui. Nu mi-a răspuns care e concluzia lui.

El mi-a mai spus că şi acum părerea Uniunii Scriitorilor este că sovieticii au oprit revoluţia muncitorilor, că guvernul Kádár este trădător. Mi-a vorbit şi de situaţia actuală.

Vom vedea cum vor rezolva situaţia, pe ce linie ne vor pune să muncim, pe linie de partid sau în guvern. Oare vor vrei să ne pună în posturi de răspundere? l-am întrebat în numele cui vorbeşte el. În numele guvernului sau al partidului? Mi-a răspuns că a venit în numele guvernului şi al partidului.

La asta i-am spus că nu este tocmai aşa. Dacă ne priveşte pe noi şi pe linie de partid, atunci de ce de două luni de zile nu am primit nimic, n-am avut nicio legătură cu partidul. Mi-a răspuns că la asta acum nu poate să-mi răspundă. I-am spus că platforma partidului este cea pe care am făcut-o împreună cu Kádár. El mi-a spus că trebuia să intrăm în partid şi n-am intrat. I-am răspuns că n-am intrat deoarece din primul Comitet Executiv al P.M.S.M. (Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar) am făcut şi eu parte, împreună cu Losonczy, Donáth, Lukács şi Szántó, şi acum ne-au scos. Cu asta nu sunt de acord. El mi-a răspuns că partidul s-a transformat, s-a schimbat.

Dna: S-a transformat?

Nagy: Nu s-a transformat. E acelaşi partid, doar că a luat altă denumire. Deci cam despre asta am discutat. M-a tot întrebat care-mi este impresia, cum văd lucrurile etc., dacă recunosc guvernul Kádár. I-am răspuns întrebând dacă guvernul Kádár este legal. El m-a întrebat de ce mă leg de acest lucru. Eu i-am spus că dacă orice maghiar ar vota, n-ar fi bine de guvernul Kádár, şi totuşi acest lucru

trebuie să se facă. Astea au fost problemele. Apoi se pare că el (Kállay) s-a dus la teatru sau nu ştiu unde. Mi-a spus apoi să nu spun nimănui că am discutat şi ce am discutat.

Eu l-am mai întrebat dacă el consideră că este corect ca să nu pot lua legătura cu ceilalţi, mai ales că la 100 de paşi de unde stau locuieşte Donáth. Nu pot să vorbesc cu el, dar îl văd cum se plimbă. I-am spus că mai mult de o lună n-am primit nicio scrisoare, nu ştiu ce-i acasă, nu ştiu ce-i cu mama mea. Trăieşte? Acolo-i casă, mai există? Nici ce se întâmplă cu scrisorile nu e normal. Şi dacă pe noi ne cred vinovaţi atunci de ce au trebuit să aducă şi familiile, copiii?

El a spus că pe toate le va discuta acasă. Nu mi-a dat răspuns la nicio întrebare. Mi-a spus că de reacţia noastră depind guvernul Kádár şi situaţia lui. Mi-a spus să nu vorbesc cu nimeni despre astea.

*

Ianuarie 1957 P.V.3

Dna: Biszku, Fehér, Kállay, Kiss sunt membri în Biroul Politic.

Nagy: Adică cine? Biszku, Fehér?

Dna: Biszku, Fehér, Kállay, Kiss.

Nagy: Stai numai, cine e membru acolo? Mi se pare Kádár, Apró, Marosán, Biszku, Fehér, Kállay, Kiss, 2 – 4 – 5 – 6 – 7. Şapte, aşa ştiam că şapte, dacă n-or mai fi scos pe cineva, că pe atunci au mai fost acolo Rónai şi Friss. Acuma nu ştiu, sunt sau şapte, sau nouă.

Dna: Nu o să poată domina aşa cum vor.

Nagy: Nu au dominat şi nici nu vor domina, n-o să reuşească.

În continuare citeşte un articol din ziarul *Pravda*, „Duşmanii marxism-leninismului au folosit greşelile lui Stalin în ceea ce priveşte cultul personalităţii, însă nu au reuşit şi nici nu vor reuşi cum nu reuşesc să-şi vadă ceafa fără oglindă”.

Dna: Proverbul acesta seamănă cu cel maghiar.

Nagy: Multe proverbe coincid. După aceea intră femeia de serviciu şi discută cu ea în limba germană.

Femeia îi spune lui Nagy că nu se găsesc butelii de aragaz.

Dna: Cu politica asta înnebunesc lumea, chiar dacă vor binele, nimeni n-o să-i mai creadă.

Nagy: Aşa este. Degeaba o sucesc şi o învârtesc, totuşi nu pot să nu recunoască că evenimentele din octombrie-noiembrie au fost esenţiale şi hotărâtoare în problema naţională, aceasta a fost sursa mişcării. Degeaba o învârtesc şi o sucesc aşa şi pe dincolo, că imperialiştii... Despre asta nici nu ar trebui să mai vorbim. Noi înşine trebuie să ne ţinem bine pe picioare.

După aceea intră femeia de serviciu, încep să discute în limba germană despre preparatul cafelei.

*

februarie 1957 P.V.3

Domnul şi doamna iau masa de dimineaţă, apoi discută cu o femeie – venită în cameră – în limba germană despre ziare.

După plecarea femeii, citesc ziarul fără a-l comenta, apoi discută despre treburi casnice, iar mai târziu despre lucruri privind sănătatea lor.

Peste un timp vin doi copii (nepoţii) – Ferkó şi Katy –, pe care îi tratează cu dulciuri şi prăjituri, apoi vorbesc despre lucruri generale. Problemele mai importante despre care discută sunt următoarele:

Dl: Azi ai zece ani. Deci puteţi învăţa. Au promis că va veni un învăţător, draga mea. Nu asta au spus?

Katy: N-au spus.

Dl: Ba au spus că un anume învăţător sau învăţătoare sau cineva...

Ferkó: Până acuma nu s-a arătat.

Dna: De ce să discutăm, au ei grijă de acest lucru?

Dl: Nu am putut să vă cumpărăm niciun fel de cadou.

Ferkó: Nici nu-i nevoie.

Dl: Naşul nu a scris că l-au concediat?

Dna: Cu siguranţă că l-au concediat.

Dl: Poate că l-au transferat la vreo întreprindere.

Ferkó: L-au transferat fiindcă nu are niciun fel de meserie şi aşa că acum este muncitor.

Dl: Eu am scris lui Rusznyak, ştii, la Academie, şi – să nu uiţi – i-am trimis o procură ca naşul să poată să ridice banii cuveniţi mie. Dar nu ştiu dacă a primit-o, fiindcă nu am primit niciun fel de răspuns. Am cerut şi medicamente de acasă, nici aceasta nu mi-au trimis.

Ferkó: Da, am înţeles.

Dl: Am dori şi noi ca să ne ducem acolo la voi. Să insiste şi cei de acolo, nu numai noi. Am dori să ne mutăm acolo la voi, unde locuiţi. Ar fi bine. Atunci mereu am fi împreună. Este acolo destul loc. A plecat Szántó, Szilárd…

Katy: Ar fi bine.

Dl: Sau să dormiţi voi aici. Este loc.

Katy: Să hotărâm.

Dl: Dar nu de noi depinde, draga mea. În zadar vrem noi, dacă pe voi vă ia… Poţi să spui acolo, dragul meu Ferkó, ca şi ei să insiste ca pe noi să ne aducă acolo. Noi aici fără încetare insistăm. Să insiste şi ei acolo.

Ferkó: Da.

Dl: Şi ştii, băiatul meu, totul trebuie mâncat, chiar dacă nu-ţi place, fiindcă ceva bun nici aşa nu ne dă, şi dacă mâncaţi puţin, atunci rămâneţi slabi…

Dl: Şi ştii, când ne plimbăm, ne vedem. Ne salutăm.

Ferkó: Obişnuiţi să şi discutaţi?

Dl: Nu, ne vedem numai. Nu-i voie.

Ferkó: Nenea Donáth Mátyi?

Dl: Da, şi soţia lui…

După o pauză oarecare tot domnul spune: Eu acum am scris o scrisoare ca pe voi să vă aducă aici, fiindcă azi este ziua ta de naştere. Se vede că de aceea v-au adus. Încă este frumos că au făcut şi atât.

Dna: Şi tu, la vârsta ta de zece ani, trebuie să suporţi toate aceste încercări. La orele două copiii pleacă. După plecarea copiilor, domnul şi doamna iau masa.

După luarea mesei discută despre probleme familiale, apoi domnul povesteşte soţiei că pe unde obişnuieşte să se plimbe.

După acestea se culcă.

După ce s-au sculat vorbesc în şoaptă despre ceva –

cu mari întreruperi – însă nu se poate înţelege.

*

C. 345 9 febr. 1957 Nagy Imre P.V.3

Dl Nagy. La 1 ian. 1952 am fost cu Kiss Károly la Berlin, după care noi ne-am dus în U.R.S.S. în Africa oamenii au culoare neagră, vezi că în Caucazi populaţia este de o culoare mai închisă, la fel şi cei din Egipt, Tunisia.

În schimb în Suedia şi U.R.S.S. oamenii sunt mai blonzi.

Culoarea depinde şi de natură, climă etc., care influenţează mult culoarea pielii. În continuare vorbeşte despre animalele care trăiesc pe diferite continente.

(După o pauză.)

Aş dori ca să ajung acasă primăvara.

O influenţă foarte mare asupra situaţiei noastre o are măsura în care se vor restabili ordinea, viaţa normală şi pacea.

Dacă ordinea se va restabili cât mai repede, atunci şi noi avem mai multe speranţe de plecare.

Cât timp vor mai exista tulburări, ciocniri, pe noi nu ne vor lăsa acasă. În schimb prezenţa noastră acasă ar avea o influenţă pozitivă la restabilirea ordinii, la calmarea spiritelor.

Ei ar trebui să ne dea drumul acasă, ca să putem ajuta la restabilirea ordinii şi a păcii. Deoarece o mare majoritate a populaţiei ne ascultă pe noi.

Dacă aş spune haide, oameni buni, să ne apucăm de treabă, acum nu e timp de greve, nu aceasta este sarcina noastră, atunci mulţi m-ar asculta.

Ar exista o pătură care ar spune că şi ăsta s-a făcut trădător, dar această pătură e foarte subţire şi de ei acasă nici nu e nevoie.

Deci astfel am ajunge mai repede acasă.

Atunci când noi ne-am dus la legaţia iugoslavă, a spus şi Kállay că s-a creat o presiune uriaşă, diferite delegaţii m-au cerut cu tărie, numai pe mine şi numai pe mine. Ţii minte, când ei au făcut şi declaraţii că numai de

mine depinde când să particip în munca guvernului etc.

Dacă ei atunci nu s-ar fi situat pe poziţia aceea şi m-ar fi chemat pe mine, hai, Nagy Imre, vino că vreau să-ţi vorbesc, atunci eu m-aş fi dus şi i-aş fi întrebat despre ce este vorba…

Ei ar fi spus că despre cutare, cutare, şi ne-am fi putut înţelege, iar ţara n-ar fi ajuns aici.

Însă ei au dus o cu totul altă politică.

Eu m-aş fi înţeles şi cu scriitorii, cu ajutorul cărora s-ar fi putut face multe, iar evenimentele ar fi luat alt curs.

Ar fi fost încă o ocazie atunci când pe noi ne-au adus aici.

Dacă atunci ne-ar fi dus la Kádár, am fi putut să ajungem la o înţelegere.

Am fi rămas acasă bucuroşi şi în cazul în care n-am fi avut vreun rol activ, nici în conducerea de partid şi nici în cea de guvern, şi dacă ne-ar fi spus să ajutăm, fără doar şi poate că am fi luptat şi noi pentru refacerea ordinii.

Aceasta a fost a doua ocazie.

Pe urmă evenimentele s-au scurs şi am ajuns aici unde suntem.

Dar încă şi acum ar fi o politică mai bună dacă ar căuta să ajungem la o înţelegere, ca să putem ajuta, şi să nu se menţină pe această poziţie rigidă, că suntem trădători, contrarevoluţionari şi cine ştie ce mai spun.

Dacă aşa le convine să facă, astfel numai lor îşi creează o serie de greutăţi.

Când eu am vorbit cu Kállay, sigur că atunci aceste probleme nu s-au ivit aşa. Discuţia mea cu Kállay nu o consider o discuţie mai serioasă.

De fapt, Kállay nu este o personalitate care…

*

11 februarie 1957 P.V.3

Dl Nagy: A început să mă doară capul.

Dna Nagy: Şi pe mine.

Dl N.: înainte de a mânca dimineaţa n-ai luat medicamente?

Dna N.: Nu.

Dl N.: Numai că nu înţeleg, de ce nu conţine acesta nimic despre filme, despre teatre, despre literatură, artă etc.

Dna N.: Despre Ungaria nu este nimic?

Dl N.: Ar trebui să scrie şi despre probleme din Ungaria, acolo sunt atâtea evenimente: culturale, literare, teatrale şi multe altele.

În acest ziar nu e nimic. S-ar putea scrie despre multe. Din *Előre*, vezi doar că acum este aniversarea a 150 de ani de la naşterea lui Arany János.

Nici nu ştiu dacă acasă există vreun ziar cultural.

(Urmează o linişte lungă, după care discută despre creşterea copiilor, apoi despre o pasăre care s-a lovit de geam, pe urmă iar despre copii.)

Ar trebui să dea bărbaţilor un salariu mai mare, ca soţiile să poată sta acasă şi să se poată ocupa de copii, deoarece acest lucru ar folosi foarte mult generaţiilor viitoare.

(Nu se aude nicio discuţie.)

*

februarie 1957 P.V.3

Dna Nagy: închide geamul şi în bucătărie.

Dl Nagy: Bine.

Apoi discută probleme familiale, neimportante.

Dl N.: Mai ai medicamente?

Dna N.: Mai am puţin.

O perioadă lungă nu se aud discuţii.

Dl N.: Acum încă nu spun, dar luni o să-i spun să se ducă de aici, deoarece e deja murdar. Intră femeia de serviciu, căreia Nagy îi spune că d-na are nevoie de ceva medicamente. Femeia de serviciu pleacă.

Dl N. (Citeşte ziarul. Apoi spune): Sepilov a fost făcut secretar de partid. Este secretar al C.C. Nu ştiu dacă cunoaşte şi limbi străine, dar Gromîko sigur vorbeşte mai multe limbi.

Dna N.: La ce pagină eşti?

Dl N.: La pagina a treia.

Dl şi Dna joacă cărţi, apoi se face linişte în cameră.

*

februarie 1957 Nagy Imre P.V.3

Domnul şi doamna citesc ziarul, după care discută.

Dl N.: Care este raţiunea că ne ţin pe noi aşa de separat.

Dna N.: Nici scrisoare n-am primit.

Dl N.: Dintr-un punct de vedere aş vrea să clarific aceste probleme. Sunt unele chestiuni ce trebuie să fie clarificate între noi. Aceasta este o problemă maghiară, iar clarificarea trebuie să se facă între noi.

Aici se află acest grup, acest grup politic, cu ei trebuie clarificate aceste probleme.

Sau vor să ajungă acolo ca aceşti oameni să-şi schimbe atitudinea şi să recunoască faptul că astăzi trebuie adoptată politica pe care o duce partidul.

Dacă acesta ar fi scopul, atunci acest lucru trebuie făcut în aşa fel ca ei să o înţeleagă. Kállay a fost o singură dată aici, dar nici n-a vorbit cu ei şi, dacă a vorbit, a vorbit un ceas, dar n-a reuşit ca să înţeleagă acestea.

Ar fi trebuit ca lucrul acesta să fie discutat şi atunci s-ar fi văzut că izolarea aceasta nu este corectă. După care oamenii, până azi, sigur că şi-ar fi schimbat atitudinea lor. În mod liniştit s-ar putea să fie lăsaţi acasă, ca să se grupeze în jurul partidului, să introducă oameni în partid, ar ajuta partidul, ar susţine hotărârile partidului.

Şi dacă aceştia, ca, de exemplu, Haraszti, Losonczy, Donáth, Vásárhelyi, ce ştiu eu, dacă aceştia acasă se alătură acestui partid, conducerii acestui partid, sigur că vor avea un foarte important rezultat. Vor obţine rezultate enorme. Dar şi aici ce fac unii? Să spunem, de exemplu, Vas, dacă Vas s-ar alătura, şi s-ar alătura, dar el n-are priză în masă, nu-l va asculta nimeni.

Lukács are priză în rândurile tineretului universitar, dar în altă parte nu este cunoscut şi nu-l ascultă nimeni.

Dar în aceştia n-au încredere. Cu toate că aceşti oameni nu sunt contrarevoluţionari, nu sunt reacţionari, ci sunt oameni cinstiţi care au concepţii socialiste. Au fost în contradicţie cu Rákosi, dar şi acolo au demonstrat că au

dreptate. Apoi şi-au asumat răspunderea, ceea ce alţii nu prea au vrut să facă.

Acest mic grup formează o putere mare, atunci când reprezintă o concepţie politică corectă.

Dar în schimb s-ar putea duce tratative cu ei, s-ar putea să fie puşi în situaţia să înţeleagă, şi dacă au înţeles şi se alătură lor... Astăzi partidul şi guvernul n-au o asemenea posibilitate, ca să obţină o asemenea forţă.

Sunt oameni astfel alcătuiţi ca să se alăture în mod deschis.

Dna N.: Da. Aceştia nu sunt cu două feţe, dacă se alătură, atunci şi lucrează cinstit.

Dl N.: Da, acest lucru ar trebui să se ştie. Dacă ei se alătură, atunci n-au altă posibilitate decât să susţină politica de astăzi a partidului.

Este o problemă nenorocită, că aici se pierd luni de zile, fără ca să se discute în acest sens cu aceşti oameni, iar acasă partidul luptă cu greutăţi, atunci când aici sunt aceşti oameni, cu ajutorul cărora ar putea să avanseze cu mult mai bine decât avansează astăzi.

Dacă omul ar putea să discute aceste probleme, atunci sunt sigur că s-ar putea ajunge la o înţelegere.

De exemplu acest Losonczy, eu îi cunosc concepţiile lui şi el ar înţelege. Dacă noi trei aici am ajunge la o concluzie, o înţelegere comună, care ar fi că astăzi sarcina principală este să ne alăturăm acestei conduceri şi să o ajutăm în politica ei, convingând şi poporul în legătură cu aceasta.

Sigur că am ajunge la înţelegere, iar atunci şi ceilalţi ar ajunge la această concluzie.

Aceasta este singura concluzie justă ce se poate trage din evenimentele petrecute. Dacă noi am discuta toate acestea, atunci sigur că şi ceilalţi ar fi de acord.

Francezii şi americanii nu vor să calmeze situaţia, nu vor ca evenimentele să se liniştească. Şi din acest punct de vedere reîntoarcerea noastră acasă ar aduce o calmare.

Chiar dacă eventuala reîntoarcere a noastră n-ar linişti în întregime lucrurile, deoarece nu se poate crede că

ei ar renunţa la ostilitatea lor, s-ar putea să se refere la noi, că, uitaţi, nu-i nimica cu ei, deoarece şi ei s-au încadrat.

Nu ştiu dacă este adevărat ceea ce am citit în ziar, că au arestat aceşti scriitori, pe Háy, Zelk şi pe ceilalţi.

Va trebui să facă proces şi dacă-i condamnă, nu ştiu în ce măsură va folosi la calmarea spiritelor.

Spiritele iarăşi vor fi agitate, iar o să înceapă nemulţumirile, şi se dă ocazie pentru atacuri internaţionale.

Nu este drept nici faptul ca Marosán să-i pună pe toţi scriitorii la acelaşi numitor comun, deoarece dacă aşa se pune problema, atunci aşa vor crede şi masele.

Aceasta nu este corect. Este o prostie să-i consideri pe Háy sau pe Zelk contrarevoluţionari.

Dna N.: Hai să mergem înăuntru.

Dl N.: Unde, în cameră?

Dna N.: Da.

Se aude zgomotul cum curge apa, după care e linişte.

*

februarie 1957 Nagy Imre P.V.3

Dl Nagy: Te mai doare capul?

Dna Nagy: Da.

Dl N.: Culcă-te puţin şi ia ceva medicamente (urmează linişte). Ar fi bine un pahar de vin seara. Apoi vorbeşte despre caloriile pe care le conţin diferitele feluri de mâncare.

Ar fi bine să avem bomboane şi lămâie.

Dna N.: De aceea ar fi bine să avem bani, ca să nu fiu nevoită să mă rog pentru fiecare bucată de săpun.

Dl N.: Da, într-adevăr omul se simte cu mult mai bine când poate să cumpere ce-i place.

Dna N.: Aşa mă doare spatele. Apoi vorbeşte mult despre bolile ei, după care se face linişte.

Dl N.: Eu mă duc să mă plimb puţin. Aş dori să vizitez oraşul. Discută despre probleme cotidiene, despre costul întreţinerii lor în România.

După o lungă tăcere, dl Nagy începe să vorbească.

Eu o să termin această scrisoare şi o s-o trimit. Deşi ca încheiere încă n-am iscălit-o, am scris până acolo, ca omul care după multă meditaţie, după multe frământări, după ce s-a gândit bine la aceste probleme, a ajuns la o concluzie.

Deci până aici am ajuns.

Eu am obiceiul să spun lucrurilor pe nume chiar şi atunci când toate aceasta, nu-i aşa, vor folosi contra mea, chiar dacă vor urma repercusiuni serioase. Şi atunci am susţinut punctul meu de vedere, cât am fost convins că-i necesar. Şi acum sunt convins despre ceea ce am scris în scrisoare. Ei îşi închipuie că părerea pe care ai avut-o poate să se năruie. Aş vrea să accentuez în mod deosebit aceasta, legat de o problemă pe care eu în scrisoare n-am amintit-o, deoarece simt că despre asta neapărat trebuie să scriu.

Este problema relaţiilor cu U.R.S.S. Cu Kállay când a fost aici, am discutat despre această problemă, şi lui Kállay i-am spus că eu niciodată n-am fost contra Uniunii Sovietice, nici nu sunt contra U.R.S.S., şi niciodată nu voi fi contra Uniunii Sovietice.

Eu acolo am luptat cu arma în mână pentru revoluţie, acolo am fost 20 de ani în partid, acolo am petrecut jumătate din activitatea mea de partid.

Ei nu pot să înţeleagă că eu în mod sincer sunt prietenul Uniunii Sovietice, dar cunosc şi poporul maghiar, precum şi ţara, cunosc amândouă ţările şi aş dori o asemenea prietenie care să fie sprijinită cu inima curată, în mod sincer, de ambele popoare. Şi nu o prietenie clădită pe nisip, o prietenie mincinoasă, pe care a propagat-o clica lui Rákosi. Ei au crezut că prin ploconiri, cu slugărnicie se manifestă prietenia faţă de U.R.S.S., dar prin acestea poporul maghiar a fost doar înjosit şi, nu-i aşa, astfel l-au opus Uniunii Sovietice.

Eu nu sunt pentru o asemenea prietenie şi acest lucru le-am spus şi lor. Aşa că despre toate acestea vreau să le scriu pe scurt. Că despre mine nu se poate presupune că eu aş fi fost împotriva Uniunii Sovietice. Nu. Eu am fost prietenul adevărat şi cinstit al U.R.S.S., mult mai adevărat

ca Rákosi şi toată banda lui la un loc, deoarece ei numai rău au făcut, numai au stricat, fără a contribui cu ceva la întărirea prieteniei, ceea ce au făcut ei n-a fost prietenie. Ba, din contra, în locul lui Dulles, au făcut propagandă antisovietică. Nu-i de-ajuns că „Europa Liberă” şi propaganda americană de teapa lui Dulles au făcut propagandă antisovietică, Rákosi cu clica lui le-au mai şi dat apă la moară.

Dulles ar fi putut să facă orice – să fluiere, să zbiere prin emisiunile de radio „Europa Liberă” ani de zile, dacă Rákosi n-ar fi făcut ceea ce a făcut...

Mai multe daune a adus clica lui Rákosi, în numele prieteniei maghiaro-sovietice, decât au făcut americanii prin propaganda lor antisovietică.

Aşa că să nu mi se spună mie toate acestea, le-am văzut şi le-am şi spus când m-am ridicat contra lui Rákosi. Tovarăşii sovietici, toţi la rând, pot să-şi aducă aminte.

În 1945, când am venit acasă, încă de atunci ar fi putut să observe că eu am avut dreptate şi că eu am exprimat atitudinea corespunzătoare prin ceea ce am spus.

În 1953 eram aproape la un pas ca să se ajungă tot aici. Şi atunci eu am avut dreptate. Până în luna martie 1955, de câte ori am fost în U.R.S.S., să zicem de cinci ori, cu delegaţi din partea partidului în această problemă, problema lui Rákosi, de fiecare dată, a fost la ordinea zilei, cu fiecare ocazie mi-am spus părerea, în mod foarte ferm şi deschis. Nu prea mi-au dat dreptate. Acum dacă îşi aduc aminte trebuie să recunoască că eu am avut dreptate.

În martie (1956) iarăşi, în mod foarte categoric m-am ridicat contra lui Rákosi şi împotriva întregii sale politici. Totodată şi împotriva tovarăşilor sovietici, fiindcă au luat apărarea lui Rákosi. Dar acum, dacă îşi mai aduc aminte, trebuie să recunoască că tot eu am avut dreptate.

Şi Suslov trebuie să recunoască că eu am avut atunci dreptate. Că eu am reprezentat prietenia ungaro-sovietică şi că politica mea a fost cea corespunzătoare.

În iulie am discutat cu tovarăşul Mikoian, când a fost acolo (la Budapesta) la şedinţă, când l-am schimbat pe

Rákosi. Am repetat că o să ne ducă spre catastrofă, că nu este bine, nu se poate merge cu Gerö şi aşa mai departe.

Am rostit aceste cuvinte: Rákosi nu a fost niciodată prietenul Uniunii Sovietice. Cu activitatea lui a produs mai multe pagube decât 20 de Dulles-i. Aceste cuvinte le-am spus lui Mikoian, că 20 de Dulles n-au făcut atâta rău Uniunii Sovietice cât a făcut Rákosi.

Acum poate să-şi amintească şi el. Am avut dreptate? Am avut.

Privind evenimentele din octombrie, atunci când există o stare de spirit foarte puternică împotriva U.R.S.S.-ului în toată ţara şi în întregul popor, tocmai atunci aduc pe capul nostru Armata Sovietică. Cu acestea nu am contribuit la înrăutăţirea situaţiei? Nu ei au făcut ca situaţia să devină catastrofală? Astfel au împins poporul maghiar în braţele contrarevoluţiei.

Eu şi atunci am apărat prietenia cu U.R.S.S. şi am căutat să o apăr şi atunci când am fost împotrivă ca trupele sovietice să se amestece, deoarece s-a văzut că, într-o astfel de atmosferă cum era acolo, dacă se mai amestecă şi ei, atunci strică totul şi aduc apa numai la moara contrarevoluţiei. Am avut dreptate.

Deci aşa arată prietenia mea faţă de Uniunea Sovietică.

Dacă ei vor să vadă limpede, în mod sincer, atunci şi trebuie să recunoască că eu sunt prietenul U.R.S.S. şi că eu reprezint prietenia sovieto-ungară.

Eu am spus, în mod cinstit, în Ungaria politica se poate face pe baza prieteniei sincere dintre poporul maghiar şi sovietic.

Dar aceasta să nu fie o prietenie clădită pe nisip, de fapt toată ţara să fie provocată contra U.R.S.S., nu, să nu se ducă o asemenea politică, ci într-adevăr ea să fie dusă pe baza egalităţii şi independenţei. Nu-i aşa?

Dar în cei 10 ani, numai asemenea dispoziţiuni s-au dat, care au făcut ca poporul maghiar să se ridice împotriva Uniunii Sovietice.

Aceasta mai vreau să le scriu lor.

Repet, nu sunt de acord cu o serie de probleme.

Şi acum, spun în mod deschis, nu sunt de acord cu ceea ce tovarăşii sovietici fac acum în Ungaria.

Nu este drept. Toate acestea n-ar trebui să le facă. Şi repet că eu într-adevăr vreau prietenia cu U.R.S.S., dar aceasta să fie o prietenie reală.

O să cer ca această scrisoare să fie trimisă şi în Ungaria. (Urmează linişte în cameră.)

M-am gândit de mai multe ori ca să scriu şi la ruşi, lui Hruşciov.

Dar atunci o să creadă – să recunoaştem – mai ştiu eu ce, că nu-s sincer, că-s ploconitor, că acum vreau să linguşesc.

Pentru că sunt unii care, în asemenea situaţii, imediat încep să se scuze.

Dar eu n-am de ce să mă scuz, eu m-am gândit că tot ce am discutat noi aici să le scriu lor, sigur, mai clar şi bine documentat.

Dna N.: Nu ştie omul ce o să fie, ce ar fi mai bine. (Urmează o linişte lungă, apoi se aude cum curge apa, iar dl Nagy vorbeşte despre spălatul rufelor).

Soseşte doctoriţa, care consultă pe d-na Nagy şi explică felul cum să folosească medicamentele, după care pleacă.

*

Tradus februarie 1957 P.V.3

Dl şi Dna Nagy discută.

Dl Nagy: Azi şi aşa o să-i spun, că nu numai pentru ca să pregătească apă caldă.

Dna Nagy: Lasă-l.

Dl Nagy: Nu. Eu o să-i spun. Ce înseamnă asta?! Ori să meargă la şeful lui şi să-i spună că nu mai vrea să servească şi atunci să plece.

Dl Nagy (vorbeşte despre diferite mâncăruri, după care se face linişte, apoi spune): Aşa văd că în jurul partidului nu merg treburile tocmai bine. Cum a vorbit şi Marosán. Că reacţiunea din nou încearcă să facă greutăţi, nu-i aşa, în legătură cu partidul. Nu ştiu despre ce poate fi

vorba, deoarece aceasta nu scrie, dar probabil s-au ivit acele probleme pe care le analizează în legătură cu partidul în ultimele perioade.

Aici văd că nu ştiu ce fel de comitet al tineretului universitar, a dat o comunicare. Şi acolo problema centrală este că partidul este puterea conducătoare a construirii socialismului.

În ziar am citit că după 23 februarie O.N.U. vrea să ia în discuţie din nou problema maghiară.

Este o problemă nemaipomenită, de 77 de ori se tot amână discuţia. Acest lucru frământă oamenii şi acasă.

Nici această problemă nu sunt în stare să o ducă la bun sfârşit.

Şi toate acestea pe pielea noastră.

Cu cât este gălăgia mai mare acolo afară (în Occident) este cu atât mai rău.

Şi în ţară se încordează situaţia, la fel şi situaţia internaţională.

(Dna Nagy citeşte un articol din ziar, după care o perioadă nu se aude nicio discuţie, apoi dl şi d-na Nagy discută despre probleme familiale.)

*

februarie 1957 Nagy Imre C. 465 P.V.3

Dl Nagy: Să vedem ce s-a adus pentru cină (se aude zgomotul farfuriilor).

Ai adus şi ziarele mele?

Domnul şi doamna se aşază la masă şi mănâncă şi între timp discută despre mâncare. Se plâng că încontinuu li se aduce numai carne de vită.

Apoi discută despre programul operei şi al teatrelor.

Dl Nagy (citeşte ziarul, o perioadă nu se aude nicio discuţie, apoi): Eu o să încerc să nu mai beau apă, observ că nu-mi face bine.

Dna Nagy: De ce? Obişnuieşti să bei mult?

Dl N.: Omul după mâncare bea apă. De altfel o să-i spun şi medicului.

Dna N.: Apa asta e proastă.

Dl N.: Sunt curios dacă o să ne mai dea *Pravda*. Îmi

convine să citesc, iau cunoştinţă despre evenimentele din U.R.S.S.

Dna N.: Nu-i interesant.

Dl N.: Totuşi mă interesează. Ar fi bine să ne dea şi ceva ziare franceze. Eu de atâtea ori am cerut, dar nu am să mai cer. Eu de atâtea ori am cerut, dar mai mult nu avem să sperăm de la nimeni. Dacă vor, o să ne dea. Eu nu le mai cer.

Medicului o să-i spun că mă doare, pentru că aceasta trebuie, dar numai atât.

Dna N.: Au spus încontinuu că după alegeri totul se va aranja.

Dl N.: Da. Alegerile s-au terminat de o lună şi totuşi nu s-a făcut nimic.

Acuma citesc în *Pravda* că comisia de validare (a O.N.U.) nu a recunoscut delegaţia maghiară. Aceasta înseamnă că nu recunosc guvernul maghiar.

Cu asemenea manevre încearcă să ţină treji oamenii, îndemnându-i să reziste, din moment ce nici ei nu au recunoscut guvernul.

În mod artificial caută să menţină nemulţumirile.

Acesta nu e lucru bun. Eu am crezut că acuma vor termina, dar aşa se vede, că nu. Totul merge în direcţia ca poporul să nu aibă încredere în guvernul din Ungaria, iar astfel situaţia să nu se desfăşoare în direcţia în care ar trebui.

De fapt acest lucru are repercusiuni şi asupra situaţiei noastre, care depinde de felul în care acasă se normalizează situaţia.

Eu şi din acest punct de vedere aş dori să fiu acasă, fiindcă şi prezenţa noastră ar folosi la ceva, pentru că s-ar convinge că suntem acasă.

Dar aşa ei spun că am fost luaţi şi cine ştie ce mai spun. Însă dacă am fi acasă, atunci aşa ceva nu pot spune. Atunci eu lucrez, predau la Academie sau lucrez altceva.

Deci s-ar putea scoate otrava, smulge rădăcina acestor probleme.

Aşa ar fi mai corect şi mai înţelept.

Volumul 15 (*1 martie 1957 – 15 aprilie 1957*)

Imre Nagy

1 mart. – 15 apr. 1957 Dosar nr. 40041 Post V.3

*

3 martie 1957 Nagy Imre P.V.3

Dl şi Dna Nagy joacă remy.

Dl N.: Na, eu deja sunt gata, 3 – 1 pentru mine, mai câştig unu şi atunci 4 – 1, totuşi e mai bun ca 4 – 2.

Amestecă pietrele şi continuă jocul.

Iar am pietre bune, te bat din nou.

Dna N.: O să vedem. Dar acum să întrerupem şi să citim ziarul.

Dl Nagy citeşte articolul în legătură cu noua componenţă a guvernului maghiar.

Dl N.: Aşadar ministrul Apărării Naţionale este Reven Géza, iar ministrul Culturii, Kállay Gyula.

Este interesant şi acest articol în legătură cu nota guvernului maghiar către guvernul S.U.A. privind pe ministrul plenipotenţiar al S.U.A. din Budapesta, care nu şi-a prezentat scrisorile de acreditare şi care a fost rechemat.

Dna N.: Ce vor iarăşi americanii?

Apoi amândoi continuă citirea ziarului. Nu se mai aude nicio discuţie în cameră.

*

martie 1957 Nagy Imre C. 586 P.V.3

Dl şi d-na Nagy discută despre probleme fără importanţă.

Dl Nagy numără câte medicamente a luat până în prezent.

Dl N.: Până poimâine la prânz, trebuie să iau toate medicamentele. Dna N.: Da.

Dl N.: Ziarul scrie că va fi frig, după care se va încălzi timpul. Dna N.: Peste trei săptămâni este prima zi de primăvară.

Dl N.: Nu mai sunt trei săptămâni, mai sunt două săptămâni până la prima zi de primăvară.

Mie îmi e frică că, aşa cum rezultă din ziare, în

martie ei vor încerca din nou... Când citeşti ziarele simţi. Pentru că se şi scrie că pentru martie aceştia se pregătesc din nou pentru ceva, aceste organizaţii contrarevoluţionare ilegale, fasciste.

Pentru că este clar că mai există, fiindcă scriu şi ziarele. Stau în ilegalitate şi se pregătesc subteran. Ar fi ceva nemaipomenit dacă acestora iar le-ar reuşi ceva.

Chiar dacă o să reuşească doar să provoace, şi aşa îi distrug într-o zi, dar mai bine să nu se întâmple nimic. Pentru că aşa ceva iar o să aibă un răsunet mare, mai ales din punct de vedere politic, fiindcă economic nu pot să strice prea multe, pentru că acum nu mai pot influenţa aşa de uşor muncitorii şi să meargă în diferite organizaţii, dar faptul că pot să provoace tulburări, acesta ar fi un lucru groaznic.

Şi Marosán a vorbit despre faptul că pentru 15 martie se pregătesc contrarevoluţionarii să încerce să organizeze ceva.

Am mai citit şi în alte ziare că pentru începutul lui martie se pregăteşte ceva.

Au fost arestaţi în multe locuri o serie de oameni. Au fost descoperite de asemenea organizaţii înarmate.

Deci toate acestea tare mă nelinişte sc. Pentru că ei nu se organizează de dragul organizării, ci pentru că pregătesc ceva, iar acest fapt este foarte grav. Pe mine 15 martie tare mă nelinişteşte, deoarece dacă iarăşi va fi ceva, vor fi tulburări pe ici pe colo, în toată ţara, aceasta iarăşi înseamnă nelinişte, întârzie consolidarea politică. Pentru aşa ceva se pregătesc şi cei din afară.

Şi simptomele vieţii internaţionale arată că la noi se pregăteşte ceva, de exemplu la O.N.U. cu delegaţia maghiară, apoi aceste campanii mari ce se duc împotriva Ungariei, deci tare mi-e frică că aici ceva se pregăteşte.

Şi toate acestea se întorc şi împotriva noastră, toate acestea îngreunează situaţia noastră, dar mai ales şi în primul rând îngreunează situaţia ţării şi ne ating şi pe noi. Pentru că cu totul altfel s-ar aborda această problemă (adică a grupului Nagy) dacă la noi în ţară ar fi linişte.

Eu am crezut că am ieşit la liman, că aşa ceva nu mai există, că oamenii de acum sunt lămuriţi, calmaţi, dar se pare că încă merge greu, aşa se pare.

Pentru că sunt multe simptome care denotă că în oameni aceste gânduri sunt încă treze.

Este interesant că încă şi în această hotărâre, cu toate că este o hotărâre de partid, încă şi acolo se mai aminteşte că contrarevoluţionarii susţin că influenţa lor asupra maselor este deplină.

Cum dracu' se poate aşa ceva?

Dar pe urmă se explică: că această afirmaţie pe departe nu reprezintă adevărul.

Eu totuşi şi astăzi spun şi susţin că atitudinea acestor oameni, care acum ne învinovăţesc pe noi, mult mai repede, cu mai multă uşurinţă ar putea rezolva problemele venind în întâmpinarea lor decât aşa, acţionând în mod rigid contra lor.

Bine, este luptă ideologică, este clar, nu-i aşa, trebuie luptat împotriva punctelor de vedere greşite şi aşa mai departe.

Dar dacă lupta se duce de cei care au reprezentat ţinta mişcării, aici, aşa cred, se greşeşte. Pentru că este clar că ei vor să se rezolve problemele lor. Şi nu doresc să solicite ajutorul acestora (al majorităţii).

Aceasta este greşeala.

Dna N.: Bine, dar ei nici nu ştiu cum sunt aceşti oameni acum.

Dl N.: Sigur că nu ştiu. Kállay a fost aici la 25 ianuarie, acum aproape o lună şi jumătate, era vorba că o să ne aducă la cunoştinţă poziţia partidului şi celelalte probleme… Dar de atunci absolut nimeni de pe lumea asta nici nasul nu a băgat aici, nimeni nu vorbeşte, nimeni nu vine şi este clar că nici nu o să vină nimeni aici. Nu-i aşa?

Dna N.: Da, sigur, pentru aşa ne consideră pe noi, ca pe nişte antisovietici, ceea ce nu suntem. Aşa ceva n-a fost, nu este şi nici nu va fi.

Dl N.: Aşa este.

Dna N.: Cum dracu' poate fi antisovietic cel care a

luptat acolo? Tu nu te-ai urcat în tren şi n-ai fugit aşa cum a făcut Rákosi, ci ai rămas acolo şi ai luptat.

Dl N.: Antisovietismul s-a manifestat în ceea ce a făcut Rákosi, aceasta a fost o politică antisovietică, cu toate lozincile ei exagerate. Mai mult, aceste lozinci, în mare măsură, au contribuit la crearea antipatiei.

Totuşi eu cu mare nelinişte privesc spre 15 martie, la ce va fi atunci. Îţi spun va fi o mare uşurare pentru mine dacă o să se desfăşoare totul în linişte, disciplină, deci dacă nu se va întâmpla nimic.

În tot cazul o să vedem.

Amândoi se apucă de citit. Nu se mai aud discuţii.

*

11 martie 1957 P.V.3

Familia Nagy serveşte masa, apoi discută despre timp.

Dl Nagy: Ce dată este astăzi?

Dna Nagy: 11 martie.

Dl Nagy: Da.

Urmează o pauză lungă. Nu se aude nicio discuţie.

Dna Nagy: Aşa de rău mă simt şi mi-e foame.

Dl Nagy: Dar bine dragă, nu trebuie să mănânci până când te vindeci puţin. Ar trebui să încerci o zi, două, să mănânci numai ceai cu pâine.

Dna Nagy: Ieri după-masă n-am mâncat nimic. O să încerc cu pâine prăjită.

Domnul şi doamna discută chestiuni familiale, despre boli etc. etc.

Dna Nagy: Nici ziare n-am citit azi. Să vedem dacă scrie ceva interesant.

Dl Nagy: Are ceva interesant?

Dna Nagy: Puţin (apoi citeşte tare un articol legat de guvernul maghiar, după care continuă să citească ziarul).

Nu se aude nicio discuţie o perioadă lungă.

Dl Nagy: Extraordinar. Rákosi are obrazul gros. Ce prostii fac şi americanii cu ştampilele lor pe scrisori. Faţă de „Europa Liberă”, emisiunea engleză de radio B.B.C. a vorbit frumos.

Da, „Vocea Americii” şi „Europa Liberă” sunt emisiuni tare murdare, transmit ticăloşii.

B.C. Însă n-a făcut aşa ceva.

Totuşi, în ziar acuză emisiunea B.B.C.-ului.

Continuă să citească ziarul.

*

Tradus 19.03.57 17 martie 1957 P.V.3

Dna Nagy discută cu Nagy Imre, căruia îi spune că sunt ţinuţi aici ca la închisoare. Jos la malul lacului au bătut gard de scânduri ca să nu se vadă cu Donáth.

Apoi soţii Nagy discută despre timpul de afară, bate vântul. Nagy îi explică soţiei din ce direcţie bate vântul.

După aceasta Nagy spune că se apucă de scris.

Nagy: Ai văzut articolul de ieri despre restauraţie. Despre Apró.

Dna Nagy: Am citit, dar e corect.

Nagy: Chiar de aceea... Este un lucru de râs. În felul acesta vor să facă din ei eroi? Acolo mi-a plâns în cameră în zilele de 2 – 3 noiembrie. Şi până la urmă i-am dat delegaţie din partea guvernului ca să plece în Cehoslovacia.

Dna Nagy: Vor să scoată ochii lumii.

Nagy: Şi pe Kiss. Şi Apró mi-a evocat comportarea lui. Eu i-am spus că nu sunt supărat pe el. Ştii, el a cerut ca să plece în Cehoslovacia sau în România. El mi-a spus să-l trimit cu o însărcinare. Cum situaţia economică era grea, i-am spus că va pleca să trateze cu ei pe aceste probleme. Şi l-am însărcinat din partea guvernului ca să plece. Am vorbit cu Halász care i-a făcut formele, eu am semnat şi i-am dat delegaţia. Apoi el a cerut să i se asigure securitatea până la graniţă. Am făcut-o şi pe asta. Aşa a fost.

Acum vine eroul, că el a vrut aşa şi pe dincolo. Şi lui Kiss i-am dat tot o asemenea delegaţie să plece în România. Şi acum face pe eroul. N-au spus niciun cuvânt cum să facem ca să fie bine. Au ţinut ca să plece din ţară cât mai repede, în loc să ajute în acele situaţii grele.

Şi Bebics m-a chemat la telefon în acel timp şi mi-a

spus că i s-a telefonat de la legaţia sovietică să plece în U.R.S.S. El mi-a cerut părerea. Eu i-am spus că nu pot să-i spun nimic, dar că, văzând această situaţie, ar fi bine să nu plece şi să rămână în ţară pentru a ajuta. Am discutat în mod tovărăşesc cu ei, şi prieteneşte. Mi-au spus greutăţile lor şi eu i-am ajutat. Şi acum fac pe eroii.

Dna Nagy: în ce zile au fost astea?

Nagy: Nu-mi amintesc zilele. Am avut atâtea pe cap, încât nu-mi amintesc zilele.

Şi Gerö şi Hegedűs au fugit. Eu după câteva zile am ştiut că ei şi-au împachetat şi au plecat. Au lăsat acolo totul grămadă şi au plecat. De ce nu au rămas şi să fi spus: „Haide să apărăm socialismul, să împiedicăm duşmanii, să oprim vărsările de sânge”. Ei n-au făcut asta, ci „haide să plecăm în U.R.S.S”. Asta n-a fost just. Hei, hei.

Dna Nagy: în loc să salveze socialismul.

Nagy: Da, desigur. Şi Kádár şi Műnnich au fugit. Műnnich, ministrul de Interne, a fugit şi ne-a lăsat în cele mai grele zile, în 31 octombrie, 1, 2 noiembrie. Şi au venit înapoi când s-a liniştit situaţia, şi atunci au venit „să salveze ţara”.

Astea sunt cazuri pe care lumea, poporul le cunoaşte. Acestea vor ieşi la iveală. Într-un fel va ieşi la iveală, chiar în faţa justiţiei. Uite şi articolul lui Révai, că poporul înarmat, aşa şi aşa, şi atunci primul lui gând a fost cum să fugă din ţară. Au fugit ca şobolanii. Niciodată niciunul nu s-a ridicat la şedinţă sau în faţa maselor ca să vorbească. Toţi s-au eschivat şi s-au refugiat. Ei susţin că ei atunci au organizat rezistenţa.

Dna Nagy: Rezistenţă înseamnă să mă ridic, şi nu să mă ascund. Şi cu Rákosi tot aşa au făcut, n-au avut curaj să se ridice contra lui. Au şuşotit între ei şi s-au ascuns.

Nagy: Da. Faptele o să-i demaşte. S-au refugiat, au fugit, s-au ascuns, n-au făcut nimic. Dar cel mai ruşinos lucru este laşitatea lor care a ieşit la iveală. Această laşitate s-a manifestat tocmai din partea conducătorilor. S-au volatilizat precum camforul şi au lăsat totul baltă.

Fiecare şi-a apărat propria piele şi nimănui nu i-a fost

gândul la apărarea socialismului. Au fost laşi. Toată conducerea a fugit. A fost o laşitate politică şi umană. Eu am rezolvat totul, am discutat cu toţi delegaţii muncitorilor etc. Ăştia au fost speriaţi, n-au făcut nimic, s-au învârtit şi n-au făcut nimic, nu m-au ajutat cu nimic. Gerö a fost o zdreanţă de spălat pe jos, se văicărea că ce va fi... Hegedűs tremura, soţia lui plângea şi tremura pe coridor.

Dna Nagy: Dacă ei au ştiut că este contrarevoluţie, de ce nu i s-au opus pe faţă. De ce n-au luptat?

Nagy: Tocmai asta este! Ei nu s-au gândit că trebuie să stai în faţă, că trebuie să iei arma în mână, dar nici n-au organizat muncitorii într-o forţă armată împotriva contrarevoluţionarilor.

Ei au sabotat acest lucru. Toţi, pe rând. Într-o şedinţă au fost pe rând contra. Chiar Apró a sabotat acest lucru.

Şi acum, desigur, toţi sunt eroi.

În restul zilei în casă s-au purtat discuţii lipsite de importanţă.

*

18 martie 1957 P.V.3

Domnul Nagy povesteşte soţiei despre copilăria lui, despre părinţi şi despre familie în general, despre prietenii lui din copilărie etc., după care scrie o scrisoare.

Nagy: Am să-l rog să transmită această scrisoare Ministerului Afacerilor Externe Maghiare. În scrisoare pun o serie de întrebări, doar ei cunosc tratatul şi condiţiile puse de acest tratat, după care înşir cerinţele: să ne asigure în problema locuinţei, lucrurile să ni le aducă aici, să ni se facă posibil să schimbăm bani. Tu ai s-o copiezi să ne rămână şi nouă un exemplar.

*

20 martie 1957 Nagy Imre P.V.3

Se aude zgomotul farfuriilor. Familia Nagy se află la masă şi mănâncă, discută despre mâncare, doamna se plânge că o doare stomacul.

Apoi se aude cum curge apă, după care citesc ziarul.

Urmează liniştea.

Dna Nagy: Pe cine vor să înfrângă? Pe ei sau pe cei

care sunt izolaţi vor să-i înfrângă?

Dl Nagy: Acestea sunt prostii. Locuinţa toată există, atunci această problemă trebuie rezolvată.

Dna Nagy: Dar m-am săturat de viaţă.

Dl Nagy: Bine, bine.

Dna Nagy: Dacă aş avea sfoară, m-aş fi spânzurat de mult.

Dl Nagy: Aceasta este o prostie, eu nu te înţeleg, dacă tu aşa vorbeşti, eu ce să fac? Vino aici! Să discutăm ce să fac eu. Atunci eu nu fac asta.

Dna Nagy: Să nu faci nimic. Să faci ceea ce ţi s-a cerut.

Dl Nagy: Atunci pentru ce dracu' să fac? Ce rost mai are?

Dna Nagy: De ce? Numai pentru mine faci?

Dl Nagy: Nu, nu numai pentru tine.

Dna Nagy: Şi atunci?

Dl Nagy: Atunci nimic n-are niciun rost şi am să arunc scrisoarea în foc. Nici nu înţeleg. Serios nu înţeleg. Scriu această scrisoare să rezolve cutare şi cutare, atunci pentru ce Dumnezeu să scriu.

Atunci nu-i altceva de făcut – pentru că pe mine oricum nu mă lasă, tu să te duci acasă.

Aceasta trebuie să facem, acesta este lucrul cel mai normal.

Şi acesta se poate scrie pe o jumătate de coală de hârtie, motivează omul cu câteva cuvinte pentru ce şi poftim, asta să rezolve.

Eu vreau să ştiu, de zile întregi eu lucrez, dar n-are niciun rost, eu nici nu mai scriu. Eu nu fac aceasta… din pasiune.

Dna Nagy: Dar nu pentru mine faci.

Dl Nagy: Nu numai pentru tine, dar aşa ceva trebuie să scriu, ceea ce doresc de la ei.

Ce vrei tu se poate scrie într-o jumătate de oră şi o să trimit încă astăzi. Dar eu acum nu mai ştiu ce să vreau.

N-are niciun rost să scriu despre ceea ce nu vrem. Mie să-mi spui ce să facem. Nu ştiu dacă cu acesta eşti sau

nu eşti de acord.

O perioadă nu se aude nicio discuţie, după care discută despre probleme fără importanţă.

Apoi după un timp:

Dl Nagy: Nu ştiam ce putea fi acolo sus (locuinţa din Budapesta), ştii, atunci când mi-a telefonat soţia lui Fazekas, eu i-am spus ca să strângă lucrurile, să le păstreze, că şi acolo paza a aruncat armele. Acolo trebuie să mai fie multe din lucrurile noastre. A rămas acolo locuinţa cu tot mobilierul.

Dna Nagy: Ar fi fost şi acolo destule forţe să ascundă armamentul, nu ar fi fost necesar să le arunce.

Dl Nagy: Au rezistat cât timp soţia lui Fazekas a rămas pe loc. Apoi a telefonat şi a cerut ajutoare să mai poată salva ceva din ceea ce a mai rămas. Ceilalţi toţi au fugit care unde a putut.

Vasăzică temperatura este 13°C.

Dna Nagy: Da.

Dl Nagy: Vrei să speli acum?

Dna Nagy: Numai aceste câteva batiste.

Discută despre treburi casnice, despre spălat, săpun etc.

Dl Nagy citeşte ziarul. Citeşte un articol care a apărut ca răspuns la articolul lui Révai.

Dl Nagy: Ei vor ca să-l reabiliteze pe Rákosi şi totul să se pună în spinarea noastră. Ancheta nu s-a făcut, dar atunci cum poate să spună renegat, trădător, contrarevoluţionar, revizionist? Cum dracu’ se poate?

Dna Nagy: Cine a scris articolul?

Dl Nagy: Molnár Géza. Probabil Révai în articol a cerut să fie reabilitat tot ce a fost.

Cât e ceasul? 18.30?

Dna Nagy: Da.

Dl Nagy: Este clar. Trebuie să iasă curat Rákosi. Dacă noi ne reîntoarcem, numai greşelile noastre vor fi arătate şi totul e în ordine. Ne scot contrarevoluţionari. În hotărârea din februarie, deja se observă şi mâna lui Rákosi, iar după puţin timp apare articolul lui Révai pe

aceeaşi platformă.
Cu noi nimic n-au clarificat. Fără noi au stabilit aceste aşa-zise acuzaţii. Deci lucrurile trebuie să fie verificate, lămurite.
Pe ce ton scriu şi vorbesc despre noi. Aşa nu se poate!
Articolul lui Révai n-ar fi fost voie să-l scoată aşa. Ar fi trebuit să trimită înapoi lui Révai, arătând că pentru cutare, cutare lucruri trebuie schimbat articolul.
Apoi discută despre probleme fără importanţă.
*
martie 1957 Nagy Imre P.V.3
Soţii Nagy discută despre lipsa cafelei negre. Discută în continuare despre mâncăruri.
Nagy: Situaţia noastră să fie analizată de către o comisie de examinare internaţională, formată din reprezentanţi ai partidelor comuniste şi muncitoreşti.
Eu nu pe mine mă apăr, nici pe ceilalţi. Să ne dea această posibilitate şi să se stabilească atunci situaţia reală. Faptele dovedesc că asta este o problemă internaţională. Probabil că dezbateri asupra evenimentelor din Ungaria nu s-au făcut.
Ciu-En-Lai a vorbit despre evenimentele din Ungaria, a vorbit de toate, le-a încurcat, a minţit, a vorbit despre agenţi ai imperialismului. El pe dracu' a văzut evenimentele. Ciu-En-Lai să rezolve chestiunile chineze, iar în chestiunile maghiare să nu se amestece dacă nu le cunoaşte. Deci poziţia lui nu se poate accepta. Se vede că n-o acceptă comuniştii maghiari.
Despre clica lui Rákosi-Gerő o vorbă nu spun – să înveţe din greşelile acestora. Toate sunt împotriva mea şi vorbesc despre clica Nagy Imre-Losonezy. În loc să vorbească în articolele din ziar despre clica Rákosi-Gerő, vorbesc despre clica Nagy-Losonezy.
Comuniştii maghiari cunosc mai bine situaţia decât Ciu-En-Lai, care a fost la o depărtare de 12.000 km. Părerile unor ţări vecine nu le iau în seamă (se referă la Iugoslavia), dar părerile lui Ciu-En-Lai le iau în seamă.

Kardelj a recunoscut situaţia Ungariei, însă n-a fost luat în seamă, iugoslavii greşesc. Părerile iugoslavilor pentru ei înseamnă amestec în treburile Ungariei.

Cine înţelege socialismul, ştie asta: nu este ceva marxist-leninist, asta este o ponegrire, o sfidare a „concepţiei mele”. Şi acest lucru îl fac mereu.

Că a existat un amestec imperialist şi pentru a dovedi acest lucru vorbesc de toate şi orice.

S-au spus multe care să dovedească amestecul imperialiştilor şi aceasta a fost luată de bună. Asta ei numesc concepţie.

Au venit cu contrarevoluţia şi apoi „astea sunt faptele, ăsta este adevărul”, ele dovedesc că a fost o contrarevoluţie. Asta e concepţia lor. Să se precizeze faptele, să se dovedească şi apoi să vedem ce va ieşi din asta, vom vedea dacă a fost contrarevoluţie sau n-a fost şi cine este răspunzător. Nu numai să spună „a fost contrarevoluţie, grupul Nagy Imre-Losonezy contrarevoluţionari, răspunderea o poartă ei”. Restul nu-i mai interesează, nu mai e nimic important.

Şi josnicia este că majoritatea conducătorilor partidului au metode care de acum se cunosc, metode cu care au dus la pieire mulţi comunişti. Acum tot cu asemenea metode vin. Asta nu este decât o fracţiune care a acaparat puterea şi care caută ca să distrugă pe acei comunişti ce au luptat împotriva catastrofei lui Rákosi-Gerő. Ei nu fac altceva decât să restaureze regimul lui Rákosi. Se scriu articole şi comuniştii se împotrivesc restaurării regimului lui Rákosi. Şi tot ei se miră „ce Dumnezeu este cu partidul maghiar”! Din această cauză cer eu să fie examinată situaţia de către o comisie internaţională, formată din partidele comuniste şi muncitoreşti.

Şi tovarăşii români trebuie să vadă că în problema maghiară ceva nu este în regulă, că aici sunt lucruri grave.

Şi Révai ideologul, îl cunosc românii, cehoslovacii. La Moscova, Molotov a spus tăios la un moment dat că Révai n-are nimic cu marxism-leninismul, că este un antileninist,

antimarxist. Mare ideolog s-a exprimat despre mine. Eu aş scrie un articol despre activitatea clicii Rákosi-Gerő şi răspunderea pe care o poartă. Aş scrie cum aceştia au compromis partidul, l-au compromis într-atât încât au măturat partidul, l-au măturat membrii de partid.

În restul zilei în casă s-au purtat discuţii lipsite de importanţă.

*

martie 1957 P.V.3

Dl Nagy: în legătură cu mine să observe faptele, să le verifice, să verifice realitatea şi numai după aceea, dacă într-adevăr suntem vinovaţi, să ne spună că suntem renegaţi, trădători sau orice.

Eu la vârsta de 22 de ani, în anii 1917 – 1918 – 1919, am fost în Siberia în Garda Roşie, am luat parte la o serie de lupte contra „albilor”, am lucrat acolo în ilegalitate pentru revoluţia rusă. Rákosi de acolo a fugit.

Dna Nagy: Unde a fost ceva greu, pe tine te-au trimis.

Dl Nagy: Da. Apoi după victoria lui împotriva Cehoslovaciei, eu am scris un articol mare în *Glasul Nou* (*Új hang*), poftim, să-l caute. Cine a fost acela dintre unguri care a scris un asemenea articol cum am scris eu? N-a fost nimeni. Atunci eu am scris împotriva fascismului maghiar şi am apărat democraţia cehoslovacă, deci eu am luat atitudine contra burgheziei maghiare, contra burgheziei proprii.

Cine a mai făcut aşa ceva? Aceasta a fost în al doilea război mondial. În primul război mondial am luptat cu arma în mână.

Eu totdeauna am luat poziţie faţă de şovinismul internaţional.

Urmează o perioadă lungă de pauză, nu se aude nicio discuţie.

Se aude zgomotul farfuriilor, doamna şi domnul Nagy se aşază la masă şi mănâncă, fără să discute ceva.

Dl Nagy: Ar trebui să scriem o scrisoare lui Walter.

Dna Nagy: Da.

Apoi discută despre timpul de afară.
Dl Nagy: Eu azi după-masă am vrut să mă duc la plimbare.
Dna Nagy: Eu am crezut că te-ai dus, dar tu te-ai culcat.
Apoi discută despre mâncarea de prânz că a fost bine pregătită.
*
aprilie 1957 Strict secret
BULETIN
asupra lui Nagy Imre şi soţia pe perioada 15 – 31 martie 1957
Din materialele de la T.O. rezultă că Nagy Imre, discutând în ziua de 17 martie a.c. cu soţia sa despre fosta şi actuala conducere a R.P. Ungare, apreciază că o parte dintre ei au dat dovadă de laşitate, iar acuma vor să facă pe eroii. Astfel spune:
„Acolo mi s-a plâns în cameră în zilele de 2 – 3 noiembrie. Şi până la urmă i-am dat delegaţie din partea guvernului ca să plece în Cehoslovacia. Ştie el (Apró), mi-a cerut să plece în Cehoslovacia sau România. El mi-a spus să-l trimit cu o însărcinare. Cum situaţia economică era grea, i-am spus că va pleca să trateze pe această cale. Şi l-am însărcinat din partea guvernului să plece. Am vorbit cu Halász ca să-i facă formele, eu am semnat şi i-am dat delegaţie. Apoi el a cerut să i se asigure securitatea până la graniţă. Am făcut-o şi pe asta.
Acum vine eroul, că el a vrut aşa şi pe dincolo. Şi lui Kiss i-am dat tot o asemenea delegaţie să plece în România. Şi acum fac toţi pe eroii.
Şi Bebics m-a chemat la telefon pe vremea aceea şi mi-a spus că i s-a telefonat de la legaţia sovietică să plece în U.R.S.S. El mi-a cerut părerea. Eu i-am spus că nu-i pot spune nimic, dar având în vedere această situaţie, ar fi bine să nu plece şi să rămână în ţară şi să ajute.
La fel Gerö şi Hegedűs au fugit. Eu după câteva zile am aflat că ei şi-au împachetat şi au plecat. Au lăsat totul baltă şi au plecat. De ce nu au rămas şi să fi spus: «Haide

să apărăm socialismul, să stăm în calea duşmanilor, să oprim vărsările de sânge». Ei n-au făcut asta, ci «hai să plecăm în U.R.S.S.

Da, desigur, şi Kádár şi Műnnich au fugit, Műnnich, ministrul de Interne, a fugit şi ne-a lăsat în cele mai grele zile, în 31 octombrie, 1, 2 noiembrie. Şi s-au întors când s-a liniştit situaţia, atunci au venit «ca să salveze ţara».

Uite acum şi articolul lui Révai, că poporul înarmat aşa şi aşa, dar atunci primul lui gând a fost cum să fugă din ţară. Au fugit ca şobolanii. Niciodată niciunul nu s-a ridicat la vreo şedinţă sau în faţa maselor ca să vorbească”.

În continuare Nagy scoate în evidenţă laşitatea celor despre care a vorbit şi eroismul lui, că a rezolvat totul şi că a discutat cu delegaţii muncitorilor etc.

La 20 martie a.c. Într-o discuţie cu soţia, Nagy comentează un articol din ziar ca răspuns la articolul lui Révai. Se spune: „Ei vor ca greşelile să fie şterse – Rákosi să fie reabilitat şi totul să se pună în spinarea noastră.

Ancheta nu s-a făcut, dar atunci cum poate să spună renegat, trădător, contrarevoluţionar, revizionist. Cum dracu' se poate”. Dna Nagy întreabă cine a scris articolul, la care dl Nagy spune că Molnár Géza. „Probabil Révai în articol a cerut să fie reabilitat tot ce a fost.

Este clar. Să iasă curat Rákosi. Dacă noi ne reîntoarcem, numai greşelile noastre trebuie arătate şi totul este în ordine. Ne scoate contrarevoluţionari. În hotărârea din februarie deja se observă şi mâna lui Rákosi, iar după puţin timp apare articolul lui Révai scris de pe aceeaşi platformă. Cu noi nimic n-au lămurit. Fără noi au stabilit vasăzică aceste acuzaţii. Deci lucrurile trebuie să fie verificate, clarificate”.

În ziua de 21 martie, discutând cu soţia, Nagy Imre afirmă că va cere rezolvarea situaţiei lor de către o comisie de examinare internaţională formată din reprezentanţi ai partidelor comuniste şi muncitoreşti. Apoi despre tovarăşul Ciu En L-ai privind evenimentele din Ungaria arată că: „Ciu En L-ai a vorbit despre evenimentele din Ungaria, a

vorbit de toate, le-a încurcat, a minţit, a vorbit despre agenţi ai imperialismului. Pe dracu’ a înţeles el evenimentele. Ciu En L-ai să rezolve chestiunile chineze, iar în problemele maghiare să nu se amestece dacă nu le cunoaşte. Deci poziţia lui nu se poate accepta. Se pare că n-o acceptă comuniştii maghiari.

Despre clica Rákosi-Gerő o vorbă nu spun – că să înveţe din greşelile acestora.

Toate sunt împotriva mea şi vorbesc despre clica Nagy Imre-Losonezy. În loc să vorbească în articolele de ziare despre clica Rákosi-Gerő, vorbesc despre clica Nagy-Losonezy.

Comuniştii maghiari cunosc mai bine situaţia decât Ciu En Lai, care a fost la depărtare de 12.000 km. Părerile unor ţări vecine nu le iau în seamă (se referă la Iugoslavia), dar părerile lui Ciu En L-ai le iau în seamă. Kardelj a recunoscut situaţia Ungariei, însă n-a fost luat în seamă – iugoslavii greşesc! Părerile Iugoslaviei pentru ei sunt un amestec în treburile interne ale Ungariei. Cine înţelege ceva din socialismul acesta nu este marxist-leninist, asta este o ponegrire, o sfidare a «concepţiei mele» şi acest lucru îl fac mereu”.

În continuare Nagy arată că actualul guvern este o fracţiune care a acaparat puterea şi care caută să distrugă comuniştii ce au luptat împotriva catastrofei Rákosi-Gerő, apoi arată că: „Şi tovarăşii români trebuie să observe că în problema maghiară ceva nu este în ordine, că la mijloc sunt lucruri complicate. Şi pe Révai ideologul îl cunosc românii, cehoslovacii. La Moscova a spus despre el Molotov tăios la un moment dat că Révai n-are nimic cu marxism-leninismul, că este un antileninist-antimarxist”.

În rest, soţii Nagy discută despre calitatea necorespunzătoare a alimentelor pe care le primesc, despre insuficienţa alimentelor şi despre dorinţa lor ca ea să poată pleca acasă.

Din rapoartele tov. Lucian Tony nu rezultă nimic deosebit în afară de faptul că în zilele de 16, 17, 18, 19 şi 20 martie a găsit în sală urme de hârtie arsă.

De asemenea în zilele de 24 şi 25 martie, Nagy împreună cu soţia au întocmit o listă de obiecte de îmbrăcăminte de vară pe care cer să li se permită să fie aduse din R.P. Ungaria.

*

Tradus 9.04.57 06 aprilie 1957 P.V.3

Familia Nagy se aşază la masă şi mănâncă.

Nu se aud discuţii, numai zgomotul farfuriilor, apoi schimbă câteva cuvinte despre mâncare, apă.

După o perioadă de linişte urmează:

Dna Nagy: Eu nu pot să-i înţeleg nici pe tovarăşii sovietici. Şi ei trebuie să observe că aici trebuie să fie ceva la mijloc.

Dl Nagy: Probabil că ştiu şi ei totul, însă acuma totul se pune în spinarea mea.

Dna Nagy: Tu nu eşti bun pentru ei, deoarece nu eşti evreu. Dacă ai fi fost evreu, atunci nu s-ar fi întâmplat nimic.

Dl Nagy: Cineva trebuie să stea acolo şi să execute. Nu-i aşa? Şi când terenul de lupte politice a ajuns în Parlament, cu o serie de partide fasciste etc. Şi chiar şi cu coaliţia trebuia dusă lupta, atunci trebuia să stau în fruntea Parlamentului.

La fel şi atunci când pentru politica economică a lui Gerö erau necesare fonduri, atunci din nou eu am fost nevoit să stau în fruntea împrumuturilor.

În iunie 1953, când ţara a fost dusă la marginea prăpastiei, atunci, din nou, eu trebuia să ţin piept.

Acuma când ei au declanşat luptele armate, din nou eu am fost nevoit să fiu acolo şi încontinuu pe mine mă trag la răspundere.

Totdeauna pe mine mă scot principalul vinovat.

În continuare discută probleme fără importanţă.

Dl Nagy discută cu femeia de serviciu, după care femeia de serviciu pleacă.

Dl Nagy: Ceea ce am făcut eu n-a fost naţionalism. Eu am lucrat în spiritul internaţionalismului proletar.

Apoi discută despre mâncare.

*

aprilie 1957 P.V.3

Domnul şi doamna Nagy vorbesc probleme lipsite de importanţă despre alimentarea lor şi despre medicamentele pe care le iau, iar după aceea despre unele probleme de literatură şi artă.

După o tăcere de un oarecare timp, vorbesc despre probleme casnice, după care din nou urmează o tăcere îndelungată.

Peste un timp oarecare intră în cameră o femeie, cu care familia Nagy vorbeşte în limba germană, discutându-se asupra mâncării pe care au primit-o.

Apoi familia Nagy ia masa.

Peste un timp oarecare vine un tovarăş care comunică în limba maghiară domnului Nagy să împacheteze.

La acestea, dl Nagy cere documente de la tov., că pe ce bază îl reţine preventiv şi i se efectuează percheziţia domiciliară, la care tov. Îi răspunde că i se va arăta pe teritoriul R.P. Ungare, deoarece aici, pe teritoriul R.P.R., nu poate face acest lucru.

În urma acestui răspuns, domnul Nagy declară că, fără a vedea documentele respective, nu se supune solicitărilor tovarăşului.

În urma acestora, tovarăşul caută să-l lămurească pe dl Nagy că el este de la Ministerul de Interne al Ungariei şi pe baza hotărârii guvernului R.P.U. îl reţine preventiv şi îi face percheziţia la domiciliu. Însă domnul Nagy protestează, spunând că acest procedeu contravine uzanţelor internaţionale ale dreptului de azil şi ale ospitalităţii oferite de guvernul român, împotriva căruia el (dl Nagy) la timpul şi locul oportun o să şi protesteze în mod public.

După acestea se trece la efectuarea percheziţiei la domiciliu, timp în care dl Nagy începe să împacheteze, după care nu se aude decât zgomotul produs de percheziţie, d-na Nagy spunând că ea însăşi vrea să împacheteze lucrurile ei.

*

aprilie 1957 Ex. nr. 1 Strict secret

BULETIN

asupra lui Nagy Imre şi soţia pe perioada 1-10 aprilie 1957

Din materialele de la „T” rezultă următoarele:

În ziua de 4 aprilie 1957, Nagy Imre discutând cu soţia a afirmat următoarele:

„Ziare primim foarte neregulat. Ultimul număr l-am primit joia trecută. Mai bine să ni se spună că nu ne dau. Am dat bani să ne cumpere unele lucruri. A trecut o săptămână şi tot nu s-a făcut încă nimic. Nu ne-au cumpărat încă cafea, ciorapi, coniac. Dacă vor să ne dea unele haine străine nu le primim, absolut nu le vom primi. Cerem lucrurile noastre, sigur, dar ce Dumnezeu, am avut noi haine. Unde sunt? Le-au furat tovarăşii? Sau au dat altora obiectele noastre. Se poate întâmpla foarte uşor. Ce banditism!”

În discuţiile purtate în ziua de 6 aprilie, soţia lui Nagy Imre a afirmat faţă de el următoarele: „Eu nu-i pot înţelege nici pe tovarăşii sovietici. Şi ei trebuie să vadă că aici se întâmplă ceva”.

Dl Nagy răspunde: „Probabil că ştiu şi ei totul, însă acuma totul se pune în sarcina mea”.

Dna Nagy continuă: „Tu nu eşti bun pentru ei, pentru că nu eşti evreu. Dacă ai fi fost evreu, atunci nu s-ar fi întâmplat nimic”.

Dl Nagy: „Cineva trebuia să stea acolo şi să execute. Nu-i aşa? Şi când terenul de lupte politice a ajuns în Parlament cu o serie de partide fasciste etc. Şi chiar şi cu coaliţia, trebuia să stau în fruntea Parlamentului. La fel şi atunci când pentru politica economică a lui Gerö erau necesare fonduri, atunci din nou eu am fost nevoit să stau în fruntea împrumuturilor. În iunie 1953, când ţara a ajuns aproape la marginea prăpastiei, atunci din nou eu trebuia să ţin piept. Acum când din cauza lor au izbucnit luptele armate, din nou, tot eu am fost nevoit să fiu acolo. Fără încetare pe mine mă trag la răspundere.

Totdeauna pe mine mă scot principalul vinovat”.

În ziua de 10 aprilie a.c., discutând despre situaţia din Ungaria, dl Nagy Imre spune:

„Cu 15 – 20% a scăzut nivelul de trai al muncitorilor în loc să se ridice. Acesta e socialism? Numai socialism nu este. Apoi dictatura aceea ce s-a îndreptat împotriva poporului! Acela a fost socialism? Unde a fost dictatura proletariatului? Toţi grofii au fost liberi! în închisori au stat muncitorii. Aceasta nu este dictatura proletariatului. La sate abia sunt câţiva ţărani care să nu fi fost sancţionaţi cu ceva.

Ciu En L-ai vine aici de la o distanţă de mii de kilometri şi face constatări fără ca să fi avut cel puţin habar ce s-a întâmplat în Ungaria. El să nu facă constatări. Întâi să fie atât de modest să facă cunoştinţă cu situaţia şi numai după aceea să facă constatări.

Apoi vezi românii. Dar românii nu trebuie să ştie doar ceea ce a declarat Hruşciov sau Ciu En Lai, ei au experienţa lor proprie. Ei ştiu concret ce s-a întâmplat. Însă ei părerea lor personală o ţin pentru ei şi primesc ce spun alţii, chinezii sau ruşii.

Aceasta nu este o metodă admisibilă. Ar trebui să gândească cu capul lor. Căci dacă gândesc cu capul lor, iar evenimentele le iau aşa cum s-au desfăşurat ele şi nu încearcă să le modifice, atunci vor vedea şi ei că nu s-a petrecut în Ungaria ceea ce se spune acum.

Acum toţi încearcă să spună că în Ungaria a fost contrarevoluţie. Dar această afirmaţie trebuie dovedită. Sunt nişte laşi. N-au părere personală. Totul merge aşa cum a mers şi în trecut. Dacă la Beijing sau la Moscova chinezii sau ruşii spun ceva, trebuie să se întâmple întocmai aşa şi atunci când ceilalţi sunt convinşi că nu este aşa sau nu este bine ceea ce se face. Iar îşi face loc slugărnicia, laşitatea, minciuna etc. în loc de obiectivitate.

Dar nu înţeleg de ce ţările socialiste nu pot să se susţină din punct de vedere economic singure. De ce trebuie încontinuu U.R.S.S.-ul să le ajute? Aceasta e o povară uriaşă şi pentru ei. Refacerea Coreei, U.R.S.S.-ul

trebuie să o facă. Industrializarea Chinei, U.R.S.S.-ul trebuie să o facă, pe noi ei trebuie să ne ajute. Cu cât ar putea şi ei să se întărească dacă n-ar fi obligaţi să ne ajute pe noi şi celelalte ţări socialiste? Acesta este un lucru nemaipomenit. De ce nicio ţară socialistă nu poate să stea pe picioarele ei? De ce trebuie să ne bizuim pe economia U.R.S.S.-ului?!!”

Din rapoartele tov. Lucian Tony rezultă că soţii Nagy sunt foarte supăraţi că nu primesc la timp ziarele şi cele cerute de ei, ca băutură, cafea etc., manifestându-şi nemulţumirea faţă de tovarăşii de la C.C. al P.M.R.

Comunicările ambasadorului iugoslav

Comunicările ambasadorului iugoslav (text prescurtat)

Predarea unei declaraţii scrise că Nagy Imre recunoaşte noul guvern şi are încredere în componenţa sa, că ultimele sale fapte şi acţiuni le-a făcut sub presiunea cercurilor reacţionare existente în guvern, la 5 noiembrie 1956.

Răspunsul lui Nagy Imre la comunicarea de mai sus

Mulţumesc tov. conducători iugoslavi pentru dreptul de azil oferit atât mie, tovarăşilor mei, cât şi familiilor noastre. Declar în numele meu şi al tovarăşilor mei că pe teritoriul Iugoslaviei vom respecta cu stricteţe normele internaţionale ale dreptului de azil.

Prin faptul că tov. conducători iugoslavi nu condiţionează acordarea dreptului de azil de declaraţia mea de demisie – propusă de ei –, conform lămuririlor ce mi-a dat tov. ambasador, rog a se face posibil ca să pot pleca cât mai urgent în Iugoslavia împreună cu tovarăşii mei şi familiile noastre. Asigur pe tovarăşii conducători iugoslavi că, în privinţa declaraţiei cerute, o să iau în considerare cu cea mai mare atenţie argumentele tovarăşilor iugoslavi.

Comunicările ambasadorului iugoslav

Atunci, când tovarăşii iugoslavi, la iniţiativa tov. Szántó, au căzut de acord ca să acorde drept de azil tovarăşului Nagy şi celorlalţi, nu au condiţionat acest lucru

şi nici acum nu-l condiţionează de vreo declaraţie.

Atunci când au ridicat problema declaraţiei, care ar constitui sprijinul guvernului Kádár, tov. iugoslavi au considerat că în acest moment declaraţia ar fi utilă, căci astfel evoluţia evenimentelor din Ungaria ar fi mai pozitivă şi mai puţin dureroasă şi ar mări prestigiul personal al tov. Nagy dacă s-ar delimita de reacţiune. Dacă dl intenţionează să facă declaraţie, atunci este necesar să o facă în Ungaria, şi anume acuma imediat, deoarece în Iugoslavia n-ar avea utilitate şi nici nu va fi posibilă.

Tovarăşii iugoslavi nu sub presiunea ruşilor au sugerat această declaraţie, ci a fost un rezultat al analizei lor, despre care nu au informat pe ruşi. Tovarăşii iugoslavi repetă că acordarea dreptului de azil nu are nicio legătură cu propunerea lor ca tov. Nagy să facă o declaraţie. Tovarăşii iugoslavi lucrează acum concret la asigurarea călătoriei Dvs. în Iugoslavia. La 5 noiembrie 1956.

Declaraţia lui Nagy Imre

Guvernul naţional maghiar a preluat conducerea ţării într-o perioadă istorică, când nemulţumirea poporului a izbucnit cu o forţă elementară împotriva regimului Rákosi, care a desconsiderat ideile de bază ale democraţiei, ale socialismului, ale independenţei naţionale. Guvernul naţional, în toată activitatea sa, s-a condus după următoarele idei democratice şi socialiste, având următoarele scopuri:

Păstrarea şi consolidarea marilor cuceriri istorice democratice şi socialiste ale celor 12 ani (reforma agrară, naţionalizările, cuceriri socialiste etc.), asigurarea pretenţiei naţionale legitime a poporului nostru pentru o Ungarie independentă şi suverană, pe baza acestor principii de pace şi prietenie cu toate ţările lumii, îndeosebi cu Uniunea Sovietică şi cu ţările de democraţie populară învecinate.

Organele vechi de partid şi de stat care s-au opus acestor principii, au fost în parte atrase, în parte măturate de către mişcarea populară.

Guvernul naţional s-a străduit ca să se sprijine pe

acele forţe democratice şi socialiste, care reprezintă, apără şi doresc să dezvolte cuceririle democratice şi socialiste ale ultimilor 12 ani.

Toate acestea au fost exprimate în declaraţiile guvernului. Pe lângă creşterea forţelor naţionale democratice şi socialiste, au apărut – exploatând greutăţile situaţiei – asemenea forţe reacţionare şi contrarevoluţionare care au atentat la cuceririle noastre şi care în ultimă instanţă au vrut să ne impună drumul restaurării capitalismului şi drumul opoziţiei faţă de ţările socialiste.

Declar că eu şi Guvernul Naţional de la începutul formării sale ne-am împotrivit cu tărie şi am luptat împotriva tuturor tendinţelor reacţionare şi contrarevoluţionare şi împotriva amestecului reacţiunii internaţionale.

Am convingerea că numai prin realizarea ideilor şi ţelurilor de mai sus, prin luptă dârză şi consecventă împotriva forţelor reacţionare şi contrarevoluţionare, prin victoria forţelor democrate socialiste se poate asigura bunăstarea şi viitorul socialist al poporului nostru.

În mod deosebit este îngreunată situaţia guvernului meu de a realiza scopurile sale de faptul că anumite cercuri conducătoare maghiare au cerut intervenţia trupelor sovietice, la care muncitorii au răspuns cu grevă generală, viaţa a fost paralizată şi luptele armate au luat proporţii mari.

Simt nevoia să declar încă o dată – în calitate de şef al guvernului – că în situaţia aceasta critică a ţării am fost condus de conştiinţa şi convingerea comunistă, de dragostea şi credinţa faţă de patria mea şi poporul meu, care timp de 40 de ani au impregnat toată activitatea mea şi de la care nu m-a abătut nimic nici în trecut şi nu mă va putea abate nici în viitor.

Comunicarea ambasadorului iugoslav (*text prescurtat*)

Evenimentele se desfăşoară cu foarte mare repeziciune, de aceea declaraţia a întârziat. Nu

corespunde situaţiei, ci mai mult ar îngreuna tratativele începute la Moscova cu scopul de a vă face posibilă plecarea în Iugoslavia.

Note în legătură cu poziţia Comitetului Executiv refugiat la Ambasada Iugoslavă

Comitetul Executiv, bazându-se pe unele indicii, consideră că poate să ajungă în situaţia ca partea sovietică să dorească să întreprindă tratative direct sau prin intermediari în legătură cu desfăşurarea evenimentelor. Ca urmare, considerăm necesar ca pentru începerea unor eventuale tratative să ne precizăm următoarele condiţii:

Considerăm absolut necesar ca toate unităţile militare sovietice care au intrat în ţară la chemarea Guvernului Hegedűs, mai târziu Kádár, să părăsească imediat capitala şi întreg teritoriul ţării. În ţară trupele sovietice vor putea staţiona numai în acel număr şi în acele locuri în care au staţionat înainte de 23 octombrie.

Imediat după aceasta trebuie începute şi terminate în scurt timp tratativele între Ungaria şi celelalte ţări participante la Tratatul de la Varşovia, privind retragerea imediată şi completă a armatei sovietice de pe întreg teritoriul ţării.

La baza politicii externe a Republicii Populare Ungare stau principii care au fost definite prin declaraţiile de la Bandung şi Belgrad. Fără nicio modificare trebuie să menţinem declaraţia privind neutralitatea noastră. Ne străduim ca, pe lângă cele patru mari puteri, neutralitatea ţării noastre să fie garantată şi de Iugoslavia şi Polonia. Trebuie să avem grijă ca neutralitatea ţării să nu se transforme în niciun fel de instrument în mâinile imperialiştilor.

Puterea guvernamentală centrală a Republicii Populare Ungare, în primul rând, să se sprijine pe consiliile muncitoreşti, precum şi pe acele organe care au fost înfiinţate în săptămânile trecute de către ţărănime, intelectualitate şi alte categorii sociale. Guvernul să-şi însuşească şi să înfăptuiască revendicările consiliilor muncitoreşti.

Este nevoie de o guvernare care nu reprezintă conducerea unui singur partid, ci care recunoaşte cuceririle democrate şi socialiste şi se întemeiază pe baza unităţii partidelor democratice.

Este necesară alianţa puterii progresiste largi naţionale, front unic democratic şi socialist, care înglobează partidele democratice, consiliile muncitoreşti, precum şi acele organe progresiste cu spirit revoluţionar care se situează pe poziţiile apărării cuceririlor socialiste, ale asigurării independenţei naţionale şi egalităţii în drepturi.

Guvernul, în spiritul drepturilor constituţionale – ca şi în trecut Frontul Patriotic Popular –, ar fi conducătorul acestui front unic.

Sarcina principală a Frontului unic naţional ar fi consolidarea economică şi politică. Atâta timp cât aceste scopuri nu ar fi înfăptuite, să fie trecute pe planul doi toate acele forţe care ar putea împiedica organizarea partidelor şi ar putea amâna alegerile.

Pentru restabilirea economică a ţării este nevoie urgentă de un însemnat împrumut extern. Acest împrumut, dacă ar veni, fie din Răsărit, fie din Apus, să nu fie legat de niciun fel de condiţii politice.

Neîntârziat trebuie reinstaurată în ţară legalitatea justiţiei. Nimeni nu poate fi tras la răspundere pentru participarea la rebeliune. Trebuie pus capăt samavolniciei, arestărilor şi terorii reacţionare. Trebuie puşi în libertate toţi arestaţii politici. Organele sovietice să pună în libertate pe trimişii guvernamentali Maléter şi pe Kopács Sándor, membru în Comitetul Executiv al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar.

Pe aceste baze trebuie înfăptuită democraţia internă a ţării.

Stăm pe poziţia declaraţiei-program a Partidului Muncitoresc Socialist Ungar. Platforma noastră politică este bazată pe ruperea totală ideologică, organizatorică şi personală cu stalinismul, pe baza marxism-leninismului.

Nu avem încredere în actuala conducere a Partidului

Muncitoresc Socialist Ungar şi în mod special nu avem încredere în persoana lui Kádár János. Această conducere a partidului a deviat de la baza ideologică a declaraţiei-program a partidului. Numai în vorbe şi în unele măsuri parţiale declară lupta împotriva stalinismului, dar realitate, atât în politica internă, cât şi în cea externă, continuă politica Rákosi-Gerő.

Kádár János în mod făţarnic, fără să fi dus o luptă principială pentru vederile sale, a părăsit funcţia din partid şi guvern, sarcină ce i-a fost încredinţată de partid. Despre acest pas n-a înştiinţat nici conducerea partidului şi nici pe preşedintele guvernului.

Anexa II

Losonczy Géza

Caracterizare şi note cu privire la Losonczy Géza şi soţia sa

Dosar 40041, vol. 24, p. 14

Caracterizare:

Losonczy Géza este fiul unui mic preot reformat. Este absolvent de universitate. În timpul studenţiei a participat – scurtă vreme – la mişcarea de dreapta.

În anul 1939 Donáth Ferenc l-a atras în mişcarea ilegală. Pe adresa lui veneau scrisori din străinătate şi el însuşi a fost trimis în delegaţie la Viena şi la Paris. A participat la activitatea Frontului din martie (o mişcare a intelectualilor, care au avut legătură cu partidul comunist ilegal). Pentru această activitate a fost arestat.

După eliberarea ţării a lucrat la ziarul *Szabad Nép* şi apoi a devenit redactorul revistei intelectualilor intitulată *Tovább*. A fost deputat şi mai târziu locţiitor la Ministerul Culturii. Din această funcţie a fost eliberat din pricina „listei lucrărilor interzise” (listă în care a trecut la index operele realist-clasice ale clasicilor proprii şi străini). După aceasta a fost directorul Editurii pentru Literatură.

Soţia este fiica lui Haraszti Sándor. A fost prieten cu Szilágyi József şi Donáth Ferenc. A fost arestat împreună cu aceştia. La Securitate nu a fost maltratat. A suferit de tuberculoză şi boala i s-a agravat la închisoare. După

arestare a înnebunit. A stat vreme îndelungată sub tratament medical. Nici la eliberare din închisoare nu a fost complet normal. După ieşirea din închisoare a fost colaborator principal la *Magyar Nemzet*.

I s-au oferit şi funcţii de partid pe care le-a refuzat însă, referindu-se la munca sa de ziarist.

A fost unul din semnatarii memorandumului Uniunii Scriitorilor. Nu şi-a retras semnătura; din cauza aceasta a fost sancţionat de partid. (Este vorba despre memorandumul redactat de organizaţia de partid de la Uniunea Scriitorilor care s-a extins asupra tuturor sectoarelor de artă. Memorandumul a fost condamnat de partid nu atât pentru conţinutul său, ci în primul rând pentru forma fracţionistă de organizare.)

Numitul a fost conducătorul disputei despre munca de [...] Cercul Petőfi, unde a cerut reabilitarea lui Nagy şi reprimirea lui în partid.

În şedinţa C.C. din 24 sau 25 octombrie a.c. a fost ales membru în C.C., el nu a primit această funcţiune şi a făcut acest lucru public în cercuri studenţeşti. A argumentat că atâta vreme cât este Gerő pe postul său şi nu sunt retrase trupele sovietice el nu ocupă funcţii. A cerut ca aceste lucruri să fie date a doua zi publicităţii, în *Szabad Nép*. A avut legături strânse cu Comitetul revoluţionar al studenţilor, care a jucat un rol conducător la începutul răscoalei. A fost unul din iniţiatorii spirituali ai luptei armate împotriva Securităţii şi ai concepţiei neutralităţii ţării.

În cercuri intelectuale este simpatizat, are darul scrisului.

*

Vol. 25

decembrie 1956

NOTA

privind pe Géza Losonczy

De la prima vedere se poate constata că Losonczy este o fire închisă faţă de persoane străine (faţă de mine şi fata care serveşte). Deşi cunoaşte limba germană, totuşi

prea puţin discută cu mine, transmiţând totul prin soţia lui.

Este un element care provoacă discuţii, dar pe urmă el tace şi lasă să vorbească mai mult persoana cu care discută. Se lasă greu antrenat în discuţii privind activitatea sa.

Este foarte interesat privind felul cum se desfăşoară evenimentele din Ungaria şi aşteaptă cu nerăbdare presa zilnică. Majoritatea discuţiilor pe care le are cu soţia sa sunt de natură politică şi, după cum am constatat, soţia sa este foarte bine informată asupra acestei probleme.

Este un element nervos, manifestându-şi nervozitatea prin plimbări îndelungate prin cameră, şi fumează mult. Este politicos şi atent faţă de familie, la care ţine mult.

Aceeaşi politeţe şi-o manifestă şi faţă de ceilalţi tovarăşi din vilă.

Din discuţiile avute cu soţia sa am dedus că nu prea este de acord cu linia politică dusă de guvernul Kádár.

De menţionat este faptul că obiectivul în orice problemă se consultă cu soţia sa. De exemplu: obiectivul îşi face unele însemnări zilnice pe care le dă să le citească soţiei sale şi care mai face unele adăugiri la ele sau, dacă obiectivul a stat de vorbă cu tov. de la C.C., după plecarea acestuia întreabă pe soţia sa dacă este de acord cum a discutat el.

De asemenea menţionez că din cele ce discută nu prea pot înţelege multe întrucât se feresc faţă de mine, el fiind mai suspicios.

Însemnările pe care le face obiectivul le dă spre păstrare soţiei sale.

Cu toate că obiectivul este o fire închisă faţă de persoane străine, nervos, frământat, totuşi este mulţumit de felul cum este tratat, în afară de faptul că nu i se dă voie să se plimbe pe un spaţiu mai mare.

Este în vârstă de circa 40 ani.

*

Vol. 25

decembrie 1956

NOTA

privind pe soţia lui Losonczy Géza în comparaţie cu obiectivul, soţia sa este mai comunicativă, o fire mai curioasă, calmă în aparenţă.

Ca şi soţul ei este interesată de mersul evenimentelor din Ungaria, citind cu foarte mare atenţie presa, şi comentează cu soţul ei.

Este la curent cu toată activitatea soţului ei, asupra cărui fapt discută mult. Are putere de convingere asupra soţului ei.

De menţionat este faptul că atunci când vine tov. de la C.C. ea asistă la toate discuţiile, însă foarte rar intervine în discuţii, dar după plecarea tov. de la C.C., îi spune: „Trebuia să spui cutare sau să întrebi cutare”.

Este un element care studiază foarte mult persoana cu care discută, este atentă la orice şi suspicioasă.

Este o femeie grijulie faţă de familie. Este mulţumită de felul cum sunt trataţi, însă este frământată de faptul că au scris în Ungaria (prin intermediul tov. de la C.C.) şi nu au primit niciun răspuns, deşi ceilalţi din grup au primit veşti şi lucruri din Budapesta.

De asemenea îşi manifestă dorinţa de a avea o întrevedere cu părinţii ei care se află la Snagov şi cu care corespondează prin intermediul tov. de la C.C.

În general este o femeie comunicativă, ştie să se facă agreată, este foarte amabilă.

Este în vârstă de 31 de ani şi fetiţa are 714 ani.

Discuţii cu Losonczy Géza

26 noiembrie 1956

Discuţia cu Losonczy Géza din 26 noiembrie 1956, orele 23 Tradus

Deşi era târziu seara, aproape de ora 11, aflând că tov. Losonczy e într-o stare foarte nervoasă, am făcut o vizită pentru a face cunoştinţă cu el.

Deşi era târziu, atât dânsul, cât şi soţia s-au bucurat că în sfârşit a venit cineva cu care să poată sta de vorbă.

Într-o stare nervoasă, agitat, vorbind repede, a manifestat indignarea că nu înţelege de ce a fost adus aici, de ce e ţinut arestat, de ce e ţinut despărţit de ceilalţi, de

ce nu i se permite soţiei lui care e fiica lui Haraszti să se întâlnească cu părinţii şi aşa mai departe.

După ce am arătat scopul venirii mele, că tocmai vrem să aflăm despre felul cum se simte, despre unele probleme legate de nevoi şi alte chestiuni, s-a liniştit şi în această seară noi am avut numai o discuţie generală, fără a intra în vreo problemă mai de amănunt asupra situaţiei din Ungaria. Mai mult, discuţia noastră de aproape o oră s-a mărginit la a-l asculta asupra felului cum ei au fost la Ambasada Iugoslavă din Budapesta, cum s-au dus tratative între guvernul Kádár şi guvernul iugoslav, cum au fost duşi şi unde au fost duşi de acolo, că el nu şi-a dat niciodată consimţământul să vină în Republica Populară Română.

La data de 27 noiembrie am avut o discuţie de peste 3 ore cu tov. Losonczy. În tot cazul, m-a primit mult mai prietenos şi timp de o jumătate de ceas a ocolit discuţia în jurul problemei din Ungaria. Mai mult, mă întreba şi mă asculta pe mine privind problemele din România din diferite domenii de activitate economică, politică, compoziţia populaţiei, oraşe, instituţii de ştiinţă şi altele. Trebuie spus că, făcând cunoştinţă cu o zi înainte cu grupul cel mare, în afară de bătrânul Lukács, care e un savant de mare capacitate ştiinţifică, Losonczy mi se pare că e cel mai deştept şi cu capacităţi politice din acest grup (în afară de Nagy şi Donáth, cu care nu am stat de vorbă).

Deşi am convenit că vom discuta cu cărţile pe faţă, în unele privinţe cred că a reuşit să nu spună ceea ce nu voia. Totuşi a spus în esenţă unele lucruri interesante.

La întrebarea mea dacă vrea să ajute la rezolvarea problemei maghiare, tov. Losonczy a făcut o declaraţie de principiu – să zicem aşa – în felul următor, că de mulţi ani a dovedit, atât în lupta împotriva exploatatorilor, a duşmanului de clasă, cât şi în lupta lui împotriva „stalinismului”, a regimului Rákosi, din cauza căruia a suferit cinci ani de închisoare în timpul lui Rákosi, că el pune interesele socialismului deasupra oricăror altor interese.

Din discuţie a reieşit poziţia lui în ce priveşte

guvernul Kádár, şi aceasta în ferma lui convingere că guvernul Kádár în compoziţia lui actuală, pe care oricum îl sprijină forţele armate ale U.R.S.S., nu va putea să refacă economia şi tot ceea ce s-a distrus în Ungaria. El consideră că dacă s-au făcut într-adevăr greşeli – şi el nu neagă acest lucru –, atunci la aceste greşeli până la 2 noiembrie, inclusiv hotărârea de a ieşi din Pactul de la Varşovia şi declararea neutralităţii, a contribuit Kádár, care era complet de acord cu aceste hotărâri ale guvernului Nagy. Pus să judece asupra unor probleme de bază cum e hotărârea cu înfiinţarea sistemului mai multor partide, Losonczy recunoaşte că această hotărâre n-a fost bună, că nici ei n-au dorit-o, că mult timp au discutat această hotărâre, dar că nu aveau încotro.

Trebuie să înţelegem că greşelile grave comise de Rákosi au dus la situaţia când zi de zi după 23 octombrie ei şi-au dat seama că puterea partidului cât şi cea a aparatului de stat, armatei, poliţiei etc. se topeşte precum ceara. A dat mai multe exemple din care citez unul: aflând despre un atac al elementelor contrarevoluţionare la o întreprindere, ei au trimis urgent două companii ale armatei. Peste două ore au fost informaţi că cele două companii luptă alături de răsculaţi. Astfel nu numai ei, adică guvernul Nagy, dar şi tov. Mikoian şi Suslov au fost de acord că în condiţiile de atunci nu era altă posibilitate decât revenirea la situaţia din 1945, la sistemul mai multor partide. În fond – spunea Losonczy –, cum am fi putut să menţinem sistemul partidului unic atunci când ne dădeam seama că acest partid unic s-a destrămat şi că trebuia începută reorganizarea partidului clasei muncitoare şi creată o bază mai largă pentru guvern? Nici hotărârea cu ieşirea din Pactul de la Varşovia şi declararea neutralităţii nu trebuie judecată ruptă de evenimentele concrete din Ungaria de atunci.

Revenind la problemele actuale ale Ungariei, Losonczy a declarat că el nu se îndoieşte asupra faptului că guvernul Kádár va putea într-un timp oarecare să aibă anumite succese, că oamenii vor începe să lucreze, că

viaţa îşi va lua un curs mai normal. Acest lucru e şi firesc. O asemenea acţiune nu poate să ţină mult timp. Muncitorii – conştient sau inconştient –, majoritatea ştiu foarte bine că îmbunătăţirea vieţii lor nu poate să se înfăptuiască fără munca lor şi apoi nu trebuie subapreciată nici oboseala firească pe care o aduce o asemenea acţiune uriaşă şi care face pe mulţi dintre acei care au luat parte la lupte să dorească ca acestea să se termine odată şi să trăiască în linişte. Aceasta nu înseamnă că guvernul Kádár a reuşit să rezolve problemele de bază ale construirii socialismului în Ungaria.

Clasa muncitoare din Ungaria nu va avea încredere în Kádár şi Kádár nu va putea să creeze o asemenea situaţie în care să permită armatelor sovietice să-şi poată retrage o parte sau toate forţele din Ungaria. El nu a insistat că acest grup Nagy e chemat să facă acest lucru, însă a dat de înţeles că partidul nostru şi-a asumat o mare răspundere prin aducerea lor în ţară şi ţinerea lor în asemenea condiţii.

Tov. Losonczy în discuţii a căutat să demonstreze şi greşeala pe care au comis-o tovarăşii sovietici, punând guvernul Kádár în situaţia de a minţi în comunicatul lor asupra felului cum ei au fost aduşi la noi, considerând aceasta ca o internare, închisoare şi aşa mai departe, punând nu o dată problema: trebuie să lămurim ce doriţi de la noi, cât timp va dura această chestiune şi ce rost are toată această problemă. Explicându-i situaţia, arătându-i că în problema guvernului Kádár există o unanimă părere că e singurul guvern care cu ajutorul Uniunii Sovietice şi al lagărului socialist poate să garanteze în momentul de faţă clădirea socialismului în Ungaria şi că trebuie să ţină cont că nu numai partidul nostru şi conducerea Partidului Comunist al U.R.S.S., ci începând de la Tito până la Mao Tze-Dun, de la Gomułka la conducătorii partidelor comuniste frăţeşti din Apus, toţi suntem de acord în această apreciere. Losonczy a răspuns în fond următoarele: partidele comuniste au mai fost de acord cu toatele într-o problemă în care s-a dovedit – în problema

iugoslavă – că au greşit. Eu astăzi sunt de părere că şi în aprecierea situaţiei de astăzi din Ungaria şi a oamenilor care sunt chemaţi să ducă la construirea socialismului în Ungaria partidele comuniste greşesc şi mai devreme sau mai târziu acest lucru se va dovedi şi sper că se va recunoaşte.

El a insistat asupra unor probleme în legătură cu şederea lui la noi. Spre deosebire de ceilalţi, el nu a cerut întâlnire nici cu Nagy, nici cu ceilalţi. A cerut voie să poată să vadă pe socrul şi soacra sa, pe Haraszti, şi ca fetiţa de 8 ani să poată să se joace cu ceilalţi copii şi, desigur, a ridicat problema radioului.

Au mai fost purtate discuţii în unele probleme de amănunt, cum sunt greşelile din trecut ale lui Rákosi în probleme economice, greşelile grave în ce priveşte legalitatea socialistă, cazul Rajk şi altele, în problemele nemulţumirilor mari care au existat printre muncitori în ce priveşte birocratizarea funcţionarilor şi a aparatului de partid, unde fiecare se simţea ca un mic rege în postul pe care-l ocupa şi aşa mai departe, toate acestea ducând la situaţia din 23 octombrie 1956.

Purtând discuţii în jurul problemelor de partid, asupra problemelor vieţii interne de partid, el a arătat că într-adevăr aici s-au făcut încălcări grosolane ale democraţiei interne de partid, că deşi el nu era în Comitetul Central cunoştea frământările mari care erau acolo între adepţii „antistalinismului” şi adepţii lui Rákosi şi Gerö, că nu o dată au venit membri ai Comitetului Central la dânsul să se sfătuiască asupra unor probleme care se puneau în Comitetul Central al partidului (de fapt, nu o dată din discuţiile avute şi cu ceilalţi tovarăşi a reieşit clar că de mult timp în sânul Comitetului Central al partidului a existat o luptă fracţionistă şi că nu s-au respectat normele de păstrare a secretului de partid şi a disciplinei de partid. E foarte greu de stabilit cine cu cine şi împotriva cui era).

Din discuţii a reieşit – deşi n-a fost spus pe nume – că în rândurile partidului s-a dus o activitate care şi-a găsit un

ecou foarte larg de discreditare a conducerii partidului şi guvernului înainte de 23 octombrie, şi aceasta fără îndoială a contribuit la descompunerea partidului.

5 decembrie 1956

Discuţia cu Losonczy din 5 decembrie 1956

Pentru a intra în miezul problemelor, ceea ce cu Losonczy e de regulă foarte greu, m-am folosit de faptul de a-i da unele răspunsuri la cererea lui făcută către conducerea partidului nostru. Astfel, trecând peste prima pagină din cererea lui, în care descrie felul cum a fost adus aici, spunând că aceasta e o problemă cunoscută şi care nu mai comportă niciun fel de discuţii, am arătat că dânsul ar putea – fără să mintă totuşi – să ajute la lămurirea acestei probleme, tocmai pentru că e ziarist şi ştie foarte bine ca să nuanţeze anumite luări de poziţie, să ajute la lămurirea acestei probleme în felul următor: să recunoască necesitatea şederii lui în România, ca o necesitate care aduce folos în momentul de faţă normalizării situaţiei din Ungaria; să arate că se simte bine la noi şi că consideră că e în folosul lui această şedere la noi. De altfel, am adăugat că aceasta e strâns legată de prima lui cerere în care el arată că vrea neapărat să plece în Ungaria, arătând că el trebuie să fie conştient că plecarea lui în Ungaria depinde nu atât de noi, cât în primul rând de guvernul Kádár şi de conducerea partidului din Ungaria.

La prima problemă, Losonczy nu a luat nicio poziţie, a ocolit problema declaraţiei lui în legătură cu şederea lui la noi în ţară.

La a doua problemă, el a spus că şi-a dat bine seama despre acest lucru, însă consideră că şi Biroul Politic al partidului nostru, mai mult decât, de exemplu, conducerea partidului cehoslovac sau bulgar, are un cuvânt de spus în această privinţă, dat fiind că el e astăzi pe teritoriul Republicii Populare Române.

A fost foarte mulţumit de perspectiva pe care i-am anunţat-o, că se caută o locuinţă ca să poată fi împreună cu socrul şi soacra sa. Tot aşa am discutat o perspectivă eventuală că se vor putea întâlni şi cu ceilalţi tovarăşi de

grup. Apoi am trecut la ceea ce era scopul discuţiei noastre – să caut să lămurim problemele legate de ceea ce va trebui discutat atunci când ei vor fi în grup, arătând că e bine să se lămurească fiecare în parte asupra celor ce s-au petrecut atât în timpul guvernării lui Nagy, cât şi asupra problemelor care s-au petrecut la Ambasada Iugoslavă, până la poziţia lor faţă de guvernul Kádár şi felul cum văd ei posibilitatea de a ajuta la normalizarea situaţiei din Ungaria şi construirea socialismului în Ungaria.

Astfel am reluat discuţiile asupra acelor probleme mai importante din hotărârile guvernului Nagy. În problema alegerilor libere, el consideră că alegerile – astfel cum sunt ele preconizate astăzi la noi – nu dau posibilitatea de folosire democratică a exprimării maselor şi aici am fost într-o discuţie foarte largă, am căutat să văd în ce constă, în mentalitatea lui, democratizarea metodelor în alegeri într-o ţară socialistă, arătând că în Polonia de exemplu – aşa cum suntem informaţi –, deşi acolo există sistemul mai multor partide, aceste partide recunosc rolul de conducător al Partidului Muncitoresc Unit Polonez. Or, aceasta înseamnă în fond că propunerile, deşi vor veni din partea acestor partide, se vor face strâns legate cu interesele construirii socialismului şi pe baza liniei politice a Partidului Muncitoresc Unit Polonez, ceea ce e de înţeles. Or, la noi, pe baza Frontului Democraţiei Populare, nu e o mare diferenţă, pentru şi în Marea noastră Adunare Naţională sunt nu numai membri de partid, ci şi oameni ai muncii fără de partid. Ba mai mult, dintre ei, cunoscuţi oameni politici care au fost membri ai fostului Front al Plugarilor, ai Madosz şi ai altor grupuri politice.

Aici Losonczy a obiectat îngustimea posibilităţii de a recomanda candidaţi la deputăţia în Marea Adunare Naţională, că ei s-au gândit ca oamenii muncii să aibă posibilitatea să le fie recomandaţi cel puţin 4 – 5 inşi în locul unuia şi să poată să aleagă dintre 4 – 5 comunişti şi nemembri de partid pe acela pe care îl consideră cel mai bun, cel mai de încredere pentru această funcţie

importantă. El a recunoscut la sfârşit că nu se poate proceda altfel, că el vede să existe un singur candidat pe care cetăţeanul ori îl alege, ori îl respinge şi că în condiţiile noastre, Marea Adunare Naţională trebuie să reflecte toate păturile sociale din ţara noastră şi trebuie să existe o justă compoziţie a Marii Adunări Naţionale din toate punctele de vedere, o relaţie justă între muncitori şi ţărani, în condiţiile dictaturii proletariatului, unde clasa muncitoare are rolul conducător ca clasă, între muncitori, ţărani şi intelectuali, şi important ar fi şi faptul că Marea Adunare Naţională să aibă o justă compoziţie naţională într-o ţară cu mai multe minorităţi naţionale.

Eu am arătat că şi în timpul alegerilor pentru sfaturile populare în anul acesta, la recomandările care s-au făcut la adunările de mase, acolo unde masa a arătat că nu e de acord cu cel propus, partidul nostru, reprezentanţii Frontului Democraţiei Populare nu o dată au acceptat critica maselor acolo unde ea a fost justă şi au acceptat candidatul propus de mase atunci când el era mai bun. Desigur, noi nu putem în condiţiile existenţei claselor exploatatoare în ţara noastră să avem o lege electorală care să îngăduie ca Marea Adunare Naţională să fie compusă în mod spontan şi la întâmplare.

La sfârşit, tov. Losonczy s-a declarat de acord cu această teză.

În ce priveşte hotărârea guvernului Nagy de a înfiinţa mai multe partide, tov. Losonczy a repetat de altfel teza lui cunoscută că această măsură a fost impusă de condiţiile de atunci, nu pentru că guvernul Nagy era de acord cu aceasta, ci pentru că n-avea altă soluţie. De altfel a ţinut din nou să sublinieze că au fost de acord cu aceasta şi tovarăşii Suslov şi Mikoian.

În general caută să nu intre prea pe larg în discutarea problemei necesităţii intervenţiei armatei sovietice. La această problemă el deocamdată repetă teza cunoscută că guvernul Nagy până la data de 3 noiembrie, în ultimele zile, a avut o oarecare consolidare şi nu a fost necesară intervenţia armatei sovietice.

De altfel, tov. Losonczy a împins din nou discuţia de la analiza activităţii guvernului Nagy spre înşiruirea şi insistenţa asupra greşelilor grave comise în timpul lui Rákosi, arătând că forma birocratică cum era compusă conducerea – a guvernului şi, mai mult, chiar a Parlamentului, ceea ce în parte, a fost recunoscut însuşi de Rákosi – a dus la ruperea de masa partidului a conducerii partidului şi ruperea partidului de masa oamenilor muncii, dând aici o serie de exemple care nu diferă de cele pe care le cunoaştem până acum.

Şi Losonczy, citind presa noastră şi presa Partidului Comunist Francez mai ales, nu e de acord cu caracterizarea dată şi rolul care li se atribuie în privinţa contrarevoluţiei şi Cercului Petőfi. Dânsul susţine că acest Cerc Petőfi a avut un rol în general pozitiv şi că n-a făcut altceva decât să critice în mod just greşelile mari comise de către regimul lui Rákosi. Aici, era firesc ca el fiind ziarist discuţia să alunece pe tema libertăţii presei. Losonczy consideră că libertatea presei poate să existe numai în sensul propriu al cuvântului, numai dacă presa reflectă toate năzuinţele maselor şi informează despre toate evenimentele interne şi internaţionale aceste mase. Aşa în general, aceasta e just, dar trecând la concret, la felul cum a fost această teză înţeleasă înainte de 23 octombrie în Ungaria, Losonczy consideră că nu s-au făcut greşeli mari în această privinţă, că noi confundăm nemulţumirile mari ale maselor care erau ceva obiectiv cu activitatea factorilor subiectivi, între care şi al presei.

Nu presa – spune Losonczy – a stârnit ura masei împotriva regimului Rákosi, ci măsurile şi marile greşeli ale regimului Rákosi au ridicat masele împotriva acestui regim. Presa n-a făcut altceva decât să reflecte – abia în ultimul timp şi în mică parte – aceste nemulţumiri şi ura masei. De altfel Losonczy a dat o serie de exemple în care a arătat că nu numai presa, ci şi o serie de activişti de partid – până şi întregul activ al comitetului orăşenesc de partid – n-au fost de acord în ultimul timp cu linia lui Rákosi; că a fost cu totul greşit faptul că atunci când

Rákosi a fost schimbat în locul lui a fost adus Gerö, care nu a avut nicio autoritate în faţa masei membrilor de partid şi a fost considerat tot atât de responsabil de greşelile comise ca şi Rákosi, şi de aceea astăzi, când Losonczy, din puţina informaţie pe care o primeşte prin presa noastră, vede o serie de măsuri luate de guvernul Kádár, el se îndoieşte asupra rezultatelor acestor măsuri – caracterizate de el ca măsuri forte – că pot să ducă la o bună relaţie a partidului cu masele şi, mai ales, la recâştigarea încrederii atât de zdruncinate a maselor.

Există – spune Losonczy – un cerc vicios din care greu se poate ieşi. Guvernul Kádár nu are popularitatea necesară şi încrederea maselor şi astfel normalizarea situaţiei merge foarte greu şi încet. Aceasta aduce cu sine ca Uniunea Sovietică, chiar dacă ar dori să retragă o mare parte din trupele sale, deocamdată să nu se ştie până când nu va putea să facă acest lucru. Menţinerea trupelor pe teritoriul Ungariei naşte o nouă neîncredere în guvernul Kádár, o considerare a lui ca un guvern impus de către guvernul sovietic, dând de înţeles că de aici ieşirea e că trebuie aduse elemente pe lângă Kádár, care să facă această treabă.

Trebuie să remarc încă o dată că el nu a pronunţat numele lui Nagy, aşa după cum nu a pronunţat nici în alte discuţii nume, însă a spus că noi trebuie să înţelegem că aceste discuţii nu au prea mult rost. Cel mult, ele exprimă mai mult sau mai puţin anumite fragmente din punctul lui de vedere personal, însă în chestiuni mari politice părerea lui e că nu aceasta are importanţă, ci important este să fie cunoscută părerea întregului grup. Or, această părere nu poate să fie cunoscută decât după întâlnirea şi discutarea problemelor de întregul grup.

De altfel – spune Losonczy – el nu înţelege ce se urmăreşte prin izolarea lui şi poate şi a altora de întregul grup.

Susţinând lipsa de informare, atât Losonczy, cât şi alţii din grupul mare, Lukács şi alţii, au cerut să le facem rost de presa Partidului Comunist din Italia şi Anglia (de

Unita şi de *Daily Worker*).

Părerea mea e că ei au observat că prin aceste comparaţii din diferite organe ale partidelor comuniste, ei pot să descifreze anumite contraziceri şi păreri diferite în ce priveşte situaţia din Ungaria şi în anumite privinţe şi în ce priveşte însuşi grupul lor.

AG. 3 ex.

7 decembrie 1956

15 decembrie 1956

Discuţia cu Losonczy

Asupra hotărârii Comitetului Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist din Ungaria, discuţia cu Losonczy a fost pornită mai uşor decât cu alte ocazii. Tov. Losonczy a început prin a arăta părţile bune ale acestei hotărâri, în care el recunoaşte o serie de teze care au fost şi ale grupului Nagy. Astfel în ce priveşte aprecierea clicii lui Rákosi şi Gerö, el recunoaşte teza susţinută de Donáth în sânul Comitetului Central nou creat, aproape, cum spune el, cuvânt cu cuvânt, sau în ce priveşte problema platformei sarcinilor economice care stau în momentul de faţă înaintea partidului şi guvernului sunt iarăşi probleme asupra cărora nu are ce obiecta, pentru că sunt în fond aceleaşi cu ale guvernului Nagy.

Tot aşa consideră ca pozitiv faptul că în problema construcţiei de partid nu mai sunt formulări stereotipe care au existat pe timpul lui Rákosi şi că se poate vedea influenţa evenimentelor şi a nevoilor actuale din partidul maghiar, influenţa asupra democraţiei interne de partid şi a construcţiei de partid a Congresului al VIII-lea al Partidului Comunist Chinez, care sunt foarte bune. Până aici s-ar fi părut că dânsul are în general o poziţie justă faţă de această hotărâre. Dar din momentul în care a început să vorbească despre neadevărurile care sunt afirmate în hotărâre, a reieşit clar atitudinea lui cu totul negativă faţă de conducerea partidului şi a guvernului din Ungaria.

El a arătat că acolo unde se critică opoziţia lui Nagy şi a grupului său că a mutat problemele interne de partid

în public, aceasta nu corespunde deloc adevărului istoric. Pe de o parte, nu e adevărat că a existat o altă opoziţie împotriva lui Rákosy şi Gerö decât aceea a grupului Nagy. A existat – spune Losonczy – în sânul Comitetului Central un grup cum erau Kádár şi alţii, care, atunci când discutau cu Nagy sau altul din grupul lui Nagy, erau de acord cu dânşii, aprobau poziţia grupului Nagy şi critica lor faţă de Comitetul Central în frunte cu Rákosi şi Gerö, dar în sânul Comitetului Central ei niciodată nu au apărat sau nu au ridicat această problemă, ca atare au fost pe o poziţie centristă, în cel mai bun caz vrând să fie în bune relaţii cu amândouă părţile fără să fie consideraţi ca opoziţionişti.

Losonczy susţine că Cercul Petőfi a jucat un rol pozitiv în dezbaterea lipsurilor şi a greşelilor pe care le-au comis Rákosi şi Gerö, şi dacă acolo s-au ridicat şi probleme interne de partid, apoi aceasta numai din vina lui Rákosi şi Gerö, care nu au dat posibilitatea ca să se discute aceste probleme în organizaţiile de partid.

Losonczy arată că în măsura în care el era informat, mult timp încă înainte de 23 octombrie organizaţiile de partid din întreprinderi nu au trăit o viaţă organizată. Adunările de partid se ţineau foarte rar, iar atunci când ele aveau loc, participau la aceste şedinţe nu mai mult de 10 – 15%; ba şi între aceştia discuţiile erau formale şi adeseori sufocate. El nu e de acord nici cu această poziţie din hotărârea Comitetului Central Provizoriu unde – după părerea lui – se întoarce la metodele rakosiste prin faptul că sunt din nou ameninţaţi cei ce vor critica pe cineva, că vor să împiedice elementele cinstite, sub învinuirea de stalinişti, să ocupe anumite posturi de conducere, pe motiv că acesta ar fi glasul duşmanului de clasă. Cu această învinuire că orice critică poate să fie calificată ca o influenţă sau că e glasul duşmanului de clasă, Rákosi şi Gerö fugeau de critică şi astfel Losonczy caută să arate că de fapt oricât ar încerca noua conducere să se delimiteze faţă de Rákosi şi Gerö, citind aceste lucruri în hotărâre care pornesc de la premiza falsificării adevărului, el e convins că aceasta va duce la izolarea acestei conduceri de

majoritatea oamenilor cinstiţi şi a celor mai buni membri de partid.

Arătând că eu nu doresc să mă fac avocatul Comitetului Central Provizoriu al partidului din Ungaria, dar că el ca membru de partid ar trebui să analizeze şi din punct de vedere al acelor lipsuri care au fost comise de către guvernul şi grupul lui Nagy, Losonczy a declarat hotărât şi răspicat: „Eu nu sunt membru al acestui partid din Ungaria”. La obiecţia mea că, după cum ştiu, nu e nici membru al partidului nostru şi atunci se pune problema al cărui partid se consideră el membru, el a afirmat că astăzi se consideră fără de partid şi dacă ar fi la Budapesta azi, el nu s-ar înscrie în acest partid.

Losonczy susţine că el recunoaşte numai acel Comitet Central şi acea platformă care s-au formulat şi s-au constituit la constituirea acestui nou partid, adică conducerea din care şi el făcea parte, şi nu recunoaşte altă platformă şi altă conducere de partid.

Astfel nu avea rost să mai continui discuţia cu el pe această bază.

Din discuţiile noastre a reieşit că el continuă să-şi scrie memoriile, că mai are speranţa că guvernul Kádár nu va putea – cu tot sprijinul armatei sovietice – să consolideze situaţia din Ungaria, şi ruptura care a existat între conducere şi partid şi între partid şi masa largă a celor ce muncesc să se refacă.

Şi-a manifestat şi mai departe dorinţa de a primi cel puţin presa internaţională în mod regulat, între care şi *Unità* şi, eventual, pe lângă *L'Humanité*, şi *Daily Worker*, insistând şi pe mai departe asupra nevoii de a fi lăsat să se întâlnească cu ceilalţi tovarăşi din grup sau cel puţin cu familia.

AG. 3 ex.

15 decembrie 1956

Scrisori către români

A. *Către C.C. al P.M.R., 3 decembrie 1956*

Vol. 23 Dosar 40041

Către:

Biroul Politic al Comitetului Central al P.M.R., Bucureşti

Stimaţi tovarăşi.

La 22 noiembrie am părăsit clădirea Ambasadei Iugoslave din Budapesta, unde am stat pe baza dreptului de azil, la propunerea guvernului iugoslav, începând de la 4 noiembrie, ca să ne întoarcem la locuinţele noastre şi să ne încadrăm în viaţa normală.

Tovarăşul Vidici – locţiitorul ministrului de Externe al Iugoslaviei – ne-a comunicat că, după ce s-a adus la cunoştinţa guvernului Kádár hotărârea noastră că vrem să ne înapoiem acasă, guvernul iugoslav a încheiat o convenţie cu guvernul Kádár în baza căreia János Kádár şi guvernul său s-au obligat să ne asigure înapoierea liberă la căminele noastre şi că nu vom fi supuşi la represalii pentru evenimentele din săptămânile din urmă.

Guvernul Kádár însă şi-a călcat cuvântul. În loc ca să ne fi întors acasă, profitându-se de întuneric, ne-au dus cu forţa la comandamentul N.K.V.D. din Mátyásföld. De acolo a doua zi, la 23 noiembrie, fără să ne indice destinaţia drumului nostru, ne-au urcat în avioane şi escortaţi de pază înarmată ne-au adus în România.

Încălcarea cuvântului de către guvernul Kádár este cu atât mai josnică şi făţarnică pentru inducerea în eroare a poporului maghiar, cu cât înainte de 22 noiembrie însuşi Kádár János în multe ocazii a încercat să liniştească delegaţiile de muncitori care-l vizitau, în sensul că: nu există nicio piedică pentru ca Nagy Imre să participe în viaţa publică a ţării, mai mult, să fie ministru în guvern, numai să renunţe la extrateritorialitate şi să revină pe teritoriu maghiar ca să se poată duce tratative cu el. După 22 noiembrie însă, falsificând intenţionat adevărul, a încercat să inducă în eroare opinia publică progresistă din Ungaria şi străinătate făcând o declaraţie oficială conform căreia „de două săptămâni Nagy Imre şi colaboratorii săi au cerut guvernului maghiar să le permită să plece de pe teritoriul Republicii Populare Maghiare pe teritoriul unui alt stat socialist”.

Nu ştiu dacă tovarăşii români din conducere au ştiut sau nu despre cele de mai sus în perioada aducerii noastre aici. De aceea am găsit de datoria mea ca imediat cu ocazia primei şi celei de-a doua întâlniri din 26 şi 27 noiembrie cu tovarăşul Goldberger Miklós, care s-a prezentat în calitate de împuternicit al Biroului Politic, să-l informăm mai amănunţit asupra celor de mai sus şi totodată să transmitem prin el câteva doleanţe.

Totodată permiteţi-mi ca să repet şi în scris cele mai importante dintre acestea, cu rugămintea de a fi rezolvate cât mai curând:

Rog Biroul Politic ca să ia măsuri ca eu, tovarăşii mei şi împreună cu familiile noastre cât mai repede să ne putem întoarce în Ungaria de unde suntem aduşi cu forţa, împotriva voinţei noastre. Rog ca în ceea ce priveşte data repatrierii noastre să ni se comunice cât mai degrabă precizându-se o dată concretă.

Şi până când ne vom putea întoarce în Ungaria la căminele noastre, rog ca situaţia noastră prezentă de izolaţi să înceteze şi să putem comunica liber şi neîngrădiţi cu familiile şi tovarăşii noştri. Nu ne este limpede care ar putea fi cauzele izolării noastre şi faptul că şi astăzi aceasta se menţine, deoarece tov. Goldberger nu o dată a subliniat că în Republica Populară Română vom fi trataţi pe baza ospitalităţii şi a relaţiilor tovărăşeşti.

3 decembrie 1956 Bucureşti cu salutări tovărăşeşti, (ss) Losonczy Géza

Către C.C. al P.M.R., 21 februarie 1957

Copia unei scrisori adresată de Losonczy Géza Biroului Politic al P.M.R.

— Bucureşti 21 februarie 1957 Exemplar Nr. 1

424 Strict secret

Către:

Biroul Politic al P.M.R.

Stimaţi tovarăşi!

Situaţia noastră mă obligă să mă adresez din nou cu o scrisoare Biroului Politic.

Suntem în România de 3 luni fără câteva zile. În

cursul acestor 3 luni fiica noastră în etate de 8 ani – cu excepţia a 4 – 5 zile – a fost izolată de societatea celorlalţi copii ai tovarăşilor maghiari care au sosit odată cu noi, trăieşte fără tovarăşi de joacă această viaţă de izolare, viaţă lipsită de libertate, pe care o trăim noi oamenii maturi, părinţii ei. Motivul acestei situaţii neomeneşti a copilului nostru pentru noi este complet de neînţeles, inexplicabil. În ultimele zile ale lunii decembrie, la rugămintea noastră, tov. Goldberger a promis să se aranjeze ca în viitor în mod regulat copilul să fie dus pentru câteva zile la bunici, unde să poată fi împreună cu ceilalţi copii. Aceasta însă s-a întâmplat doar o singură dată: în primele zile ale lui ianuarie. Deşi după ce fetiţa a fost adusă înapoi ni s-a spus concret: să rugăm să se telefoneze când dorim să trimitem din nou copilul şi îndată vor veni să-l ia – de câte ori vrem –, de atunci însă niciodată nu a fost dusă la ceilalţi copii, cu toate că noi am cerut acest lucru în permanenţă.

Această situaţie este agravată de imposibilitatea totală pentru fetiţă de a urma şcoala.

Am primit promisiuni de mai multe ori în legătură cu începerea cât mai grabnică a educării organizate şi în grupuri a copiilor aflaţi aici şi am auzit chiar planuri destul de amănunţite referitor la împrejurările şi locul unde va fi şcoala, cu toate acestea până în prezent, deşi suntem în a doua jumătate a lunii februarie, nu s-a făcut nimic. Ne îngrijorează, căci din cauza acestei întârzieri inexplicabile copiii vor pierde un întreg an şcolar.

Situaţia fetiţei noastre este problema noastră cea mai gravă şi cea mai dureroasă. În primul rând şi înainte de toate cerem rezolvarea acestei probleme.

În scrisoarea mea de la începutul lui decembrie, una din cererile mele către stimatul Birou Politic a fost: să facă posibil să putem avea contacte libere şi fără restricţii cu tovarăşii noştri de aici. Tov. Goldberger a adus răspunsul că s-a făcut un plan pentru o întâlnire a întregului grup. Aceasta până în prezent nu s-a realizat. Nu ne-am putut întâlni nici cu o parte, nici cu întregul grup. Nici părinţii

soţiei: tov. Haraszti Sándor şi soţia lui nu i-am putut revedea niciodată în cursul lunilor trecute şi chiar corespondenţa s-a întrerupt între noi de 2 luni.

Ne-am bucura dacă am fi mutaţi la un loc cu ceilalţi tovarăşi ai noştri.[30]

Ni s-a promis că de două ori pe lună putem să scriem acasă. Îndată după primul schimb de scrisori a reieşit că această promisiune nu s-a realizat.

S-a întâmplat de mai multe ori ca vizitatorii noştri (din partea partidului) să nu vină în timpul promis. La începutul şederii noastre aici, zilnic, apoi la 2 – 3 zile ne-a vizitat tov. Goldberger, iar în a doua jumătate a lunii decembrie săptămânal. În prezent de o lună nu a mai fost la noi nimeni din partea partidului, deşi cu ocazia ultimei întâlniri, la 19 ianuarie, ne-a promis tov. Bene că îndată după alegeri vizitele vor fi din nou regulate şi dese. Şi după terminarea alegerilor am cerut de mai multe ori, în primul rând pentru rezolvarea problemei copilului am dori să discutăm cu cineva din partea partidului. La aceste cereri însă nu am primit nici măcar un răspuns, deşi în trecut de multe ori ni s-a spus: să rugăm doar să se telefoneze dacă vrem ceva şi îndată va veni cineva. Aceste probleme şi cereri cuprinse în scrisoarea noastră le-am arătat şi tovarăşilor care au fost la noi şi care au promis că vor aduce răspuns la toate problemele noastre. Deoarece însă nu ne vizitează nimeni, problemele vechi rămân nerezolvate, iar problemele noi ce se ivesc în viaţa de toate zilele nici nu le putem comunica. Nemaivorbind că avem tot mai puţin curaj de a conta în vorbele şi promisiunile oricui.

În legătură cu situaţia noastră actuală amintesc un exemplu: de o lună de zile am cerut de mai multe ori ca să pot merge la tratament cu dintele care mă doare permanent – până în prezent fără rezultat.

---

30 Promisiunile ce ne sînt făcute foarte adesea nu se realizează. Pentru exemplificare voi aminti din nou că, cu toată promisiunea fermă şi clară în legătură cu fetiţa mea, nu este dusă totuşi la bunicii ei printre ceilalţi copii.

Nu am înşirat aici toate plângerile noastre. Este clar însă şi din acestea că în legătură cu promisiunea făcută de mai multe ori, după care comportarea faţă de noi în timpul întregii noastre şederi va fi corespunzătoare spiritului ospitalier şi tovărăşesc, lunile care au trecut nu au fost deloc dovada unui asemenea spirit.

Rugăm stimatul Birou Politic ca plângerile cuprinse în scrisoarea noastră – în primul rând situaţia copilului nostru care nu mai poate dăinui – să binevoiască să le remedieze.

În încheiere aş vrea să arăt că peste câteva zile vor fi 3 luni de la sosirea noastră în România şi în legătură cu aceasta revin la acea cerere a mea ca în cel mai scurt timp să ne putem întoarce acasă toţi.

Rog cu respect să binevoiţi a răspunde cât mai curând la această scrisoare.

Cu salutări tovărăşeşti, ss/ Losonczy Géza.

18 februarie 1957

Rezumat asupra materialelor fotocopiate

7 decembrie 1956

REZUMAT

asupra materialelor fotocopiate obţinute de la Losonczy Géza

1. O comunicare făcută de către ambasadorul iugoslav.

— Ambasadorul propune în numele conducătorilor iugoslavi ca Nagy Imre să dea o declaraţie în care recunoaşte şi îşi exprimă încrederea în noul guvern.

— Nagy refuză să facă o asemenea declaraţie şi cere posibilitatea să plece în Iugoslavia cu tot grupul său.

— Ambasadorul nu condiţionează dreptul de azil de declaraţia respectivă, dar o consideră utilă pentru că ar face mai puţin dureroasă evoluţia evenimentelor din Ungaria şi ar întări prestigiul lui Nagy Imre dacă s-ar delimita de reacţiune. Tov. iugoslavi au sugerat ideea unei declaraţii fără o presiune a ruşilor, ci pe baza analizei făcute de ei. De altfel se lucrează pentru asigurarea călătoriei lui Nagy şi grupului său în Iugoslavia.

— Proiectul unei declaraţii a lui Nagy Imre din 5 noiembrie 1956.

— Comunicarea ambasadorului iugoslav: în urma desfăşurării rapide a evenimentelor declaraţia a întârziat şi nu mai corespunde cerinţelor situaţiei.

Telegrama lui Rankovici către Ambasada Iugoslavă din noaptea de 9/10 noiembrie 1956.

În conţinut Rankovici constată ca un fapt împlinit dispariţia guvernului Nagy Imre şi existenţa guvernului Kádár. După părerea conducătorilor iugoslavi ar fi mai uşor să asigure dreptul de azil dacă Nagy Imre ar face o declaraţie de demisie în numele guvernului său antedatată din 4 noiembrie.

Scrisoarea lui Nagy Imre (de răspuns) către Rankovici din 10. XI.1956.

Nagy susţine că nu este necesar să facă declaraţie de demisie întrucât guvernul Kádár a putut fi numit numai după demiterea sa, şi în acest sens nu este de acord cu propunerea tov. iugoslavi.

Este mulţumit că iugoslavii nu-i cer atitudine pozitivă din partea lui pe lângă guvernul Kádár şi că i s-a permis să ia poziţie liberă faţă de evenimentele din Ungaria.

Notă despre o convorbire cu ambasadorul iugoslav la 14 noiembrie 1956.

— Trupele sovietice au venit în Ungaria cu scopuri precise şi în număr mai mare decât era necesar. Poate că ei cred că interesele socialismului le cer să vină, dar şi pentru interesele lor naţionale. Ei apreciază că situaţia internaţională dă posibilitate unei asemenea intervenţii. Au intrat trupe şi în R.D.G., Cehoslovacia, Polonia etc. Agresiunea anglo-franceză a făcut posibilă intervenţia din Ungaria.

— Ruşii urmăresc un asemenea guvern care poate asigura interesele de bază ale Uniunii sovietice în Ungaria.

— Intenţia lui Kádár este de a consolida situaţia sa. Dar dacă cu metode paşnice nu va reuşi, se va orienta spre elemente staliniste şi va folosi teroarea şi se pot repeta lucrurile din trecut într-o formă şi mai rea. Dacă în

aparatul de stat şi de partid se vor introduce elemente antistaliniste, vor putea influenţa spre o ameliorare a situaţiei.

— Iugoslavii înţeleg că grupul lui Nagy nu vrea să colaboreze cu guvernul Kádár. Dar ruşii şi Kádár sunt aici. Iugoslavii au fost împotriva intervenţiei sovietice, dar consimt mai degrabă trupele sovietice decât un guvern de dreapta. Trebuie căutată o asemenea soluţie care evită teroarea. Trebuie făcută posibilă retragerea trupelor sovietice. Teroarea ar duce la dispariţia perspectivei plecării trupelor sovietice.

— Emigrarea nu este o soluţie definitivă. În caz de garantare a siguranţei personale pe teritoriul maghiar se poate face mai mult decât orişiunde.

— Analiza aceasta nu a fost sugerată de ruşi. Au dat drept de azil, scrisori, au pus să acţioneze ambasadorul lor din Moscova şi au intervenit ca despre Nagy să nu se vorbească pe un ton atât de ascuţit. Ruşii nu pot împiedica călătoria în Iugoslavia, dar nu dau viza de intrare.

Răspunsuri:

— Pentru Donáth – chinezii şi conducătorii celorlalte partide din ţările socialiste sprijină fără condiţii poziţia Uniunii Sovietice.

— Pentru Szántó – chiar şi Bodnăraş este de părere că greşelile lui Rákosi-Gerő au dus la evenimentele din Ungaria.

— Pentru Nagy – suntem împotriva intervenţiei sovietice şi acest lucru a dus la ascuţirea relaţiilor sovieto-iugoslave, dar decât horthyştii mai bine ruşii. În U.R.S.S. e greu de despărţit interesele socialismului de interesele naţionale ale Rusiei. Şi indiferent cum privesc ruşii, aceasta este o pagină întunecoasă a dezvoltării socialismului.

Este necesară întărirea forţelor antistaliniste din guvernul lui Kádár. Altfel nu e cum să se influenţeze guvernul. Pe plecarea trupelor sovietice nu se poate conta şi de aceea trebuie pornit de la situaţia „murdară” actuală.

Răspunsuri pentru Donáth. Socialismul este

compromis, ceea ce dăunează şi Iugoslaviei. Nu se poate reveni la timpurile dinaintea Congresului al XX-lea. Evenimentele din Ungaria şi Polonia i-au silit să scoată declaraţia din 23 oct., în care au recunoscut că până în prezent relaţiile nu au fost pe bază de egalitate.

Losonczy: Americanii nu vor să creeze greutăţi ruşilor şi consimt să recunoască guvernul Kádár.

O scrisoare a lui Nagy Imre şi grupul său către Tito, din 16 noiembrie 1956.

Cei de mai sus protestează împotriva acelei părţi din discursul lui Tito ţinut la Pola în care acesta a afirmat că „Nagy Imre a fugit”.

Ei explică că au uzat numai atunci de dreptul de azil oferit de ambasadorul iugoslav când acesta, conform instrucţiunilor guvernului iugoslav, i-a chemat în mod urgent să se folosească de acest drept pentru a se feri de noi lovituri în situaţia periculoasă.

Ei exprimă că afirmaţia de mai sus îi jigneşte deci cu atât mai mult întrucât în lupta lor contra stalinismului în viitor intenţionează să se sprijine mai mult pe tov. iugoslavi. Această afirmaţie a lui Tito dăunează prieteniei pe care o nutresc antistaliniştii maghiari faţă de Uniunea Comuniştilor Iugoslavi şi personal faţă de Tito. În acest sens şi în interesul luptei antistaliniste a grupului Nagy aceştia cer rectificarea acestei afirmaţii. Fără aceasta n-ar avea bază morală să uzeze de medierea oferită de guvernul iugoslav în interesul siguranţei lor personale.

Scrisoarea este semnată de Nagy Imre, Donáth Ferenc, Lukács György, Haraszti Sándor, Losonczy Géza şi Szántó Zoltán.

Nota despre convorbirea avută cu ambasadorul iugoslav la 19 noiembrie 1956.

— La această convorbire a luat parte şi Vidici, locţiitor al M.A.E. iugoslav. Ea conţine pe scurt aceleaşi probleme ca şi convorbirea din 22 noiembrie 1956.

Însemnări despre convorbirea dusă la 22 nov. 1956 cu Vidici, locţiitor al M.A.E. iugoslav, şi Soldaţici, ambasador iugoslav.

— Vidici a spus că a fost trimis să realizeze o înţelegere cu guvernul Kádár cu privire la cei aflaţi la Ambasada Iugoslavă pe baza dreptului de azil oferit de guvernul iugoslav.

— Vidici a adus o scrisoare guvernului Kádár în care guvernul iugoslav cere garanţii scrise cu privire la siguranţa personală a lui Nagy Imre şi grupului său şi reîntoarcerea lor acasă în mod liber.

— Kádár a dat o scrisoare guvernului iugoslav în care a dat asigurări cu privire la garanţiile necesare şi astfel a luat la cunoştinţă că prin această măsură a luat sfârşit dreptul de azil al grupului Nagy.

— Cu organizarea tehnică a plecării se ocupă Soldaţici.

— La întrebarea lui Donáth dacă Guvernul Sovietic a fost consultat în privinţa grupului lor, Vidici a spus că nu a fost timp pentru aceasta, dar nu s-ar fi putut ajunge la un acord cu guvernul Kádár fără consimţământul ruşilor.

— La întrebarea lui Nagy Imre, Vidici a spus că acordul este strict intern şi va fi publicat numai în cazul când una dintre părţi l-ar încălca.[31]

— Lichidarea grupului Dudas şi în acest scop Nagy Imre va trata cu Dudas, în caz de nereuşita MALETER PAL; primul locţiitor al Ministerului Apărării va trebui să ia măsuri mai severe şi să ducă tratative noi cu un ajutor al acestuia.

— Cabinetul, pentru încetarea luptelor armate şi asigurarea independenţei depline şi definitive a ţării, a căzut de acord ca guvernul să declare neutralitatea ţării.

---

31 O pagină (nr. 3) dintr-un proces-verbal al şedinţei Consiliului de Miniştri sub conducerea lui Nagy Imre.

Aprecieri generale - despre buna funcţionare a armatei şi gărzii naţionale. Pentru sprijinirea planurilor prezentate se iau măsuri:

pentru ca să apară comunicate militare numai cu aprobarea lui Király Béla.

pentru organizarea gărzii naţionale.
pentru apărarea capitalei numeşte comandant al forţelor respective pe colonelul Márton András.

În acest scop Losonczy va prezenta un proiect de declaraţie.

Plan de măsuri.

Scoaterea deplină din acţiunile de viitor a armatei sovietice şi organelor de Securitate (motiv, atmosferă potrivnică acestora).

Pericolul războiului civil face, pe timp îndelungat, imposibilă prietenia sovieto-ungară – politica catastrofală.

Din partea armatei sovietice încetarea focului până mâine la orele 4.00.

Pentru siguranţa tancurilor sovietice „întâmplător” să se oprească în apropierea cazărmilor care rezistă.

Rebeli arestaţi să fie eliberaţi.

Organizarea miliţiei naţionale de frontul patriotic din:

— Elevi, studenţi, membrii Cercului Petőfi

— Muncitori – comunişti de încredere –, unităţi de poliţie de încredere

— Unităţi militare şi numirea partizanilor

Mobilizarea lor şi preluarea de către aceştia a menţinerii ordinii publice din capitală.

Tratative cu conducătorii mişcării de rezistenţă.

În cazărmi aderarea unităţilor rebele prin tratative.

Izolarea împrejurimilor ambasadelor americană şi engleză pentru a împiedica contactul acestora cu masele.

Lichidarea focarelor contrarevoluţionare ca unităţi descentralizate.

Organizare:

— Marele Stat Major – înzestrarea grupurilor cu megafoane, pregătirea prin radio.

— Baza organizării Direcţiei Poliţiei Oraşului Budapesta şi organele lui din circumscripţie.

O filă (încheierea unui proces-verbal al Comisiei Mixte Militare Sovieto-Maghiare).

— Despre tratative cu privire la retragerea trupelor sovietice.

— Delegaţia sovietică a promis că nu vor mai intra în Ungaria noi trenuri militare sovietice.

Proces-verbal despre şedinţa Comitetului Executiv al

Partidului Muncitoresc Socialist din 11 – 14 noiembrie 1956.

— Şedinţa din 11 noiembrie: Sunt prezenţi Donáth Ferenc, Haraszti Sándor, Losonczy Géza, Lukács György, Nagy Imre, Szántó Zoltán.

— Primul punct la ordinea de zi: analiza cuvântării lui Kádár din 11 noiembrie.

Guvernul Nagy este legat, nu trebuie să demisioneze pentru a nu justifica trădarea lui Kádár.

Sistemul mai multor partide este just conform tratatului de pace.

— Punctul doi: probleme de partid.

— Şedinţa din 14 noiembrie 1956.

Comitetul Executiv a hotărât să ducă tratative cu ambasadorul polonez şi cu tov. Soldaţici despre situaţia noastră: ei ne-au chemat, tonul tov. Dikici este inadmisibil.

S-au discutat bazele principiilor politicii noastre externe. Tov. Szántó v-a prezenta Comitetului Executiv un proiect de platformă.

Se vor pregăti teze despre problema tratativelor cu guvernul Kádár. Pentru eventualitatea unor tratative cu partea sovietică, sunt următoarele condiţii:

— Plecarea trupelor sovietice din ţară (cu excepţia acelor unităţi care înainte de 23 octombrie au staţionat pe teritoriul Ungariei). Ulterior tratative pentru retragerea tuturor trupelor sovietice din Ungaria.

— Bazele relaţiilor externe ale R.P. Ungare vor fi principiile stabilite în declaraţiile de la Bandung şi Belgrad. Menţinerea neutralităţii garantate pe lângă cele patru mari puteri şi de Polonia şi Iugoslavia.

— Guvernul se sprijină în primul rând pe consiliile muncitoreşti şi alte organe create în ultimele săptămâni de ţărani, intelectuali şi alte pături.

— Un guvern care se bazează pe unitatea partidelor democratice.

— Necesitatea unificării tuturor forţelor progresiste într-un front naţional, democratic şi socialist, care ar cuprinde toate partidele democratice, consiliile

muncitoreşti şi toate acele organizaţii progresiste care stau pe baza apărării cuceririlor regimului socialist şi asigurării independenţei naţionale şi a egalităţii în drepturi. Constituţional, acest guvern ar fi guvernul acestui Front Naţional.

— Sarcina principală a acestui front naţional ar fi consolidarea politică şi naţională a ţării şi până la realizarea acestui scop ar rămâne pe planul doi organizarea partidelor, care duce la slăbirea unităţii şi la amânarea alegerilor.

— Pentru redresarea economică a ţării sunt urgent necesare împrumuturi însemnate din străinătate. Ele – fie din răsărit, fie din apus – nu trebuie să fie legate de condiţii politice.

— Trebuie asigurat neîntârziat legalitatea în ţară. Nimeni să nu fie tras la răspundere pentru participarea sa la revoluţie. Trebuie pus capăt terorii şi activităţii arbitrare. Toţi cei arestaţi din motive politice să fie eliberaţi. Organele sovietice să pună în libertate delegaţia guvernamentală condusă de Máletér şi Kovács Sándor, membru al Comitetului Executiv al Partidului Muncitoresc Socialist. Pe baza acestora trebuie asigurată democratizarea internă deplină a ţării.

— Ne bazăm pe principiile Declaraţiei-program a Partidul Muncitoresc Socialist. Platforma noastră politică este ruperea cea mai deplină, principială, organizatorică şi personală cu stalinismul pe baza marxism-leninismului.

Nu avem încredere în conducerea actuală a Partidului Muncitoresc Socialist şi în special în persoana lui Kádár János. Această conducere a renunţat la principiile Declaraţiei-program a partidului. Cheamă la luptă numai în vorbe împotriva stalinismului şi numai privind câteva măsuri de detaliu, dar în realitate atât în politica internă, cât şi în cea externă continuă linia Rákosi-Gerő. Kádár János a părăsit în mod laş, fără confruntare principială, postul încredinţat de partid şi guvern. Despre această acţiune a sa nu a anunţat nici conducerea partidului şi nici preşedintele guvernului.

O listă cu noul Comitet Central:

Apró, Fehér Lajos, Földes László, Friss, Gáspár, Horváth Imre, Kádár, Kiss Károly, Kállay, Kiss Árpád, Marosán, Münnich, Rónai, Biszku, Dögei, Uszta, Aczél György, Gyenes Antal, Köböl, Somogyi, Vanda József, Fock Jenö, Tömpe István.

Noul Birou Politic:

Apró, Biszku, Fehér, Kádár, Kállay, Friss, Marosán.

Cei scoşi din conducerea de partid şi de stat:

Andics, Bată, Berii, Kovács István, Révai, György, Horváth, Márton, Komor, Biró Ferenc, Biró László, Biró Zoltán, Piros László, Ács Lajos, Egri, Szalai, Bebrits, Ratkó Anna, Házi Árpád, Komocsin, Kukucska, Matusek etc.

Notiţe personale scrise de mână în rezumat

Plan conspect: – Şedinţa Comitetului Central din 26.X. Continuarea politicii lui Rákosy după retragerea trupelor sovietice din Budapesta.

— Mesajul lui Tito.

— Când au luat fiinţă Consiliile muncitoreşti?

— Cele două căi pentru reprimarea pericolului contrarevoluţionar.

Începerea producţiei, circulaţiei, deschiderea şcolilor şi a universităţilor.

Organizarea organelor pentru ordinea publică din: armată, poliţie şi garda naţională.

Lipsa ajutorului sovietic – în loc să ne ajute, au ordonat noi şi noi trupe spre inima ţării.

Conferinţa de presă din 3 noiembrie.

Schimbarea atitudinii lui KOV.

Comunicatul sovietic din 30 octombrie

Politica de presă a Guvernului (Vásárhelyi).

Delegaţia din Debreţin! Löwenstein.

Löwenstein.

Note:

Privind discuţia lui Losonczy şi Donáth cu Kiss Károly în ziua de sâmbătă 27 octombrie după-masă.

Discuţia s-a dus în jurul problemei demisionării lui Losonczy şi Donáth. Teza lui Losonczy – 90% din populaţie

sprijină revolta. Trebuie căutaţi conducătorii răsculaţilor. Satisfacerea revendicărilor motivate şi pe urmă, împreună cu ei, distrus contrarevoluţia. Înăbuşirea revoltei cu trupe sovietice înseamnă pierderea poporului pentru socialism.

Pentru salvarea socialismului sunt două căi:

Reprimarea contrarevoluţiei prin încrederea în popor şi sprijinul clasei muncitoare şi al forţelor progresiste sau neîncredere în popor şi sprijinul trupelor sovietice pentru a se opune mişcării antistaliniste şi mişcării populare democrate, care ar însemna teroare nu numai împotriva contrarevoluţiei, ci şi împotriva forţelor democratice antistaliniste. Trebuie făcute compromisuri: admiterea partidelor, compromisuri considerabile spre libertate, în special în privinţa cotelor.

Teza lui Kiss Károly:

În primul rând, reprimarea contrarevoluţiei cu orice preţ. Apărarea puterii muncitoreşti.

Nu poate fi de acord cu democraţia burgheză propusă de Losonczy şi Donáth. După reprimarea contrarevoluţiei vor efectua reforme largi democratice.

Le-a comunicat că preşedinţia a luat la cunoştinţă demisia lor. L-a rugat pe Donáth să sprijine Comisia Guvernamentală pentru învăţământ de sub conducerea lui Vas, iar pe Losonczy să se reîntoarcă la presă.

(Bucureşti 30. XI)

Declaraţia lui Losonczy la Conferinţa de Presă din 3 noiembrie, orele 18.00.

(La această conferinţă era prevăzut să facă declaraţii Nagy Imre, însă în urma schimbărilor survenite în poziţia chinezilor, care a fost negativă faţă de politica guvernului maghiar, Nagy Imre a renunţat şi l-a însărcinat pe Tildy şi pe Losonczy cu ţinerea conferinţei de presă.)

Declaraţia lui Losonczy:

— Guvernul maghiar duce tratative cu reprezentanţii sovietici pentru retragerea trupelor. Tratativele au rezultate pozitive.

— Politica externă a guvernului maghiar: neutralitate; colaborare prietenească cu toate ţările;

colaborare strânsă cu ţările socialiste şi cu Uniunea Sovietică; nu vor admite ca neutralitatea lor să fie exploatată de reacţiune; vor împiedica ca imperialiştii să se amestece în treburile Ungariei; în caz că O.N.U. se ocupă cu problema maghiară, este rugat să-şi schimbe atitudinea şi să caute soluţii paşnice.

— Politica internă a Ungariei: nu admite restabilirea capitalismului; va apăra reforma agrară; va apăra naţionalizările şi realizările socialiste împotriva încercărilor contrarevoluţionare.

— Guvernul naţional e unitar în privinţa următoarelor: socialismul nu se poate construi pe bazele din 1945; vor continua construirea socialismului pe baza independenţei naţionale; vor rupe cu greşelile grave din trecut; vor începe construirea socialismului adevărat. Guvernul este convins că în scurt timp va consolida situaţia şi din forţe proprii va întemeia o Ungarie independentă, neutră, socialistă.

(Bucureşti, 2 dec. 1956)

Discuţia lui Losonczy cu membrii delegaţiei din Debreţin.

Probleme discutate: situaţia din Debreţin; cauza grevei; retragerea trupelor sovietice; puterea e în mina comuniştilor antistalinişti.

Concluzia lui Losonczy: caracterul de bază al revoltei este antistalinismul.

Discuţia între Löwenstein şi Losonczy, joi, 1 noiembrie.

Problemele discutate:

Löwenstein propune: reluarea relaţiilor diplomatice şi acordarea unui ajutor economic din partea Germaniei Occidentale (cărbune, materii prime pentru industrie).

Losonczy cere: încetarea emisiunilor „Europei Libere”; să înceteze trimiterea trupelor fasciste prin Austria.

Löwenstein s-a oferit ca prin relaţiile ce le are cu Uniunea Sovietică ar putea interveni pentru reglementarea problemelor litigioase existente între Ungaria şi Uniunea

Sovietică. Losonczy l-a refuzat politicos.

Löwenstein a oferit ca să plece o delegaţie oficială maghiară în Germania Occidentală unde conducătorul delegaţiei ar putea ţine o conferinţă la grupul Uniunii Interparlamentare, al cărui membru este şi el. Delegaţia ar primi multe donaţii (el a amintit că transportul ajutorului provenit din colectare şi donaţii a şi început prin Crucea Roşie să sosească în Ungaria) şi în acelaşi timp ar putea duce tratative economice oficiale. Löwenstein a propus ca Losonczy să fie conducătorul delegaţiei căruia i-a predat cartea sa de vizită, adresa şi telefonul său.

Vineri, 26 octombrie, înainte de masă, s-a prezentat o delegaţie de scriitori în str. Academiei formată din: Kónya Lajos, Márkus István, Erdei Sándor, Mató György. Delegaţia a fost primită de Donáth şi Losonczy. În acelaşi timp, a avut loc şedinţa conducerii Comitetului Central. După discuţia cu scriitorii, Losonczy şi Donáth au luat cuvântul la şedinţă şi au analizat pe larg situaţia din Ungaria.

Losonczy a arătat necesitatea schimbării politicii partidului; lichidarea stalinismului; necesitatea reformelor democratice; revolta nu are caracter fascist, contrarevoluţionar. După cuvântul lui Donáth şi Losonczy a izbucnit un atac stalinist din partea lui: Kovács István, Földes László, Apró, Münnich, Marosán, Hegedűs, Szalai Béla, Andics, Berii, Vas, Gerö, Rónai împotriva lor.

Cu toţii „au apărat” puterea clasei muncitoare împotriva lor.

Horváth Márton a răspuns:

— Acuma apăraţi puterea clasei muncitoare şi pălăvrăgiţi despre contrarevoluţie, deoarece tremuraţi că trebuie să răspundeţi faţă de popor şi membrii de partid pentru faptul că n-aţi rupt cu regimul lui Rákosi. Voi nu apăraţi puterea clasei muncitoare, ci propria voastră persoană chiar şi în zilele acestea când clasa muncitoare a pornit împotriva regimului lui Rákosi.

22 octombrie, discuţii la Vas Zoltán în Szöv[32] fiind

32 Prescurtare (n.t.).

prezenţi Losonczy, Horváth Márton, Gimes Miklós.

Tema discuţiilor: pregătirea discursului program al lui Nagy Imre.

— Vas partea economică; Gimes politica externă; Horváth despre partid; Losonczy despre frontul popular. Vineri (26 octombrie) vor revizui tezele când vor fi prezenţi Donáth şi Haraszti.

— S-au discutat şi probleme organizatorice. Au avut păreri comune, şi anume că Nagy va trebui să pună ca o primă condiţie demisionarea lui Gerö. De asemeni, reorganizarea temeinică a Biroului Politic.

— După şedinţă avut loc o discuţie între Vas şi Losonczy. Vas a afirmat că este alături pe deplin de Nagy Imre şi ar dori să devină membru în Biroul Politic şi secretarul Consiliului de Miniştri.

— Orbán László a solicitat ajutorul lui Losonczy pentru liniştirea studenţilor. Studenţii au hotărât organizarea unei manifestaţii. Losonczy s-a dus la Organizaţia de Partid a Universităţii unde au fost prezenţi: profesorul de marxism-leninism; prorectorul; doi asistenţi fără de partid; locot.-col. Marian şi alţii (amănunte despre cei prezenţi cunoaşte Szilágyi).

— Nagy Imre, Orbán şi alţii au fost împotriva manifestaţiei. Marian şi cei prezenţi erau de părere că nu se poate împiedica manifestaţia. Losonczy a fost pentru manifestaţie.

— S-au luat măsuri organizatorice ca manifestaţia să decurgă disciplinat şi organizat.

Scrisoarea lui Losonczy către C.C. al P.M.R.

În scrisoare formulează în două puncte cererea sa:

Data reîntoarcerii lor în Ungaria;

Cere relaţii libere cu familia şi tovarăşii săi.

Informează C.C. al P.M.R. despre modul cum au fost aduşi în România.

Despre evenimentele din 22 – 28 octombrie în ordinea cronologică.

— Descrierea manifestaţiei organizate de studenţime. Rolul Cercului Petőfi şi al grupului Nagy în pregătirea

manifestaţiei.

— Desfăşurarea manifestaţiei până la revoltă.

— Discuţii şi hotărâri la şedinţele Comitetului Central cu participarea tov. Mikoian şi Suslov.

O analiză cu privire la greşelile grupului Nagy din 4 noiembrie formulată în patru puncte:

N-au izolat de la început clica stalinistă.

În loc să fi fost preluată conducerea partidului de leninişti, iar în conducerea statului să fi fost păstrat sistemul de partid unic, au introdus sistemul mai multor partide.

Au declarat politica de neutralitate şi au cerut garanţii de la mari puteri.

Au părăsit viaţa politică cerând azil la Ambasada Iugoslavă.

Viitorul partid va trebui să difere de Partidul Democrat Maghiar în următoarele două chestiuni de bază:

Relaţii pe bază de egalitate cu partidul Uniunii Sovietice.

Democraţia internă de partid şi părerea membrilor de partid să fie hotărâtoare în conducerea partidului.

Nota lui Szántó Zoltán din 16 noiembrie 1956:

Discuţia lui Szántó cu ambasadorul iugoslav Soldaţici, care i-a comunicat următoarele: situaţia din Ungaria este foarte gravă, trupele sovietice pot ataca în orice moment Budapesta. De aceea guvernul iugoslav a hotărât acordarea de azil tov. Nagy Imre, membrilor conducerii şi tuturor acelor pe care conducerea îi consideră demni pentru aceasta.

Szántó i-a comunicat că n-are cunoştinţă că Nagy şi ceilalţi vor să se refugieze şi nici el personal nu are această intenţie. Ambasadorul Soldaţici a insistat argumentând că dacă cei de la Belgrad sfătuiesc acest lucru înseamnă că situaţia este gravă şi a cerut ca să decidă conducerea maghiară cât mai urgent.

Note ale lui Losonczy Géza, cu adnotările lui Gheorghe Gheorghiu-Dej

Traducere făcută de pe fotocopia manuscrisului

original C. 373

februarie 1957

Exemplar nr.

Strict secret

Note ale lui Losonczy Géza

Hotărârea Comitetului Central Provizoriu al M. Sz. M.P. caută să arunce răspunderea pentru evenimentele din octombrie şi asupra „acelei părţi din opoziţia partidului care a dus în public o critică prost interpretată” etc.

Are în vedere acele elemente care au activat în Uniunea Scriitorilor – Cercul Petőfi şi Uniunea Ziariştilor, unde s-a luat poziţie la şedinţe împotriva regimului Rákosi-Gerő etc.

Aceasta însă nu este numai o parte a opoziţiei, ci însăşi opoziţia. Au fost şi persoane care au lucrat la C.C. şi în aparatul de partid care ar fi dorit schimbări. Însă acest lucru ei l-au făcut sub presiunea membrilor de partid şi sub presiunea maselor[33]. Pe ei i-a caracterizat frica şi neputinţa. Au crezut că pot lupta împotriva clicii staliniste, fiind în cârdăşie permanentă cu ei împotriva opoziţiei leniniste. Au operat prin tactică internă, iar în public au cântat după Gerő şi au apărut numai când opoziţia a acţionat. Această grupare a fost comandată de Kádár, care între 1954 şi 1956 şi-a pierdut treptat orice prestigiu.

La 23 octombrie cu toţii am urmărit o schimbare de tip polonez.

Astăzi, când partidul a devenit o sectă izolată şi compromisă, în care nu se poate intra, ce se poate face, în ce direcţie s-ar putea găsi calea dezvoltării?

Slăbiciunea cea mai mare a Partidului Muncitoresc Maghiar (M.D.P.), în lipsa sau, mai bine zis, insuficienta influenţă asupra maselor.

În 1945 – 17%.

În 1947 – 25%.

În loc să fi completat conducerea cu o muncă susţinută încă timp de mai mulţi ani influenţa sa asupra

---

33 Nota lui Gheorghiu-Dej : „Dar aceşti m.d.p. şi masele sub îmboldirea cui au început presiunea?

maselor – care în timpul ilegalităţii, în timpul războiului a fost minimală, iar urmările s-au văzut la alegerile din ’45 şi ’47 – a trecut în 1948 la o „unificare forţată” cu o parte a partidului social democrat, iar în 1949 au desfiinţat sistemul mai multor partide.

Desfiinţarea sistemului mai multor partide, într-o perioadă când majoritatea ţărănimii şi intelectualităţii au stat departe de partid şi de ideologia socialistă, a fost o măsură pripită.

Deşi majoritatea muncitorimii prin unificare cu partidul social democrat putea fi considerată ca şi câştigată.

Această bază în urma politicii duse după 1948 s-a restrâns din ce în ce mai mult, iar în toamna anului 1956 clica Rákosi-Gerő s-a sprijinit numai pe o pătură restrânsă de funcţionari.

În schimb a avut o influenţă uriaşă opoziţia de partid[34]. Nu numai majoritatea membrilor de partid, ci şi majoritatea clasei muncitoare, a ţărănimii şi a intelectualităţii au avut încredere în opoziţie. Au existat toate condiţiile ca această opoziţie – dacă ar fi dus o politică justă – să se bizuie pe majoritatea covârşitoare a poporului şi cu sprijinul lui să continue construirea socialismului.

Însă i-a pus capăt politica care a chemat şi a doua oară pe ruşi în ţară. A dezbinat partidul, iar întreaga clasă muncitoare cu o vigoare nemaivăzută i s-a împotrivit lui Kádár. Această politică a răsturnat toată situaţia şi a ascuţit contradicţiile până la refuz: „construirea socialismului” se face acuma nu numai cu lipsă de încredere a poporului – ca în perioada de înainte de 23 oct. – ci, împotriva clasei muncitoare, fără sprijinul ei. Nu se poate dejuca istoria fără a primi pedeapsa cuvenită.

La analizarea cauzelor evenimentelor din 23 oct. nu trebuie uitată perioada martie 1955. Atunci C.C. în

34 Nota lui Gheorghiu-Dej : „De aceea contrarev. a reuşit să ia lucr. în mînă? «Opoz.» nu a deschis calea contrarev. ? în ea nu s-a ascuns contrarev. ? Contrarev. cerea acestea - ca şi «opoz.»”.

întregime a negat perioada din iunie 1953. Au continuat politica sectară de restaurare nu numai până la Congresul al XX-lea, dar chiar şi după Congres. Congresul al XX-lea a demascat complet pe acest C.C. care şi aşa a fost de acum desconsiderat de masa membrilor de partid pentru lipsa sa de principialitate, iar masele au primit cu neîncredere totală şi reformele minime făcute după 23 februarie 1956, deoarece au considerat că această conducere este capabilă în orice moment să revoce şi să refuze totul.

În fond, întreaga conducere de partid a fost compromisă şi au pierdut complet încrederea maselor. Această situaţie a fost exprimată şi prin apelul lui [...] care încă înaintea schimbărilor din iunie, a calificat o eventuală schimbare în felul următor: „În loc de cai şchiopi, vor veni acum măgari şchiopi”.

Tragedia[35] în enunţarea sistemului mai multor partide a constat în aceea că acest lucru s-a enunţat când s-a prăbuşit M.D.P., iar M. Sz. M.P. a existat numai pe hârtie în acele zile[36], în timp ce noua conducere de partid n-a avut nicio putere.

Sistemul mai multor partide ar fi fost creat atunci când partidul muncitoresc era cel mai puternic – sau cel puţin puternic –, nu s-ar fi creat o situaţie atât de gravă.

Trăsăturile caracteristice ale situaţiei: deşi n-am date concrete, dar e verosimil că partidele de coaliţie au fost decise să nu se mai lase să fie lichidate, ca în anul 1949. De aceea lupta între partide, probabil, ar fi fost deosebit de ascuţită.

Greşelile anului 1919 şi 1945 au fost date uitării; C.C. s-a prezentat cu fişă curată. În 1956 reacţiunea ar fi exploatat la maximum împotriva noului M. Sz. M.P. toate greşelile M.D.P.-ului şi acest lucru ar fi creat o situaţie deosebit de grea[37].

Într-un număr prea mare au figurat reprezentanţii

---

35 Nota lui Gheorghiu-Dej : „Şi mai sus vorbeşti altfel despre mase, m.d.p...”.

36 Nota lui Gheorghiu-Dej : „Deci «opoz.» a dispărut şi ea?”.

37 Nota lui Gheorghiu-Dej : „Şi? Ce-ar fi însemnat asta?”.

partidelor de coaliţie în guvernul Nagy. În loc de 3 – 3 ar fi fost suficient 2 – 2 (în cabinet). De aceea am fost de părere ca partidul ţărănesc să aibă 2 miniştri, la care s-au împotrivit imediat „micii proprietari”.

Faţă de această situaţie însă, aparatul de stat, conducerea economică, organele de Securitate şi armata au fost în mâinile comuniştilor.

Nu se ştie ce situaţie s-ar fi creat în problema fixării datei pentru alegeri.

În Ungaria, în cursul lui noiembrie şi decembrie au avut loc cele mai mari greve din istoria clasei muncitoare, împotriva partidului comunist? Care până acum a dus o politică stalinistă. Aşa ceva încă nu s-a întâmplat în istoria mişcării muncitoreşti.

Dacă ar fi fost vorba de un partid care a dus o politică comunistă adecvată, atunci am fi putut vorbi de forţe contrarevoluţionare care au pus stăpânire şi au influenţat clasa muncitoare. Însă nu în această situaţie.

Alte note vol. 22

Nota I

În prima săptămână, adică sâmbătă în ziua de 27 înainte de masă, în strada Academiei am avut o discuţie mai îndelungată cu Kiss Károly.

Discuţia a avut loc pe marginea demisiei noastre definitive. Kiss nu era de acord cu acest pas. Noi am motivat demisia noastră cu aceea că la şedinţa de vineri a K.V.I. s-a hotărât că mişcarea populară şi răscoala vor fi înfrânte prin folosirea deplină a unităţilor armate sovietice şi a fost respinsă calea propusă de noi, adică: tratative, îndepărtarea elementelor contrarevoluţionare din răscoală de elementele antistaliniste etc.

Kiss era de părere că poziţia K.V. a fost justă. Primul lucru era înfrângerea răscoalei, potolirea mişcării populare. Acesta nu se putea face decât cu ajutorul forţelor militare sovietice. Să înţelegem: el nu poate trăi într-o democraţie burgheză, ci numai în democraţie populară.

L-am întrebat: dacă mişcarea populară şi răscoala

vor fi înfrânte cu ajutorul trupelor sovietice, te-ai gândit ce va veni după aceea?

După aceea reconstruim partidul pe baza celei mai largi democraţii, vom crea un real şi larg democratism şi vom aşeza relaţiile noastre cu Uniunea Sovietică pe baza principiului egalităţii în drepturi.

Dar – am răspuns noi – astea toate sunt iluzii. Mişcarea populară şi răscoala sunt sprijinite de majoritatea covârşitoare a poporului, de aproape 90% din membrii de partid, de organele de stat şi de majoritatea unităţilor forţelor armate. Altfel cum putea să se destrame într-o zi-două un partid aşa de uriaş şi armata. Dacă nu vom alege acel drum despre care de la primul moment am vorbit, mergând în acest fel în mod dârz şi unitar către instaurarea conducerii unui guvern antistalinist, iar orientarea acestei conduceri să se bazeze pe o largă unitate naţională, distrugând astfel contrarevoluţia, şi vrem să rezolvăm totul cu ajutorul unităţilor sovietice fără nicio deosebire, atunci ani îndelungaţi nici vorbă nu mai poate fi nici despre democraţie în partid şi nici despre democraţie socialistă. Şi în mod inevitabil vom ajunge într-o situaţie ireparabilă faţă de popor. Şi atunci nu va fi altceva decât teroarea. Vor începe represalii – nu numai împotriva contrarevoluţiei, dar şi împotriva comuniştilor şi democraţilor antistalinişti.

Kiss Károly în mod foarte aprins a pus la îndoială toate acestea.

Mai mult, am continuat eu, aşa nici nu mai poate fi vorba despre egalitate în drepturi cu Uniunea Sovietică. Pentru că nu punem ordine cu forţe interne proprii, şi mai mult se va întări convingerea la Moscova că nici n-am fi putut face acest lucru.

Kiss a negat şi acest punct de vedere, repetând a doua şi a treia oară că în regim burghez nu vrea şi nu poate trăi. El s-a referit la fenomene din cele ce au avut loc în zilele trecute, din care s-au văzut clar manifestări ale contrarevoluţiei.

Nici noi nu vrem să trăim într-o orânduire

contrarevoluţionară – am spus eu – şi este jignitor că întorci discuţia mereu pe acest motiv. Astăzi, nu se pune problema: contrarevoluţie sau socialism, ci problema se pune: ori salvăm socialismul sprijinindu-ne pe poporul maghiar, pe clasa muncitoare şi pe forţele progresiste ori, neîncrezători în popor, pentru a salva socialismul ne sprijinim pe ajutorul sovietic împotriva antistaliniştilor şi împotriva mişcării populare democratice. Probabil că acest drum va fi mai greu. Probabil că vor trebui făcute şi unele compromisuri.

Ce fel de compromisuri – a întrebat el.

Nu ştiu. Poate că ar trebui admise mai multe partide. Poate că ar fi important să se facă compromisuri faţă de ţărănime: strângerea cotelor, de pildă.

Toate acestea sunt probleme foarte grele, mai ales dacă avem în vedere că la noi practic nu există partide. Dar pot uşor fi create. Sunt prezente acele forţe care cheamă la viaţă consiliile muncitoreşti ca: Cercul Petőfi, Nebosz, elementele ce au fost în închisorile lui Rákosi şi sprijinindu-ne pe acestea am putea porni organizarea noului partid, care în mod categoric ar fi un partid comunist, dar tot atât de categoric ar fi un partid antistalinist.

Ca să chemi trupele sovietice şi cu ajutorul lor să înfrângi orice mişcare este ceva tot atât de simplu ca o palmă, pentru asta nu-i nevoie de nicio înţelepciune politică deosebită. Dar o conducere care se sprijină pe o asemenea bază politică nu poate fi o conducere antistalinistă, nici atunci când în vorbe declară acest lucru despre sine.

Voi credeţi că se poate înfrânge contrarevoluţia cu forţe interne?

Negreşit. Deja de mult trebuiau căutate firele ce duc spre răsculaţi şi văzut cine îi conduce. Trebuie apoi îndeplinite revendicările juste şi după aceea împreună cu ei să construieşti noua autoritate (putere) şi atunci să te ridici împotriva contrarevoluţiei.

Dacă nu vom merge pe această cale, ci pe calea lui

Gerő şi Hegedűs, atunci scăpăm din mână pentru o perioadă foarte lungă lucrul cel mai important, şi anume: sudarea poporului maghiar cu socialismul, şansa ca clasa muncitoare împreună cu majoritatea poporului să construiască socialismul – a subliniat Donáth.

Însă dacă voi ieri aţi ales drumul opus şi situaţia este atât de gravă, pentru asta nu mai putem să ne luăm în continuare răspunderea comună – am încheiat eu discuţia.

Nu pot să fiu de acord cu voi – a spus Kiss Károly. Voi ştiţi că pe voi amândoi vă respect mult, dar pe acest drum nu pot merge cu voi. Cu orice preţ trebuie apărată puterea muncitorească.

După aceea ne-a comunicat că preşedinţia a luat la cunoştinţă demisia noastră. Pe Donáth l-a rugat să-l ajute pe împuternicitul guvernamental cu aprovizionarea, pe Vas, iar pe mine m-a rugat să mă reîntorc la presă.

Amândoi am luat la cunoştinţă cu bucurie această dispoziţie pentru că eram sătui până peste cap de atmosfera înăbuşitoare din str. Academiei. În sinea noastră eram plini de sentimentul tragic al situaţiei, că puterea populară este pierdută tocmai de cei care poartă permanent pe buze problema apărării ei.

30 noiembrie Bucureşti

*

Nota II

În după-amiaza zilei de sâmbătă 3 noiembrie la ora 6, Nagy Imre urma să ţină o conferinţă cu ziariştii străini. Între timp a apărut comunicatul despre noua poziţie a Chinei faţă de politica guvernului maghiar, care era în contradicţie cu cea anterioară. Nagy, motivând că noua poziţie a Chinei cere o nouă analiză a situaţiei, a renunţat să ţină conferinţa de presă şi m-a însărcinat pe mine şi pe Tildy cu ţinerea ei.

La sfârşitul conferinţei de presă, am făcut următoarea declaraţie:

Între delegaţia sovietică şi maghiară au început înainte de masă tratative care continuă şi în această seară şi se desfăşoară într-un cadru favorabil. Scopul acestor

tratative este acela de a pune la punct amănuntele şi problemele tehnice ale retragerii trupelor sovietice.

Ca urmare a tratativelor duse înainte de masă, se poate observa o destindere a situaţiei. Guvernul maghiar tinde şi în continuare spre rezolvarea problemelor litigioase dintre Ungaria şi Uniunea Sovietică pe calea tratativelor în spiritul înţelegerii reciproce şi al prieteniei ungaro-sovietice. Suntem convinşi că pe baza înţelegerii reciproce totul este posibil şi util.

Politica externă a guvernului maghiar după declaraţia privind neutralitatea a devenit mai mult o politică a păcii şi a colaborării prieteneşti cu toate naţiunile mari şi mici ale lumii. Politica noastră externă se bazează pe egalitate în drepturi şi independenţă naţională. Pe baza principiului de egalitate în drepturi, dorim şi pe viitor o colaborare strânsă cu ţările ce construiesc socialismul şi cu Uniunea Sovietică. Nu vom tolera sub nicio formă ca declaraţia noastră despre neutralitate să fie folosită de cercurile reacţionare interne şi externe în scopul de a submina prietenia noastră cu ţările de democraţie populară şi Uniunea Sovietică.

Vrem să împiedicăm şi vom împiedica din toate puterile acele planuri imperialiste care vor să se amestece în treburile Ungariei, care vor ca din patria noastră să formeze o nouă Coree. Dacă

O.N.U. se ocupă cu problema maghiară, atunci o rugăm: oricare ar fi poziţia sa, să se străduiască să caute soluţii prin mijloace paşnice.

În ceea ce priveşte politica internă maghiară, guvernul nu va admite nimănui, în nicio împrejurare, să încerce restaurarea capitalismului. Guvernul va apăra reforma agrară, naţionalizarea şi cuceririle socialismului de toate manevrele contrarevoluţiei. Şi în această problemă există o unitate deplină între clasa muncitoare maghiară, ţărănimea muncitoare şi intelectualitatea progresistă. Guvernul naţional, la care participă conducătorii politici cu diferite apartenenţe de partid, este întru totul unitar în ideea că de la cotitura din 1945 s-au

obţinut uriaşe cuceriri democratice şi socialiste de către poporul nostru şi că ele nu pot să nu fie luate în seamă. Vom continua construcţia socialistă, dar de acum pe baza principiului egalităţii în drepturi. Am rupt cu greşelile extrem de grave ale trecutului, dar nu am rupt, ci, din contră, de-abia acum începem cu un nou elan construcţia socialismului.

Suntem convinşi că, împreună cu clasa muncitoare, cu întregul popor muncitor, în scurt timp vom consolida situaţia cu forţe proprii şi vom crea o Ungarie independentă, neutră şi socialistă.

Bucureşti, 2 decembrie 1956

XII.1956 3 ex. GM.

*

Nota III

Era parcă la 1 noiembrie când a venit la mine delegaţia Comitetului Revoluţionar din Debreţin. Membru al delegaţiei a fost şi asistentul universitar Für Lajos, pe care l-am cunoscut cu ocazia deplasărilor mele precedente în Debreţin. Ceilalţi în majoritate erau muncitori, câţiva intelectuali şi existau chiar şi ţărani în delegaţie.

Delegaţia a arătat că în Debreţin e ordine şi linişte. Oraşul este condus de Comitetul Revoluţionar, în uzine s-au constituit Consiliile muncitoreşti. Cu alimentarea şi aprovizionarea n-au greutăţi. Curent electric există. Întreprinderile de alimentaţie publică lucrează. Restul nu. Nici nu vor lucra până când trupele sovietice nu se vor retrage din ţară.

Eu le-am răspuns că guvernul tot acelaşi scop îl urmăreşte – retragerea treptată a trupelor sovietice din ţară. Dacă însă munca productivă nu se va prelua până atunci, ţara va ajunge într-o situaţie economică foarte grea. Se pune însă întrebarea: asupra cui vor să exercite presiune prin greva generală? Ei pot să vadă că guvernul este de acord cu revendicările lor şi după schimbările avute în sânul guvernului au pentru aceasta şi garanţii personale.

Ei s-au menţinut pe punctul lor de vedere şi în

continuare, spunând că nu există garanţii pentru retragerea trupelor sovietice. Pentru aceasta este necesară greva generală. Delegatul din partea ţărănimii a mai adăugat că ţăranii vor produce numai atât cât le este lor necesar, căci nu vor produce pentru ruşi. Delegatul feroviar de asemeni a mai adăugat că nu vor transporta nimic ce serveşte scopurile armatei sovietice.

Eu din nou am accentuat că scopul declarat al guvernului este acela să ajungă la retragerea trupelor sovietice. Nu e necesară greva generală ca săptămâna trecută pentru a obliga guvernul să treacă pe acest drum.

Dacă compoziţia guvernului nu satisface în întregime poporul muncitor, cine ar putea să nege că acuma există deja garanţiile necesare pentru executarea celorlalte schimbări. Dacă greva generală o vor menţine şi în continuare, atunci aceasta nu va mai fi de folos Guvernului Naţional, ci această situaţie ar putea fi exploatată împotriva guvernului de către clica stalinistă sau de către contrarevoluţie. Ar putea s-o exploateze spunând că muncitorii prin greva generală se manifestă împotriva guvernului.

Aceasta puţini au pus-o în discuţie sau au pus-o la îndoială.

Ultimele schimbări – spuneau – au impus încrederea în guvern. Ar fi necesar ca în mod necondiţionat să existe un termen în timpul căruia trupele sovietice s-ar retrage şi acest termen să fie ştiut de toată ţara. Pe lângă aceasta să existe garanţia că acest lucru se va întâmpla într-adevăr.

Care să fie garanţia? – am întrebat. După mine, cea mai mare garanţie este un guvern socialist puternic care stă pe baza independenţei naţionale şi are încrederea poporului. Un astfel de guvern care, pe baza cuceririlor mişcării de masă şi ale răscoalei şi a cuceririlor anterioare, luptă împotriva fenomenelor contrarevoluţiei.

Cu aceasta în cea mai mare măsură au fost de acord şi au afirmat că ei sunt cu toată hotărârea împotriva restaurării capitalismului şi pentru socialism. Au accentuat foarte mult că nu vor relaţii rele cu Uniunea Sovietică, dar

dependenţa trebuie lichidată. Au încredere în tov. Nagy Imre şi în tovarăşii lui de muncă.

Totuşi lucrurile nu progresează suficient. De ce nu declară guvernul neutralitatea şi de ce nu cere ajutorul O.N.U.

Cu O.N.U. trebuie să fim foarte atenţi. Nu putem să uităm că în O.N.U. sunt şi asemenea state care în ultimul timp au comis agresiunea împotriva Egiptului. Dacă guvernul nu va duce o politică prudentă şi înţeleaptă, atunci eventual Ungaria s-ar putea transforma în Coreea. La Budapesta de acum s-au produs distrugeri grave, şi alte oraşe au suferit pagube, fără a mai vorbi de alte pagube naţionale. Dacă O.N.U. va interveni cu forţe armate, nu este încă sigur că va fi un război mondial, deşi nici aceasta nu ar fi exclus. Dar după terminarea celui de-al doilea război mondial, am văzut deja asemenea situaţii – în Coreea –, când războiul a rămas izolat, nu s-a transformat în război mondial, dar ţara mea nenorocită a suferit extraordinar de mult.

Ce, vor ca toate oraşele noastre să se transforme în ruine, să se distrugă transporturile noastre, industria noastră, să piară sate şi să cadă sute de mii de bombe cu hidrogen şi napalm?

De altfel, guvernul se ocupă de problema neutralităţii, dar aceasta nu ar fi o neutralitate ca aceea din Austria, ci mai degrabă ar semăna cu cea din Iugoslavia.

Dacă aceasta s-ar întâmpla şi ar exista un termen de retragere a trupelor sovietice, atunci am relua imediat lucrul.

Nu trebuie să se aştepte până atunci – am spus.

În problema muncii cred că nu am reuşit să conving delegaţia, deşi argumentele au exercitat o anumită influenţă asupra lor şi au promis că vor discuta această problemă la Debreţin.

I-am întrebat dacă sunt în Debreţin şi în jur duşmani ai comunismului? Nu ţinem cont cine e comunist şi cine nu, ci care e om cinstit şi care nu – au răspuns membrii

delegaţiei, astfel dând de înţeles că pe stalinişti nu-i suferă, dar pe cei nestalinişti îi iubeşte poporul, dacă sunt oameni cumsecade.

I-am întrebat câţi au fost dintre ei membri de partid.

Pe rând au scos din buzunarele interioare carnetele lor de partid. A ieşit la iveală că majoritatea delegaţilor au fost membri de partid.

Mie mi s-a întărit convingerea că trăsătura de bază a actualei răscoale a fost antistalinismul.

I-am întrebat ce părere au, dacă trupele sovietice s-ar retrage, s-ar putea asigura ordinea, liniştea, s-ar putea învinge reacţiunea care în urma retragerii trupelor sovietice ar prinde curaj?

Au răspuns cu toată certitudinea: da. Au spus că la Debreţin şi în jur, asemenea fenomene abia s-au întâmplat. Ei organizează cu toată forţa puterea publică. Au desfiinţat organele Securităţii de stat şi i-au dezarmat. Dar vechea miliţie există sub conducerea comunistă. Prin Consiliile Muncitoreşti înarmează muncitorii şi aceştia păzesc fabricile.

Nu vrem, tov. L. – spuneau –, nici restaurarea stalinistă şi nici restaurarea contrarevoluţiei. Vă rugăm aveţi încredere în noi, guvernul poate conta pe noi.

*

Nota IV

În ziua de joi, 1 noiembrie, după-masă m-a vizitat prinţul von Löwenstein, deputatul Partidului Creştin Democrat din Parlamentul vest-german.

Löwenstein a vrut să vorbească cu primul-ministru, dar acesta nu l-a putut primi, astfel a ajuns la mine.

A început cu următoarele: „Nu în mod oficial mă interesez: care ar fi poziţia guvernului maghiar privind stabilirea legăturilor democratice între Ungaria şi Germania de Vest.

Eu i-am răspuns, subliniind, tot în calitate neoficială, că Republica Populară Ungară, în timp ce, în primul rând, se străduieşte să-şi adâncească legăturile pe care le are cu Uniunea Sovietică şi ţările de democraţie populară,

desigur va rupe cu rigiditatea politicii externe a guvernelor precedente şi, fidelă ideii potrivit căreia în baza păcii şi egalităţii în drepturi doreşte legături cu toate ţările lumii, după părerea mea, nu se va reţine să stabilească legături diplomatice şi cu Germania Occidentală.

În continuare, Löwenstein a amintit că ar primi cu bucurie o delegaţie maghiară în Germania Occidentală care ar veni în calitate neoficială în Germania.

Germania Occidentală manifestă simpatie faţă de Ungaria. Pretutindeni se fac colecte pentru poporul maghiar. Pe lângă asta ar putea fi vorba şi despre un serios ajutor economic. A întrebat ce ar avea nevoie Ungaria.

I-am spus că nu sunt economist şi ar fi bine dacă ar vorbi cu vreun ministru al economiei din guvern. Totuşi, cred că în primul rând ar fi nevoie de cărbuni, pe lângă asta, de anumite materii prime industriale.

Mi-a răspuns că poate fi vorba despre toate. Este sigur că guvernul vest-german le-ar putea transporta Ungariei toate acestea, urgent şi în condiţii excepţional de avantajoase.

Din nou l-am întrebat într-un mod neoficial, subliniind dacă poate fi vorba despre un împrumut pe termen lung, desigur fără nicio condiţie politică.

Mi-a răspuns: „Sunt convins că da”.

I-am arătat că postul de radio „Europa Liberă” care funcţionează în Germania Occidentală ce activitate dăunătoare desfăşoară în legătură cu Ungaria. Fără încetare aţâţă reacţiunea, încurajează forţele contrarevoluţionare, iar actualele evenimente le foloseşte în direcţii anticomuniste. L-am rugat pe deputat să intervină la guvernul său ca să frâneze activitatea postului de radio „Europa Liberă”.

În continuare l-am mai rugat ca, întrucât are posibilitatea să intervină la guvernul austriac, să nu admită trupelor fasciste maghiare trecerea frontierei.

Îmi amintesc că la prima cerere a mea Löwenstein a răspuns favorabil, la a doua cerere a răspuns că ar îndeplini-o cu plăcere, dar în Austria nu dispune de

influenţă corespunzătoare.

Am făcut o referire că în Germania de Vest – după cum suntem informaţi – staţionează asemenea trupe fasciste maghiare înarmate.

Löwenstein a întrebat, deoarece el are legături bune înspre Uniunea Sovietică, dacă să nu facă încercări ca, folosindu-şi legăturile, relaţiile de prietenie, să se rezolve divergenţele ungaro-sovietice. Politicos, dar categoric, am respins această propunere.

A propus ca să meargă o delegaţie maghiară neoficială în Germania Occidentală. Conducătorul delegaţiei ar putea ţine conferinţă în grupul Uniunii Interparlamentare de acolo al cărui membru este şi el. Ar putea să ducă acasă multe donaţii (ale căror transport ei o vor şi începe prin Crucea Roşie), pe lângă asta, tot în mod neoficial, s-ar putea discuta despre problemele economice arătate mai sus, după convingerea lui, cu rezultate bune.

Mi-a spus să fiu eu conducătorul delegaţiei, foarte amabil mi-a predat cartea sa de vizită, adresa şi numărul de telefon.

A revenit încă o dată la problema legăturilor diplomatice. Eu i-am repetat din nou ceea ce am mai spus.

XII. 1956 3 ex. GM.

Tradus V.G.

*

Nota VII[38]

În seara zilei de 22 octombrie, împreună cu Vas Zoltán, am fost la Szövosz (prescurtare). Acolo au fost Horváth Márton, Gimes Miklós.

Tema discuţiilor: pregătirea discursului-program al lui Imre Nagy. În pregătirea părţii economice s-a angajat Vas, în partea de politică externă Gimes, în partea privind partidul Horváth, în partea privind frontul popular eu. Am stabilit să ne întâlnim vineri seara la mine. Acolo vor mai fi şi Donáth şi Haraszti. Până atunci fiecare îşi va pregăti tezele şi acolo le vom discuta în comun.

Atunci deja cunoşteam cuvântarea lui Gomułka.

38 Notele V şi VI lipsesc din dosare.

Horváth în întregime, noi după textul prescurtat din ziarul de după-masă.

Am vorbit şi despre probleme organizatorice. Am avut puncte de vedere comune în problema ca Nagy să ceară necondiţionat ca Gerö să demisioneze din funcţia de prim-secretar.

Pe lângă toate acestea s-a pus problema transformării serioase a Comitetului Central şi a Biroului Politic.

După această convorbire a plecat acasă cu maşina, împreună cu Vas. În faţa locuinţei mele am coborât din maşină şi împreună cu Vas am început să ne plimbăm pe strada Csendes.

Vas a vorbit despre anii ce au trecut şi care pentru el au însemnat uriaşe zguduiri. L-au legat relaţii strânse de Rákosi, deoarece au petrecut împreună 16 ani de închisoare. Şi pe el voiau să-l aresteze, după aceea l-au trimis la Komlód. De mai multe ori s-a sesizat că Gerö Ernő niciodată nu l-a chemat (la telefon). De trei ani nici nu vorbesc. Lui îi plăceau funcţia, succesele. Cu toate acestea, convingerile sale nici după 1953 nu au stat pe baze solide. Cu amintire plăcută se gândeşte la acele timpuri pe care le-a petrecut lângă Imre Nagy, ca secretar al Consiliului de Miniştri. Şi totuşi, în martie 1955 plângând şi-a făcut autocritică.

În iunie la şedinţa C.C. a luptat împotriva hotărârii în problema Cercului Petőfi. După aceea, sub influenţa concepţiei incorecte privind unitatea de partid, a votat pentru hotărâre. Acum însă recunoaşte că trebuie să rupă în întregime cu trecutul, stă neclintit lângă noul Imre Nagy.

Dacă îmi amintesc bine a spus aşa: ar vrea să fie membru în Biroul Politic şi secretar al Consiliului de Miniştri.

Era aproximativ ora 11.15 când ne-am despărţit.

Ajungând în casă, abia câteva minute am stat de vorbă cu soţia când m-a sunat la telefon Orbán László. Mi-a spus că la Politehnică de 2 – 3 ore studenţii sunt în

şedinţă. Sunt într-o stare agitată extraordinară, din partea partidului nu vor să asculte pe nimeni. Vor să iasă în stradă pentru manifestaţie şi vor să ocupe o tipografie. M-a rugat să mergem acolo împreună, să vorbesc cu tineretul şi să ajut la împiedicarea acestui plan.

A trimis după mine o maşină şi împreună am plecat la Politehnică. Pe drum m-am gândit la această problemă. Dacă într-adevăr vor să iasă noaptea pe stradă, atunci necondiţionat voi încerca să-i conving să renunţe, m-am gândit. Întrebarea e, oare mă vor asculta? Mie îmi era clar de ce m-a chemat Orbán chiar pe mine ca să discut cu ei.

După ce atât funcţionarii de la centru, cât şi cei de la circumscripţii şi-au pierdut prestigiul şi influenţa, iar Uniunea Tineretului Muncitor chiar în aceste zile s-a topit ca zăpada la razele fierbinţi ale soarelui, Orbán s-a străduit să caute un asemenea om pe care eventual îl mai ascultă tineretul.

Aşa am ajuns la Politehnică.

Atunci deja ieşeau oamenii care spuneau că s-a terminat şedinţa. Tineretul a plecat acasă.

Ne-am dus la Comitetul de Partid. Acolo erau profesorul de marxism-leninism, prorectorul, doi asistenţi fără de partid, lt.-col. Marian, şeful catedrei militare şi alţii. Nu-mi amintesc de numele lor.

Ne-au povestit istoricul acestei şedinţe lungi (în mod amănunţit de la Szilágyi).

Marian, reţinându-şi cu greu plânsul şi revoltat, a vorbit despre situaţia în care i-a adus conducerea partidului.

Ei nu sunt informaţi despre nimic, nu ştiu la ce se pregătesc cei de sus. Aici e tineretul care are o serie de revendicări motivate, el însă, care a trebuit să ţină piept toată după-masa, nu poate răspunde la nimica, spune – da. A vorbit izbucnind de mai multe ori împotriva funcţionarilor de la centru şi circumscripţii, despre Aproné (soţia lui Apró) şi alţii care vin aici, se aşază în cancelarie, îi instigă la rezistenţă, dar ei nu sunt nicăieri unde ar trebui să se confrunte.

A comunicat că tineretul a renunţat la manifestaţia de noapte, însă a hotărât ca mâine, împreună cu ceilalţi băieţi şi tineret universitar, va ieşi la statuia Bem. Atât părerea lui, cât şi a celorlalţi a fost că aceasta nu se poate împiedica.

Profesorul de marxism-leninism ne-a povestit că în orele de seară a fugit la Imre Nagy, a cărui părere a fost să nu se facă manifestaţie.

Orbán tot această părere a sprijinit-o. S-a referit la faptul că manifestaţiile ar putea avea consecinţe incalculabile. Se poate aştepta la o provocare, trebuie să se gândească şi la faptul că muncitorii din uzine vor ieşi şi vor împrăştia cu forţa tineretul ca pe nişte ţânci fascişti.

Cei prezenţi din nou au afirmat că manifestaţia nu poate fi împiedicată. Au mai spus că dimineaţa din nou vor fi şedinţe studenţeşti peste tot. Dimineaţa devreme vor pleca în uzine să anunţe muncitorii şi să le ceară să li se alăture.

A vorbit în special Marian.

Orbán în repetate rânduri şi îndelungat a argumentat împotriva manifestaţiei.

Punctul meu de vedere era că manifestaţia, dacă nu se poate să fie împiedicată să se desfăşoare a doua zi. Am propus să se îngrijească ca manifestaţia să fie organizată şi să aibă un caracter paşnic, ca astfel cât mai puţine să fie posibilităţile pentru orice provocare.

Am văzut cele 16 puncte litografiate ale tineretului. Din acestea s-a văzut că în majoritate este vorba de cerinţe justificate. Evenimentele din Polonia i-au înflăcărat.

Lui Orbán i-au cerut ca mâine prin centru să se îngrijească de buna organizare (traseuri, circulaţie, miliţie).

La 02.30 am plecat acasă.

XII. 1956 3 ex. G.M.

*

XI.14. Convorbire la ambasador

Trupele sovietice au venit în Ungaria cu scopuri precise. Până când nu îşi ating aceste scopuri, este greu să

se vorbească de plecarea acestor trupe. Au apreciat că se poate intra şi au şi intrat în ţară.

Puteau să aprecieze că au trebuit să intre pentru interesele socialismului şi pentru interesele lor naţionale. Au fost sprijiniţi de majoritatea lagărului socialist şi majoritatea partidelor comuniste. Au apreciat probabil că situaţia internaţională face posibilă această intervenţie. Au intrat cu mult mai multe trupe decât ar fi fost necesar. Au intrat trupe şi în alte ţări: R.D.G., Polonia, Cehoslovacia etc. Au făcut o demonstraţie de forţă, pentru ca să arate: întrucât capitalismul urmăreşte să facă unele schimbări, Uniunea Sovietică ştie să acţioneze mai repede. Agresiunea anglo-franceză a dat posibilitatea să intervină sovieticii în Ungaria.

Scopul sovieticilor este ca să existe un guvern care să poată asigura interesele de bază ale Uniunii Sovietice în Ungaria. În prezent Kádár încearcă să-şi consolideze poziţia prin convorbiri. Aceasta se vede din discursurile şi declaraţiile lui Kádár. Se vede că se loveşte de rezistenţă. Care este ieşirea lui Kádár şi a ruşilor dacă nu reuşesc convorbirile care au loc cu diversele pături ale societăţii? Deocamdată încearcă să pornească producţia cu chemări paşnice. Dacă nu reuşeşte acest lucru, ce se va întâmpla? Atunci se va orienta probabil spre elementele staliniste; atunci ar recurge la teroare. Cu teroare se pot obţine unele rezultate. Dacă nu reuşeşte să pornească producţia prin înfometare, o să încerce prin punerea la zid a muncitorilor. Teroarea poate să silească oamenii să muncească şi să colaboreze. Este puţin probabil că ar dori acest lucru Kádár şi ruşii. Dacă s-ar grupa în jurul lui Kádár elemente staliniste, s-ar putea repeta lucrurile vechi într-o formă şi mai rea. Azi încă încearcă să se izoleze de asemenea elemente. Dacă s-ar introduce în aparatul de stat şi de partid elemente antistaliniste, ar putea exercita în direcţia ameliorării o oarecare influenţă.

Noi iugoslavii înţelegem că nu vreţi să colaboraţi cu guvernul. Dar ruşii sunt aici, guvernul Kádár e aici. Noi am fost împotriva intervenţiei trupelor sovietice. Noi preferăm

aici trupe sovietice decât un guvern de dreapta. Faptul că nu recunoaştem guvernul Kádár nu înseamnă încă acţiune. Cum să ajungem la situaţia dorită. Din acest punct de vedere emigraţia nu înseamnă o rezolvare definitivă. Ar trebui găsită o asemenea rezolvare care ar împiedica teroarea şi vărsarea de sânge. Trebuie făcut posibilă retragerea trupelor sovietice. Teroarea şi vărsarea de sânge ar face să dispară perspectiva retragerii trupelor. Dacă guvernul Kádár garantează securitatea noastră personală, atunci pe teritoriul maghiar s-ar putea face mai mult decât oriunde în altă parte.

Această analiză nu a fost sugerată de ruşi. Am spus că acordăm drept de azil şi menţinem acest lucru.

Scrisori, ambasadorul din Moscova.

Nu credem că noi am fost singurii factori, dar noi pretindeam ca să nu se vorbească atât de ascuţit cu Nagy.

Ruşii pot împiedica plecarea în Iugoslavia. Nici după schimbul de scrisori la cel mai înalt nivel şi nici după discuţia cu Kádár nu sunt dispuşi să dea viza de intrare.

Răspunsuri:

Donáth: în prezent chinezii sprijină sub rezervă punctul de vedere sovietic, fără a lua în consideraţie că amestecul sovietic ameninţă pacea în lume. Conducătorii partidelor din Cehoslovacia, România, Bulgaria au reuşit probabil să convingă şi propriii membri de partid. În Uniunea Sovietică au primat interesele militare.

Szántó: Chiar şi persoane ca Bodnăraş sunt de părere că evenimentele din Ungaria s-au ivit în urma greşelilor politice de felul lui Rákosi-Gerő. În Cehoslovacia se spune că dacă s-ar rezolva evenimentele la fel ca în Ungaria, ar periclita viaţa comuniştilor. Ei nu au comunicat încă în întregime nici programul lui Kádár. S-au retras şi forţele antistaliniste sub influenţa evenimentelor din Ungaria.

Nagy: Noi suntem din principiu împotriva intervenţiei. Publicaţie *Taniug* după 4 nov. Membrii partidului iugoslav: dacă este de ales între trupele sovietice şi horthyşti, atunci mai bine ruşii. Declaraţia a contribuit la ascuţirea relaţiilor sovieto-iugoslave. În

Uniunea Sovietică este destul de greu să se despartă interesele socialismului de interesele naţionale ruse.

Fără a-şi da seama de punctul de vedere al ruşilor aceasta rămâne o pagină neagră a dezvoltării socialismului şi pe care nu o acceptă nimeni la noi. *Kádár* a declarat că el şi ruşii au învăţat mult din aceasta şi că ruşii ar părăsi bucuroşi ţara, dar nu o pot face. Se iau măsuri de prevenire în unele ţări de democraţie populară.

Noi înţelegem perfect că tovarăşilor prezenţi le-ar veni foarte greu să se integreze în conducerea de partid şi de stat. Integrarea forţelor antistaliniste în partid, presă, în administraţie ar uşura realizarea programului lui *Kádár*. Aceasta ar întări guvernul *Kádár*, poziţiile antistaliniste. Dacă nu am face aceasta, cum s-ar putea influenţa guvernul *Kádár*? Şi problema timpului este importantă. Cu cât ne-am integra mai târziu, cu atât ne-am adânci mai mult în stalinism.

Retragerea trupelor sovietice nu ţine de domeniul realităţii. Trebuie pornit din situaţia mizeră care există în prezent.

Donáth: Compromiterea socialismului continuă, ceea ce este dăunător şi Iugoslaviei. Nu există întoarcere la vremurile de dinainte de Congresul al XX-lea. Evenimentele din Ungaria şi Polonia i-au silit ca să facă declaraţia din 23 octombrie, în care recunosc că până în prezent nu au existat relaţii de egalitate.

Lukács: Trebuie văzut cine ce vrea şi ce se poate obţine. Neluând în consideraţie cum stă problema retragerii trupelor sovietice [...]

Losonczy: Nu ne este oare teamă că în caz de teroare se vor întări tendinţele de dreapta? Americanii nu vor să facă deloc greutăţi ruşilor şi sunt dispuşi să recunoască guvernul *Kádár*. Motivele: jocul dintre marile puteri [...]

*

XII.4

Unde am comis greşeli?

Imediat în prima zi şi în prima săptămână, când o parte însemnată din tovarăşii cooptaţi în C.C. şi în alte

organe conducătoare nu şi-au dat seama în măsură suficientă că situaţia cere schimbarea radicală a conducerii de partid şi de stat, şi în acelaşi timp o face şi posibilă. Datorită acestui fapt i-au primit pe cei cooptaţi, deşi era clar că folosirea numelor lor a fost un instrument în mâna clicii staliniste, pentru a încerca inducerea în eroare a maselor, pentru a susţine majoritatea stalinistă şi pentru a putea continua cu politica stalinistă. Dacă antistaliniştii cooptaţi ar fi pătruns prin această manevră, refuzau funcţiile şi astfel făceau imposibil ca clica stalinistă să-şi continue încă 7 – 8 zile politica mârşavă, a cărei consecinţă a fost pierderea nenumăratelor vieţi omeneşti, pagube materiale incalculabile şi în special daune politice şi morale. Această critică se referă în primul rând la tov. Nagy.

Această lipsă a mai fost potenţată prin aceea că în cursul primei săptămâni nu şi-au concentrat în suficientă măsură atenţia asupra acestei probleme.

În loc să facă acest lucru Prezidiul Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria a hotărât reîntoarcerea la sistemul mai multor partide din 45. După părerea mea cea mai gravă greşeală politică din săptămâna a doua a fost aceasta. Deşi am fost îngrijorat, aceasta nici atunci nu am văzut-o aşa de clar.

Acest pas a cedat situaţia de monopol al partidului, acea situaţie când în fruntea lui putea ajunge o conducere leninistă, respectiv atunci când s-ar fi putut organiza un partid nou, cu o conducere leninistă deplină, un guvern nou cu conducere şi majoritate leninistă, prin introducerea acelor fără de partid care nu s-au compromis prin sprijinirea clicii Rákosi-Gerő. Cererea sistemului mai multor partide a existat şi la masele democratice, socialiste, nu numai forţele reacţiunii au cerut-o – aceasta este adevărat.

Dar această cerinţă din partea maselor socialiste după mine a însemnat căutarea unui antidot împotriva monopolului Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria, de felul lui Rákosi-Gerő, respectiv împotriva unui asemenea

partid al Celor Ce Muncesc din Ungaria care nu s-a curăţat de stalinism. Nu trebuie luat aceasta cuvânt cu cuvânt. Kovács Béla încă de atunci a fost de acord să participe în Guvern, când nu era vorba încă de sistemul mai multor partide, ci „numai” despre aceea ca monopolul staliniştilor să fie înfrânt.

Sistemul mai multor partide în cea mai importantă problemă, în cea a puterii, a făcut concesii şi ar fi putut avea consecinţe extraordinar de grave.

Puteam să existăm fără acest sistem. Trebuia să ne străduim pentru alcătuirea unei asemenea conduceri de partid şi de stat care pe lângă funcţionarii antistalinişti să se fi alimentat din acele izvoare de cadre comuniste – muncitori şi intelectuali – care au ţâşnit cu răscoala. Din acest punct de vedere a constituit exemplu introducerea în guvern a lui Maléter.

Sistemul mai multor partide a agravat şi declaraţia asupra neutralităţii. Altfel sună o declaraţie de neutralitate din gura unui guvern comunist antistalinist şi altfel din cea a unui guvern de coaliţie. După părerea mea acesta a fost momentul hotărâtor care a schimbat punctul de vedere al chinezilor şi iugoslavilor în discuţia noastră, şi nu declaraţia de neutralitate în sine. (Nici aceasta n-a fost ireproşabilă, dar aceasta e altă problemă.)

În acest sens m-am gândit că problema sistemului mai multor partide trebuie să o revizuim şi să ne schimbăm punctul de vedere. Desigur aceasta trebuie comunicat acasă, conducătorilor coaliţiei în mod cinstit şi regulat, cu motivarea necesară, şi totodată să li se prezinte un program corespunzător privind funcţionarea forţelor democratice fără de partid. Aceasta probabil ar putea fi o mişcare a frontului popular, gândit şi luat în serios, cu totul pe o altă bază decât cele de până acum.

Numai atunci ar avea sens şi ar putea fi acceptabilă pentru noi, dacă într-adevăr ar avea rol în conducerea şi viaţa publică a ţării.

Cred în continuare că declaraţia de neutralitate a fost justă. Faţă de politica agresivă a Uniunii Sovietice a

fost o demonstraţie şi o garanţie în acelaşi timp de legătură cu masele, izvorul încrederii, întărirea, în acea situaţie dată, ideii că comuniştii antistalinişti sunt patrioţi ungari. Nu a fost corect că în prealabil nu am dus tratative cu Iugoslavia, Polonia, China. Nici faptul că am cerut garanţii din partea celor patru mari puteri.

Şi în special că nu a fost făcută de către un guvern comunist antistalinist, ci un guvern de coaliţie, lucru ce a creat pretext de intervenţie a staliniştilor sovietici şi a derutat forţele antistaliniste din Iugoslavia şi din alte părţi.

A fost o greşeală şi cererea de azil la Ambasada Iugoslavă. Ne-am desprins pe noi înşine din viaţa politică a ţării în acel moment când Kádár, chiar şi sub apărarea tancurilor sovietice, a fost cu totul lipsit de putere şi slab. Este o dovadă negativă că noi, în mod obiectiv, am acţionat în interesul lui Kádár, iar ei ne-au deportat când am vrut să ne reîntoarcem acasă.

Lipsurile sunt ameliorate de faptul că în timpul şederii la Ambasada Iugoslavă grupul nostru a luat o atitudine politică clară. S-a delimitat şi aşa în mod convingător de Kádár şi oamenii lui şi a apărat onoarea unor conducători comunişti ca patrioţi maghiari.

Partidul printre altele în două privinţe trebuie să-şi schimbe fundamental poziţia ca să se deosebească de Partidul Celor Ce Muncesc din Ungaria:

Trebuie să fie în relaţii de egalitate cu P.C.U.S.

Nu se poate admite ca în toate problemele privind politica partidului maghiar să se hotărască la Moscova, ceea ce nu exclude discutarea problemelor pe baza egalităţii şi internaţionalismului.

Părerea membrilor de partid trebuie să aibă un rol hotărâtor în conducerea partidului. Birocratismul Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria, aparatul său centralizat şi birocratic au slujit acel ţel de a împiedica acest lucru. Democraţia în cadrul partidului să fie luată în serios.

Cronologie

Losonczy

Cronologie

Budapesta, 18 noiembrie 1956 *Luni, 22 octombrie 1956*

Evenimentele din Polonia devin cunoscute, în toate universităţile se ţin şedinţe studenţeşti. Se redactează revendicări. Se hotărăşte ca ziua următoare să se organizeze o demonstraţie paşnică la statuia Bem.

Asupra acestor evenimente ce urmau să aibă loc a avut o influenţă hotărâtoare izbucnirea agitaţiilor studenţeşti în urmă cu o săptămână, la Szegedin. Aici au desfiinţat D.I. SZ., în locul acestuia au înfiinţat MISZ. Sâmbătă şi tineretul din Budapesta s-a situat pe poziţia celor din Szegedin.

Luni noaptea a ţinut şedinţă conducerea Cercului Petőfi, la care şedinţă s-au aprobat hotărâri în toate problemele esenţiale. Aceste hotărâri au apărut în ziua următoare în ziarul *Szabad Ifjúság* şi în alte câteva ziare.

C.C. al partidului (Orbán) nu este împotriva revendicărilor, dar se pronunţă împotriva manifestaţiei.

Marţi, 23 octombrie

Poziţia ziarului *Szabad Nép* în favoarea mişcării tineretului studios şi a revendicărilor sale.

Tineretul înfiinţează comitete de acţiuni în vederea desfăşurării manifestaţiei în mod paşnic şi organizat.

Tineretul trimite delegaţi în uzine, să cheme muncitorimea să se alăture.

La ora 9.00 soseşte delegaţia conducerii de partid de la Belgrad.

La ora 10.00 conducerea Cercului Petőfi hotărăşte să se situeze în fruntea manifestaţiei şi convoacă pe delegaţii comitetelor de acţiune. Cu ei împreună hotărăsc ca manifestaţia să se desfăşoare în mod paşnic şi revendicările să nu depăşească cadrele unei manifestaţii obişnuite.

De exemplu: Prietenie maghiaro-sovietică pe bază de egalitate! Jos cu restauratorii rakosişti! Prietenie polono-maghiară! Să urmăm exemplul polonez! Proces public în cazul Farkas! Să lămurim problema uraniului! Imre Nagy

în guvern!

Marţi dimineaţa se ia legătura între tineretul revoluţionar şi Nagy.

Sute de telefoane se dau din uzine; să mergem; unde, când.

Şcolile de ofiţeri au anunţat alăturarea lor.

În fruntea lor era Academia Politică Militară, studenţii Academiei Petőfi.

Conducerea Comitetului de partid al Budapestei (Mező Imre) îşi exprimă îngrijorarea că muncitorii se vor împotrivi tineretului studios.

La ora 11, Tánczos l-a chemat pe Kádár la telefon. A anunţat că Cercul Petőfi îşi va asuma răspunderea pentru organizarea manifestaţiei.

Părerea lui Kádár a fost ca tineretul socialist să nu se amestece în manifestaţie deoarece manifestaţia va avea un caracter antisovietic. El îi ameninţă pe acei conducători de tineret care împotriva dispoziţiei partidului îşi vor asuma poziţii de conducere cu ocazia manifestaţiei.

În jurul orei 11, Piros, referindu-se la Hotărârea Biroului Politic, a dat dispoziţii Direcţiei Regionale din Budapesta, în sensul că manifestaţia a fost interzisă şi că această hotărâre să fie pusă în aplicare. Direcţia Regională să fie pusă sub stare de alarmă. După-masă s-au prezentat doi consilieri de Interne sovietici la Kopács. Aceştia au rămas acolo până la sfârşitul săptămânii.

S-a mobilizat şi Securitatea; s-au împărţit şi mitraliere.

La ora 1, s-a comunicat la radio ordinul ministrului Afacerilor Interne, prin care se ordonă interzicerea întrunirilor.

Conducerea Cercului Petőfi, în înţelegere cu grupul Nagy, a hotărât ca datorită ordinului ministrului Afacerilor Interne să nu continue organizarea manifestaţiei. Consideră însă că manifestaţia nu se mai poate împiedica.

Se adresează Biroului Politic şi comunică punctul său de vedere că nu-şi asumă răspunderea şi luptă în

continuare ca manifestaţia să aibă loc şi ordinul ministrului Afacerilor Interne să fie revocat.

Majoritatea activiştilor de partid din Budapesta, sub presiunea maselor, au luat poziţie în favoarea manifestaţiei. Delegaţii de activişti şi intelectuali vizitează Biroul Politic.

În jurul orei 14.30 cineva din Cercul Petőfi îl cheamă pe Kopács la telefon şi îl întreabă care va fi atitudinea poliţiei, dacă tineretul totuşi va demonstra, neluând în considerare ordinul Ministerului Afacerilor Interne. Kopács a răspuns că poliţia nu va trage în demonstranţii paşnici.

În această situaţie, Cercul Petőfi sfătuieşte tineretul studios să ţină şedinţe în universităţi şi să-şi formuleze definitiv revendicările.

Cu aceasta şi Piros a fost de acord. Între timp se aşteaptă ce va rezolva delegaţia Cercului Petőfi la Biroul Politic.

În jurul orei 13.15 sosesc delegaţiile D.I.S.Z., Uniunii Scriitorilor, Cercului Petőfi şi cea a activiştilor de partid.

După scriitori, Biroul Politic primeşte o delegaţie compusă din Orbán, Mohos, Tánczos şi câţiva secretari raionali. Din partea Biroului Politic au fost prezenţi Apró, Kiss, Hegedűs, Rónai, Ács.

Între timp, Biroul Politic a hotărât următoarele: discursul lui Gerő ce urmează să fie ţinut la ora 8 la radio va trasa calea de ieşire şi peste o săptămână se va ţine Plenara Comitetului Central, care va aduce hotărâri importante în problema organizării şi în probleme de persoane.

La cererea scriitorilor s-a aprobat manifestaţia. Delegaţia diferitelor organizaţii îşi asumă răspunderea. Tánczos a declarat că orice se va întâmpla răspunderea va apăsa asupra greşelilor politicii vechi.

Conducerea redacţiei *Szabad Nép* în faţa Biroului Politic. La aprobarea manifestaţiei, organele de conducere a partidului realizează schimbările necesare cu privire la Imre Nagy şi între cele două partide K.R.P. şi M.D.P., relaţii şi drepturi egale.

Dacă nu vor fi îndeplinite, atunci vor demisiona.

Gerő a arătat că numărul ziarului *Szabad Nép* din ziua de marţi nu prezintă punctul de vedere a partidului. Numărul ziarului *Szabad Nép* a reprezentat o linie cu totul nouă, Horváth demisionează, Gerő nu primeşte. Schimburi de cuvinte tari între Lőcsei şi Marosán şi între Lőcsei şi Kádár.

La radio se anunţă că ordinul ministrului Afacerilor Interne a fost revocat.

La ora 1, pe stradă au început demonstraţiile, în special înspre statuia lui Petőfi şi parţial spre statuia lui Bem, s-au purtat drapele roşu, alb, verde şi cel polonez şi coroane.

Maşina cu megafon a Cercului Petőfi de la ora 14 – 16 va înconjura tot oraşul cu lozincile care au fost interzise însă dimineaţa.

A vorbit Veres Péter, la statuia lui Petőfi. Sincovics recită poezia „Deşteaptă-te maghiare”. De la statuia lui Petőfi au plecat pe malul Dunării.

Celălalt grup spre piaţa M.A.I., al treilea grup, strada Kossúth L., Calea Bajesi-Zsilinszki, B-dul Szent István, podul Margareta, Városliget.

În faţa statuii Bem, aproximativ 100.000 oameni, Veres Péter dă citire apelului Uniunii Scriitorilor.

Tăierea stemei lui Rákosi, manifeste, urale la adresa poliţiei şi armatei, se observă femei şi bărbaţi plângând în mulţime.

Besenyei recită poezia naţională, se cântă imnul, pe cazarmă se arborează drapelul maghiar şi polonez, apar primele camioane cu muncitori. În faţa statuii Bem se ia hotărârea: să mergem în faţa Parlamentului.

Lozinci noi: fiecare militar străin să plece în patria sa!

Trăiască muncitorii maghiari! Mergem împreună cu muncitorii, cerem mărirea salariilor. Trecem peste toate intrigile, vom doborî pe zeul Stalin!

Fiecare rus să plece acasă, să ducă cu ei statuia lui Stalin!

Unguri, patria noastră este aici!

Fiecare rus să plece acasă! Veniţi cu noi!

Independenţă, libertate! Libertate, independenţă! Armata maghiară, în uniformă maghiară! Patrie liberă şi independentă! Toţi ruşii să plece acasă!

În faţa Parlamentului aproximativ 200.000 oameni.

Să piară Gerő! Portretele Lenin la mulţime! Stingeţi steaua roşie! Veres şi Erdei au încercat să vorbească „acum sau niciodată”. Veres a plecat la Imre Nagy, că Nagy să plece imediat să vorbească fiindcă mulţimea vrea să-l asculte. Şi Erdei a dat telefon. Nagy a vorbit cu Méhes sau cu Hidas. I-a întrebat dacă există o hotărâre a Biroului Politic ca el să vorbească.

Benko a dat telefon ca Nagy să meargă la radio şi să vorbească maselor. C.C. a dat dispoziţie lui Nagy să nu transmită cele 14 puncte. Punctul de vedere a lui Nagy era că nu vorbeşte până când Biroul Politic nu va hotărî.

Dery – delegaţi, Halász József.

Vreo 10 minute au stat în faţa porţii şi n-au putut intra prin poartă.

Între timp deja Hidas şi Méhes l-au rugat în numele Biroului Politic să ia cuvântul. Erdei a luminat cu lanterna faţa lui Nagy – „ungurii sunt înjuraţi la radio”. În timpul discursului se aud voci: „Nu aceasta am aşteptat”, „La statuia lui Stalin”.

Rónai, Erdei, Méhes, Hidas l-au dus în strada Academiei, în jurul orei 21.45.

Tratative cu delegaţii studenţeşti din partea lui Erdei, referitoare la cele 14 puncte. Imre Nagy a fost somat să nu ducă tratative, ci să meargă la Radio.

În jurul orei 8.30 – 8.45 au doborât statuia lui Stalin.

La *Szabad Nép* au trimis pe Rónai şi pe Foris în calitate de responsabil la ziar din partea Biroului Politic. Discuţia principală era următoarea: în contrazicere cu majoritatea membrilor redacţiei, au reprezentat punctul de vedere că manifestaţia de după-masă a avut un caracter contrarevoluţionar.

Însă majoritatea membrilor redacţiei nu au fost de

acord să scrie în acest sens.

Biroul Politic s-a întrunit când Nagy a ajuns acolo, de asemenea o parte a Comitetului Central. Prima dată a vorbit cu Rónai; a întrebat ce-a spus în faţa Parlamentului; dacă cuvântarea nu a avut un caracter potrivnic, dacă nu s-a îndreptat împotriva conducerii partidului. După toate acestea impresia lui Nagy era că de aceea a fost chemat, să nu fie afară, şi Gerö a susţinut aceasta. Aşa cum am dedus din cele spuse, au discutat cu Hruşciov (Gerö şi Hegedűs). Gerö a vorbit, l-a informat despre situaţia creată şi i-a exprimat părerea că prin proprie forţă vor putea face faţă evenimentelor. Deja atunci a făcut aluzii în legătură cu folosirea trupelor sovietice, s-a putut chiar deduce că peste 2 – 3 ore vor sosi primele trupe sovietice.

Gerö a spus că, la Moscova, Prezidiul se află permanent în şedinţă. Gerö l-a informat cu ocazia unei convorbiri în legătură cu revendicările maselor şi despre schimbările de persoane. Răspunsul a fost ca nicio schimbare să nu fie permisă, în curând vor sosi Mikoian şi Suslov. Despre acest lucru a avut cunoştinţă Biroul Politic, însă membrii C.C. nu au cerut să se întrunească.

Când Biroul Politic a dispus întrunirea C.C. Încă nu s-a cunoscut punctul de vedere al Prezidiului.

În jurul orei 11.00 s-a întrunit C.C. mai mulţi au ridicat problema schimbărilor de persoane: Földes, Köböl, Fehér; C.C. trebuie schimbat.

VII. Au trimis o comisie – Gerö, Apró, Köböl, Rónai, Kádár, Hegedűs – care a avut sarcina să facă propuneri pentru alegerea conducerii de partid şi de stat. L-au tărăgănat până dimineaţa la ora 6, însă mai departe nu s-a putut, fiindcă C.C. cerea.

Între C.C. şi Comisia de partid a fost o încordare serioasă. Comisia l-a ascultat pe Nagy, care este părerea lui cu privire la schimbările personale. Prima chestiune: Gerö trebuie să fie îndepărtat, asta e prima şi cea mai importantă cerinţă. A luat cuvântul Kádár, care a fost pentru ca Gerö să rămână prim-secretar. Apró de asemeni, Hegedűs la fel, şi ceilalţi la fel. L-au întrebat despre

preşedinţie. A răspuns că el nu pretinde, însă dacă i se încredinţează va face faţă. Însă în acest caz se vor produce schimbări foarte importante în guvern, în Biroul Politic, în C.C. Pe urmă i-au mulţumit, iar Nagy a plecat.

Hotărârea s-a luat dimineaţa. Mai târziu s-a convins că între timp au vorbit cu Moscova. Au fost de acord cu unele probleme mici, însă l-au susţinut pe Gerö. Pe urmă s-a întrunit din nou C.C. şi acolo au anunţat schimbările.

Apreciere: bande fasciste contrarevoluţionare. Atunci au început organizarea pazei la intrare.

Din Czegléd, Kecskemét, Székesfehérvar au pornit trupele sovietice, de asemeni şi din România. Neliniştea a fost mare că încă nu au ajuns în oraş. Panica a fost extrem de mare.

Diferite presupuneri: Nu pot ajunge la Radio, este ceaţă, de ce nu trag, se dau încontinuu telefoane la Mălinizi.

Concesii, distrugerea trupelor sovietice cu forţe armate, schimbări de persoane cu excepţia lui Gerő.

Cererile în legătură cu schimbarea lui Gerő sunt considerate de el ca cerinţe duşmănoase. Kádár a fost de acord cu Gerő în toate problemele politice.

Punctul de vedere a lui Nagy Imre a fost ca Benko să nu împiedice emiterea celor 14 puncte. Ceea ce însă a fost interzis din partea C.C. în modul cel mai categoric.

Deja cu ocazia demonstraţiilor din faţa Parlamentului s-au lansat lozinci: să mergem la radio, să mergem la statuia lui Stalin. În jurul orei 7.45 deja erau întinse două frânghii pe statuie. Un grup de 30 – 40. Au fost foarte multe vehicule. După mai multe încercări frânghia s-a rupt. Masele au privit foarte mulţumite cele ce se întâmplă.

După aceea au încercat cu patru frânghii; nici aşa n-au reuşit. Trage! Această ţară aparţine ungurilor, să fie dusă statuia lui Stalin acasă. Au menţinut atmosfera din camioane de unde au recitat poezii revoluţionare şi au ţinut discursuri mobilizatoare.

După cele două încercări nereuşite au adus tuburi de oxigen, pistoale şi sudură autogenă. Statuia a fost tăiată de

la picioare, probabil şuruburile au început să se prindă de frânghie, însă frânghia s-a rupt din nou.

Pe urmă au examinat cizma până unde ajunge betonul şi au început să ardă cu flăcări. Între timp s-au suit pe acoperişul sediului Menosz şi doi oameni, muncind timp de o oră, au doborât cu ciocanul Steaua Roşie. Pe urmă au aprins reflectoarele situate pe acoperişul Menosz.

În jurul orei 9 şi jumătate au sosit primele ştiri alarmante de la Radio – Securiştii trag.

— Toată lumea la radio!

— Securiştii trag.

— Grevă generală. – strigau tinerii. Însă aceste lozinci până când statuia n-a fost doborâtă n-au avut influenţă deosebită. În jurul orei 8.45 au doborât definitiv statuia.

În urale şi fluturând drapelele, mulţimea a fugit spre statuie. După dărâmarea statuii, a rămas acolo o rangă de fier pe care au arborat un steag naţional. Atunci, s-a adunat aici o mulţime atât de mare ca şi în faţa Parlamentului.

Pe urmă mulţimea a pornit spre Keleti[39], iar de acolo la Radio. Manifestanţii s-au dus mai mult pe trotuare, iar în mijlocul străzii goneau camioanele pline cu muncitori tineri – lansând lozinci antisovietice şi antisemite. Şi dinspre Radio au venit camioane cu scopul să mobilizeze opinia publică. În faţă au apărut trei grăniceri în uniforme; nu li s-a întâmplat nimic.

Aşa a ajuns mulţimea în faţa magazinului Corvin, în jurul orei 10 şi jumătate. În jurul orei 10, Szilágyi este comandantul Miliţiei.

Kopács a dispus să nu se tragă în mulţime, dar armele să nu fie lăsate acolo. În jurul orei 12 au pornit primele care blindate maghiare spre Radio. Din carul blindat care era în fruntea coloanei, s-a aplecat ofiţerul comandant şi a strigat: „Nu vă temeţi, noi vă vom apăra!”

În jurul Sfatului Popular şi la intersecţia căii Rákoczi o coloană de maşini militare, vreo 8 sau 10, pline cu

39 Gara de Est (n.t.).

infanterişti maghiari, s-a împotmolit în mulţime şi nu reuşea să înainteze. Aici domnea un spirit potrivnic armatei populare. Un om bătrân declama: „Nu trage, fiul meu, căci şi eu voi fi acolo!”. În strada Sándor văd camioane din care se strigă că se duc după arme. În jurul pieţii Deák se ridică primele baricade primitive. Opriţi maşinile să le putem percheziţiona dacă au arme.

Spargerea de la Horizont. Asediul redacţiei *Szapad Nép*. Radio.

Miercuri, 24 octombrie înştiinţarea lui Fehér către mine şi Donáth despre alegeri în K.V. Donáth vine la mine.

Sub forma scrisorii către K.V. formulăm poziţia noastră: nu am primit funcţiile care ni s-au atribuit.

Joi, 25 octombrie

Manifestaţia de doliu. Bătălia de tancuri din str. Academiei. Manifestaţie pentru eliberarea arestaţilor. În camera lui Gerő: dimineaţa discuţie cu Köböl, separat cu tov. Nagy. La şedinţa B.P. pe ce bază să formuleze Nagy Imre discursul său la tratativele cu Uniunea Sovietică. Formularea discursului Nagy: Nagy, Donáth, Losonczy. A mers pe jos acasă. Seara a trimis o maşină după noi Horváth. Eu am intrat la şedinţa P.B., Donáth formula împreună cu [...] Horváth o declaraţie-program amănunţită.

Bată şi Piros au raportat despre mersul luptelor. Mikoian, Suslov, Mălinin, Serov au fost pentru starea de asediu, pentru a răspândi răsculaţii. Unităţile forţelor executive să fie folosite pentru păstrarea ordinii, dar nu pentru folosirea armelor. Noaptea Hegedűs, Fehér László au emis interdicţia de a părăsi domiciliul, deşi nu aceasta a fost hotărârea. Seara Donáth şi cu mine am discutat cu Kádár. Nagy, Donáth, Révai şi cu mine am discutat despre evenimente. Marţi noaptea un consiliu: Kovács (la început el a condus), Apró, Bată, Földes, Fehér László, Szűcs, Maté. Apró nu a putut trimite 25 de soldaţi lui Szántó. Au propus dictatură militară. În aceste zile au sosit telegrame cu miile cu revendicări faţă de guvern şi Conducerea Centrală. La prânz s-a transmis la radio demisia lui Gerö.

Vineri, 26 octombrie

Hegedűs, Gerö, Kádár, Vas, Kovács s-au ocupat cu pregătirea listei guvernului – problema principală: Ministerul de Interne. Propunerea noastră a fost Kovács: s-au opus deoarece Kovács nu a admis să tragă în răsculaţi. Propunerea lui Gerö: Internele şi armata să le preia Műnnich; aceasta am respins-o noi. Apoi Szilágyi, Kardos László, Köböl, Babics, Kovács, Tildy.

Köböl şi Donáth au ridicat problema perspectivelor, cu întrebarea unde vrem să ajungem. Şedinţa Comitetului Central. Donáth şi cu mine am luat cuvântul. Un contraatac stalinist, o comisie formată din şase persoane, aşa-zis directoriul: Kádár, Nagy, Köböl, Szántó, Hegedűs, Műnnich şi Kiss Károly. Mikoian nu a vrut să accepte. Mikoian şi ceilalţi au avut un rol hotărâtor. Delegaţia scriitorilor: Erdei, Márton, Máté, Tamási, Kovács.

Declaraţia C.C.

După masă: Donáth şi cu mine ne-am dat demisia. Donáth a predat lui Kádár, Tamási lui Nagy Imre.

Vineri noaptea

Nagy, Donáth. Losonczy: cele două concepţii; să fie reprimată cu forţa sau să fim în fruntea revendicărilor pentru independenţă.

Sâmbătă, 27 octombrie

Nagy, Szántó, Hegedűs, Kiss, Köböl, Kádár au vorbit despre demisia noastră. Hegedűs ne-a calificat dezertori. Nagy a protestat energic: să nu acceptăm demisia lor din motive politice; Kádár a spus ca să nu o publicăm; în cel mai scurt timp se va ţine şedinţa [...] la care ne vor invita şi pe noi, iar apoi vor publica cele două scrisori.

Şedinţa Biroului Politic: am cerut ca să fim invitaţi pentru a discuta problema noastră. Kádár şi Hegedűs au informat în mod tendenţios pe tovarăşii Mikoian şi Suslov şi au făcut propuneri pentru excluderea noastră. Kiss a spus că s-a acceptat demisia noastră; eu voi lucra pe linia presei, iar Donáth într-o comisie guvernamentală sub conducerea lui Vas. Sâmbătă, duminică linişte pe front. Sâmbătă seara la şedinţa prezidenţială s-a hotărât ca nici

într-un caz să nu se deschidă focul, să nu pornească atac şi să nu se arunce trupe în lupte.

Nagy a ordonat lui Hegedűs ca să telefoneze lui Apró ca acesta să nu pornească în nici într-un caz la atac. Apró s-a opus. Nagy: Dacă nu acceptaţi ca o directivă de partid, atunci, în calitatea mea de şef al guvernului, ordon. De asemeni, nu le e permis nici ruşilor să înceapă atacul. Ordon să comunici acest lucru lui Mălinin. Apró a spus: în regulă. În jurul orei 5.00: delegaţia din partea muncitorilor din cartierul Angyalföld, aproximativ 10 – 12 persoane.

Nagy Imre a izbucnit în plâns: veniţi cu noi la Angyalföld.

Seara târziu a fost primită o delegaţie de 4 persoane reprezentând cca. 100.000 de oameni: Cer libertate totală de circulaţie până la orele 11.00 seara, fără ca să tragă asupra pietonilor.

Duminică, 28 octombrie

Şedinţa Biroului Politic, demiterea lui Hegedűs. Redactarea discursului lui Nagy.

Luni, 29 octombrie

Consiliul Revoluţionar Intelectual. Reorganizarea revistei *Naţiunea Maghiară*.

La János.

Marţi, 30 octombrie

Ne-am dus cu Donáth împreună la Parlament.

La şedinţa Comitetului Central: formarea cabinetului. Tratative M. Sz. M.P.

Prezidiul a hotărât schimbarea denumirilor.

Postul V.2 (ascultări)

C.1446

9 decembrie 1956

NOTA

asupra convorbirii ce a avut loc între Losonczy Géza şi soţia sa

Doamna răsfoieşte un ziar şi spune domnului:

Dna: Se scrie şi despre tine în ziar.

Dl: Nu se poate.

Dna: Ba da, se scrie şi despre tine.

Dl: Te rog citeşte-mi cu glas tare.

Doamna citeşte următoarele: „Au fost grav insultate sentimentele naţionale şi patriotice ale poporului maghiar”.

Dna: Cu asta sunt şi eu de acord. „Metodele de conducere antileniniste şi străine partidului comunist ale clicii lui Rákosi şi Gerö au avut ca urmare rupturi între conducerea partidului şi membrii săi de rând, între partid şi clasa muncitoare şi aliatul său ţărănimea, precum şi între partid şi intelectualitate. Ele au subminat şi slăbit prestigiul partidului. Clica nefiind în stare să-şi recunoască şi să-şi îndrepte greşelile.

Comportarea lor în sine nu s-a schimbat nici după istoricul Congres al XX-lea al P.C.U.S. Îndrumările acestui congres au fost ocolite şi nu au fost luate în considerare.

Neţinând seama de hotărârile şi indicaţiile congresului, în martie deja unii din Comitetul Central al Partidului au fost contra conducerii partidului şi majoritatea au fost contra clicii izolate.

Dna: De aici încolo încep să-i spele pe toţi. „Unitatea partidului viza fiecare critică şi o calificam ca o fracţiune, punând obstacole în calea rezolvării în spirit democratic a problemelor partidului. Munca sectară a vechiului partid a făcut să se ivească o largă mişcare democratică”.

Dar spune-mi dacă nu cele scrise de marţi lui Imre bácsi (probabil e vorba de Nagy Imre) aceştia au văzut. Căci de aici aşa se pare.

Dl: Citeşte mai departe.

Dna: „Comuniştii descurajaţi şi masele fără de partid au luptat pentru lichidarea greşelilor, dar ei au rămas credincioşi ideilor comuniste, ideilor orânduirii socialiste şi Republicii Populare Ungare.

Masele largi democratice, credincioşi ai socialismului şi-au arătat clar părerile înainte de evenimentele din octombrie, în timpul evenimentelor şi după evenimente.

Un rol important în rezolvarea problemelor şi în legătură cu învăţătura tragică a evenimentelor din octombrie a avut grupul opoziţiei din partid format în

ultimii ani şi care şi-a ales drept conducători pe Nagy Imre şi Losonczy Géza”.

Eu sunt contra desconsiderării acestei declaraţii: „activitatea acestui grup, al opoziţiei din partid, poate fi considerată pozitivă, atât timp cât lupta sa împreună cu cea a întregii opoziţii din partid a fost îndreptată împotriva politicii lui Rákosi şi Gerő. În primăvara anului 1956 în activitatea acestui grup s-a produs însă o cotitură care a schimbat radical caracterul acţiunilor lui. Membrii grupului au procedat incorect când au adus în stradă critica desfăşurată în cadrul partidului, critică căreia i s-au alăturat elementele reacţionare. Astfel această critică a fost denaturată şi ameninţa acum nu numai poziţiile lui Rákosi şi Gerő, ci submina activitatea partidului, ataca poziţiile şi bazele clasei muncitoare şi ale orânduirii democrat-populare din Ungaria. Acest grup al opoziţiei din partid, fără a prezenta un program pozitiv pentru îndreptarea greşelilor, nu făcea decât să atace în mod unilateral partidul, fără a se desolidariza de reacţiune. El a încurajat forţele reacţionare şi într-o mare măsură a contribuit la izbucnirea contrarevoluţiei”.

Vă califică destul de bine, nu? (cu ironie).

Dl: Oftează. E nervos şi spune: Citeşte mai departe. Citeşte mai departe.

Dna: Nu ştiu ce fel de poveste este asta. N-are nicio bază.

Dl: Nu ştiu de ce scrie aşa. De fapt nici atunci n-am înţeles.

Dna: îţi spun eu. Fiindcă chestia din 23 octombrie a fost provocată de studenţi, de Cercul literar Petőfi. Acolo tu ai avut… (nu termină fraza).

Dl: Şi se referă la problema aceasta?

Dna: Sigur că da. La ce altă problemă să se refere? Căci tu nu ai avut muncă de răspundere pe toată ţara. De unde te-ar fi cunoscut? Numai la acest aspect se poate referi. Aceasta e clar, căci dacă ar fi scris numai despre Imre bácsi (Imre Nagy), ar fi fost de înţeles. Eu m-am gândit la aspectul acesta, atunci nu puteau trage această

concluzie bestială, căci voi atunci aţi luptat împotriva lui Rákosi şi Gerő. Până în primăvara lui 1956. Până atunci a fost totul în ordine.

După martie 1956, voi v-aţi separat, aşa că Imre bácsi nu are nicio legătură şi nici n-a luat parte la activitatea cercurilor studenţeşti. El n-a vorbit niciodată la Cercul Petőfi. Acum totul este o apă şi un pământ. „Contrarevoluţia horthystă, fascistă şi burghezia moşierească ungară au constituit principala forţă în pregătirea şi desfăşurarea evenimentelor din octombrie. Forţe însemnate ale acestei contrarevoluţii au desfăşurat o activitate ilegală în ţară, iar forţele principale s-au adunat şi s-au organizat în Germania Occidentală. Obiectivul contrarevoluţiei din Ungaria a fost restaurarea orânduirii burghezo-moşiereşti, scop la care ea nu a renunţat nicio clipă de la zdrobirea ei din 1945.

Dimpotrivă, de atunci ea şi-a organizat în permanenţă forţele şi a aşteptat numai momentul potrivit pentru a se năpusti asupra sistemului nostru democrat-popular, pentru a atinge scopurile ei contrarevoluţionare.

În evenimentele din Ungaria, rolul hotărâtor şi principal l-a avut imperialismul internaţional, ale cărui scopuri, fireşte, depăşeau cadrul problemei maghiare. Din trecutul recent, întreaga lume ştie de provocările imperialismului internaţional în Vietnam, Coreea, Taiwan, în legătură cu Suezul.

Aceste exemple arată că imperialismul internaţional nu a renunţat la încercările sale de a asupri şi a exploata mai departe popoarele. El nu a renunţat la planul său de aţâţare a unor războaie locale şi a unui al treilea război mondial. Amestecul imperialismului internaţional în evenimentele din Ungaria, rolul său în pregătirea evenimentelor care au avut loc în cursul lunii octombrie constituie un fapt îndeobşte cunoscut care este dovedit prin aceea că posturile de radio occidentale. «Vocea

Americii» şi «Europa Liberă» care se afla în mâinile imperialiştilor, nu au încetat în ultimii 12 ani nici măcar o clipă să aţâţe împotriva R.P. Ungare şi a instituţiilor ei. Ei

au făcut aceste lucruri cu scopul de a influenţa şi îndepărta pe comunişti şi masele populare democrate de ideile orânduirii socialiste.

Rolul comun al cercurilor imperialiste internaţionale, care conduc din culise, este dovedit şi de faptul că în Germania Occidentală s-au adunat în scopuri contrarevoluţionare, încă cu câţiva ani în urmă, rămăşiţele armatei şi jandarmeriei horthyste, care au fugit în Occident, împreună cu fasciştii hitlerişti. Fasciştii hitlerişti din Germania Occidentală i-au îmbrăcat în uniforme militare, au făcut exerciţii militare şi au ajutat la provocarea incidentului din octombrie, trimiţându-i pe aceştia în Ungaria.

Imperialiştii au avut următorul scop: prin acordarea de ajutor în acapararea puterii în Ungaria de către contrarevoluţie, să creeze un nou focar de război, de data aceasta pe scara întregii Europe”.

Ar fi bine să citeşti tu ziarul mai departe.

Dl: Citeşte tu.

Dna: „Aprecierea evenimentelor care au început la 23 octombrie, evenimentele care s-au desfăşurat în ţară, diferă în timp, loc şi chiar şi perioade.

Majoritatea tineretului care a demonstrat la 23 octombrie la Budapesta era exasperat de greşelile şi de metodele de conducere ale clicii Rákosi-Gerő. Au ieşit în stradă cu intenţia de a obţine lichidarea acestor greşeli pentru ca, întărindu-se bazele democrat-populare, ţara să meargă înainte pe drumul construirii socialismului.

Acest lucru a fost şi mai evident în provincie, la demonstraţiile oamenilor muncii. Dar fiecare participant ştie că la evenimentele din octombrie, cu câteva ore înainte de răscoala armată, la demonstraţia studenţească, au apărut lozinci pronunţat contrarevoluţionare: lozinca: „Jos cu steaua roşie, nu mai folosesc cuvântul tovarăş, nu, nu, niciodată!”

Lozinca aceasta n-a fost.

Dl: N-a fost. A fost doar lozinca „Acum sau niciodată”.

Citeşte mai departe.

Dna: „Tot atunci a început arderea steagurilor roşii şi multă vreme contrarevoluţia s-a camuflat cu grijă în faţa maselor până în 30 octombrie când s-a declarat încetarea focului, când a început să activeze făţiş, fără mască”. Ce spun ăştia de 30 octombrie?

Dl: Cred că atunci a fost oprit focul sovieticilor şi apoi a fost chestia lui Dudas.

Dna: „Toate forţele contrarevoluţionare care exterminau cu bestialitate pe stradă pe comunişti şi alţi muncitori, ţărani şi intelectuali, progresişti, încă în primele ceasuri ale răscoalei din 23 octombrie, au participat în mod organizat la operaţiile militare şi au influenţat în mod conştient evenimentele, în sensul propriilor lor scopuri. Au mai luat cuvântul la radio sau la mitinguri Mindszenty.

Szabó şi prinţul Lichtenstein”. Cine este acest prinţ, Lichtenstein? Este omul tău, nu?

Dl: Prinţul Lichtenstein?

Dna: Şi alţii care au vorbit la radio, printre care şi prinţul Eszterházy, care au început făţiş reabilitarea capitalismului.

Dl: Acest Lichtenstein a vorbit la radio?

Dna: Într-adevăr a vorbit. Unde?

Dl: La radio?

Dna: Eu nici n-am ştiut.

Dl: Ba da, a vorbit.

Dna: Şi ce a vorbit?

Dl: Nimic. Ăştia mint. „Este clar pentru oricine că actualele acţiuni militare cu participarea grupurilor diversioniste având drept scop luarea cu asalt a posturilor de radio şi totodată acapararea celor mai importante obiective militare şi de stat, cum ar fi: Secţia de Legături Internaţionale a Centralelor Telefonice József-Város, Gara de Vest, Postul de Radio Lakihegy…”

Dna: Nu-i adevărat. Postul de Radio Lakihegy n-au vrut să-l ia. Ferihegy, Uzina de Armament şi Arsenalul din strada Tomat nu puteau fi organizate de studenţii care demonstrau în mod paşnic, ci numai de diversioniştii

contrarevoluţionari bine instruiţi şi având o vastă experienţă.

„Este clar, de asemenea, că scopul contrarevoluţiei era nu remedierea greşelilor, ci răsturnarea puterii populare, nimicirea Republicii Populare Ungare ca stat şi a cuceririlor sale socialiste.

La întrebarea ce caracter a avut în esenţă răscoala armată din Ungaria din 23 octombrie, dacă a fost revoluţie sau revoluţie naţională, în faţa faptelor nu puteam da decât un singur răspuns şi anume că n-a fost niciuna, nici alta; a fost contrarevoluţie”.

Vasăzică, asta au declarat-o. „Acest adevăr trebuie spus chiar dacă ştiu că scopurile, intenţiile şi sentimentele majorităţii covârşitoare a maselor populare care s-au ridicat în timpul acestor evenimente din ţara noastră au arătat că nu a fost vorba de contrarevoluţionari, ci de oameni ai muncii cinstiţi, adevăraţi patrioţi, fii devotaţi ai R.P. Ungare.

Masele populare care au luat parte cu intenţii cinstite la evenimentele din octombrie trebuie să vadă adevărul amar că răscoala armată îndreptată împotriva orânduirii de stat a republicii democrat-populare şi a instituţiilor acesteia serveşte ţelurilor contrarevoluţiei chiar şi atunci când ea este înfăptuită de oameni care nu şi-au propus asemenea scopuri.

De asemenea toţi acei care în timpul luptei armate împotriva R.P. Ungare au participat la greve”.

Asta se referă la situaţia de acum. „Şi demonstranţii chiar şi sub lozinci economice şi politice cu totul întemeiate ar trebui să înţeleagă că, prin acţiunile lor, ei au slăbit forţa orânduirii de stat a R.P. Ungare, şi prin aceasta au sporit de fapt posibilităţile contrarevoluţiei, care după cum se ştie a luptat pentru răsturnarea puterii clasei muncitoare”.

Vorbind despre evenimentele din octombrie, este de asemenea menţionat rolul negativ pe care l-au avut în aceste zile guvernul Imre Nagy. „Ofensiva forţelor contrarevoluţionare a fost favorizată de neputinţa

guvernului şi de continua sa alunecare spre dreapta. Acest lucru este confirmat de acceptarea unor revendicări ca, de pildă: proclamarea arbitrară a neutralităţii fără garanţii”.

Dar nu e adevărat că s-a declarat neutralitatea fără garanţii.

Dl: Citeşte mai departe! (spune pe un ton nervos).

Dna: „Denunţarea ilegală a Tratatului de la Varşovia, solicitarea amestecului O.N.U”. Asta nu e adevărat. Aşa-i?

Domnul nu răspunde.

Dna: „Îndemnul la rezistenţă împotriva trupelor sovietice, chemate în ajutor, pentru zdrobirea contrarevoluţiei, tolerarea activităţii şi fărădelegilor partidelor contrarevoluţionare, precum şi proclamarea sistemului mai multor partide, care nu însemnau decât renunţarea la bazele socialismului”.

Ei, ce zici, nemernicii? Când a acceptat el, Nagy, acestea? Guvernul Imre Nagy, în fruntea căruia se afla un comunist, a acoperit şi a ascuns de mase pasivitatea sa în faţa forţelor contrarevoluţiei şi a dezmăţului, terorii albe, a împiedicat înţelegerea adevăratelor proporţii ale primejdiei contrarevoluţiei. Îi judecă pe contrarevoluţionari, dar totuşi nu se exprimă cu decizie împotriva lor.

„Situaţia actuală la 4 noiembrie şi în zilele următoare, când au fost zdrobite acţiunea armată şi contrarevoluţia împotriva R.P.U. După care contrarevoluţia s-a repliat şi a recurs din nou la vechea ei tactică”.

Să ştii că de aici vor rezulta câteva lucruri.

(Doamna citeşte mai departe.)

„Camuflând prin cuvintele «revoluţionari» şi chiar «muncitoresc» lozincile vădit contrarevoluţionare, proclamate şi aplicate în perioada 30 octombrie – 4 noiembrie, contrarevoluţia caută să imprime din nou aceste lozinci maselor. Ea îndeamnă oamenii muncii la greve şi boicot. După ce însă grevele şi boicotul au eşuat, datorită lucidităţii marii majorităţi a muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor, care năzuiesc spre muncă, ordine legală şi pace, contrarevoluţia a renunţat şi la aceste lozinci şi a

recurs la noi metode de luptă. În prezent, sub pretextul luptei împotriva staliniştilor şi rakosiştilor, sunt prigoniţi comuniştii.

Pretutindeni unde contrarevoluţia dispune de posibilităţi caută să îndepărteze din instituţiile de stat, uzine şi întreprinderi pe comunişti, pe muncitorii cinstiţi, simplii ţărani şi intelectualii, pe oamenii progresişti.

Toţi acei care astăzi sunt prigoniţi de contrarevoluţionari sunt fii credincioşi ai partidului. Ei au luptat în ilegalitate pentru interesele partidului sau în al doilea război mondial contra hitleriştilor, pentru o viaţă mai bună, mai bogată, pentru interesele poporului.

Aceşti oameni, dacă au greşit, au greşit împreună cu partidul şi vor corecta greşelile lor împreună cu partidul.

Fiecare trebuie să înţeleagă că nu pot fi considerate revoluţionare, muncitoreşti, naţionale sau democratice revendicările care prin esenţa lor sunt anticomuniste, antidemocratice şi antisovietice. Ele nu sunt revendicări revoluţionare şi cu atât mai puţin muncitoreşti.

Dimpotrivă, sunt revendicări pur contrarevoluţionare, îndreptate spre subminarea bazelor orânduirii noastre democrat-populare. După înfrângerea acţiunii armate, precum şi a luptei prin greve şi boicoturi, contrarevoluţia nu a depus armele. Acum ea răspândeşte zvonuri provocatoare şi se dedă la provocări antipopulare, pentru a împiedica din nou procesul de restabilire a liniştii, a muncii care a început, de întărire a ordinii legale.

Ei încearcă din nou să răspândească zvonuri în mase, aruncând manifeste, şi în unele locuri se fac provocări.

Văzând că, pe zi ce trece, forţa şi influenţa ei asupra maselor descreşte, contrarevoluţia face încercări şi eforturi disperate pentru a-şi salva cauza pierdută. Populaţia dornică de pace şi linişte, care vede însă tot mai limpede că aceste provocări nu fac decât să împiedice reglementarea problemelor politice interne şi a problemelor legate de suveranitatea noastră naţională, se îndepărtează tot mai mult de forţele contrarevoluţionare şi se manifestă cu tot mai multă hotărâre împotriva lor, în

colaborare cu forţele armate ungare.

Examinând întreaga desfăşurare a evenimentelor grave care s-au produs în ultima vreme, noi considerăm că poporul ungar trebuie să tragă învăţăminte importante din acţiunile contrarevoluţiei şi ale imperialismului internaţional din Ungaria.

Unul dintre principalele învăţăminte trebuie tras din faptul că contrarevoluţia a acţionat camuflat. În vremurile noastre, ideea progresistă a omenirii este socialismul. Odată cu formarea unui şir întreg de state socialiste şi democrat-populare, socialismul s-a transformat într-un sistem mondial, care exercită o uriaşă forţă de atracţie asupra maselor populare din ţările capitaliste, precum şi asupra popoarelor care luptă împotriva jugului colonial. Iată de ce contrarevoluţia şi imperialismul nu mai pot acţiona în faţa poporului sub propriul lor steag, sub lozincile contrarevoluţiei, capitalismului şi imperialismului.

Şi la noi aceste forţe au fost nevoite să acţioneze perfid sub un steag ce nu era al lor.

Pentru a cuceri încrederea, ele au fost nevoite să proclame lozinci care se bucurau de popularitate în rândurile partidului şi în rândurile poporului. Ele s-au strecurat în mase, le-au înşelat şi derutat sub lozincile: «Revoluţie, nu contrarevoluţie»”, «Libertate» şi «Independenţă naţională» în loc de jug colonial imperialist.

Membrii partidului socialist ungar şi organizaţiile sale care activează deja în toată ţara trebuie să-şi îndeplinească sarcinile în condiţii grele, după aceste evenimente grave.

Comitetul Central Provizoriu este convins că criza cea mai grea care a avut loc între 30 oct. şi 4 noiembrie a fost depăşită. Dacă vom înţelege limpede evenimentele şi în consecinţă vom înţelege actuala noastră situaţie şi sarcina noastră, vor exista toate premizele pentru ca partidul, unindu-se cu masele populare, trăind şi luptând împreună cu ele, să îndeplinească cu cinste sarcina sa istorică, grea şi totodată de onoare”.

Eu nu mai citesc!

Dl: (nervos) Citeşte mai departe!

Dna: Nu citesc.

Dl: Ai citit aproape totul, citeşte mai departe.

Dna: Din păcate s-a întâmplat ceea ce ţi-am spus eu.

Dl: Au făcut ceea ce au vrut.

Dna: Acum pot face, fiindcă după aceasta a fost chestia aceea din ziua de 6 nov., care probabil cerea un răspuns. Şi totuşi nu-i un răspuns.

Dl: Asta este din 1, 2 şi 5?

Dna: Nu. Este din 2, 3 şi *5*.

Dl: Da. Adică, duminică, luni şi miercuri.

Dna: Da, aşa este.

Dl: Multe lucruri s-au întâmplat care cer analiza şi clarificarea evenimentelor. Hai, citeşte mai departe!

Dna: Să ştii că în primul răspuns, în privinţa clicii lui Rákosi şi Gerö, cineva le-a dat concursul. Fiindcă Kádár şi Kiss Károly şi toţi împreună nu puteau să scoată aşa ceva. Dar e foarte bun, interesant! Nebunul ăsta de Marty[40] te pomeneşti că lucrează pentru ei!

Apoi doamna citeşte mai departe:

„Partidul Muncitoresc Socialist Ungar îşi desfăşoară activitatea pe baza teoriei înaintate a proletariatului mondial – învăţătura marxism-leninismului. El rupe irevocabil cu tot ceea ce a fost rău şi nedrept în trecut şi totodată va păstra şi dezvolta tradiţiile luptei istorice, duse în decurs de 38 de ani de mişcarea comunistă ungară.

El va apăra şi va dezvolta cuceririle istorice ale construcţiei socialiste ale poporului nostru – chiar şi în ciuda metodelor greşite de conducere din ultimii 12 ani sub conducerea Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria, care în activitatea sa, în fond, a fost un partid marxist-leninist. Partidul Muncitoresc Socialist Ungar este partidul unic revoluţionar al clasei muncitoare ungare. Comitetul Central Provizoriu al partidului condamnă orice tendinţă de a submina unitatea clasei muncitoare care s-a creat într-un proces istoric. Partidul Muncitoresc Socialist Ungar, aplicând în mod creator marxism-leninismul, vrea

40 Horváth Márton (n.t.).

să construiască socialismul în conformitate cu particularităţile Ungariei şi cu actualele cerinţe istorice.

Partidul Muncitoresc Socialist Ungar trebuie să fie un partid muncitoresc curat în crearea organizaţiilor de partid, sprijinul trebuie să-l constituie forţele partidului muncitoresc ungar, aceia care stau ferm şi fără şovăire de partea poporului muncitor şi a cauzei socialismului trebuie primiţi în Partidul Muncitoresc Socialist Ungar. Nu pot fi membrii ai partidului cei care reprezintă un punct de vedere naţionalist şi care se opun ideilor internaţionalismului. Pentru a păstra puritatea partidului nostru, în rândurile P.M.S.U. nu au ce căuta nici elementele carieriste. Organele şi organizaţiile de partid care iau fiinţă trebuie să-şi desfăşoare activitatea în conformitate cu normele leniniste.

Conducerea politică şi ideologică a partidului şi a altor organe de stat nu va fi exprimată prin ordine, ci prin rezolvarea şi definitivarea problemelor respective, prin munca exemplară a membrilor de partid şi prin propunerile oamenilor muncii. Membrii de partid şi organele de partid, sub ideea leninismului, vor ajuta prin experienţa lor ca în ţara noastră ideea construirii socialismului să fie realizată.

Membrii P.S.M.U. sunt obligaţi să facă muncă de partid. Faţă de practica de până acum, când în mare măsură munca s-a răsfrânt asupra organelor conducătoare, acum şi pe viitor munca trebuie dusă de către membrii de partid în mod benevol”.

Vai, membrii de partid vor fi aglomeraţi cu muncile de partid până-n cap.

Dl: Asta e normal.

Dna: E normal, dar ce va fi cu membrii de partid de rând?

Dl: …

Dna: Ceea ce acum nu este; ca să facă cineva acest lucru e nevoie de convingere şi conştiinţă. Numai atunci poate să facă.

Doamna citeşte mai departe:

„Comuniştii trebuie acum să lupte împotriva pericolului contrarevoluţionar, în primul rând prin munca de lămurire dusă cu răbdare prin convingere, prin demascarea şi prin izolarea politică a duşmanului, iar dacă e cazul şi prin forţa armelor.

Trebuie respinsă încercarea de a smulge puterea din mâinile organelor legale de stat ale Republicii Populare Ungare, încercare pe care o face contrarevoluţia, folosind consiliile muncitoreşti, în parte prin inducerea lor în eroare, iar în parte cu ajutorul oamenilor ei din consilii. Consiliile muncitoreşti din uzine trebuie să dea un ajutor muncitorilor, ca la locul lor de muncă să aibă cunoştinţele necesare. Muncitorii din uzine trebuie să fie ajutaţi ca să descopere elementele reacţionare care sunt introduse în consiliile muncitoreşti”.

Asta înseamnă că se ocupă numai cu probleme din uzine.

Doamna citeşte mai departe: „Comitetul Central Provizoriu consideră că guvernul, cu participarea organelor de stat corespunzătoare şi a celor mai buni specialişti economişti, trebuie să elaboreze cât mai curând posibil o politică economică corespunzătoare noii situaţii”.

(Râzând.) Aş vrea să văd şi eu una ca asta.

Doamna citeşte mai departe: „Politica noastră economică trebuie să ţină seama în toate privinţele de posibilităţile noastre economice şi de condiţiile specifice. Principala problemă a întregii noastre politici economice constă în aceea că elementul primordial la repartizarea venitului naţional, la pregătirea planurilor noastre economice în domeniul investiţiilor capitale trebuie să fie ridicarea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii.

P.M.S.U. consideră drept una din principalele sale sarcini întărirea continuă a alianţei dintre muncitori şi ţărani – temelia puterii de stat a poporului. Politica agricolă a guvernului nostru trebuie supusă acestor ţeluri fundamentale. În interesul ridicării nivelului de trai al oamenilor muncii, trebuie acordat ajutor pentru sporirea la maximum a producţiei agricole, atât în gospodăriile

ţăranilor individuali, cât şi în sectorul socialist al agriculturii.

Construirea socialismului trebuie să aibă un fond ştiinţific. Pentru aceasta trebuie să dăm un ajutor foarte preţios pentru dezvoltarea ştiinţei. Ştiinţa să fie bazată pe principiile leniniste. Pentru acest lucru trebuie să facem mai multe schimburi de experienţă între savanţii noştri şi savanţii altor ţări, indiferent dacă sunt din ţările socialiste sau capitaliste. Să se facă călătorii în străinătate şi expediţii ştiinţifice. În viaţa literară şi artistică este necesară sprijinirea artei realist-socialiste şi afirmarea tuturor curentelor progresiste şi artiştilor progresişti. Trebuie să se asigure cultivarea şi dezvoltarea tradiţiilor naţionale. Partidul va face tot posibilul ca tineretul să aibă posibilităţi să se întoarcă la învăţătură.

Va face tot posibilul ca să poată fi înfăptuite cerinţele lor democratice şi naţionale pentru ca sistemul nostru de învăţământ să se poată elibera de greşelile din trecut”.

Domnul: Să se întoarcă tineretul la şcolile lor!

Doamna (citeşte mai departe): „În situaţia actuală, în vederea înlăturării pericolului contrarevoluţionar, este deosebit de important să se creeze forţe armate interne democratice puternice, iar mai târziu, să se organizeze în uzine paza muncitorească. Astăzi locul miilor de comunişti conştienţi ai vechilor muncitori organizaţi este în forţele armatei interne, deoarece unităţile puternice ale forţelor armate interne, regimentele revoluţionare ale armatei, sunt apărătorii puterii populare şi ai cuceririlor socialismului împotriva oricăror încercări contrarevoluţionare. Călăuzindu-se după ideile internaţionalismului proletar, P.M.S.U. consideră că temeiurile politicii noastre externe le constituie prietenia şi colaborarea strânsă cu Uniunea Sovietică şi ţările de democraţie populară, pe baza principiilor deplinei independenţe naţionale şi suveranităţii.

În politica sa partidul consideră ca sarcină de prim ordin începerea cât mai grabnică a unor tratative între conducerea P.C.U.S. şi a P.M.S.U., precum şi între

guvernele Uniunii Sovietice şi Republicii Populare Ungare în vederea reglementării relaţiilor dintre cele două state, pe baza deplinei egalităţi în drepturi şi independenţei ţărilor socialiste, precum şi a neamestecului reciproc în treburile interne.

Comitetul Central Provizoriu propune guvernului ca sarcină urgentă să se pregătească, în conformitate cu ţelurile declaraţiei guvernamentale din 4 noiembrie, un plan de rezolvare a principalelor probleme politice şi economice, un program de organizare a vieţii, pe baza unirii forţelor progresiste naţionale şi a dezvoltării continue a democraţiei socialiste.

În faţa noastră, în faţa comuniştilor au stat nu odată sarcini grele şi complicate, asemănătoare acelora care stau în faţa noastră astăzi. Sprijinindu-ne însă pe forţa de neînvins a clasei muncitoare, în alianţă cu ţărănimea şi împreună cu intelectualitatea progresistă, vom lichida şi de data aceasta contrarevoluţia şi vom crea o Ungarie independentă, liberă, democratică şi socialistă”.

Domnul: E un act frumos împodobit.

Dna: Da. Din ceea ce a spus Kádár, reiese că totul trebuie corectat şi îndreptat, însă această hotărâre a judecat greşit rolul vostru. Totuşi aceasta va reieşi până la urmă.

Cât de semnificativ este faptul că ei au trebuit să născocească ceva privind activitatea voastră. Asta este o invenţie, că voi aţi dus critica partidului în stradă. Asta ei acum au născocit-o. Eu ştiam că ei vor fi în stare de acest lucru.

Dl: De fapt, aceasta este declaraţia lui Kádár.

Dna: Şi el a luptat împreună cu Nagy şi cu Rákosi.

În continuare doamna se ocupă de copil, care îi arată nişte desene, pe care mama lui le admiră.

Apoi şi domnul se ocupă de copil, după care, nervos, fredonează o melodie.

Dl: Păi numai acest lucru mi-ai spus, în legătură cu activitatea mea din martie.

Dna: Păi numai acest lucru scrie din primăvara

anului 1956, adică cu Cercul Petőfi, restul nu ştiu nici ei. Şi în definitiv intelectualitatea a avut mai multe drepturi revoluţionare, care au legătură cu socialismul.

Acum pe Imre bácsi (Imre Nagy) nu poate să-l tragă la răspundere pentru această perioadă. El nu a avut atunci muncă de răspundere.

Dl: Atunci el nici n-a fost membru de partid.

Dna: N-a fost, n-a fost şi deci tu ai fost acela care ai provocat aceste furtuni şi pentru acest lucru te-au vârât aici.

Domnul fluieră nervos.

Dna: Ei mai demult au născocit acest lucru şi aşa îl explică, căci altfel nu te-ar fi băgat. Asta este o prostie, căci asta a făcut-o Imre bácsi (Imre Nagy).

Dl: Desigur. La ce distanţă am fost de el?

Dna: Dacă la conferinţa aceea de presă Friss n-ar fi făcut ceea ce a făcut, tu n-ai fi fost băgat în această poveste.

Dl: Greşeala pe care am făcut-o, pe care mi-o amintesc şi am să mi-o amintesc mereu, a avut ca urmare că pe mulţi tovarăşi, pe cei mai cinstiţi… i-au recunoscut. Alta ar fi situaţia dacă ar reieşi că ei nu recunosc politica partidului.

Dna: Dar se vede că ei recunosc că Nagy Imre este comunist.

Domnul fluieră nervos.

Dna: Iar s-a ridicat prestigiul vostru după această hotărâre.

Dl: Sigur (fluieră). Oftând, spune: tovarăşul Goldberger.

Dna: Eu am să-i spun tovarăşului Goldberger, dacă tu nu-i spui.

Dl: Nu spun nimic.

Dna: Eu am să spun. (înjură: „Dumnezeul lor”.) Mint.

Domnul fluieră.

Dna: M-am gândit că o să mă întrebe odată şi odată cum aţi făcut această contrarevoluţie. Eu le răspund că nu ştiu de aşa ceva deoarece n-am fost cu voi împreună, şi nu

eram de acord cu aşa ceva.

Domnul fluieră.

Dna: Goldberger nici acum n-a venit.

Domnul cântă.

Dna: Mai este încă o speranţă. Că odată şi odată o să le dea cu piciorul în fund bandiţilor ăstora putrezi.

Domnul fluieră, circulă, iar doamna se ocupă de copil.

*

1605

decembrie 1956 P.V.2

Dl fluieră o melodie fascistă („Lili Marleen”).

Dna: Mizerabilul acela de Kádár ar trebui determinat să arate, să dezvăluie problema.

Dl: Păi, el ştie că toate acestea sunt minciuni.

Dna: Dar totuşi de ce nu le scoatem la iveală.

Dl: Pe toate acestea ne putem... (nu termină propoziţia, de presupus că intenţiona să pronunţe un cuvínt pornografic).

Dna: Da’ cum îşi poate permite ca cineva să fie lăsat într-o astfel de situaţie?

Şi nu dă bunul Dumnezeu să primim răspuns la scrisoare şi pachet. Măi, dacă nu vom primi bani, atunci va trebui să-l întrebăm pe Goldberger, dacă nu cumva aceasta se face în mod intenţionat. Eu m-am plictisit deja de acest joc. Ţinând cont că suntem aici de o lună de zile, ar trebui să primim deci ceva ştiri.

Miercuri se împlinesc două săptămâni de când am predat scrisoarea.

Dl: Păi mi-a spus că curierul a plecat doar sâmbătă. În viitoarea scrisoare să o întrebi pe Baba dacă ei au primit ceva.

Bătrânul a fost foarte fricos, când au început să tragă, în câteva clipe a fost în pivniţă. Nu are pic de curaj.

Dna: Şi mie mi-a fost frică poate mai tare ca în timpul asediului. Când au tras cu tunurile nu mi-a fost frică, însă când au început focurile de armă, atunci tare m-am speriat. Dar, nu te supăra, puiule, nici tu nu eşti un erou.

Dl: Eu nu am fost niciodată jos (în pivniţă) şi bătrânului i-a fost ruşine când a ieşit. Am băut o înghiţitură de şliboviţă, aceasta s-a potrivit situaţiei.

Dna: O, Géza! De aici se vede ce individ eşti tu. Eu nu pot înţelege cum tu, care eşti un om serios în unele privinţe, ai putut face acest lucru, numai ca să fie pe placul lor. Ce meserie tâmpită ţi-ai ales şi tu.

Dl: Din păcate nu pot face altceva.

Dna: Nu poţi? Aşa se pare că acuma se are bine cu Fazekas, în afară de Szilárd.

Dl: Cred că duce o muncă de agitaţie bună bătrânul în cazul în care şi-a revenit. Eventual îl convinge pe Vásárhelyi că trebuie dusă o politică independentă maghiară.

Dna: Acest Vásárhelyi e un băiat bun, o mutră dulce şi asta contează. Nici asta nu le-a plăcut lor, ce a fost dincolo.

Dl: în Iugoslavia?

Dna: în general peste tot.

Dna şi dl discută despre posibilitatea plecării lor acasă; d-na afirmă că poate peste câteva luni.

Dl: Oare ce poate fi cu Gyuszi, o fi intrat în partidul agrar? Dna răspunde că ea de unde să ştie.

Dl spune d-nei că până când nu va primi înştiinţare de la Biroul Politic, ea să nu se mişte nicăieri.

În continuare discută numai chestiuni familiale.

Dna arată că ea a fost la Kékesi.

Doamna cu domnul au început să discute chestiuni familiale.

Dl: Lasă mamă, oricât de ruşinos este, ne-au ajutat. Eu m-am gândit şi azi-noapte la situaţia din Ungaria, însă acum am să încerc să nu mă mai preocup de această problemă.

Dna: Aceasta ai mai spus-o. Cu ce ai putea tu să ajuţi?

Dl: Nu pot să nu mă gândesc.

Dna: Mai bine ai face să munceşti sau să citeşti şi să povesteşti poveşti fetiţei despre viaţa ta. În continuare

discută chestiuni familiale.

Domnul cu soţia discută ceva în şoaptă şi nu se poate distinge ce anume discută.

Doamna arată că ei nu ştiu dinainte despre aceasta, fapt pe care nu-l pot înţelege încă, probabil că au fost împuterniciţi pentru aceasta.

Pe acest om nenorocit, duminică dimineaţa, probabil Moscova, le-a dat lor. Nici nu pot să-mi închipui cum cred ei, după toate probabilităţile totuşi ei vor fi schimbaţi, la care aceştia nici nu se gândesc.

Dl: Părerea mea este că aceştia au un plan cu noi, deşi se poate că nu politic, înţeleg.

Dna: Desigur că au ceva.

Doamna cu domnul încep să discute probleme familiale.

Dl: Acum care e cauza, am fi tot la consulat.

Dna: Nu. Nu am fi la consulat. Când bătrânul, când s-a dovedit că aceşti prieteni, tov. Münnich a coborât din maşină, îţi aduci aminte?

Dl: Da.

Dna: Ar fi trebuit să coborâm şi noi în definitiv, ce ne-ar fi putut face? Nimic. Nici nu ar fi aflat cum ne-am întors, pentru că în acel timp au fost acele tulburări şi nu s-ar fi putut repera la Budapesta, lucru ce ne-ar fi ajutat foarte mult.

Domnul în continuare fluieră şi a ieşit din casă şi după scurt timp s-a întors.

Doamna spune ceva în şoaptă, însă nu se înţelege ce anume.

În continuare se poartă discuţii familiale.

Dna: Când a fost la noi bătrânul profesor Salgó, cu acesta a trăit două luni, îţi spun numai pentru aceea să nu fii aşa de îngrijorat.

Dl: Eu sper că şi în epoca comunismului vor exista cârciume.

În continuare discută domnul cu doamna despre femei de moravuri uşoare.

Discută despre mâncare care este prea grasă.

Domnul şi doamna discută despre chestiuni familiale.
În cameră nu se mai aude decât fluieratul domnului.
Dna: Eu m-am hotărât ca despre libretul de economii tu să le scrii lor, eu cel mult o jumătate de pagină o să scriu.
Domnul fluieră şi se plimbă prin cameră.
Doamna discută cu domnul despre seara de Crăciun şi că ar fi bine ca s-o petreacă cu familia.
Domnul continuă să se plimbe în cameră şi să fluiere.
Doamna spune ceva ce nu se poate înţelege din cauza zgomotului pe care îl face domnul.
Dna: Depinde mult de Kádár ca să ne lase pe noi împreună. Ce crezi?
Dl: Probabil. Şi continuă să fluiere.
Doamna şi domnul discută despre probleme familiale şi despre copii. Nu se mai aude nicio discuţie în cameră. Domnul povesteşte despre familia lui şi fiecare câţi copii a avut. Doamna râde. Domnul tuşeşte. Doamna îl ceartă să nu umble desculţ.
Doamna îi reproşează domnului că el a dormit odată la o altă femeie. Domnul neagă spunând că n-are cine să dovedească acest lucru. Doamna îi răspunde că dacă se vor întoarce la Budapesta şi în cazul când el nu va fi la închisoare, atunci îi va dovedi că el a dormit la femeia aceia şi-l va lăsa liber. Domnul întreabă dacă ea îl va arunca în stradă, la care doamna îi spune că-l va lăsa pe el în casă şi ea va pleca de la el. Domnul îi spune că n-o va lăsa să plece.
După ce domnul îi spune doamnei să nu mai discute asemenea lucruri, ei se culcă.
*
C. 574
03 martie 1957 Losonczy Géza P.V.2
Doamna se ocupă de fetiţa lor, iar domnul se plimbă în cameră.
După ce domnul se aşază, joacă domino cu fetiţa.
După un joc pentru un timp oarecare, domnul iese afară din cameră să se plimbe, şi doamna joacă în

continuare cu fetiţa.

După reîntoarcerea domnului este o tăcere îndelungată în cameră (toţi trei citesc nişte cărţi şi nu vorbesc). Peste un timp oarecare, domnul începe să se plimbe, iar apoi din nou iese din cameră.

După reîntoarcerea domnului, toţi iau masa.

După servitul mesei este linişte. Conversează cu mari întreruperi:

Dl: Deci situaţia reală este – nu-i aşa – că ei tocmai această situaţie vor să menţină şi pe mai departe, faţă de noi, exact ceea ce este acum.

Dna: Bine, şi tu crezi că nu o să se facă nicio schimbare în privinţa acestei situaţii?

Dl: Aşa în trei, împreună cu fetiţa, şi cu minciuni... Nimeni nu se interesează de noi. Nimeni.

Dna: (suspină).

După aceea urmează o tăcere îndelungată.

Dl: Este cert că am epuizat orice mijloc posibil pentru ca să modificăm situaţia.

Dna: (din nou suspină şi nu răspunde).

După o nouă tăcere îndelungată.

Dna: Este sigur că nici mâine nu o să vină nimeni la noi.

Dl: Şi chiar dacă vin la noi, ne întreabă: „Ce faceţi tovarăşi” şi la atâta se reduce totul.

Dna: Se vede că aici numai cu „nemâncatul” (greva foamei) se poate proceda. Eu şi aşa sunt deja antrenată, deci se poate suporta, şi mie îmi şi merge mai uşor, dar tu suferi cu stomacul.

Dl începe să se plimbe şi nu vorbesc.

După ce domnul se aşază, discută cu mari întreruperi.

Dl: De aceea suntem noi aici, fiindcă nu le este pe plac ca noi să fim acasă şi să ne mişcăm.

Dna: Adică, atunci mai bine să rămânem aici.

Dl: Oricât de neplăcut este pentru ei, dar până când nu trece acest val, ştii. (nu termină ideea) fiindcă şi acasă ştiu prea bine că nu prea stăm noi pe curul nostru. Ne

înjură, dar ceva nou în contul nostru nu avem şi în afară de aceasta, totuşi, oricum „sunt în viaţă, trăiesc”. Aceasta se potriveşte cu dorinţa reacţiunii extremiste. Şi nici lui Kiss Károly nu-i totuna, dacă noi ne-am duce acasă nu i-ar fi pe plac ca noi să ne mişcăm liber şi să trebuiască să ne închidă în închisoare sau mai ştiu eu ce altceva.

Dna: Da. Le este destul de neplăcut în faţa opiniei publice.

Dl: Da. Aşa este lupta politică.

Urmează o tăcere îndelungată.

Dna: Dar această problemă a copiilor, eu nu înţeleg. Nu rezolvă problema şcolii, dar cel puţin i-ar aduna pe toţi copii la un loc şi o educatoare oarecare, sau oricine, s-ar ocupa de ei. Dar nici acest lucru nu fac.

Dl: (nu răspunde, ci numai suspină).

Dna: Am ştiut întotdeauna că-i displac lui Kádár, dar că ne trage pe sfoară într-o asemenea măsură, aceasta nu mi-aş fi închipuit. Mizerabilul!

Urmează din nou o tăcere îndelungată.

Dl: Dar sunt curios cum este întregul text al acestei hotărâri guvernamentale.

Dna: Dar o să primim ziare maghiare, eventual. Eu aşa cred, că acuma o să rezolve această problemă, a ziarelor maghiare.

Dl: Să vezi, te rog frumos, dacă o să supravieţuiesc acestei bătăi de joc, atunci o să pot spune că au făcut un om bun din mine.

Dna: Nu vorbi prostii.

Dl: Şi chiar dacă nu o să supravieţuiesc…

Dna: încetează! Eşti aşa de prost, că asta-i insuportabil.

Urmează din nou o tăcere îndelungată.

Dna: Dar atunci şi pe ceilalţi i-a anchetat această comisie.

*

martie 1957 P.V.2

Dl Losonczy se plimbă foarte repede în cameră, fără să vorbească. În acest timp doamna se ocupă de fetiţă.

Peste un timp oarecare dl iese afară din cameră.

După ce domnul se întoarce:

Dna: Azi este o zi frumoasă. Sunt curioasă dacă va veni la noi medicul.

Dl: (nu răspunde).

Urmează o tăcere îndelungată, se aude numai cum dl suspină din când în când.

Peste un timp oarecare d-na o cheamă în cameră pe fetiţa lor şi vorbeşte cu ea lucruri lipsite de importanţă, iar apoi:

Fetiţa: L-am văzut plimbându-se pe Imre bácsi. S-au dus până la gard. S-au dus foarte încet şi tot s-au uitat în toate părţile.

Dl: Cine Imre bácsi?

Fetiţa: Da.

Apoi d-na dă de mâncare fetiţei.

Dl: Se plimbă cu bărcile, aşa târziu, seara!

Dna: Dar de ce să nu se plimbe cu bărcile?

Dl: Dar în fiecare seară?

Dna: Asta-i barca cu motor! Cu acestea se obişnuieşte să se plimbe şi seara. De exemplu cu bărcile cu motor poliţieneşti nu se obişnuieşte?

Dl: (nu răspunde).

Dna: Azi a fost o zi plină de viaţă pe acest lac!

Dl: Dar ce-i claxonul acesta? Acesta nu-i barcă cu motor.

Dna: Este claxonul autobuzului care circulă în fiecare zi pe şoseaua naţională situată dincolo de lac. Urmează o tăcere îndelungată, după care:

Dl: Nu jucăm cărţi?

Dna: (răsfoieşte ziarul).

Dl: Ce, este ceva rău în ziar?

Dna: Da' de unde. Nu scrie nimic. Mă doare stomacul.

Dl: Te doare?

Dna: Da.

Dl: Ce jucăm?

Dna: 21.

Începe să joace jocul de cărţi 21, în timpul jocului nevorbind despre altceva, pronunţând doar numerele pe care le-au totalizat.

Peste un scurt timp încetează jocul.

Dl: Servus Cicuka.

După aceasta, dl începe să se plimbe, fără să vorbească.

După ce se aşază dl, vorbesc cu foarte mari întreruperi despre unele probleme familiale lipsite de importanţă, însă dl foarte rar pronunţă câte un cuvânt, mai mult vorbind d-na

Peste un timp oarecare intră în cameră fetiţa, care spune că s-a întâlnit cu o fetiţă care s-a interesat de părinţii ei.

Apoi în cameră este un continuu du-te-vino, după care d-na se ocupă de fetiţă.

După acestea urmează o tăcere îndelungată.

Dna: Tu nu discuţi cu mine niciodată?

Dl: Despre ce să discut cu tine, mica mea dragă? Mă plictiseşte totul.

Dna: Ce anume?

Dl: Conversaţia şi m-aş duce dracului!

Dna: Şi pe mine mă plictiseşte.

Dl: (cască şi mormăie ceva).

Dna: Ce spui?

Dl: Să fută d-zeul totul!

Dna: Aşa înţelegi că însuşi faptul?

Dl: (nu răspunde).

Dna: Dar dragul meu Gézuska, cel puţin să facem mai suportabil unul altuia timpul cât stăm aici. Dl: Cu ce fac eu timpul insuportabil pentru tine?

Dna: Nu aşa înţeleg, însă nu este un lucru frumos din partea ta, că niciodată nu stai de vorbă cu mine. Nu te supăra, însă acesta nu-i un lucru bun.

Dl: (nu răspunde).

*

11 aprilie 1957 P.V.2

Dl şi d-na Losonczy se ocupă de fetiţa lor, după care

d-na citeşte o poveste fetiţei. După terminatul cititului d-na vorbeşte în şoaptă în limba germană cu femeia de serviciu despre boala domnului, apoi amândouă ies afară.

Peste un timp oarecare revin în cameră dl şi d-na, care cu foarte mari întreruperi discută despre unele probleme familiale şi casnice, lipsite de importanţă, iar mai târziu vine şi femeia de serviciu, cu care d-na vorbeşte în limba germană tot despre lucruri casnice lipsite de importanţă.

Apoi vine în cameră şi fetiţa lor şi d-na se ocupă de ea.

După ce fetiţa iese din cameră, d-na vorbeşte într-o şoaptă imperceptibilă cu dl, apoi urmează o tăcere îndelungată.

Peste un timp oarecare vine un tov. doctor, cu care însă se vorbeşte afară, din frânturile ce se înţeleg putându-se deduce că se interesează de starea sănătăţii domnului.

După ce toţi trei intră în cameră vorbesc despre medicamente pe care le folosea dl contra bolii, iar mai târziu intrând şi fetiţa, vorbesc cu aceasta despre probleme lipsite de importanţă.

După ce pleacă doctorul, dl şi d-na vorbesc în şoaptă imperceptibilă, după care ies afară din cameră şi d-na vorbeşte cu cineva în limba germană. Peste un timp oarecare se reîntorc în cameră împreună cu fetiţa lor, cu femeia de serviciu şi cu un tov. care vorbeşte în limba română şi se distrează cu fetiţa.

După ce femeia de serviciu şi tov. pleacă, dl şi d-na stau în tăcere în cameră, apoi d-na iese afară, iar dl fluieră. După care d-na se reîntoarce în cameră împreună cu fetiţa se ocupă de ea.

Apoi urmează o tăcere îndelungată, după care familia Losonczy vorbeşte despre probleme lipsite de importanţă cu femeia de serviciu, în limba germană, iar după ce pleacă, el se amuză cu fetiţa lor.

Peste un timp oarecare vin nişte tovarăşi care comunică că dl Losonczy Géza pe baza hotărârii Ministerului Afacerilor Interne al R.P. Ungare este arestat

preventiv şi se deschide împotriva lui anchetă penală, în urma cărui fapt ei au venit să efectueze percheziţia la domiciliul lor.

În urma acestei comunicări, familia Losonczy pune la dispoziţia lor locuinţa, în care încep percheziţia.

Din acest moment este un zgomot permanent şi puternic în cameră, astfel că cele câteva vorbe care se schimbă între familia Losonczy şi tov. -îi nu se înţeleg.

Peste un timp oarecare fetiţa începe să plângă şi să spună că tatăl său va muri, iar d-na Losonczy caută s-o liniştească. Apoi din nou reîncepe zgomotul permanent. După un timp oarecare un tov. vine să facă percheziţia corporală d-nei, însă ea se împotriveşte spunând că n-au drept la aşa ceva, la care tov. Îi răspunde că această percheziţie corporală se include în percheziţia domiciliară pe care o efectuează pe baza aprobării procuraturii din R.P. Ungară.

Dna: Şi am o întrebare. Unde ne veţi duce după aceasta?

Tov.: La această întrebare nu pot să vă răspund.

Apoi d-na, spunând că are nişte acte personale şi cărţi, vrea să le ia, însă tov. nu-i permite, spunând că aceasta contravine regulilor unei percheziţii domiciliare.

După acestea, zgomotul produs de percheziţie continuă.

Dna: Şi acum eu ce să fac cu lucrurile noastre? Să le împachetez?

Tov.: Da. Cele mai necesare, să le împachetaţi.

Dna: Şi restul rămâne aici? Dar aici este o mulţime de îmbrăcăminte?!

Tov.: Mă rog. Circumstanţele sunt de aşa natură.

Dna: Dar ştiţi în ce stare se găseşte soţul meu din punctul de vedere al sănătăţii?

Tov.: Da, ştiu.

Dna: Vasăzică să încep să împachetez?

Tov.: Da. Vă rog.

În continuare nu se aude decât zgomot produs de percheziţie.

Tov.: (adresându-se Angelei): Spune-le, te rog, să împacheteze.

Angela (în limba germană): Tov. spune să împachetaţi lucrurile.

Dna Losonczy: Dvs. ştiţi româneşte? (nu răspunde nimeni). Spuneţi-le vă rog că percheziţia o puteau face după ce ne arestează.

Urmează o pauză îndelungată cu zgomote mari şi se aud discuţii îndepărtate purtate în limba română.

Dna Losonczy discută cu soţul despre împachetare, cum şi unde să aranjeze lucrurile în valiză, sau să facă pachet aparte.

Tov. O roagă pe d-na Losonczy să semneze procesul-verbal de percheziţie, însă doamna refuză acest lucru.

Tov.: Aveţi datoria să-l semnaţi, este sau nu este scrisul soţului dvs.

Dna Losonczy: Da, este scrisul soţului meu.

Tov.: Atunci de ce nu-l semnaţi?

Dna Losonczy: Nu înţeleg de ce trebuie să semnez aşa ceva când vă spun verbal că este scrisul soţului meu.

Tov.: Da, spuneţi, apoi să nu-mi spuneţi, ci să-l semnaţi. Nu trebuie spus, ci trebuie semnat.

Dna Losonczy: Dar eu nu înţeleg acest lucru.

Tov.: Sunteţi de acord s-o semnaţi sau nu sunteţi de acord?

Dna Losonczy: Sunt obligată s-o semnez?

Tov.: Sunteţi, sigur că sunteţi, am făcut percheziţia la dvs. Am anunţat oficial că, pe baza aprobării procuraturii, am făcut percheziţia.

Dna Losonczy: Dvs. nu mi-aţi arătat acest document.

Tov.: Regret, dar împrejurările sunt de aşa natură, întrucât suntem pe teritoriul R.P.R. nu pot să vă arăt dvs. acest document. Dacă am fi în Ungaria v-aş putea arăta.

Dna Losonczy: Sunt obligată să-l semnez, păi şi eu sunt pe teritoriul R.P.R.

Tov.: Sunteţi obligată să-l semnaţi.

Dna Losonczy: Mă rog, eu semnez că nu ştiu câte pagini din anul 1957 am citit.

Tov.: Semnaţi-l.

Dna Losonczy: Câte pagini am spus?

Tov.: 24 pagini.

Dna Losonczy: Aici trebuie pusă data?

Tov.: Da.

Dna Losonczy (adresându-se soţului): Paltonul să-l pun, două perechi de ciorapi sunt suficienţi. Losonczy: Cred că da.

*

13 aprilie 1957 Exempl. nr. 1 Strict secret!

BULETIN

asupra lui Losonczy Géza, pe perioada 1-10 aprilie 1957

Din materialele de la „T” nu rezultă nimic important, discuţiile lor se referă doar la alimentaţie, la copil şi la starea sănătăţii lui Losonczy.

Din rapoartele tovarăşei Timoftescu Aglaia rezultă ca soţii Losonczy au devenit mai nervoşi, el este foarte agitat. Se plimbă, fluieră şi vorbeşte singur.

Anexa III

Donáth Ferenc

Caracterizare

Donáth Ferenc a luat parte la mişcarea muncitorească de la mijlocul anului 1930. A fost omul de legătură între P.C.U. şi Márciusi Front şi Comitetul pe ţară al tineretului. Din pricina activităţii sale a fost arestat. După eliberare (1945) a fost secretar de stat la Agricultură şi apoi conducătorul secretariatului C.C. A fost membru în Comitetul Organizatoric şi membru în C.C.

A luat parte la activitatea „Frontului din martie” de după eliberarea sa din închisoare împreună cu Losonczy.

Împreună cu Haraszti şi Újhelyi Szilárd au fost arestaţi în anul 1950, fiind acuzaţi de spionaj şi organizarea unor activităţi antistatale.

După ieşirea din închisoare a devenit director adjunct al Institutului de economie politică. În discuţiile de la Cercul Petőfi a avut un rol proeminent, s-a ocupat în primul rând de probleme de agricultură şi de politică

agrară. Este absolvent al facultăţii de agronomie şi are pregătire bună în problemele de politică agrară.

La 24 octombrie a.c. (1956) a fost ales membru în C.C. A demisionat însă din această funcţie argumentând că prin rămânerea sa (în C.C.) ar întări doar poziţiile clicii Rákosi în interiorul partidului. A cerut să fie dată publicităţii demisia sa. După discuţii, a acceptat să devină publică demisia sa numai după restabilirea ordinii.

A participat la şedinţele C.C. A fost unul din reprezentanţii concepţiei potrivit căreia 23 octombrie ar fi fost o revoluţie. A propus ca unităţile armate, formate în cursul răscoalei, să fie incluse în cadrul armatei noi organizate.

Discuţii cu Donáth

A. *6 decembrie 1956*

Discuţia din 6 decembrie seara cu Donáth

Discutând despre articolul tov. Gomułka, Donáth a afirmat că e un articol bun, realist, din care se pot trage învăţăminte serioase şi pentru Ungaria şi că ar fi fost bine ca şi în Ungaria să se fi întâmplat acest lucru imediat după plenara din iulie. Atunci sigur nu s-ar fi întâmplat evenimentele tragice din octombrie. Dacă n-ar fi fost pus Gerő prim-secretar, ci altcineva, şi situaţia în Ungaria ar fi fost bună.

A avut o părere bună despre declaraţiile tov. Gomułka legate de relaţiile sovieto-poloneze, mai ales privind aranjarea plăţilor efectuate retroactiv cu exporturile în Uniunea Sovietică de către Polonia.

Discutând despre tovarăşii conducători maghiari, despre Kádár are o părere foarte bună, a fost cu el împreună în proces, au fost închişi împreună, însă nu e suficient de energic. În legătură cu tov. Dobi, spune că nu e o personalitate mare, şi-a pierdut din popularitate şi nu e un om suficient de activ. În legătură cu tov. Apró a spus că nici el nu are prestigiu în faţa muncitorilor, deoarece în acel timp când era la sindicate nu a apărat interesele muncitorilor, ci dimpotrivă. De exemplu, în problema normelor nu apăra interesele muncitorilor.

Rediscutând problema cum ar putea să îmbunătăţească situaţia din Ungaria, Donáth susţine că îmbunătăţirea situaţiei depinde în primul rând de tovarăşii sovietici, de o declaraţie comună sovieto-ungară prin care să se programeze retragerea trupelor sovietice din Ungaria, eşalonat pe o perioadă îndelungată.

AG. 3 ex.

decembrie 1956 vol. 19

Donáth Ferenc

10 decembrie 1956

Convorbirea cu Donáth, 10 decembrie 1956

Poziţia lui în general este neschimbată, susţine că nu vede o desfăşurare normală a situaţiei din Ungaria sub guvernul Kádár, a cărui bază este foarte slabă; critică în continuare atitudinea tov. Kádár manifestându-şi nemulţumirea faţă de aceasta pentru faptul că tov. Kádár n-ar fi luat poziţie critică în Biroul Politic premergător lui 23 octombrie şi pentru felul cum a procedat cu plecarea lui şi alcătuirea guvernului.

În discuţii a recunoscut că ar fi posibilă o dezvoltare lentă spre normalizare, dar interesul Ungariei şi interesul celorlalte ţări socialiste este ca normalizarea să fie mai rapidă pentru a nu da motive de discuţii în O.N.U. şi pe plan internaţional.

În ce priveşte un ajutor eventual din partea lui la grăbirea normalizării situaţiei din Ungaria el are următoarele păreri:

— Nu este documentat, nu cunoaşte suficient situaţia şi ca atare este greu să adopte o poziţie;

— Nu vede altfel o eventuală contribuţie a lor decât prin plecarea întregului grup în Ungaria, unde să vadă la faţa locului situaţia şi să discute cu tov. din conducerea guvernului maghiar platforma care i-ar putea face să se încadreze în activitatea de acolo;

— Susţine necesitatea întâlnirii cu Nagy şi ceilalţi pentru a discuta problema atitudinii lor.

În ce priveşte situaţia din Ungaria el îşi exprimă părerea că guvernul Kádár ar trebui neapărat să-şi

lărgească baza de masă prin apropierea unor forţe politice care sunt pentru socialism şi a reprezentanţilor unor pături sociale (intelectualitate, ţărănime etc.). Fără această lărgire a bazei de masă el nu vede posibilitatea câştigării încrederii din partea guvernului Kádár.

Repetă în acelaşi timp că fără un acord încheiat între guvernul Kádár sau un guvern lărgit cu caracter de guvern naţional şi guvernul U.R.S.S. stabilizarea situaţiei politice din Ungaria nu o vede posibilă.

În aprecierea evenimentelor de după 23 octombrie el nu este de acord cu intervenţia sovietică din 4 noiembrie, spunând că a fost pripită şi fără a fi cerută de situaţia din Ungaria care mergea spre normalizare. Admiţând pericolul contrarevoluţiei, el spune că intervenţia sovietică ar fi putut avea loc mai târziu şi la cererea forţelor revoluţionare.

Prin asta înţelege guvernul Nagy, în cazul când contrarevoluţia ar fi reuşit să ameninţe efectiv şi iminent cuceririle regimului şi regimul însuşi.

Nu recunoaşte că asta ar fi fost situaţia la 4 noiembrie şi spune că ei erau în faza de a separa clasa muncitoare de contrarevoluţie şi de a o mobiliza împotriva acesteia. Altfel ar fi arătat – spune el – o intervenţie a armatei sovietice care s-ar fi făcut după această separare cu asentimentul clasei muncitoare. N-am reuşit să-l convingem că această separare în condiţiile date şi luând în considerare poziţia guvernului Nagy era de acum imposibilă, nici de faptul că de acum contrarevoluţia era stăpână pe situaţie.

La început a spus că nu vede o altă soluţie şi o altă persoană în conducerea din Ungaria decât pe Nagy. Mai târziu a recunoscut că s-ar putea şi fără el.

El a spus că va începe să pună pe hârtie poziţia lui.

A cerut materiale documentare din perioada 23 octombrie – 4 noiembrie.

MA/PM 3 ex.

13 decembrie 1956

Discuţia cu Donáth din 13 decembrie 1956

Discutând cu el despre hotărârea plenarei partidului din Ungaria, a spus că a citit cu atenţie şi cu regret trebuie să spună că nu e un material realist.

Punctul 1 nu e o suficientă analiză; e prea puţin redat faţă de gravele abateri ce au fost săvârşite de clica Rákosi-Gerő în Ungaria.

În ceea ce priveşte punctul 2, în legătură cu grupul Nagy şi Losonczy, consideră că toţi membrii de partid cinstiţi din Ungaria au râs ca şi el, deoarece e neserios redat. Poate ar fi fost mai bine ca Nagy şi grupul lui să fi fost criticaţi că nu au luat suficientă poziţie împotriva clicii lui Rákosi-Gerő.

În general hotărârea nu e gata să dezvăluie cinstit situaţia poporului din Ungaria şi nici nu e un mobilizator pentru îndreptarea greşelilor. Partidul tot izolat va rămâne de masele muncitorilor.

El susţinea mai departe că guvernul Kádár trebuie lărgit cu alte elemente democrate, că acum nu prea are prestigiu.

Discutând despre înfiinţarea curţilor marţiale în Ungaria, a spus că această măsură a fost necesară, deoarece alte măsuri politice nu se pot lua şi pentru a fi ordine şi el crede că e bine că s-au înfiinţat aceste curţi marţiale.

În legătură cu desfiinţarea consiliilor muncitoreşti teritoriale, consideră că s-a făcut o greşeală, că prea pripit s-a hotărât desfiinţarea lor. Poate ar fi fost mai bine ca aceste consilii să fi fost ajutate, sub conducerea partidului, să fi fost înlăturate întâi elementele contrarevoluţionare şi apoi să intervină un real ajutor din partea partidului.

A cerut să-i procurăm cuvântarea lui Tito de la Pola şi cele două declaraţii ale Partidului Comunist Chinez în legătură cu evenimentele din Ungaria.

AG. 3 ex.

14 decembrie 1956

Sinteză a discuţiilor

Donáth Ferenc în cele patru discuţii avute cu Donáth, el s-a manifestat contra comunicatului dat de către

Ungaria şi România referitor la situaţia lor. Ei nu au cerut să vină în România. Ei au fost aduşi cu forţa, au fost deportaţi. El se consideră ca deportat. Vrea să meargă acasă, în Ungaria. Dacă nu poate merge acasă, să i se creeze condiţii să se întâlnească regulat cu grupul, să nu fie izolat şi să i se dea radio să poată asculta Budapesta şi să primească documente din Ungaria – adică presa, manifeste şi alte documente – atât din perioada dinainte de 4 noiembrie, cât şi din perioada de după 4 noiembrie, deoarece atâta timp cât a fost la Ambasada Iugoslavă n-au fost informaţi despre adevărata stare de spirit din Ungaria, iar după ce au fost aduşi în România, cu atât mai puţin.

La propunerea de a da o declaraţie în legătură cu situaţia lor de aici a spus că nu poate să dea o declaraţie contrar conştiinţei sale de comunist. Nu vrea să inducă în eroare poporul maghiar care a fost minţit destul de Rákosi şi Gerö; ca să poată să dea o declaraţie, mai întâi vrea să se documenteze bine, atât din presă, cât şi din alte documente şi prin radio.

În problema neutralităţii, a ieşirii din Pactul de la Varşovia, în problema mai multor partide, în problema alegerilor libere, spune că acestea s-au făcut sub presiunea maselor populare, a muncitorilor, că acestea erau necesare de declarat. Sigur, mai târziu, unele din ele puteau fi revăzute când situaţia s-ar fi consolidat. La unele dintre ele s-ar fi putut reveni.

În problema mai multor partide, Donáth a declarat că această declaraţie şi această coaliţie s-a făcut şi cu ştirea tov. Mikoian.

În legătură cu cererea de retragere a trupelor sovietice din Ungaria şi în legătură cu chemarea trupelor O.N.U., n-a vrut să se pronunţe.

În problema cauzelor evenimentelor din Ungaria, Donáth susţine că motivele principale ale nemulţumirilor din Ungaria nu au fost de ordin economic, ci politic, deoarece erau atinse sentimentele naţionale ale poporului maghiar. Astfel, s-a şters sărbătoarea de la 15 martie; uniforma militară s-a făcut după modelul sovietic; armata

maghiară cânta numai cântece sovietice; stema Ungariei s-a copiat după cele sovietice; obligativitatea învăţării limbii ruse în şcoli, şi nu la alegerea liberă a elevilor; existenţa prea multor trupe sovietice pe teritoriul Ungariei. După declararea independenţei Austriei, pe baza ştirilor primite din Austria, acolo nivelul de trai s-a îmbunătăţit; neaducerea la cunoştinţa poporului a tratatelor economice ungaro-sovietice, care după părerea lor erau favorabile pentru poporul maghiar, însă fiind puşi la curent cu aceasta, toate au dus la o stare de manifestări antisovietice, împotriva Uniunii Sovietice.

După părerea lui, nu întâmplător s-a cerut la început din partea studenţilor şi după aceea şi din partea muncitorilor retragerea trupelor sovietice.

Metodele folosite de Rákosi-Gerő şi Farkas au dus la neîncredere în partid. Mulţi comunişti vechi, în număr de 237, comunişti din ilegalitate, pentru motive neîntemeiate, au fost executaţi. Unii dintre ei, fără judecată, iar alţi comunişti vechi, cinstiţi, au fost îndepărtaţi din munci de răspundere, mulţi excluşi şi mulţi băgaţi chiar la închisoare pentru simplul motiv că nu erau de acord cu unele probleme de partid şi de stat ale lui Rákosi.

Familiile celor executaţi şi ale celor închişi şi mai târziu ale celor ieşiţi din închisoare au spus deschis în multe ocazii gravele greşeli săvârşite de Rákosi-Gerő şi Farkas, care au dus la discreditarea partidului.

Munca politică a fost foarte slabă. Conducătorii de partid n-au avut legături cu masele. Munca ideologică a fost lăsată pe mâna unor oameni nepricepuţi. Democraţia internă de partid n-a existat. Alegerea organelor de partid era pusă la cale din timp – erau stabiliţi dinainte cei care vor face parte din organele de conducere; erau impuşi de sus în jos, iar dacă cineva era împotriva propunerilor şi lua poziţie, se luau măsuri statutare împotriva lui. Alegerea se făcea prin vot deschis. Primirile în partid se făceau fără discernământ. Erau primite în partid cu foarte mare uşurinţă orice elemente mic-burgheze, şi în general partidul avea un număr prea mare de membri faţă de

numărul total al populaţiei ţării – la 9 milioane de locuitori, 900.000 de membri de partid.

Donáth, în discuţiile avute, n-a amintit nimic, doar la întrebarea pusă de tov. Mălnăşanu că reacţiunea internă şi externă a avut ceva de-a face cu evenimentele din Ungaria, dar a afirmat că nu aceasta a fost cauza principală a celor petrecute. Nu reacţiunea a fost cauza, ci motivele arătate de el mai sus, şi în special lovirea în sentimentele naţionale ale poporului maghiar.

În discuţiile avute cu Donáth şi cu soţia lui, care şi ea a fost închisă de către Rákosi, a manifestat o ură împotriva organelor de Securitate A.V.H., spunând că aceştia întrec NKVD-iştii, că au folosit metodele N.K.V.D.-ului şi ei sunt vinovaţi de începerea masacrelor din Budapesta;

că de ce au tras împotriva manifestanţilor care s-au dus la radio în 23 octombrie şi de ce au tras în manifestanţii care în 24 octombrie au fost la Parlament.

Donáth şi soţia lui consideră că nu era necesară intervenţia armatelor sovietice la 4 noiembrie, deoarece situaţia din Ungaria începuse să se consolideze.

La întrebarea cum au ajuns la Ambasada Iugoslavă (pusă indirect), Donáth nu a dat răspuns, ci a scos o declaraţie făcută de Szántó în 16 noiembrie 1956, când erau la Ambasada Iugoslavă, în care se arăta felul cum au ajuns ei la Ambasada Iugoslavă (vezi nota în copie). Donáth spune că această declaraţie a tov. Szantó a fost făcută către conducătorii iugoslavi, în urma discursului tov. Tito de la Pola, discurs cu care o mare parte a grupului nu a fost întru totul de acord. Donáth consideră că a fost o cuvântare improvizată, necontrolată şi slabă.

Legat de viaţa lui Donáth, el mi-a povestit că a fost închis şi de Horthy, şi de Rákosi. Toată viaţa lui şi-a închinat-o cauzei clasei muncitoare. La ieşirea din închisoare în 1954, Rákosi i-ar fi propus să ocupe funcţii importante de stat sau funcţii de partid. El a refuzat şi a spus că vrea să muncească în cadrul Universităţii de la Budapesta, ca profesor de Economie Politică, funcţie pe care a îndeplinit-o până la 23 octombrie, când a fost

cooptat în Comitetul Central şi a primit funcţii de partid fără ştirea lui şi fără a fi întrebat de nimeni. El între 20 şi 23 octombrie a fost la Debreţin, unde a ţinut o conferinţă studenţilor (această conferinţă, într-o scrisoare pe care a trimis-o la Budapesta, cere să fie ascunsă la un prieten, să nu fie trimisă în România).

În legătură cu guvernul Kádár, el spune că are mare stimă pentru Kádár. Ei sunt tovarăşi vechi, au fost în închisori şi sub regimul lui Horthy şi au fost în acelaşi proces şi în perioada lui Rákosi. Însă tovarăşul Kádár, după părerea lui, nu e destul de tare, iar ca situaţia guvernului Kádár să se consolideze şi să aibă prestigiu mai mare în mase, aceasta depinde de tovarăşii sovietici. Dacă tovarăşii sovietici ar face o declaraţie publică împreună cu guvernul Kádár şi ar respecta această declaraţie că într-un timp eşalonat, în 1957 sau până în 1958, ar retrage trupele sovietice de pe teritoriul Ungariei, atunci el e convins că guvernul Kádár ar putea avea succese mari, însă a subliniat că aceasta depinde în primul rând de tovarăşii sovietici.

În legătură cu tov. Kádár, Donáth a mai declarat că la unele din hotărârile care au fost luate (cu neutralitatea, cu ieşirea din Pactul de la Varşovia) şi tov. Kádár a fost de acord.

Donáth declară, de asemenea, că ar fi bine ca şi în Ungaria să se întâmple ca în Polonia care, după părerea lui, a rezolvat cel mai bine problema relaţiilor cu Uniunea Sovietică şi situaţia internă.

Stenograma[41] după notele lui Donáth Ferenc despre participarea sa la evenimentele din Ungaria

Stenograma obţinută de la Donáth Ferenc

Clasa muncitoare să câştige încrederea partidului său. Noi am demisionat din postul nostru de secretari ai Comitetului Central, care ne-a fost încredinţat la şedinţa Comitetului Central din 23 octombrie. Ieri am făcut mai

41 Documentul, deşi este prost transcris, cu hiatusuri, are două calităţi importante : 1. clarifică relaţia celorlalţi cu Nagy; 2. clarifică atmosfera acelor ore, zile aglomerate de evenimente, stări confuze.

multe încercări ca să ajungem la şedinţa Comitetului Central, dar evident că nu întâmplător am primit mereu acelaşi răspuns din partea secretariatului, că nu ne pot asigura trecerea noastră.

Joi dimineaţa, am reuşit să ajungem în clădirea Comitetului Central, cu o maşină a poliţiei. Imediat am mers la secretariat căutând pe Nagy Imre ca să-i comunicăm acest lucru, să-l informăm în privinţa noastră. L-am găsit în camera lui Gerö, unde în afară de Gerő şi Nagy au mai fost prezenţi câţiva membri ai secretariatului politic. Gerő a stat într-un fotoliu cu picioarele în sus, foarte agitat, a afirmat tocmai că situaţia e deja consolidată şi că trupele sovietice [...] oraşul şi lichidează ultimele centre ale rezistenţei. Nagy şi ceilalţi, împreună cu Losonczy, au fost de aceeaşi părere [...] L-am chemat afară pe Nagy şi i-am comunicat că am dori, împreună cu Losonczy, să vorbim în trei. Nagy a ieşit cu noi în sala de şedinţe unde ne-am retras într-un colţ. Am început să-i spunem părerea noastră. Sala de şedinţe a avut un aspect de totală dezordine, unde de pe scaune şi saltele se sculau oameni cu feţe [...] Toată sala a avut un aspect jalnic. Abia am început să expun părerea mea când Nagy m-a întrerupt spunând că el nu este de acord cu părerea noastră privind aprecierea situaţiei, ca şi cu concluziile noastre. Aceasta s-a petrecut cu câteva minute înainte de ora 9 şi la orele [...] a fost [...] şedinţa [...] i-am atras atenţia [...] evocând cele mai convingătoare argumente pentru a-i face cunoscută poziţia noastră. Nagy tot timpul a tăcut, iar răspunsul lui a fost acelaşi. După părerea lui nu cunoaştem situaţia reală, nu e justă poziţia noastră. La discuţie, în afară de noi trei, a mai fost prezent şi Jánosi.

Noi am susţinut părerea noastră şi în curând o să formulăm şi o să traducem declaraţia noastră, pe care o s-o predăm secretariatului. După aceasta, am continuat încercările noastre de a obţine câţiva propagandişti ai Comitetului Central, ca să mergem împreună cu Marosán la Institutul tehnic. Aici am scris declaraţia noastră. În timp ce am scris, am fost căutaţi de două ori, ca să

mergem la şedinţa fostului comitet. Noi i-am comunicat că în curând o să venim şi pe la orele 11 am plecat, cu declaraţiile scrise şi traduse, spre str. Academiei 17. În drum se auzeau pe stradă mersul tancurilor, bubuitul tunurilor, am grăbit pasul, natural, în măsura în care plămânii lui Losonczy au permis acest lucru. Dar şi aşa, am reuşit să ajungem numai până la clădirea nr. 11, deoarece în str. Academiei, din partea parlamentului, tancurile în poziţie de tragere tocmai [...] Ocolind strada Academiei s-au îndreptat spre parlament marinari înarmaţi, soldaţi [...] La clădirea cu nr. 11, populaţia a fost reţinută de soldaţi şi împinsă în case, ateliere, spunând că nu putem avansa, deoarece spre str. Academiei înaintează tancuri. Noi am intrat într-un atelier unde în afară de noi au fost prezenţi un căpitan, doi civili şi o femeie mai în vârstă. Proprietarul atelierului, precum a reieşit din discuţii, era un inginer, care în primul război mondial a servit la pionieri, a ţinut conferinţă de specialitate despre diferite meserii, reuşind astfel să domine cu înţelepciunea sa pe cei prezenţi şi să sustragă atenţia lor de la evenimentele ce se petreceau afară. După ce un proiectil a căzut în apropiere şi a zguduit pereţii ne-a condus în pivniţă care se afla alături de atelier, unde la lumina lumânării am făcut cunoştinţă cu toţi cei prezenţi cu [...] conducători [...] care a scos din buzunar ultimul număr al ziarului [...] şi a început să citească [...] în zgomotul tunurilor şi la lumina slabă a lumânării. Nu vreau să stărui asupra timpului petrecut în pivniţă. În apropierea noastră, în piaţa din faţa parlamentului, s-au dezlănţuit cele mai impresionante evenimente ale întregii răscoale.

Profitând de încetarea focului, am făcut noi încercări să ne strecurăm până la clădirea nr. 17, însă am putut avansa numai cu o casă, căci ploaia de gloanţe ne-a forţat să ne ascundem într-o poartă. Aici ne-am întâlnit cu sora lui [...], care în aceste zile a fost de serviciu la Comitetul Central, şi cu ea am intrat într-o locuinţă din clădire, unde era un telefon şi ea ne-a promis că ne va face legătura cu secretariatul. Abia am reuşit să ajungem la clădirea nr. 17.

În faţa porţii am zărit cadavre sfârtecate. Mai târziu am aflat că aceştia au fost membrii delegaţiei trimise de muncitorii manifestanţi, care au încercat să intre în clădirea partidului şi în clipa aceea au fost nimeriţi de gloanţe mortale. La sosirea noastră, era în curs şedinţa fostului secretariat. În acest timp, discuţiile au continuat între cei trei secretari şi dactilografe, iar noi am fost căutaţi de mai multe ori pentru a fi chemaţi la şedinţă. Ne-am scos paltoanele şi am intrat. Erdei Ferenc s-a apropiat de noi şi ne-a comunicat că Gerő a demisionat din postul său de prim-secretar şi tocmai atunci formula comunicatul cu privire la această chestiune.

Revoltat de cinismul lui Gerő, ca şi de aspectele luptelor de stradă, am intrat în sala de şedinţe cu exclamaţia „acest lucru trebuia făcut mai demult" şi am trântit uşa după mine.

În primele momente n-am observat că în afară de cei prezenţi în clădire au fost de faţă şi Mikoian şi Suslov, care au participat la consfătuire, şi numai atunci i-am observat când în spatele meu, Losonczy stând rezemat cu [...] şi [...] care ne-a întrebat cine suntem. Şedinţa a fost condusă de Kádár, iar discuţiile s-au dus în jurul problemei ca în declaraţia emisă la radio a lui [...] să fie formulate şi relaţiile sovieto-maghiare.

În timpul discuţiei, Mikoian a luat de mai multe ori cuvântul şi a făcut observaţii privind cele discutate.

Acolo [...] am expus declaraţia noastră tradusă, care a cuprins şi revendicările maghiare pe care le-am completat verbal în sensul ca cele două guverne să înceapă neîntârziat tratative privind relaţiile între cele două state şi partide, pe baze de egalitate între naţiuni etc. Acest lucru a fost imediat acceptat şi inclus în declaraţia emisă la radio a lui [...] Şedinţa a luat sfârşit, declaraţiile lui Kádár ca prim-secretar şi a lui Nagy Imre pentru a fi transmise la radio vor fi formulate concomitent.

Cu Losonczy ne-am înţeles că trebuie să ne grăbim cu redactarea declaraţiei lui Nagy şi numai după ce am terminat redactarea vom putea comunica demisia noastră.

Toată dimineaţa am stat în clădirea din str. Academiei, retraşi în camera lui Kiss Károly [...] unde în trei, împreună cu Nagy, am început redactarea declaraţiei. Am dictat lui Erdei Ferenc ca el să facă corecturile necesare din punct de vedere stilistic. După ce am terminat declaraţia, Losonczy a dus-o la tradus şi a predat-o secretarului lui Kádár, cu menţiunea ca exemplarul maghiar să fie predat personal lui Kádár János. După aceasta am plecat împreună cu Losonczy pe jos acasă. Traversând str. Academiei şi podul [...] în direcţia [...] am urmărit cu atenţie ecoul produs de declaraţia la radio a lui Nagy asupra maselor, care se aflau pe stradă. Oamenii au manifestat neîncredere afirmând că [...] induce în eroare naţiunea. Gerö şi ceilalţi rakosişti, ca şi prezenţa trupelor sovietice au avut acest efect [...] din păcate a scăzut, n-a putut contribui cu acelaşi efect pe care l-ar fi avut dacă s-ar fi petrecut cu 24 ore mai înainte, la şedinţa din 23.

Părerea noastră a fost întărită şi de Fazekas János, care însoţit de acel muncitor cunoscut de noi, a vorbit în piaţa Moscova despre acest lucru. Am stat de vorbă cu ei, mai ales că ei toată ziua, direct sau indirect, cunoşteau atmosfera de pe stradă, povesteau nenumărate cazuri despre lupta eroică a tineretului maghiar şi a muncitorilor, cu arme sau fără arme, disciplinaţi şi eroici, pentru construirea cu succes a socialismului într-o Ungarie suverană şi cu drepturi egale faţă de toate ţările.

Este caracteristic faptul că m-au întrebat dacă s-au scos steagurile naţionale maghiare pe case. Răspunsul meu a fost că în Ungaria steagurile naţionale maghiare pot fâlfâi oricând pe case. Mai multe maşini ungare au sosit în faţa casei, a coborât o persoană în haine revoluţionare, care m-a căutat pe mine, explicându-mi misiunea sa, adică să mă ia cu ea la Comitetul Central. Pentru că nu l-am cunoscut, l-am refuzat. Acasă m-au primit cu vestea că am fost căutat de la secretariatul Comitetului Central, la şedinţele Comitetului Central [...] la şedinţă. Înainte, Losonczy m-a înştiinţat că am fost căutat de mai multe ori şi că ministrul culturii, Horváth [...] nu va trimite după noi,

de asemenea [...] că vom pleca la şedinţă. Era în jurul orei 7 seara, când Losonczy a venit după mine cu maşina şi am plecat în oraş (Pesta). Când am ajuns la piaţa Moscova am observat că drumul era baricadat şi că mai mulţi bărbaţi alergau spre maşină strigând: „Staţi, mama voastră". Cu o pobedă modestă s-ar fi putut circula fără nicio greutate în orice direcţie a oraşului, I.M.F. – iştii1 au venit cu maşini, ei au controlat [...] şi-a pierdut capul şi a accelerat maşina care cu toată viteza alerga spre baricadă şi numai când am strigat la el ca să se întoarcă imediat a revenit şi, cu un viraj, a întors repede maşina. În acest moment a căzut pe acoperişul maşinii un obiect mare, dar noroc că n-a atins geamul. Prin Rózsadomb, spre insula Margareta am ajuns în str. Academiei – şedinţa conducerii luase deja sfârşit. La şedinţă s-a raportat despre situaţia militară ca şi despre hotărârile ce au fost luate în cursul dimineţii de către secretariat. Am ascultat surprins. Comitetul Central [...] Am plecat în trei, împreună cu Losonczy, ca să discutăm, eu am expus verbal conţinutul declaraţiei noastre de demisie. Losonczy susţinea că, în cazul că nu se recunosc motivele demisionării, să avem posibilitate să reprezentăm în mod liber poziţia noastră în Comitetul Central, iar în continuare a spus că nu vrem să îngreunăm înţelegerea paşnică prin demisionarea noastră.

De asemenea, ne-am înţeles că o să susţinem demisionarea noastră şi că o să facem cunoscut poziţia noastră faţă de conducerea partidului privind publicarea părerii noastre despre mişcare. Noaptea ne-am întrunit cu Nagy, care a cerut sfatul nostru privind demisionarea sa cu ocazia reorganizării guvernului. Acest lucru ar fi dus la situaţia ca dimineaţa la orele 6 conducerea guvernului să fie formată din [...] Kádár, Gerö şi Hegedűs, iar ei vor fi urmaţi de cei cinci membri ai fostului secretariat. În tot cazul i-am atras atenţia că din noul guvern trebuie să fie omişi, pe cât posibil, cei mai expuşi rakosişti şi vor trebui incluse persoane care exprimă tendinţa lui Nagy de a conduce treburile ţării cu un guvern bazat pe unitatea tuturor forţelor democratice naţionale. Acest lucru

necesita persoane care au popularitate în faţa maselor şi care vor reprezenta aceste revendicări şi astfel nu va domina linia care aparţine Moscovei. Însă, când am discutat concret pe cine putem lua în considerare, abia am găsit câte un nume şi nici aceştia cu deplină competenţă. Astfel s-a prezentat situaţia când era vorba de lărgirea guvernului, atunci când era vorba de problema vitală, de menţinerea sistemului, şi atunci s-au putut vedea rezultatele grave ale politicii criminale a lui Rákosi, care a distrus pe deplin democratismul societăţii maghiare.

Joi dimineaţa am plecat din clădirea Comitetului Central, în str. Academiei [...] am văzut că Fazekas şi ceilalţi ştiau de demisia noastră.

Vineri dimineaţa a ţinut şedinţă fosta conducere. Pe ordinea de zi a fost problema componenţei guvernului Nagy. M-am decis că voi cere cuvântul pentru a ridica problema [...] unde se vorbeşte în introducere, despre problema răscoalei, deoarece până în prezent am constatat contrariul. Aşa am şi procedat şi am putut exprima sincer că [...] şi [...] măsurile luate de conducere trebuie să aibă la bază aprecierea corectă a mişcării de mase care a izbucnit la 23 octombrie şi am spus că, după aprecierea mea, baza mişcării de masă o constituie revolta maselor muncitoare şi intelectuale împotriva greşelilor lui Rákosi şi dorinţa lor de a construi socialismul drept, mai corespunzător cerinţelor umane, prin respectarea sentimentelor naţionale şi pentru a obţine o hotărâre în această privinţă masele – mânate de mizerie – exprimă pe această cale voinţa lor de a fi luate în considerare. Fără îndoială că această mişcare a maselor este exploatată de oameni potrivnici regimului actual, care caută să canalizeze această mişcare spre lichidarea regimului şi spre restaurarea capitalismului. Ar putea fi însă fatal dacă conducerea ar califica această mişcare în întregul ei ca nejustă, deoarece tocmai recunoaşterea mişcării ar face posibil ca guvernul naţional să exercite influenţă asupra maselor largi şi să se bucure de încrederea lor. Sarcina revoluţiei, după părerea mea, este de a găsi metoda cum

să izolăm masele muncitoare din tabăra socialistă de elementele contrarevoluţionare, pentru ca acestea să fie lichidate. Am obiectat că până în prezent conducerea n-a dat dovadă că vrea să rezolve cu metode adecvate revendicările, ci se străduieşte să fie stăpână pe situaţie exclusiv prin metode militare. Consider că acest lucru este fatal pentru viitorul socialismului. Natural că, cu sprijinul armatei sovietice, putem înfrânge [...] însă acest lucru va avea ca urmare împingerea maselor în braţele reacţiunii, dăm o lovitură fatală prietenei sovieto-maghiare şi va fi foarte problematică câştigarea poporului maghiar pentru cauza socialismului. Cealaltă cale ar fi trecerea în fruntea maselor. Trebuie să aplicăm alte metode în locul metodelor militare şi este decisiv faptul ca să luăm la timp măsuri, trebuie să acceptăm rolul lui Nagy pentru a satisface revendicările maselor. În mare măsură, industria e cauza acestei situaţii, problema este cum vom reuşi să fim în fruntea mişcării de mase pentru construirea democratică a socialismului. Este caracteristic faptul că, după ce am încheiat cuvântul meu, primul a cerut cuvântul Gerö, care într-o chestiune de amănunt a fost de acord cu poziţia mea, la fel şi Hegedűs. Privind această problemă au luat cuvântul aprobativ Nagy şi Losonczy. A luat cuvântul Köböl, care încă înaintea cuvântului meu a amintit că actuala conducere nu are o linie de perspectivă pentru ţară. Urma să se ia o hotărâre privind componenţa guvernului şi în această privinţă am expus părerea mea, dar prin faptul că urma să se ţină şedinţa Comitetului Central, s-a hotărât ca acest lucru să se discute acolo. În timpul şedinţei a intrat de mai multe ori Friss, anunţându-ne că membrii Comitetului Central s-au întrunit deja şi toată lumea aşteaptă pe membrii secretariatului. Este caracteristic acest lucru pentru anarhia ce domnea la Comitetul Central, că au convocat şedinţa secretariatului în acelaşi timp cu cea a Comitetului Central. În această învălmăşeală s-a văzut că actuala conducere n-are o linie fermă de a face ordine şi chiar şi orbul a putut vedea că această conducere e coaptă pentru prăbuşire şi că se

poate aştepta la dispariţia sa din guvern şi că vor fi aruncaţi încoace şi-ncolo, după bunul-plac al valurilor de compromisuri.

La punctul doi de pe ordinea de zi, la discutarea componenţei guvernului, a fost evident că Gerő şi Hegedűs se străduiesc ca să-şi menţină oamenii lor, mai ales în posturile de miniştri, că pe cei propuşi de Nagy Imre sub pretextul [...] vor să-i respingă. Secretariatul celor patru: Kádár, Nagy, Gerő, Hegedűs, precum ne-a povestit ulterior Nagy, a dus o luptă înverşunată pentru postul de ministru de Interne, nicidecum nu au vrut să dea consimţământul lor ca acest post să nu fie ocupat de un om al lor.

Astfel a fost dat acest post lui Műnnich şi au respins propunerea lui Nagy ca acest post să fie preluat de Kodocşi [?] sau Szilágyi. Atunci când Nagy l-a propus pe Kardos ca ministru al Educaţiei, Gerő şi clica sa, cunoscând că acesta este în opoziţie cu conducerea veche şi tocmai din această cauză se bucura de încrederea intelectualităţii şi a studenţimii, l-au refuzat cu multe argumente, dintre care principalul era că a fost *nyilas*.

În cursul discuţiei, Nagy a propus ca eu să fiu unul dintre locţiitorii preşedintelui Consiliului de Miniştri, iar Losonczy ministrul Culturii. Gerő a intervenit spunând că despre acest lucru la şedinţa secretariatului n-a fost vorba. Aceste discuţii mi-au făcut o impresie foarte proastă.

S-a putut vedea că discuţiile se duc în legătură cu oameni care, în majoritatea lor, sunt foşti miniştri şi care în ochii maselor sunt compromişi.

Componenţa guvernului nu a exprimat nicidecum ideea acceptată a unităţii democratice naţionale şi nici garanţia că va realiza revendicările maselor. Losonczy şi cu mine am exprimat acest lucru şi am refuzat participarea noastră în guvern. Tragedia este că Nagy nu s-a folosit de acest timp şi numai ulterior, cu întârziere, fiind în coada evenimentelor, a făcut câte un pas înainte. Nagy nu şi-a dat seama ce povară ia pe umerii săi acceptând fără condiţii participarea la vechea conducere. Probabil n-a văzut clar atunci păşind pe urmele greşelilor vechii

conduceri, tocmai în momentul critic, când era nevoie de oameni hotărâţi, gata pentru fapte îndrăzneţe.

La şedinţa Comitetului Central Kádár a raportat situaţia, a analizat cu sfidare situaţia. Referatul a fost slab, a evitat analizarea situaţiei şi marea majoritate nu l-a înţeles. După referat nu s-au discutat probleme de principiu, ci tot felul de probleme secundare.

Încă în orele de dimineaţă s-a prezentat o delegaţie din partea Uniunii Scriitorilor, care a dorit să discute cu conducerea veche. Am ieşit cu Losonczy, ca să discutăm cu ei pentru a afla situaţia din oraş. Din partea Uniunii Scriitorilor au venit Erdei Sándor, Kohn, Tamasi Lajos şi [...] István. Ei au expus cum văd scriitorii situaţia din Ungaria, ce măsuri cred ei că ar fi bine să se ia şi în mare parte propunerile lor au corespuns cu poziţia noastră pe care am reprezentat-o la şedinţa de dimineaţă a secretariatului.

Numai într-o singură problemă cu adevărat principală eram în contradicţie cu poziţia pe care o reprezentau scriitorii, şi anume: ei au cerut retragerea imediată a trupelor sovietice de pe teritoriul ţării. Noi i-am informat privind problemele esenţiale discutate la şedinţa secretariatului şi le-am explicat că cerinţa lor privind retragerea trupelor sovietice nu este cea bună pentru că ar duce la întărirea contrarevoluţiei. Deoarece în evoluţia evenimentelor, contrarevoluţia ar formula pretenţii împotriva regimului, iar noi în cursul tratativelor trebuie să asigurăm o poziţie favorabilă socialiştilor. Scriitorii prezenţi au luat act de această poziţie.

În celelalte probleme esenţiale au avut aceeaşi poziţie cu noi. Şi anume: caracterul fundamental democratic al ţării, ca neîntârziat să se înceapă tratative între conducerea de partid şi conducerea mişcării, ca guvernul să proclame o [...] trainică după încetarea luptelor. De asemenea au ridicat problema ca soldaţii care luptă să fie recunoscuţi ca o parte organică a armatei maghiare libere şi democrat-naţionale şi să procedăm cu ei în această privinţă conform promisiunii făcute.

Acest lucru să-şi găsească expresie şi în declaraţia guvernului. Guvernul să recunoască consiliile muncitoreşti, să realizeze toate revendicările muncitorilor, mai ales revendicările care se pot realiza. După care am intrat la şedinţa Comitetului Central unde erau în curs discuţii neesenţiale. Losonczy a propus să schimbăm direcţia discuţiilor. Ne-am înţeles că el va expune poziţia noastră, la fel va expune şi părerea conducerii Uniunii Scriitorilor.

Losonczy a expus părerea scriitorilor despre toate problemele esenţiale, cu excepţia uneia, şi anume ca Gerő să părăsească conducerea. După aceasta eu am cerut cuvântul.

În primul rând, am accentuat ca să explic că în momentul de faţă suntem nu numai împotriva tineretului maghiar şi a păturii intelectuale, ci în ultimele zile, pentru că majoritatea răsculaţilor o constituie armata de muncitori, propriu-zis stăm în faţa unei mişcări unitare a poporului. Conducerea de partid s-a izolat, se bazează împotriva maselor, aproape exclusiv, pe trupele sovietice, evenimentele au depăşit organizaţiile noastre de partid, mai mult încă, mulţimea de comunişti participă la mişcarea maselor. Dacă şi în continuare ne menţinem pe poziţia noastră că e vorba de contrarevoluţie, ne vom izola complet. La fel, ca şi la şedinţa secretariatului, am expus părerea mea că înfrângerea revoluţiei cu armata sovietică ar avea urmări catastrofale. Am cerut ca secretariatul să revizuiască poziţia sa şi să tragă concluziile necesare.

După mine a luat cuvântul Kádár, care a propus ca discuţia să înceteze şi să fie însărcinată fosta conducere cu elaborarea măsurilor necesare. Cu acest lucru a fost de acord şi Gerő. Kovács István a protestat împotriva închiderii discuţiilor şi a cerut cuvântul. A spus că regretă că a ajuns împreună cu tovarăşii săi la sfârşitul şedinţei şi că ei vin de la Universitate şi, în calitatea sa [...] membru, a protestat că n-au fost înştiinţaţi că va fi o şedinţă unde se vor discuta probleme vitale. A afirmat că nu este de acord cu mine şi că nu se poate accepta ca să ducem tratative cu conducătorii răsculaţilor, să acceptăm revendicările lor şi

să considerăm acest lucru ca o sarcină a guvernului. Acest lucru ar însemna că cedăm contrarevoluţiei şi n-ar avea alt rezultat decât lichidarea dictaturii proletare, el şi-a manifestat surprinderea că eu, care sunt un vechi luptător al mişcării muncitoreşti, am păşit pe calea trădării dictaturii proletare.

Kovács prin cuvântul său a dinamizat pe membrii rakosişti din Comitetul Central care, cu tovarăşii lor, au creat o adevărată atmosferă concertată. După aceasta a luat cuvântul [...]* care l-a depăşit şi pe Kovács. El, ca şi Kovács, nu s-a ocupat cu analiza situaţiei deoarece nici el şi nici Kovács nu cunoşteau şi nici nu înţelegeau greşelile conducerii actuale. Atât el, cât şi Kovács m-au atacat prin fraze demagogice, arătând că, dacă va fi nevoie, membrii Comitetului Central se vor arunca în foc şi vor lupta pe stradă numai ca să apere dictatura proletară.

Pe la mijlocul săptămânii următoare, o femeie a dat [...] la preşedintele Consiliului de Miniştri, care s-a prezentat ca soţia lui [...][42] şi m-a întrebat care este sfatul meu, ca [...] să rămână în ţară sau să plece în străinătate. I-am răspuns că până când această situaţie tulbure mai durează, poate să se simtă în siguranţă, după trei luni vom fi stăpâni pe situaţie şi atunci va putea să se decidă liniştit dacă să rămână acasă sau să plece în străinătate.

De asemenea, la şedinţă a luat cuvântul şi Gerő care a afirmat că nu este de acord cu noi şi că nu se poate trata cu contrarevoluţionari, ci, mai întâi, trebuie înfrânţi pe calea armelor şi numai după aceea poate discuta despre revendicări.

La urmă şi-a schimbat Gerő poziţia. Acest lucru reiese din cuvântul său care se referea la schimbarea persoanei sale din conducere. Eu, în cuvântul meu, am arătat şi poziţia scriitorilor, că Gerő trebuie să părăsească neapărat conducerea – acest lucru Losonczy a uitat să-l spună în cuvântul său –, eu arătând că acest lucru ar fi o garanţie pentru mase, că în programul partidului vor fi schimbări. Probabil că Gerő a înţeles că poziţia mea va

---

42 Agazi, nu reiese clar (n.t.).

însemna înfrângerea sa politică. Şi chiar când a demisionat din postul de prim-secretar a prevăzut că va urma şi scoaterea sa din Comitet. De acum i-a fost limpede că se cere şi excluderea sa din Comitetul Central, de aceea mi-a adresat mie şi lui Losonczy vorbe de ocară, printre care a spus că nu i-ar părea rău ca noi să cădem pradă furiei puhoiului fascist.

După care a luat cuvântul Hegedűs, care l-a întrecut şi pe Kovács şi pe [...] cu frazele sale demagogice. Mi s-a adresat direct mie, solicitându-mă ca împreună cu el şi ceilalţi membri ai Comitetului Central să ieşim pe stradă.

Apoi Műnnich în calitatea sa de [...] militar a făcut reproşuri conducerii că aceasta prin lipsă de hotărâre împiedică acţiunile militare. În primele zile s-ar fi putut reprima contrarevoluţia, dacă armata n-ar fi fost împiedicată prin diferite instrucţiuni contradictorii.

A cerut ca să se pună capăt acestei situaţii şi să fie lăsat în seama armatei să rezolve această problemă. În această situaţie, Marosán şi Rónai s-au exprimat la fel, că trebuie scos din [...][43]

Marosán aproape de V oră, ţipând, spunea că el face pe deşteptul cu anumite teze marxist-leniniste, iar când el[44] a adus acuzaţii, a avut norocul ca Rákosi să-l ţină în arest timp de mai mulţi ani. După cuvântul asemănător al lui Földes László, au mai luat cuvântul şi alţii în spiritul lui Kovács [...][45], Gerö şi Hegedűs. Eu am cerut cuvântul iarăşi imediat după Kovács. Lângă mine au stat Molnar Erik[46] şi Lukács, care n-au cunoscut cele de mai sus, pentru a putea lua poziţie împotriva furiei rakosiştilor. Nenea Gyuri[47] totuşi şi-a exprimat părerea că nu suntem două naţiuni şi în timpul discuţiilor de mai multe ori mi s-a adresat mie, spunându-mi nu te lăsa, trebuie neapărat să le răspunzi.

---

43 Probabil din comitet (n.t.).
44 Adică Marosán (n.t.).
45 Agazi (n.t.)
46 Alik? (n.t.).
47 Lukács György (n.t.).

A doua oară când am luat cuvântul, am respins energic afirmaţiile lui Kovács şi […][48] şi am încercat din nou să explic că linia pe care o reprezintă ei este catastrofală pentru viitorul socialismului. Am arătat că nici noi şi nici scriitorii nu suntem principalii vinovaţi pentru aceste evenimente, precum încearcă unii vorbitori să le explice, şi căutam să demonstrez că vinovaţii sunt cei care au vorbit, deoarece noi nu dăm ocazie prin nimic contrarevoluţiei să domine, punctul nostru de vedere este ca trupele sovietice să rămână deocamdată în ţară şi numai după aceea dorim – de fapt această problemă a fost expusă şi în declaraţia de ieri a lui Nagy – ca să se înceapă tratative între guvernul maghiar şi cel sovietic în legătură cu retragerea trupelor sovietice şi reglementarea relaţiilor între cele două state.

Am accentuat, dacă nu vom reuşi să fim stăpânii situaţiei cu forţele noastre şi înainte de toate prin metode politice, vom pierde totul, chiar dacă înfrângem mişcarea de masă.

În timpul discuţiei Szalai Béla a intervenit de mai multe ori spunând, în timp ce flutura în mână numărul din ziua aceea al ziarului *Szabad Nép*, că ziarul nu merge pe linia conducerii partidului şi că redactorii ziarului *Szabad Nép* poartă răspunderea pentru izbucnirea contrarevoluţiei. Nu-mi amintesc cine a mai luat cuvântul, dar înaintea închiderii discuţiilor a luat cuvântul cu demnitate Horváth. El le-a arătat emoţionat şi deschis lui Gerö şi Szalai că ei, prin atitudinea lor, vor să arunce vina în mod insolent pe alţii pentru aceste evenimente. Pentru care, de fapt, după clica lui Rákosi, ei ar trebui să poarte răspunderea. Altcum […] este inspirat de frica răspunderii în faţa poporului. Gerö a intervenit de mai multe ori încât, la un moment dat, Horváth şi Losonczy i-au strigat lui Gerö că minte şi calomniază.

Kádár a închis discuţiile, arătând în concluzii că eu şi Losonczy nu am reprezentat la această şedinţă poziţia noastră expusă la şedinţa secretariatului.

---

48 Agazi (n.t.).

Din concluzii n-a reieşit care este poziţia lui.

În continuare a propus ca să fie numit un directorium de către Comitetul Central, cu puteri depline pentru a lichida răscoala. Scopul propunerii a fost – în contradicţie cu propunerea noastră – să asigure prin orice mijloace lichidarea răscoalei. Propunerea a pornit de la Kádár. împotriva propunerii am votat – dacă îmi aduc bine aminte – numai noi trei: Losonczy, Horváth şi cu mine.

La şedinţă Nagy a fost prezent numai pentru scurt timp, precum am aflat ulterior, el a discutat cu delegaţia care a venit la conducere. După şedinţă l-am găsit într-o cameră discutând cu conducerea Uniunii Scriitorilor şi cu Comitetul politic al studenţilor.

Ne-am decis împreună cu Losonczy că, în urma şedinţei de azi, vom aduce neîntârziat la cunoştinţa conducerii demisia noastră, cerând ca acest lucru să fie publicat în presa de partid.

După ora mesei am făcut cunoscut lui Nagy modul cum a decurs şedinţa conducerii. I-am arătat că noi nu suntem dispuşi să continuăm cu numele nostru această politică. Nagy, care a fost perfect de acord cu analiza şi concluziile noastre politice, a stat căzut pe gânduri, tăcut, fără a găsi o soluţie. Nu s-a putut decide să facă un pas hotărât. În timpul discuţiei, soţia l-a chemat la telefon. Din răspunsurile lui Nagy am putut înţelege că soţia l-a întrebat îngrijorată cum o să-l judece pe el pentru atitudinea sa cei care au avut încredere în el. S-a văzut că abia atunci şi-a dat seama că el a acceptat conducerea veche stalinist-rakosistă, în acele clipe critice pentru ţară şi popor. Din răspunsul lui s-a putut vedea că simte că nu face ceea ce ar trebui să facă în aceste zile şi nici nu s-a hotărât definitiv ce o să facă în viitor. În timpul discuţiei mi-am adus aminte că Nagy a dat dovadă de tărie numai în situaţii când nu trebuia să ia o hotărâre, iar acum, întorcându-se de la telefon, a făcut impresia – din felul cum stătea îngândurat, cu lacrimi în ochi – unui om care serveşte cu abnegaţie patria, poporul şi cauza socialismului, dar care stă în faţa unei situaţii grele fără să

găsească o soluţie.

Noi i-am spus părerea noastră arătându-i că numai printr-o ruptură hotărâtă cu conducerea rakosistă va putea face posibilă o cale în interesul socialismului şi al clasei muncitoare. Atunci am avut impresia că Nagy va lua o hotărâre în acest sens. În timpul discuţiei [...] a raportat că Nagy este căutat de tovarăşii sovietici. Nagy nu s-a mai întors şi până seara târziu nu ne-am întâlnit cu el. Losonczy şi cu mine am scris o scrisoare către Secretariatul Politic în care am făcut cunoscut că, în urma şedinţei ce a avut loc în acea zi, suntem nevoiţi să renunţăm la activitatea de partid, deoarece nu suntem de acord cu poziţia conducerii. După-amiază, s-au interesat de noi mai mulţi membri ai Secretariatului Politic cărora le-am atras atenţia că în această situaţie critică numai cu o poziţie hotărâtă se va putea opri evoluţia evenimentelor înspre o catastrofă. Noi am discutat cu Köböl, [...]*, [...][49][50], [...][51], Kiss Károly, însă nu am reuşit să-i convingem de justeţea poziţiei noastre. Am predat demisia noastră lui Kádár, care ne-a spus că o va da Secretariatului Politic. Ne-a rugat ca măcar şi până atunci să-i dăm ajutor în munca de partid. Mai târziu, Kiss ne-a rugat să venim în continuare în ajutorul lui [...] în munca de agitaţie şi presă. Noi am sesizat faptul că Andics, care a ştiut că am primit această sarcină, a evitat să primească ajutorul nostru.

Vineri seara, discuţie cu Nagy Imre.

Sâmbătă dimineaţa, în cabinetul lui Kádár a ţinut şedinţă Secretariatul Politic. În momentul intrării noastre, se discuta tocmai problema demisiei noastre. Nagy polemiza cu Hegedűs. Din cele ce spunea Nagy s-a putut înţelege că Hegedűs ne-a calificat: dezertori şi capitalişti. De aceeaşi părere cu Nagy a fost şi Szabó. Noi nu am participat la discuţii, deoarece nu se putea numi ceea ce era acolo şedinţă.

Kádár a făcut un fel de afirmaţie că s-a luat act de

49 Zsetel (n.t.).
50 Toot (n.t.).
51 Ato Zoltán (n.t.).

demisia noastră, lucru pe care Nagy în mod bolşevic l-a respins, spunând că această problemă nu se poate rezolva cu demisie şi este de părere că, în legătură cu această demisie, Secretariatul Politic va trebui să discute problemele politice. Kállay a afirmat că este de acord cu problemele ridicate de noi. Kádár ne-a rugat – după părerea mea în urma înţelegerii cu Gerö şi Hegedűs – ca să renunţăm la publicarea declaraţiei. Lui Kádár i-a convenit demisia noastră, dar a vrut să evite ca acest lucru să ajungă la cunoştinţa maselor. Noi am spus că rămânem la demisia noastră şi cerem publicarea sa în presa de partid, deoarece, la timpul său, în presa de partid a fost publicat că am fost aleşi în conducere. Cei prezenţi n-au fost de acord cu punctul nostru de vedere, dar n-au putut argumenta. Ni s-a spus că vom fi chemaţi la şedinţa Secretariatului Politic atunci când se va discuta problema demisionării noastre.

Aşa cum am aflat mai târziu, la şedinţa Secretariatului Politic au participat şi Mikoian şi Suslov. După povestirile lui Szabó, Kádár a făcut o informare tendenţioasă despre felul cum a decurs şedinţa Comitetului Central cu o zi în urmă. De asemenea, Szabó a spus – fără să indice nume – că un membru al Secretariatului Politic a ridicat faţă de tovarăşii sovietici problema excluderii noastre, adică, după felul cum a tradus Szabó, problema arestării noastre. Noi nu am fost chemaţi la şedinţă, iar Nagy nu are cunoştinţă că ar fi fost discutată chestiunea noastră în şedinţă restrânsă a Secretariatului Politic. Această problemă va trebui încă clarificată.

Sâmbătă, înainte de masă, Kiss ne-a comunicat că la şedinţa Secretariatului Politic nu a luat poziţie în legătură cu demisia noastră şi m-a rugat ca să iau parte în comisia guvernamentală de sub conducerea lui Vas, iar pe Losonczy l-a rugat să participe la munca de îndrumare a presei. Am repetat lui Kiss dorinţa noastră ca în cel mai scurt timp Secretariatul Politic să ia o hotărâre în legătură cu problema noastră şi în cel mai scurt timp să fie

publicată în presa de partid demisia noastră.

După aceasta, am hotărât ca să plecăm acasă să ne vedem familiile şi am cerut ca să ni se pună la dispoziţie un mijloc de transport. Şeful pazei ne-a promis o maşină blindată sovietică, însă trebuia să mai aşteptăm. După masă am pornit acasă cu această maşină blindată. Pe drum, cum mergeam spre podul Margit şi după podul Budai, un tanc ieşind dintr-o stradă laterală s-a ciocnit cu maşina noastră. Îmi aduc încă aminte că am văzut tancul din spate şi pe urmă mi-am pierdut cunoştinţa. M-am trezit undeva, dincolo de Rózsadomb, ochiul drept a fost legat, iar cu ochiul stâng vedeam că haina de pe mine este plină de sânge, capul îmi vâjâia şi imediat mi-am dat seama că în urma ciocnirii mi s-a lovit capul în maşină. Uitându-mă în jurul meu, m-am liniştit văzând că Losonczy şi [...][52] sunt nevătămaţi. Eu am stat lângă şoferul sovietic pentru a-i arăta drumul. Maşina blindată ne-a dus într-un spital apropiat. Acolo am fost dus imediat în sala de operaţie unde mi-au cusut rana de sub ochi şi unde s-a constatat că genunchiul drept este rănit uşor. Aproximativ o oră trebuia să mai stau în camera chirurgului Szabó pentru că am avut o uşoară comoţie cerebrală. În acest timp am purtat discuţii cu medicii care s-au strâns acolo. Părerile lor în general exprimau atmosfera de acum cunoscută de noi. După aceea m-a culcat [...] în spital deoarece mă simţeam încă ameţit, iar genunchiul mă durea în urma loviturii. Câteva zile n-am putut sta pe picior. Piciorul m-a deranjat mai mult decât cusătura de sub ochi. Am fost însoţit la domiciliu de o doctoriţă, care m-a rugat insistent să stau încă două zile în pat din cauza loviturii primite la cap, pentru a evita urmările neplăcute. Ulterior s-a dovedit inutilă această precauţiune a doctoriţei, deoarece a doua zi m-am sculat având capul limpede.

Duminică dimineaţa am fost înştiinţat (trebuie clarificat) [53] că în poziţia conducerii partidului a intervenit o schimbare fundamentală şi că au acceptat poziţia

52 Lajos (n.t.).

53 Conform cu textul original (n.t.).

noastră (se cunosc amănunte de la Nagy). Am hotărât să plec neîntârziat la Comitetul Central, însă o asemenea hotărâre în situaţia aceea n-a fost uşor de realizat. Trebuia să dau multe telefoane ca după ore de aşteptare să vină o maşină blindată să mă ia. Numai pe drumuri ocolite, prin Rózsadomb, am reuşit să ajung la Comitetul Central, unde am ajuns la sfârşitul şedinţei şi din sala de şedinţe ieşea lumea. M-am întâlnit cu Horváth Imre, care m-a informat despre cele întâmplate la şedinţă. La şedinţă, secretariatul a informat pe membrii Comitetului Central despre hotărârile luate şi s-a ales un prezidiu de conducere din 6 membri (acest capitol trebuie completat cu cele întâmplate în prealabil la şedinţele de Directorium, precum şi cu hotărârile luate cu tovarăşii sovietici) [54].

Într-o cameră am zărit pe acei tovarăşi care se ocupau cu redactarea hotărârii. La această muncă a luat parte şi Déry Tibor şi încă câţiva care ştiau să redacteze. Déry, cu care nu m-am mai întâlnit de la memorabila întâlnire de la Cercul Petőfi, s-a interesat despre trecere [...] şi încă în aceeaşi după-masă am discutat pe larg despre evenimentele petrecute în ultimele zile.

Cu el s-a întâmplat situaţia comică (încât şi aceste zile tragice provoacă veselie şi râsete) că, stând în camera lui Kiss Károly cu încă câţiva, Déry încerca de la biroul lui Kiss să dea un telefon, când la un moment dat a intrat Kiss. S-a văzut pe faţa lui că este neplăcut surprins deoarece în cameră au fost prezenţi mai mulţi dintre cei pe care Kiss, în calitate de preşedinte, i-a exclus din partid, ca de exemplu Haraszti, Gimes [...] Déry a observat surpriza de faţa lui Kiss şi pe un ton calm [...] i-a spus: Ce mult s-a schimbat lumea! Nici tu n-ai fi crezut când m-ai exclus din partid că după câteva luni am să stau pe locul tău.

Noi, cei care am fost prezenţi acolo, duminică după-masă, am simţit cu toţii că numai un singur capitol al luptelor s-a încheiat, şi anume capitolul împotriva oamenilor stalinişti-rakosişti din partid. Cinci zile a durat această luptă. Cred că nu numai eu, dar şi alţii au simţit că

54 Această frază este în paranteză şi în materialul original (n.t.).

e foarte grav şi va avea urmări ireparabile faptul că această luptă a durat cinci zile. Nu numai faptul că sute şi mii şi-au pierdut viaţa în aceste cinci zile, dar a fost clar pentru toată lumea falimentul fatal al conducerii de partid rakosistă. A devenit problematică însăşi menţinerea puterii clasei muncitoare. În aceste zile, partidul s-a destrămat complet, şi-a pierdut influenţa nu numai asupra maselor în general, dar şi asupra clasei muncitoare. Oare o să reuşim să reorganizăm în timpul cât mai scurt rândurile clasei muncitoare în aşa fel ca să o putem mobiliza împotriva contrarevoluţiei crescânde, ca şi pentru construirea socialismului?

Într-una dintre aceste zile şi Déry şi-a exprimat îndoielile sale în această privinţă.

În atmosfera de eliberare, a victoriei dinăuntrul partidului, cu toţii ne-am pus întrebarea: care ar fi fost situaţia şi ce direcţie ar fi putut lua evenimentele dacă această schimbare radicală s-ar fi produs în partid înainte de 23 octombrie sau chiar la 24 octombrie, şi nu la cinci zile după 23 octombrie? Pe cine apasă răspunderea pentru acest lucru? Este o întrebare care trebuie clarificată înainte de toate, deoarece evenimentele în urma acestei întârzieri s-au succedat aproape în mod obligatoriu în direcţia care, atât din punct de vedere al Ungariei, cât şi al socialismului, se poate numi tragică.

*

Vol. 21 C.1503

Stenograma[55]

obţinută de la Donáth Ferenc

La 22 octombrie am ţinut o conferinţă la Debreţin, în cadrul Comitetului Judeţean de partid, cu ocazia unei anchete politice, despre problemele agrare actuale din Ungaria şi perspectivele lor.

La conferinţă au luat parte peste 1.000 de oameni, conferinţa a luat sfârşit cu discuţii privind problemele din

---

55 Documentul, în ciuda hiatusurilor din textul său, este important prin contribuţia pe care o aduce la clarificarea evenimentelor din Ungaria, 1956.

Iugoslavia. Nu numai atmosfera, dar şi împrejurările exterioare au dat drumul revendicărilor. Din cauza ploii a fost imposibil să-mi ţin discursul la lumina electrică în grădina apropiată [...] Mi-am ţinut conferinţa la flacăra lumânării crezând că în zilele următoare voi primi iarăşi, nu numai provizoriu, lumânare şi lampă.

A doua zi la prânz ne-am întors de la Debreţin la Budapesta.

De-am reuşi să primim o clădire liberă, ca mâine [...] în oraş. Mişcarea probabil că a fost provocată de discursul lui Gomułka. Pe drum spre casă [...] am putut deja vedea clar că schimbările politice din Polonia vor avea o influenţă mare asupra desfăşurării evenimentelor din Ungaria.

Era în jurul orelor 2 (14) când am ajuns la institut şi la consfătuirea din acea zi urma să discutăm propunerile institutului în legătură cu problemele economice ale ţării.

În timpul conferinţei Peris a fost chemat de mai multe ori la telefon, el ne-a povestit că este căutat de un colaborator de la institut, care i-a raportat de grandioasa manifestaţie organizată de tineretul universitar în faţa statuii lui Bem.

Ulterior au sosit ştiri că pe piaţa Kossúth, ca şi în alte puncte ale oraşului manifestează zeci de mii de studenţi la care s-au alăturat tinerii muncitori şi pietoni de pe stradă, cerând realizarea revendicărilor formulate în 16 puncte, cu o zi în urmă la facultatea de politehnică (Műegyetem). Revendicările de bază au fost: independenţă naţională, relaţii bazate pe principii de egalitate cu Uniunea Sovietică şi celelalte ţări, ca şi democratizarea vieţii publice.

În timpul conferinţei am hotărât să ieşim şi noi împreună cu colaboratorii Institutului de Planificare. Astfel am ajuns în piaţa Kossúth, unde manifestau deja 100.000 de oameni şi au strigat: „să piară Gerö”, a cărui persoană, alături de Rákosi, a provocat în mare măsură ura maselor. Nu am rămas mult timp în piaţă, dar în acel scurt timp am recunoscut că această manifestaţie este o izbucnire spontană a sentimentelor [...]

Deja atunci s-a putut vedea că evenimentele se vor

desfăşura fără stavilă, că s-au pus în mişcare mase care au depăşit cu mult manifestaţia de după-masă a studenţilor. Şi pe mine m-a mirat valul crescând al mişcării, s-a putut vedea deja atunci că rolul dominant îl are muncitorimea din Budapesta.

În ultimele luni, nivelul de trai al muncitorilor nu numai că n-a scăzut, dar în urma anulării împrumutului de stat s-a îmbunătăţit, iar aprovizionarea a fost mai bună ca oricând.

Era evident că muncitorii n-au fost atraşi în mişcare şi la răscoala armată din cauza revendicărilor economice, ci alte împrejurări au determinat acest lucru. Următoarele zile au arătat că [...] răscoala era semnalul evenimentelor ce au urmat.

Conform promisiunii m-am dus după Vas la biroul său, unde i-am găsit pe toţi cei care au fost convocaţi pentru redactarea discursului-program al lui Nagy Imre.

Seara la orele 8 am auzit cu indignare discursul lui Gerö la radio, care a avut un ton de-a dreptul sfidător la adresa sentimentelor naţionale, acest discurs m-a convins că va avea un efect deosebit de puternic asupra maselor aflate pe străzi. Din această cauză m-am decis că nu voi pleca acasă, ci voi circula pe străzile oraşului. L-am rugat pe Karcag Imre să mă ia cu maşina sa. Înainte am trecut pe la clădirea radioului, acolo n-am mai putut intra, totul în jur era ocupat de manifestanţi. În apropiere am auzit împuşcături, dar probabil s-a tras în aer, căci n-am auzit strigăte, niciun semn nu arăta că s-a tras în popor. De acolo am plecat în piaţa Stalin, unde la fel s-au întrunit mase mari, am coborât din maşină şi am pătruns până la statuie. Demontarea statuii a început. Cei din jurul meu au spus [...] au aruncat frânghii pe statuie, deci au vrut s-o răstoarne cu camioanele. N-au reuşit [...] după aceea au început cu mijloace tehnice corespunzătoare să facă să dispară statuia care reprezenta în ochii poporului maghiar asuprirea şi despotismul. Majoritatea oamenilor erau muncitori şi oameni din împrejurimi, cu multă voioşie [...] aşteptau căderea statuii.

Între timp cercetam ecoul discursului lui Gerö. O femeie mai în vârstă discuta cu una mai tânără, presupunerea mea s-a dovedit a fi reală, discursul a avut efectul uleiului pe foc. În ceea ce priveşte asuprirea naţională [...]

Am ajuns la redacţia ziarului *Szabad Nép*. Acolo am telefonat lui Horváth, spunându-i că vreau să-i vorbesc. După câteva minute a venit răspunsul că sunt aşteptat.

Cu mare mirare am auzit deja pe culoar că în redacţie se duc discuţii aprige, iar un colaborator în [...] a venit la mine, cu rugămintea să-i conving pe Révai şi Peris că poziţia lor faţă de manifestaţia din acea zi este complet greşită. După aceasta am intrat la Horváth, unde în afară de membrii redacţiei i-am găsit şi pe Szabó şi Révai, pe care, după mulţi ani, l-am revăzut pentru prima oară. Mi s-a strâns inima când l-am zărit, era numai umbra lui Révai din trecut, din punct de vedere fizic distrus, slăbit [...] Am stat lângă [...] Béla, nu mi-am trădat surprinderea şi cu un ton glumeţ i-am spus că săptămâna aceasta am auzit de sosirea sa.

Aşa cum [...] poporul strada, tot aşa a fost ocupată redacţia ziarului *Szabad Nép* de către Révai. Chiar şi aşa [...] a fost numai umbra lui Révai de odinioară, era deprimat, plin de amărăciune.

După aceea mi s-a adresat Horváth, care mi-a povestit despre tema discuţiilor şi mi-a cerut părerea despre caracterul manifestaţiei. Acolo am expus părerea mea, că manifestaţia este o expresie a revoltei maselor acumulată încă din era conducerii lui Rákosi, în era de democraţie populară a lui Rákosi, când au fost desconsiderate toate sentimentele naţionale. Aceste mase vor să înainteze ferm şi hotărâte pe calea socialismului.

Horváth, Pandi şi alţii [...] aprobativ, însă Révai, care a fost de părere că aceasta este o mişcare contrarevoluţionară, fără a argumenta a început să spună că el cunoaşte deja din experienţă cum arată înfrângerea dictaturii proletare şi n-ar vrea să cunoască încă o dată [...] Eu am încercat să-i explic cu sfială că o asemenea

mişcare de masă inevitabil scoate la iveală elemente contrarevoluţionare şi datorită conducerii greşite, inevitabil [...] izbucnirea cu o forţă vitală a mişcării de mase, care se îndreaptă împotriva politicii greşite a organelor de stat şi partid. Nu vor să restaureze regimul trecut, ci vor să realizeze socialismul pe calea mai adecvată şi mai corespunzătoare specificului şi ideilor noastre. Am afirmat că ar fi periculos să dăm un caracter naţional socialist revendicărilor mişcării de mase, care ar duce la [...] relaţii cu Uniunea Sovietică.

Membrii comitetului de redacţie, cu excepţia câtorva, au aprobat poziţia mea şi s-au adresat lui Révai, arătându-i că poziţia mea corespunde cu părerea lor. Révai, îngândurat, tăcea, nu a discutat, nu a adus argumente împotrivă, aşa cum ar fi făcut Révai de odinioară, numai repeta mereu că el a avut ocazia o dată să vadă căderea dictaturii proletariatului şi nu mai vrea să vadă încă o dată.

În timpul discuţiei noastre, între orele 9 – 10, a venit o delegaţie la redacţia ziarului *Szabad Nép*. Ei au venit spunând agitaţi şi revoltaţi, ţinând în mână arme fără gloanţe, că cei de la A.V.O. trag în mase şi că sunt morţi şi răniţi. Delegaţia a cerut de la comitetul redacţiei ca în ziar să fie condamnate acţiunile sângeroase ale celor de la A.V.O. Au venit mai multe delegaţii cu aceleaşi revendicări. Între timp s-a prezentat şi omul de încredere al tipografilor1 care ne-a făcut cunoscut că tipografii refuză să tipărească discursul lui Gerö. Atunci când s-a întâmplat acest lucru, Révai n-a mai fost acolo. Acest om, mult prea agitat şi chinuit de frica răzbunării poporului, însoţit de soţia sa a plecat de la redacţie.

Horváth m-a întrebat ce să facă cu discursul lui Gerö, deoarece era prevăzut ca ziarul *Szabad Nép* să publice acest discurs. Peris, care a rămas în continuare, susţinea poziţia sa. I-am răspuns că din experienţă ştiu că discursul lui Gerö a avut un efect ca şi cum s-ar fi pus ulei pe foc, iar publicarea discursului în paginile ziarului *Szabad Nép* ar însemna să [...] pe Gerö la o [...] catastrofă.

I-am spus lui Peris: eliberează-te de atitudinea

partinică formală, care face pe comunişti incapabili să se orienteze şi să acţioneze din proprie iniţiativă într-o asemenea situaţie critică. Să nu aibă în vedere prestigiul acestor oameni, căci ei în faţa poporului sunt cadavre morale, cu toate că acest discurs a fost aprobat de Gerö şi Biroul Politic.

Comitetul redacţiei a hotărât să nu publice discursul lui Gerö. Ultimele evenimente au depăşit discuţiile ce au avut loc în sânul comitetului redacţiei, iar ziarul oricum n-ar fi putut să apară.

Pe la orele 10 am părăsit redacţia şi imediat mi-am dat seama de schimbarea ce s-a produs pe stradă în acest timp de o oră jumătate. În faţa Teatrului Naţional şi pe Calea Rákoczy, pretutindeni stăteau grupuri de oameni agitaţi şi în acelaşi timp se înşirau camioane pavoazate cu steaguri naţionale care transportau formaţii de muncitori. Tocmai în faţa noastră cotea un camion spre bulevardul József, când un muncitor întreba pe un cunoscut din camion: unde mergeţi? Celălalt i-a răspuns: A.V.O. trag în popor în faţa [...] Mergem [...]

În cursul nopţii răscoala a luat proporţii, mai multe clădiri publice au fost ocupate de răsculaţi şi situaţia se prezenta extrem de critică.

După aceste două comunicate ale lui Nagy Imre [...]

Împotriva mişcărilor contrarevoluţionare, Nagy Imre a cerut intervenţia trupelor sovietice.

Deci presupunerea mea că actuala conducere de partid va duce la catastrofă ţara a fost corectă. Acest lucru era cu atât mai revoltător cu cât Nagy a devenit instrumentul acestei politici catastrofale.

Din nou am fost chemat de Fehér Lajos la telefon, care mi-a comunicat că nu pot asigura trecerea noastră în clădirea Comitetului Central.

Împreună cu Losonczy am hotărât că neîntârziat vom înainta în scris demisia noastră şi vom expune Comitetului Central cauzele politice care ne-au determinat să facem acest pas.

În memoriul nostru am tratat 3 probleme de bază în

legătură cu greşelile politice fundamentale ale partidului, arătând că izbucnirea revoltei se datorează acestor greşeli.

Prima problemă: conducerea de partid [...] democratismul poporului. Nu numai că nu s-a bizuit pe părerea oamenilor muncii şi pe părerea membrilor de partid în privinţa conducerii de stat şi de partid, dar a desconsiderat ţara, a gâtuit şi a asuprit critica oamenilor muncii şi a membrilor de partid.

A doua problemă: politica economică a partidului. Aceasta este caracterizată prin aceea că a neglijat cerinţele [...] oamenilor muncii şi în interesul politicii economice greşite [...] înainte de toate pentru liniştirea oamenilor muncii [...] în urma căreia încrederea clasei muncitoare în cauza socialismului s-a clătinat şi acest lucru se datorează metodelor dictatoriale, care au avut influenţă asupra clasei muncitoare şi asupra aliatului său, ţărănimea muncitoare, şi care au adus la situaţia că producţia a scăzut în mod regretabil.

Cea de-a treia problemă de bază: în conducerea de stat şi partid [...] completă neînţelegere: s-au referit la problema naţională.

Memoriul va cuprinde şi greşelile ce s-au comis în problema naţională, împotriva sentimentelor naţionale, în urma cărora este necesar ca conducerea de partid şi înainte de toate Gerő [...] a cărei atitudine antinaţională şi-a găsit expresia în conducerea de partid. Dacă conducerea de partid doreşte să rupă radical cu vechile forme atunci este necesar [...] în faţa maselor, dar nu s-a putut decide să rupă radical cu vechea politică şi [...]

Acesta era înainte de toate un fapt concret că în urma situaţiei [...] au întărit conducerea partidului şi l-au eliberat din postul său de prim-secretar. I-am comunicat lui Fehér că nu sunt de acord cu cooptarea mea în Comitetul Central, deoarece acest lucru s-a făcut [...] şi fără să fi fost întrebat. Am pus jos receptorul şi am deschis radioul. După 5 minute s-a anunţat că Nagy Imre nu se va bizui numai pe forţele guvernamentale, la fel s-au anunţat schimbările din conducerea partidului.

Era clar pentru mine că conducerea de partid crede că în faţa maselor poate da [...] conducerea veche de partid.

Şi chiar şi în momentul de faţă este încă de părere că se poate conduce ţara după metodele vechi şi cu oamenii vechi şi a recurs la această manevră pentru a dezarma mişcarea maselor. Nu m-a surprins faptul că clica lui Gerő a recurs la această manevră, dar m-a surprins faptul că Nagy Imre a fost de acord cu o asemenea manevră şi nu vede consecinţele ei fatale.

M-am decis că nici într-un caz nu voi contribui la înşelarea maselor şi am să comunic acest lucru neîntârziat Comitetului Central.

M-am îmbrăcat tocmai când suna telefonul. Secretarul lui Gerő mi-a comunicat că nu pot asigura venirea mea la Comitetul Central din cauza luptelor [...]

I-am spus că voi fi la Losonczy şi când se va putea circula să vină după mine acolo. După care am plecat la Losonczy. I-am spus părerea mea în legătură cu hotărârea Comitetului Central privind persoana noastră, precum şi hotărârea mea de a nu participa la conducere cu exponenţii politicii vechi.

De asemenea am să refuz categoric postul de secretar pe motivul că nu sunt de acord cu componenţa secretariatului şi mai ales cu însărcinarea lui Gerő ca prim-secretar. După convingerea mea aceşti oameni vor duce ţara şi partidul la o situaţie catastrofală.

Losonczy mi-a spus că este pe deplin de acord cu mine şi că el a ajuns la aceeaşi concluzie.

În timp ce aşteptam răspunsul de la Comitetul Central, am ascultat ştirile la radio [...]

Pe marginea unei hotărâri ianuarie 1957 Exemplarul nr. 2 Strict secret

Analiza hotărârii plenarei C.C. al P.M.S.U. făcută de Donáth Ferenc

Pe marginea unei hotărâri (*schiţă*)

Hotărârea şedinţei C.C. Provizoriu al P.M.S.U. din 2, 3 şi 5 decembrie 1956

Cauzele evenimentelor începute la 23 octombrie 1956 în patria noastră

„Evenimentele au avut patru [?] cauze fundamentale... Acestea au acţionat concomitent, paralel, prin interdependenţă şi s-au influenţat în mod reciproc, împingând împreună evenimentele spre evoluţia lor tragică!” Într-adevăr au existat numai patru, şi anume cele patru arătate? Ce au uitat autorii hotărârii şi ce au luat drept cauze fundamentale; ce i-a determinat să facă asta? (În primul rând: ca în acest fel să întărească aprecierea evenimentelor, şi anume că în Ungaria a avut loc o contrarevoluţie; pe lângă aceasta şi alte considerente.) Frazeologia dialectică a introducerii face impresia neplăcută că autorii hotărârii, cercetând cauzele fundamentale, au dat peste patru cauze complet egale, stârnind imediat admiraţia cititorului, pe urmă însă reiese că nu este aşa. Între cauze există o anumită ordine după importanţa lor şi aceasta nu luată la întâmplare.

Prima cauză fundamentală:

„Clica Rákosi-Gerő, care a avut o influenţă hotărâtoare în conducerea Partidului Celor Ce Muncesc şi în guvernul R.P. Ungare, încă de la sfârşitul anului 1948 a deviat de la principiul de bază al marxism-leninismului”. (Din textul transmis prin radio nu se poate stabili ce au vrut să spună autorii: clica Rákosi-Gerő a avut influenţă hotărâtoare în conducerea Partidului Celor Ce Muncesc şi în guvernul R.P.U. de la începutul anului 1948?)

În ceea ce priveşte conducerea de partid, această afirmaţie nu corespunde realităţii. Sau ei au deviat de la bazele ideologice ale marxism-leninismului încă de la sfârşitul anului 1948. Ulterior, din text rezultă că ultima variantă pare verosimilă. Deci clica Rákosi-Gerő începând de la sfârşitul anului 1948 a deviat de la bazele ideologice ale marxism-leninismului. E o afirmaţie care-ţi dă de gândit. Hotărârea continuă astfel: „Au statornicit în viaţa de partid şi de stat, precum şi în dirijarea vieţii economice o politică sectară şi dogmatică care nu admitea altă părere şi au practicat metode de conducere dictatoriale,

birocratice”.

Până când puterea nu a trecut în mâna partidului şi acesta nu avut o influenţă hotărâtoare în viaţa de stat şi în conducerea vieţii economice, ideile şi metodele staliniste de construire a socialismului nu au putut fi aplicate şi – natural – n-a putut ieşi la iveală că conducerea partidului (clica Rákosi-Gerő) a deviat de la principiile de bază ale leninismului în privinţa conducerii de stat şi vieţii economice.

Nu a putut ieşi la iveală că clica lui Rákosi a rupt cu marxism-leninismul, căci ruptura lor cu marxismul nu datează de la sfârşitul anului 1949. Oare cred în mod serios autorii hotărârii că clica Rákosi reprezintă politicieni marxişti înainte de 1948 şi atunci, deodată, au uitat sau abandonat marxismul?!

Asemenea transformări subite – ca nişte vrăjitorii – sunt valabile în cărţile de poveşti pentru copii şi nicidecum în documente de partid.

Şi între 1945 şi 1948, conducerea de partid, construcţia de partid a clicii Rákosi, ca şi atitudinea ei faţă de probleme interne maghiare şi faţă de unele probleme internaţionale au fost în contradicţie cu principiile leniniste în domeniul conducerii şi organizării de partid şi cu spiritul profund democratic al marxismului, precum şi cu internaţionalismul proletar.

„Căderea în păcat” a clicii Rákosi e o chestiune mult mai veche, la fel ca şi greşelile grave ale conducerii de partid, iar nerecunoaşterea acestei probleme denotă că *redactorii hotărârii nu văd clar natura bolii*.

Devierea rakosiştilor de la ideile de bază ale marxism-leninismului, conform acestei hotărâri, a constat în aceea că au dus o politică sectară şi dogmatică. În ce sens? în ce probleme?

„Au împiedicat lărgirea democratizării vieţii sociale şi de partid” („au împiedicat” numai)? Şi mai ales „lărgirea”? Deci a existat democraţia de partid şi o viaţă publică democratică, a cărei lărgire a fost numai împiedicată de rakosişti?

Tovarăşi doctori, oare atât de slabă vă e memoria? Când a fost în partidul maghiar democraţie? Aţi uitat cum au lichidat şi strivit prin arestări, procese, închisori, internări, persecuţii germenii firavi ai vieţii publice democratice?

Fără a lua în considerare situaţia economică a ţării, au impus o asemenea politică economică poporului care a împiedicat ridicarea nivelului de trai al muncitorilor (această constatare e prea inexactă în raport cu însemnătatea problemei. Este vorba de două chestiuni. Prima: politica economică a clicii Rákosi a fost greşită, superficială şi criminală; în primul rând în privinţa politicii de investiţie în domeniul industriei, pentru că nu a ţinut seama de condiţiile reale (şi nu de „situaţia") economice ale ţării şi a forţat dezvoltarea ramurilor industriale – cărora le lipseau condiţiile unei producţii rentabile – prin investiţii de multe miliarde.

A doua: politica economică a clicii Rákosi a împovărat clasa muncitoare cu asemenea sarcini care nu numai au „împiedicat" ridicarea nivelului de trai al clasei muncitoare, ci în urma cărora muncitorii, între 1950 şi 1953, numai prin mai multă muncă (prin intensificarea muncii) au fost în stare să menţină nivelul existent de trai scăzut, iar unor categorii de muncitori le-a scăzut nivelul de trai.

Drept consecinţă politica economică a clicii Rákosi a zdruncinat încrederea clasei muncitoare în construirea socialismului.

Dar care este cauza acestei formulări neprecise şi sumare, precum şi bagatelizarea circumstanţelor care fac ca să înţelegem evenimentele şi care lămuresc atitudinea clasei muncitoare?

Oare la baza acestei formulări se ascund lipsa de memorie, eroarea sau denaturarea intenţionată a „cauzelor fundamentale" şi a „impulsurilor mobilizatoare" ale evenimentelor din octombrie?

Oare în interesul cui este şlefuită şi înfrumuseţată politica clicii lui Rákosi?

„Au compromis grav în faţa ţărănimii ideile leniniste privind liberul consimţământ al colectivizării agricole”. (Nici mai mult şi nici mai puţin, numai atât au putut să spună autorii hotărârii despre politica agrară dusă de 10 ani de clica Rákosi, politică care a dus la stagnarea producţiei agricole şi care a transformat în duşmani ţărănimea muncitoare?)

Nu-mi vine să cred! Autorii ar putea să spună despre aceasta mult mai mult. Dar în hotărâre trebuia să ţină cont de proporţionalitate! Dacă ei ar fi vorbit în spiritul dreptăţii şi pe larg despre politica clicii lui Rákosi, atunci fiecare cititor şi-ar da seama că n-au fost patru cauze ale evenimentelor din octombrie 1956, ci numai *o cauză fundamentală*, şi anume politica criminală a clicii lui Rákosi, dar în acest caz caracterul evenimentelor nu s-ar fi putut califica atât de simplu – contrarevoluţie. Nu credeţi, tovarăşi redactori, că prea ies ghearele pisicii din sac?

„Prin copierea mecanică a modelului sovietic, prin interpretarea nejustă a prieteniei sovieto-maghiare, prin desconsiderarea intereselor naţionale au jignit profund simţămintele naţionale şi patriotice ale poporului maghiar”.

Constatarea e justă. Însă denotă miopie politică faptul că hotărârea tratează atât de sumar această problemă. În privinţa acestor probleme care au jucat un rol principal în izbucnirea nemulţumirilor conducerea a spus numai generalităţi (cu excepţia unor măsuri foarte secundare) şi nu poate preciza într-o formă pozitivă cum prevede rezolvarea acestor probleme. Ar fi trebuit să profite de această ocazie pentru a declara: în ce constă interpretarea greşită a prieteniei maghiaro-sovietice şi desconsiderarea intereselor naţionale? Oare ei nu ştiu că opinia publică tocmai în această problemă aşteaptă atitudinea conducerii (chiar şi indirect) şi că în legătură cu colosala influenţă defavorizantă a „originii dubioase” ar fi trebuit să spună un cuvânt?

Prezentarea politicii clicii Rákosi-Gerő cu aceasta ia sfârşit. Introducerea punctului doi conţine descrierea unor

evenimente interne şi externe de partid care nici nu aparţin de problemă.

De ce oare au adăugat totuşi acest capitol? Nu cumva pe motiv că vor să acopere, printr-o expunere largă, lipsa unei analize serioase? Există însă în acest capitol câteva constatări care merită atenţie.

Hotărârea arată că „clica” „s-a cramponat de putere chiar şi după martie 1956, când deja majoritatea Comitetului Central, a activiştilor şi membrilor de partid li s-au opus, aflându-se izolaţi”.

Înainte de toate, ceva despre respectarea faptelor concrete!

Majoritatea într-adevăr „considerabilă” a Comitetului Central s-a opus „clicii conducătoare” şi, mai ales, „de la începutul lui martie”?

Ei, tovarăşi! N-ar trebui să exagerăm în felul acesta! Sau credeţi oare că evenimentele din octombrie au produs o amnezie comuniştilor? Nicio majoritate şi nicio minoritate n-au fost în opoziţie cu clica conducătoare, nici înainte şi nici după martie 1956. Sau pot indica vreo hotărâre a conducerii care nu ar fi fost aprobată în mod unanim de acest organism? Ori consideraţi că vorbele şoptite şi discuţiile între patru ochi, în afara şedinţelor, au constituit o opoziţie? Tovarăşii Apró, Fehér, Kiss, Kádár, Friss, Kállay şi ceilalţi, care dintre hotărâri nu au fost aprobate de dvs?

E un păcat de iertat faptul că partea tare a autorilor hotărârii nu este marxismul. Acest lucru s-a mai întâmplat şi cu comunişti mai vrednici. Dar este de neiertat dacă conducătorii comunişti nu numai că n-au curajul răspunderii, dar se complac într-o glorie falsă. Oare pot fi ei acceptaţi drept conducători de fiii acestui popor care (pe drept sau pe nedrept, aici nu contează) a luptat cu arma în mână (înfruntând moartea) împotriva clicii conducătoare, pentru un viitor mai bun al socialismului?

Din punct de vedere ideologic este mult mai importantă constatarea că „majoritatea funcţionarilor de partid, cadrele de partid aproape în întregime” s-au opus

clicii. Această împrejurare a ridicat – faţă de comuniştii îngrijoraţi de viitorul socialismului şi, în acelaşi timp, şi faţă de fiecare om al muncii care a râvnit la o viaţă mai bună, mai liberă şi mai democratică – următoarea întrebare: Cum este viaţa organizaţiei noastre de partid; ce fel de construcţie socială avem noi, dacă aceasta a făcut posibil ca împotriva voinţei sutelor de mii să se opună o clică şi să monopolizeze conducerea de partid şi de stat? Care este şi în ce constă garanţia că acest lucru nu se va repeta?

Oare ştiu autorii hotărârii că muncitorii maghiari, care nu sunt adepţii mai multor partide, pentru a evita dezbinarea unităţii clasei muncitoare au acceptat totuşi sistemul mai multor partide, deoarece ei cred că acest lucru oferă o garanţie faţă de situaţia antidemocratică care s-a creat prin dominaţia clicii, care a dispus de monopolul partidului? Ei nu au încredere că în cazul sistemului partidului unic ar exista garanţii încât conducătorii să conducă treburile partidului şi ale ţării pe baza încrederii maselor. Într-o situaţie când încrederea muncitorilor în partid s-a zdruncinat, este necesară în mod inevitabil şi urgent analiza principială a problemei în vederea luării unor măsuri practice, corespunzătoare. Se poate aştepta la aşa ceva din partea conducerii M. Sz. M.P.

Cititorii hotărârii se îndoiesc de acest lucru. Nu este clarificată încă din punctul de vedere al evenimentelor din octombrie importanţa acelor fapte, în urma cărora Rákosi şi clica sa au condus treburile timp de ani în şir – împotriva voinţei membrilor de partid şi muncitorilor. Dacă această problemă ar fi fost lămurită, autorii nu ar fi tratat problema în acest fel şi n-ar fi scris asemenea lucruri cum că clica lui Rákosi „împiedică” democratizarea vieţii de partid şi de stat şi „lărgirea sa”, deoarece chiar şi acest lucru arată limpede că autorii sunt incapabili să abordeze probleme în mod corespunzător. Dar oare de ce nu pot (sau nu vor) să pună problema în mod corect? Pentru că în acest caz ei ar trebui să spună următoarele: Oare ar fi putut interveni octombrie dacă în partid ar fi avut vreo

greutate părerea şi voinţa comuniştilor, a oamenilor muncii? Dacă politica partidului ar fi corespuns pretenţiilor justificate, părerilor şi simţămintelor muncitorilor? Oare s-ar fi putut întâmpla ca organizaţiile de partid – aproape de la o oră la alta – să se destrame în întregime dacă comuniştii, sutele de mii de membri de partid nu ar fi întors spatele (chiar dacă nu efectiv, dar în sufletul lor) partidului, care nu a ţinut cont deloc de părerile lor şi care a răspuns la critică prin excludere, concediere, internare şi întemniţare?

Postul X (ascultări)

decembrie 1956 Donáth POSTUL X

M.: Spune-mi, tov. Donáth, ai citit hotărârile plenarei care s-a ţinut acum?

Nu, n-am primit nimic.

M.: Acum le-am trimis.

Difuzarea presei se face cu întârziere.

M.: (răsfoieşte un ziar, cred că-i dă domnului hotărârile plenarei). Aţi citit ziarul?

Da, chiar acum m-am uitat peste el…

M.: Altfel cum merge?

Sunt chestiuni esenţiale în privinţa C.C. al P.M.S.U. şi pentru acest lucru eu am scris acasă să mi se scrie despre evenimentele de după 23 octombrie, în cazul că a apărut vreo publicaţie.

M.: Da. Situaţia din Budapesta care s-a creat în timpul evenimentelor contrarevoluţiei şi schimbările în conducere în timpul contrarevoluţiei.

D: …după 23 octombrie, schimbări, alegeri, nu s-a reuşit.

M.: Deci evenimentele contrarevoluţionare şi influenţele rămase sunt interesante.

D: Lucrurile încă nu sunt puse la punct, trebuie citite, studiate.

M.: E normal. Şi totuşi sunt chestiuni de exemplu în legătură cu O.N.U., care caută să se amestece în treburile Ungariei.

D: O.N.U. caută să discute partea a doua a

contrarevoluţiei.

M.: Eu m-am gândit zilele trecute, când am citit despre evenimentele din Ungaria, şedinţele care au avut loc, acţiunile, şi acum hotărârea partidului privind perspectivele de viitor. Acestea sunt situaţiile şi hotărârile luate de comunişti în această situaţie. Asta-i situaţia. De exemplu, mie mi-a povestit un tovarăş care a venit de acolo şi a luat parte la o asemenea şedinţă.

El mi-a spus că comuniştii au analizat just lucrurile şi se vede că au luat măsuri. Ei sunt comunişti cinstiţi, cărora nu le este frică de evenimente. S-au mai adunat şi alţi provocatori care nu au nimic cu partidul [...] în aceste împrejurări duc lupta comuniştii când ei trebuie să învingă greutăţile ivite.

D: Despre perspectivele de viitor nici presa nu scrie, nu dă niciun îndreptar. Eu aş întoarce întrebarea şi întreb cum vedeţi dvs. deznodământul evenimentelor din Ungaria, al conducerii, cum vedeţi dvs. că-n Ungaria s-a reuşit să se menţină bazele construirii socialismului. Dacă după dvs. Kádár a obţinut rezultate, dacă nu s-au stabilizat lucrurile, cum se pot stabiliza; care este părerea tovarăşilor despre faptul că trupele sovietice s-au amestecat în aceste evenimente şi au zdrobit revoluţia?

M.: Cum vedeţi dvs., tovarăşe Donáth, aceste lucruri?

D: Eu nu ştiu cum va putea Kádár să se menţină când muncitorii nu lucrează, nu au încredere în guvernul lui Kádár, când acesta nu le-a dat nimic muncitorilor. Asta nu este o metodă socialistă, comunistă. Asta nu este o situaţie de a amâna de azi pe mâine, de a aştepta evenimentele de azi pe mâine, să trăiască doar cu speranţa că muncitorii mâine vor începe să lucreze. Kádár dacă face doar promisiuni, producţia va sta pe loc. Asta nu este o metodă comunistă şi vă întreb unde va ajunge ţara.

M.: Dar de ce credeţi dvs., tovarăşe Donáth, că guvernul Kádár ţine poporul maghiar pe loc? Dacă poporul maghiar a pornit pe acest drum, el nu va putea câştiga cauza socialismului. În aşa măsură vede poporul maghiar pierdută cauza socialismului?

D.: Da, există neîncrederea în Kádár, aşa cum scrie ziarul *Népszabadság* din 2 decembrie. Asta nu este un guvern pus de popor, ci este un guvern fabricat cu ajutorul intervenţiei sovieticilor şi al amestecului lor (sovieticilor).

Această neîncredere se manifestă din partea miilor de muncitori vechi comunişti, vechi muncitori, care n-au încredere în guvernul Kádár.

M.: Clasa muncitoare trebuie să vadă că problema nu se putea soluţiona altfel. Clasa muncitoare nu este de părere că dacă intervenţia sovieticilor din 4 noiembrie nu ar fi avut loc, contrarevoluţia continua, continua vărsarea de sânge şi ţara ar fi fost sortită pieirii?

D.: Asta nu se poate prevedea şi nu cred că vor putea fi lămuriţi acei muncitori care au fost mereu pentru construirea bazei socialiste… pentru mai multe partide, asta a fost tot o cerinţă a muncitorimii… Kádár dă asigurări că politica de felul lui Rákosi nu se va mai întoarce, deci Kádár nu se bucură de stima poporului maghiar.

M.: Părerea tovarăşului Donáth este că János Kádár nu se bucură de încrederea poporului. Guvernul Kádár de la apariţia lui nu se bucură de încrederea poporului maghiar.

D.: Kádár a făcut aşa, el vrea să rezolve totul, dar vina lui este. clasa muncitoare.

M.: Dar clasa muncitoare nu poate fi lămurită că puterea de afară nu este orice putere, ci puterea socialistă şi dacă această putere socialistă din afară… (este întrerupt).

D.: …membrii de partid care în martie 1956 cu semnătura lui Hruşciov şi Bulganin au trebuit să-i urmeze calea lui Rákosi, Rákosi, Rákosi; şi Kádár a fost de acord cu politica lui Rákosi.

M.: Sunt motive, întrebări care pot semăna a neîncredere, dar faptele, faptele concrete sunt că neajunsurile şi greşelile sunt rezolvate de conducere şi că vechile metode nu vor mai fi şi nici nu le doreşte nimeni. Acestea se fac în interesul clasei muncitoare.

D.: Şi în 1919 au fost muncitori, a fost muncă, câştig, dreptate justeţe.

M.: Tov. Donáth, să lăsăm asta, există o diferenţă uriaşă între timpurile de atunci şi acum. Atunci au existat boieri, fabricanţi care nu puteau să-i ţină pe muncitori decât pentru interesele lor. Nu se poate face comparaţie între orânduirea de atunci şi cea de acuma.

Tovarăşul Donáth a spus şi să avem încredere în asta, că clasa muncitoare este pentru socialism. Iar muncitorii care lucrează acum se străduiesc şi se organizează pentru stabilirea ordinii, aceştia dovedesc că o fac în interesul socialismului, în interesul clasei muncitoare. Deci de ce nu s-ar putea câştiga încrederea poporului muncitor.

D.: Kádár ar reuşi să-i câştige încrederea partidului clasei muncitoare dacă ar pleca în Uniunea Sovietică şi ar discuta problemele.

M.: Se va duce precis.

D.: Dacă Kádár ar discuta în Uniunea Sovietică problemele legate de Ungaria, guvernul lui s-ar consolida şi ar îmbunătăţi situaţia în Ungaria.

M.: Asta se va face, e şi normal. Dvs. vă referiţi la problema retragerii trupelor. E şi normal că acest lucru se va discuta după întărirea şi consolidarea guvernului Kádár.

Dvs. credeţi că pe tovarăşii sovietici nu-i interesează această problemă şi n-ar vrea să o rezolve?

D.: Ba da.

M.: Neplăcerile au fost din cauza pericolului care ameninţa cuceririle socialiste.

D.: Da. Dar armata şi forţele publice din Budapesta…

M.: Mai ales că-n provincie acestea au fost deja organizate.

D.: în mare măsură.

M.: Da, în mare măsură. Dar nu despre aceasta este vorba, aici este vorba că partidul îşi lărgeşte activitatea organizându-se. Se alcătuieşte un program care recunoaşte cuceririle socialismului. Dar eu văd care sunt neînţelegerile între dumneata şi guvernul Kádár, programul acestuia, şi programul partidului, precum şi

faptul că Kádár vrea să restabilească ordinea, viaţa economică, organizarea partidului. Unde este contradicţia cu dvs?

D.: Eu încă n-am citit această hotărâre. Nu ştiu care este poziţia guvernului. Eu nu cred că o să poată restabili uşor ordinea Kádár.

M.: Şi cine ar putea s-o restabilească?

D.: ...

M.: Credeţi, tovarăşe Donáth, lucrul acesta?

D.: Desigur.

M.: După părerea mea, problema aceasta ar trebui luată în seamă.

D.: în acele timpuri au apărut o serie de organizaţii.

M.: Da, au apărut aceste organizaţii, însă trebuiau sprijinite numai acelea care se călăuzesc după principiile marxist-leniniste. Dar în timpul guvernului Nagy au apărut şi o serie de alte partide, care n-au avut nimic comun cu socialismul.

D.: Asta evenimentele o să ni le arate.

M.: După cele întâmplate cred că alcătuirea unui nou guvern Nagy ar fi imposibilă. Contează foarte mult comportarea şi influenţa lui asupra maselor.

D.: îl cunosc foarte bine în această privinţă.

M.: într-un cuvânt are o influenţă foarte mare şi se bucură de popularitate. Cine l-a văzut şi-l cunoaşte ştie. Însă eu cred că dumneata supraapreciezi aceste calităţi. De aici observăm că în jurul lui 23 octombrie s-a creat guvernul lui Nagy.

D.: Tot poporul maghiar l-a cerut.

M.: Nu tot poporul maghiar. În timpul acela reacţiunea a ieşit la suprafaţă şi cerut un nou guvern şi din această cauză a contribuit la popularizarea lui Nagy.

Sub guvernul lui Nagy s-a pus problema neutralităţii, ieşirea din Tratatul de la Varşovia. Poporul atunci şi-a dat seama ce înseamnă aşa ceva pentru Ungaria.

D.: Dacă lucrurile o să meargă bine.

M.: De ce să nu meargă bine?

D.: Eu văd că priviţi lucrurile cam unilateral, să vă

spun de ce? Dacă lui Kádár îi reuşesc lucrurile, să restabilească ordinea, înseamnă că pe Nagy trebuie să-l uităm.

M.: Lucrurile, se vede de acum, merg mai bine, căci s-a văzut că-n ultimele zile ale guvernului Nagy acesta a făcut tot mai multe concesii moşierilor şi fabricanţilor şi ar fi dat pe mâna lor fabricile şi pământurile.

D.: ...

M.: Spuneţi vă rog, tov. Donáth, ce vă desparte pe dvs. de actualul guvern al lui Kádár?

D.: Cum v-am mai spus, referitor la Kádár, încrederea mea politică în el s-a clătinat tare. Ce face el acum? Cum face? Ce va face mâine? Asta nu ştiu. Însă ce a făcut pe vremea aceea, asta ştiu, deoarece lucrurile s-au petrecut sub ochii mei. Şi guvernul lui Nagy a avut lipsuri, lipsuri multe, însă un lucru pozitiv este că ce a spus a şi apărat. Acest lucru contează. Am văzut cum guvernul lui Rákosi a înşelat poporul, în special în acel program economic etc., a promis una şi a făcut alta. Deci în Ungaria, în prezent, cel mai important lucru este ca poporul să nu-şi piardă din nou încrederea în guvern.

M.: Pe Kádár dumneata nu-l consideri destul de cinstit pentru a...? (este întrerupt).

D.: Eu v-am mai spus că în prezent, în loc să-şi exprime părerea sa referitor la munca de partid, viaţa internă de partid şi conducere, el cu o organizare lentă şi cu alte metode caută să dea o întorsătură lucrurilor...

Kádár împreună cu ai săi vor reuşi să făurească un partid care să susţină convingerile lor numai dacă vor urma o politică democratică şi numai atunci acest partid va fi conducător.

M.: Nu trebuie să uităm faptul că din evenimentele şi în urma evenimentelor s-au tras o serie de concluzii care arată de ce partidul nu poate folosi din nou aceleaşi metode împotriva cărora a luptat.

D.: Situaţia nu e uşoară, e chiar grea. Ei sunt într-o situaţie grea.

M.: Deocamdată, asta e situaţia, pentru că

democraţia de partid a fost frânată de elemente demagogice. Când se va clarifica situaţia, când organizaţiile de partid vor avea o imagine clară asupra situaţiei, atunci se va putea vedea ce metode trebuie folosite pentru întărirea democraţiei.

Desfăşurarea evenimentelor încă nu e clară.

Totul se va realiza însă, deoarece clasa muncitoare, poporul maghiar îşi apără cu încredere cauza socialismului. Nici nu se poate altfel. Greşelile care au dus la această neîncredere se vor clarifica atunci când tovarăşii vor da o serie de hotărâri din care să vadă poporul maghiar că este condus pe un drum sigur şi bun spre socialism. Vor ţine cont de cerinţele şi drepturile maselor largi. În acest fel, nu ştiu de ce nu ar putea câştiga puterea politică partidul care va lucra în felul acesta.

Ceea ce se va realiza şi fără Nagy Imre. Socialismul se face şi fără el. Asta e părerea mea. Sunt tovarăşi care ajută în analizarea în mod corect a problemelor.

Acestea sunt punctele mele de vedere, nu aşa cum dvs. aţi spus că nu se poate face o stabilizare economică şi ordine fără încredere politică.

D.: Eu cu încrederea politică sunt de acord.

M.: Nu vedeţi? Că desfăşurarea economiei ar trebui să fie în aşa fel ca să slujească interesele poporului, că hotărârile trebuie să oglindească că metodele vechi nu vor mai fi aplicate niciunde. Cu asemenea hotărâri, după un timp oarecare, după ce poporul s-a convins că este în interesul lui, aceasta va întări şi mai mult încrederea în partidul social revoluţionar… Cadre bune pentru asigurarea muncii de partid mai există.

Jignirea sentimentului naţional, slăbiciunea partidului, greşelile grave ce au fost în partid au dus până acolo că şi-a pierdut autoritatea sa de conducere. Acest lucru a fost folosit de reacţiune pentru a compromite partidul, mai ales în timpul contrarevoluţiei.

D.: în situaţia actuală e foarte greu pentru Kádár să înfăptuiască ceva.

M.: Şi totuşi a făcut multe. El numai de 3 – 4 săptămâni există (guvernul Kádár). Consiliile muncitoreşti au discutat cu guvernul şi în majoritatea uzinelor a şi început lucrul.

Postul V.8 (ascultări)

martie 1957 P.V.8

Dna şi dl Donáth discută despre probleme familiale.

Dl Szántó citeşte ceva cu voce tare despre munca câmpului. Soseşte în vizită tov. Bene.

Dl Donáth: Ce face familia tov. Bene? Copiii sunt sănătoşi?

Tov. Bene: Da, toţi sunt bine şi sănătoşi. Apoi discută despre probleme familiale fără importanţă, între timp intră copii care fac gălăgie, discută despre copii şi râd amândoi.

Dl Donáth: Ce face bătrânul Lukács?

Tov. Bene: Bătrânul Lukács este bine, a fost aici fiul lui, parcă Jánosy.

Dna Donáth: Da, este fiul soţiei lui Lukács.

Tov. Bene: A fost aici la o şedinţă. Bătrânul Lukács lucrează, sunt sănătoşi şi el, şi soţia. Dna Donáth începe să vorbească despre copii şi despre vitamine, despre alimentaţia copiilor. Apoi discută despre timp, despre sport etc., d-na povesteşte despre revistele care au apărut din nou în Ungaria.

Dl Donáth cere ceva cărţi de Marx, tov. Bene spune să noteze, după care tov. Bene pleacă. Intră în cameră copii, care fac gălăgie, încep să se joace.

Familia Donáth se aşază la masă şi mănâncă, între timp discută despre mâncare. Începe să plângă copilul sugar, toţi se ocupă de el, d-na îl ia în braţe şi se joacă cu el, un alt copil cântă. Nu se mai aude nicio discuţie.

Dna îmbracă un copil şi-l trimite afară să se joace.

Dna şi dl discută probleme fără importanţă.

*

decembrie 1956 Donáth F.

P.V.8

În casă doamna se ocupă de copii, care se joacă. Apoi dl învaţă pe un copilăritmetica, iar d-na se ocupă de copilul

cel mic care plânge.

Uneori d-na îi vorbeşte domnului despre copilul cel mic.

În continuare se aude următoarea discuţie (începută).

N.: ...a trecut de mult ora 11.00 (23.00) când a intrat prezidiul, majoritatea a fost prezentă.

Au fost acolo membrii Uniunii Scriitorilor într-un număr destul de mare. Am auzit că preşedintele a făcut o dare de seamă asupra muncii Uniunii Scriitorilor, după care au urmat discuţii.

A fost citit articolul lui Illés Béla şi al lui Dorogi György, articolele apărute în străinătate în ziarul *L'Humanité*.

Articolul lui Illés apărut în *L'Humanité* este ceva schematic.

Ziarul *Népszabadság* a publicat un schimb de scrisori între Illés Béla şi Münnich Ferenc. Illés a făcut o apreciere referitor la evenimentele din Ungaria, a arătat că sunt diferite păreri, după el a fost o convulsie neîntemeiată etc. etc.

Ei l-au rugat pe Münnich să elibereze cât mai repede pe scriitori şi gazetari.

Münnich le-a răspuns că legea e lege, indiferent dacă respectivii sunt scriitori sau nu, legea trebuie respectată.

Ai citit asta? Eu am auzit şi la radio odată. Nu-mi amintesc precis când am auzit că scriitorii iugoslavi au făcut o notă de protest.

Dna: Aşa e de rău că suntem izolaţi.

Dl: Rândul trecut nu am ştiut de ce vor să mă invite la plimbare. Atât au insistat să mă duc, să mă duc.

N.: (râde).

Dl: După aceea am priceput, au spus că te-au văzut pe dta.

Dna: Ce naiv eşti (râde).

În continuare cei din casă discută despre copilul nou-născut. Apoi cei din casă discută despre ceasuri. Ei compară ceasul „Movado” cu „Omega”.

N.: Poţi să vezi că la *L'Humanité* un pictor celebru a fost în colegiul de redacţie.

În timpul plenarei C.C. s-a trimis o scrisoare fiecărui membru al C.C. Ei au criticat partidul şi presa de partid că nu dau informaţii precise referitor la situaţia din Ungaria etc. etc. Aici s-a întâmplat însă o greşeală că copia scrisorii a fost predată cuiva, după care această scrisoare a fost publicată. Cu toate că ei au cerut ca scrisoarea să rămână o chestiune internă de partid şi să n-o publice.

Dar faptul că ei n-au ţinut cont de aceasta şi au publicat scrisoarea, a fost un lucru nejust şi condamnabil.

L'Humanité, pe baza informaţiilor din Budapesta, afirmă că Budapesta zâmbeşte din nou.

Acest fapt nu poate fi acceptat, deoarece Budapesta nu va zâmbi şi nici el (coresp. de la *L'Humanité*) până ce nu ştie ce este cu prietenul său Szántó Zoltán.

Dna: Asta nu este aşa.

N.: El nu va zâmbi deoarece nu ştie ce-i cu prietenul său Zoltán Szántó, care a fost ambasadorul Ungariei la Paris, dacă acesta nu cumva a fost ucis de bandele fasciste. Corespondentul consideră că presa de partid într-o măsură foarte mică informează membrii de partid despre diferite probleme importante.

Dl: Când am plecat din casă, atunci micul Vásárhelyi era bolnav de trei zile.

N.: Au fost ei acolo, şi cine a mai fost? Vásárhelyi, Jánosi. Eu cred că după ce s-a mai normalizat situaţia au rămas acolo vreo 3 – 4 camere bune.

Posibilitate de plimbare avem în aer curat, pe marginea lacului. În vecini este o grădină foarte frumoasă cu pomi.

În continuare cei din casă discută cu copiii.

N.: Noi răspunsul la scrisoare l-am primit cu o zi mai târziu ca Lukács şi Vásárhelyi, cu toate că scrisoarea am trimis-o în aceeaşi zi.

Ne-au citit fragmente sau poate totul, ceea ce un român a văzut cu ocazia evenimentelor din Ungaria, cetăţeanul a petrecut concediul cu soţia la Budapesta şi

evenimentele i-au surprins acolo.

Dna: îmi aduc aminte cum am plecat de acasă. Am mers un timp cu maşina, pe un drum foarte prost, şi pe urmă m-am urcat în avion.

N.: Când a decolat avionul şi au văzut că urcă mereu, până la 3.000 metri, atunci am început să deducem ca plecăm în România.

Credeam că e vorba de un drum de cca. 3 ore, însă după o oră şi 45 minute am aterizat între soldaţii sovietici.

Dna: Nu, aşa au şi ei uniforma (românii).

N.: Da, şi după aceea am mai stat destul de mult până a venit şi Moghioroş. Eu l-am cunoscut şi l-am întrebat: A! La dvs. putem... (urmează o perioadă în care nu se înţelege nimic).

N.: Când noi am vorbit cu Köböl în legătură cu partidul, atunci a spus că trebuie să cerem 30 – 40 iscălituri. Am discutat cu el cine să fie cei care să iscălească... în 1950 el a verificat câteva organizaţii de partid, motiv pentru care sunt supăraţi pe el. Vasăzică iată compoziţia noului C.C.: Apró, Lengyel Lajos, Földes. În conducerea Sindicatului: Kállay, Marosán, Münnich, Rónai, Aczél György.

Membrii comitetului de dispoziţie: Apró Antal, Fehér, Kádár, Kállay, Friss, Marosán...

Komor nu a fost membru al C.C., el a luat parte numai la şedinţe ca din partea redacţiei sociale. El a fost un fel de şef de secţie acolo (la redacţie).

Apoi în casă se serveşte masa şi se discută despre mâncăruri (o parte din discuţie nu s-a înţeles, cei din casă stând departe, iar camera e bruiată).

Dna: Pleacă, că-i târziu.

Dl: Da, s-a terminat şi cu revelionul.

Intervine un bruiaj puternic, nu se înţelege nimic, iar pe urmă în afară de bruiaj se aude şi muzică.

Dna: La revedere. *Servustoc* (se aude cum pleacă două persoane).

Se aude plâns de copilaş mic în camera alăturată.

Dna: Care-i necazul, care e. (şi iese afară din cameră,

după care intră din nou şi-l aduce şi pe copilaş).

Dna şi dl îl dezbracă pe copilaş şi-l schimbă curat, după care îi urează acestuia An Nou fericit, iar copilaşul cu numele Mátyás sărută părinţii.

După aceasta copilaşul este dus din nou la culcare. După ce d-na se reîntoarce, discută ceva despre familia lui Vas, Szalay şi Losonczy, însă nu se înţelege, ea vorbind în şoaptă, iar domnul la fel răspunde în şoaptă.

Dna: Nu, pe familia Lukács ar trebui cel puţin şi ar fi bine s-o vizităm.

Dl: Da.

Dna: Cu Sanyi şi familia lui mă înţeleg mai bine.

Dl: Dar în familia lui Géza?

Dna: ...eu iubesc mai mult familia lui Sanyi.

Dl: Da, Sanyi este un om de viaţă, cult şi ordonat.

Dna: Şi este în relaţii bune şi cu familia lui Nagy.

Dl: Da, şi cu Nagy este în relaţii bune şi cu familia lui Losonczy... (pe urmă continuă în şoaptă imperceptibilă ce este acoperită de emisiunea postului de radio).

Dna: dar acestea sunt lucruri obscure (murdare) ... (continuă în şoaptă). el a fost omul forţelor publice şi în loc să fi cerut ajutor. dacă este adevărat atunci este foarte grav.

Dl: (răspunde în şoaptă, se înţeleg doar frânturi ca: predare de cote. democratizare... drumul iugoslav. cel puţin din 1948 încoace...).

Dna: (răspunde la fel în şoaptă, se înţeleg doar frânturi ca: nu ne-au răscumpărat de la Ambasada Iugoslavă... eu nici nu am spus că... (râde) ... cel puţin pe copilaşul... că au presupus că toate grozăviile ce au fost în revoluţie, în contrarevoluţia chiaburilor...

Dl: (o întrerupe şi spune ceva în şoaptă).

Dna: Aşa ceva nu există...

Dl: (o întrerupe şi vorbeşte în şoaptă) ... nu. părerea. a fost vorba despre lucruri mult mai importante decât s-a spus. (continuă discuţia în şoaptă imperceptibilă).

Dna: Şi dacă o asemenea ură se poate aduna în majoritatea unui popor pentru că se lasă să apară

asemenea probleme, nu numai că se distanţează, dar. şi nu-i apără pe acei oameni care. adică poate să se adune o asemenea ură atunci trebuie să se întâmple extrem de multe lucruri grozave. dar viaţa unui om este mai preţioasă ca orice... că în genere oamenii nu sunt răi...

Dl (răspunde în şoaptă).

Pe urmă vorbesc despre copilaş, iar după aceasta din nou discută despre teme politice, însă în şoaptă.

După un timp oarecare adorm.

*

7 ianuarie 1957 P.V.8

Dl şi d-na discută cu copiii, povestesc, ca să-i distreze, lucruri fără importanţă. S-au retras în altă cameră şi se discută chestiuni familiale fără importanţă, ca de exemplu: d-na spune că are trei verişoare, fără să spună nimic, care au trecut de 20 de ani şi tot nu s-au măritat încă.

Dna: (către copil) îţi mai aduci aminte de Baba?

Copilul: Da, că pe mine de multe ori mă bătea.

Dna: Baba te bătea pe tine numai din joacă, şi nu din răutate.

Copilul: La Baba este zăpadă acuma?

Dna: Da, este zăpadă mare, dar din păcate tu nu poţi merge acolo acum.

Copilul: De ce mamă?

Dna: Pentru că nu este voie.

Doamna în continuare se ocupă de copii.

Se pregătesc de masă cu toţii.

*

8 ianuarie 1957 P.V.8

Discută lucruri fără importanţă şi aşteaptă vizita cuiva.

Dna: Vin deja? Este bine numai noroi să nu aducă înăuntru.

Dl: Păi afară se pot şterge.

Fetiţa: Ne-am şters pe picioare de noroi.

Dna: Ah! Beatrice.

Dl: Foc aţi făcut?

Dna: Cum să nu, nici nu se poate fără foc.

Dna 2: O, ai grijă pentru că te îneci.

Dna: Tu maimuţă! eşti sănătoasă tun.

Dna 2: Să vedem ce mai fac micuţii.

Au venit două persoane, o doamnă şi o fetiţă, probabil d-na este doctoriţă, că se interesează de starea copilului şi dacă a tratat-o cum trebuie.

Fetiţa: Tanti, s-a sculat micuţa?

Dna: Da, s-a sculat.

Copiii se duc să se joace şi se aude glasul lor de departe.

Dna: Când îi e foame se trezeşte şi începe să plângă şi nu tace până când nu îi dau să mănânce.

Dna 2: Eu râd totdeauna de Lacika, cum îi este foame, obligatoriu începe să se plimbe, dar cum îi pun şerveţelul la gât imediat tace că ştie că după aceea urmează masa.

În continuare se discută despre felul cum trebuie trataţi copiii din toate punctele de vedere.

Dl: Ce mai faceţi, tov., cum o mai duceţi?

Dna 2: Mulţumesc bine, dar dvs. ce mai faceţi, cum o mă duceţi?

Dl: Relativ bine.

Dna: Destul de bine, însă nu primim tot ce cerem la timp, de exemplu nu ne dă regulat lapte, am cerut de când am venit un dicţionar, nici până în prezent nu ne-a dat. Iese din camera copiilor.

Dna: Dacă mai aveţi puţin timp, vă rog luaţi puţin loc la noi.

Dna 2: Bine, stau puţin încă.

Dna: Cum spuneam, în general ne satisfac dorinţele, cu unele excepţii.

Dna 2: Veţi primi totul regulat, poate a fost o eroare că nu v-a adus lapte.

Dl: Până când mai primim?

Dna 2: Cred că în tot timpul cât o să staţi aici.

Dna: Ce ne mai spuneţi nouă despre Ungaria şi în general.

Dna 2: Nici eu nu ştiu mai mult ca dvs., dar citesc ziarele.

Dna: Dar în ziarul *Elõre* nu este aproape nimic, decât că guvernul maghiar a publicat comunicatul referitor la sarcinile ce îi revin guvernului în viitor, însă numai ca titlu, conţinutul nu a fost comunicat în ziar şi deci nu ştim care sunt sarcinile. Ce ziceţi, ce se aude, nu cumva se pregătesc pentru război?

Dna 2: Nici vorbă nu este de aşa ceva, nu aveţi nicio grijă.

Dna: De altfel România este destul de mare, însă asta nu ne-ar scuti în caz dacă s-ar trage cu tunul sau eventual dacă ar fi un atac aerian şi aici ne-ar putea ajunge. În caz de război şi pe noi ne-ar duce de aici şi cred că nu spre casă, ci spre Siberia, de ce o să ne ferească Dumnezeu, mai bine să nu fie război.

Dna 2: Asta este adevărat, nimeni nu ar vrea război, cine ştie ce ar aduce un război.

După care discută lucruri neînsemnate şi pleacă.

*

8 ianuarie 1957 P.V.8

Se discută chestiuni în legătură cu desenele lor folosite pentru stofe.

Dl: Spune că nu se mai foloseşte hârtie.

Dna: Au folosit înainte pentru efectele militare, azi nu se mai foloseşte.

Dl citeşte o carte de a lui Bălcescu şi povesteşte doamnei în mare cele ce citeşte, totodată spune că Bălcescu pe Kossúth l-a stimat foarte mult, reiese din cărţile lui şi îl zugrăveşte ca pe un orator popular şi un mare om de stat. Totodată spune că dacă ungurii i-ar fi atacat pe ruşi, i-ar fi învins şi mai ales dacă românii şi slovacii s-ar fi alăturat ungurilor. Deşi se spune că în caz că Ungaria ar fi atacat Rusia, toată Europa s-ar fi aliat cu ruşii. Cu asta se încheie discuţia.

*

14 martie 1957 Donáth Ferenc P.V.8

Eva Donáth citeşte dintr-un roman. Apoi se ocupă de

copilul cel mic care plânge. Eva spune că copilaşul este bolnav. Eva este foarte supărată că doctoriţa este prea încăpăţânată şi spune că sulfamidele au menirea să scadă temperatura copilaşului.

Ea ar vrea ca doctoriţa să-i dea medicamentele necesare pentru diagnosticul copilului.

Donáth: Sunt curios ce va fi mâine seară[56]. Nu cumva să se întâmple iar nişte prostii.

Eva: N-ar avea nicio importanţă şi, de altfel, trupele sovietice sunt acolo. Ar putea să apară fiţuici (manifeste) pe pereţi contra regimului. Dar lucrul acesta n-ar ajuta la nimic.

Domnul şi doamna vorbesc despre copii, lucruri fără importanţă.

Apoi domnul citeşte ziarul, iar doamna se ocupă de copilaşul mic care începe să plângă.

Dna: Este interesant că mai înainte au anunţat o amnistie generală pentru toţi cei care depun armele şi n-au săvârşit crime extraordinare. Iar acum vin cu procese, unul mai mare decât altul. Atunci ce valoare are amnistierea lor?

Dl: N-au cuvânt.

Dna: Se fac de râs şi aţâţă oamenii împotriva lor. Şi aceste procese nu sunt aşa cum a fost procesul lui Rajk. Acuzaţii acestor procese, chiar dacă sunt asasini, devin eroi naţionali în faţa maselor. Înţelegi?

Dl: Da. Dar ce să faci?

Urmează o tăcere îndelungată, iar doamna se ocupă de copilaşul mic mai departe.

Apoi vine o doamnă şi toţi trei se ocupă de copilaş, iar mai târziu vorbesc despre ceilalţi copii, spunând că li s-au organizat în parc distracţii.

*

Vol. 18 8 aprilie 1957 P.V.8

Doamna şi domnul Donáth discută probleme familiale, un copil se joacă, cântă şi face gălăgie în cameră.

Un copil începe să plângă. Doamna se ceartă cu un

---

56 15 martie - sărbătoare naţională.

copil care nu vrea să se îmbrace.

Domnul o roagă pe doamna să-i coasă nişte nasturi, discutând între timp despre copii, apoi despre situaţia din Ungaria.

Dna Donáth: Szilárd ar putea să fie adjunct de ministru, Vas ar putea să fie ministru, Szántó la fel. Nu?

Dl Donáth: Dar, s-ar putea. Dar hai mai bine coase şi aici un nasture şi nu politiza.

Doamna începe să râdă.

Intră copilul în cameră, doamna îl ceartă că face murdărie şi-l pune să strângă jucăriile.

Apoi doamna şi domnul se joacă cu copiii şi râd.

Doamna dă de mâncare copilului sugaci.

După ce doamna îl culcă pe copil, discută cu domnul probleme fără nicio importanţă.

Anexa IV

Lukács György

I. Memorandumul cu privire la Lukács György ianuarie 1957 Exemplar nr.

MEMORANDUM

privindu-l pe Lukács György, care a venit în R.P.R. în luna noiembrie 1956

Lukács György, prof. universitar, doctor în filosofie şi estetică, a fost ministrul Culturii în guvernul lui Nagy Imre din octombrie 1956 şi membru al C.C. al P.M.S.M.

Este în vârstă de 72 ani, căsătorit cu Gertrud, de naţionalitate germană, în vârstă de 70 de ani.

De la venirea lor au stat timp îndelungat la sanatoriul C.C. al P.M.R. şi de la sfârşitul lunii decembrie stau împreună cu o parte a grupului Nagy Imre.

Din discuţiile purtate de el cu ceilalţi din grup şi mai ales cu Haraszti Sándor, Fazekas György şi Újhelyi Szilárd, rezultă că are o atitudine aşa-zis „antistalinistă” şi simpatizează mai mult socialismul din Iugoslavia. De asemenea este un adversar hotărât al guvernului Kádár şi după reîntoarcerea sa în Ungaria intenţionează să reînceapă lupta pe plan ideologic cu actualul guvern până la „lichidarea stalinismului în Ungaria”.

Astfel la 29 dec. 1956 a spus că în Ungaria baza socialismului se poate crea numai prin zdrobirea stalinismului şi a unei părţi a leninismului.

După aprecierile sale, la 1 noiembrie situaţia în Ungaria a corespuns cu cea din Iugoslavia şi atunci Ungaria putea fi salvată nu de partid, ci numai de persoana lui Nagy Imre.

În aceeaşi discuţie a afirmat că dacă va ajunge în Ungaria după o pauză de două săptămâni – timp în care se va pregăti –, va începe lupta împotriva stalinismului pe plan ideologic şi inclusiv la nivel internaţional. Va lua poziţie împotriva guvernului Kádár fiindcă nu se poate construi socialism cu sprijinul armelor. Susţinea că va porni această luptă chiar dacă va fi exclus din partid, afirmând că nu mai vrea să fie membru de partid.

După părerea lui, situaţia în Ungaria se poate schimba numai dacă şi în situaţia U.R.S.S.-ului ar interveni o schimbare. Este de părere că Nagy Imre trebuie să fie prim-ministru şi Szántó Zoltán prim-secretar al partidului.

Admiră socialismul din Italia, Iugoslavia şi China.

Situaţia actuală din Ungaria o consideră ca o ocupaţie sovietică.

După părerea lui, sarcina actuală în Ungaria este de a lămuri pe muncitorii şi intelectualii cinstiţi despre faptul că partidul actual şi Kádár nu construiesc şi nici nu vor socialism. Astfel muncitorii vor intra în partid şi acolo vor forma o fracţiune sănătoasă cu efect bun privind poziţia grupului Nagy Imre.

În mai multe cazuri ironizează conducătorii P.C.U.S. spunând de exemplu că Gerö n-ar fi ajuns niciodată prim-secretar fără ajutorul (ironic) „tovarăşilor sovietici”, Mikoian şi Suslov. Această situaţie recunoscută şi de ei, îi corespunde şi lui Kádár.

2. Scrisori

A. *Către Biroul Politic al P.M.R.*

Biroului Politic al Partidului Muncitoresc Român

Onoraţi tovarăşi!

Atunci când ridic problema întoarcerii mele acasă din

emigraţia impusă, vreau să vă atrag atenţia asupra următoarelor fapte:

De 26 de ani (exact de la al doilea Congres al Partidului Comunist din Ungaria, care la începutul lui 1930 a respins aşa-zisele Teze Blum[57] şi nu m-a ales în Comitetul Central) nu iau parte activ la viaţa politică. Toată energia mea mi-am concentrat-o asupra problemelor filosofice (estetică şi etică). Trebuie să vă spun că această hotărâre n-am regretat-o niciodată, nu numai pentru că lucrările mele au găsit un ecou internaţional profund, ci mai ales pentru că lucrările mele monografice au devenit lucrări preliminare pentru etica şi estetica marxiste, iar acum, la vârsta de 71 de ani, am ajuns să încep să lucrez în mod sistematic la aceste probleme importante care au fost neglijate. Viaţa mea care mi-a mai rămas vreau şi am vrut s-o dedic acestei sarcini.

Evenimentele din 23 octombrie au întrerupt pentru scurt timp acest plan. În prima noapte a războiului civil care a izbucnit, Comitetul Central al Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria m-a cooptat în rândurile sale. Fiind convins că în acele zile a fost în joc soarta construirii socialismului în Ungaria (cu consecinţele ei internaţionale), nu am găsit cu putinţă ca să mă sustrag acestei munci. Sunt dintre cei care în acele zile grele au încercat să facă o delimitare între nemulţumirile justificate ale poporului şi contrarevoluţie, care dorea să le exploateze pe acestea. În acest scop, am acceptat să fiu ministru al Culturii, iar la constituirea conducerii provizorii a Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, să fiu membru în acest comitet. În ambele ocazii, am subliniat de repetate ori că acceptarea muncii şi a răspunderii este valabilă numai pentru un timp acut şi critic şi în momentul când situaţia se va consolida mă voi întoarce la munca mea ştiinţifică.

Evenimentele din 4 noiembrie au creat o situaţie fundamental nouă. Existenţa socialismului în Ungaria, în

57 Tezele lui Lukács cu privire la tranziţia de la capitalism la socialism, Blum fiind numele conspirativ al autorului.

mod obiectiv, e asigurată. E de la sine înţeles că acest fapt extraordinar de important poate servi doar drept bază pentru munca la ordinea de zi şi, în primul rând, la crearea factorului subiectiv – adică reorganizarea partidului. Dar totodată e de la sine înţeles că aici va fi nevoie de un timp îndelungat şi că e vorba de o muncă susţinută şi de durată. În consecinţă, pentru mine, rezultă că având în vedere că s-a terminat criza acută, participarea mea activă în politică îşi pierde sensul şi ca atare pot să mă reîntorc la munca mea pe care am întrerupt-o la 23 octombrie.

Fiind îndepărtat condiţionat de aparatul meu ştiinţific (notele, manuscrisele, biblioteca mea personală şi aşa mai departe), inactivitatea mea s-a prelungit pentru câteva săptămâni, după părerea mea nejustificat şi nefondat. Subliniez aceasta atât de apăsat nu numai pentru că reprezint interesele muncii mele – deşi, după părerea mea, şi aceasta e interesul public al ştiinţei marxiste –, dar şi pentru că reprezint interesele consolidării situaţiei din Ungaria. Pentru că este cert că nu este în favoarea consolidării – nici în faţa opiniei publice maghiare şi nici în faţa opiniei publice internaţionale – dacă unul din cei mai vechi participanţi ai mişcării comuniste din Ungaria, care în acelaşi timp este unul dintre reprezentanţii cunoscuţi ai ştiinţei marxist-leniniste din lumea întreagă, nu poate să trăiască în patria lui, nu poate să îşi îndeplinească acasă îndatoririle lui de profesor universitar şi de academician. Pe de altă parte, sunt absolut convins că simplul fapt că aceste funcţiuni le-aş putea îndeplini nestingherit la Budapesta ar avea un efect liniştitor atât asupra opiniei publice maghiare, cât şi asupra opiniei publice internaţionale a intelectualităţii.

Atunci când îi rog pe tovarăşi să se gândească la aceste probleme şi când îi rog să acţioneze în această direcţie, nu pot să neglijez ca, în numele meu personal şi în numele soţiei mele, să nu exprim cele mai sincere mulţumiri pentru acea atitudine tovărăşească cu care v-aţi străduit ca emigraţia aceasta silită să fie mai uşor de suportat.

Cu salutări tovărăşeşti, György Lukács Bucureşti, 16 decembrie 1956

AG. 8 ex.

decembrie 1956

Către Kállay vol. 32

30 ianuarie 1957 Exemplar nr. 1

Stimate tovarăşe Kállay.

Rezultatele discuţiilor noastre din 24 ianuarie le voi rezuma în cele ce urmează, pentru a fi înaintate forurilor competente:

Se înţelege de la sine că recunosc guvernul Kádár ca guvernul legal. Conform Constituţiei noastre în vigoare, preşedintele Consiliului de Miniştri şi membrii guvernului sunt numiţi în funcţie de către Consiliul Prezidenţial. Acest lucru s-a întâmplat şi astfel legalitatea acestui fapt nu poate fi contestată de niciun cetăţean.

Cu privire la activitatea mea obştească (poziţia mea publică etc.) în cazul reîntoarcerii mele, declar următoarele:

Aşa după cum am declarat verbal ministrului Münnich Ferenc la 18 noiembrie 1956 şi în scris Biroului Politic al Partidului Muncitoresc Român la 16 decembrie 1956, după 4 noiembrie am intenţionat să mă reîntorc la activitatea mea ştiinţifică, respectiv la modul meu de viaţă pe care l-am avut timp de 26 de ani. Înainte de 23 oct., timp de 26 de ani nu am fost politician activ. Nici acum nu vreau să fiu.

De 39 de ani sunt membru al diferitelor partide comuniste; 12 ani i-am petrecut în Uniunea Sovietică; 11 ani în Republica Populară Ungară. În decursul acestui timp îndelungat m-a condus întotdeauna ideea ca toate faptele mele să fie în concordanţă cu statutul partidului, cu Constituţia şi legile statului socialist. Pe această bază vreau să trăiesc şi în viitor.

Am fost de acord cu propunerea ca după sosirea mea în Ungaria să nu dau nicio declaraţie în presă şi să nu primesc pe niciun ziarist care va veni la mine cu un anume scop.

Sunt de acord ca după reîntoarcerea mea să mă retrag la o staţiune de odihnă pe câteva săptămâni, până la dispariţia primelor efecte ale întoarcerii mele.

Accept propunerea că după reîntoarcerea mea să primesc un concediu pe timp de un an, ceea ce mă absolvă de conferinţele de la universitate etc.

ss/Lukács György, România, 25 ianuarie 1957

Către Kádár

Snagov, 10 martie 1957

Stimate tovarăşe Kádár.

Se ştie că de mai bine de un sfert de veac n-am participat în viaţa politică activă. Dacă la 23 octombrie 1956 mi-am schimbat atitudinea şi am acceptat calitatea de membru în conducerea Partidului Celor Ce Muncesc din Ungaria, iar ulterior conducerea Ministerului învăţământului, şi calitatea de membru al Comitetului Executiv al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar în formare, aceasta am făcut-o văzând în pericol dictatura proletariatului şi m-am simţit obligat de a o apăra cu toată capacitatea mea. Sunt convins că minoritatea infimă de atunci a conducerii partidului a avut dreptate în linii generale când a avut intenţia de a separa din punct de vedere politic nemulţumirea justificată manifestată faţă de regimul Rákosi-Gerő de contrarevoluţie, care a vrut să o folosească în interes propriu. Desigur, s-au petrecut şi greşeli grave. Este suficient să ne referim la neutralitate, la ieşirea din Tratatul de la Varşovia. Acestea, îndată ce am luat cunoştinţă de ele, le-am condamnat şi le condamn şi astăzi, deşi atunci nu am fost membru al acelui organism care a luat aceste hotărâri.

În noaptea de 4 noiembrie, aproximativ la orele 4, după ce abia am dormit o oră, două, după o zi petrecută în muncă şi emoţii, am primit prin intermediar invitaţia Ambasadei Iugoslave. Foarte curând am văzut că acceptarea invitaţiei a fost un pas nechibzuit. Am şi profitat de prima ocazie de a pleca. Nu a fost vina mea că nu am reuşit.

Ziua de 4 noiembrie a asigurat condiţiile obiective

pentru menţinerea socialismului în Ungaria. În perioada internării mele în România nu pot să aflu decât de pe urma unor ştiri răzleţe, fără experienţă directă, de cele petrecute acolo. Dar şi de aici se poate observa că greva generală a luat sfârşit, ordinea publică a fost restabilită, munca productivă a început etc. Despre factorul subiectiv al construcţiei socialiste o părere fundamentată nu pot să-mi formez decât pe baza experienţei directe şi a unor informaţii din prima sursă.

Oricum, aş vrea să revin la munca mea ştiinţifică întreruptă la 23 octombrie. Spre regretul meu, de atunci au trecut mai multe luni îndelungate şi încă şi acum sunt rupt de manuscrisele mele, de notiţele, de aparatul meu ştiinţific, de biblioteca mea etc. Datorită acestui fapt estetica mea marxistă în curs de pregătire, la care lucrez de mai mulţi ani şi a cărei terminare, chiar şi în împrejurări favorabile, necesită mai mulţi ani, a rămas la Budapesta, în starea iniţială, iar aici în niciun caz nu pot să lucrez la ea.

Am aproape 72 de ani, de 38 de ani particip în mişcarea comunistă. Cred deci că mă adresez într-o problemă justificat Consiliului de Miniştri al guvernului revoluţionar muncitoresc-ţărănesc atunci când pentru terminarea acestei lucrări cer aprobare pentru întoarcerea mea acasă. Sunt convins că această muncă serveşte cauzei construcţiei socialiste, restabilirii purităţii concepţiei marxiste asupra lumii, împotriva dogmatismului şi revizionismului.

De asemenea sunt convins că până şi reîntoarcerea mea şi faptul reluării muncii mele ar servi consolidării atât în sens naţional, cât şi internaţional, deoarece nu s-ar mai ivi întrebarea de ce anume este necesar ca unul dintre cei mai vechi participanţi ai mişcării comuniste maghiare, un reprezentant cunoscut al ştiinţei marxiste, să-şi petreacă zilele departe de patria şi de munca sa, în exil, deşi acasă doreşte să se consacre exclusiv activităţii sale ştiinţifice.

Cu salutări comuniste, Lukács György

AG. 3 ex.

martie 1957

3. Note despre convorbirile cu Lukács György

A. *26 noiembrie 1956*

Note despre convorbirile avute la data de 26 noiembrie după-masă cu tov. Lukács György şi Losonczy Géza

Discuţia cu tov. Lukács a pornit cu un protest formal din partea tov. Lukács pentru felul cum a fost adus în ţara noastră. El a spus că fără să vrea să jignească pe cineva – şi mai ales partidul nostru ca gazdă – protestează vehement şi nu va ierta niciodată faptul că a fost răpit. Aceasta de altfel, cum afirmă dânsul, contrazice înţelegerile făcute între guvernul iugoslav şi guvernul Kádár şi oricare norme care se folosesc mai ales între comunişti.

După ce am recunoscut că în formă are dreptate, însă că, dată fiind situaţia creată în Ungaria şi interesele construirii socialismului în Ungaria, legate de interesele lagărului socialist şi ale mişcării muncitoreşti internaţionale, considerăm că a fost singura cale posibilă pentru a da posibilitatea guvernului Kádár, cu ajutorul armatelor sovietice, să poată reface ceea ce s-a stricat şi ceea ce a adus multe pagube poporului maghiar şi construirii socialismului, arătând argumente concrete – începând cu problema siguranţei persoanei lor împotriva anumitor posibilităţi de uneltire din partea familiilor celor asasinaţi în timpul guvernării lui Nagy şi, pe de altă parte, şi împotriva încercărilor de provocări din partea duşmanului de clasă care e foarte activ şi care mai deţine şi acum arme.

În concluzie, aducerea lor la noi în ţară noi o considerăm nu numai un ajutor pentru construirea socialismului în Ungaria, dar şi ca un ajutor personal pentru dânşii.

În discuţii au fost atinse o serie de probleme legate de întâmplările din Ungaria.

Tov. Lukács a arătat că, deşi el a fost adus în conducerea partidului precum şi în guvern la data de 23

octombrie 1956, el – pe baza situaţiei care s-a format acolo, deşi n-a participat la toate hotărârile care s-au luat, fiindcă s-a format un prezidiu restrâns al guvernului care lua hotărârile fără consultarea celorlalţi – s-a declarat de acord cu toate hotărârile care s-au luat. Astăzi, el nu consideră că aceste hotărâri nu pot fi puse în discuţie, dar cere ca să se ţină cont de condiţiile concrete în care aceste hotărâri au fost luate şi, în primul rând, de situaţia care s-a creat, că nu numai studenţii, intelectualii în general şi o parte a clasei muncitoare au ieşit la demonstraţie la 23 octombrie a.c., dar că în rândul acestora o mare parte erau membri de partid.

În al doilea rând, a arătat gravele greşeli „staliniste" care au fost comise de către conducerea Rákosi-Gerő, greşeli împotriva cărora, deşi nu a avut legături cu cei care sunt aici, el cu mult înainte a luptat, încercând să arate în expunerile lui teoretice că metodele aplicate de Rákosi şi după Congresul al XX-lea al P.C.U.S. – metode „staliniste" – nu numai că nu sunt bazate pe principiile leniniste, ci ele compromit leninismul, compromit Uniunea Sovietică şi înstrăinează o mare parte a clasei muncitoare şi a poporului muncitor, a intelectualităţii de marxism.

Discutând problemele dictaturii proletariatului, a fost de acord că dictatura proletariatului trebuie înţeleasă în sens leninist, că ea înseamnă democraţie pentru masele largi ale celor ce muncesc, şi nu democraţie pentru duşman. Aceasta în legătură cu felul cum unii intelectuali au încercat să ducă lupta împotriva greşelilor lui Rákosi.

Tov. Lukács susţinea că greşelile erau atât de mari şi aşa de generalizate, că era necesară o profundă transformare pentru ca să se poată înlătura aceste greşeli. El a subliniat că, deşi este cu ceilalţi împreună, ca şi în timpul când a fost în Ungaria, el nu în toate problemele este de acord cu cele ce s-au făcut ori s-au spus, însă nu a intrat şi nu a vrut să intre în amănunte.

Mai târziu, când am fost la adunare cu toţii împreună şi când Fazekas a avut ieşirea aceea în care spunea că el consideră că marxismul, care este de peste 100 de ani,

trebuie în unele părţi ale lui revăzut, tov. Lukács, deşi nu era de acord cu felul în care Szántó a luat poziţie în această şedinţă, a ţinut să sublinieze că el nu e de acord cu niciun fel de idei de revizuire a marxismului sau a leninismului.

Aducând discuţia asupra problemelor actuale din Ungaria, tov. Lukács a expus cu lux de amănunte felul cum s-a lucrat în Parlament, felul cum au venit tot felul de delegaţii, susţinând că nu e adevărat ceea ce s-a scris în presa noastră că în Parlament în ultimele zile au fost tot mai mulţi foşti moşieri, foşti exploatatori şi aşa mai departe, că el singur a primit o serie de delegaţii între care marea majoritate erau muncitori, intelectuali şi în majoritatea cazurilor – aşa cum a fost cazul când el a legitimat o delegaţie – din şase, patru erau membri de partid. În continuare, a arătat că, în ce priveşte problema neutralităţii şi ieşirii din Pactul de la Varşovia, pe el îl miră foarte mult faptul că tov. Kádár s-a declarat cu toate acestea de acord şi, fără să spună cuiva ceva, pe data de 2 noiembrie a dispărut. El nu poate fi de acord cu un asemenea procedeu.

Discuţia noastră a trecut pe problema atitudinii faţă de intervenţia armatei sovietice. Tov. Lukács considera că prima intervenţie era o mare greşeală, pentru că ei şi, mai ales, el personal au pus în permanenţă problema că e nevoie să fie făcută o diferenţă între elementele clasei muncitoare, ale studenţimii şi ale intelectualităţii, ale masei largi care a ieşit în demonstraţie pentru a-şi cere drepturile justificate şi acele elemente duşmănoase, contrarevoluţionare care s-au amestecat între demonstranţi.

Greşeala lui Gerő a constat în aceea că el a chemat în ajutor armata sovietică care a tras în demonstranţi, ca atare împotriva celor care în majoritatea lor nu erau duşmani, ci, dimpotrivă, erau elemente cinstite, dar disperate pentru că conducerea de partid şi de stat n-a vrut să ia măsuri de îndreptare a greşelilor grave din trecut.

Considera că a fost justificată cererea de retragere a trupelor sovietice din Budapesta. Nu neagă că după aceasta s-au putut întâmpla o serie de acţiuni duşmănoase extrem de regretabile, care au dus la pieirea unor tovarăşi buni, cum e cazul secretarului comitetului orăşenesc de partid (Mező Imre) şi alţii, dar că trebuie să înţelegem că ura maselor împotriva Securităţii era aşa de mare că acolo unde au ştiut că se găsesc oameni ai Securităţii, aceştia au fost atacaţi şi desigur în acest atac împotriva Securităţii au căzut şi o serie de oameni nevinovaţi şi cinstiţi.

Consideră însă că în ultimele zile ale guvernării lui Nagy lucrurile au început să se normalizeze. Au avut informaţii că într-o serie de întreprinderi a început să se reia lucrul. Ba să fie pusă în mişcare o parte din circulaţia Budapestei.

Are convingerea că dacă ar fi fost lăsaţi o săptămână sau 10 zile, lucrurile ar fi putut să ajungă până acolo că n-ar fi fost necesară intervenţia armatei sovietice. Trebuie să înţelegem cât de mult rău face intervenţia armatei sovietice nu numai poporului maghiar, dar şi pentru întreaga mişcare muncitorească comunistă din lume şi, în primul rând, pentru Uniunea Sovietică, că Uniunea Sovietică a trebuit de două ori să fie pusă în situaţia să tragă asupra muncitorilor maghiari şi să distrugă o bună parte din Budapesta, că aceasta, pe lângă o umilire naţională, aduce răni adânci care vor putea să fie cu greu vindecate, ani de-a rândul.

Cu toate argumentele în contradictoriu, tov. Lukács susţinea că guvernul Kádár nu are elemente suficiente cu autoritate, oameni legaţi de clasa muncitoare, care să asigure refacerea legăturilor între guvern şi popor, care să asigure reclădirea pe baze noi a partidului şi legăturile conducerii cu masa largă a membrilor de partid.

Arătând că în rândurile celor care îl înconjoară pe Kádár sunt oameni ca Friss, care a fost unul din cunoscuţii susţinători şi propagandişti ai regimului Rákosi, atât de urât de întregul popor muncitor din Ungaria, consideră că se face o mare greşeală că n-au fost lăsaţi să rămână la

Budapesta şi fiecare să-şi vadă de treburile lui. Lui în persoană nu-i este deloc frică că cineva s-ar răzbuna pe el, că în cele mai grele momente din Budapesta, plecând acasă din Parlament, el n-a permis nimănui să-l însoţească, n-a avut nevoie de însoţitori, afirmând – şi afirmaţia lui s-a dovedit valabilă – că legitimaţia lui de academician l-a apărat mai mult decât orice forţă înarmată. E convins că şi astăzi, întorcându-se acasă, ar putea cu succes să-şi reia catedra şi munca lui de la Academie, pe care de 26 de ani n-a întrerupt-o decât câteva zile, şi ar putea astfel să slujească cu mai mult folos construirii socialismului în Ungaria.

Consideră că s-a făcut o mare greşeală că guvernul Kádár a dat publicităţii comunicatul cunoscut în legătură cu ei, şi mai ales partea a doua a comunicatului e o minciună sfruntată. Or, minciuna are picioare scurte. El e convins că nu numai duşmanii, dar şi prietenii lor vor protesta vehement împotriva răpirii lor şi-şi vor pune întrebarea sute şi mii de intelectuali, comunişti şi democraţi ca Sartre din Franţa şi alţii, ce s-a întâmplat cu Lukács, unde e el şi de ce a fost răpit. Consideră că nu e o atitudine corectă că grupul acesta a fost despărţit. Trebuie dată posibilitatea ca acest grup, aşa cum a fost el la Ambasada Iugoslavă din Budapesta, dacă nu e posibil să fie tot împreună, măcar să aibă posibilitatea să se întâlnească.

Consideră că e absolută nevoie să li se pună la dispoziţie mijloace elementare de informare – radioul, fără de care nu poate să fie înţeles că noi vrem ca ei să accepte şederea lor aici ca o şedere la prieteni.

Mai discutând unele probleme teoretice, la sfârşit a insistat încă o dată asupra protestului lui pentru faptul că a fost şi felul cum a fost adus în ţara noastră.

B. *28 noiembrie 1956*

Discuţia cu tov. Lukács din 28 noiembrie 1956

La data de 28 noiembrie am avut o discuţie foarte largă cu tov. Lukács. Discuţia noastră a fost pe o platformă mult mai prietenească, mai liniştită, purtându-se ca între

tovarăşi care se cunosc, cu încredere. O parte din discuţie a avut un caracter mai teoretic. Tov. Lukács a dezvoltat punctul lui de vedere asupra „stalinismului”. Eu, nefiind de acord cu însăşi denumirea de „stalinism”, demonstrând hotărârile Congresului al XX-lea al P.C.U.S., documentele de după Congres ale C.C. al P.C.U.S., o serie de fapte pe care le cunosc din articole şi publicaţii de după Congres într-o serie de probleme teoretice şi măsurile practice care s-au luat în Uniunea Sovietică privind greşelile constatate de Congresul al XX-lea legate de cultul personalităţii lui Stalin, am arătat că suntem de acord că problema cultului personalităţii lui Stalin e legată nu numai de greşeli în domeniul democraţiei, al legalităţii socialiste, al politicii externe, al politicii faţă de celelalte ţări socialiste şi aşa mai departe, dar au existat, după cum ştim deja până astăzi, o serie de teze teoretice greşite, cum e problema ascuţirii luptei de clasă, cum e problema Istoriei P.C.U.S. sau unele probleme şi teze în problemele economice etc., însă acestea nu se pot numi „stalinism”, ci grave greşeli şi abateri de la marxism-leninism. Tov. Lukács căuta să demonstreze că pentru el, ca vechi militant în domeniul ideologic al marxism-leninismului şi vechi luptător pentru ideile marxism-leninismului, toate aceste greşeli ale lui Stalin pot şi trebuie să fie considerate ca un sistem de gândire, denumindu-se „stalinism”. A dat ca exemplu şi a amintit cazul Rozei Luxemburg, în legătură cu care, cunoscând acest caz, şi eu am recunoscut că are dreptate, că atunci când Roza Luxemburg a avut într-o serie de probleme de bază ale marxismului greşeli serioase cum era cazul în problema agrară, problema naţională, în problema acumulării capitalului şi altele, aceste greşeli au fost considerate luxemburgism. Tov. Lukács arată că aceasta nu a însemnat că cineva a negat vreodată rolul mare pe care l-a jucat în mişcarea muncitorească internaţională Roza Luxemburg, rol pe care nu l-a negat, ci l-a apreciat şi Lenin. Consideră că e mai bine să fie luate în seamă aceste greşeli care au caracterizat nu numai Uniunea Sovietică, ci ele şi-au făcut un loc important în democraţiile populare,

pentru ca să devină obiectul unor acţiuni largi de mase în lupta împotriva stalinismului pentru o adevărată democraţie socialistă, o democraţie a poporului pentru popor. El e de acord şi nici nu vrea să discute justeţea tezei lui Lenin în problema dictaturii proletariatului. Aceasta trebuie înţeleasă ca o democraţie pentru clasa muncitoare şi pentru poporul muncitor, şi nu democraţie pentru duşmani.

Dacă totuşi înainte de 23 octombrie se pot face anumite observaţii în legătură cu modul în care democraţia a fost realizată în Ungaria, ele au fost cauzate de minusurile şi greşelile vechii conduceri a lui Rákosi şi Gerö, care au refuzat cu încăpăţânare să facă schimbările cerute de Congresul al XX-lea şi, mai ales, au fost decişi să nu facă aceste schimbări în mod radical.

Tov. Lukács consideră o mare greşeală a tovarăşilor sovietici faptul că l-au susţinut pe Rákosi şi mai ales faptul că atunci în iulie, când Rákosi deja era schimbat, în locul lui a fost pus Gerö. El susţine că dacă în iulie s-ar fi făcut schimbări măcar aşa cum au fost la 23 octombrie, noi nu am fi ajuns la demonstraţii de stradă şi nici pe departe la o răscoală care să ducă la contrarevoluţie în Ungaria. O asemenea schimbare în iulie ar fi permis despărţirea masei largi a poporului prin revendicările ei juste de elementele contrarevoluţionare care ar fi putut să fie – în caz că ar fi acţionat – nimicite într-un scurt timp, cu forţe interne. Totuşi – spune tov. Lukács – să nu credeţi cumva că eu nu sunt mai departe, ca şi în întreaga mea viaţă, adept al Uniunii Sovietice, al Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, că subapreciez cu ceva, cu toate lipsurile şi greşelile care s-au comis, realizările şi înfăptuirile uriaşe din toate punctele de vedere, rolul imens internaţional pe care îl are Uniunea Sovietică. Dar nu trebuie subapreciat faptul că timp de 12 ani Rákosi şi Gerö au fost ca nişte conducători de gubernie în Ungaria şi se pare că nu o dată au fost mai catolici decât papa. Şi astfel s-au făcut urâţi şi odioşi în faţa poporului, şi astfel au compromis în faţa poporului

Uniunea Sovietică, au îndepărtat masele largi de la marxism. Dacă nu înţelegem toate acestea, atunci nu vom înţelege nici ceea ce e de făcut astăzi în Ungaria. Să nu uităm această situaţie nenorocită că, atunci când poporul maghiar se ridica pentru revendicările lui juste, fără să neg amestecul contrarevoluţiei şi al elementelor duşmănoase care căutau să se folosească de această mişcare, totuşi răni grave au rămas după ce armata sovietică a tras de două ori asupra muncitorilor din Budapesta.

Tov. Lukács consideră mai departe că mai ales a doua intervenţie a armatei sovietice din 4 noiembrie ar fi putut să fie evitată. Apoi a făcut o declaraţie care să clarifice poziţia sa personală. Ţine mult ca părerea lui să fie cunoscută de conducerea partidului nostru şi de cei care sunt interesaţi, că el în momentul de faţă nu are niciun fel de veleităţi în ce priveşte participarea mai departe, activă, la problemele de conducere politică a Ungariei. Şi-a repetat pe scurt autobiografia – pe care de altfel o cunoşteam –, că, fiind comisar al poporului în revoluţia din 1919 în Ungaria, a trebuit să trăiască 18 ani în emigraţie în străinătate, inclusiv în Uniunea Sovietică, dar din 1930, de când a fost scos din Comitetul Central al Partidului Comunist din Ungaria, rămânând membru de partid şi devotat marxism-leninismului, pe care îl dovedeşte cu activitatea sa didactică şi teoretică, ştiinţifică, în cei 26 de ani în care a scos o serie de lucrări recunoscute pe plan mondial ca valoroase, el niciodată nu s-a gândit să intre în guvern sau în organe de conducere. Dacă după Congresul al XX-lea, în spiritul acestuia, el a luat poziţie împotriva stalinismului, el a făcut-o ca unul dintre acei comunişti care consideră de datoria lui să lămurească intelectualitatea şi clasa muncitoare că stalinismul nu este acelaşi lucru cu marxism-leninismul şi una din prelegerile lui ţinute în ultimul timp şi publicată în presa mondială a fost criticată, mai ales de presa elveţiană, tocmai din acest motiv, afirmând că ei – adică presa burgheză – se înşelaseră în legătură cu Lukács, crezând că el se va ridica

împotriva marxismului, când colo toată lupta lui se îndrepta împotriva stalinismului şi spre apărarea marxism-leninismului.

Până la 23 octombrie 1956, când a fost atras în Comitetul Central al Partidului şi apoi în guvern, el nu a avut legătură decât foarte sporadic cu cei cu care este în momentul de faţă aici. Concret, pe Nagy Imre nu l-a văzut aproape 6 ani de zile şi după acest răstimp abia în şedinţa Comitetului Central, după ce a fost cooptat. Iar pe mulţi dintre cei care sunt aici i-a cunoscut de-abia la Ambasada Iugoslavă şi nu avea niciun fel de legături cu ei.

În opoziţie cu ceilalţi, care fiecare în parte consideră necesar şi doreşte să ocupe un loc activ în viaţa politică a Ungariei, Lukács nu doreşte altceva decât să se întoarcă în Budapesta, să-şi recapete catedra, să-şi reia locul în Academie, aducându-şi aminte că are deja 72 de ani, că are unele lucrări începute care trebuie neapărat înainte de încheierea vieţii lui să fie terminate şi, desigur, ca un comunist, în domeniul lui de activitate să contribuie prin munca lui ştiinţifică, didactică la clădirea unei noi Ungarii socialiste.

El nu crede şi nu se pune problema că toţi cei care sunt aici trebuie neapărat să joace ca grup sau fiecare în parte un rol activ, de conducător, în reconstrucţia din Ungaria, dar crede că conducătorii de astăzi din Ungaria, în frunte cu Kádár, nu sunt cei mai potriviţi pentru acest rol, nu au legături cu masele. Partea cea mai bună a clasei muncitoare nu o să le acorde încrederea ei. Se poate organiza un partid astăzi în Ungaria cu 100 – 150.000 de oameni, între care mare parte de carierişti care vor să-şi menţină posturile şi aşa mai departe, însă această conducere în care e şi un element cum e Friss nu are autoritate pentru ca să intre în partid cele mai bune elemente ale clasei muncitoare de care are nevoie partidul.

Eu am încercat să arăt dificultatea întoarcerii, în Ungaria, cu asemenea poziţie, în condiţiile unei corecte înţelegeri a construcţiei de partid. Astfel, discuţia noastră a intrat pe făgaşul discutării principiilor leniniste asupra

partidului. Eu punând întrebarea dacă consideră că poate să existe un partid leninist-marxist, existând fracţiuni în conducere şi în organizaţiile de partid sau când o parte a conducerii trage într-o parte şi cealaltă în altă parte, ori dacă e de acord că una din cauzele care au făcut să ajungem la situaţia de după 23 octombrie, inclusiv descompunerea partidului, a fost faptul că în Comitetul Central – după cum se vede – au existat disensiuni, luptă fracţionistă şi că atât dinăuntru, cât şi din afară s-a dus o muncă de compromitere şi de dezbinare în rândurile partidului, tov. Lukács a recunoscut că în Partidul Celor Ce Muncesc din Ungaria au existat toate acestea, demonstrându-mi acest lucru şi prin felul cum decurgeau anumite şedinţe de organizaţie de partid, de exemplu în Academie, când veneau de la raionul de partid şi puneau anumite probleme sau făceau propuneri, spunea tov. Lukács că era chinuitor cum nu se găseau oameni care să ia cuvântul. Cu greu se obţinea ca unul, maximum doi să ia cuvântul formal, şi apoi să se pună la vot propunerea şi şedinţa astfel să se termine. În schimb, adevărata şedinţă continua pe stradă sau în birouri, în grupuleţe, unde fiecare îşi spunea părerea asupra evenimentelor şi a problemelor de partid, fără să aibă curajul să ridice aceste probleme, din care multe juste, în şedinţele organizaţiei de partid.

A arătat că Rákosi până şi după Congresul al XX-lea a căutat să susţină că linia politică a partidului a fost justă şi a atras în conducerea partidului nu elemente legate de popor, ieşite din rândurile clasei muncitoare, ci a adunat în Comitetul Central oameni fără experienţă, fără autoritate, care în fapt nu erau altceva decât slugile lui Rákosi, votanţii lui.

Tov. Lukács se îndoieşte asupra capacităţii lui Kádár, dacă el va putea, cu cei care îl înconjoară, să înfăptuiască acele transformări profunde care trebuie introduse în viaţa din Ungaria.

Vorbind de atitudinea tov. Szántó şi vrând ca să fac o apropiere între Szántó şi Lukács, arătând că noi îl

cunoaştem pe tov. Szántó din trecut ca un element cinstit, vechi activist de partid şi devotat mişcării, tov. Lukács s-a grăbit să mă întrerupă şi să spună să nu considerăm că el e supărat pe Szántó. Ba mai mult, dacă există în acest grup om cu care a fost timp de 40 de ani tovarăş de luptă şi prieten, apoi acesta este Szántó, având cuvinte foarte calde şi elogioase privind capacitatea şi devotamentul lui Szántó, încheind cu următoarele: „Puteţi să îl ţineţi pe Szántó aici, să-l împiedicaţi zile, săptămâni sau poate luni şi ani să ia parte în lupta pentru reconstruirea socialismului în Ungaria, dar să ştiţi că faceţi o greşeală mare, pentru că locul lui e acolo şi, oricum veţi face, veţi vedea că el nu numai că a avut, dar va avea un rol în această luptă”. El crede că atitudinea lui Szántó a fost pripită şi că tonul pe care l-a folosit în adunarea comună din 26 noiembrie seara, unde Szántó s-a desolidarizat de toţi ceilalţi arătând că în acest grup sunt elemente antimarxiste şi antisocialiste, a fost necorespunzător. Deşi nu-i cunoaşte pe Fazekas, pe Tánczos, totuşi tov. Lukács i se pare că Szántó se grăbeşte să dea verdict şi că Fazekas, după ce a considerat că ar trebui revizuit marxismul, după ce Lukács a doua zi s-a plimbat cu el câteva ceasuri convingându-l pe Fazekas despre poziţia lui greşită în problema revizuirii marxismului, şi-a schimbat părerea. Aici tov. Lukács dă dovadă de multă naivitate. Astfel tov. Lukács consideră că cu aceşti oameni care au anumite confuzii sau păreri greşite mai trebuie muncit şi trebuie să fie convinşi.

De aici şi ideea hotărâtă de a respinge eventuala mutare a lui din acest grup. Eu am pus-o sub formă de mutare pentru a asigura eventual linişte. Acolo sunt mulţi copii. El sub nicio formă nu vrea să accepte acest lucru, considerând, ca să nu spunem că e vorba de deportare pe teritoriul nostru sau de arestare, folosind în cel mai bun caz formula de emigranţi, că în rândurile emigranţilor se creează un spirit de colectivitate şi de solidaritate şi că nu vrea să se mute. În acelaşi timp a ridicat problema că consideră că e greşit că nu sunt lăsaţi măcar grupul de

bază să se adune şi să se lămurească asupra problemelor care au fost şi asupra poziţiei lor de acum.

De altfel, revenind la problemele democraţiei interne de partid, tov. Lukács a amintit că din Prezidiul noului partid care a fost creat prin hotărârea Comitetului Central, patru sau cinci dintre ei sunt aici şi numai doi sunt în Ungaria, aşa că trebuie să li se dea acestora dreptul să se adune şi să-şi fixeze poziţia. Până când această şedinţă nu va avea loc, tov. Lukács nu e de acord să se facă vreo declaraţie publică, nu pentru că are nevoie de aprobarea cuiva, dar pentru că el îşi are punctul lui de vedere şi dacă acest punct de vedere nu va trece în colectiv, atunci îşi va lua el dreptul să spună cu ce e şi cu ce nu e de acord în raport cu acest colectiv. Puteţi să fiţi sigur – a spus tov. Lukács – că nu o să mă las influenţat şi la nevoie o să ştiu să iau şi eu poziţie independentă, dar numai după ce îi voi asculta şi pe ceilalţi.

A ridicat din nou problema surselor de informaţii, a radioului, spunând că ne înşelăm că radioul sau informaţiile date prin radio ar putea să influenţeze în mod negativ. Ba, dimpotrivă, unii probabil nefiind informaţi prin radio îşi închipuie cu mult mai mult decât se spune prin radio.

Concret, când eu l-am informat că duşmanii noştri de pretutindeni urlă acum împotriva noastră în legătură cu ei, el a spus că aceasta era de prevăzut, însă unii cred probabil mai mult decât e în realitate şi prin radio ar putea să-i influenţeze tocmai ca să-şi revină la realitate. De altfel, în cuvintele lui era şi un oarecare ton de ameninţare.

Sub formă de glumă el spunea că mai putem să discutăm încă câteva zile asupra problemelor din Ungaria, pe baza cunoştinţelor şi informaţiilor pe care le-au avut din Ungaria, însă dacă lipsa de informaţie va continua, atunci el va fi nevoit să declare că nu mai duce niciun fel de discuţii despre Ungaria, pentru că nu cunoaşte problemele, ci doar despre problemele generale din trecut pe care le cunoaşte, adăugând zâmbind să fie lăsat să plece pentru două săptămâni în Ungaria, să meargă la una

sau două întreprinderi precum Csepel şi altele, să meargă între intelectuali, profesori şi aşa mai departe şi să se documenteze, şi apoi e gata să continue discuţiile asupra problemelor din Ungaria.

El se consideră un marxist realist care porneşte nu de la dorinţele lui sau închipuiri, ci de la faptele concrete ale situaţiei date, însă aceste fapte concrete şi situaţia dată trebuie cunoscute. De aceea, el cere conducerii partidului nostru să se aprobe întâlnirea lui cu tovarăşii de frunte care sunt aici, ca de exemplu Imre Nagy, Losonczy, Donáth, Szántó, Haraszti, eventual Vas, sau se poate limita la Imre Nagy, Losonczy, Donáth, Szántó şi Lukács. A mai fost vorba despre câţiva din acest grup.

El mai are părerea formată despre Haraszti, pe care îl consideră ca vechi tovarăş ce a suferit mult şi în timpul lui Horthy, şi în timpul lui Rákosi, dar care are o serie de confuzii care însă nu-l caracterizează în exclusivitate.

Trebuie să spun că atât tov. Lukács, cât şi Losonczy de mai multe ori au manifestat mulţumirile lor faţă de condiţiile de viaţă pe care le-am creat, sigur, obiectându-se mai ales lipsa de posibilităţi de mişcare (are curtea foarte mică) şi (amândoi) lipsa radioului şi a posibilităţilor de întâlnire între ei.

Amândoi au dat liste de cărţi, considerând că dacă vor avea cărţi, vor sta mai liniştiţi şi îşi vor ocupa timpul cu mai mult folos.

AG. 3 ex.

noiembrie 1956

1 decembrie 1956

1 decembrie 1956

Am stat de vorbă cu tov. Lukács, Haraszti şi Újhelyi. De fapt am vrut să stau de vorbă cu bătrânul Lukács, însă se vede că atât Haraszti, cât şi Újhelyi caută să menţină cât mai mult pe bătrânul Lukács sub influenţa lor. Discuţiile s-au purtat mai ales în jurul poziţiei guvernului Nagy între 23 octombrie şi 4 noiembrie. În concluzie a reieşit că toţi trei sunt de acord că, deşi situaţia din Ungaria şi mai ales a guvernului Nagy fiind sub presiunea

maselor a trebuit să se facă concesii, totuşi astăzi ei văd că atât ieşirea din Pactul de la Varşovia, cât şi declararea neutralităţii au fost o greşeală.

Tovarăşul Lukács a arătat că, în calitatea sa de comunist, el porneşte întotdeauna de la situaţia concretă dată. El e convins că nimeni din grupul lui Nagy nu se gândeşte să pornească de la situaţia care s-a creat înainte de 4 noiembrie 1956, adică înainte de crearea guvernului Kádár şi intervenţia armatei sovietice.

Astăzi – spune tov. Lukács – e clar cu americanii nu vor să se amestece în treburile Ungariei. Nu vor sau nu pot – spune el – să nu recunoască faptul că Ungaria este în sfera de influenţă a Uniunii Sovietice. Aceasta, fără îndoială, obligă şi grupul Nagy să vadă ce e de făcut în această situaţie schimbată. De aceea, dânsul a subliniat că el – deşi n-a avut cu Nagy până la 23 octombrie niciun fel de contacte, şi nu doreşte să fie ministru sau să aibă vreun rol politic activ în desfăşurarea evenimentelor din Ungaria – consideră că ar fi potrivit să li se permită ca toţi să se adune şi să lămurească poziţia fiecăruia şi a întregului grup în situaţia nou creată. El e convins că şi asupra lui Nagy, dacă ar menţine punctul lui vechi de vedere, ar avea o influenţă binefăcătoare o asemenea discuţie.

Din nou s-au repus o serie de fapte care arată greşelile grave şi grozăviile regimului Rákosi-Gerő. Cu lux de amănunte, Haraszti a povestit nu numai despre executarea celor 6 generali, dar şi despre alte execuţii care au avut loc fără judecată, numai pe baza dispoziţiilor lui Farkas sau ale lui Rákosi. A povestit şi modul cu totul de neimaginat cum a fost arestat Szakasits (despre care ştiu că au scris tov. Ardeleanu I. şi Vas L.). Cu toate acestea au vrut să justifice din nou poziţia lor împotriva stalinismului. Din nou au ridicat problema că guvernul Kádár, oricât ar dori şi oricât va fi ajutat de către tovarăşii sovietici şi lagărul socialist, nu va putea câştiga încrederea maselor largi de muncitori şi nici încrederea activului de bază al partidului, al comuniştilor.

Tov. Lukács a mers mai departe şi a spus că el nu se

gândeşte la sine, dar sunt unii din acest grup care ar putea să ajute guvernul Kádár în această privinţă. Doar că ei nu înţeleg de ce Kádár – fără să spună ceva – a dispărut pe data de 2 noiembrie, după ce a fost de acord cu toate hotărârile luate de guvernul Nagy. Mai mult, spune bătrânul Lukács, eu, Haraszti şi Újhelyi nu am fost de acord cu toate hotărârile guvernului Nagy, ci ne-am declarat de acord numai după ce ele au fost luate şi iată, suntem aici, iar Kádár, care a fost de acord cu toate, e astăzi la Budapesta.

Au arătat lipsa de popularitate a unora din guvern sau din partid care sunt astăzi în fruntea guvernului şi partidului din Ungaria, pe lângă Friss, care a scris în presă şi s-a compromis alături de Rákosi. Au arătat impopularitatea lui Kiss, care a exclus o serie dintre ei, a participat la excluderea lui Nagy, Haraszti şi a altora şi care e cunoscut ca stalinist şi ca un adept docil al lui Rákosi. Şi astfel de elemente mai sunt în fruntea guvernului şi a partidului. Ca atare, Kádár – care e considerat astăzi în Ungaria, aşa cum spune dânsul, un guvern supus Uniunii Sovietice – nu va putea rezolva tocmai problema de bază, aceea de a despărţi în problema independenţei masa oamenilor muncii care îndrumaţi pe baza internaţionalismului proletar ar accepta o situaţie ca aceea din Polonia. Aceasta dacă ar avea garanţie că situaţia este similară în guvern şi în conducerea partidului, ceea ce astăzi nu e cazul.

În sfârşit, toţi trei au insistat ca Biroul nostru Politic să judece aceste fapte şi cât mai curând să facă posibil ca acest grup să se întâlnească şi să lămurească împreună problemele.

În aceeaşi zi, după-masă, într-o discuţie largă, au fost repetate o serie de idei anterioare cu tov. Losonczy. În general discuţia cu Losonczy e mult mai dificilă. Timp destul de îndelungat el ocoleşte în discuţia noastră situaţia din Ungaria, printr-o serie de întrebări pe care le pune despre situaţia din ţara noastră, la care fără îndoială nu se poate refuza răspunsul, în limita – sigur – a problemelor

cunoscute de toată lumea. Totuşi am formulat două întrebări la care l-am rugat să-mi răspundă clar.

1. Cum vede situaţia din Ungaria după o săptămână de şedere la noi şi după ce a citit articolul din *Pravda*, câteva informaţii din Ungaria şi discursurile lui Kádár?

El a încercat să-mi demonstreze pe larg că desigur că vede ceva mai altfel problemele decât le-a văzut înainte, deşi pentru el e clar că atât tovarăşii sovietici, cât şi noi încă nu suntem în măsură să înţelegem situaţia creată în Ungaria după regimul Rákosi şi de aceea suntem dispuşi să dăm o atenţie mai mare activităţii duşmanului de clasă şi contrarevoluţiei. Or, spune Losonczy, astăzi se vede clar că deşi contrarevoluţia e în fond zdrobită de către armata sovietică, totuşi o mare parte dintre muncitori fac greutăţi guvernului Kádár în ce priveşte reluarea lucrului. Ori, acest lucru era de prevăzut. Muncitorii nu cred că grupul lui Nagy a venit de bunăvoie în România. Muncitorii nu cred că Kádár va reuşi – fiind un guvern care e supus şi adus de Uniunea Sovietică – să le asigure independenţa naţională.

Trebuie să mai înţelegem faptul că nu e uşoară restabilirea producţiei industriale din Ungaria, atunci când minerii nu dau cărbunele necesar pentru această industrie.

El recunoaşte că ultimele discursuri ale lui Kádár sunt mai decise, ceea ce înseamnă că el simte în spatele lui o mai putere, dar se îndoieşte că această putere ar avea o susţinere internă, şi nu e vorba de prezenţa trupelor sovietice din Ungaria.

El crede că dacă Nagy ar fi fost lăsat încă câteva zile, deşi a făcut concesii mari, ar fi putut – cu forţe interne – să zdrobească forţele contrarevoluţionare care fără îndoială au existat şi să nu facă necesară intervenţia armatei sovietice.

De aceea el crede că e în interesul construirii socialismului în Ungaria, al lagărului socialist şi al Uniunii Sovietice ca acest grup Nagy să nu fie împins spre asemenea declaraţii şi minciuni în faţa poporului maghiar, care să-l compromită. Măcar să existe o a doua rezervă

dacă de acum ei stau aici în România. Pentru ceea ce el e sigur că guvernul Kádár nu va putea face, să aibă Uniunea Sovietică cu cine înlocui pe cei care s-au compromis în faţa poporului maghiar. El personal nu vede imposibilă o colaborare cu Kádár, deşi nu poate să-i ierte că, fără să spună ceva, fără să fi încercat ca să-i convingă despre justeţea punctului lui de vedere, fără să fi spus că consideră drumul de până atunci greşit, că trebuie făcută o cotitură, el pur şi simplu i-a lăsat şi a plecat la Ambasada Sovietică.

Totuşi, dacă cei din grup ar putea să stea de vorbă între ei, poate s-ar putea găsi o formulă care să continue ceea ce Kádár a promis muncitorilor atunci când ei erau la Ambasada Iugoslavă, atunci când muncitorii îi cereau să se înţeleagă cu grupul Nagy; Kádár spunea ceea ce a apărut şi în gazeta lor: „Lasă să vină Nagy pe teritoriul maghiar şi apoi vom vedea ce e de făcut”. Or noi, după ce am avut încredere în cuvântul lui Kádár, plecând de la Ambasada Iugoslavă ca să ne întoarcem acasă, am fost duşi – aşa cum ştiţi – la N.K.V.D. şi apoi în România, împotriva voinţei noastre.

Eu înţeleg – spune Losonczy – şi noi ne-am aşteptat la aşa ceva, că, dacă vom ieşi, orice măsură ar fi luat guvernul, fără îndoială că în casa lui Nagy s-ar fi perindat fel de fel de delegaţii din partea muncitorilor şi aşa mai departe. Aceasta ca să afle părerea lui Nagy în diferite probleme politice. Într-o mai mică măsură, desigur, acest lucru s-ar fi întâmplat şi cu ceilalţi din grupul lui Nagy. Ceea ce nu înseamnă că eu recunosc că aşa cum s-a procedat cu noi era soluţia corectă.

2. Eu am pus şi a doua întrebare directă: cum s-au gândit şi cui i-a venit ideea să plece la Ambasada Iugoslavă?

În primul rând el a început să se apere că nu s-a gândit să se ducă la Ambasada Iugoslavă, doar că cu două zile înainte, ambasadorul Iugoslaviei fiind la Imre Nagy – aşa cum era obiceiul, că ei chemau reprezentanţii ţărilor de democraţie populară pentru a-i informa despre situaţie

–, el şi cu Szántó s-au adresat ambasadorului iugoslav cu întrebarea dacă nu ar fi de acord ca să primească adăpost la Ambasada Iugoslavă câteva femei şi copii din familiile lor. La aceasta, ambasadorul iugoslav a răspuns că nu poate să dea un răspuns pe loc, că trebuie să se consulte, însă crede că mai ales câţiva copii ar putea să fie găzduiţi la ei.

Mai departe a expus felul cum a primit informaţia telefonică să vină la Ambasada Iugoslavă şi felul cum a aflat după aceea cum i s-a făcut această propunere lui Szántó. Tov. Szántó a fost invitat încă în timpul nopţii şi nu a găsit de cuviinţă să le spună şi celorlalţi.

Atunci eu am insistat, de ce trebuia să plecaţi din Parlament când aţi aflat că vin trupele sovietice?

El a spus deschis: Eu nu neg că în acele momente am preferat Ambasada Iugoslavă decât să ne expunem la o eventuală deportare în Siberia.

Din acest punct de vedere trebuie să vă spun că nici acum nu sunt complet liniştit şi că prefer să stau aici decât să mă duc în Siberia. Deşi consider că, cu cât mai mult vom sta aici, cu atât mai târziu se vor rezolva în fond problemele – aşa cum cer interesele clădirii socialismului din Ungaria şi interesele lagărului socialist şi ale Uniunii Sovietice în momentul de faţă şi ca perspectivă de viitor. Trebuie să se înţeleagă că noi suntem comunişti. Noi nu suntem antisovietici, nici nu am fost şi nici nu o să fim. Nu e exclus ca această măsură luată şi felul cum a fost lichidat guvernul Nagy să se fi petrecut sub influenţa momentană a staliniştilor din guvernul şi conducerea P.C.U.S. Dar nu e absolut sigur că va dura mult timp şi eu cred că se va recunoaşte greşeala comisă cu noi.

Apoi a pus întrebarea: De altfel, tovarăşe Goldberger, de ce mi-aţi pus întrebarea cum am ajuns la Ambasada Iugoslavă?

Eu am arătat că această problemă e o problemă politică, care se pune de la sine şi cere să fie lămurită, şi am vrut numai să ştiu dacă aceasta a fost pe baza unei înţelegeri dinainte sau cum s-a petrecut.

De altfel, după cum sunt eu informat, şi conducerea partidului nostru, prin tov. Gh. Gheorghiu-Dej, a propus tovarăşului Nagy că e gata să-i vină într-ajutor. Nu ştiu în ce măsură cunoaşte această problemă.

El a arătat că această chestiune n-a ajuns până la dínsul, însă e convins că astăzi în Ungaria sau în general în lume, în afară de naivi şi creduli, nimeni nu crede că ei atunci când au avut posibilitatea să plece în Iugoslavia n-au făcut-o şi n-au plecat nici măcar în Polonia, ci au venit de bunăvoie în România.

De fapt, susţine Losonczy, oricít a încercat guvernul Kádár, nimeni nu crede în afirmaţiile lui în legătură cu grupul lui Nagy. Aceasta rămâne tacă o problemă nerezolvată, ţine la distanţă o bună parte a clasei muncitoare din Ungaria şi tagreunează trecerea la consolidarea situaţiei de acolo.

A insistat din nou să aduc la cunoştinţa Biroului Politic cererea lui anterioară, să i se dea voie să fie împreună, să ia contact cu familia sa, şi tovarăşii să mediteze la posibilitatea întoarcerii lor în Ungaria.

2 decembrie 1956

2 decembrie 1956

Am făcut o plimbare în oraş cu tov. Lukács şi soţia sa. Am folosit ocazia că eram în trei pentru a discuta pe scurt în ce priveşte poziţia lui în caz că se întoarce acasă.

El mi-a repetat că nu vrea altceva decít să-şi reia în primire catedra şi locul în Academie, ceea ce mi-a spus de mai multe ori, şi că aceasta ar dori s-o facă cít mai curând şi că, deşi nu leagă problema cu cea a grupului, totuşi nu taţelege de ce refuzăm cu insistenţă posibilitatea ca membrii grupului să se vadă între ei şi să se lămurească.

Această discuţie a avut o continuare mai concretă astăzi, 3 decembrie 1956, când tovarăşul Lukács a revenit asupra celor discutate ieri în maşină şi a arătat că el e gata – dacă i se dă drumul să plece acasă – să nu spună nimic asupra felului cum a ajuns el în România. Să nu-i mai cerem tasă ca la vírsta de 72 de ani să spună un neadevăr, că, oricít l-ar spune, n-ar face altceva decít un rău, nu

numai lui tasuşi, dar fără tadoială, şi pe drept cuvínt, s-ar spune că prin diferite metode a fost forţat să spună o minciună. Aşa cum el spune, nu e în interesul nici al guvernului Kádár, nici al Uniunii Sovietice şi nici al nimănui ca el să se pună într-o astfel de situaţie şi să compromită astfel tasuşi guvernul României.

A adăugat: eu am spus de mai multe ori că sunt mulţumit că nu sunt ministru, că am fost după atâta timp, după adţia ani de zile, în total 12 zile ministru, şi îmi ajunge. Eu nu sunt obligat să dau interviuri sau declaraţii fiindcă nu sunt o persoană oficială: sunt o persoană particulară şi n-am dreptul. Eu când am să fiu la Budapesta îmi voi vedea de treburile mele şi oricine ar veni, eu sunt un om liber. Eu nu spun că n-o să-mi spun părerea odată şi odată despre evenimentele care s-au petrecut în Ungaria, pentru că sunt comunist – dar aceasta poate să fie amínatá cíteva luni de zile, când această părere a mea n-o să poată influenţa asupra situaţiei din Ungaria. Cred tasă că, cu cít mai tírziu o să plec în Ungaria, cu atât mai greu o să fie posibil să rezolv acest lucru atât de simplu. Eu nu taţeleg de ce vă tacăpăţtaaţi – spune tov. Lukács – să nu ne lăsaţi posibilitatea ca să putem să ne vedem cei din întregul grup între noi.

Ai văzut că atât Haraszti, cít şi Újhelyi – care sunt oameni apropiaţi de Nagy – au deja altă părere decít cea pe care au avut-o la venirea lor în România.

Mă gíndesc la problemele de bază în ce priveşte desolidarizarea de măsura luată de guvernul Nagy prin declaraţia de neutralitate şi ieşire din Pactul de la Varşovia. Or, dacă Nagy sau Losonczy sau Donáth mai persistă tacă în concepţia lor veche, ceea ce eu nu cred, dar, presupunând că ar fi aşa, oare nu ar fi mai convingător ca nu tovarăşii români să combată aceste concepţii, ci taşişi oamenii cei mai apropiaţi de Nagy? Oare ce poate să vă strice acest lucru, dacă noi toţi o să ajungem la concluzia că ieşirea din Pactul de la Varşovia şi independenţa nu au fost iniţiative bune. Eu însumi pot presupune faptul că eventual Nagy – sau unul sau altul – să

aibă în anumite probleme de organizare a partidului sau de măsuri de politică internă vreo divergenţă cu Kádár, ceea ce nu reprezintă o problemă care să nu se poată rezolva. Însă rezolva la Budapesta.

Eu vă mai întreb şi vă rog să vă gândiţi dacă e bine să faceţi din Nagy ceea ce el nu merită să se facă din el: un Kossúth la Torino, despre care poporul maghiar povestea legende şi spera că Kossúth va reveni cu libertatea, iar altul va aduce armele? De ce trebuie să faceţi din Nagy ceea ce el nu este? Cred că problema s-ar putea rezolva altfel. Or, acum timpul, după părerea mea, e o categorie politică şi cu cât mai târziu se va rezolva această problemă, cu atât mai rău. Nu mai vorbesc de persoana mea sau a lui Szántó. După cum ştiţi, noi, la intrarea în conducerea partidului, nu am aparţinut grupului Nagy şi ca atare greu ne e să înţelegem de ce suntem ţinuţi în această situaţie.

Eu cer conducerii Partidului Muncitoresc Român să înlesnească să pot să mă întorc în patrie, să pot să muncesc liniştit la catedra mea şi la Academie. Nu pun niciun fel de condiţii în ce priveşte grupul. N-aveţi decât să procedaţi cu întregul grup cum credeţi. Eu n-am avut cu acest grup de-a face; am fost 12 zile ministru şi îmi pare bine că nu mai sunt. Mi-a fost de ajuns.

În concluzie a reieşit clar că e de acord ca, plecând în Ungaria, să nu facă nicio declaraţie în ce priveşte modul cum a ajuns în România, să nu facă niciun fel de declaraţie care ar putea să îngreuneze în momentul de faţă consolidarea şi construcţia socialismului în Ungaria.

5 decembrie 1956

Miercuri, 5 decembrie 1956

Discuţiile purtate cu tov. Lukács au avut, în prima lor parte, un caracter teoretic privind problemele dictaturii proletariatului, problemele libertăţilor democratice şi în mod deosebit problema libertăţii presei. De aici s-a desprins şi părerea tov. Lukács că guvernul Kádár – aşa cum se arată din primele semne – continuă în problema presei vechea politică.

Arătând punctul nostru de vedere în problema presei şi cum înţelegem noi şi pentru cine înţelegem libertatea presei, tov. Lukács a căutat să demonstreze justeţea liniei urmate înainte de 23 octombrie de presa din R.P. Ungară, deşi a recunoscut că unele articole apărute în presă au întrecut limita acceptabilă. În general însă, părerea lui e că se face o mare greşeală în presa comunistă – începând cu presa Uniunii Sovietice, a Partidului Comunist Francez şi altele –, care oglindeşte în paginile ei în mod unilateral evenimentele considerând pe cititorii săi simpli minori.

Combătând această teză şi arătând că noi nu dorim să răspândim ideologia burgheză şi calomnia lor în masele celor ce muncesc, tov. Lukács susţinea că, în condiţiile existenţei radioului şi, în ţările capitaliste, a presei burgheze, înseamnă că o serie de puncte de vedere imperialiste şi informaţii care circulă, necunoscându-le, rămân necombătute, iar măsurile nu sunt corespunzătoare în această problemă. El consideră că până şi revistele literare au procedat corect atunci când s-au ridicat cu curaj să combată stalinismul, să spună adevărul, deşi unele articole din aceste reviste întreceau desigur limita permisă. E clar că noi nu putem să admitem – spune tov. Lukács – ca presa noastră să elogieze regimul burghez şi să fie propovăduită întoarcerea pământurilor sau a fabricilor foştilor lor stăpâni, dar în problemele construirii socialismului trebuie să dăm libertate opiniilor, părerilor diferite, criticii, propunerilor din mase şi astfel să creăm posibilitatea ca oamenii muncii – prin presa lor – să-şi exprime într-adevăr părerea. În acelaşi timp, în problemele mai importante internaţionale să reflecte informaţii şi din lagărul imperialist cu comentariile respective, astfel încât cititorii să poată fi complet informaţi şi orientaţi.

El consideră greşit, de exemplu, că presa sovietică – fără să aibă expunerea lui Tito din 11 noiembrie 1956 de la Pola – a publicat numai fragmente şi comentarii.

Ar fi fost mult mai corect ca să fie informaţi cititorii despre întregul discurs, ca ulterior – fără nicio restricţie – să adauge comentarii cu ceea ce nu erau de acord în

această expunere. După aceasta, tov. Lukács a arătat din nou metodele birocratice şi cu totul greşite ale fostei conduceri a lui Rákosi, în munca nu numai cu presa, dar în general în problemele de cultură şi ştiinţă şi, mai ales, în ce priveşte atitudinea faţă de oameni, faţă de scriitori, oameni de ştiinţă şi cultură, amintind că în această privinţă greşesc cei care consideră că Cercul Petőfi e vinovat de cele întâmplate la 23 octombrie.

Cercul Petőfi nu era altceva decât un mic club literar al tineretului, dar a ajuns să devină vestit pentru că se zicea că la Cercul Petőfi se spune adevărului pe nume; că la aceste întruniri şi expuneri iau parte prima dată zeci de ascultători şi discută în contradictoriu, ca pe urmă să se ajungă la sute, până la urmă la 5 – 6.000 de oameni, care întreceau toate aşteptările. La început, la aceste expuneri au luat parte mai mult tinerii şi tinerii intelectuali, iar mai târziu, au venit şi muncitori din ce în ce mai mulţi. Degeaba susţinea Rákosi că la Cercul Petőfi s-au adunat o serie de elemente intelectuale nemulţumite, căutând în mod birocratic să combată ceea ce se făcea la Cercul Petőfi. A şi dat un asemenea exemplu: la o întreprindere, organizaţia de partid a încercat ca într-o întrunire muncitorească să supună votului o rezoluţie împotriva Cercului Petőfi. După două zile, de la aceeaşi întreprindere a venit o delegaţie de muncitori la conducerea Cercului Petőfi şi şi-a cerut scuze, spunând că ei nu au cunoscut adevărata activitate a Cercului Petőfi. Sau un alt caz, unde s-a încercat demascarea Cercului Petőfi de către rakosişti, spunând că acolo în Cercul Petőfi se face demagogie împotriva regimului. Un muncitor care nu a înţeles ce înseamnă această demagogie, a cerut cuvântul şi a spus că el nu e de acord cu demagogia Cercului Petőfi, dar că el recomandă lui Rákosi să se ducă… trăgând şi o înjurătură.

Tov. Lukács consideră că în acele condiţii, deşi în activitatea lui el a căutat să combată politica lui Rákosi şi ceea ce el denumeşte „stalinism”, totuşi nu a mers până la capăt în această privinţă. Astfel, acum un an, când Rákosi l-a chemat să discute cu el problemele scriitorilor, căutând

să-l angajeze alături de linia politică de atunci a partidului în problemele scriitorilor, el – Lukács – l-a sfătuit pe Rákosi ca să nu ia o atitudine colectivă de omogenizare a scriitorilor; să dea posibilitatea scriitorilor să-şi exprime în lucrările lor artistice părerile lor, iar critica literară să combată acele deformări care ar putea surveni în unele lucrări literare, arătând lui Rákosi că politica partidului duce la confuzia dintre scriitorii comunişti şi elementele duşmănoase care sunt printre ei şi nu dau posibilitatea ca elementele cinstite dintre scriitori să se separe prin lupta ideologică de elementele duşmănoase. Rákosi a vrut atunci să-l oblige – pe baza disciplinei de partid – să susţină linia politică a partidului. El a refuzat, însă consideră că a greşit atunci că n-a avut destulă putere să-i spună lui Rákosi că se va ridica împotriva acestei linii nejuste.

O discuţie asemănătoare a avut loc cu Dobi în luna septembrie a.c., când tov. Dobi István l-a chemat pe Lukács să se sfătuiască cu el asupra a ceea ce e de făcut cu situaţia grea din rândurile oamenilor de artă, cultură şi ştiinţă, spunându-i că Lukács ar putea – cu autoritatea lui – să ajute partidul în lichidarea acestei atmosfere grele.

Tov. Lukács şi-a amintit că el a propus lui Dobi ca să recomande Biroului Politic al Partidului să scoată din funcţiile de răspundere cel puţin şapte-opt asemenea elemente care sunt compromise şi urâte ca stalinişti de aceste cercuri. Astfel, a dat ca exemplu pe tov. Andics Erzsébet, care era atunci şeful secţiei de artă şi cultură a Comitetului Central şi care era ruptă de masa oamenilor de artă, urâtă de aceştia ca una care introducea – cu metode birocratice, dictatoriale – linia politică a lui Rákosi. Sigur – spune Lukács – el nu a propus ca aceşti oameni să fie cu totul înlăturaţi, dar a propus ca să fie scoşi din funcţii de răspundere şi în locul lor să fie puşi oameni legaţi de mulţimea scriitorilor.

Tov. Dobi, ascultând aceste propuneri, i-a spus că aşa ceva e imposibil şi că vor mai reveni asupra acestui lucru într-o altă discuţie.

Tov. Lukács îşi face astăzi o autocritică că el nu cu

destulă tărie a combătut o asemenea amânare şi astfel s-a ajuns la evenimentele din 23 octombrie. Cu această ocazie a arătat metodele birocratice care s-au folosit în atragerea unor oameni în diferite posturi de răspundere, unde întotdeauna au fost atrase acele elemente care nu aveau autoritate în mediul din care proveneau. De exemplu, au fost în conducerea partidului şi în funcţiuni de răspundere de stat şi profesori, scriitori, academicieni, dar aceştia erau oameni fără legătură cu mediul lor, erau cunoscuţi ca oameni care fără să crâcnească vor susţine linia politică a lui Rákosi.

Tov. Lukács îşi manifestă îndoiala în legătură cu actuala compoziţie a guvernului Kádár şi a noii conduceri a partidului – deşi acolo există de exemplu doi foşti social-democraţi (Marosán şi

Rónay), totuşi aceştia nu reprezintă pe foştii social-democraţi din Ungaria. Aceştia şi în timpul lui Rákosi făceau tot le cerea Rákosi.

Din discuţii a reieşit clar că elementele duşmănoase din acest grup încearcă să-l influenţeze tot mai mult pe tov. Lukács, căutând să-l folosească în scopurile lor. De aceea noi trebuie să facem tot posibilul să-l izolăm de acest grup. Multe din părerile lui vădit reflectă părerile unora din elementele decăzute din acest grup, şi nu părerile lui Lukács.

Problema care a fost ridicată din nou – a întâlnirii întregului grup şi a aducerii lui Nagy Imre, a lui Losonczy şi a lui Donáth alături de toţi ceilalţi – după părerea mea nu e de fapt o revendicare a lui Lukács, care de repetate ori în discuţiile din trecut a arătat că el nu aparţine grupului şi că el e gata oricând să plece acasă şi să se despartă de acest grup. Faptul însă că el insistă aşa de mult arată că ceilalţi din grup caută să-l împingă pe Lukács pe această linie.

4. Discuţii cu Lukács György

Discuţiile în jurul Hotărârii Comitetului Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist din Ungaria cu tov. Lukács, în zilele de 11 şi 12 decembrie

Tov. Lukács consideră că în această hotărâre există o serie de probleme corect abordate în ceea ce priveşte aprecierea clicii Rákosi-Gerő, precum şi în ce priveşte sarcinile programatice în economie şi în domeniul construcţiei de partid, al vieţii interne de partid şi aşa mai departe.

Trebuie însă să arătăm că aprecierea grupului Nagy, a activităţii lui nu corespunde realităţii. După părerea tov. Lukács, nu grupul lui Nagy e vinovat că problemele interne de partid sau discuţiile de partid au fost duse în afara partidului, ci vina principală o poartă conducerea lui Rákosi-Gerő, care a nesocotit cu totul principiile elementare ale democraţiei interne de partid, ca şi critica, care n-a ascultat niciun fel de sugestie venită de jos şi astfel a lăsat membrii de partid şi activul de partid să discute aceste probleme în afara partidului.

Tov. Lukács consideră că, deşi nu e înscris în Rezoluţie, aici e vizat în primul rând Cercul Petőfi, la ale cărui discuţii asupra problemelor de filosofie a participat şi el personal. Or, el poate afirma că la discuţiile asupra problemelor de filosofie, deşi, desigur, problemele de filosofie s-au discutat în spiritul de partid, aceasta nu înseamnă că s-au dus problemele de partid în afara partidului. El recunoaşte că la alte discuţii ca, de exemplu, la discutarea problemelor de istorie, unde existau între istorici o serie de nemulţumiri cum ar fi nemulţumirea faţă de tovarăşa Andics – care era şefa Secţiei de Ştiinţă şi Cultură a Comitetului Central şi care fără să aibă autoritatea şi pregătirea cuvenită a fost pusă de către Rákosi în fruntea Institutului de Istorie – ce e adevărat, în afară de discuţii asupra problemelor de istorie, s-au ridicat şi nemulţumiri în legătură cu metodele de muncă, în legătură cu persoane. Desigur, ar fi fost mai bine, mai nimerit ca aceste probleme să fie discutate nu la Cercul Petőfi, ci în cadrul organizaţiilor de partid.

A revenit asupra discuţiei lui avute în luna septembrie cu tov. Hegedűs, căutând să demonstreze că atât el, cât şi alţii au propus de mult schimbarea unora din

funcţionarii de partid birocratizaţi şi compromişi în faţa oamenilor de ştiinţă şi cultură, însă acest lucru nu s-a întâmplat.

Tov. Lukács şi-a mai manifestat nemulţumirea faţă de formula existentă în această hotărâre că o „mare parte” a Comitetului Central ar fi fost împotriva lui Rákosi. Adevărul e – arată Lukács – că opoziţia adevărată împotriva metodelor lui Rákosi şi Gerö până şi la data de 23 octombrie – când el a fost cooptat în Comitetul Central al Partidului – era de fapt într-o mică minoritate.

Tov. Lukács mai are obiecţii în legătură cu Rezoluţia pentru că ea se ocupă foarte puţin şi superficial de o problemă de bază, care se numeşte problema naţională în Ungaria, problema independenţei naţionale a poporului maghiar, problema tradiţiilor naţionale ale poporului maghiar şi, în sfârşit, de problema staţionării trupelor sovietice în Ungaria şi perspectiva reglementării acestei şederi corespunzător cu interesele independenţei naţionale ale poporului maghiar.

Tov. Lukács a repetat de mai multe ori punctul lui de vedere în care arată că el consideră justificată staţionarea trupelor sovietice pe teritoriul Ungariei, însă trebuie găsită posibilitatea ca în cel mai scurt timp posibil – pe baza exemplului tratativelor şi înţelegerilor între guvernul polonez şi guvernul sovietic – să se realizeze o înţelegere şi între guvernul R.P.U. şi guvernul sovietic sau măcar să fie pusă într-o perspectivă apropiată. Din acest punct de vedere el consideră că ar fi fost mai potrivit dacă Rezoluţia se referea mai deschis, mai pe înţelesul nevoilor de astăzi din Ungaria la aceste probleme, aşa cum a făcut tov. Gomułka în Polonia.

În ce priveşte atitudinea lui faţă de propunerea privind întoarcerea lui acasă, tov. Lukács a primit cu bucurie această veste, însă atunci când i-am pus în faţă problema că trebuie să înţeleagă că în această privinţă Partidul Muncitoresc Socialist din Ungaria are un cuvânt hotărâtor, ca şi guvernul maghiar şi că ar fi potrivit să scrie şi să-şi fixeze în scris poziţia lui, tov. Lukács a arătat

că el nu e de acord să dea în scris ceva care ar putea să fie folosit împotriva lui Nagy (şi aici am putut să constat şi pe mai departe o atitudine de intelectual, cu sentimente şi morală, care nu este în stare să ia o atitudine politică hotărâtă), deşi – sublinia tov. Lukács – noi ştim şi e cunoscut că el nu a aparţinut niciodată organizat grupului Nagy, că el şi astăzi consideră o greşeală că a fost de acord să intre în guvernul Nagy. Însă e cunoscut că el a ridicat această problemă în prima şedinţă a Comitetului Central la care a participat, şi numai pe baza hotărârii conducerii partidului el a considerat că e în interesul cauzei să figureze în guvernul Nagy. A mai adăugat că în ultimele zile a ajuns la concluzia că trebuie să-şi facă o serioasă autocritică pentru faptul că – fără să aibă vreun motiv – el s-a dus la Ambasada Iugoslavă. După cum e cunoscut, el a fost invitat ca să se ducă la Ambasada Iugoslavă de tov. Szántó, cu care e prieten şi tovarăş de peste 40 de ani de zile. Tov. Lukács spune că dacă el nu mergea la Ambasada Iugoslavă, el este sigur că astăzi ar putea să fie foarte bine la locul lui de muncă, profesor universitar şi academician, şi ar putea în linişte să-şi continue lucrarea despre estetica marxistă şi despre etica marxistă. De altfel, el altceva nici nu doreşte şi consideră că nu trebuie să-i purtăm grijă că dacă el va veni la Budapesta, ar putea să facă ceva care să împiedice normalizarea situaţiei din Ungaria, că Biroul nostru Politic poate să aibă încredere că el niciodată nu va face nimic care poate să fie împotriva intereselor construirii socialismului în Ungaria.

El e gata să nu facă niciun fel de declaraţii despre niciun fel de probleme dacă vine la Budapesta, iar dacă se va documenta şi va cunoaşte realităţile de astăzi din Ungaria, după ce se va informa, el e gata ca în faţa Comitetului Central sau a guvernului, oricine l-ar întreba asupra părerii sale, el în mod cinstit să-şi spună această părere.

Tov. Lukács a mai subliniat că trebuie să ştim că el nu e nici prin factura lui portdrapelul opoziţiei, că în anii de viaţă care i-au mai rămas vrea să slujească interesele

clasei muncitoare şi ale poporului prin terminarea lucrărilor sale marxiste asupra eticii şi esteticii marxiste.

A doua zi, discuţia a continuat pe acelaşi plan, revenind la unele probleme teoretice legate de hotărârea Comitetului Central Provizoriu, punându-se din nou problema definiţiei „stalinismului” aşa cum vede tov. Lukács această problemă, referindu-se la problemele economice din Ungaria, unde el învinuieşte pe Gerö pentru că investiţiile au fost făcute pentru crearea unei industrii grele în Ungaria, industrie care n-are bază materială – cărbuni şi minereuri –, că s-a distrus o mare parte din industria de calitate a obiectelor de larg consum şi instrumentar fin care se produceau în Ungaria; o industrie grea cu producţie de mare tonaj, şi toate acestea au dus la situaţia economică grea din ultimul timp în Ungaria.

Tov. Lukács s-a hotărât să scrie Biroului nostru Politic în legătură cu poziţia lui faţă de plecarea lui în Ungaria.

AG. 15 decembrie 1956 3 ex.

5. „Suedeza” (ascultări)

28 februarie 1957 Lukács György C. 540 „SUEDEZA”.

Familia Lukács deschide aparatul de radio şi ascultă muzică, între timp vine doctoriţa care o examinează pe doamna şi se interesează în general de sănătatea ei, mai târziu în limba germană şi franceză vorbesc îndelung despre diferite experienţe medicale, apoi despre starea timpului.

După ce doctoriţa pleacă, soţii Lukács mai departe vorbesc despre ştiinţele medicale, experienţe. Deschid din nou aparatul de radio şi încearcă să asculte diferite posturi. Vine în vizită familia Vas şi soţii Lukács le arată aparatul lor de radio, pe care Vas, după ce-l încearcă, îl laudă, şi spune că e mai bun decât al lor şi le explică unde se pot asculta diferitele posturi, în special „Europa Liberă”. Îi atrage atenţia lui Lukács unde-i Londra, apoi Vas spune ce a citit din presă, dar nu comentează, fiindcă Lukács spune că şi el a citit.

Edith spune că venirea lor aici nu a depins de

guvernul maghiar, fiindcă Kádár altfel a vrut să rezolve lucrurile, toate acestea au fost făcute de sovietici şi ea ştie sigur că înainte de 15 martie nu se vor duce acasă.

Vas: Ar fi cea mai mare nebunie ca noi să ne ducem acasă la 1 aprilie. Eu cred că acum lozinca este ca după-masă între 2 şi 3 nimeni să nu fie pe stradă, ca oraşul pe 15 martie să fie pustiu.

Lukács: Eu nu cred în ceva serios, totul e ca ei să scape în linişte de 15 martie, însă nici asta nu cred.

Vas: Păi nu va fi nimic pe 15 martie, în primul rând e o teroare colosală, eu nu cred să facă ceva important fiindcă duşmanii au nevoie de o conducere centrală, şi important este că aşa ceva nu a existat nici pe 23 octombrie.

Lukács: Da' şi Dudas „e un mare conducător". Dudas este un mic şef de marionete cu 500 de oameni.

Edith: Cea mai mare greşeală a fost că pe Dudas nu l-au arestat, el de fapt a fost arestat, dar a fost lăsat în libertate.

Vas: El sâmbătă era deja arestat.

Lukács: însă nu este admisibil ca Dudas să fie considerat, de exemplu, un Colceag maghiar sau mai ştiu eu cine. El a fost un netrebnic, un găinar.

Vas: Este un articol foarte interesant, probabil că şi voi l-aţi citit, articolul lui Vadász despre asociaţia scriitorilor, iar o ziaristă teribil îl combate pe Vadász, spunându-i că este un oportunist, mai bine ar fi scris despre plăcerile sale sau că a fost un vierme într-o fabrică, şi aşa mai departe.

Lukács: Eu am citit acest articol, însă nu îmi mai reamintesc precis dacă l-a scris Vadász, dar că Haraszti l-ar fi bârfit aşa timid, acest lucru, vă spun sincer, eu nu cred. Eu cu Haraszti în multe probleme nu sunt de acord, dar ştiu că Haraszti este un om îndrăzneţ care nu se sperie de propria sa umbră, în al doilea rând este un om paşnic, pe linie. Că Haraszti ar fi început să bârfească – fiindcă acolo au intrat câţiva găinari, când el a fost ales ca preşedinte de marea majoritate a ziariştilor –, acest lucru

eu pur şi simplu nu cred. Aceasta e o minciună.

Dna Lukács: Numai să putem pleca odată acasă.

Vas: Cândva o să ajungem acasă, numai nu ştiu când anume.

După aceea Vas înşiră numele celor care au fost aleşi recent în Ungaria şi însărcinările lor, după care familia Vas îşi ia rămas-bun şi pleacă.

Familia Lukács cinează, deschid aparatul de radio şi ascultă postul Budapesta, între timp discută despre probleme fără importanţă.

*

1 martie 1957 Lukács György „SUEDEZA”.

Doamna Lukács discută cu femeia de serviciu căreia îi povesteşte cum s-a simţit la Sanatoriu şi ce oameni de treabă sunt acolo.

După ce femeia de serviciu iese, soţii Lukács discută:

Dna Lukács: Acum nemulţumirile au mers prea departe.

Lukács: Eu cred că cei care nu sunt contrarevoluţionari o să pună problema cum să se facă o asemenea democraţie populară în care să se poată trăi.

Dna Lukács: Cred că foarte mulţi vor fi de acord. Dar asta este ceva îngrozitor de primejdios, pentru că este ştiut că asta împinge oamenii şi mai mult la revizionism.

Lukács: E natural. Acum când sunt atât de mari dislocări, ei înşişi scriu că trebuie să aibă grijă etc. Pe de altă parte, apar mereu articole în legătură cu prigonirea comuniştilor cinstiţi şi prin urmare foarte mulţi oameni ar vrea ca în caz de regresiune să ia apărarea libertăţii poporului. Dacă ai vrea s-o iei ca o categorie socială grea, asta ar întrece numărul de zeci de mii. Nemaivorbind că noi n-am fost acolo când aceste discuţii au avut loc; de câte ori n-am citit că Rákosi a ţinut un mare discurs activului şi fiecare muncitor din uzină a luat cuvântul etc. etc.

Dna Lukács: Luându-mă după fapte, aşa a şi fost; dar nu întotdeauna au luat cuvântul, însă aplauze furtunoase au fost mereu, au fost şi discuţii, dar nu contradictorii.

Lukács: Ba da, au fost câţiva care au vorbit şi

împotriva lui. Fapt este că la o ţară de 10 milioane de oameni s-au găsit 100.000 asemenea oameni.

Dna Lukács: Acum partidul a ajuns în situaţia că nu mai lasă porţile complet deschise. Acum se primesc membrii de partid cu foarte mare atenţie, sau cel puţin aşa spun, deoarece acesta le este interesul.

Lukács: Sau poate că în parte le este şi frică că o anumită pătură socială... (nu termină).

Dna Lukács: Ei au precizat care sunt condiţiile ca să fie primit cineva membru de partid. Dacă aşa ceva trebuie să dăm în scris, atunci stăm prost...

Lukács: N-o dau ei în scris.

Dna Lukács: Oare ce spune acum Illyés? – mi-ar plăcea să ştiu. Cred că au scos câte ceva din el.

Lukács: Din Illyés deocamdată nu pot ei să scoată nimic. De la Illyés în timpul lui Rákosi au scos doar atât, cât a tradus el francezilor la proces. Dacă Illyés acum devine membru al Teatrului Naţional şi dacă el nu va face scandaluri, ei vor fi foarte mulţumiţi.

Este enervant şi mă enervez mereu pentru faptul că dacă eu aş fi rămas acasă şi aş fi tăcut, ei ar fi fost complet nemulţumiţi.

Doamna Lukács îi spune soţului simptomele bolii, dar adaugă că se simte mai bine. Discută apoi chestiuni lipsite de importanţă.

Apoi servesc masa şi discută tot chestiuni lipsite de importanţă.

*

martie 1957 Lukács György „SUEDEZA”.

Lukács şi soţia servesc micul dejun, timp în care ei discută chestiuni lipsite de importanţă. Apoi Lukács spune: Adenauer i-a răspuns lui Bulganin să delege un trimis cu care să discute probleme de relaţii comerciale.

Dna Lukács: Cu cine, cu Japonia?

Lukács: Nu, Adenauer cu sovieticii. Deci într-adevăr se dă o luptă mare pentru piaţa mondială. Acum în Japonia se află reprezentanţii Uniunii Sovietice, dar este exclus ca Uniunea Sovietică să poată alimenta întreaga piaţă a

Japoniei şi a Chinei. Dacă acum acolo se instalează japonezii, atunci ei îşi pot asigura permanent un viitor extraordinar.

În continuare, soţii Lukács discută despre pieţele de comerţ, despre faptul că englezilor le este frică că japonezii îi vor înlătura de pe multe pieţe.

Lukács: Este interesant de ştiut cine vor fi cei cinci oameni.

Dna Lukács: Adineauri a spus şapte.

Lukács: De cei patru sunt sigur.

Dna Lukács: Numai membrii de partid pot fi.

Lukács: Ei bine, ca să vină trei membri de partid la această sărbătorire, asta o cred irealizabilă.

Apoi femeia de serviciu intră în casă şi spune că a fost tov. Raţek, care a întrebat dacă e bun radioul. Apoi discută alte chestiuni de gospodărie. Mai târziu soţii Lukács discută chestiuni de literatură.

Lukács: Existenţa şi activitatea Securităţii au fost una din cauzele care a contribuit la agravarea situaţiei, este precis... (nu termină fraza).

În continuare la Lukács vin în vizită soţii Vas şi Szántó. Lukács îi spune lui Szántó ce a spus aseară „Vocea Americii”, ştiri pe care el le-a ascultat. Apoi ei discută chestiuni de literatură lipsite de importanţă. După aceasta toţi o felicită pe doamna Lukács cu ocazia zilei ei de naştere.

Dna Szántó: Cine ştie ce lucruri spun despre noi acasă, aşa că nici Dezső, nici Jánoska nu înţeleg ce este cu noi. Dezső a scris o scrisoare în care spune nici cum nu pot să vă înţeleg, dar nu face nimic, veniţi repede acasă. La aceasta Zoltán i-a răspuns că „eu înţeleg că nu ne poţi înţelege după toate defăimările auzite despre mine”.

Lukács: Din ultima scrisoare pe care am primit-o reiese că pentru ei este clară situaţia noastră, el desigur n-a scris despre asta nimic, el este foarte deştept şi n-a făcut nicio aluzie la acestea. Din tot conţinutul scrisorii se înţeleg doar chestiuni ştiinţifice. Uitaţi-vă cum stau lucrurile cu mine. Faptul că eu am vrut să viu în România,

asta n-o crede nimeni din cunoscuţii mei. Dacă ne-am fi dus în Iugoslavia sau în Polonia ar fi înţeles.

Dna Lukács: Şi Dezső?

Szántó: Partidul a dat această hotărâre în interesul unităţii partidului, ceea ce este de crezut şi Dezső o crede şi el.

Dna Szántó: în ultima scrisoare mereu întreabă dacă trebuie să ne ajute. Dezső nu poate să înţeleagă asta.

Edith: Vas a spus că acum trebuie să vină curierul, sunt curioasă dacă primim scrisoare.

Szántó: Asta e cea mai mare ticăloşie, căci în cea mai strictă închisoare, cu un regim sever, îţi este permis să primeşti scrisori şi la trei luni să scrii o scrisoare.

Vas: Românii totuşi aşa o fac... (este întrerupt).

Dna Szántó: Mă mir că nu v-aţi gândit dacă nu e bună cererea ca să vină cineva aici din familie.

Szántó: E vorba de faptul dacă se pot face vizite.

Vas: Să ne spună care este regimul.

Edith: Nu se poate ca toţi trei bărbaţii să scrieţi o scrisoare lui Dej şi să cereţi asta?

Vas: Lui ar trebui pusă această întrebare, deoarece el este cel care ne ţine închişi.

Lukács: Problema asta, eu o văd printre rânduri. Prima întrebare în scrisoare este întotdeauna aceeaşi, ce este cu mine. Din asta se vede că ei văd că eu nu sunt aici în România ca să mă distrez.

Szántó: Cine cunoaşte activitatea noastră din octombrie poate să înţeleagă cât de complicată este situaţia noastră.

Dna Szántó: Sunt două chestiuni. Prima este că nu cunoaşte activitatea dvs. din octombrie (s-a adresat lui Lukács) şi a doua, aşa înţeleg eu, sunteţi într-o situaţie complicată.

Lukács: în tot cazul a fost o presiune foarte mare din partea Germaniei Occidentale. Numai astfel se explică că Ulbricht a vorbit aşa de mult.

Vas: La radio am auzit că pe Iugoslavia o atacă Uniunea Sovietică şi ţările prietene au livrat marfă în

valoare de 700 milioane forinţi, şi acum a început livrarea pentru 200.000.000 forinţi. Asta este aproape un miliard de forinţi şi, după cum spune ziarul, am primit marfă şi dolari. Toate acestea au fost necesare, deoarece au vrut să evite ruinarea economică.

Uniunea Sovietică livrează tuturor ţărilor de democraţie populară pâine şi încă nu ştiu ce lucruri pe care aceste ţări odinioară chiar ele le exportau. Au importat foarte multă şi marfă destinată pentru export a fost vândută pe piaţa internă.

Apoi cei din casă discută despre preţuri care sunt mari, cărbunele tonă acum este mai scump, iar producţia este tot aşa cum era înainte de septembrie.

Vas: Este o vorbă. Poetul să nu intre în partid, să fie comunist, dar să nu intre în partid.

Apoi intră Goldberger în casă şi o felicită pe doamna Lukács. Sosirea lui Goldberger a produs multă bucurie.

Szántó: Acum Münnich a dat publicităţii că Kun Béla este unul din conducătorii partidului (fost [?]), înaintea Congresului al XX-lea asta nu se putea face.

Goldberger le explică acest lucru, după care ei discută chestiuni de istorie. Apoi servesc masa şi discută chestiuni lipsite de importanţă, despre o nouă excursie aici în România şi alte lucruri asemănătoare.

Discuţia se poartă în jurul scrisorilor. Ei se plâng lui Goldberger că nu le primesc. Ei îi spun lui Goldberger că în Ungaria nu crede nimeni că ei vor să trăiască aici în România.

Doamna Szántó îi spune lui Goldberger că este îngrozitor cum sunt defăimaţi acasă. Apoi Lukács aduce vorba despre discuţia lui cu Kállay, că în multe lucruri au fost de acord, că nu dă interviu nimănui şi nici până azi n-a venit nicio ştire.

Lukács: Tov. Goldberger, există o problemă; ar fi necesar ca astăzi un partid şi un guvern să stea în faţa poporului şi să spună: „Acestea şi acestea sunt greutăţile, din cauza asta şi asta ne ameninţă inflaţia, poporul trebuie să depună eforturi, şi acest lucru poate s-o facă numai un

asemenea guvern care se bizuie pe încrederea poporului.

Szántó: Aici este buba fundamentală, buba politică, clasa muncitoare nu este alături de partid, nu sprijină construirea socialismului, nu sprijină conducerea acestui regim, este total lipsită de încredere.

Vas: Eu vreau să termin ideea şi vreau să vă spun că nu numai faptul că suntem răpiţi şi că partidul român ne ţine în detenţie, dar ţine în detenţie comunişti cinstiţi care vor să se ducă acasă şi să ajute la construirea socialismului.

Lukács: Vedeţi, aici se iveşte o întrebare complicată pe care nimeni în lume n-are s-o creadă. Se spune că guvernul Nagy Imre a trădat, trădat în privinţa neutralităţii etc. în guvernul Nagy Imre atunci au fost doar trei comunişti: Nagy Imre, Losonczy Géza, Kádár János. În şedinţa aceea Kádár János s-a pronunţat în favoarea neutralităţii. Szántó Zoltan a făcut scandal, căci el i-a cerut lui Nagy Imre ca în fiecare zi să se ţină şedinţa prezidiului. Chestiunea este că hotărârea nu numai că a fost votată, dar Kádár János a luat cuvântul şi a sprijinit hotărârea.

Vedeţi, aici se pune problema încrederii. În primul rând eu cu Szántó am cerut asta şi de atunci începând în fiecare seară a fost şedinţă de partid în care Nagy Imre făcea raport despre cele întâmplate. Dar de problema neutralităţii n-am ştiut nici eu, nici Szántó. N-am ştiut nimic.

Szántó: Când l-am prins odată pe Kádár eu l-am întrebat ce se întâmplă, cum îşi închipuie el aşa ceva, aşa nu se mai poate face ceva mai departe, trebuie să discutăm problema. El mi-a răspuns „bine, bine, bătrâne, nu te frământa, să se liniştească lucrurile puţin şi vor urma discuţiile”.

Acum ce fac ei, vasăzică, ei organizează Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar, dar reiese că este ceva asemănător cu Partidul Democrat Popular. Cu alte cuvinte, organizează un partid pe care nu te poţi bizui. În perioada primelor greutăţi partidul a luat poziţie făţişă faţă de democraţia populară, cărţile de partid au fost arse pe

stradă de membrii de partid. De un astfel de partid avem noi nevoie? Şi fac înrolarea membrilor în partid. Aici în hotărârea partidului din ultima şedinţă a Comitetului Central pe care am citit-o, spun cu mândrie că în fiecare săptămână primesc 8 – 12.000 noi membri de partid. Păi, trebuie reprimiţi toţi? Noi n-avem nevoie de oricine. Trebuie verificaţi toţi.

Uitaţi-vă, tov. Goldberger, eu nu reclam analiza regimului Rákosi, ca noi aici să ne criticăm unul pe celălalt sau cum s-a mai spus în trecut, că scormonim în răni. Eu cred că este necesar acest lucru din două puncte de vedere. Pe o parte, e nevoie ca acele mase mari care s-au împotrivit total regimului Rákosi, partidului şi democraţiei populare, ele să vadă că într-adevăr am tras la răspundere, adică partidul să-şi câştige încrederea.

Pe cealaltă parte, analizăm greşelile întâmplate pe diferite tărâmuri ca să nu se mai repete.

Eu vă spun că nici cei mai credincioşi funcţionari comunişti nu ştiu ce greşeli au fost în politica economică, în politica culturală. De fapt unde a fost greşeala, în construcţia partidului, trebuie să ne uităm în *Népszabadság*. Ziariştii, care azi scriu despre construcţia de partid, nici habar nu au cum ar trebui să arate un partid marxist-leninist. Păi, aceste lucruri trebuie discutate, fiindcă altfel va fi instaurat vechiul şi o catastrofă nouă nu va avea loc peste 12 ani, ci cum se va întâmpla. Articolul, care după părerea mea a fost publicat greşit, şi anume că clasa muncitoare maghiară a ajutat contrarevoluţia, se va realiza acum, că va ajuta conştient, că mai bine are să moară, dar de acest lucru nu are nevoie. În zilele lui octombrie şi noiembrie ştiu de la oamenii tineri cu care am stat de vorbă şi care mi-au spus că nu ştiu ce urmează să vină, dar noi mai bine murim decât să abandonăm interesele poporului. Eu nu spun că ei au fost marxişti, dar ştiu că au fost oameni cinstiţi, între ei au fost şi comunişti, mai demult, şi care au spus că mai bine vom muri decât să trăim sub acest regim.

Tov. Goldberger: Nu restaurarea capitalismului au

vrut.

Dl Szántó: Nu au vrut, normal că nu au vrut. Dar dacă în 24 octombrie ar fi fost posibile alegeri interne, atunci eu vă garantez că contrarevoluţia nu ar fi avut loc.

Aceasta este o problemă politică în jurul căreia se învârte totul. Eu nu pariez, pentru că se poate înăbuşi orice contrarevoluţie din Ungaria cu ajutorul Armatei Sovietice, dar asta nu e o soluţie. Pe linia aceasta – ca să ne întoarcem la regimul lui Rákosi –, pe linia aceasta nu se poate merge.

Dl Lukács: Uitaţi. Noi nu suntem copii nou-născuţi, noi pe Marosán nu-l cunoaştem de ieri, aşa că aici cu certitudine e vorba de o restaurare cu care intelectualii şi ţăranii maghiari nu vor fi de acord nici dacă ei vor sta pe cap, nici atunci nu vor fi de acord. Aşa, cu ajutorul tancurilor sovietice, se pot strânge 150.000 de membrii de partid şi se poate ţine o şedinţă unde 20 de oameni iau cuvântul, pe linia lui Kádár, ceea ce nu înseamnă absolut nimic pe lumea asta. Noi nu suntem gazetari apuseni, ci noi cunoaştem de 40 de ani mişcarea partidului maghiar şi ştim ce se poate realiza şi ce nu se poate realiza. Problema este ca să existe o asemenea încredere din partea poporului maghiar în temeiul căreia să poţi cere anumite contribuţii pentru consolidarea reală a economiei. Despre asta e vorba, ca masele largi, poporul maghiar – adică nu numai membrii de partid, ci masele largi – să creadă că va veni un asemenea socialism de care este nevoie. Faptul este că oamenii au vrut, eu în toamnă am vorbit cu Illyés Gyula şi el mi-a spus că este de acord cu tot ce facem noi şi a spus că reforma trebuie făcută, dar în aşa fel ca din realităţile socialiste să nu pierdem nimic, că acei oameni care au fost contra regimului Rákosi nu au vrut să instaureze un capitalism apusean, şi nici Illyés Gyula nu a vrut.

Tov. Goldberger: Vedeţi, tov. Lukács, aici nimeni nu neagă că intelectuali cinstiţi, sau să încep cu cei care sunt marxişti, nu, cu cei care sunt intelectuali cinstiţi, care au stat aproape de popor, sau în special muncitorii, dar nici

ţăranii muncitori nu vor şi nu sunt de acord ca să retragem cuceririle socialiste. Cu aceasta cu toţii sunt de acord. Nu aici, pe acest teren, ar fi avut loc trădarea, nu în această clasă a avut loc trădarea, este vorba de ceva foarte firesc, regimul lui Rákosi a creat o asemenea situaţie în care fiecare a avut posibilitate să pescuiască chiar şi contrarevoluţia şi mai mult. Mulţi oameni cinstiţi nu au ştiut care este calea cea bună. De acest lucru sunt convins.

Dl Lukács: îmi permiteţi, tov. Goldberger, dacă în noaptea de 23 spre 24 Gerő ar fi înaintat demisia, Nagy Imre ar fi fost preşedintele Consiliului de Miniştri, ar fi stat în fruntea cabinetului nou şi în locul lui Gerő, Szántó sau altcineva ar fi fost ales prim-secretar, eu vă asigur că în 24 nu ar fi fost contrarevoluţie şi dacă atunci asta s-a întâmplat, noi imediat am observat toţi trei la şedinţa Comitetului Central – clica Rákosi-Gero nu şi-ar fi exercitat împotrivirea, datorită căreia orice hotărâre lua naştere cu 48 de ore întârziere, sau nici nu putea lua naştere. Eu mă adresez şi vouă, fiindcă voi puteţi să-mi fiţi martori, când lista guvernului a fost publicată eu am luat cuvântul şi am spus că acesta e vechiul guvern, şi nu cel nou, dar e nevoie de un guvern nou, în care poporul să aibă încredere. Asta nu se putea întâmpla fiindcă impunea ca să fim în guvern Kosa şi eu.

Tov. Vas: Tov. Goldberger, nu ştiu precis când, într-o dimineaţă am fost cinci persoane în camera primului-secretar: Mikoian, Suslos, Serov, Gerő şi eu. A fost a doua zi dimineaţă după ce a sosit Mikoian şi Gerő a vorbit; nu ştiu cum era posibil să ţină o cuvântare atât de nenorocită; după care Gerő mi-a spus că a apărat Uniunea Sovietică. Eu i-am spus cum poţi să spui aşa ceva, de fapt e treaba ta ca într-o asemenea situaţie să aperi Uniunea Sovietică, partidul sau poporul maghiar.

Dl Szántó: El aşa este. În 23, în şedinţa-fulger, a spus că de aceea sunt toţi împotriva lui, pentru că el în cuvântarea sa a fost lângă Uniunea Sovietică. Dar acum vreau să vă spun în ce sens nu sunt de acord cu tov. Lukács. Sunt de acord cu faptul că regimul lui Rákosi-Gerő

a subminat complet în ţară democraţia populară, masele au fost total opuse partidului, partidul a fost complet izolat, iar în partid conducerea a fost şi ea complet izolată. Unde a fost greşeala? în partid nu a existat democraţie de partid. Acolo în interior nu s-a putut iniţia rezolvarea crizei, orice voce care nu a fost de acord cu părerea lui Rákosi-Gerő a fost înăbuşită. Din această cauză foarte mulţi au tras incorect concluzia că dacă în interiorul partidului nu se poate realiza acest scop, adică aşezarea socialismului pe un alt drum corect, atunci au început activitatea în exteriorul partidului, ceea ce e considerat contrarevoluţie. Acum pe acest tărâm, pe această linie, adică munca în afara partidului a comuniştilor s-a întâlnit cu activitatea posturilor de radio străine, cu delegaţii străine, cu activitatea legaţiilor străine în Ungaria şi s-a format o asemenea situaţie politică, încât contrarevoluţia nu a trebuit să inventeze minciuni în propaganda ei, a fost de ajuns să scoată material de agitaţie chiar din viaţă, fiindcă acesta a corespuns cu adevărul. Spusele comuniştilor care au fost contra regimului lui Rákosi, în general, au coincis cu cele ale contrarevoluţiei. Contrarevoluţionarii nu au venit cu ideea că socialismul trebuie demontat şi trebuia restaurat capitalismul. Dar această organizare, activitatea acestor comunişti s-au contopit cu activitatea contrarevoluţionarilor. Aici există o mare diferenţă, aceşti comunişti – să nu spun subiectiv – nu au fost contrarevoluţionari, dar cu activitatea lor i-au ajutat, şi atunci când a venit 23 octombrie, în poliţie, în aparatul de stat, în armată a fost nemulţumire şi între conducători, care au fost contra lui Rákosi, problema şi-a găsit teren. Acum, dacă noi vrem să împăcăm partidul cu masele, trebuie să explicăm unde s-au săvârşit greşelile şi din ce cauză au existat aceste greşeli şi, ca acestea să nu se mai repete, noi avem nevoie de un alt partid şi în orice domeniu al vieţii avem nevoie de o altă politică... (nu termină).

Dl Lukács: Sunt două probleme aici. Prima e ceea ce am spus, că în Cercul Petőfi lucrurile au fost duse în afara

partidului, lucruri care trebuiau rezolvate în interiorul partidului. În primul rând, eu am luat parte în martie şi aprilie la şedinţa de partid, unde a fost ridicată ideea aplicării principiilor celui de-al XX-lea Congres. În al doilea rând, dacă un partid marxist vorbeşte de problema marxismului, problema ideologiei dictaturii proletariatului, atunci fără îndoială că ceea ce s-a întâmplat în acel cerc, în probleme de istorie, istorie de partid, economie, filosofie etc. – trebuiau în cadrul unor anchete dezbătute problemele marxismului. Asta ar fi fost corect; cât de just ar fi fost ne arată şi faptul că acum guvernul lui Kádár a înfiinţat un „Cerc Tánesics” unde se discută asemenea probleme. Acum Cercul Petőfi a început prin a discuta într-un cerc restrâns probleme de istorie, unde o mulţime de istorici au luat cuvântul împotriva unor idei şi din această cauză la discuţii filosofice s-au adunat mai mult de 1.000 de oameni ca să asculte dezbaterile.

După mine a fost corectă situaţia filosofiei marxiste… (s-a întrerupt).

Dna Lukács: Spune ceea ce a spus Lenin despre acest lucru.

Dl Lukács: Nu, dar lucrurile au stat în felul următor, că la începutul lui ’56 problemele istoriei, ale filosofiei, economiei şi ale geografiei… au vrut să le discute membrii şi nemembrii de partid împreună, ceea ce a fost un lucru corect. Din cauză că partidul nu a stat în fruntea acestei acţiuni, s-a întâmplat că la ultima şedinţă a Cercului Petőfi, adică în şedinţele privind presa, s-au adunat 6 – 8.000 de oameni. Aici nu este vorba de faptul că problemele le-am dus în afara partidului, fiindcă problema marxismului nu e o problemă internă de partid.

Al doilea lucru este – şi aici este minciuna sfruntată a restauraţiei – că mereu se spune că da, contrarevoluţia aşa şi aşa, a pregătit lucrurile, şi în 23 octombrie a avut loc pe baza unui plan general sau ce mai ştiu eu – ceea ce aţi citit şi dvs.

Acum eu vă pun întrebarea: dacă noi am făcut acel minunat A.V.H., ai cărui membrii excelenţi ne-au urmărit,

care au fost în stare să-i descopere pe Rajk, pe Kádár, pe Losonczy şi nu ştiu pe cine în calitate de contrarevoluţionari, şi între timp de 12 ani contrarevoluţia se tot pregătea, atunci de ce dracu' a existat această instituţie, cine a făcut această instituţie? Rákosi şi Gerő au făcut-o. Dacă contrarevoluţia putea să se pregătească liniştită pentru acest atac, cine a format baza acestei contrarevoluţii? Rákosi şi Gerő.

Tov. Goldberger: în această privinţă nimeni nu are îndoieli, nici cei care politic au creat... (este întrerupt).

Dl Lukács: Nu, dar politic şi organizatoric. Dacă contrarevoluţia s-a putut pregăti, atunci acel organ minunat, care ani de zile m-a urmărit, nu i-a putut urmări şi pe contrarevoluţionari?

Tov. Goldberger: Greşeala a fost că nu s-a manifestat interesul cuvenit pentru duşmanul de clasă, ci spre cei cu funcţii înalte... (este întrerupt).

Dna Lukács: Rákosi ne-a blagoslovit cu această zi a contrarevoluţiei.

Dl Szántó: în Ungaria la apelul contrarevoluţiei au fost prezenţi aşa de rapid că nu a fost nevoie de nicio organizare, totuşi, desigur, pentru 23 s-au făcut organizări, eu ştiu acest lucru.

Dl Lukács: Dacă aceşti indivizi ani de zile au putut să mă urmărească, de ce nu au urmărit şi pe aceşti oameni.

Dl Szántó: Ai dreptate.

Dna Szántó: Dar nu numai că nu i-au urmărit, dar i-au pus în funcţii de răspundere, unde sunt şi astăzi, aşa că nu este ceva din cale afară că astăzi ei mai sunt acasă; sunt lucruri de neînţeles şi restaurarea capitalismului continuă.

Dl Szántó: Uitaţi, activitatea intelectualilor, ziariştilor, scriitorilor – din iulie începând – a fost îndreptată spre destrămarea partidului, care se duce de râpă, şi nu au depus niciun efort ca lucrurile să se restabilească; trebuiau să lupte în interiorul partidului; atunci când o asemenea mişcare de masă ajunge în afara partidului, în clipa aceea totul s-a terminat şi mai ales

după o asemenea putreziciune interioară.

De exemplu, ceea ce a spus Déry în discuţiile despre presă, am să citez cuvânt cu cuvânt şi puteţi controla: „Nu am nevoie de cai şchiopi care stau la conducerea partidului, dar nu am nevoie nici de acei măgari şchiopi care vor veni după ei”. Asta e renunţarea totală la partid; dar de unde a ştiut el că vor veni din afară? Adică asemenea lucruri s-au întâmplat. Dacă despre Rákosi spun în apărarea lui, că obiectiv sau subiectiv, atunci şi la aceşti oameni ar trebui văzuţi... (nu termină).

Dna Szántó: Este drept şi sănătos ca problemele partidului şi problemele celor care discută să nu aibă loc numai în interiorul partidului, să aibă loc şi în mijlocul maselor şi să simtă, să discute împreună, dar asta este posibil doar atunci când în interiorul partidului nu domneşte frica; dar pericolul aici vine din interiorul partidului, unde critica a fost înăbuşită. Rákosi i-a exclus şi i-a închis pe cei care au făcut critică şi foarte frumos au oferit, Rákosi şi ai lui, imperialismului pe o farfurie de argint, a spus Zoltán... (e întreruptă).

Dl Szántó: Dacă cele 200 de milioane de dolari pe care imperialiştii le-au votat pentru munca de subminare a ţărilor socialiste le-au dat lui Rákosi ca un cadou ar fi un lucru de înţeles, fiindcă un asemenea serviciu bun imperialismului nu i s-a făcut în nicio ţară socialistă ca în Ungaria.

Acum, cum spune Lenin că în discuţii trebuie antrenaţi şi cei fără de partid, scopul acestui lucru este întărirea partidului, dar atunci când Háy Gyula a scris acel articol „Kucsera”... – eu acuma nu vreau să analizez cu ce scop a făcut, dar a avut drept rezultat scăderea prestigiului fiecărui funcţionar.

Dl Lukács: Tipul „Kucsera” în Ungaria a existat şi-a dominat şi să nu uitaţi că Hây în acest articol lui Kucsera i-a opus un alt tip, nu ştiu cum l-a numit, mi se pare că doamna Takács. Că acest tip de Kucsera a existat în Ungaria, că acest tip a dominat în Ungaria şi că a înăbuşit orice tentativă democratică, acest lucru nimeni pe lume

nu-l poate nega.

Dl Szántó: Aici, acum, nu adevărul obiectiv este hotărâtor în această problemă, că el a descoperit etc., ci masele care au citit acest articol, ele au văzut în partid numai acest tip „Kucsera”. Faptul că acest Háy nu a avut faţă de partid gânduri cinstite dovedeşte şi convorbirea telefonică pe care ai avut-o dumneata cu el, la înfiinţarea M. Sz. M.P.-ului; el a declarat că nu vrea să intre în niciun fel de partid, înţelegi?

Dl Lukács: Bine, dar aici este vorba de faptul – în legătură cu care trebuie să ne fie clar, fiindcă altfel nu se poate construi un partid serios – că în timpul celor 14 ani prestigiul marxismului şi al partidului a fost distrus. Acum părerea mea a fost aceea, ceea ce ştiţi şi dvs. foarte bine, că eu începând de la 23 octombrie neîntrerupt am luptat ca să reconstruim şi să facem un asemenea partid în care masele maghiare, muncitori, intelectuali, ţărani, să aibă încredere. Noi asta am vrut să facem şi din această cauză am stat de vorbă, şi nu din motive personale, timp de un ceas cu Háy. Ca el să intre în M. Sz. M.P., dar n-am reuşit să-l conving. Dar eu sunt convins că dacă noi aveam posibilitate ca în timp de 2 – 3 luni în Ungaria să urmăm această linie – şi aici nu mă interesează persoana lui Háy Gyula –, în 10.000 – 100.000 de oameni puteam restabili încrederea, despre asta e vorba. Fără restabilirea încrederii în Ungaria nu puteam face politică economică sau culturală.

Tov. Goldberger: Eu cu asta sunt de acord, dar îmi permiteţi ca să mă întorc la o întrebare. Pot avea loc discuţii, ceea ce trebuie să aibă loc şi cu cei fără de partid, este un lucru natural, asta nu se întâmplă fără ştirea partidului, însă aceste discuţii trebuie organizate şi conduse însuşi de partid. Această conducere este legală... (nu poate să-şi termine fraza, fiindcă Lukács şi Szántó îl întrerup).

Dl Lukács: Uitaţi, tov. Goldberger, eu mă folosesc de exemplul meu personal. Eu în aprilie nu în afara partidului am luat cuvântul, ci în organizaţia de partid a facultăţii,

unde s-a vorbit despre cultul personalităţii. Am spus cultul personalităţii nu constă în faptul că o fotografie o luăm de aici şi o punem dincolo, ci din cultul personalităţii lui Stalin şi Rákosi şi din piramidele complexe ale micilor Rákosi şi Stalin, care trebuie distruse de către partid. Partidul trebuia să înceapă rezolvarea acestei probleme, şi cu conducerea partidului puteam să rezolvăm lucrurile ca totul să fie în ordine.

Dl Szántó: Mai este ceva ce nu trebuie să uităm, ceea ce a dat o ciudată putere răscoalei din 23 octombrie, ca pe urmă complet să treacă în contrarevoluţie.

S-a descoperit în toată ţara, şi puteam observa din martie, aprilie, că de conducerea lui Rákosi nimeni nu mai avea nevoie, că a dat faliment total şi a pierdut tot capitalul politic şi moral. Pe urmă, au intervenit marile acţiuni internaţionale, declaraţii pentru sprijinirea regimului Rákosi al căror înţeles a fost că „clasa muncitoare maghiară, poporul maghiar, partidul muncitorilor maghiari, voi nu aveţi nevoie de Rákosi?”. Şi asta a produs o supărare naţională îngrozitoare.

De asta s-au folosit şi acesta este motivul, baza urii împotriva Uniunii Sovietice care există în Ungaria şi care este ceva neplăcut fiindcă Congresul al XX-lea la noi a produs o însufleţire uriaşă; în Uniunea Sovietică nu a avut popularitate atât de mare ca în Ungaria. Pe urmă a venit Plenara din martie, nu? Rákosi a spus că nouă nu ne-a adus nimic nou Congresul al XX-lea, fiindcă noi deja eram pe această linie. Pe urmă în noiembrie, când a apărut prima declaraţie cuprinzătoare despre problema maghiară, acolo se arăta că, după Congresul al XX-lea, atitudinea conducerii de tipul lui Rákosi a fost că Congresul al XX-lea nu a adus nimic nou pentru că toate acestea la noi s-au ştiut.

Deci această nenorocire nu a picat numai aşa, din cer.

Dl Lukács: Dacă în iulie prietenii noştri ar fi tras concluziile necesare şi pe lângă Rákosi ar fi fost înlăturat şi pe Gerö, şi s-ar fi creat o conducere corespunzătoare

stărilor de spirit de atunci, mai adaug că pentru acele stări de spirit care existau în acea perioadă, Kádár ar fi corespuns în funcţia de prim-secretar, atunci nu ar fi fost 23 octombrie.

Dl Szántó: Ar fi putut fi înlăturat.

Dl Vas: Dacă pe Nagy Imre la ultima şedinţă l-ar fi reprimit, chiar fără să i se dea vreo funcţie de conducere. Şi cu aceasta s-ar fi aranjat multe.

Tov. Goldberger1: Aş vrea să spun încă un lucru, a fost la noi Suslov să-l menţină cu orice preţ; peste două luni a sosit Mikoian, să fie schimbat, eu la acea şedinţă istorică am dus lui Mikoian o notă, pe care şi acum o am, că aici va fi mai departe acelaşi lucru care a fost cu Rákosi. Atunci Mikoian mi-a răspuns că depinde numai de noi ca să nu fie aşa.

Dl Szántó: Vedeţi, tov. Goldberger, nu pot fi făcuţi vinovaţi comuniştii că ar fi desfăşurat o muncă de subminare în afara partidului, în schimb ei pot fi învinuiţi pentru faptul că nu au găsit modalitatea pentru ca să se unească.

Dl Lukács: Aş dori să spun aici că dacă Nagy Imre trebuie criticat pentru ceva, atunci nu pentru că ar fi fost un fracţionist sau aşa ceva, ci pentru defectul lui de a fi fost prea loial.

El în 1954, când a fost Congresul al III-lea al Partidului Celor Ce Muncesc, n-ar fi avut voie să tolereze ca acel Congres să se desfăşoare în spiritul lui Rákosi şi Gerö. Dacă atunci Nagy Imre ar fi mişcat numai un deget, ar fi început acolo o discuţie serioasă.

Dl Szántó: Aceasta nu este o condamnare a lui Nagy Imre.

Dl Lukács: Nu, eu în momentul de faţă mă exprim contra lui Nagy Imre, şi repet, Nagy Imre a fost prea loial; tot aşa el la 23 octombrie ar fi trebuit să ceară organizarea Comitetului Central. Eu acum vorbesc despre ceea ce a făcut în noaptea de 23 octombrie, Nagy Imre, Losonczy, Donáth şi cu mine am fost aleşi în C.C.; între 70 de oameni au mai introdus patru oameni noi ceea ce, fireşte, n-a

reprezentat nimic, n-a contat deloc.

Dna Szántó: Deci Nagy Imre este o tragedie care se adaugă partidului maghiar, noi toţi putem povesti că Nagy Imre a fost loial, că Nagy Imre n-a încercat nimic înaintea Congresului al III-lea... (este întreruptă).

Dl Szántó: Dar trebuie să ne întoarcem până în iunie 1953 când Nagy Imre a devenit prim-ministru. Atunci Nagy Imre nu s-a purtat aşa ca un comunist luptător; el nu s-a bătut ca Hotărârile din iunie 1953 să fie aplicate în practică, ci ca un papă s-a aşezat pe tron şi a lăsat ca lucrurile să meargă în voia lor. El în perioada cât a fost prim-ministru nici jumătate din timp n-a folosit pentru realizarea treburilor la ordinea de zi.

El s-a aliat cu persoana cea mai infamă – persoana cea mai compromisă din regimul lui Rákosi –, cu Farkas, înţelegeţi? Şi el a fost exponentul partidului. Dar n-au ajuns nici măcar până acolo ca să se facă unele schimbări, ca în cadrul partidului munca politică etc. să se schimbe. Tocmai din această cauză, când lucrurile au început să meargă rău, au sabotat linia lui Rákosi şi Gerö, iar când treburile au mers şi mai rău şi Nagy Imre a început să pretindă lichidarea greşelilor lui Rákosi cu un singur deget au reuşit să-l disloce pe Nagy Imre. Pentru această cădere Nagy Imre trebuie să-şi mulţumească lui însuşi.

Dl Lukács: Eu cu toate acestea sunt pe deplin de acord, Gertrud îmi este martoră. După două săptămâni de la numirea lui Nagy Imre ca prim-ministru, Rákosi a ţinut şedinţa aceea, când eu de la această şedinţă-tactică m-am dus acasă şi i-am spus lui Gertrud: acum două săptămâni Nagy Imre a liniştit poporul maghiar că vor fi schimbări, azi Rákosi i-a liniştit pe funcţionari că nu va fi nicio schimbare. Deci eu astfel am văzut lucrurile, după două săptămâni de la numirea lui Nagy Imre. Şi dacă eu acum, aici, mă exprim atât de amărât, eu nu mă refer numai la cazul lui Nagy Imre. Deoarece eu niciodată în viaţa mea nu am aparţinut de grupul lui Nagy Imre.

Cu Nagy Imre ca prim-ministru, n-am vorbit niciodată niciun minut. Eu n-am avut nimic cu el ca secretar. Dar aici

este vorba ce au făcut Rákosi şi clica lui.

În 1953 s-ar fi putut rezolva toate problemele maghiare într-un mod satisfăcător şi n-ar fi fost niciun fel de revoluţie sau aşa ceva.

Că în toate acestea Nagy Imre prezintă defecte eu nu neg, dar că aici principalii vinovaţi sunt Rákosi şi Gerö. Ei sunt autorii tuturor problemelor. Şi tot ei ar fi vrut să reducă toate problemele[58]

din 1953 la un episod. Tot ce a fost înainte trebuie refăcut, critica trebuie distrusă, trebuie nimicită de pe faţa pământului şi trebuie să se reîntoarcă la vremurile care au fost înainte de 1953; cred că nici dumneata nu vezi altfel...

Dl Szántó: Aceasta aşa este.

Dl Lukács: Şi tocmai din această cauză lucrurile trebuie înţelese că iniţiatorii adevăraţi ai evenimentelor din 1956 nu sunt nici „Vocea Americii", nici Adenauer şi nici Eden, ci Rákosi şi Gerö. Până când noi nu vom lichida cu spiritul lui Rákosi şi Gerö, până atunci în Ungaria nu o să fie mişcare comunistă. Aceasta este convingerea mea.

Dl Szántó: Eu cu dumneata, Gyuri, în această problemă sunt cu totul de acord, însă aş dori să precizez că nu Dulles, nu Eden etc., eu cum înţeleg aceasta... (este întrerupt de Lukács).

Dl Lukács: Că ei toate acestea le-au folosit, eu nu neg, dar dacă n-ar fi fost Rákosi şi Gerö, atunci nu s-ar fi întâmplat asemenea evenimente care să fi putut fi folosite de ei.

Dna Szántó: Eu vreau să precizez că principalii vinovaţi sunt Rákosi, Gerö şi Nagy. Cu toate că Nagy a funcţionat mai puţină vreme decât ceilalţi doi, dar vina lui nu este mai mică. Începând din 1953 ce posibilităţi a avut el, aşa că este un mare păcat că n-a făcut nimic. Dar aici trebuie să spunem că pericolul principal este pericolul de dreapta. Fiindcă au vrut să restaureze fascismul. Ca să nu vorbim despre ceea ce a provocat; înseamnă că nu ştim să facem un partid, nu ştim să luptăm ca să nu se mai repete, la noi se împletesc cele două pericole. Iar lupta numai aşa

58 Pare o transcriere greşită a numelui celui care vorbeşte.

se poate continua, dacă cele două forme ale luptei se împletesc.

Dl Lukács: Nagy are greşeli foarte mari, dar cu toate acestea, din punctul de vedere al desfăşurării evenimentelor, fără îndoială de încrederea maselor largi Nagy se bucură. El ar putea contribui la găsirea unui drum de ieşire din această situaţie. Acuma nu este vorba că lui Nagy... (este întrerupt).

Dna Szántó: Dar noi nu suntem subiectivi.

Dl Lukács: Dar daţi-mi voie, în această problemă un rol foarte important are în cine au încredere masele.

Acuma să recunoaştem deschis, eu n-am de ce să mă apăr contra lui – dacă sunt comunist, internaţionalist sau ştiu eu ce sunt –, dar dacă la Budapesta au fost smulse stelele roşii, stelele roşii în care oamenii nu ştiu ce au văzut, motivat sau nemotivat, este indiferent, esenţa problemei este că toate acestea au fost provocate de Rákosi şi Gerö. Iar noi toate acestea le punem la punct prin comunişti în care masa comuniştilor să aibă încredere, iar masele necomuniste să nu-i considere doar simpli guvernatori şi delegaţi, ci reprezentanţii intereselor poporului maghiar.

Dl Szántó: Scuzaţi că vă întrerup din nou, dar nu este necesar ca pe această persoană sau pe aceste persoane să le cheme Nagy, dacă vor lupta pentru drepturile adevărate ale poporului maghiar, dacă vor conduce poporul maghiar pe drumul construirii socialismului, atunci poporul maghiar va recunoaşte în acestea conducătorii săi, indiferent ce nume vor purta, deoarece neîncrederea nu se referă numai la persoane.

Dl Lukács: Da, dar neîncrederea se referă şi la persoane.

Tov. Goldberger: Da, aşa este, dar persoanele, în momentul în care au reuşit să convingă masele, zi de zi, că ele într-adevăr reprezintă interesele poporului, vor câştiga încrederea acestora.

Dl Szántó: Eu cu cele spuse de dumneata sunt de acord. Dar acum în ceea ce priveşte persoana lui Nagy: că

Nagy are în Ungaria mare popularitate încă şi astăzi pentru mine este clar, dar noi am cădea într-o greşeală uriaşă dacă am duce o politică obligatoriu de urmat; în rândurile maselor are priză, dar noi n-avem nevoie de el, n-ar trebui să-l ajutăm, nu, noi n-avem voie să facem aşa ceva, noi trebuie să anihilăm popularitatea lui Nagy şi trebuie să explicăm despre ce este vorba. Noi comuniştii pentru asta trebuie să luăm atitudine contra lui Nagy, pentru că Nagy problemele maghiare în afara lagărului socialist, contra lagărului socialist vrea să le pună în discuţie. Eu cu Nagy am avut discuţii şi la Legaţia Iugoslavă şi el a susţinut acest punct de vedere, deci el se sprijinea pe păturile cele mai şovine, cele mai înapoiate ale poporului maghiar şi din această cauză s-au desfăşurat evenimentele aşa de rapid şi aşa de uşor, fără nicio rezistenţă. În zilele lui octombrie de aceea au pătruns în guvernul Nagy Imre aşa de uşor Tildy şi ştiu eu mai cine.

Dl Lukács: Losonczy şi Kádár.

Dl Szántó: Eu pe aceştia nu-i apăr, conducător totuşi Nagy Imre a fost, Kádár a asistat, Losonczy a fost ideologul lui Nagy Imre, de aceasta deloc nu mă îndoiesc, dar dacă Nagy Imre vrea să obţină popularitate că sub conducerea lui vom reuşi să obţinem suveranitatea Ungariei... (este întrerupt; vorbesc mai mulţi şi nu se poate înţelege).

Vasăzică, noi trebuie să schimbăm aceste relaţii între Ungaria şi U.R.S.S., relaţii ce au existat în timpul lui Rákosi, trebuie puse pe temeiuri sănătoase, aici nu încape nicio îndoială. Dar trebuie făcut într-un mod internaţionalist şi tocmai pentru aceasta noi nu putem merge împreună cu Nagy Imre, pentru că anturajul lui Nagy Imre nu numai ideologic, ci şi organizatoric a pregătit contrarevoluţia din octombrie. În acest sens sunt dovezi şi tovarăşul Lukács a auzit ca şi mine astfel de declaraţii la Legaţia Iugoslavă, cum că au dat arme contrarevoluţionarilor, când încă ei nu aveau, au deschis depozitele de armament şi taberele militare; în perioada de contrarevoluţie zilnic au lansat lozinci, care ulterior au fost urmate de toată Budapesta; toate acestea au fost

organizate în căminele studenţeşti şi în diferite şcoli superioare.

Eu nu cred că timp de 12 ani reprezentanţii americanilor ar fi organizat în Ungaria şi pe ultimul muncitor; acestea toate sunt prostii. Dar în Ungaria s-a creat teren favorabil pentru contrarevoluţie. Au existat forme de organizare suficiente ca să se ajungă până aici. Iar când trupele sovietice s-au retras din Budapesta, toate aceste elemente din anturajul lui Nagy Imre au continuat pe mai departe în mod înarmat acţiunea lor.

De anturajul lui Nagy Imre a aparţinut de exemplu Kopács, care organiza aşa-zisele gărzi naţionale. Fazekas a fost referentul lui Nagy Imre în ce priveşte forţele publice şi ei au ordonat că nu e voie să tragă, pentru ca nu cumva vreun glonte să nimerească vreo femeie sau copil, aşa de mărinimoşi au fost ei, dar atunci când comuniştii au fost spânzuraţi pe străzi pe ei nu i-a durut deloc. Acestea sunt fapte, şi cu aceste fapte noi trebuie să ieşim în faţa maselor.

Ar fi un câştig mare pentru Ungaria dacă popularitatea lui Nagy Imre ar fi a unui revoluţionar comunist, a unui conducător internaţionalist. Dar nu, el este un conducător şovinist şi ca atare este el popular.

Dl Lukács: Problema stă în felul următor, aici sunt mai multe probleme complicate, eu, din păcate, de la 23 noiembrie n-am mai putut discuta cu Nagy Imre, dar de atunci de mai multe ori am discutat cu persoane inteligente din anturajul lui, de exemplu cu Újhelyi Szilárd, care întru totul este de acord cu părerea mea că problema neutralităţii a fost o greşeală, care în perioada consolidării ar fi trebuit să fie remediată.

Eu la Legaţia Iugoslavă am vorbit de mai multe ori cu Donáth Ferenc, iar părerea mea este că atunci şi Donáth a considerat că nu problema neutralităţii a fost soluţia cea mai urgentă, şi că la această soluţie s-a ajuns în urma presiunii maselor; eu nu susţin deloc contrariul, neutralitatea într-adevăr a fost o greşeală, şi dumneata ştii foarte bine că eu din primul moment am fost de acord cu

dumneata, aici n-a fost între noi nicio neînţelegere. În schimb, această greşeală s-a făcut sub presiunea maselor, eu sunt convins. Eu, personal, cu Nagy Imre n-am avut niciodată legături mai apropiate. Dar în anturajul cel mai apropiat al lui Nagy Imre s-a manifestat puternica dorinţă de a recunoaşte această greşeală, ca şi nevoia corijării acesteia. Eu pot să afirm din experienţă, dar dvs. ştiţi că Újhelyi Szilárd a fost în anturajul lui Nagy Imre?

Dl Szántó: Acum să-mi permiteţi, Gyuri, să răspund. Újhelyi Szilárd ce puncte de vedere a avut în aceste probleme, vă spun sincer, nu ştiu, dar ceea ce dumneata susţii eu cred. În schimb, cunosc poziţia lui Nagy Imre în aceste probleme. Cunoşti şi dumneata, deoarece noi la Legaţia Iugoslavă în aceste probleme am avut discuţii şi dumneata cu mine am fost cei care am căutat să convingem pe Nagy Imre, pe Losonczy, pe Haraszti şi pe Donáth în privinţa caracterului incorect al hotărârii. Apoi când au sosit ştiri la Legaţia Iugoslavă că Consiliul Muncitoresc din Budapesta duce tratative cu guvernul Kádár, cu ce revendicări vin, atunci eu am avut separat cu Nagy Imre o lungă discuţie şi i-am arătat, uite, în fond dumneata eşti un om care gândeşte în mod realist, eu pe dumneata aşa te-am cunoscut întotdeauna, ca un om care judecă pe cei pe care vrei dumneata să te bazezi pentru traducerea în viaţă a acestor puncte de vedere. Acum cunoaştem declaraţiile celorlalte ţări socialiste, înţelegând printre acestea şi Iugoslavia, pe lângă care cunoaştem declaraţiile conducătorilor partidelor comuniste din ţările capitaliste şi vedem că ei condamnă opţiunea politică pentru neutralitate. A dovedit şi discursul lui Gomułka, şi Gromîko a spus în mod clar că se bazează pe Tratatul de la Varşovia şi noi comuniştii nu trebuie să refuzăm această politică, nu putem trăda întregul lagăr comunist, lagăr socialist, şi dacă noi ne vom face independenţi şi aşa vom lupta pentru suveranitatea Ungariei, atunci în mod sigur vom cădea în capcana capitalismului.

El m-a ascultat foarte atent şi la sfârşit mi-a spus: Tovarăşe Szántó oricine este liber să aibă orice părere, am

şi eu părerea mea şi de la care nu mă îndepărtez.

Din ordinul Moscovei şi polonezii s-au raliat şi pot rămâne în Tratatul de la Varşovia. Poporul maghiar însă nu vrea să rămână, deci şi noi trebuie să facem astfel pentru că degeaba am dori să facem noi altceva dacă poporul maghiar nu vrea, deci şi noi trebuie să ne adaptăm la ceea ce vrea poporul maghiar.

Şi eu continui şi explic, dar, vedeţi, aceasta este o politică curat şovinistă, pentru că dumneata trebuie să ştii că niciodată nu au subordonat comuniştii interesele revoluţiei internaţionale revendicărilor lor naţionale. Iar el nu a fost de acord şi a susţinut pe mai departe ideile lui şi după cum îl cunosc, el susţine şi acuma părerile lui.

Problemele trebuie înţelese în mod dialectic, trebuie ştiut că Rákosi nu este în mod conştient un agent al imperialismului, însă între a doua şi prima categorie nu există zidul chinezesc.

Cei din categoria a doua pot să săvârşească asemenea greşeli, dar să stărui în mod atât de încăpăţânat şi pe mai departe în greşeli, pe asemenea temei înseamnă să contribui la adâncirea problemelor din prima categorie.

Dl Lukács: După părerea mea, din punctul de vedere al desfăşurării problemei maghiare, cei care au organizat în cadrul grupului Nagy Imre toate acestea au săvârşit grave greşeli.

Eu sunt convins, dacă în această perioadă ar fi condus lucrurile câţiva tovarăşi cu o gândire matură – să nu luaţi ca obrăznicie dacă aici mă refer în primul rând la mine –, dacă eu la 23 noiembrie aş fi avut posibilitatea ca zilnic să vorbesc cu Nagy Imre, eu sunt convins că Nagy Imre în problema neutralităţii astăzi ar avea altă părere.

Eu îi consider ca politicieni de seamă pe Donáth şi pe Újhelyi, Losonczy în schimb este un om cu un caracter foarte nestatornic, care ideologic este foarte influenţabil, pe mine din acest punct de vedere Losonczy mă interesează cu mult mai puţin decât Donáth, pe care îl consider un om politic serios.

Szántó: Cred că ne aducem aminte de poziţia lui

Losonczy – care a încercat să ne influenţeze şi pe noi – cu ideea că nu partidul e necesar, ci mişcările.

Lukács: Să vedeţi, eu pe Losonczy îl cunosc propriu-zis încă din anii ’47, când el a fost complet sub influenţa lui Révai în problemele ideologice; ulterior el a fost arestat şi au urmat diverse lucruri. Eu pe solidaritatea lui Losonczy nu prea mă bizui, tocmai de aceea când este vorba despre grupul lui Nagy eu mă refer la Donáth şi Újhelyi, pe care îi consider comunişti serioşi şi cu judecată.

Tov. Goldberger: Eu nu mă îndoiesc de cinstea lui Újhelyi, dar eu vă spun sincer că pe mine m-a deziluzionat poziţia lui, când noi nu o dată i-am pus în faţă problema; să se ducă acasă să muncească – pentru că în definitiv el a avut cele mai puţine complicaţii, ca să spun aşa –, dar el şi-a menţinut poziţia că aparţine de grupul lui Nagy Imre şi fără grupul lui Nagy el nu se întoarce la Budapesta. Aceasta nu este poziţia unui comunist – credeţi-mă –, deoarece un membru de partid, dacă se gândeşte partinic atunci trece peste foc şi apă, dar se duce să-şi ajute partidul, numai să fie lăsat şi atunci are să dovedească totul. Eu am dat exemplul lui – şi nu ţin în secret acest lucru faţă de dvs. Păi bine, dumneata vrei să ajuţi aceşti oameni, atunci du-te în Ungaria şi lucrează în partid, sunt acolo tovarăşi pe care-i cunoşti, ai fost prieten cu Kádár şi cu ceilalţi tovarăşi, şi vorbeşte cu ei să-i convingi – nu ştiu dacă mă înţelegeţi –, şi acolo să-ţi rezolvi lucrurile, dar el, nu şi nu, se ţine la cele afirmate de la bun început. Aceasta este sentimentalism burghez. Eu îl consider pe el un om foarte cinstit, dar nu întotdeauna este suficient dacă omul este cinstit – nu ştiu dacă m-au înţeles tovarăşii…

Szántó: Da, fiindcă sunt oameni cinstiţi care însă nu sunt luptători comunişti.

Dna Szántó: Într-un alt partid cu Nagy nu s-ar fi putut întâmpla asemenea lucruri, fiindcă el ca om are calităţi, asta a spus şi Józsi, inclusiv şi Rákosi, că este singurul om cinstit din tot grupul, adică el este un membru de partid sănătos.

Szántó: Rákosi mi-a spus odată: că în ilegalitate deja

a avut legături cu Nagy Imre şi au lucrat împreună. Nagy în timpul primului război mondial a fost prizonier rus, iar în revoluţia socialistă a luptat într-o brigadă rusă împotriva contrarevoluţionarilor. După 1926 nu l-am mai văzut. Ulterior în Uniunea Sovietică m-am reîntâlnit cu el, când m-am eliberat din închisoare, pe urmă am lucrat împreună la radio, el a fost locţiitorul meu. A fost comunist cumsecade, dar a suferit de defecte mic-burgheze, este un om fără cusur, aşa că destul de bine ne-am înţeles. Asupra lui Nagy a avut o influenţă hotărâtoare ceea ce s-a întâmplat după martie 1955, când orice greşeală a fost pusă pe seama lui. Nu s-au comportat cu el corect, a fost foarte izolat, a fost înconjurat de aventurieri, de găinari care l-au flatat. Oamenii din jurul lui Nagy – pe care i-am văzut la Legaţie – în mare măsură în timpul regimul lui Rákosi nu au fost agreaţi, au fost fără serviciu, cu leafă mică, şi aşa au ajuns aici.

Dna Lukács: Nu ştiu la cine vă gândiţi, dar că Szilágyi nu a fost bine cu el, asta ştiu.

Vas: Dar Fazekas?

Dna Lukács: Despre asta nu ştiu nimic.

Dl Szántó: De Vásárhelyi îmi pare rău, fiindcă are trei copii mici, soţia lui a fost pedagogă, cu leafă mică, şi el a lucrat la o editură cu o leafă mică.

Tov. Goldberger: A trăit prost?

Dl Szántó: Nu, nici vorbă.

Dl Lukács: Am avut şi eu prieteni buni care în aparenţă au avut posturi bune, în fond, de abia au trăit.

Dl Szántó: Să nu uitaţi legăturile acestor oameni cu legaţiile străine, cu reprezentanţi ai radiourilor străine, aici a existat oarecare organizare.

Dna Szántó: O primă întrebare care se pune este Nagy Imre de ce s-a bazat pe Fazekas, asta nu a fost întâmplător.

Dl Lukács: Asta a fost o greşeală serioasă. Eu am vorbit foarte puţin cu Nagy Imre la Legaţie, dar odată i-am spus de greşeala făcută de el înaintea celui de-al III-lea Congres al M.D.P. Că a permis ca acest congres să fie

congresul lui Rákosi-Gerő. Eu aş fi fost primul – dacă el mă prevenea – care aş fi luat cuvântul împotriva liniei lui Rákosi, cred că şi Szántó şi mulţi alţii ar fi vorbit. El a subestimat acest lucru, spunând că nu a vrut fracţionism, dar asta nu ar fi fost fracţionism dacă el înainte de Congres ne strângea vrea 25 de inşi şi hotăram că împotriva liniei lui Rákosi trebuie luat poziţie.

Eu vă spun sincer că singur nu am vrut să fac acest lucru, dacă ştiam că va mai fi cineva, atunci la Congresul din 1954 luam cuvântul, şi atunci în ’55 totul ar fi evoluat altfel.

Dl Vas: Dacă în Comitetul Central se ivea o linie, imediat se duceau după ajutor sovietic. Şi eu aşa am fost înlăturat. S-au dus la Moscova şi s-au întors cu un proces-verbal fără să fi fost vreo hotărâre de partid.

Aşa a fost asta mereu şi în situaţia mea s-au referit la Voroşilov.

Dl Lukács: Mulţi maghiari plâng după anul 1954, şi haina care a fost prost încheiată, care trebuie din nou închisă. Aşa e situaţia şi în Ungaria, şi haina din nou trebuie încheiată, fără aceasta nu se poate face nimic. Iar faptul că eu şi Zoltán avem păreri diferite despre Nagy Imre este o problemă de rangul doi şi se poate discuta, dar faptul că lucrurile au luat o turnură proastă, aici nu încape nicio discuţie. Acestea nu mai sunt păreri.

Dl Szántó: Da.

Dl Lukács: Noi acasă trebuie să luptăm pe trei fronturi împotriva pericolului de dreapta, sub care înţeleg linia lui Nagy, apoi este pericolul restaurării, sub care înţeleg linia lui Rákosi, al treilea este lupta împotriva concepţiei politice iugoslave. Asta este foarte important[59].

Dl Szántó: în ultimele zile cu ocazia unei şedinţe a fost vorba ca să lăsăm pe mai departe să existe M.D.P. Eu am fost împotriva acestui lucru şi am propus un nou partid, pe M. Sz. M.P. Am spus că oala stricată nu trebuie reparată fiindcă tot stricată rămâne, ei au vrut să lase pe vechiul

59 Deşi acest fragment este atribuit lui Lúkacs, nu are legătură cu punctele sale de vedere exprimate la Snagov.

partid cu nou nume. S-a trecut la vot şi toţi au fost contra M. Sz. M.P., numai eu am fost pentru.

I-a cuvântul Kiss Károly şi îmi spune să abandonez planul meu. Eu n-am fost de acord. A doua zi de dimineaţă toţi au spus ca să ne întoarcem la propunere, fiindcă au auzit că cineva vrea să facă un asemenea partid.

Dna Szántó: Ar fi bine dacă ar veni aici tovarăşii sovietici să ne spună ce vor să facă, fiindcă suntem comunişti cinstiţi şi locul nostru este acasă.

Dumneata şi dumneata ai fi de mult acasă dacă acest nenorocit de Szántó nu ar fi aici.

Dna Lukács: Nu, nu.

Dl Szántó: Probabil că vom sta aici până când tov. români vor reeduca pe Nagy Imre (râd cu toţii).

Dna Szántó: Locul dumitale nu este aici.

Dl Lukács: Eu dacă am să fiu acasă şi Nagy cândva va spune câte ceva cu care eu n-am să fiu de acord, am să-i răspund. Asta am spus şi lui Kállay.

Dna Lukács: Lukács nu se duce acasă, fiindcă el otrăveşte tineretul, şi ei de fapt acum sunt ocupaţi cu 15 martie.

După aceasta vorbesc lucruri legate de doctori şi doamna Szántó povesteşte ce i-a dat doctorul contra tensiunii.

Dl Lukács: Ne-au adus aici şi dacă acum acasă… dar atunci cum… înţelegeţi…

Dna Szántó: Atunci trebuie să ni se explice.

Dl Lukács: Da. În tot cazul, până atunci trebuie să se mişte câte ceva, câţiva trebuie spânzuraţi, unii eventual să moară şi atunci.

Vreo patru inşi intervin şi vorbesc aşa că nu se înţelege cine ce spune.

Dl Lukács: Dar dacă noi aici – să zicem – am da o declaraţie, că eu pe 23 noiembrie am disidat în România, dar m-am răzgândit asupra faptului şi aş dori totuşi să mă întorc acasă.

Dna Szántó: Şi încă un lucru spun, interesul nostru nu poate fi diferit de interesul partidului rus. Partidul rus

nu poate avea interesul ca noi să afirmăm, că noi benevol.

Din nou discută vreo patru inşi deodată şi nu se poate înţelege.

Dl Lukács: Aceasta e o piedică serioasă.

Dna Szántó: Aşa ceva nu există, ca noi să facem un asemenea lucru...

Dl Szántó: Şi nu ar fi aşa, cum am spus eu, că mai înainte Nagy Imre trebuie reeducat aici, fiindcă Kállay a spus aşa ceva...

Tov. Goldberger: Tov. Szántó, dvs. ştiţi prea bine că în acest sens în zadar se angajează orişicine.

Dl Szántó: Ştiu. Aşa a spus, că problema nu este aşa de simplă, fiindcă „te-am duce acasă pe tine, dar Nagy Imre". (nu termină propoziţiunea). Mai întâi mi-a spus, când am vorbit despre problema lui Nagy Imre, despre problema politică, că „asta s-a consumat deja", spune el, „nici nu prea se mai vorbeşte despre aceasta" – spune. La aceasta eu îi spun că mă mir tare mult şi dacă lucrurile stau aşa acasă, atunci situaţia politică este esenţial mai uşoară decât am considerat-o eu. Nu l-am crezut, dar totuşi aşa am spus. Atunci – spun eu –, atunci eu vreau să mă duc acasă. Îmi spune „bine, da' acesta nu-i un lucru atât de simplu". Dar de ce? spun eu. Ce fel de greutăţi sunt? Spune: Uită-te, cum te-am duce acasă pe tine, imediat ne-ar arde ca jarul problema lui Nagy Imre, de ce nu a venit acasă şi Nagy Imre. Înţelegeţi? De ce mă interesează acest lucru? De ce m-au adus aici împreună cu el? Pe mine m-au prins şi m-au lipit de ei! Nemaivorbind că noi, în 18 noiembrie, independent de grupul lui Nagy Imre, am părăsit Legaţia Iugoslavă aceşti şase oameni care sunt aici cu gândul că ne ducem acasă. La aceasta, pe noi ne-au dus în şcoala din str. Baross şi, pe 23, iarăşi ne-au adunat cu Nagy Imre. A existat o listă pe care au citit-o, cine în care avion se urcă. Spune santinela: tovarăşe Lukács – nu-i aşa –, după aceea, tovarăşe Szántó, şi după aceea intrăm în avion şi deja erau acolo Nagy Imre cu soţia sa. În mod artificial ne includ în grupul lui Nagy Imre.

Dna Lukács: Zoli, eu mă mir că a spus Kállay că

problema lui Nagy Imre s-a stins, fiindcă lui Gyuri, tocmai invers…

Dl Szántó: Vedeţi, că după 5 minute şi mie mi-a spus tocmai contrariul…

Dna Lukács: Da, eu la dezbatere am auzit că…

Dl Szántó: Mie mi-a spus Kállay că ei acum au analizat faptele, că, în fine, trebuie să se stabilească responsabilităţile pentru evenimentele din octombrie, din ziua de 23. La aceasta eu i-am răspuns că este în ordine, dacă vreţi acest lucru, faceţi un proces, eu mi-l asum în întregime, am să dau socoteală asupra celor ce am făcut de la 23 până la 4 noiembrie. La aceasta Kállay imediat îmi spune: „Nu despre tine este vorba".

Dl Lukács: Da.

După aceasta tov. Goldberger şi soţii Vas pleacă. La plecare dl Lukács îi mulţumeşte tov. Goldberger pentru cartea adusă.

După plecarea persoanelor mai sus amintite, deschid aparatul de radio şi ascultă ştirile emise de postul de radio Budapesta.

După ascultarea emisiunii de ştiri, vorbesc despre problema israeliană, lucru fără importanţă, şi abordează din punct de vedere geografic frontiera dintre Egipt şi Israel; doamna Lukács aduce şi o hartă pe care a tăiat-o dintr-un ziar şi pe care caută regiunea Gaza şi Akaaba. După aceasta enumeră ţările participante în Pactul de la Bagdad şi analizează aşezarea lor geografică. După aceasta, doamna Lukács spune că ea decupează orice articol mai interesant din ziare, le şi arată, între ele este şi discursul lui Gáspár.

Dl Lukács: Articolul lui Gáspár a avut valoare în contradicţie cu hotărârea partidului, că s-a băgat în disputa deschisă.

Dl Szántó: Da.

Dl Lukács: Dar asemenea lucruri sunt în toate părţile şi se vede că această linie a partidului, care să şteargă perioada Rákosi-Gerő, nu se poate realiza.

Dl Szántó: Kosa a ţinut într-o zi un discurs şi aşa a

început: „Chiar şi astăzi, problema cea mai importantă în ţară este analiza revoluţiei din octombrie, dacă a fost revoluţie sau contrarevoluţie”.

Dna Szántó: Aşa că încă nu s-a rezolvat.

Dl Szántó: Da’ de unde. Nu se poate. Uită-te, aceste lucruri, asemenea lucruri nu se pot rezolva aşa de simplu. Se adună acolo, Münnich şi cu Marosán, acestea nu le pot rezolva între ei.

Dl Lukács: Fiindcă Marosán este ideologul principal.

Toţi patru se amestecă în discuţie şi vorbesc în acelaşi timp, aşa că nu se înţelege ce spune fiecare.

Dl Lukács: Aceasta este o problemă şi sunt convins că este vorba de una dintre principalele piedici în reîntoarcerea mea acasă; eu am luat cuvântul atunci în minister, împotriva ministerului, şi am luat cuvântul atunci în Comitetul Central al P.S.U.-ului, din care nu trebuiau să facă parte Apró şi Kádár.

Dl Szántó: Adică ei acest lucru nu-l uită.

Dl Lukács: Da.

Din nou vorbesc toţi patru în acelaşi timp.

Dl Lukács: Când eu am vorbit cu Julie, cu Becher, şi Becher m-a întrebat despre cine – mai ştiu eu – poate fi vorba aici, ca oameni ai viitorului; eu i-am spus că singura soluţie este că ori Kádár, ori Szántó Zoltán să fie prim-secretarul partidului.

Dl Szántó: Marea greşeală este că şi Tito tot acest lucru a spus.

După aceasta cele două femei – doamna Lukács şi doamna Szántó – vorbesc despre cum au fost anunţaţi telefonic ca să plece de acasă, în care discuţie se angajează şi dl Lukács, accentuând că în caz că ei n-ar fi fost anunţaţi telefonic, atunci ar fi rămas acasă. În timpul conversaţiei doamna Szántó povesteşte că ei au vrut prima dată să meargă la Ambasada Sovietică, dar de acolo au primit răspunsul de la un oarecare reprezentant că nu se poate.

Dl Lukács: Eu tot mă frământ că, dacă noi am fi petrecut primele 3 – 4 zile sau, să zicem, chiar o

săptămână la locuinţa unui cetăţean cunoscut, în jurul lui 10 noiembrie, ne-am fi putut duce acasă liniştiţi.

Dl Szántó: Da, dar închipuie-ţi, noi suntem în locuinţa noastră şi primim vreo două obuze în plin. Ce ar fi fost?

Dna Szántó: Nu ai fi primit!

După aceasta vorbesc despre faptul că în locuinţa multor persoane disidate au fost mutaţi străini, despre care ajung veşti din scrisorile primite de acasă. Apoi vorbesc despre ce poate să fie cu locuinţele lor şi oare locuiesc în ele alte persoane sau nu.

După o conversaţie, după un timp oarecare:

Dl Lukács: Tot ce fac ei cu noi sau, mai bine zis, tot ce fac ei – acum nu din punctul nostru de vedere, ci din punctul lor de vedere –, totul este o tâmpenie nemaiauzită, faptul că ei acum, aici, au încetat lupta împotriva lui Rákosi-Gerő. Acum ei continuă lupta împotriva vechiului... Dacă eu aş ajunge la Budapesta, aceasta ar însemna fără îndoială, în ochii tuturor, că aşa-zisa grupare Nagy Imre se destramă. În orice formă, oricum, fenomenul aşa s-ar analiza la Budapesta. Şi fără îndoială, în primul moment, i-ar prinde bine aceasta lui Kádár.

Dl Szántó: Natural. Şi ei ar fi trebuit să se străduiască ca tot felul de asemenea centre de rezistenţă etc. să fie destrămate. Dar ei fără nicio deosebire îi pălmuiesc pe toţi scriitorii, ca şi pe contrarevoluţionari, iar acum, de curând, şi pe pedagogi, ca să pară că... dar acesta nu se poate...

Dl Lukács: Ei bine, dar eu repet. În noiembrie 1954, m-a chemat acel... (aşa de încet spune numele, încât nu se poate înţelege) şi m-a întrebat dacă eu aş fi dispus să-l ajut în munca cu scriitorii. Eu i-am răspuns: cu cea mai mare plăcere, dar linia mea la scriitori este aceea de a separa pe scriitorii comunişti cinstiţi de contrarevoluţionarii de lângă ei, ori dvs. Îi loviţi pe toţi, fără nicio deosebire.

Dl Szántó: Da, asta au făcut.

Dl Lukács: Cât timp dvs. procedaţi astfel, eu nu vă ajut. Dacă dvs. sunteţi dispus să vă situaţi pe linia diferenţierii, mă rog, atunci eu...

Dl Szántó: Asta am explicat şi lui Kállay şi i-am spus că pe toate liniile astfel trebuie procedat.

Dl Lukács: Uitaţi-vă, acum suntem pe 2 martie 1957, iar eu i-am spus acest lucru deja în noiembrie 1954.

După aceasta, întrucât cele două femei discută despre obiectele-stil văzute în Castelul Peleş, şi domnul Lukács şi domnul Szántó se angajează în această discuţie.

După aceasta familia Szántó pleacă.

După plecarea familiei Szántó, soţii Lukács deschid geamul fiindcă le este cald, după aceea intră femeia de serviciu care face ordine în cameră.

După un timp oarecare, domnul şi doamna Lukács fac aprecieri asupra cadourilor primite, după care amândoi ies din cameră.

După ce se reîntorc:

Dl Lukács: Dar el, acum, de exemplu, este pe poziţii potrivnice restaurării, este de aceeaşi părere cu mine.

Dna Lukács: Da.

Dl Lukács: Faptul că şi Zoli, şi eu ne-am exprimat părerea noastră tăios de tot, în asta eu nu văd niciun rău. Spuneţi-mi, Goldberger şi-a notat problema plecării noastre acasă?

Dna Lukács: Da, şi a spus că este foarte important.

După aceea vorbesc lucruri fără importanţă despre felul cum a decurs masa, accentuând însă că soţii Vas au fost mult mai comunicativi şi deschişi decât s-ar fi putut aştepta.

Apoi intră la ei femeia de serviciu şi-şi ia rămas-bun. După aceasta doamna aranjează cărţile, apoi urmează o tăcere îndelungată.

*

5 martie 1957 Lukács György „SUEDEZA”.

Dl şi d-na L. povestesc unul altuia evenimente lipsite de importanţă din copilăria lor, ca: mersul cu birja etc.

După o tăcere de un timp:

Dl L.: Acest aşa-numit M.U.K. este – cum să denumesc – o nebunie curată.

Dna L.: în martie începem din nou.

DI L… Da. Da' eu cred că ei doar umflă povestea asta, ca să fie încă o ocazie ca…

Dl L.: Uitaţi-vă, pentru că acolo sunt unele grupuleţe…

Dna L.: Acelea sunt „M.U.K”. Se poate că la 15 martie…

Dl L.: Ştiţi că la 15 martie o să fie tot felul de greutăţi ideologice şi că masele, acel *Abrichtung* pe care-l vor da zilei de 15 martie, nu-l vor accepta, eu sunt ferm convins.

Dna L.: Din cele ce se poate scoate – înţelege – din ziare, că înainte de 15 martie nu se poate, ci numai după 15 martie.

Dl L.: Aceasta nu-i exclus. Şi ştiţi, după părerea mea este îngrozitor de greu ca să oprească acum acest 15 martie. În 1945 ar fi fost un joc, fiindcă în '45 ar fi însemnat că…

Dna L.: Demonstraţie, şi natural o ţinem…

Dl L.: …o ţinem, şi să se explice oamenilor că în '48 numai un Tánesics s-a gândit la împroprietărire serioasă şi nici chiar Petőfi n-a întrevăzut-o. Acum însă este deja împroprietărirea înfăptuită, ştiţi? Acesta ar fi aşa un lucru, că…

Dna L.: Dar greutatea vine de acolo, că au lichidat-o.

Dl L.: Da. Şi după care această stare de necesitate…

Dna L… Nu pot să înţeleg, de ce-au făcut-o…

Dl L.: A fost un servilism curat, după părerea mea. Că aici este 4 aprilie, ştiţi?

Dna L.: Şi nu se poate face sărbătoare, sărbătoare de stat.

Dl L.: Şi acestea sunt aproape una de alta şi, în fine, 4 aprilie este data eliberării reale, să nu uitaţi, şi aici este un lucru foarte important; în aceasta constă laşitatea lui Révai, care a ştiut că nici Rákosi şi nici Gerő n-au avut nimic comun cu istoria maghiară, cu masele populare maghiare, cu datinile istorice ale maselor populare maghiare, ştiţi? închipuiţi-vă, dacă acum, fiindcă în esenţă aceasta este, pe un – cum să numesc – funcţionar destoinic din Moscova, că poate să fie un funcţionar destul de bun, îl

mută în Ufa şi el acum, deodată, trebuie să aibă grijă de tradiţiile istorice ale poporului başchir... Dacă el este un om la locul lui, atunci el va petrece luni de zile studiind până când va şti care sunt tradiţiile istorice ale poporului başchir. Să nu credeţi că Gerő a ştiut mai mult decât atât. Uitaţi-vă, eu acum acest lucru nu-l denumesc vânătoare de simptome, dar dacă cineva s-a gândit că „Wandergun” este un poem contrarevoluţionar, această persoană n-a putut să aibă nimic comun cu tradiţiile revoluţiei burgheze. Şi cum el este un birocrat, cu siguranţă s-a gândit că 15 martie este 4 aprilie, pentru muncitori această dată este importantă, ca să fie o zi liberă; că aceasta este într-o concordanţă mai mare cu proletariatul decât 15 martie, aceasta este în perfectă ordine. Sunt convins de acest lucru.

Urmează o tăcere îndelungată.

Dl L.: Ştiţi, dar astăzi nici eu n-aş vorbi...

Dna L.: Ca despre o dată istorică.

Dl L.: Aşa cum se cuvine să se ştie, nici eu n-aş vorbi despre perspectivă, cel mult atât s-ar putea la sfârşit, în legătură cu Petőfi, ştiţi că „eroii sunt daţi unui mormânt comun, cei care au murit pentru tine, sfântă libertate mondială” (este un citat dintr-o poezie a lui Petőfi). Ştiţi că în Petőfi şi în Tánesics se dezvăluie o asemenea tendinţă revoluţionară consecventă, care s-a dezvoltat pe terenul ideologiei libertăţii mondiale. Punct. Pas. Mai mult n-aş spune şi încet, încet s-ar împleti, şi cu dezvoltarea socialismului ar deveni natural (spune un citat german).

Dna L.: Şi nu acela că acestea sunt amintirile noastre, şi acum le refacem pe acestea fiindcă într-adevăr aşa a fost, că, de pe punctul culminant, au decăzut, oamenii asta au crezut.

Dl L.: Şi nu totdeauna să vârâm sub nasul oamenilor că acum este... (nu se poate înţelege cuvântul). Fiindcă omul normal, astăzi, o să spună că la 15 martie l-au eliberat pe Tánesics, iar acum îl închid pe Heinrich Heine. Spun că acesta este un lucru inevitabil, aşa mă gândesc, chiar dacă staţi pe cap, dacă aveţi capacitatea de orator a

lui Demostene, că oamenii între timp aşa gândesc, ştiţi?

Dna L.: Şi acum, reîntorcându-ne la aceasta, la Zoli, el într-adevăr are clarviziune, fără ca să fie un înger.

Dl L.: Uitaţi-vă, dacă eu o să fiu acasă, eu nu o să apar pe scenă în mod public, dar dacă aş vorbi cu oamenii, din faptul că consider cauza independenţei neadecvată n-aş face deloc, dar absolut deloc un secret.

Dna L.: Dar asta este cu totul altceva dacă avem în vedere acest val.

Dl L.: Bine, şi acum încă ceva, pur şi simplu întreaga situaţie o opunem unui alt rău, adică timpurilor lui Rákosi-Gerő, este ceva cu care eu nu sunt de acord.

Dna L.: Amintirile într-adevăr i-au situat pe acelaşi plan, într-un radicalism asemănător în ochii altora.

Dl L.: Cu alte cuvinte a reieşit tot aceeaşi contradicţie între noi, care de fapt exista deja şi în şedinţele membrilor de partid. Fiindcă acolo, la şedinţa membrilor de partid, eu am spus că eu nu sunt de partea lor, în schimb pe noi ne-au ţinut uniţi cutare şi cutare.

Dna L.: Da.

Dl L.: Aşa că eu asta cred, dar, slavă Domnului, aceasta nu o să se întâmple, că eu aş fi avut mult mai multe şanse să exercit o influenţă asupra oamenilor, ca Zoli.

Dna L.: Dumnezeu să ne ferească de aşa ceva.

Dl L.: Dumnezeu să ne ferească! Dar eu încă o dată în viaţa mea nu o să repet 23 octombrie. În afara faptului că atunci a fost ceva inevitabil. Eu spun 4 noiembrie şi astăzi repet, dacă eu mă gândesc cu capul limpede, nu cu cel de la ora 4 dimineaţa, ci cu cel de la orele 10, în schimb n-aş fi făcut în 24, în starea aceea de spirit nu a fost posibil să refuz locul din Comitetul Central. Ştiţi, aici este o diferenţă mare între mine şi Imre, fiindcă Imre, în calitate de conducător politic, ar fi fost obligat să ceară cu insistenţă lista. Eu ca partizan, aici, mă potolesc sub influenţa evenimentelor.

Dna L.: Dar dvs. nici n-aţi putut face aşa ceva bătător la ochi.

Dl L.: însă ştiţi, toate acestea de aici derivă, însă totuşi afirm că a fost corect că în ziua de 24 m-am dus, a fost drept că am acceptat funcţia, a fost corect că am ocupat locul cuvenit mie ca membru al Comitetului Central. Nu aş spune numai că a fost normal, ci, pe lângă toate acestea, a fost datoria mea. Dacă eu atunci mă situez pe o poziţie egoistă, cred că azi m-aş considera un om necinstit. Ştiţi! Aici, în esenţă, s-a repetat la un nivel mai înalt ceea ce am spus eu lui Jaszter în 1917 – ceea ce a fost foarte naiv –, că atunci când o să fie baricade, nu o să cer de la dvs. certificat medical. Ştiţi, aici sunt asemenea obligaţii care trebuiau să fie îndeplinite. Eu în asemenea momente nu mă retrag. Faptul că eu în ziua de 4, dimineaţa la orele 4, nu m-am gândit destul de bine.

Dna L.: Asta-i sigur că atunci nu ne-am gândit destul de bine, dar sunt convinsă că la orele 10 am fi plecat. După aceea au început să tragă, au tras în geamuri, atunci s-a manifestat o oarecare mentalitate de arici, de retragere, că ruşii ne înhaţă.

Dl L.: Că la orele 10 nu te-ai fi gândit ca să te retragi în ilegalitate pe un timp oarecare şi să aştepţi trecerea evenimentelor, asta nu ştiu, nici nu merită să discutăm asupra acestor lucruri. Eu doar atâta spun, că între cele două lucruri este o diferenţă de bază. Primul este întrebarea dacă a fost corectă sau incorectă din punct de vedere partinic hotărârea din 4; cea din 24 oct., după părerea mea, a fost o hotărâre incorectă din punct de vedere moral.

Dna L.: Ar fi fost…

Dl L.: Ar fi fost, dacă eu acolo… (spune un cuvânt străin de neînţeles). În schimb, este cu totul o altă problemă că eu acum, pe asemenea vremuri, mă angajez pentru un asemenea lucru. Am văzut, şi acesta este aspectul de bază, fiindcă aceasta noi am văzut, că sunt amestecate o revoluţie justificată cu o contrarevoluţie, când aveam convingerea că numai eforturile celor mai buni oameni pot face această separare politică.

Dna L.: Zoli totdeauna asta aruncă în faţa lui Gyuri,

că aceştia au jefuit. Da, ei acum au înfiinţat garda naţională pentru că să apere indivizii.

Dl L.: Bine, el crede că deja din prima noapte aceştia au avut rolul lor în înarmare.

Dna L.: Bine, da, în prima, când au început.

Dl L.: Atunci au fost acele lupte în jurul Radiodifuziunii. Atunci deja, acolo, răsculaţii au avut arme. Desigur, eu am auzit o asemenea versiune, că a venit un grup de honvezi şi şi-au predat armele lor şi cam aşa s-a şi întâmplat. Eu fără dovezi nu sunt dispus să cred că „X” sau „Y”, la cine se referă Zoli, că aceştia au conceput toate acestea. Absolut deloc, nici nu am căzut în această…

Dna L.: în afară de aceasta, au scos pe baza unei deducţii foarte superficiale ideea că „Europa Liberă” ar fi fost decuplat. În urma unei ştiri oarecare, că numai ei au putut să anunţe „Europa Liberă”. De unde a scos toate acestea nu ştiu, da’ sunt convinsă că numai pe baza unei legături superficiale, aşa că…

Dl L.: Uitaţi-vă, presupuneţi că Danesó a aflat că noi nu am venit acasă în ziua de 18, el se adresează atunci unui trădător. Să presupunem, dar probabil nu a făcut-o. Şi cineva dintre aceşti scriitori ar fi furnizat informaţii în această privinţă, şi în ziua de 19 ar fi apărut furtul în postul de radio din Dala, atunci spun că acela ar fi fost. Acestea în asemenea vremuri nu sunt aşa de simple şi…

Dna L.: Contrar împăcării cu ocazia zilei de naştere, aici nu-mi schimb părerea, că acest Zoli este un om grozav de superficial.

Dl L.: Uitaţi-vă, închipuiţi-vă, eu nu susţin acum „Europa Liberă” – dar închipuiţi-vă că în zilele din 20, în aceste zile, în celulă, acolo unde am fost noi, ar fi venit corespondentul unui ziar serios şi mi-ar fi cerut un interviu. Eu i-aş fi dat şi i-aş fi spus părerea mea în întregime.

Urmează o tăcere îndelungată, iar apoi d-na I se plânge că are bătăi de inimă accelerate, iar mai târziu dau drumul la aparatul de radio şi ascultă emisiunile în limba rusă ale unui post de radio.

După un timp oarecare, familia Szántó vine la familia Lukács şi la începutul conversaţiei vorbesc despre lucruri fără importanţă, în care timp mănâncă ceva.

Mai târziu d-na L. spune că a aflat din ziar că fiul ei, profesorul academician Jánosy, a sosit la Bucureşti, ca urmare ea imediat a scris o scrisoare către C.C. al P.M.R. – pe care o şi citeşte şi în care cere ca să se facă posibil, să petreacă cel puţin o zi împreună.

Când intră femeia de serviciu, d-na Lukács o roagă ca să telefoneze tov. Goldberger pentru transmiterea scrisorii, lucru pe care femeia de serviciu îl şi face şi dă răspuns că o maşină deja şi vine după scrisoare.

După acestea mănâncă mai departe.

Dl L.: Ştiţi, Kállay probabil de aceea se teme şi de aceea mi-a pus acele condiţii în legătură cu reîntoarcerea mea acasă, pentru că…

DI Sz.: Ştiu, aceasta mi-a spus şi mie, că ar veni ziarişti din străinătate şi din ţară şi aceştia ar afla imediat şi ar fi plin antreul şi ar veni cu tot felul de întrebări.

Apoi deschid aparatul de radio şi ascultă muzică.

După un timp oarecare d-na Lukács o cheamă pe femeia de serviciu, căreia d-na Szántó îi spune ca să telefoneze tov. Ardeleanu şi să-l întrebe dacă o să vină la ei sau nu, deoarece ei ar dori foarte mult să vorbească cu el.

După aceasta continuă să asculte muzică, în care timp d-na Lukács şi d-na Szántó vorbesc despre probleme casnice.

După ce intră femeia de serviciu, comunică că a vorbit la telefon cu tov. Ardeleanu şi acesta a promis că o să vină la ei.

După plecarea femeii de serviciu, ascultă mai departe muzica transmisă de radio.

După plecarea familiei Szántó, intră femeia de serviciu pe care familia Lukács o roagă să le citească acel articol din ziarul *Scânteia* în care se anunţă că profesorul Jánosy a sosit în Bucureşti. Femeia de serviciu le şi citeşte articolul.

După plecarea femeii de serviciu, ascultă mai departe

radioul.

După ce închid aparatul de radio, vorbesc despre probleme de artă.

*

C. 559

7 martie 1957 Lukács György „SUEDEZA”.

Soţii Lukács, după ce se scoală, servesc masa de dimineaţă şi între timp schimbă câteva cuvinte despre Jánosy.

Dna L.: Nu ştiu dacă îi dă voie să vină aici sau nu.

L.: Ar fi bine să fie adus aici.

Dna L: Sigur că ar fi mai bine.

L.: Ştiţi cât a suferit el din cauza noastră, mai ales după ce ne-au adus pe noi aici.

Dna L.: Cred.

Deschid aparatul de radio, care destul de puternic transmite muzică, din care cauză nu se aude ce se vorbeşte. Vin în vizită soţii Szántó şi după un scurt timp vorbesc despre situaţia statistică a Ungariei. Vorbesc mult despre producţia de cărbuni, despre situaţia minelor şi Szántó subliniază că în problema lemnelor de mine (cocs), pe care au importat ce pierderi s-au făcut, fiindcă minerii le-au luat acasă pentru foc şi în agricultură, au fost pagube de asemenea mari.

Radioul se aude în continuare, iar soţii Szántó pleacă după ce soţii Lukács se apucă să servească masa în timpul căreia vorbesc puţin. După masă vorbesc următoarele:

L.: Cred şi sunt chiar convins că Tito a avut o politică proprie. Nu ştiu dacă Zoli îşi aminteşte; eu odată am spus că în aşa ceva nu trebuie să ne înrolăm, fiindcă nu este o politică justă. Asta cred, acum ştiţi.

Dna L.: Ştiu.

L.: îmi amintesc, nu aţi auzit că noi când ne-a dus la şcoală Rákosi pe o maşină militară, atunci Edith în şoaptă m-a întrebat dacă pe bărbaţi oare nu îi vor chinui?

Dna L.: Vai.

L.: Eu nu ştiu de ce m-a întrebat şi eu am spus că după părerea mea nu vor face nimic.

Dna L.: Da.

L.: A fost distrusă pentru el.

Dna L.: Şi eu cred că nici aici nu se comportă aşa cum ar trebui faţă de noi, de Szántó şi probabil de tov. Ardeleanu şi Vas.

L.: Nu ştiu, după mine nu e un om deştept.

Dna L.: Aveţi dreptate.

L.: Prea se umflă în pene, îşi poartă nasul prea sus.

Dna L.: Da, şi probabil că e cu două feţe faţă de noi.

L.: în general, nimic bun nu prevăd.

Intră femeia de serviciu şi cu ea schimbă câteva cuvinte.

Dna Lukács o critică că umblă fără pantofi, în ciorapi.

După aceasta vin în vizită tov. Ardeleanu şi Vas, care după ce salută spun următoarele:

Tov. Vas: Va veni, cert este aranjat, va veni la tovarăşa înainte să plece acasă. Asta am vrut să vă spunem personal, de altfel de câteva ori am şi telefonat.

Dna L.: Am auzit, vă mulţumim.

Tov. A.: Va fi aranjat sigur.

L.: Bine.

Vin în vizită şi soţii Szántó şi împreună servesc câte o cafea, între timp vorbesc despre lucruri fără importanţă cu toţii, spun poveşti etc. Vorbesc îndelung despre probleme ştiinţifice, apoi trec din nou la problema ungară.

L.: Ştiţi dvs. că la noi unii funcţionari au spus că muncitorii în uzine au plâns după plecarea din iulie, când Rákosi a demisionat.

Szántó: Aici este o greşeală; la şedinţă, după ce au citit scrisoarea de demisie a lui Rákosi, la propunerea Biroului Politic ca C.C. să primească demisia lui Rákosi, primul care a luat cuvântul a fost Kosa şi a transmis poziţia clasei muncitoare, că clasa muncitoare nu va suporta ca Partidul Celor Ce Muncesc din Ungaria să fie un alt prim-secretar şi nu cumva să fie manifestări.

L.: După mine sunt necorespunzătoare asemenea mişcări, eu le desconsider, fiindcă de exemplu dacă Szántó vorbeşte undeva, peste o zi ştie toată lumea, dar degeaba

vorbesc 40 de muncitori într-o fabrică, despre asta nu află nimeni nimic.

În ziarele mari apusene se scrie adevărul, fiindcă altfel cititorul îşi va cumpăra un alt ziar.

După aceasta tovarăşii se pregătesc de plecare şi la cererea doamnei Lukács promit încă o dată că băiatul ei va veni la ei.

Dna Szántó predă tov. O scrisoare, care este adresată fratelui ei. Tov. Ardeleanu şi Vas pleacă.

Szántó: Acasă conducerea are grijă ca despre mine să se extindă vestea că sunt… Nagy Imre.

Dna L.: Da.

Dna Sz.: Şi leafa lui încă nu i s-a dat, dar Vas o primeşte.

Dna L.: Nu aţi primit?

Sz.: Nu, şi ne scrie ca să ne ferim de grupul lui Nagy şi că locul nostru este acasă.

Dna Sz: Józsi cu Dezső îmi scriu aşa de deştept, mă doare sufletul după ei.

Sz.: Scrisoarea a făcut o lună de zile şi ne scriu că unii se simt foarte bine, probabil că membrii Comitetului Executiv.

Dna Sz: Şi scrie Dezső că la Budapesta numai acum au început să se repare casele.

L.: La noi numai geamurile au fost sparte.

Sz.: Despre toate acestea eu cred că cu Nagy şi grupul lui trădător vor să facă un proces, unde dumneata, eu şi Vas vom fi achitaţi.

L.: Da.

Sz.: Eu cred asta, fiindcă mie Kállay nu mi-a spus nimic despre faptul că mă voi duce acasă.

L.: Nici mie nu mi-a spus asta, mi-a spus numai că sunt trei presupuneri.

Dna Sz.: E tragic că am ajuns aici când locul nostru este acasă, asta e părerea şi a lui Józsi.

După aceasta dl Szántó citeşte mai multe poezii dintr-o carte.

*

Tradus martie 1957 Lukács György „SUEDEZA”.

Doamna discutând cu domnul îl întreabă până când rămâne aici. Domnul îi răspunde că el crede că rămâne numai până diseară.

Schimbând subiectul, domnul arată că a fost şi la Berlin. Afirmă că nu ar fi crezut că se va înapoia vreodată. Doamna e foarte mulţumită că a avut ocazia să-l vadă. Domnul spune câteva cuvinte care nu se disting, iar doamna începe să râdă. Domnul spune că toţi ştiu că el e în Anglia. Referindu-se la un alt domn, spune că l-a văzut tocmai după ce venise a doua oară la Viena. Domnul mai afirmă printre altele că „el” se duce aproape zilnic la Berlin şi lucrează acolo. O duce excepţional. Kisch spunea că „el” vrea să facă o lucrare teoretică şi să se ducă în Anglia.

Părerea domnului e că „el” trebuie să lucreze intens şi fără funcţii. Schimbând subiectul discuţiei, doamna îl sfătuieşte pe domn ca în caz că întreabă „el” de mama, să spună că ea nu e aici, dar va veni în cursul zilei de azi. Şi spune că ar fi bine dacă ar trimite o telegramă. Domnul îi răspunde că a trimis deja o telegramă, însă nu înţelege ce s-o fi întâmplat. Referindu-se la telegramă şi doamna e nedumerită ce s-a întâmplat. Domnul afirmă ca Olga trebuie să trimită o telegramă de asemeni, a vorbit şi cu „el” la telefon şi a spus că nu poate să înţeleagă nimic. Unii dintre ei vorbesc despre Marosán şi doar Marosán e membru de partid. Doamna râde. Între timp intră femeia de serviciu şi-i spune doamnei că dacă doreşte, poate lua şi ouă (domnul şi doamna servesc masa). În timp ce mănâncă, domnul îi spune doamnei că nu a mai primit din Anglia nimic.

Jánosi discută despre preşedintele Academiei şi cum a fost trimise în România de către Academie pentru nişte consultări ştiinţifice.

Începe să discute despre evenimentele din Ungaria.

Lukács afirmă despre o persoană (nu reiese cine) că ar fi trebuit să vină cu propriul ei punct de vedere.

Jánosi arată că într-o convorbire pe care a avut-o

Kádár la 24 ianuarie cu nişte ziarişti, a spus că e necesară o bună organizare şi că este nevoie de tehnicieni.

Kádár a afirmat că sunt condiţii să fie evitată inflaţia, însă pentru aceasta trebuie dusă o luptă energică. În altă ordine de idei, Jánosi spune că Károly a explicat cum el a înţeles problemele politice esenţiale în acele 14 zile.

Jánosi adaugă că el a fost de acord cu perioada 23 octombrie – 4 noiembrie, cu excepţia neutralităţii.

Exprimându-şi părerea despre mişcarea de la 23 octombrie, Jánosi arată că aceasta a fost o mare mişcare spontană contra lui Rákosi.

El este ferm convins că acestei mişcări i s-au adăugat alte probleme politice. Jánosi adaugă că explicaţia oficială care se dă este că a fost o adevărată contrarevoluţie în prealabil organizată.

După această discuţie intră în altă cameră şi continuă să discute şi să servească ceva.

Gertrud şi femeia de serviciu produc zgomote puternice şi acoperă convorbirea.

Mai târziu, se aude cum Jánosi discută despre probleme legate de activitatea lor ştiinţifică.

În continuare Jánosi discută cu Lukács că în Ungaria producţia de cărbuni este scăzută datorită faptului că este sabotată, că sabotorilor le este indiferent, deoarece ei nu au nevoie de cărbuni. Unul din domni afirmă că democraţia nu se poate dezvolta în acest mod.

Jánosi afirmă că în Budapesta sunt destule forţe, că este cu totul altfel decât în restul ţării.

La şedinţa la care a participat dl Lukács s-a pus problema că ar fi suficient dacă ar rămâne o masă omogenă de membrii care să poată lupta împotriva contrarevoluţiei.

Lukács afirmă că şi acum, ca şi înainte există o opoziţie care e de partea lui Rákosi. Mai departe arată că şi cu ocazia evenimentelor s-a dovedit că majoritatea intelectualităţii a şovăit. Jánosi afirmă că nu numai intelectualitatea, dar şi marea parte dintre comandanţi.

Dl Jánosi discută mai departe cu Lukács că ruşii s-au

împotrivit (nu reiese la ce se referă). De asemenea, arată că dacă ruşii n-ar fi intervenit, poliţia şi cu o parte din populaţie nu ar fi putut face faţă contrarevoluţiei din Ungaria. Salvarea a fost când a venit cel de-al doilea om la timp, mai devreme. Schimbând subiectul, Jánosi spune doamnei că a vorbit la telefon. Doamna întreabă dacă se poate vorbi. Acesta îi răspunde afirmativ.

Dl Lukács discută în legătură cu locuinţele de aici. Spune că un străin dacă ar veni nu ar întâmpina greutăţi în ceea ce priveşte locuinţa.

În altă ordine de idei, domnul Lukács povesteşte despre munca pe care o fac la noi scriitorii. El spune că cititorii nu sunt entuziasmaţi, deoarece ei scriu numai acelaşi lucru, nimic original.

Mai departe, el discută despre propaganda anticomunistă care se face în S.U.A. foarte deschis şi, în general, despre propaganda reacţionară. El spune că în timpul contrarevoluţiei Mindszenty a ţinut şi el o cuvântare.

Domnul Jánosi spune că sâmbătă a fost la Academie şi a regăsit un profesor, s-a împrietenit cu lumea de acolo, şi a vorbit în toate limbile cu ei (engleză, franceză etc.).

În continuare el caracterizează pe preşedintele Academiei ca pe un om bun.

Jánosi continuă să vorbească despre cele ce se întâmplă la Academie.

El arată că la Academie s-a ţinut o adunare a academicienilor cu uşile închise în care s-a aprobat un program ce a fost votat.

Ei şi-au arătat încrederea faţă de dl Lukács şi că acesta va continua mai departe să ia parte la viaţa ştiinţifică.

În continuare Jánosi mai spune că conducerea Academiei a hotărât să reducă personalul cu 25%.

Tot Jánosi se referă la diferitele aspecte ale muncii sale la institut (nu reiese care). Doamna Lukács întreabă care este situaţia aprovizionării cu cărbuni şi electricitate, la care Jánosi răspunde că nu este tocmai bună din cauză

că sunt mulţi care sabotează şi fac încă greve.

Jánosi reia din nou discuţia despre Academie şi arată că Polonia este singura din ţările de democraţie populară în care academicienii pot pleca în străinătate când vor.

După cele discutate mai sus, doamna Lukács se interesează de situaţia de la Budapesta.

Jánosi îi comunică că situaţia s-a normalizat şi că circulaţia este reglementară etc.

— Va urma – *

Se aud discutând numai dl Jánosi cu d-na Lukács. Timp de 1 – 2 minute nu se înţelege ce vorbesc din cauza unor zgomote puternice produse în cameră. După aceasta se aude cum dl Jánosi spune că Hein Gyuri [?] acela, iniţiatorul contrarevoluţiei şi al greşelilor... (nu reiese nimic mai mult).

Jánosi continuă şi spune că s-a interesat de dl Lukács şi la legaţia germană dacă ştie ceva. I s-a răspuns că nu ştiu nimic. Mai departe Jánosi spune că Ulbricht ar fi spus odată că nu are niciun interes să pledeze la Budapesta pentru aceasta (nu reiese pentru ce).

Dna Lukács vorbeşte foarte încet şi nu poate fi distinsă. Se redau mai mult răspunsurile domnului Jánosi.

Jánosi continuă să discute cu d-na Lukács despre dl Lukács şi spune că în Germania de răsărit se aud lucruri urâte despre Gyuri (Lukács). Nu s-a scris, însă se vorbeşte.

În altă ordine de idei dl Jánosi începe să discute despre probleme de fizică nucleară (lucruri cunoscute). Apoi vorbeşte despre problema studenţilor. Dl Jánosi nu discută despre condiţiile favorabile de colaborare pe care le-a găsit în România.

Deschid aparatul de radio şi Lukács discută cu profesorul Jánosi despre probleme de chimie. Jánosi îi povesteşte ce frumos şi prietenesc a putut rezolva în România problemele sale, deoarece a găsit oameni pricepuţi, dintre care unii şi-au făcut studiile în Franţa; între timp se pregăteşte şi se serveşte masa. În timp ce servesc masa discută despre problema locuinţei de acasă.

Intră femeia de serviciu, serveşte vin la masă şi

întreabă dacă poate aduce cafelele, i se spune că mai târziu, iar după aceea familia Lukács discută despre probleme filosofice cu profesorul Jánosi.

Lukács: Nimeni nu poate înţelege de ce eu nu vreau să intru în partid. Noi putem spune că octombrie a fost idealul idealurilor şi nu acea rezolvare care a fost găsită de polonezi. Este ştiut că rezolvarea poloneză a fost cea spre care noi am tins. Dar din slăbiciunea forţelor noi s-a instalat 23, şi nu de aceea că 23 ar fi fost o rezolvare ideală. Rezolvarea găsită de Gomułka este cea corespunzătoare. Problema după mine este că în octombrie s-a dezlănţuit „mişcarea maselor contra regimului Rákosi şi Gerö”, de care s-a prins contrarevoluţia. Calea de ieşire este lupta de asemenea ascuţită contra restaurării capitalismului şi lupta contra oricăror „isme” – şi dacă nu suntem capabili de aşa ceva, atunci ajungem în contrarevoluţie sau restauraţie.

După cele de mai sus se discută chestiuni familiale fără importanţă, iar pe urmă profesorul Jánosi se culcă spunând să fie trezit pe la orele 4.30.

Lukács: Eu aş vrea ca această scrisoare să fie bătută la maşină, cred că şi dvs. aţi putea-o bate la maşină, eu nu fac astăzi conceptul, ci mâine dimineaţă, după care vom discuta asupra ei, deoarece acesta este un lucru foarte important, probabil că ei vor să o publice, în sensul că ei au primit această scrisoare de la mine, pe baza căreia Consiliul de Miniştri să ia măsuri.

Lukács cu soţia se culcă.

Familia Lukács discută cu fiul lor, academicianul Jánosi.

Dl L.: Esenţial este ca omul să nu participe la nicio porcărie. Ăsta-i primul lucru.

Dl J.: Da.

Dl L.: Iar al doilea, că atunci când vor porni frământările, să nu fie un om care şi-a pierdut cinstea. Pentru asta, să fii pregătit.

Dl J.: Da.

Dl L.: în circumstanţele de acum nu merită să ocupi o

funcţie mai înaltă.

Dna L.: însă mă bucur că tu acum ai venit, când cu Ferko s-a terminat…

Dl J.: în schimb acum oamenii… în fine, am vrut ca Academia să delege oameni, între care am fost şi eu, care să elaboreze scopurile politice, dar pe urmă s-au răzgândit şi au văzut că este mai bine ca Academia să se ocupe de artă şi cultură.

Dl L.: Asta-i prost, că ei în unele probleme sunt prea rigizi şi reacţionari. Au dat frâu liber unor lucruri, care n-ar fi trebuit să fie scăpate. Mai ales în artă şi cultură. Eu îţi spun că dacă eu aş fi fost ministru, nu aş fi permis.

Dl J.: Cel mai periculos lucru este discuţia care s-a pornit despre autonomia facultăţilor.

Dna L.: De ce?

Dl J.: Fiindcă o oarecare autonomie este bună, însă ca orice profesor comunist să fie azvârlit afară, acesta…

Dna L.: De aici se vede că situaţia acum nu este prea strălucită…

Dl J.: Da, din aceasta se vede că s-au desfăşurat forţe contrarevoluţionare serioase…

Dl L.: Natural.

Dl J.: Dar norocul este că noi am discutat aceste probleme şi-am ajuns la concluzia că nu numai noi ne temem, ci şi ei.

În continuare vorbesc despre cum a fost viaţa universitară din trecut.

Dna L.: Dar cine a participat la dezordine?

Dl J.: Nu ştiu nimic concret, au avut gură mare de tot. Atât ştiu. Farago a disidat, iar alţii s-au clătinat şi îşi fac procese de conştiinţă.

Dl L.: însă a fost îngrozitor când noi am intrat la legaţie, ce stare de spirit defavorabilă s-a manifestat împotriva marxismului.

Dl J.: Da, şi la noi cei care au fost la studii în U.R.S.S. au fost dezorientaţi. Mai ales fizicienii.

Pe urmă dl Jánosi povesteşte că a discutat cu profesorii români despre cercetările efectuate în domeniul

energiei atomice şi s-a constatat că profesorii de aici sunt oameni foarte cumsecade. Apoi trece la problema cercetărilor efectuate în domeniul energiei atomice în Polonia.

Dl L.: Cât timp oamenii vor judeca totul bazat pe dogmatism, nu va avea loc nicio schimbare mai esenţială în niciun domeniu. Despre asta-i vorba.

Dl J.: Da, asta este.

Dl L.: însă polonezii sunt foarte precauţi în probleme ideologice.

Dl J.: Da.

Dl L.: Vezi că ei n-au participat nici la conferinţa celor cinci de la Budapesta. Aşa că ei procedează foarte precaut.

Dl J.: Da.

Dl L.: Şi tu te ocupi de problemele teoretice.

Dl J.: Da.

Dl L.: Se prea poate că pentru ca să poată rezolva unele probleme.

Dl J.: Da.

Dl L.: Fără ca să provoace vreun conflict.

Dl J.: Este foarte interesant că în Polonia nu există nicio luare de poziţie oficială faţă de situaţia din Ungaria. Acolo orice informaţie despre Ungaria vine numai de la posturile de radio din Occident.

Dl L.: Da?

Dl J.: Şi vedeţi că la noi, când a fost demonstraţia aceea a femeilor, poate că aţi citit din ziar.

Dl L.: Da.

Dl J.: …a fost organizată perfect. În toate locurile, la noi şi în fiecare întreprindere şi uzină, au fost date lozinci identice.

Dl L.: Greşeala cea mai mare constă în aceea că în timpul lui Rákosi nu s-a făcut un marxism adevărat şi astfel în locul unor concepţii marxiste autentice s-a alunecat spre o concepţie burgheză.

Dl J.: Da.

Dl L.: Eu am prevăzut. Astfel la o anchetă

universitară care s-a ţinut înainte de octombrie, studenţii au ridicat problema că nu numai Marx trebuie tradus în ungureşte, ci şi antimarxiştii, adică filosofii burghezi, şi eu imediat le-am răspuns că despre aceasta nici nu poate fi vorba. Cei care vor să studieze şi aceste lucrări să le studieze în original că se găsesc acolo în Biblioteca Universităţii. Dar eu am fost singurul care am trasat această linie democratică corectă, ştii?

Dl J.: Da.

Dl L.: Deci nu ajunge ca să remediezi numai unele lipsuri, ci trebuie să descoperi cauza adevărată a acestor lucruri. Aceasta este nu numai problema politicii, ci şi a artei şi a culturii.

Dl J.: Da.

Dl L.: Dar noi nu putem face nimic pe linie maghiară, până când pe linie internaţională nu se limpezesc problemele.

Dl J.: Dar trebuie să ţinem pas cu acestea.

Dl L.: Da. Fiindcă este de nepermis ca să nu existe câţiva oameni care să poată să indice când şi ce trebuie făcut.

Dl J.: Da.

Dl L.: Este foarte important ca în unele pături sociale să poţi avea încredere că sunt într-adevăr oameni cinstiţi. Şi aceştia trebuie să fie membrii de partid.

Dl J.: Da.

Dl L.: Şi părerea mea este că opinia publică, după un timp oarecare, va înţelege aceste lucruri.

Dl J.: Da.

Dl L.: Aceste lucruri nu azi sau mâine se vor decide, însă este necesar ca să fie oameni care au o poziţie justă şi, datorită acesteia, un anumit prestigiu. Fiindcă şi la izbucnirea evenimentelor din octombrie, greşeala cea mai mare a fost că n-am fost cinci oameni care să fi avut un oarecare prestigiu. Asupra acestor lucruri trebuie insistat în speranţa unui viitor mai bun.

Dl J.: Da.

Dl L.: Eu nu susţin că peste şase luni va avea loc o

cotitură, ci susţin că o cotitură va avea loc, însă nu în viitorul îndepărtat.

Dl J.: Da.

După acestea dl J. povesteşte că în curând va pleca în mai multe ţări, fiindcă aşa s-a planificat de către Academie.

Dl L.: Dar care este starea de spirit în general acasă?

Dl J.: Este foarte greu de apreciat.

Dl L.: Da, este şi corect să nu faci generalizări.

Dl J.: însă se tem foarte mult de restaurare.

Dl L.: Da. Înţeleg.

Dl J.: Şi ştiţi pe cei care au vrut să se tragă la o parte. Kádár i-a chemat şi i-a rugat: „Ajutaţi-ne”. Însă i-a chemat personal pe fiecare şi a stat de vorbă cu ei. Cei care au stat de vorbă cu Kádár au o părere foarte bună despre el, spun că este un om foarte drăguţ, simpatic.

Dl L.: Da. Nici eu nu cred să fie un om cu intenţii rele, însă şi el este un om slab, iar anturajul lui…

Dl J.: Şi ceilalţi, Kossa, Münnich sunt consideraţi ca oameni care promit…

Dl L.: Dar ce-i cu partidul?

Dl J.: Sunt mulţi care vor să intre, însă deocamdată faţă de ei se manifestă o oarecare rezervă. Dl L.: Dar alegerile pentru Congres au început?

Dl J.: Da.

Dl L.: După părerea mea, un Congres adevărat va putea avea loc numai atunci când delegaţii vor fi aleşi direct de organizaţii de bază, fără ca să mai treacă prin filiera sectoarelor de partid.

Dl J.: Da.

Dl L.: Fiindcă dacă sectorul de partid ar face propuneri din 40 de persoane 36 vor fi cunoscute de oameni. Înţelegi?

Dl J.: Da.

Dl L.: Deci trebuie înlăturată orice manevră, iar în situaţia de azi, un Congres democratic este posibil pe deplin.

Dl J.: Da.

Dl L.: Şi acest lucru i-am spus şi lui Goldberger. Şi i-

am mai spus că eu nu am nimic comun cu gruparea lui Nagy Imre, că am avut relaţii de prietenie cu unii membrii ai grupului, cum ar fi Újhelyi, dar asta-i altceva, fiindcă relaţii de prietenie şi tu ai avut cu unii. Nu-i aşa?

Dl J.: Da.

Dl L.: Şi dacă Kádár eventual este supărat pe noi, atunci pentru a-i schimba atitudinea cea mai bună legătură este Szabolcsi.

Dl J.: …Da. Eu o să-i spun, că eu am fost la voi şi…

Dl L.: Desigur. Şi el poate să facă acest lucru.

Dl J.: Da. Fiindcă şi aşa mă întâlnesc cu el.

Dl L.: El se va comporta foarte cumsecade.

Dl J.: în general este un om foarte de treabă.

Dl L.: în tot cazul să vorbeşti şi cu Fogaraşi despre noi, despre ce facem noi, nu se mai poate, însă fără nicio zarvă.

Dl J.: Da. Desigur, fără nicio zarvă, fără nicio publicitate.

Dl L.: Eventual dacă se va vedea că aceştia nu vor să facă nimic, atunci.

Dl J.: Sigur că da.

Dl L.: Fiindcă ştii, în situaţia mea, în care mă aflu acum, eu nu vreau să scriu niciun rând din care să rezulte că eu aici m-am predat?

Dl J.: Da. Sigur.

Dl L.: Dar ce-i acum cu Molnár Erik?

Dl J.: Aşa cred, că este ministrul Justiţiei.

Dl L.: Ministrul Justiţiei?

Dl J.: Aşa cred. Nu sunt sigur.

Dna L: Ministrul Justiţiei?

Dl L.: Nu-i exclus.

După acestea mănâncă ceva gustare.

Dl. L: Dar spune-mi, te rog, ce crezi tu despre 15 martie?

Dl J.: Este o oarecare nervozitate şi poliţia circulă cu pistol-mitralieră pe stradă.

Dl L.: Da.

Dl J.: însă părerea generală este aceea că nu o să fie

nimic. Fiindcă oamenii sunt atât de obosiţi de acum şi a fost destul. Aşa că nici eu nu cred că o să fie ceva. Dar aceste lucruri sunt imprevizibile.

Dl L.: După părerea mea, este neverosimil că va fi ceva – deocamdată.

Dl J.: Da. Oamenii sunt obosiţi şi n-au nicio poftă.

Dl L.: Da.

Dl J.: Dar, de altfel, tancurile s-au retras din oraş.

Dl L.: Da.

Dl J.: Au făcut-o cu foarte mare precauţie. Le-au retras, aşa treptat, că într-o zi am observat că nu mai este niciunul…

Dl L.: Da.

Dl J.: Deodată nu s-ar putut, fiindcă ar fi bătut la ochi.

Dl L.: Sigur că da. Şi aici sunt două lucruri. Unul, că oamenii se resemnează cu situaţia în care se află, iar al doilea, că trebuie schimbat totul din punct de vedere intern. Şi acesta chiar trebuie.

Dl J.: Da.

Dl L.: Dar oamenilor trebuie să li se explice. Adică să ajungem la soluţii teoretice corecte ale problemelor. Şi, în acest sens, aş vrea eu să ajut dacă aş fi acolo.

Dl J.: Da.

Dl L.: Adică să se explice oamenilor că ceea ce a avut loc timp de 12 ani şi ce are loc acum nu este marxismul adevărat. Să nu creadă că acesta este marxismul, ci asta şi asta… înţelegi?

Dl J.: Da.

Încercarea aceasta, că marxismul acesta nou, spre deosebire de cel vechi, caută să-l imprime din ce în ce mai bine în oameni. Asta se poate face în mod ştiinţific şi apoi fără întrerupere. Socialismul are viitor numai dacă membrii societăţii şi membrii de partid au încredere în el (socialism) şi în partid. Fără asta nu se poate face nimic.

În continuare soţii Lukács şi Jánosi discută chestiuni ştiinţifice (fizică) şi alte chestiuni lipsite de importanţă (statistică, fizică atomică).

După aceasta discuţia lor se poartă în jurul

evenimentelor din Ungaria.

Dl J.: Muncitorii n-au vrut ca fabricile să fie luate înapoi de către industriaşi. Au fost doar nemulţumiri.

Dl L.: Este limpede că muncitorii nu vor ca fabricile să fie luate înapoi de foştii patroni.

Dl J.: însă situaţia a fost de aşa natură că voinţa lor de a nu da fabricile înapoi patronilor nu era băgată în seamă şi nu putea să conteze.

În consiliile muncitoreşti, când acestea au fost alese, au fost foarte multe elemente duşmănoase, reacţionari, nemernici.

Dl L.: întrebarea este cât de repede, în cât timp s-ar fi putut înlocui aceste elemente duşmănoase?

Dl J.: în mod precis aceştia, elementele duşmănoase din consiliile muncitoreşti, au sabotat, salariile le-au plătit, dar munca nu mergea şi nici nu aveau interes în acest sens.

Dl L.: Problema se pune înaintea lui 4 noiembrie şi după 4 noiembrie. Dacă muncitorii s-ar fi putut mişca înainte de 4 noiembrie atunci lucrurile ar fi luat o altă întorsătură şi muncitorii ar fi schimbat elementele duşmănoase din consiliile muncitoreşti. Ar fi luptat contra elementelor duşmănoase. După 4 noiembrie a fost în muncitorime o opoziţie turbată că ăştia au intrat (sovieticii) şi aşa mai departe. Situaţie pe care elementele rele, duşmănoase au exploatat-o.

Dl J.: Tovarăşii vechi de la Budapesta mereu spun că situaţia a fost aşa de rea încât nu s-ar fi putut ca lucrurile să ia o altă întorsătură dacă n-ar fi intervenit sovieticii.

Dl L.: Sâmbătă noi am primit veşti că muncitorii vor relua lucrul luni, deci primul pas ca muncitorii să se mişte, să reia lucrul s-a întâmplat, s-a făcut. De la data de 3 – 4 noiembrie lucrurile au început să se îndrepte, dar au urmat evenimentele din 4 noiembrie şi după aceea.

În continuare ei au deschis radioul. Nu se pot da amănunte din discuţie, dar se poate da seama că continuă să discute despre evenimentele din octombrie-noiembrie. După câteva minute nu se mai discută (s-au pierdut doar

câteva minute din discuţie). Ascultă muzică la radio.

În continuare dl Lukács spune că atunci când a fost el la ei (nu spune cine), nu a fost vorba de siguranţa lor, ci ei ar fi vrut ca din actualul guvern să facă parte şi grupul acesta. Mai spune că gazda lui a primit cam la două, trei zile câte o telegramă în care se arată că sunt bine şi sunt primiţi aici ca nişte musafiri.

Domnul Jánosi povesteşte de un academician care a murit de curând fiindcă a avut cancer, pe care nu l-au detectat doctorii. Atunci când a fost operat a fost deja târziu şi peste un timp scurt a murit. Povesteşte ce mormântare frumoasă a avut.

În continuare dl Jánosi povesteşte că la locuinţa lui Lukács din Budapesta nu s-au făcut multe pagube şi acestea deja au fost reparate. După aceea Jánosi vorbeşte de un băiat, şi anume Pista, care se află la Budapesta, şi-a reluat cursurile, învaţă bine.

Jánosi afirmă printre altele că Pista a ştiut că el a venit aici în România.

În continuare discută că învăţământul s-a reorganizat şi cursurile decurg în mod normal.

În altă ordine de idei Jánosi discută cu dl şi d-na Lukács probleme ştiinţifice (despre fizică, chimie etc.). Încep să servească masa, au deschis şi radioul (din cauza emisiunii radiofonice vocile sunt neclare, îmi dau însă seama că dl Jánosi povesteşte cum studenţii citesc la Biblioteca Academiei şi le explică în general programul). După ce termină de servit masa Jánosi vorbeşte despre un obiect de lemn de cireş şi îl admiră.

Dna Lukács îl roagă pe Jánosi să trimită nişte cărţi, precum şi dl Lukács îl roagă să-i procure nişte cărţi despre realismul socialist. Discuţia continuă referitor la realismul oglindit în literatura ungară.

În legătură cu aceasta dl Lukács începe să facă critica diferitelor romane la care participă şi d-na Lukács şi dl Jánosi.

Se discută despre un scriitor în special (nu reiese cine). Discuţia este întreruptă pentru un moment de

femeia de serviciu. După aceasta dl Lukács arată că Bagnale [?] este o adevărată inteligenţă. El şi-a format propriul lui partid în perioada octombrie-noiembrie, însă după 4 noiembrie când s-a format un guvern comunist, el s-a lăsat.

Dl Lukács întreabă ce mai face elevul lui Nowoposki, acel Baras [?].

Dl Jánosi spune că acesta este un tip îngrozitor şi reacţionar activ. În continuare se discută despre o carte a lui Pavlov.

Dl Lukács spune că are volumul II şi-l roagă pe Jánosi să-i procure volumul… Este o carte apărută la Berlin în Editura Academiei (nu se înţelege titlul). Se discută în continuare despre experienţele lui Pavlov. Schimbă subiectul dl Jánosi, le spune că a venit o tovarăşă la el şi l-a întrebat dacă poate să facă manifeste.

S-a dus la director şi acesta i le-a aruncat. Mai departe, Lukács afirmă că „el” a scris poezii dedicate lui Rákosi şi cu siguranţă le-a publicat în acest ziar (nu reiese care) până când le-a tipărit. Jánosi îi spune că îşi aminteşte şi el că la 4 noiembrie au apărut manifeste în care se punea problema dacă guvernul este recunoscut de popor. De asemeni s-au format uniuni de scriitori care se înmulţeau zi de zi.

Dl Lukács spune că din păcate manifestaţia scriitorilor a intrat în contact cu contrarevoluţionarii. Jánosi arată că capitalismul este în stare să folosească greva şi răscoala pentru răsturnarea guvernului. De asemeni arată că în ajunul de 7 noiembrie când s-a simţit că trupele sovietice vor intra din nou în oraş, la posturile de radio se repeta aceeaşi poveste, ca şi când strigau „ajutor”. Principalul este că lui Lukács nu i s-a înscenat niciun proces şi e bine că acum e linişte. De asemeni, îi spune că deocamdată să nu se grăbească să se înapoieze. Ei pot fi puşi la punct cu ştirile de la radio, din presă. Schimbând subiectul Jánosi afirmă că Farkas este secretar de partid.

În continuare, el afirmă că după 2 – 3 zile el a primit

o telegramă din partea lui Rákosi, în care l-au invitat să ia parte la o şedinţă ca persoană reprezentativă, dar până la urmă l-au considerat contrarevoluţionar (râde cu ceilalţi).

Printre altele Jánosi afirmă că el speră ca până duminică să vadă toată familia. De asemeni, afirmă că vrea să adune şi documente. După aceasta dl se pregăteşte de plecare. Îşi ia rămas-bun. La o întrebare pe care i-o pune d-na în limba maghiară, dl îi spune că se duce la Athénée Palace. Cu toţii îl conduc. În continuare se aude discutând d-na Lukács cu femeia de serviciu probleme de importanţă mică, se aude şi radioul de unde se transmit cântece care conturbă înţelegerea celor discutate. Femeia de serviciu pleacă.

*

martie 1957 C. 582 „SUEDEZA”.

Lukács: Greutatea este cu aşa-zisele greşeli ale zilei de 23 octombrie, despre care eu însă nu am să vorbesc, am să le spun că linia de principiu este justă, iar neutralitatea nu. Toate acestea în esenţă înseamnă că eu îi scriu lui Kádár că pentru toate acestea eu nu răspund, ci el, pentru că el totuşi are să înţeleagă acest lucru. În schimb, mai departe nu putem merge.

Acuma este tot aceeaşi problemă ca şi la legaţie şi când am respins presiunile. Atunci, daţi-mi hârtie de aceea liniată ca să încep să scriu!

Lukács primeşte hârtie şi îşi compune scrisoarea pentru tov. Kádár, pe care după ce o termină o reciteşte cu glas tare soţiei, care este de acord cu el.

După citirea scrisorii urmează o pauză îndelungată, iar pe urmă discută lucruri fără importanţă.

Lukács: Am învăţat sub regimul lui Rákosi şi al lui Stalin să scriu asemenea chestiuni în care nu este absolut nimic.

Dna Lukács: Dar dacă în esenţă eşti de acord cu ei, atunci nu înseamnă că nu este nimic în ea.

Lukács: Altfel nu se poate, deoarece o să-mi spună atunci că sunt cu contrarevoluţia. Eu ca primă idee nu pot... contrarevoluţia, ci nemulţumirile esenţiale, iar faptul

că producţia a reînceput nu am de ce să nu-l recunosc. Lasă că această scrisoare a fost compusă foarte judicios (pauză îndelungată).

Dna Lukács: Sunt curioasă cum se vor rezolva lucrurile.

În continuare soţii Lukács discută despre faptul că femeia de serviciu a lor este foarte muncitoare.

În continuare soţii Lukács discută despre Dezső, care este lipsit de popularitate şi este incapabil. Lukács nu neagă însă faptul că Dezső este comunist.

Apoi Lukács spune că ar fi de necrezut ca Vertes să vină aici şi să-i vadă. Dar ar fi posibil să se ia legătura cu el, şi guvernul maghiar ar trebui să consimtă. Dar guvernul nu aprobă nici cele mai mici cerinţe, aşa după cum nu a aprobat nici reîntoarcerea acasă a doamnei Erdősi, care politic este egală cu zero. De fapt nici soţul ei nu putea fi un mare om politic, deoarece a fost un om mic (nu a avut funcţii mari).

Doamna Lukács crede că totuşi şi doamna Erdősi o fi făcut ceva de au adus-o şi pe ea aici.

Lukács: Eu i-am spus ieri lui Kállay că au făcut cea mai mare prostie, şi asta în detrimentul lor, că nu m-au lăsat acasă la 18 noiembrie. El mi-a spus că nu se putea, deoarece atunci ar fi pretins toţi acest lucru. Atunci toată lumea ar fi cerut din guvernul Nagy. I-am spus că dacă m-aţi fi lăsat acasă atunci, de la sine lucrurile ar fi luat o altă înfăţişare. Eu i-am spus că eu n-am fost în grupul lui Nagy, ci am fost un luptător contra lui Rákosi.

Vorbind despre Cercul Petőfi, Lukács spune că ei, guvernul Kádár, trag concluzii din cuvântările lui Déry şi ale altora, dar din cuvântarea lui Losonczy nu pot scoate nimic, deoarece în această cuvântare nu este nimic.

Lukács spune că el este vinovat pentru faptul că nu s-a ridicat în şedinţa din 24 să spună că acest program nu este bun. Dacă el ar fi spus acest lucru atunci, el ar fi astăzi acasă.

Dna: Losonczy n-a vrut…

Lukács: Losonczy a ştiut aceasta, doar eu n-am

cunoscut această cerinţă.

Dna: Nici ei n-au vrut program.

În altă ordine de idei, doamna îi spune lui Lukács că la ora 9.00 (21.00) să asculte emisiunea la radio. După aceasta se aude emisiunea radiofonică. Se pare că soţii Lukács citesc, deoarece se aude foşnet de hârtie. În continuare Lukács pune o scrisoare în plic şi lipeşte plicul. După o pauză îndelungată soţii Lukács mănâncă, după care Lukács caută să prindă posturi străine.

*

martie 1957 v 13.03.1957 „SUEDEZA”.

Domnul şi doamna Lukács citesc ziarul, după care încep să servească masa.

Dl Lukács: E o prostie ce spun doctorii, dar cum se poate să împiedice aşa ceva?

Dna Lukács: Da.

Dl Lukács: Ca să te instaleze într-un sat unde nu ajunge nicio ştire, păi asta ar fi fost mai rău.

Dna Lukács: Nu s-ar fi întâmplat nimic dacă ştia cel puţin în cursul săptămânii.

Dl Lukács: Dacă telefona cel puţin miercuri dimineaţa, că Lajesó numai sâmbăta poate veni, atunci ar fi fost altceva.

Dna Lukács: Da.

Dl Lukács: Numai de asta spun, ca dacă Ardeleanu ar fi spus cinstit că numai sâmbăta poate, atunci era altceva.

Dna Lukács: Da.

În continuare discută despre diverse probleme fără importanţă şi domnul Lukács o întreabă pe doamna Lukács dacă a luat medicamentul.

În continuare, la familia Lukács a venit în vizită tov. Goldberger, cu care discută problema cultelor.

Tov. Goldberger spune că la noi preoţii sunt sprijiniţi de către stat.

În continuare, au discutat despre unele probleme administrativ-culturale, cum sunt organizate la noi şi cum sunt în Ungaria.

Dl Lukács: Nu cumva să credeţi că eu am avut ceva

cu Rákosi şi Gerö.

Tov. Goldberger: Despre asta nici nu poate fi vorba.

Dl Lukács: Eu spun, eu nu am avut nimic cu Rákosi şi nici cu Gerö. Eu nu-i urăsc nici pe Rákosi şi nici pe Gerö, ca oameni care au intervenit la 23 octombrie, e vorba de metodele lor şi dacă nu le studiem să vedem care sunt cauzele şi nu vom face din cele întâmplate un film poliţist, atunci niciodată în această viaţă a noastră nu o să se repare nimic.

În continuare doamna Lukács vorbeşte despre greutăţile economice, mai ales în industria cărbunelui, care trebuie intensificată. Doamna Lukács vorbeşte apoi despre necesităţile din domeniul electricităţii. Doamna Lukács vorbeşte în continuare despre preţurile de pe piaţă, care trebuie să fie accesibile populaţiei.

Soţii Lukács şi Goldberger continuă să discute despre chestiuni economice, după care Goldberger şi Lukács discută chestiuni de ideologie.

Înainte de a pleca, Goldberger le spune soţilor Lukács că atunci când se vor muta în Bucureşti vor putea veni la el acasă în vizită.

După ce mai discută despre televiziune şi o vizită a soţilor Lukács în Bucureşti şi în provincie, Goldberger pleacă.

*

martie 1957 v 14.03.1957 „SUEDEZA”.

În cameră dl Lukács discută cu d-na Lukács despre ceai şi mâncare, apoi se îmbracă şi ies afară. După revenire ei servesc masa şi spun printre altele:

Dl Lukács: Păi, nenorociri din astea se pot întâmpla cu oricine.

Dna Lukács: Nici nu ştie ce se pregăteşte pentru el.

În continuare dl Lukács povesteşte despre o terţă persoană care este foarte încăpăţânată şi dură. La fel mai spune că el ştie de unde a fost informat Marosán, dar ştie şi ce păreri are Apró.

Apoi timp îndelungat dl Lukács îi povesteşte un roman doamnei Lukács, în legătură cu care fac aprecieri,

că este un roman bun.

Intervine o doamnă care a adus ţigări şi spune că nu sunt Carpaţi, dar mâine dimineaţă, ori Sabina, ori Maria vor aduce ţigări Carpaţi, apoi le spune la revedere.

Dl Lukács: Sunt declaraţii importante şi apoi au intervenit cu un articol pe o pagină întreagă şi cineva a făcut referire la articolul lui Révai.

Dna Lukács: Da?

Dl Lukács: Acesta trebuie să-l citim.

Dna Lukács: Şi Szakasics răspunde la acesta?

Dl Lukács: Nu al lui Szakasics este o declaraţie mare, tot cu trimitere, încă nu l-am citit.

Dna Lukács:?

Dl Lukács: Se tratează problema Nagy Imre, ce greşeli a făcut între anii 1953 şi 1955. Asta este ca un fel de statistică.

Dna Lukács: Da.

Dl Lukács: Eu sunt convins că de aceea nu au făcut, că dacă Nagy Imre ar fi putut să ia cuvântul în conducerea partidului, şi-ar fi pierdut orice conţinut. Acum sigur, dacă el stă aici, ei pot face ce vor. Cu banda aceasta din Budapesta nu se poate înţelege.

În continuare dl Lukács citeşte un articol din ziar.

*

17 martie 1957 Lukács György „SUEDEZA”.

Domnul şi doamna Lukács discută cu tov. Goldberger despre o eventuală excursie, discută despre Regiunea Autonomă Maghiară, despre unele oraşe ale acestei regiuni şi, fiindcă domnul Lukács şi soţia îşi manifestă dorinţa să meargă în excursie în munţi, se înţeleg că vor pleca sâmbătă la Predeal şi se vor întoarce luni dimineaţa; în continuare discută despre programul de acolo, ce anume vor face şi despre drum, care nu va fi obositor, deoarece este vorba doar de două ore, iar drumul parcurs până acolo este splendid. Domnul şi doamna Lukács îşi exprimă bucuria faţă de această propunere.

În continuare discută despre viteza maşinilor, accidente etc., la care domnul Lukács povesteşte despre

şoferul său de la Budapesta care are ambiţia să nu aibă niciun accident cât va sta la volan. În continuare îşi povestesc despre diverse întâmplări şi accidente cu maşina, despre copii care se joacă pe mijlocul drumurilor şi despre alte asemenea aspecte.

Tov. Goldberger: Trebuie să vă spun dvs. că ei (se referă la familiile Vas şi Szántó) zile întregi au crezut – nu cunosc care le este părerea lor actuală – că dvs. nu mai sunteţi aici, ci că aţi plecat la Budapesta.

Dna Lukács: Aşa, de aceea nu au mai venit.

Goldberger: Da, de aceea nu au venit. Ei nu de aceea nu au venit că le-ar fi interzis cineva, ci li s-a spus că nu mai sunt aici, s-au mutat.

Dl Lukács: Dar rândul trecut ne-au văzut pe noi când ne-am întors de la plimbare. Eu cred că acest secret este nejustificat, mai bine să ni se spună că nu ne putem întâlni.

Dna Lukács: Boala mea este legată foarte mult de situaţia sufletească în care mă aflu de exemplu acum, când aştept să se rezolve totul, deci când sunt liniştită, mă simt şi sănătoasă.

Tov. Goldberger: Acum aşa se spune că cei de la Budapesta se pregătesc să meargă la Moscova.

Dvs. aţi primit ultimele ziare?

Dl Lukács: Am mai primit, am citit acest articol al lui Révai. Întrebarea este cine s-a dus la Moscova, deoarece nu se poate să meargă toată comisia de partid.

Lukács1: Este normal acest lucru. În toate acestea greşeala constă în faptul că prietenii noştri nu reuşesc să lămurească oamenii, nu există o coeziune reală de ambele părţi. Se întâmplă fapte asemănătoare, fiecare ştie că niciun cuvânt nu este adevărat. Acuma şi în ultimul articol al lui Kelemen se spune că Losonczy a intenţionat să-l aresteze pe Apró, nu ştiu dacă aţi citit articolul.

Tov. Goldberger: L-am citit.

Lukács: Eu cunosc bine acest caz, că am fost prezent, care arată în felul următor.

Cu ocazia alcătuirii Comitetului Executiv a Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar, părerea noastră a fost că

Apró şi Kiss Károly nu au popularitatea necesară ca într-o perioadă aşa de grea să ajungă în Comitetul Executiv şi noi am discutat foarte serios cu ei ca să recunoască că este imposibil. După aceea Imre Nagy a discutat personal cu Apró şi Kiss şi a spus că pentru această perioadă de trecere pe unul are să-l trimită în România, iar pe celălalt în Cehoslovacia, unde să discute cu partidul despre probleme economice, pentru ca în această perioadă critică să nu fie aici. Ăsta este adevărul. Eu nu consider firesc că acum să se creeze un caz, că Losonczy a vrut să-l aresteze pe Apró. Dacă aceasta a fost politica lui Nagy Imre, cum ar fi putut Losonczy să intenţioneze să-l aresteze pe Apró. Păi are vreun înţeles, vreun rost să ne ocupăm cu astfel de probleme?

Eu nu spun, s-ar putea să existe neînţelegeri pe teme politice, că cineva apreciază articolul lui Losonczy într-un fel sau altul, despre toate acestea putem discuta, dar să se construiască fapte care sunt contrarii cu adevărul! De aici rezultă doar regres. Toate acestea fac ca oamenii care citesc aceste articole să nu mai creadă nimic, deoarece nu eu am fost unicul care cunoaşte acest lucru. Asemenea fapte inadecvate sunt cu duiumul şi sunt momente negative.

În esenţă discuţiile încă în zilele din luna octombrie s-au purtat în jurul problemei că Losonczy a cerut ca în aparatul de partid să existe o reţinere oarecare, el a spus că cei care au fost sprijinitorii exageraţi ai ideilor rakosiste trebuie schimbaţi din post. Nu a spus ca să fie excluşi, ci numai să fie schimbaţi din posturi de conducere. Despre aceasta a scris Frich un articol, că aceasta înseamnă vânătoare de vrăjitoare. Lucrurile stau în felul următor: dacă în politica partidului se fac mari schimbări, atunci unii conducători trebuie schimbaţi, acum dacă acesta este just sau nu este o altă problemă, dar dacă se întâmplă o înclinare spre stânga, atunci cei de dreapta sunt înlocuiţi cu cei de stânga; cum se poate ca un vechi membru de partid să nu înţeleagă acest lucru.

Tov. Goldberger: Lucrările tov. Lukács nu sunt

traduse. Eu m-am interesat şi am fost mirat că dacă tov. Lukács scrie în limba germană, dar este cetăţean maghiar şi este profesor la universitate maghiară, de ce nu sunt traduse lucrările în limba maghiară.

Lukács: Eu vă răspund, toate lucrările mele până în ’48—49 au apărut în limba maghiară, până când a început discuţia cu Rudas. Atunci dacă un cititor s-a dus să cumpere o lucrare de a lui Lukács i s-a răspuns că nu mai există, iar partidului i se raporta că lucrările lui Lukács sunt nevandabile, se găsesc cu miile în magazin. Şi atunci eu am fost informat că lucrările mele nu se scot din depozit, deci exemplarele existente nu sunt puse în vânzare.

Tov. Goldberger: Ca să spun sincer, în biblioteca mea personală nu se găseşte nicio lucrare-Lukács, am căutat să procur în Regiunea Autonomă Maghiară, dar nu am putut găsi.

Lukács: Cine le-a cumpărat înainte de 48 le are, deoarece atunci cărţile mele apăreau în mai multe exemplare.

În continuare Lukács îi spune tov. Goldberger cum ar trebui procedat ca lucrările lui să apară în România.

Lukács: Maghiarii au comis o greşeală şi în acest caz. După care s-au referit la ruşi. Eu i-am spus deschis lui Kállay că în 18 noiembrie, când Szántó şi eu am plecat de la Ambasada Iugoslavă cu intenţia să mergem acasă, dacă ei atunci pe 18 noiembrie ne-ar fi lăsat acasă, despărţirea de ceilalţi s-ar fi întâmplat public şi automat, fără nicio confuzie.

Tov. Goldberger pleacă şi este rugat de familia Lukács ca, în cazul că va veni vreo ştire şi nu va putea veni la ei, să îi anunţe telefonic.[60]

Domnul Lukács şi doamna citesc presa, după care discută despre programele posturilor de radio şi alte aspecte lipsite de importanţă despre mâncăruri etc., după

---

60 întrerupere nesemnalată în textul documentului. Şi mai departe, discontinuităţile par să indice că au fost consemnate doar replicile considerate semnificative.

care deschid aparatul de radio care acoperă conversaţia lor în continuare.

*

20 martie 1957 Lukács György „SUEDEZA”.

Deschid aparatul de radio şi între timp discută domnul Lukács cu soţia despre probleme fără importanţă, după care urmează o pauză îndelungată.

Lukács: Mi-a mai spus, am uitat să vă spun, în legătură cu articolul scris de Józsi, că Józsi vorbeşte cu voce tare despre faptul că activitatea lui Imre în perioada 1953 – 1956 a fost contrarevoluţionară. La acesta eu i-am spus că eu nu am fost nici în Biroul Politic şi nici în Consiliul de Miniştri, deci nu puteam cunoaşte ce anume s-a întâmplat acolo. În schimb, am citit despre plenara din martie 1955, când a fost condamnat fără să fie demonstrat ceva, şi nici de atunci nu a apărut nimic serios în legătură cu activitatea contrarevoluţionară pe care ar fi depus-o el în Biroul Politic sau în Consiliul de Miniştri. Deci din această cauză vă spun că eu nu cred nicio literă din această afirmaţie, că el ar fi fost un contrarevoluţionar în perioada 1953 – 1956. Eu cer să mi se pună documente în faţă şi atunci putem discuta despre această problemă.

Dna Lukács: Şi el nu a spus nimic?

Lukács: N-a scos niciun cuvânt. Aşa că eu în această situaţie nu am spus niciun cuvânt, că sunt de acord sau că nu sunt de acord, eu totdeauna spuneam că acestor demagogii eu nu le dau crezare, cazul acela cu Losonczy şi Apró Antal şi aşa mai departe. Cât de rău se prezintă lucrurile din această cauză, nu mă pot lăsa în voia lor.

Dna Lukács: Noi în data de 4 am intrat la Ambasadă şi toate acestea sunt consecinţe şi vor mai avea urmări.

Lukács: Declaraţia aceea cu Rudas nu a fost luată în seamă de nimeni, în schimb acuma trebuie cât se poate de mult să te păzeşti.

Lukács şi soţia ies pe terasă unde primesc vizita familiei Vas. Aici se poartă discuţii, însă nu se pot înţelege decât fragmente din caracterul discuţiilor. Se povesteşte despre întrevederea avută cu tov. Kállay.

Familia Vas pleacă acasă.

Femeia de serviciu vorbeşte doamnei Lukács despre o masă comună cu familia Vas şi Szántó, însă nu ştie încă unde se va face această masă comună. Doamna Lukács spune că pentru ea este indiferent, însă familia Vas vrea să fie organizată la ei.

Vine doctorul căruia doamna Lukács îi povesteşte simptomele bolii sale, spunând că în permanenţă se simte obosită, iar de multe ori noaptea nu poate dormi. Doctorul o examinează şi îi prescrie medicamentele, dând totodată şi indicaţiile necesare.

Doamna Lukács povesteşte doctorului despre băiatul ei, profesorul Jánosi, care a fost la ei în vizită, spunându-i şi cum a aflat că profesorul Jánosi se află în Bucureşti.

Doctorul: Şi ce spune, situaţia se îmbunătăţeşte?

Dna Lukács: El este foarte optimist, trăieşte numai pentru ştiinţă şi prin prisma aceasta vede şi lucrurile, însă în zilele acestea am primit mai multe scrisori din care reiese că se găsesc de toate şi situaţia s-a îmbunătăţit cu mult.

Doctorul: Dar situaţia întreprinderilor de ce este totuşi grea privind productivitatea.

Lukács discută despre fixarea unor norme corecte, se fac încercări, experienţe şi transformări, ceea ce are o influenţă serioasă asupra productivităţii muncii. Se pune problema perioadei în care primim împrumuturi, cum folosim noi acest timp în productivitate şi de aceasta depinde dacă vom putea sau nu să stăm pe picioarele noastre proprii, fără să mai recurgem la împrumuturi.

Domnul şi doamna Lukács îi mulţumesc doctorului pentru oboseală, doctorul îşi ia rămas-bun şi pleacă.

Doamna şi dl Lukács servesc masa şi între timp discută despre constatările doctorului legate de boala doamnei şi despre alte probleme lipsite de importanţă.

Lukács: Eu cred totuşi că în Imre Nagy există o loialitate exagerată şi el vrea să-şi păstreze cinstea calităţii sale de membru de partid, însă aceasta nu întotdeauna poate fi păstrată şi Lenin a arătat că, în cazul când pacea

de la Brest nu va fi acceptată, el nu se va supune. Deci ne întoarcem la faptul că nu poţi să pui condiţii partidului – ba da, poţi pune condiţii partidului în unele situaţii. Nu este adevărat că eu ca membru de partid sunt obligat să fac orice şi să duc la îndeplinire orişice, asta pur şi simplu nu este adevărat. Şi toată această problemă a fost în discursul lui Imre Nagy din 23 octombrie, eu nici într-un caz nu aş fi fost de acord să ţiu un astfel de discurs. Să presupunem că eu sunt în situaţia aceea şi sub presiunea străzii, aş fi început cu ideea că eu sunt un simplu membru de partid, eu nu pot avea absolut nicio influenţă asupra lucrurilor, a ceea ce face conducerea partidului; eu personal aşa văd calea de ieşire şi nu să fac un discurs în care nu am spus nimic.

Aşa stau lucrurile şi eu susţin contrariul tuturor acestor aspecte, că fără el nu există cale de ieşire în Ungaria.

Dna Lukács: Dar nu ştiu cum va accepta el acest lucru.

Lukács: Acesta nu ne priveşte pe noi, să rezolve ruşii cu el acest lucru. Dacă Hein ar fi fost împreună cu el, se prea poate că l-ar fi convins în privinţa unor greşeli.

În orice caz, în scrisoarea pe care o scrieţi lui Loli, să scrieţi o propoziţiune din care Lajesó să-şi dea seama că acestea sunt zilele hotărâtoare. Dvs. veţi căuta formula necesară numai ca el să-şi dea seama şi să fie pus în gardă.

Dna Lukács: Ca să nu intervină o presiune inversă.

Lukács: Presiunea va lua naştere după aceea oricum, dar dacă Lajesó acasă va face numai puţin zgomot că acuma sunt zilele hotărâtoare, atunci va fi altfel, deci el să simtă că acestea sunt acele săptămâni când presiunea trebuie mărită, deoarece el ştia că eu intenţionam să-i scriu lui Kádár.

Discuţia în continuare ia un caracter fără importanţă, doamna îi povesteşte lui Lukács cum se simte şi că i se pare că se simte cu mult mai bine şi boala ei se ameliorează.

*

24 martie 1957 Lukács György „SUEDEZA”.

Domnul şi doamna discută despre probleme de literatură universală, lucruri fără importanţă. Apoi urmează o tăcere îndelungată, domnul şi doamna schimbând doar din când în când câteva cuvinte despre unele teorii filosofice.

După un timp oarecare, vin în vizită la familia Lukács tov. Goldberger de la C.C. al P.M.R. şi familia Szántó.

La începutul conversaţiei vorbesc despre probleme fără importanţă ca: pulsul doamnei Lukács, scrisorile primite de acasă etc…

Dna Szántó: Aţi ascultat radioul? A spus că este sub semnul întrebării dacă se mai află sau nu Nagy Imre în România, ci mai mult se poate crede că l-au deportat în U.R.S.S.

Dna Lukács: Nu, n-am auzit. Însă deportări din Ungaria nu s-au făcut. Aceasta ne-a spus şi Lajesó, că şi în Ungaria se zvonea că se fac deportări, însă n-a fost niciun fapt, vreun semn care să confirme acest zvon.

Tov. Goldberger: Da, sunt foarte multe zvonuri despre aceste aşa-zise deportări. De exemplu, eu am fost la Reghin şi acolo s-a răspândit zvonul că în gara C.F.R. sunt 10 vagoane sigilate în care se află tineri maghiari, care sunt deportaţi în U.R.S.S. Eu auzind acest zvon m-am interesat dacă sunt la gara C.F.R. vagoane închise sigilate. Am primit răspunsul că în gara C.F.R. nu se află nici măcar un singur vagon sigilat.

Dl Lukács: Şi Lajesó s-a interesat de această problemă de la un ofiţer de legătură sovietic şi a primit răspunsul că nu se fac niciun fel de deportări. Cei care au fost prinşi în luptele din primele zile, fiind luaţi ca prizonieri, toţi se află în Ungaria.

Tov. Goldberger: Da. Încă de atunci presa occidentală a început să bată toba cu aşa-zisele inventatele deportări care se fac cu tranzit prin România. Ei mint de nu mai…

Dl Lukács: Da, presa lor este numai minciună. Caută ca toate cuvântările rostite de oameni de vază din Ungaria să fie denaturate, asta am văzut şi eu din ziare.

Tov. Goldberger: în tot cazul, în ultimul timp partidul din Ungaria, întărindu-se, acordă o atenţie mult mai mare presei decât până acum.

Dl Lukács: însă şi acum încă este un haos politic în presa maghiară. În unul şi acelaşi ziar apar articole politice ce tratează anumite probleme şi felurile în care sunt tratate sunt diametral opuse, bătându-se cap în cap. Aşa că oamenii întreabă pe drept cuvânt, acum care este realitatea şi ce să creadă?

Dna Szántó: Aţi citit articolul în legătură cu situaţia economică a Ungariei?

Dl Lukács: Da. Este foarte optimist şi lasă să se creadă că Ungaria este ferită de inflaţie.

Dna Lukács: Or, realitatea este că în Ungaria este inflaţie, însă ea nu este în curs de rezolvare pe spinarea poporului, ci prin însuşi statul care şi-a asumat toate greutăţile.

Dna Szántó: Nu numai statul maghiar, ci şi statele prietene.

Apoi vorbesc despre probleme economice legate de stocurile de mărfuri ale Ungariei, fără ca problemele să prezinte importanţă, accentuându-se că ajutorul şi creditul economic au contribuit foarte mult la îmbunătăţirea radicală a situaţiei economice.

În continuare, discută despre politica de preţuri, legând această problemă de activitatea consiliilor muncitoreşti şi rolul statului accentuându-se, că statul are rolul hotărâtor, el fiind organul reglator al preţurilor.

Apoi tov. Goldberger povesteşte că în timp ce un an şi jumătate, cât a fost directorul fabricii de încălţăminte „János Herbák” din Cluj, a învăţat probleme economice mult mai bine şi concret decât a învăţat timp de 20 de ani din cărţi.

În continuare cu toţii încep să discute despre oameni, muncitori, care îşi cunosc drepturile, pe care le cer, dar nu-şi cunosc îndatoririle. Tov. Goldberger dă şi exemple pe care le-a întâlnit în activitatea lui.

Domnul Szántó începe să discute despre cartea

scriitorului polonez Pandia şi despre eroul acestei cărţi.

Discuţia este reluată de tov. Goldberger, care povesteşte evenimente, când a fost director la fabrica „János Herbák” din Cluj.

Domnul Lukács, domnul Szántó şi tov. Goldberger discută probleme fără importanţă.

Pe urmă, discută despre sindicate.

Dl Lukács: Tov. Goldberger, sindicatele încă nu reprezintă în mod satisfăcător interesele muncitorilor, acest lucru trebuie înţeles. În Ungaria acum se ceartă în legătură cu problema dreptului la grevă, dacă trebuie menţinut şi mai departe.

Să menţii dreptul la grevă este o prostie.

Dar trebuie să ne gândim pentru ce au făcut grevă în lunile octombrie şi noiembrie şi muncitori buni.

Pentru că au pierdut încrederea în sindicatul care s-a format, în ideea că acesta le-ar apăra interesele muncitorilor.

Doamna Szántó: Vreau să spun ceva în legătură cu sindicatele, dar nu trebuie să afle Vas Zoltán. Era vorba ca noi să plecăm acasă, la Crăciun sau de Anul Nou. Pe mine m-a interesat problema în legătură cu activitatea organizaţiilor de masă, pentru că şi eu am lucrat în aceste probleme. I-am rugat pe tovarăşii români, dacă se poate să fac cunoştinţă cu această activitate în România. Atunci pe amândoi ne-au dus în oraş, unde am discutat cu un tovarăş şi cu o tovarăşă de la sindicat. Noi ne-am mirat că într-adevăr se vorbeşte despre lipsuri, am discutat foarte principial. La noi Rákosi a făcut totul ca să nu putem discuta despre lipsuri.

Tov. Goldberger: La noi ştiţi care-i situaţia. Când observăm că ceva nu este bine, căutăm imediat să remediem.

Dl Lukács: în cazul Ungariei, din martie şi până în octombrie a răbufnit toată nenorocirea celor 11 ani.

Dl Szántó: La noi nu a existat nicio critică sau autocritică. Au fost cu totul înăbuşite.

Apoi discută probleme fără importanţă.

Tov. Goldberger şi familia Szántó pleacă.

*

martie 1957 Lukács György „SUEDEZA”.

Lukács: Dacă omul cere de acolo o carte, atunci trebuie să aştepte 3 ani şi numai în cazul când şi după 3 ani îşi mai menţine această cerinţă, atunci poate s-o citească (scurtă pauză).

Mi-a spus că scrisoarea lui Zoli este foarte bună, dar totuşi au constatat ulterior că nu este demascată în suficientă măsură intriga complicată cu care Zoli a fost dus la Ambasada Iugoslavă. Mi-a mai spus că au fost luaţi de ruşi, oameni de tot felul, în braţe, desigur, pe Kádár, pe Münnich şi aşa mai departe şi nimeni nu s-a gândit la libertatea poporului.

Eu i-am spus că ruşii au luat în braţe pe oamenii care, ca şi Kádár, au fost capabili să anunţe la ora 8 la radio programul Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar şi la ora 10.30 să plece şi că probabil părerea este că Zoli nu a făcut aşa ceva.

El mai spune că, în cazul când ne vom duce acasă, noi trebuie să clarificăm această problemă iugoslavă. Părerea mea este că iugoslavii în ziua de 4 noiembrie au vrut să ajungă să realizeze o politică iugoslavă; ca Nagy şi ai săi să fie adunaţi şi introduşi în guvernul Kádár, pentru ca în guvernul maghiar prin ei să fie introdus spiritul politicii iugoslave.

Dna Lukács: Asta este foarte posibil.

Lukács: Eu cred că nu iugoslavii, ci Zoli a făcut ca noi să venim acolo.

Dna Lukács: Sigur că da. Este limpede, deoarece s-a spus că Zoli să facă un tabel, deoarece el ştie cel mai bine cine anume va trebui să vină acolo. El a şi făcut un tabel, dar independent de acesta au mai venit acolo unii care nu au fost chemaţi de nimeni.

Lukács: Vas.

Dna Lukács: Da, Vas şi cred că nici Erdős nu a fost chemat.

Lukács: Noi precis am ajuns acolo datorită lui Zoli.

Aici mie nu prea îmi place această ajustare ulterioară, deoarece eu am fost într-o panică extraordinară, în sensul că trebuia să ne refugiem din faţa ruşilor.

Lucrurile stau în felul următor, dacă Zoli atunci ar fi spus că după toate acestea eu ies – n-ar fi trebuit el să meargă la ruşi –, numai pur şi simplu să-şi dea demisia şi atunci ar fi fost o altă situaţie. Natural, dacă ar fi ajuns la cunoştinţa opiniei publice faptul că el a demisionat din cauza neutralităţii, atunci ruşii l-ar fi dus cu ei.

Dna Lukács: Dar s-a ţinut secret faptul că el este contra neutralităţii.

Lukács: în situaţia aceea, eu, din punct de vedere politic, consider foarte corect că nu am făcut un scandal în afară. Deoarece era încă posibil, nu este deloc exclus atunci că şi eu m-aş fi alăturat lui Zoli, ca împreună cu el să dăm o declaraţie prin radio că nu suntem de acord cu problema neutralităţii. Aceasta era posibil să se facă. Părerea mea – cu toate că cu Zoli nu am discutat –, a fost că aceasta este o greşeală, dar dacă ne vom consolida vom putea repara, deoarece şi aşa ar fi trebuit să se discute în legătură cu Tratatul de la Varşovia şi atunci am fi împins lucrurile pe alt făgaş. Eu sunt convins – cu Zoli, eu atunci despre acestea nu am discutat – că şi el s-a gândit la această soluţie.

Cu ocazia schimbării lui Rákosi existau foarte multe acuzaţii reale, dar înlăturarea lui Zoli nu s-a datorat vreunei acuzaţii reale, ci unei probleme politice rezolvate prin metode administrative.

Vă aduceţi aminte, când într-o seară Zoli ne-a dat un telefon, foarte fericit că în sfârşit a reuşit să-l convingă pe Mikoian ca această întorsătură să fie îndreptată în favoarea lui Imre Nagy. Deci Mikoian ştia că această linie a lui Imre Nagy îl are ca sprijinitor principal pe Szántó.

Eu le-am spus atât lui Kállay, cât şi lui Tömpe că eu consider că am făcut o prostie foarte mare atunci când la 18 noiembrie Zoli şi cu mine nu am fost lăsaţi acasă, deoarece astfel ei ar fi putut să facă automat despărţirea noastră de gruparea Imre Nagy.

Dacă va ajunge situaţia ca să se vorbească despre toate acestea – aici nu voi face acest lucru, mie îmi ajunge atât, am declarat că niciodată n-am fost membru al grupului –, însă atunci când se va vorbi sau se va scrie despre acestea acasă, eu am să spun că eu cu nenea Imre în timpul cât a fost el ministru niciodată nu am discutat, în schimb am urmărit cu simpatie şi cu critică străduinţele sale şi am urmărit cu ură şi supărare intrigile lui Rákosi şi Gerö contra lui.

Înţelegeţi, aşa se prezintă la mine neapartenenţa la acest grup. Şi atunci, dacă ar trebui precizat de ce am fost supărat pe Imre Nagy încă în 1953 şi la Congres şi aşa mai departe, eu aş spune deoarece el a suportat fără nicio vorbă această activă. Pentru acest lucru eram eu supărat pe el. Acesta este exact contrariul celor ce se obişnuieşte în general să se spună despre el.

Că el nu este un om de stat mare. Fogaraşi are dreptate. Dar Fogaraşi spune acest lucru, deoarece el nu a fost acceptat.

Dna Lukács: A făcut Imre Nagy unele greşeli, dar despre el nicidecum nu se poate spune că a fost un trădător.

Lukács: Sigur că nu. Eu nu o să ascund acest lucru niciodată, că dacă în 1953 Rákosi-Gerő şi ai lor nu făceau acest sabotaj, atunci Ungaria putea fi scoasă din această situaţie fără zguduiri.

Dna Lukács: Ziarul acesta afirmă că am evitat inflaţia, măcar de-ar fi real acest lucru.

Lukács: Că am scăpat de inflaţie, despre aşa ceva nici vorbă nu poate fi, putem spune că am deplasat inflaţia puţin mai încolo. Dacă n-ar fi existat acest ajutor, atunci de acum eram în miezul inflaţiei, mai mult ca sigur.

După-masă trebuie să vină tov. Ardeleanu.

Doamna iese afară, Lukács se plimbă în cameră, discuţia se întrerupe pentru un timp mai îndelungat.

Lukács: Dacă Zoli ar fi spus că nu este de acord cu problema neutralităţii, atunci lucrurile s-ar fi prezentat altfel, dar nu a spus nici el cum nu am spus nici eu, cu

toate că eu cred că nu a fost de acord cu această hotărâre, dar amândoi, după ce s-a anunţat neutralitatea, am rămas în continuare în Comitetul Executiv al Partidului Muncitoresc Socialist Maghiar.

În continuare discuţia este lipsită de importanţă şi discută despre boala doamnei.

*

1 aprilie 1957 „SUEDEZA”.

Familia Lukács serveşte masa, între timp discută probleme fără importanţă.

Soseşte femeia de serviciu care a adus creioane, blocnotesuri, explică cât a costat cele cumpărate de ea. După care doamna Lukács discută cu ea probleme gospodăreşti.

Dl Lukács cere femeii de serviciu să dea un telefon ca să vină frizerul, pentru că vrea să se tundă.

Femeia de serviciu pleacă să dea telefon, după ce se întoarce, domnul Lukács o roagă să facă rost de şireturi pentru pantofi.

Domnul Lukács şi doamna discută despre teatrele din Ungaria, despre piesele care se joacă etc.

Soseşte în vizită la familia Lukács tov. Goldberger, care povesteşte despre Hidrocentrala de la Bicaz, despre construcţiile de acolo şi rezultatele ce se aşteaptă în urma acestei hidrocentrale.

Doamna Lukács povesteşte despre o hidrocentrală pe care văzut-o ea în străinătate.

Tov. Goldberger povesteşte despre frumuseţile de la cheile Bicazului.

Dna Lukács: Noi suntem acum în perioada de aşteptare. Aşteptăm hotărârea. Noi am şi hotărât că o să fim calmi. Nu o să ne enervăm deloc.

Dl Lukács: Eu pot să vă spun că privesc în mod foarte sceptic şi cinic această problemă, am spus şi lui Gertrud şi pot să spun şi dumitale.

Aceasta seamănă cu jocul de şah.

Eu acum nu vorbesc din punctul meu de vedere. Nu eu mişc figurile, ci ei mişcă. Ei fac acest joc contra lui

Nagy Imre – de fapt am spus şi lui Kállay şi lui Tömpe –, ei la 18 noiembrie m-au alăturat de grupul lui Nagy Imre, pe un comunist aşa de vechi ca Szántó Zoltán la fel l-au alăturat acestui grup şi cu acesta rezultatul va fi că în masele comuniştilor maghiari simpatia faţă de grupul lui Nagy Imre va creşte.

Acum este în interesul lor ca eu să mă duc acasă cât de curând.

Tov. Goldberger: Noi despre acest lucru am discutat, mai mult, noi suntem convinşi că reîntoarcerea tovarăşului Lukács în Ungaria va fi de un ajutor preţios partidului maghiar.

Dna Lukács: Sperăm că ne vom întoarce în ţară în curând.

Apoi discută despre reviste şi articolul lui Révai.

Tov. Goldberger: Eu vă spun dvs. că între articolul lui Révai şi comentariul Moscovei legat de această problemă există o diferenţă foarte serioasă, Révai, spre deosebire de discursul lui Bulganin, categoric este pentru restauraţie.

Dna Lukács: însă nu i se acordă mare atenţie.

Dl Lukács: Articolul lui Révai a provocat în Ungaria nemulţumiri extraordinare.

Tov. Goldberger: Vă spun sincer că am citit articolul lui Révai, m-am mirat foarte mult, îl cunosc şi ştiu că este un om deştept şi făcând abstracţie de faptul că în ultimii ani el nu a luat parte în activitatea partidului, dar timp îndelungat, 8 – 9 ani, el a fost unul din conducătorii ideologiei din Ungaria. Şi eu mă întreb, de ce nu a încercat acest om să facă barem puţină autocritică. Cu totul altfel s-ar fi prezentat situaţia dacă el în a doua parte a articolului ar fi arătat că şi eu, şi cutare şi cutare am fost vinovaţi într-o problemă sau alta.

Domnul Lukács povesteşte neînţelegerile dintre Révai şi Benjamin care a scris, după spusele lui Révai, un articol foarte pesimist cu titlul „Voi putea oare să stau pe poziţie şi în timpurile grele”, pentru care poziţie Révai ar fi criticat aspru pe Benjamin; ca ulterior Révai să cadă exact în această greşeală pesimistă legată de József Atilla,

pentru care Lukács a dus discuţii contradictorii cu Révai. Lukács scoate în evidenţă lipsa spiritului autocritic la Révai, cu toate acestea el îl consideră pe Révai un om foarte capabil.

În continuare doamna şi domnul Lukács dau exemple prin care încearcă să-l caracterizeze pe Révai atât pozitiv, dar mai ales prin lipsuri, dând dreptate tovarăşului Goldberger în sensul că articolul scris de Révai reflectă foarte mult tendinţa de restaurare.

Dl Lukács: în orice caz, o grupare Nagy Imre în anii ’53—54 nu a existat. Formarea grupului Nagy Imre n-a început cu plenara din martie 1955, deoarece această plenară din martie a produs nemulţumiri extraordinare în rândurile membrilor de partid. Nemulţumiri despre care nu era voie să-i vorbeşti. Eu i-am vorbit doar lui Révai despre acestea cu ocazia unei discuţii personale când i-am spus că eu nu sunt de acord cu plenara din martie. La care el mi-a spus că este destul de ruşinos că nu sunteţi de acord cu ea. În 1955, în legătură cu nemulţumiri produse în partid nemulţumiţii scăparea au văzut-o în Nagy Imre, deoarece Nagy Imre a fost dat afară din partid. Şi vă spun că şi acum multe chestiuni se fac prosteşte, dar pentru aceasta nu răspund eu şi nici nu îi invidiez pe cei care vor trebui să le remedieze.

Tov. Goldberger: Tov. Lukács, Nagy Imre este un altfel de om, a fost crescut în alte condiţii etc. etc.; eu am fost la el, am discutat cu el nu o dată, normal că de atâtea ori de câte ori am fost şi am discutat cu dvs.

Am avut o discuţie foarte aprinsă cu el, situaţia s-a mai ameliorat, dar aceasta numai când din discuţii a reieşit că ne cunoaştem din ’31. Am constatat că este pătruns de o concepţie duşmănoasă privind internaţionalismul proletar. Îşi apără cu încăpăţânare poziţia lui, spunând că aceasta a fost singura cale justă. Şi Kossúth a recunoscut că a greşit în problema naţională. Am încercat să discut cu el despre problema neutralităţii, că a cerut sprijinul Apusului, fapt ce implica întregul lagăr socialist (nu termină fiind întrerupt).

Dna Lukács: Aşteptaţi puţin, niciodată nu au cerut trupe din partea Apusului, au spus doar să examineze această situaţie.

Tov. Goldberger: Un comunist adevărat întotdeauna analizează, oare în tot ce am făcut am făcut numai bine? Dar el nu face acest lucru, ci se ţine morţiş, cu încăpăţânare că totul a fost făcut bine şi aceasta a fost singura cale justă.

Dl Lukács: Eu vă spun, dacă ar fi rămas tot grupul la un loc, eu vă garantez că poziţia lui Nagy Imre azi nu era aceasta.

Dacă eu aş fi avut posibilitatea ca măcar o dată să discut cu Nagy Imre documentat despre problema neutralităţii, lucrurile s-ar fi schimbat; părerea mea este că principalii vinovaţi sunt grupul lui Gerö. Nagy Imre începând din 24 a încercat să stăpânească mişcarea maselor şi s-o separe de contrarevoluţie, să o aducă spre o linie comunistă. Însă din cauză că în partid a existat o contradicţie certă, toate dispoziţiile date în parte au fost târzii, în parte proaste şi după aceea, când s-a ajuns în situaţia în care presiunea a devenit atât de mare încât Imre Nagy în faţa acesteia a cedat – a cedat şi în faţa lui Tildy şi în faţa presiunilor venite din alte părţi. Dacă această întârziere n-ar fi fost, după părerea mea, nu s-ar fi ajuns la ceea ce s-a ajuns şi noi am fi reuşit să mergem pe drumul polonezilor. Eu sunt convins că dacă eu aş fi reuşit să discut mai amănunţit cu Imre Nagy – el ştie că nu am făcut parte niciodată din gruparea lui, dar la fel ştie că după 23 eu l-am sprijinit loial în toate şi am luptat hotărât contra rakosiştilor –, dacă el reuşea să discute cu astfel de oameni, eu sunt convins că azi nu mai era pe această poziţie în ceea ce priveşte problema neutralităţii.

Sunt afirmaţii că el încă în ’53 a vrut să restabilească capitalismul, apoi această afirmaţie este prostie completă, nu este adevărat nici că hotărârile luate în interiorul partidului au fost divulgate în afară.

Este de ştiut că 23 octombrie a venit, aşa, pe neaşteptate, atât pentru Imre Nagy, cât şi pentru Gerö şi

pentru noi toţi şi că nu a fost nici el, şi nici noi nu am fost pregătiţi pentru aşa ceva. Eu însă vă spun, adevărul este chiar contrariul afirmaţiilor actuale, nu în interesul lui Nagy Imre vorbesc, Gomułka de exemplu a ştiut ce să facă, a fost pregătit şi a luat măsuri pas cu pas. Şi dacă vreodată are să fie scrisă istoria anului 1956, acolo va fi condamnat serios Imre Nagy. Dar chiar în sensul contrar acuzaţiilor care i se aduc astăzi.

Tov. Goldberger: Acestea sunt probleme de viitor, nu se poate spune că partidul nu a avut o linie leninistă, ştim că a avut greşeli serioase, totuşi, urmărind evenimentele, începând cu 23 zi de zi spuneai că această linie se topeşte ca gheaţa… (este întrerupt).

Dna Lukács: Rezultate se văd atunci când politica este corectă, politica fiind nejustă, acestea au fost urmările.

Eu spun că dacă discursul lui Nagy Imre din 31 octombrie ar fi fost rostit maselor în 23 de un om în care poporul ar fi avut încredere, atunci pe 24 drumul era cel al lui Gomułka.

Lukács întăreşte afirmaţiile sale cu citate din *Problemele leninismului*.

Tov. Goldberger se pregăteşte de plecare spunând că va mai veni, şi adaugă: Este foarte dureros că s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat (se referă la Ungaria), dar dacă s-a întâmplat, atunci să învăţăm cât se poate din asta.

Dl Lukács: Au spus de mai multe ori că tovarăşii români au făcut totul ca această închisoare să nu fie prea grea, dvs. n-aţi putut să faceţi altceva, închisoarea totuşi a rămas închisoare. Eu sunt convins că dacă depindea de dvs., eu de câte luni eram deja acasă, în cel mai rău caz de Crăciun.

Dna Lukács: Sunt foarte fericită că tovarăşii români au aranjat şi copilul a putut să mă viziteze.

Dl Lukács: Familia Szántó doreşte foarte mult să fie vizitaţi de Dezső Révai.

Tov. Goldberger: Eu sunt convins că dacă el va veni în Bucureşti i se va da posibilitatea să facă vizită familiei

Szántó.

În continuare tov. Goldberger îi promite familiei Lukács că va căuta să organizeze într-o după-amiază o plimbare de vreo oră, după care pleacă.

Familia Lukács serveşte cina şi între timp discută probleme lipsite de importanţă, doamna Lukács spune doar atât, că este fericită că tov. Goldberger a avut aceeaşi părere despre articolul lui Józsi Révai…

Anexa V

Unele documente privind „grupul mare”[61] – oameni politici maghiari deportaţi la Snagov

1. Scrisori colective către Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român

A. *25 ianuarie 1957*

Către:

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român

Ieri după-masă la ora 4.15 tov. Lukács György a fost transportat cu maşina de acasă pentru ca să se prezinte la Bucureşti, la Comitetul Central. Cu pretext similar a fost transportat mai târziu tov. Újhelyi Szilárd, la orele 6.15. Mai târziu a fost transportată la un loc necunoscut de noi şi soţia tov. Lukács, împreună cu bagajele tovarăşilor.

În cursul după-mesei de ieri, înainte de a fi fost transportaţi tovarăşii, am vorbit cu dânşii. Cu prilejul acestor discuţii ei au declarat printre altele în mod categoric că, potrivit punctului lor de vedere formulat anterior, ei nu sunt de acord ca de bunăvoie, din dorinţa lor să se despartă de noi şi să se mute în altă parte. Această atitudine a lor, precum şi împrejurările surprinzătoare ale transportării lor denotă fără îndoială că tovarăşii au fost transportaţi mişeleşte, cu forţa, împotriva voinţei lor, la un loc necunoscut de ei.

Protestăm în modul cel mai energic împotriva acestor procedee incalificabile şi considerăm de datoria noastră să atragem atenţia dvs. că pentru acest nou pas samavolnic, care ne aduce aminte metodele precedente, înfierate de

61 „Grupul mare” este compus din persoanele deportate la Snagov cu familiile lor, cu excepţia lui Nagy, Losonczy şi Donáth.

către partidele comuniste, răspunderea revine Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român.

1957, ianuarie 25

Erdös Péterné, Fazekas György, Haraszti Sándor, Jánosi Ferenc, Rajk Lászlóné, Tánczos Gábor, Vásárhelyi Miklós

AG. 3 ex.

20 februarie 1957

B. *31 ianuarie 1957*

Către:

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român

Subsemnaţii comunişti maghiari, care am fost transportaţi în mod forţat din Ungaria împreună cu tovarăşii Nagy Imre, Losonczy Géza şi Donáth Ferenc şi care suntem reţinuţi în România, considerăm necesar să informăm în legătură cu situaţia noastră Comitetul Central al mai multor partide comuniste şi muncitoreşti; pe de o parte, pentru că noi, în calitate de comunişti, credem că cele petrecute cu noi nu pot fi indiferente nici celorlalte partide comuniste, iar pe de altă parte, pentru că delegaţii Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, care au ţinut contactul cu noi, au accentuat în mai multe rânduri că în ceea ce priveşte situaţia noastră există o unitate deplină în cadrul tuturor partidelor comuniste.

Nu dorim să facem o analiză a evenimentelor petrecute în Ungaria în octombrie-noiembrie şi nici asupra rolului nostru personal în aceste evenimente: aceasta nici nu o putem face după ce, timp de două luni de prizonierat, suntem rupţi de ţara noastră şi de viaţă, motiv pentru care ne mărginim numai la tratarea problemelor petrecute cu noi. Considerăm neapărat necesar însă să declarăm că noi am procedat în conformitate deplină cu convingerea noastră de comunişti şi avem credinţa deplină că istoria ne va da dreptate.

Guvernul iugoslav prin Ambasada Iugoslavă din Budapesta ne-a oferit azil politic în noaptea de 4 noiembrie. Noi am acceptat azilul politic şi, începând de la 4 noiembrie, am stat la Ambasada Iugoslavă din

Budapesta, şi anume o parte a grupului nostru până la data de 18 noiembrie, iar o altă parte până la 22 noiembrie.

În acest timp s-au purtat tratative în mai multe rânduri, pe de o parte, între grupul politic ungar aflat la Ambasada Iugoslavă şi conducătorii Ambasadei, precum şi delegaţii guvernului iugoslav, iar pe de altă parte, între Ambasada Iugoslavă, delegaţii guvernului iugoslav şi Kádár János, prim-ministru ungar. Ca rezultat al acestor tratative, în noaptea de 22 noiembrie s-a ajuns la o înţelegere între guvernul iugoslav şi guvernul maghiar, conform căreia guvernul maghiar asigură, fără nicio condiţie, reîntoarcerea liberă la locuinţele noastre, încadrarea noastră în viaţă, fără a suferi represiuni pentru atitudinea noastră din trecut.

Însă, contrar convenţiei guvernamentale, cu prilejul părăsirii Ambasadei Iugoslave, cu tot protestul nostru, am fost transportaţi cu mijloacele de transport puse la dispoziţia noastră la Mátyásföld de către organele militare sovietice şi acolo am fost reţinuţi sub pază armată până în după-masa zilei de 23, impunându-ni-se măsuri ca pentru deţinuţi. În după-masa zilei de 23 noiembrie, organele sovietice, fără vreo înştiinţare, au transportat grupul nostru în autobuze cu perdele trase la un aeroport, de unde, sub pază armată, am fost transportaţi într-o direcţie necunoscută nouă. Abia după sosirea noastră am aflat că ne găseam în România.

Din cele de mai sus rezultă că înţelegerea intervenită între guvernul iugoslav şi maghiar a fost încălcată, iar noi, cei care nu am cerut niciun fel de azil în Republica Populară Română şi nici nu cerem, am fost aduşi cu forţa, încălcând prin aceasta drepturile noastre elementare.

Sosind în România, au fost izolaţi de noi şi chiar şi între ei tovarăşii Nagy Imre, Donáth Ferenc şi Losonczy Géza, ca şi familiile primilor doi, deşi prin această măsură au fost despărţite în mod samavolnic două familii.

În ziua de 24 noiembrie 1956 şi pe 6 decembrie, am făcut câte un memoriu către Comitetul Central al

Partidului Muncitoresc Român. În aceste memorii am protestat împotriva aducerii noastre forţate şi a reţinerii noastre aici şi am cerut asigurarea menţinerii unei legături libere şi permanente cu tovarăşii rupţi de noi. Cererea noastră nu a fost soluţionată. O anumită perioadă am avut posibilitatea ca să menţinem sporadic legătura prin corespondenţă, precum şi copiii să poată să-şi viziteze bunicii, dar de o lună şi această legătură minimală a fost întreruptă.

La data de 13 decembrie 1956 delegaţii Partidului Muncitoresc Român, tovarăşii Ardeleanu şi Vas, ne-au prezentat copia textului înţelegerii intervenite la *23 noiembrie 1956 între guvernul român şi maghiar*. Această înţelegere precizează că guvernele iugoslav şi maghiar s-au înţeles anterior, înţelegere prin care guvernul maghiar dă asigurări că nu va aplica niciun fel de sancţiuni pentru activitatea din trecut lui Nagy Imre şi grupului său, asigurând libertatea lor personală. În această înţelegere, în continuare, guvernul maghiar mai precizează că securitatea personală a lui Nagy Imre şi a grupului său este ameninţată în Ungaria. Şi pentru că – continuă Convenţia – Nagy Imre şi membrii grupului său şi-au exprimat dorinţa de a obţine azil politic într-o ţară de democraţie populară, guvernul maghiar roagă guvernul român să acorde lui Nagy Imre şi grupului său azil politic, să aibă grijă ca Nagy Imre şi grupul său să nu poată depune vreo activitate politică potrivnică orânduirii politice legale din Ungaria. În sfârşit, Convenţia precizează că Nagy Imre şi membrii grupului său nu vor putea părăsi România, plecând în alte ţări, sau să se întoarcă în Ungaria în anumite împrejurări – chiar dacă ei ar cere acest lucru – decât cu consimţământul guvernului maghiar.

Asemenea afirmaţii au fost transmise în mod oficial şi de către postul de radio Budapesta: „Nagy Imre şi colaboratorii săi au rugat guvernul maghiar să le permită plecarea din Republica Populară Ungară pe teritoriul unei alte ţări socialiste. În baza consimţământului guvernului Republicii Populare Române, Nagy Imre şi colaboratorii săi

au plecat în Republica Populară Română”.

Adevărul faţă de cele de mai sus este următorul: Convenţia între guvernul maghiar şi cel român încalcă în mod grosolan convenţia ungaro-iugoslavă, al cărei punct esenţial a fost tocmai acela că Nagy Imre şi membrii grupului său vor putea să întoarcă în siguranţă şi în mod liber la domiciliul lor. Noi nu am rugat guvernul maghiar ca să putem să plecăm „pe teritoriul unei ţări socialiste”, noi am dorit să ne întoarcem acasă sau, dacă acest lucru nu este posibil, atunci în Iugoslavia, şi nu în altă parte. În timp ce Convenţia intervenită între guvernul iugoslav şi maghiar s-a încheiat cu ştirea şi consimţământul nostru, *despre convenţia ungaro-română niciunul dintre noi n-a avut cunoştinţă, nu am fost niciodată de acord cu ea şi abia după câteva săptămâni am aflat despre încheierea acestei Convenţii*. În sfârşit, nu corespunde realităţii faptul că noi ne bucurăm de drept de azil politic pe teritoriul Republicii Populare Române, deoarece atât împrejurările în care noi cu toţii am ajuns aici, izolarea noastră forţată, precum şi domiciliul nostru forţat şi paza noastră strictă dovedesc tocmai contrariul.

La 24 ianuarie 1957 tov. Lukács György a fost transportat din căminul nostru cu maşina, fiind chemat la Bucureşti pentru o discuţie. Puţin mai târziu, tov. Újhelyi Szilárd a fost transportat cu acelaşi pretext. Mai târziu, soţia tov. Lukács, precum şi bagajele acestor tovarăşi au fost transportate la un loc necunoscut de noi; de atunci nu s-a mai întors şi nici nu am primit vreo veste despre ei. Deoarece înainte de transportarea lor ei au declarat în modul cel mai categoric că din voinţa lor proprie în nicio împrejurare nu doresc să se despartă de noi, este limpede că tovarăşii noştri au fost ridicaţi în mod mişelesc, cu forţa.

De la aducerea noastră din Ungaria au trecut mai bine de două luni. Corespondenţa cu membrii familiei noastre de acasă este sporadică, întâmplătoare, iar în ultimele săptămâni s-a întrerupt complet. În general, tratamentul faţă de noi se înrăutăţeşte. Legătura noastră

cu tovarăşii izolaţi de noi, cu prietenii noştri de decenii, iar în parte şi cu membrii apropiaţi ai familiei noastre s-a întrerupt. Pe deasupra, în ceea ce priveşte durata prezenţei noastre aici, precum şi în legătură cu situaţia noastră de mai departe, suntem în cea mai mare nesiguranţă. Totodată, încep să apară în presă din ce în ce mai multe neadevăruri, calomnii în ceea ce ne priveşte, care jignesc cinstea noastră de comunişti şi care se bazează fie pe denaturarea conştientă, fie pe necunoaşterea faptelor reale.

În concluzie constatăm următoarele:

Convenţia încheiată între guvernul maghiar şi iugoslav a fost încălcată în mod samavolnic, cu călcarea principiului prieteniei între ţările socialiste şi a dreptului internaţional.

Noi am fost răpiţi mişeleşte de la Ambasada Iugoslavă, iar ulterior transportaţi forţat.

Pentru inducerea în eroare a poporului şi a opiniei publice, s-a publicat ştirea neadevărată că noi am cerut azil de la Republica Populară Română.

În România am fost din nou despărţiţi în mod samavolnic de tovarăşii noştri, rudele noastre, iar apoi au fost izolaţi de noi mişeleşte şi alţi tovarăşi, cu care până atunci am stat împreună.

De la Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român nu am primit şi nu primim răspuns satisfăcător la întrebările noastre îndreptăţite. Deşi delegaţii Comitetului Central au accentuat în mai multe rânduri că vom fi trataţi tovărăşeşte şi că noi ne bucurăm de ospitalitate prietenească în România, în realitate faptele dovedesc tocmai contrariul.

În prezent suntem prizonieri, împreună cu familiile noastre, cu copii mici, privaţi de orice drept şi deplin aserviţi, într-un mod fără precedent în istoria ţărilor unde domneşte legalitatea. Iar în anumite privinţe, suntem lipsiţi şi de posibilităţile uzuale ale regulamentelor de penitenciar, valabile în ţările cu stat de drept.

31 ian. 1957 Semnăturile

14 martie 1957

Către:

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, Bucureşti

Onorat Comitet Central!

Subsemnaţii comunişti maghiari, care ne găsim pe teritoriul Republicii Populare Române, ca urmare a capturării noastre împreună cu tovarăşii Imre Nagy, Losonczy Géza şi alţi tovarăşi – fiind împiedicaţi de lipsa altor posibilităţi de comunicare –, ne exprimăm punctul nostru de vedere legat de hotărârea şedinţei Comitetului Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, şedinţă ţinută la 26 februarie 1957, prin alăturata scrisoare.

Rugăm pe tovarăşii ca prezenta noastră scrisoare să fie preluată pentru Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, trimiţând câte o copie Partidului Comunist Englez, Partidului Comunist Bulgar, Partidului Comunist Cehoslovac, Partidului Comunist Francez, Uniunii Comuniştilor din Iugoslavia, Partidului Comunist Chinez, Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, Partidului Muncitoresc Unit Polonez, Partidului Comunist Italian şi Comitetului Central al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică.

Totodată rugăm pe tovarăşii să binevoiască a trimite câte o copie şi tovarăşilor noştri de care suntem izolaţi.

Anexat: o scrisoare.

Cu salutări comuniste.

România, Snagov, 14 martie 1957

Dr. Jánosi Ferenc, Rajk Lászlóné, Haraszti Sándor, Szilágyi József, Tánczos Gábor, Vásárhelyi Miklós, Fazekas György ex.

GM/15. III.1957

Comitetului Central al Partidului Comunist Englez, al Partidului Comunist din Bulgaria, al Partidului Comunist Cehoslovac, al Partidului Comunist Francez, al Uniunii Comuniştilor din Iugoslavia, al Partidului Comunist Chinez, al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, al Partidului

Muncitoresc Socialist Ungar, al Partidului Comunist Italian, al Partidului Muncitoresc Român şi al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică

Stimaţi tovarăşi.

Subsemnaţii comunişti maghiari, care am ajuns pe teritoriul Republicii Populare Române, fiind capturaţi împreună cu tovarăşii Nagy Imre, Losonczy Géza şi alţii, ca urmare a evenimentelor petrecute în Ungaria în octombrie-noiembrie anul trecut, şi care în momentul de faţă ne aflăm în acelaşi loc, lipsiţi de orice posibilitate de exprimare, facem următoarea declaraţie:

Am aflat din ziarul din Budapesta *Népszabadság* despre Hotărârea din 26 februarie 1957 a Comitetului Central Provizoriu al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, hotărâre care conţine aprecieri contrare realităţii şi pe baza acestora aduce grave învinuiri aşa-zisului „grup Nagy Imre-Losonezy”, fără ca în prealabil să fi luat vreo măsură în direcţia cercetării adevărului şi, nu în ultimul rând, pentru ca tovarăşii în cauză să fi avut posibilitatea să dezvăluie adevăratele cauze ale evenimentelor din octombrie-noiembrie petrecute în Ungaria, şi fără ca să se fi putut exprima în mod liber cu privire la învinuirile aduse.

Pornind de la faptul ce pagube uriaşe s-au adus în cursul anilor trecuţi atât în Ungaria, cât şi în alte părţi, precum şi cauzei mişcării muncitoreşti din ţară şi mişcării internaţionale, dezvoltării ei sănătoase, camuflarea şi falsificarea faptelor şi a adevărului, pornind de la ideea că dezvăluirea completă şi din timp a adevărului, protestul făcut în baza realităţii pot să apere atât mişcarea muncitorească maghiară, cât şi pe cea internaţională de comiterea unor greşeli şi mai grave, considerăm ca o datorie comunistă a noastră de a protesta cel mai energic împotriva hotărârii amintite a Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, care calomniază în faţa poporului nostru, a mişcării muncitoreşti internaţionale şi a opiniei publice mondiale.

Trebuie să accentuăm însă că ceea ce ne obligă mai mult să protestăm este în primul rând îngrijorarea pe care

o simţim din cauza evenimentelor din Ungaria. Păcatele vechii conduceri oricum au compromis în mod grav ideile socialismului în patria noastră şi au dus la evenimentele tragice din anul trecut. Această catastrofă culminează prin politica care merge pe un drum greşit – potrivit hotărârii amintite din luna februarie şi evenimentelor petrecute de atunci – şi care aduce învinuiri neadevărate, accentuează imposibile neadevăruri, conţine calomnii faţă de conducători comunişti care se bucură de stima maselor largi socialiste şi democratice. Această linie care jigneşte adânc simţământul dreptăţii al oricărui om cinstit niciodată nu poate conta pe înţelegerea, pe sprijinul poporului şi din acest motiv este de la bun început condamnată la eşec. Acest nou eşec care este depăşit şi de pagubele cauzate socialismului de conducerea veche poate să fie împiedicat numai de o examinare dreaptă, obiectivă, calmă a întregii probleme ungare. Din acest motiv, rugăm pe tovarăşii competenţi şi de răspundere să se ocupe de această problemă ca una din problemele cele mai arzătoare ale mişcării muncitoreşti internaţionale, să pună capăt situaţiei grave existente în patria noastră şi să ajute la desfăşurarea sănătoasă a evenimentelor.

Cu salutări comuniste:

România, Snagov, 14 martie 1957

Dr. Jánosi Ferenc, Rajk Lászlóné, Haraszti Sándor, Szilágyi József, Tánczos Gábor, Vásárhelyi Miklós, Fazekas György

3 ex. 15. III.1957 GM.

2. Rapoarte privind discuţiile colective cu membri ai grupului Nagy

A. *Discuţia din 29 noiembrie 1956*

La 29 noiembrie după-masă, fără să fiu pregătit să fac o discuţie colectivă, am fost prins în hol de un grup dintre aceşti tovarăşi, ceea ce a dus la o discuţie la care au luat parte: Rajk Julia, Haraszti, soţia lui Szilágyi, Vas Zoltán şi s-au mai adăugat Fazekas şi Jánosi.

În primul rând, s-a pus problema de ce nu mijlocim ca fiica lui Nagy să primească răspuns măcar în scris dacă

nu poate să-l vadă pe tatăl său. Apoi s-a trecut la problemele generale ale regimului lor, discuţie din care a reieşit clar (purtător de cuvânt fiind Rajk Julia) că trebuie să înţelegem faptul că majoritatea dintre ei – ca şi ea personal – au avut de suferit în închisorile şi în urma persecuţiilor atât din timpul lui Horthy, cât şi din timpul lui Rákosi, referindu-se la suferinţa ei că şi-a pierdut bărbatul şi că toate acestea, ani de-a rândul au fost prelucraţi, aşa li s-a spus, aşa trebuiau să se întâmple în „interesele partidului”, astfel că au devenit sceptici şi neîncrezători atunci când cineva vorbeşte despre lucruri pe care ei le consideră că nu sunt tocmai aşa, şi spun că aceasta se face din interesul partidului sau din interesul construirii socialismului, care e acelaşi lucru.

Aducând vorba despre problemele partidului nostru şi ale politicii sale, unii au căutat să facă o paralelă între situaţia din Ungaria şi de la noi. Eu am arătat că nu se poate face nicio paralelă între situaţia din ţara noastră şi din Ungaria, condiţiile fiind cu totul altele din toate punctele de vedere. Atunci s-a ridicat problema în legătură cu greşelile comise, că dacă nu considerăm că arestarea lui Luca (Vasile) ar fi fost o greşeală. Eu am dat o serie de fapte cunoscute şi dovedite, arătând că Luca e un agent provocator de peste 30 de ani, ca atare nu se poate pune şi nimeni nu ridică această problemă, cea a unei eventuale reabilitări a lui Luca. Nici asupra problemei Anei (Pauker) – care a fost amintită de Rajk Julia – nu e cazul să se revină pentru că dânsa a dus o luptă fracţionistă în sânul conducerii partidului, a comis grave greşeli de dreapta; ea îşi are domeniul ei de muncă, trăieşte şi aşa mai departe. A dovedit că nu merită să fie pusă în funcţii de răspundere în partid sau în aparatul de stat.

În continuare s-a trecut la lipsurile şi greşelile comise în Ungaria pe timpul lui Rákosi, arătându-se că greşelile grave comise au dus la o situaţie imposibilă în partid, la ruptura între partid şi conducerea sa şi la ruptura între partid – guvern şi clasa muncitoare şi popor. Eu am pus problema că e indiscutabil că s-au comis greşeli grave de

către vechea conducere, dar că tovarăşii de faţă ar trebui să-şi pună problema şi să răspundă în ce măsură lupta împotriva greşelilor lui Rákosi şi Gerö, metodele acestei lupte au fost juste, partinice; dacă nu cumva şi aceste metode de luptă care au dus la fracţionism în conducere şi în organizaţiile de partid au contribuit la dezastrul care a dus la descompunerea partidului şi a organelor de stat. Aici toată lumea a vorbit deodată, erau extrem de revoltaţi de punerea problemei în acest fel. Tovarăşa Szilágyi – care era foarte activă –, indignată, a exclamat: „Vasăzică voi credeţi că noi, prin munca noastră împotriva lui Rákosi, am dus o muncă de dezorganizare a partidului şi de descompunere a lui? Suntem de părere că am făcut acest lucru prea târziu, că ar fi trebuit să facem cu mult mai devreme această chestiune şi că aceasta nu este deloc descompunere, că nu se poate numi descompunere, puteam noi oare să-i descompunem pe cei descompuşi, criminali, duşmani ai poporului? Sunt de părere că ar fi trebuit să facem nu ceea ce am făcut, ci ar fi trebuit să facem un puci împotriva lui Rákosi şi Gerö şi atunci am fi salvat poporul maghiar de aceste mari suferinţe”. Fiecare căuta să arate că pe timpul lui Rákosi şi Gerö nu se putea pune o problemă de partid din punct de vedere critic faţă de măsurile greşite care s-au luat, că au fost asasinaţi şi arestaţi sute de tovarăşi buni, că cei mai buni muncitori, membri de partid în organizaţiile lor – fiind complet descurajaţi de situaţia grea economică, de lipsa de măsuri – nu luau cuvântul în adunări. În cele mai mari întreprinderi participarea la şedinţele de partid ajunsese la 5 – 10%, maximum 15%.

Trecând la problemele greşelilor comise de către guvernul Nagy pe care l-am caracterizat numai în câteva cuvinte, dând posibilitatea desfăşurării discuţiilor, în sensul că el zi de zi a cedat cerinţelor străzii şi a mers pas cu pas înspre dreapta, ajungând la hotărârea de a înfiinţa mai multe partide, la ieşirea din Pactul de la Varşovia şi la declararea neutralităţii. Aici Haraszti a căutat să dea acestor măsuri greşite o bază teoretică şi să le scuze, dând

exemple din revoluţia din Uniunea Sovietică, căutând să facă o paralelă între semnalul pe care Lenin a considerat că l-a dat răscoala din Kronstadt, unde muncitorii, mica burghezie orăşenească şi ţăranii au pus mâna pe arme răsculându-se împotriva sovietelor şi situaţia din Ungaria. Haraszti spunea: „Lenin atunci a tras concluzia că pentru salvarea revoluţiei trebuie dat un pas înapoi: a introdus o nouă politică economică şi a luat o serie de alte măsuri, fiind gata să se întoarcă la capitalismul de stat. Noi nu am făcut altceva la Budapesta”. Eu am arătat că cele spuse despre Kronstadt sunt fapte istorice, nimeni nu le neagă, dar că paralela făcută e greşită. S-au schimbat multe şi în fond, în aceşti 40 de ani. Atunci Uniunea Sovietică era singură: astăzi avem un lagăr al socialismului şi toate aceste condiţii nu mai corespund şi apoi nu se poate face nicio paralelă cu faptul că, atunci când Lenin a luat măsurile cunoscute, guvernul sovietic, partidul comunist al Uniunii Sovietice mobiliza tot mai mult masele în jurul său şi unit, având puterea în mână, pornea împotriva contrarevoluţiei făcând şi concesii. Nu aceasta a fost situaţia în Budapesta şi, punând direct întrebarea lui Haraszti: „Cine a avut puterea în Ungaria între 26 octombrie şi 4 noiembrie – guvernul Nagy sau altcineva?”, tov. Haraszti şi încă câţiva dintre ei, din grupul care era de faţă, au trebuit să recunoască că puterea zilnic aluneca din mâna lor, că tocmai pentru aceasta erau nevoiţi – spun ei – să ia şi o serie de măsuri cu care credeau că vor putea opri această acţiune de mase, în care au fost amestecate şi contrarevoluţia, şi fascismul. Haraszti a recunoscut că într-adevăr, la un moment dat, puterea nu era în mâinile guvernului Nagy, ci ale celor de pe stradă. Totuşi, au căutat să arate că atrocităţile care s-au făcut în acele zile nu au fost făcute împotriva comuniştilor, ci împotriva elementelor care au făcut parte din Securitatea maghiară. Aceştia au fost omorâţi, spânzuraţi, dată fiind ura maselor împotriva lor şi e regretabil că alături de aceştia au căzut, fără îndoială, şi oameni nevinovaţi, buni membri de partid.

Din discuţii a reieşit până la urmă – şi Vas Zoltán a şi

formulat astfel – că trebuie să recunoască cu toţii că joi, 1 noiembrie, după ce s-a declarat ieşirea din Pactul de la Varşovia şi neutralitatea, de fapt dictatura proletariatului în Ungaria era pierdută. Cu aceasta, majoritatea s-a declarat de acord. Nu au fost de acord cu altă formulare a lui Vas Zoltán, în care spunea că cererea de ajutor a lui Nagy din partea puterilor occidentale a fost o acţiune antisovietică. împotriva acestui lucru au protestat şi Fazekas, şi Jánosi, şi ceilalţi, spunând că aceasta – fără îndoială – putea să pună în pericol construirea socialismului în Ungaria, dar că nici într-un caz nu poate fi considerată ca o acţiune antisovietică.

În linii generale, din discuţie a reieşit că soţia lui Rajk a jucat un rol minim în această acţiune: cel mult pare-se că ea a proliferat în cercuri largi o atmosferă de nemulţumire, de răzbunare pentru crimele făcute de către Rákosi.

În ce-i priveşte pe ceilalţi din grup, soţia lui Szilágyi este omul cel mai înverşunat împotriva Uniunii Sovietice. E ca o viperă care scuipă numai venin.

Haraszti pare un om cinstit, cu unele confuzii ideologice, dar asupra cărora poartă amprenta puternică a suferinţelor pe care le-a suportat în timpul lui Rákosi. El a fost condamnat la moarte şi doi ani de zile a stat în celula celor care sunt pregătiţi pentru execuţie.

Fazekas e un element nu numai confuz, dar care tot timpul vrea să-şi dovedească cinstea, de care pare-se că simte că lumea se îndoieşte.

XII.1956 3 ex. G.M.

Tradus V.C.

B. *Discuţia din 6 decembrie 1956*

Am avut astăzi mai mult o discuţie în colectiv. Din grupul mare au participat mai mulţi, ca Haraszti, Jánosi, Rajk Julia, Fazekas, mai târziu Lukács etc. S-a ridicat foarte insistent problema că vor să fie împreună cu toţii, mai ales Jánosi şi soţia lui, fiica lui Nagy, ea a arătat că a primit prima scrisoare de la tatăl ei şi că acolo el spune că n-a primit nicio scrisoare de la ea, pe când ei au trimis

două scrisori lui Nagy. Dar el n-a primit niciuna, punând problema că vor să fie împreună.

După ce eu am arătat că există preocupări şi în principiu e o aprobare ca familiile să se mute împreună şi că această problemă durează până se caută locuinţă, atât Haraszti, soţia lui, cât şi fiica lui Imre Nagy au spus că ei nu s-au gândit ca ei să plece la familiile lor şi să se rupă de grupul mare, ci ca Nagy şi Losonczy să fie aduşi aici, la grupul mare.

După ce eu am arătat că noi nu forţăm această mutare şi dacă ei refuză suntem gata să renunţăm şi noi, arătând că eu sunt gata să anunţ acest refuz al lor, ei totuşi au rugat să nu mă grăbesc, că vor discuta aceste chestiuni între ei şi vor hotărî în această privinţă.

De aici a reieşit un lucru clar, ceea ce ei nici nu au încercat să ascundă, că acest Grup de aici e un grup organizat, de altfel noi ştiam acest lucru, şi că tot ce discutăm cu unul e pus la punct şi cu ceilalţi. Ba mai mult, unele păreri exprimă de fapt păreri stabilite în colectiv, aşa că va trebui să grăbim măsurile de a izola o serie de elemente şi a sparge acest grup mare. Altfel, munca noastră politică, oricâte încercări am face, bate în multe privinţe pasul pe loc.

AG. 3 ex.

7 decembrie 1956

Discuţia din 9 decembrie 1956

Duminică am fost prima dată la grupul de oameni care se află în ţara noastră. Pe baza sfatului tov. Goldberger, în ziua respectivă am stat de vorbă cu tot grupul împreună. În discuţiile şi din povestirile pe care le-am avut, au reieşit următoarele probleme:

Ei sunt mulţumiţi că sunt în România, întrucât se aşteptau să fie duşi în Siberia. Ei nu ne acuză pe noi că noi îi reţinem, din dispoziţia ruşilor. Ei au povestit cu destule amănunte cum au ajuns, cum au fost aduşi aici cu forţa, că ei ştiu că tovarăşii români nu pot decide asupra plecării lor şi dorinţa lor este, la urma urmei, să plece acasă.

În cadrul convorbirii, în mod deosebit soţia lui

Szilágyi a avut manifestări net duşmănoase în ce priveşte Uniunea Sovietică, în privinţa guvernului Kádár, chiar şi împotriva partidului. De la ea am aflat că ea a fost secretara Asociaţiei prieteniei sovieto-maghiare de 11 ani.

La întrebarea cum au reuşit ei să organizeze ca toţi să ajungă la Ambasada Iugoslavă, dacă ei au avut convorbiri în acest sens înainte, toţi au declarat că nu. Ei au ajuns acolo în noaptea de 4 noiembrie, în urma solicitărilor telefonice.

Aceeaşi d-nă Szilágyi a afirmat că atunci când ea a sosit cu bagajul şi cu copiii la Parlament şi acolo cineva a spus că Nagy Imre – pe care nu l-a găsit – e la Ambasada Iugoslavă, ea aproape a leşinat. Aşteptând acolo, a primit un telefon de la Ambasada Iugoslavă ca să meargă acolo. Ambasadorul îi ruga să meargă la Ambasadă şi le spunea că prin această invitaţie se transmite grija lui Tito pentru ei, ca să se adăpostească la Ambasada Iugoslavă. Au confirmat şi ceilalţi că în felul acesta – la chemarea telefonică – toţi au ajuns la Ambasada Iugoslavă.

Toţi îl consideră pe Kádár trădător şi care construieşte partidul şi conduce guvernul întemeindu-se pe minciuni, că nu spune adevărul poporului şi mai ales el considerând revoluţia din 23 octombrie contrarevoluţie.

Rajk Julia subliniază în mod deosebit modul în care au fost răpiţi atunci când Kádár şi Münnich au discutat cu ei şi le-au promis că ei se vor întoarce la locuinţele lor. Faptul că au fost predaţi N.K.V.D.-ului şi de acolo au fost urcaţi în autobuze şi în camioane îl consideră o trădare a lor de către Kádár şi Münnich.

Ei consideră că din aceste motive nu poate să facă ordine Kádár, iar aşa-zisa contrarevoluţie de care vorbeşte Kádár nu este în esenţă decât voinţa poporului. Prin urmare, nu poate fi vorba de contrarevoluţie.

În cadrul discuţiilor ei cer o serie de lucruri cum ar fi: oculist, dentist, pedichiuristă, coafeză, dar eu am impresia că toate acestea le cer ca să aibă cât mai mulţi oameni de legătură. Ei sunt mulţumiţi că partidul nostru e foarte ospitalier, le-a oferit tot ce au cerut, însă cu toate

acestea ei vor în fiecare zi anumite chestiuni: manuale, cărţi de citit, cărţi în limba franceză, engleză, ungureşti etc.

AG. 3 ex.

decembrie 1956 Tradus V.C.

Anexa VI

Documente din Arhiva Naţională a României

1. Protocoale ale şedinţelor Biroului Politic al Comitetului Central al P.M.R. privind evenimentele din Ungaria şi măsurile adoptate de România

A. *Protocol nr. 54, 24 octombrie 1956*

1955/1956 Dosar nr. 169/1956

PROTOCOL No. 54

al şedinţei Biroului Politic al CC al PMR din 24 oct. 1956

Participă la şedinţă tovarăşii: Gh. Apostol, E. Bodnăraş, N. Ceauşescu, I. Chişinevschi, M. Constantinescu, Al. Drăghici, Al. Moghioroş, C. Pârvulescu, D. Coliu, L. Sălăjan, Şt. Voitec.

Fazekas.

Şedinţa începe la ora 13.

Prezidează tov. Gh. Apostol.

Ordinea de zi:

Informare cu privire la situaţia din R.P. Ungară.

Probleme curente.

În urma discuţiilor, Biroul Politic al CC al PMR a hotărât luarea următoarelor măsuri în legătură cu evenimentele ce s-au petrecut în RPU: [62]

Tov. L. Sălăjan şi Al. Drăghici vor analiza măsurile necesare de luat în vederea îmbunătăţirii dispozitivelor operative militare. Să fie desemnat un număr de unităţi ale MFA care să facă parte din dispozitivul operativ.

Ostaşii care sunt în curs de lăsare la vatră să mai fie menţinuţi câteva zile până se clarifică situaţia din RPU.

Deocamdată să se suspende acordarea de concedii şi permisii militarilor. Cei care sunt în concediu să nu fie

---

62 Se va întări paza la graniţa cu RPU din efectivele MAI existente şi numai dacă va fi cazul, se vor trimite şi unităţi ale MFA.

rechemaţi.

La toate unităţile militare să fie desemnaţi de serviciu ofiţeri, iar mijloacele de transmisiune să fie puse în stare de funcţionare.

Să fie revizuit armamentul şi muniţiile necesare pentru unităţile operative.

Aviaţia de transport, automotoarele şi parcul auto să fie controlate riguros pentru a fi puse în stare de funcţionare.

Să se ia măsuri de întărire a serviciului la unităţile AAT.

Spaţiul aerian să fie păzit cu stricteţe pentru a împiedica pătrunderea unor avioane duşmane.

Tov. E. Bodnăraş, Al. Drăghici şi L. Sălăjan vor analiza atent măsurile stabilite pe linie militară, aplicându-le în aşa fel ca să nu alarmăm populaţia.

Se va propune guvernului RPU (la noi se vor lua măsuri imediat) suspendarea circulaţiei libere la graniţă şi admiterea numai a regimului de paşapoarte cu viza riguroasă. Să se revoce toate aprobările date pentru plecările în Ungaria din RPR.

Să fie întărită paza Securităţii la posturile de Radiodifuziune şi studiourile respective.

Să se transmită organelor Securităţii şi Miliţiei din regiuni, raioane, oraşe ca să acorde întreaga atenţie pazei instituţiilor de telecomunicaţii (poştă, telefon, telegraf), precum şi clădirilor instituţiilor de stat şi de partid. Organele locale de partid să-şi organizeze propria lor pază cu activişti, membri de partid.

Să fie activizate grupele de pază din întreprinderi (mai ales în cele importante), la instituţii centrale, iar acolo unde nu este pază militară, aceasta să fie asigurată de comunişti.

La CC al PMR, timp de câteva zile, să facă noaptea de serviciu membri ai Comitetului Central şi alţi activişti cu munci de răspundere din aparatul CC al PMR.

La comitetele regionale, raionale şi orăşeneşti de partid, şi mai ales la cele ce sunt situate la graniţa cu RPU,

să fie permanent de serviciu câte un membru al biroului comitetului de partid respectiv.

La MFA, MAI să facă de serviciu câte un general, colonel sau cel puţin un şef de direcţie.

O parte din membrii conducerii partidului să rămână în Bucureşti ca să asigure conducerea muncii de partid şi de stat, iar unii tovarăşi să plece în regiuni (tov. Miron Constantinescu la Cluj, tov. I. Fazekas la RAM). Vor fi trimişi şi unii membri ai CC al PMR şi ai Guvernului (tov. Sencovici la Oradea, Mujic M. la Baia Mare, Petre Lupu la Timişoara, Gh. Stoica la Constanţa).

De asemenea să fie trimişi de la centru în regiunile din Ardeal activişti de partid cunoscuţi în aceste regiuni, pentru a ajuta organele locale în lămurirea organizaţiilor de partid şi a oamenilor muncii despre situaţia din Ungaria.

Se va acorda o deosebită atenţie regiunilor de la graniţa cu RPU, centrelor universitare, studenţilor şi tineretului.

Să se pună deschis politiceşte în faţa membrilor de partid şi ai UTM ce s-a petrecut în RP Ungară şi urmările acestor acţiuni.

Presa centrală să dea comunicate în presă despre adevărata stare de lucruri din Ungaria pe baza informaţiilor oficiale ale guvernului RP Ungare.

Primii-secretari ai comitetelor regionale să fie informaţi despre situaţia din Ungaria pentru a şti cum să prelucreze aceste probleme în organizaţiile de bază ale partidului şi ale UTM. Să se dea atenţie acestor prelucrări în regiunile de graniţă cu RPU şi în alte regiuni unde trăieşte populaţia de naţionalitate maghiară.

În acele regiuni unde locuieşte populaţia de naţionalitate germană şi unde circulă zvonuri despre o eventuală plecare în masă a germanilor în RFG (reunirea familiilor) să se combată cu toată hotărârea asemenea zvonuri şi să li se răspundă celor ce vin cu asemenea cereri că Guvernul RPR este de acord ca să vină rudele lor în RPR.

Tov. Gheltz, Breitenhofer şi alţi activişti cunoscuţi de naţionalitate germană să plece în aceste regiuni, peste câteva zile după ce se lămureşte situaţia din RPU, pentru a lămuri în acest sens populaţia germană.

Episcopul Müller să fie chemat la Ministerul Cultelor şi să i se pună problema ca el şi cu pastorii respectivi să sprijine poziţia guvernului în această direcţie.

Să se acorde atenţie bisericii catolice, iar episcopului Márton Aron să i se facă propunerea să nu plece din Alba-Iulia.

Să se dea dovadă de mult tact şi orientare politică în problema arestărilor; să fie lămurite pe loc de organele politice şi de stat elementele cinstite, dar nelămurite, ca să nu irităm fără rost populaţia.

Acţiunile contrarevoluţionare să fie lichidate cu toată fermitatea.

După ce se vor prelucra cu toate organizaţiile de bază ale PMR şi ale UTM evenimentele şi urmările lor din Ungaria, acelaşi lucru să se facă şi pe linie sindicală, cu organizaţiile de ateliere, secţii şi grupe sindicale din întreprinderi şi instituţii.

Să se prelucreze în prima urgenţă sensul evenimentelor din RP Ungară cu birourile organizaţiilor de partid şi conducerile administrative de la universităţile Bolyai şi Babeş şi cu birourile organizaţiilor de bază şi conducerile administrative ale institutelor de la Tg. Mureş.

Pentru câteva zile să se amâne alegerile ce au loc în organizaţiile sindicale şi de UTM.

Prelucrările pe linie sindicală a evenimentelor din RP Ungară să nu se facă simultan în toate întreprinderile şi instituţiile, ci treptat, ca să avem timp să cunoaştem starea de spirit a muncitorilor şi salariaţilor şi să putem lua măsurile corespunzătoare.

Munca să fie astfel organizată ca activiştii centrali, cei de la comitetele regionale, raionale şi orăşeneşti de partid, să cuprindă şi să controleze cum se desfăşoară în întreaga ţară expunerea şi lămurirea acestor probleme.

De asemenea se vor ţine adunări asemănătoare cu

studenţii de la toate centrele universitare pe ani de învăţământ sau pe grupe de învăţământ. Să li se arate cum au fost sancţionate elementele agitatoare de la Facultatea de Filologie din Bucureşti.

Să se acorde atenţie deosebită problemei aprovizionării populaţiei cu produse alimentare şi mai ales a marilor centre muncitoreşti (cu pâine, carne, ulei, grăsimi etc.).

În vederea prelucrărilor care se vor face în organizaţiile de bază ale partidului şi ale UTM, să se facă un punctaj cu teme bine chibzuite, care să fie dezvoltat de activiştii de la regiuni, oraşe şi raioane. În expuneri să nu se lege evenimentele din Ungaria de cele din Polonia.

La CC al PMR şi la Consiliul de Miniştri să se aplice în practică măsurile privind unele probleme ale populaţiei maghiare din ţara noastră aprobate de Biroul Politic. Să se rezolve situaţia de partid a lui Gall Gabor, Balogh Edgar, Kacso Sandor, Takacs Ludovic şi Demeter János.

Redacţiile ziarelor ce apar în limba maghiară (*Előre*, *Utunk* etc.) să fie întărite provizoriu cu activişti competenţi în vederea orientării lor, ţinând seama că în componenţa lor există unele elemente nesănătoase.

Membrii CC al PMR să fie la timp informaţi despre evenimentele din RPU prin grija Secretariatului CC al PMR.

Se va asigura controlul efectiv al emisiunilor de radio şi al presei.

II. Biroul Politic al CC al PMR aprobă propunerea ca tov. Trofin Virgil să plece în RPFI în fruntea delegaţiei UTM care va vizita RPFI.

Şedinţa s-a terminat la ora 17.

EM 2 ex.

XI.1956

B. *Protocol nr. 55, 26 octombrie 1956*

1956/1956 C.C. P.M.R. Cancelarie Dosar nr. 170/1956

PROTOCOL No. 55

al şedinţei Biroului Politic al CC al PMR din 26 oct. 1956

Au participat tovarăşii: Apostol Gheorghe, Bodnăraş Emil, Ceauşescu Nicolae, Chişinevschi Iosif, Drăghici Alexandru, Moghioroş Alexandru, Pârvulescu Constantin.

Prezidează tov. Apostol Gheorghe.

Şedinţa începe la ora 10.

Ordinea de zi:

Informare cu privire la situaţia din Ungaria şi măsurile politico-organizatorice care trebuie luate în ţară.

Tov. Gh. Apostol informează Biroul Politic al CC al PMR despre evenimentele petrecute în ultimele două zile în RP Ungară.

Tov. N. Ceauşescu prezintă o informare pe linie de partid, iar tov. Al. Drăghici pe linia organelor de stat despre starea de spirit şi situaţia din ţară.

În urma discuţiilor, Biroul Politic al CC al PMR hotărăşte următoarele:

După terminarea prelucrării în organizaţiile de bază ale partidului şi ale UTM a evenimentelor grave din RP Ungară, se vor organiza în întreprinderi şi instituţii adunări cu toţi salariaţii pe secţii, ateliere sau grupe sindicale, servicii, direcţii etc. pentru a informa clasa muncitoare şi toţi salariaţii în legătură cu situaţia din Ungaria. Informarea se va face pe baza ştirilor publicate în *Scânteia*. Expunerile vor fi făcute de preşedinţii comitetelor sindicale pe întreprinderi şi instituţii, pe secţii sau ateliere, ajutaţi de secretarii organizaţiilor de partid. Adunările se vor organiza în primul rând la uzinele, fabricile mari, care prezintă importanţă deosebită, şi la instituţiile mai importante, având-se grijă ca să nu aibă loc în acelaşi timp prea multe adunări, pentru a se putea asigura controlul şi prezenţa membrilor comitetelor regionale, raionale şi orăşeneşti de partid. În aceste adunări vor lua cuvântul muncitori şi funcţionari vârstnici şi tineri care vor condamna acţiunile contrarevoluţionare ale forţelor reacţionare şi fasciste din RPU şi se vor solidariza cu lupta eroică a clasei muncitoare ungare pentru zdrobirea cât mai grabnică a contrarevoluţiei.

Asemenea prelucrări se vor organiza şi cu studenţii

tuturor institutelor de învăţământ superior, pe grupe de învăţământ sau pe ani. Expunerile vor fi făcute de activişti de partid şi de UTM, profesori (membri de partid) bine pregătiţi.

Se vor trimite pentru a vorbi în faţa muncitorilor şi studenţilor tovarăşi care au activat sau au avut legături cu partidul în ilegalitate.

La sate, pe măsura terminării prelucrărilor în organizaţiile de bază ale partidului şi ale UTM, membrii de partid şi ai UTM vor explica ţăranilor muncitori sensul evenimentelor petrecute în RP Ungară, în discuţii de la om la om sau cu mici grupe de oameni.

În vederea aplicării tuturor măsurilor stabilite de CC al PMR, Consiliul de Miniştri, de organele locale de partid şi de stat, se va alcătui la fiecare comitet regional de partid un colectiv format din 3 – 4 membri ai biroului comitetului regional, care va asigura controlul executării hotărârilor partidului şi guvernului pentru o perioadă de timp.

Acest colectiv se va întâlni de două ori pe zi pentru a analiza situaţia şi informările primite din cuprinsul regiunii, pe linie de partid şi a organelor MAI, în vederea adoptării unor măsuri corespunzătoare. Informaţiile mai importante şi măsurile adoptate se vor comunica de două ori pe zi Secretariatului CC al PMR. (De măsurile stabilite la punctul 2 se va ocupa tov. N. Ceauşescu.)

În vederea rezolvării operative a tuturor problemelor legate de aprovizionarea populaţiei şi mai ales a centrelor muncitoreşti cu produse alimentare, se va constitui în fiecare regiune un colectiv format din: vicepreşedintele sfatului popular regional care se ocupă de această problemă, şeful secţiei comerciale a sfatului popular regional, împuternicitul cu colectările pe regiune şi preşedintele URCC. Din acest colectiv va face parte şi un membru al biroului sau secretarul comitetului regional de partid, care se ocupă cu problemele economice.

Colectivul acesta va informa zilnic Consiliul de Miniştri al RPR (tov. Al. Moghioroş) despre situaţia existentă şi măsurile luate.

Organele de partid vor controla ca plata salariilor şi altor drepturi ale muncitorilor şi celorlalţi salariaţi să se facă la timp; de asemenea vor veghea ca achitarea produselor agricole ce se predau de ţărani să se facă imediat. Consiliul de Miniştri va da dispoziţii în această privinţă şi Băncii RPR să pună la dispoziţie fondurile necesare.

În vederea rezolvării operative, pe scară centrală a tuturor problemelor legate de aprovizionarea populaţiei cu produse alimentare, se va constitui la Consiliul de Miniştri un colectiv format din tovarăşi competenţi de la Ministerul Industriei Alimentare, Comerţului Interior, Colectărilor, Centrocoop, CCS, Secţiile Bunuri de consum, Transport şi telecomunicaţii ale CC al PMR, sub conducerea tov. Al. Moghioroş.

Biroul Politic va analiza problema aprovizionării populaţiei cu produse alimentare în şedinţa sa din 27 octombrie 1956. La şedinţă vor fi invitaţi tovarăşi de la CSP, Ministerul Agriculturii, Colectărilor, Industriei Alimentare, Comerţului Interior, Centrocoop şi Secţiile Bunuri de consum şi Plan-finanţe ale CC al PMR.

Organele de partid şi de stat vor lua măsurile corespunzătoare ca produsele alimentare dirijate spre anumite centre să nu ajungă pe mâna elementelor speculative. Consiliul de Miniştri va analiza posibilitatea aprovizionării cu porumb a populaţiei din raioanele muntoase.

CSP împreună cu comisia existentă să pregătească urgent propunerile în legătură cu salariile care să fie discutate de îndată ce se vor întoarce tovarăşii plecaţi în RPFI în cadrul delegaţiei PMR şi a Guvernului.

Se va da atenţie activităţii foştilor conducători ai organizaţiilor şi partidelor fasciste (nyilasişti, szalasişti, legionari) şi a fostelor partide burgheze şi altor elemente active, foşti membri ai acestor partide şi organizaţii, urmărindu-se îndeaproape manifestările lor.

Se va analiza, de asemenea, situaţia acelor elemente foşti conducători ai fostelor partide şi organizaţii fasciste

şi burgheze care mai deţin munci de răspundere în aparatul de stat la centru şi în regiuni.

Ministerul Afacerilor Interne va propune un plan de măsuri pentru organizarea unei evidenţe şi verificări riguroase a tuturor elementelor suspecte, în care vor fi incluse şi elementele suspecte dintre cei care au fost repatriaţi din statele capitaliste în RPR în ultimul timp.

Să se ia măsuri suplimentare pentru întărirea pazei la graniţă în regiunile Oradea, Baia Mare, Timişoara (Arad, Salonta etc.).

Să se întocmească pentru Biroul Politic o informare despre starea de spirit în rândul trupelor MFA şi MAI.

Să fie intensificată munca politică în rândul muncitorilor, ţăranilor, intelectualilor şi mai ales în rândurile tineretului şi studenţilor.

Colectările să fie făcute cu tact, folosindu-se ca metodă îndeosebi munca politică de lămurire.

Tov. E. Bodnăraş, Al. Drăghici şi L. Sălăjan să analizeze măsurile ce trebuie luate în legătură cu întărirea dispozitivelor MFA şi MAI şi a pazei graniţei cu RPU.

Să fie întărită munca politică în unităţile militare ale MFA şi MAI. Evenimentele grave petrecute în RP Ungară să se prelucreze în adunări cu toţi militarii (în grupe mici).

MAI va lua măsuri pentru asigurarea pazei militare la staţiile de radio Băneasa, Tâncăbeşti şi Bod, cât şi la alte 13 obiective importante. În acest scop efectivele MAI vor fi sporite cu câteva sute de oameni pe baza unei hotărâri a Consiliului de Miniştri.

MAI va lua măsuri pentru eliberarea unor studenţi din Bucureşti care au fost reţinuţi şi-i va preda în grija Comitetului orăşenesc al UTM spre a li se arăta poziţia şi atitudinea nesănătoasă pe care au manifestat-o.

MAI va putea opera arestări numai după prealabila aprobare a conducerii partidului. Tov. Gh. Apostol va coordona această problemă pe linie de partid. MAI va putea opera arestări fără aprobare numai în cazuri flagrante, însă şi aceste cazuri vor fi aduse la cunoştinţa conducerii partidului în termen de 24 ore.

Biroul Politic aprobă temporizarea (suspendarea pentru o perioadă) a repatrierilor în RPR şi amânarea pentru o perioadă a venirii în RPR sau plecării din RPR a turiştilor. Se vor da indicaţiile corespunzătoare în acest sens ambasadelor RPR din străinătate. Tov. E. Bodnăraş, Al. Drăghici şi Ministerul Afacerilor Externe se vor ocupa de această problemă.

Un colectiv format din tov. P. Niculescu-Mizil, Melita Apostol, Vasile Dumitrescu, sub conducerea tov. I. Chişinevschi, va controla materialele ce se vor publica în presă şi la radio în legătură cu evenimentele din Ungaria.

Tov. Popescu-Puţuri va pregăti urgent până luni, 29 octombrie a.c., o informare completă pentru conducerea partidului despre situaţia din Ungaria.

În legătură cu dorinţa tov. Dr. Petru Groza de a veni la Bucureşti, se stabileşte ca tov.

Bodnăraş să plece la Deva pentru a-l informa în legătură cu evenimentele din Ungaria şi cu unele măsuri luate în ţară, precum şi pentru a-l convinge să mai rămână câteva zile la Deva, deoarece reîntoarcerea sa grabnică, fără o anunţare publică, nu ar fi potrivită.

Biroul Politic al CC al PMR se va întâlni zilnic la orele 13 şi 21 (pentru o perioadă) în vederea analizei situaţiei din ţară şi stabilirii măsurilor corespunzătoare.

Şedinţa s-a terminat la ora 14.

EM 2 ex.

XI.1956

Protocol nr. 58, 30 octombrie 1956

1959/1956 C.C. al P.C.R.

Cancelarie Dosar nr. 124/1956

PROTOCOL No. 58

al şedinţei Biroului Politic al CC al PMR din 30 oct. 1956

Participă la şedinţă tovarăşii: Gh. Apostol, E. Bodnăraş, P. Borilă, N. Ceauşescu, Chivu Stoica, Al. Drăghici, Gh. Gheorghiu-Dej, Al. Moghioroş, C. Pârvulescu.

Prezidează tov. Gh. Gheorghiu-Dej.

Ordinea de zi:

Cu privire la unele măsuri în vederea asigurării ordinii în ţară ca urmare a evenimentelor din Ungaria.

În urma discuţiilor, Biroul Politic al CC al PMR a hotărât următoarele:

Ţinând seama că în urma agravării situaţiei din Republica Populară Ungară unele elemente reacţionare au început să se agite şi având în vedere manifestările duşmănoase ale unor grupuri de studenţi din oraşul Timişoara, este necesar să se ia următoarele măsuri:

1. Să se intensifice munca politică în rândul clasei muncitoare pentru a întări combativitatea acesteia faţă de uneltirile duşmanului de clasă.

Clasa muncitoare care şi-a făurit regimul democrat-popular trebuie să apere cu sfinţenie cuceririle sale de încercările unor elemente duşmănoase de a lovi în regimul democrat-popular.

Se va acorda atenţie deosebită muncii politice în rândul tineretului, al intelectualilor şi în special în rândul studenţilor care constituie o masă mai uşor influenţabilă de elemente duşmane.

Să se ia măsuri în vederea întăririi pazei sediilor de partid şi ale sfaturilor populare regionale şi orăşeneşti.

De asemenea se vor lua măsuri pentru întărirea grupelor de pază din întreprinderi şi pentru organizarea mai temeinică a acestora.

Acolo unde va fi necesar, se vor organiza grupe de sprijin ale Miliţiei.

Grupele de pază vor fi constituite din cei mai buni membri de partid, UTM-işti şi membri ai sindicatelor, tovarăşi devotaţi trup şi suflet cauzei partidului şi a regimului democrat-popular.

Grupele de pază de la comitetele regionale, raionale şi orăşeneşti de partid vor primi imediat arme. De asemenea se va trece în mod treptat la înarmarea grupelor de pază din întreprinderi pe baza aprobării Biroului Politic al CC al PMR.

Se vor lua măsuri imediat în vederea organizării pazei instituţiilor centrale şi a celor din oraşele principale

din ţară. Paza acestora va fi asigurată de către organele Securităţii Statului, completându-se cu efective ale Forţelor Armate acolo unde este nevoie.

Se vor lua măsuri imediat în vederea întăririi pazei la graniţa cu Ungaria.

În legătură cu cele petrecute la Politehnica din Timişoara, se vor lua măsuri de ridicare a celor adunaţi la Politehnică, de transportare a lor la un loc special pentru a se face trierea lor de către organele de Securitate în vederea descoperirii elementelor duşmănoase.

În vederea coordonării acţiunilor de mai sus şi luării unor măsuri operative pe baza hotărârilor Biroului Politic al CC al PMR, se constituie cu începere de la data de 30 octombrie 1956 orele 22.00 un Comandament general format din tovarăşii Emil Bodnăraş, Nicolae Ceauşescu, Alexandru Drăghici, Leontin Sălăjan.

Comandamentul general va funcţiona sub conducerea tov. Emil Bodnăraş şi va fi subordonat Biroului Politic al CC al PMR şi Consiliului de Miniştri al RPR. Comandamentul va ţine legătură permanent cu tov. Gh. Gheorghiu-Dej, prim-secretar al CC al PMR şi cu tov. Chivu Stoica, preşedintele Consiliului de Miniştri.

Comandamentul general va avea dreptul de a lua orice măsuri – acolo unde se iveşte necesitatea în vederea păstrării ordinii –, inclusiv dreptul de a ordona deschiderea focului dacă este necesar.

În cazul când se ivesc situaţii grele în unele locuri, Comandamentul general va putea declara starea excepţională în zonele respective pe care le va stabili în raport cu situaţia – urmând ca această măsură să se supună apoi aprobării Biroului Politic al CC al PMR.

Comandamentul general va putea lua măsuri pentru suspendarea cursurilor în unele institute de învăţământ superior dacă nevoile vor cere aceasta.

Toate informările privind situaţia din ţară se vor concentra la Comandamentul general.

Toate măsurile de asigurare a ordinii în regiuni şi raioane se vor lua sub conducerea organelor de partid

respective.

Direcţia de propagandă şi cultură a CC al PMR va prezenta Biroului Politic al CC al PMR lista acelora care primesc buletinele speciale Agerpress, în vederea restrângerii numărului acestora.

Se vor întocmi propuneri de măsuri în legătură cu foştii conducători legionari, nyilasişti, szálasişti şi ai fostelor partide burgheze din ţara noastră.

Se va acorda atenţie deosebită CFR-ului şi PTT-ului. Prezidiul Consiliului de Miniştri va studia problema îmbunătăţirii salarizării lucrătorilor de la CFR şi PTT.

În zilele ce urmează, Biroul Politic al CC al PMR se va întruni zilnic pentru a asculta raportul Comandamentului general asupra situaţiei din ţară şi pentru a stabili măsurile ce urmează a fi luate în continuare.

În întreprinderi se vor organiza adunări în vederea prelucrării hotărârii CC al PMR, a Consiliului de Miniştri şi a Consiliului Central al Sindicatelor cu privire la îmbunătăţirea sistemului actual de salarizare şi a sistemului de pensii. De la aceste adunări se vor trimite telegrame CC al PMR şi Consiliului de Miniştri.

EM 2 ex.

XI.1956

Protocol nr. 59, 31 octombrie 1956

C.C. P.M.R.

Cancelarie

Dosar nr. 126/1956

PROTOCOL No. 59

al şedinţei Biroului Politic al CC al PMR din 31 oct. 1956

Participă la şedinţă tovarăşii: Gh. Gheorghiu-Dej, Gh. Apostol, E. Bodnăraş, P. Borilă, N. Ceauşescu, Chivu Stoica, Al. Drăghici, C. Pârvulescu, D. Coliu, L. Răutu, L. Sălăjan, Şt. Voitec.

Şedinţa începe la ora 18.

Ordinea de zi:

Cu privire la poziţia PMR şi a Guvernului RPR faţă de declaraţia Guvernului Sovietic cu privire la bazele

dezvoltării şi întăririi prieteniei şi colaborării între URSS şi celelalte ţări socialiste.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej prezintă propuneri cu privire la poziţia care să o adopte CC al PMR şi Guvernul RPR faţă de declaraţia Guvernului Sovietic „Cu privire la bazele dezvoltării şi întăririi prieteniei şi colaborării între URSS şi celelalte ţări socialiste”.

În urma discuţiilor, Biroul Politic al CC al PMR a hotărât în legătură cu această problemă următoarele:

Să se reafirme cu acest prilej ataşamentul RPR faţă de lagărul socialismului, subliniindu-se că vom contribui cu toate puterile noastre la întărirea unităţii ţărilor socialiste.

Să se sublinieze şi cu acest prilej că prietenia de nezdruncinat dintre poporul român şi popoarele Uniunii Sovietice este unul din principiile de bază ale politicii partidului şi guvernului nostru.

Să se reafirme acordul deplin al Guvernului RPR cu Tratatul de la Varşovia, subliniindu-se necesitatea menţinerii Tratatului de la Varşovia.

Delegaţia Guvernului RPR care va participa la consfătuirea viitoare a statelor semnatare ale Tratatului de la Varşovia să fie însărcinată să discute cu Guvernul URSS problema staţionării trupelor sovietice pe teritoriul RPR.

În această discuţie să se arate că părerea Guvernului RPR este că din punct de vedere al situaţiei interne din RPR, Guvernul RPR nu consideră necesară staţionarea de trupe sovietice pe teritoriul RPR, iar prin retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul RPR s-ar lua din mâna elementelor duşmănoase din interior şi a celor din exterior un mijloc de a crea agitaţie antisovietică.

De asemenea delegaţia Guvernului RPR să fie însărcinată să discute cu Guvernul URSS problema rechemării din RPR a consilierilor sovietici care funcţionează în cadrul diferitelor instituţii ale RPR, urmând să rămână şi pe mai departe diferiţi specialişti sovietici pentru schimb de experienţă pe lângă unele instituţii de stat.

Biroul Politic al CC al PMR aprobă proiectul de

hotărâre a CC al PMR şi a Consiliului de Miniştri privind înfiinţarea unui comandament general şi atribuţiunile acestuia. (Se anexează.)

Şedinţa s-a terminat la ora 21.

EM 2 ex.

XI.1956

2. Stenograme ale şedinţelor Biroului Politic al Comitetului Central al P.M.R.

A. *Stenograma şedinţei din 2 noiembrie 1956 privind evenimentele din Ungaria*

C.C. P.M.R.

Cancelarie Dosar nr. 171/1956

STENOGRAMA

şedinţei din 2. XI.1956 cu tov. Aurel Mălnăşanu şi Walter Roman

Tov. Mălnăşanu:

Noi ne-am făcut notiţe, dar le-am lăsat la Ambasadă, la Budapesta, aşa că trebuie să ne bazăm pe memorie şi eventual să redăm faptele din constatările noastre şi cu cine am luat contact, din care se pot trage concluziile necesare.

Noi în primul rând am luat contact cu reprezentanţi ai Crucii Roşii, pe aeroport chiar, cu care am stat de vorbă şi ne-am interesat care este situaţia acolo şi ce a reieşit din răspunsurile lor a fost aceea că o mişcare naţională de independenţă – aceasta cu care am stat de vorbă era membră de partid, activistă a Crucii Roşii Maghiare –, o mişcare de independenţă, foarte naturală, foarte normală, că însuşi poporul a fost acela care s-a ridicat împotriva asupririi, împotriva terorii, împotriva stăpânirii sovietice ş.a.m.d.

Am întrebat cum se privesc astfel de lucruri, această atmosferă antisovietică. A spus lucruri care se cunosc din ziare şi care au constituit baza propagandei reacţionare în ce priveşte dezvoltarea spiritului antisovietic. A început cu modul de ocupaţie, cu modul de comportare al unei părţi, cu stalinism şi continuând cu acordurile economice care erau în detrimentul Ungariei şi în ultimă instanţă această

intervenţie a Armatei Sovietice la Budapesta împotriva demonstranţilor.

Pe drum noi am avut o pană şi a trebuit să ne oprim. S-au adunat în jurul nostru câţiva copii, un muncitor, un inginer, care spuneau că nu lucrează. Au fost, au luat salariile. Dar nu am vrut să-i întrebăm, nici să provocăm o adunare, nu era situaţia de aşa natură, dar au început să vorbească. Au spus că au luat salariile, unul era de la calea ferată, dar ei nu lucrează până ce nu se retrage Armata Sovietică. După aceea ne-au întrebat la noi ce este, când o să fie o mişcare similară, mişcare revoluţionară de eliberare ş.a.m.d.

În oraş – grupuri de tineri de 16 – 17 ani, băieţi şi fete, au fost puţini vârstnici înarmaţi, care legitimau toate maşinile care treceau, cu excepţia la unele puncte de control a maşinilor diplomatice.

Camioane încărcate, tot cu tineri din ăştia cu arme, care rechiziţionau maşini pe drum.

La aeroport se filma scoaterea stemelor cu 5 colţuri de pe frontispiciul clădirii aeroportului; au adus special aparatele de filmat de la cinematografie şi se filma dărâmarea stelei.

Pe tot parcursul – drapele naţionale şi tineri cu şepcile acelea ale lor *bocskai sapka* cu tricolor, toată lumea cu tricolor, cu banderole tricolore, lume pe străzi. Asta a fost prima impresie.

Am luat apoi primul contact cu soţia lui Erdélyi, pe care o cunoşteam, soţia lui Erdélyi Ferenc, care vicepreşedinte a fost şi vicepreşedinte mai era când am plecat noi de la Budapesta, vicepreşedinte al Consiliului. Ea era pe vremuri deputată, a fost aici şi cu delegaţia parlamentară maghiară.

Ea spunea: „Nici eu nu ştiu unde o să ajungă”, se încearcă să se realizeze o politică coaliţionistă, să se reînfiinţeze partidele, care să meargă alături de partid, partidul naţional-ţărănesc, micii agrarieni, că în Tildy are încredere, că Tildy merge cu ei şi, în sfârşit, să se formeze o bază politică, o forţă politică pe care să se poată baza; o

forţă politică mai largă, având în vedere distrugerea liniei existente a partidului.

Cauzele, motivele izbucnirii acestei acţiuni, ea le găsea în faptul că nu s-au luat măsuri din timp pentru satisfacerea unor revendicări patriotice. Ea era cuprinsă de aceeaşi atmosferă care s-a manifestat în rândurile intelectualităţii şi pe care o cunoaştem: independenţă, patriotism, trecut naţional, libertate, împotriva monopolului partidului.

După aceea am luat contact cu Vas Zoltán. Vas Zoltán are această sarcină de a asigura aprovizionarea populaţiei, pe care o realizează. O realizează pentru că, spune el, au rezerve şi distribuie rezervele care s-au strâns, din colectări şi din cotele gospodăriilor de stat ş.a.m.d.

Ei acum transportă – au organizat, au făcut o organizaţie – şi transportă (pe lângă contribuţia ţăranilor) acum rezervele de stat, distribuie la Budapesta din rezervele de stat.

Şi acum se creează următoarea situaţie: muncitorii iau salariu, nu muncesc, nu produc, au totuşi pentru moment de unde să se aprovizioneze, o situaţie convenabilă, nu sunt constrânşi ca să muncească, iau salarii, aprovizionarea se face.

Vas se plângea de situaţie. Cerându-i explicaţia care a fost cauza că s-a ajuns până aici, el explica prin situaţia care a existat în Comitetul Central şi în partid în primul rând: lipsa de unitate, conducere arbitrară, înlăturarea a o serie de oameni, activişti, cadre de partid. Se plângea şi el, că şi el a fost înlăturat – şi o altă cauză, spunea el, copierea mecanică a metodelor sovietice, fără să se ţină cont de condiţiile din Ungaria. El spunea: şi de la emblemă până la planificare, totul s-a copiat, fără să se ţină cont de anumite condiţii existente în Ungaria şi cărora trebuiau să le fie adaptate.

Perspectiva el o vedea foarte sumbră. Spunea că din punct de vedere economic o să fie inflaţie şi ei vor avea o situaţie economică foarte proastă şi că nimic nu-i va salva decât, eventual, dacă americanii o să le dea ajutor, 300

milioane de dolari.

El făcea o apreciere în legătură cu situaţia din ţările de democraţie populară şi Iugoslavia. El fusese în Iugoslavia înaintea delegaţiei maghiare şi a scris şi un articol despre condiţiile de acolo, care nu a fost publicat, fiind oprit de Biroul Politic. El era revoltat din această cauză. Şi făcea aprecieri comparative că în Iugoslavia, cu toate că nivelul de viaţă este mai scăzut, entuziasmul, inima oamenilor e mai ataşată decât la noi sau oricare altă ţară de democraţie populară. Se referea la formele acelea de conducere autonomă ş.a.m.d. Acolo, spune, lumea simte mai mult că este stăpână decât la noi, unde punem în comune oameni aleşi de partid sau care nu sunt bine văzuţi de comună, dar îi ţinem acolo să colecteze, să strângă impozite ş.a.m.d. Sunt urâţi. Nu este ales de către oameni cel cu mai mult prestigiu din sat, chiar dacă nu e membru de partid, spune el. Şi ne-a avertizat foarte insistent să învăţăm din ceea ce s-a întâmplat la ei. Cu metodele folosite la ei să nu uităm că va izbucni un val antiromânesc. Spunea că lumea la ei ne urăşte, aşa spune el, că deja s-a lansat lozinca *„nem, nem, soha"*, vechea lozincă şovinistă iredentistă maghiară. Că ne putem aştepta la izbucnirea unui val, în această etapă, în prima fază, care va avea loc la izbucnirea unui val şovinist, iredentist antiromânesc.

El spunea despre Nagy că are intenţii cinstite, că el a fost în spatele acestor mişcări, Cercul Petőfi ş.a.m.d., şi mişcarea intelectualilor în scop patriotic, dar cu intenţia bună de a schimba lucrurile, aşa spunea Vas.

Acum încearcă să se stabilizeze, nu ştie cum va reuşi. El era de părere că în general... – nu era de părere că se fac prea multe concesii, ci era de părere că concesiile se fac prea târziu, nu că se fac rapid.

El mai spunea că şi tovarăşii sovietici au fost greşit informaţi mult timp despre situaţia din Ungaria, fiind informaţi numai de către Rákosi şi Gerő şi neinformându-se mai amănunţit, mai serios şi în aceste condiţii ei au avut o poziţie greşită atunci când l-au susţinut ca să rămână

Rákosi. Că dacă Rákosi ar fi fost schimbat mai dinainte, poate că n-ar fi fost motiv pentru declanşarea acestor acţiuni.

Cam asta a fost. Nu pot să redau toate detaliile. După câte îmi aduc aminte, cam asta a fost cu Vas Zoltán, care la despărţire a lăcrimat, a plâns. El a spus că de opt zile lucrează acolo, el o să mai lucreze, el lucrează pe linie de aprovizionare. Era şi confuz, la un moment dat m-a confundat cu un fost ministru, un fost reprezentant al Iugoslaviei, şi vorbea ca atare şi a spus lucruri, de care bine că mi-am adus aminte.

În acest moment când el m-a confundat, el spunea: dumneavoastră trebuie să ne ajutaţi, neapărat să ne ajutaţi – considerând că suntem iugoslavi, la un moment dat. El mă cunoştea bine, dar el era zăpăcit, era de opt zile acolo şi era confuz de acum şi n-a băgat de seamă. După aceea s-a redresat şi am clarificat din nou cine suntem. La început ştia foarte bine, ne cunoaştem foarte bine, dar la un moment dat a greşit şi atunci spunea: dvs. trebuie să ne ajutaţi neapărat. Ajutorul iugoslav pentru noi este foarte important. Şi spunea: să nu ne cereţi să plătim datoriile de război, şi aşa n-o să le putem plăti şi faceţi un gest, ceva, sau amânăm, sau renunţăm. Şi veni vorba de problema naţionalităţilor, de problema minorităţilor. El spunea tot în acest moment: la dvs. e rezolvată problema pe baze leniniste, nu ca în România.

Când s-a lămurit că noi suntem români, el a spus: apoi eu vreau să fiu sincer cu voi, eu îmi menţin părerea: la voi este încă o problemă, voi credeţi că este rezolvată, dar nu este încă rezolvată. Pe urmă, forma aceea de autonomie care aţi dat-o voi nu este autonomie şi gândiţi-vă foarte bine, pentru că să nu uitaţi că ungurimea de acolo ascultă radio Budapesta, că „Ludas Matyi” e aşa de răspândit la voi, că ungurii se orientează încoace. Daţi mai multă libertate şi rezolvaţi mai just pe baze leniniste problema.

Cam asta a fost cu Vas.

Apoi, pasul următor, întâlnirea următoare a fost cu aceşti tovarăşi.

Întâi noi ne-am dus la Kádár. La întâlnire erau cu toţi împreună. Ne-am apucat să vorbim cu toţii, cu toată conducerea de alaltăieri a partidului. Asta era în parlament.

Kádár mi s-a părut foarte obosit şi cu idei nu îndeajuns de clare despre situaţie şi despre perspectivă. Mie mi s-a părut şi ceea ce spuneau alţii, că el este bine intenţionat, că este cinstit, dar el şi înainte a spus – am avut alte informaţii – că după reabilitarea lui, când era vorba să fie pus într-o muncă de conducere, spunea că el nu e capabil, el nu e în stare după ce a trecut prin ce a trecut, nu poate să facă faţă, că el e distrus şi nu poate să facă faţă.

Aici, în mare, cam tot acelaşi lucru a reieşit în ce priveşte partidul. Până în ultimul moment o unitate de vederi asupra măsurilor care trebuie să se ia n-a existat. Au existat contradicţii. N-au apelat la muncitori.

Atunci când s-a întâmplat manifestaţia, acceptată de ei, dar pe care au vrut s-o oprească totuşi, şi-au dat seama că poate să se extindă, să se transforme în altceva şi n-au mai reuşit s-o oprească şi, când s-au alăturat la această manifestaţie alte şi alte grupuri, de acum au început să piardă.

Au lăsat să decurgă lucrurile aşa, de la sine putere, sperând probabil că se vor linişti, se va face demonstraţie şi se vor retrage.

Ce mai spuneau ei? Kiss Károly îmi spunea că însuşi Comitetul Central a fost foarte slab. A avut un caracter reprezentativ, să fie un academician, să fie un ofiţer, să fie un ţăran, să fie nu ştiu cine, pe o bază de democratizare, dar nu pe bază de capacitate, de devotament, de aport pe care membrii Comitetului Central trebuiau să-l aducă. Şi când Comitetul Central se întrunea să ia o hotărâre, discuţiile şi hotărârile erau în mâna câtorva oameni, iar membrii Comitetului Central în bună măsură nu participau la aceste discuţii. În plus nici în cadrul Comitetului Central nu exista unitate de vederi. Era poziţia unora care erau ferm pentru transformări radicale şi lichidarea întregului

trecut rakosist, spunea el, şi alţii mai liniştiţi care cereau măsuri şi împiedicarea acestei lăbărţări a lucrurilor.

Însă ei de la început nu s-au bazat în suficientă măsură pe mase. Ei au discutat, au discutat, s-au adunat, au adus hotărâri între ei, dar nu s-au bazat pe mase. Nu mai aveau influenţă asupra maselor.

Şi Kiss spunea de înlăturarea cadrelor vechi, a cadrelor de bază ale partidului şi a înconjurării, a ridicării unor elemente incapabile, care, în momentele acestea grele, n-au mai existat, n-au mai stat pe poziţie, au dispărut.

Ca perspectivă, ei vedeau lucrurile de asemenea în această încercare de a asigura, prin concesii, o oarecare stabilitate, încercând să regrupeze ceva forţe pe care să se bazeze.

Vas spune „las că de acum va fi un regim democratic” – revin pentru că ideile sunt legate –, va fi un regim democratic, cu alegeri libere, în care partidul, el speră că ia vreo 20% din voturi, aşa transformat cum o să fie, şi că probabil o să dea drumul să intre în ţară şi Nagy Ferencz şi o să intre şi cei vreo 25 de mii de jandarmi care stau la graniţa austriacă, foşti jandarmi horthyşti emigraţi, care stau la graniţa austriacă înarmaţi ş.a.m.d. A reieşit clar că de acuma au şi pătruns din Austria elemente din emigraţia maghiară în mod organizat, foşti ofiţeri horthyşti, şi că aceştia împreună cu baza lor pe care au avut-o în ţară, organizată, sunt cei care au dirijat partea armată, organizarea armată a acestei acţiuni. S-a ajuns acolo încât au venit în audienţă să trateze cu Nagy şi cu ceilalţi miniştri ofiţeri horthyşti în uniformă horthystă. Şi-au pus imediat bereta horthystă.

Vă spuneam cu armata. În momentul când s-a desfăşurat prima manifestaţie, care a avut caracter de manifestaţie – interesant acest aspect –, de manifestaţie patriotică bine intenţionată la început, cu imnuri muncitoreşti, la statuia Bem s-a transformat apoi în manifestaţie reacţionară. Au fost copleşiţi şi au venit cu imnurile vechi maghiare, naţionaliste etc.

Faţă de aceasta, singura unitate pe care s-au putut baza au fost unităţile Securităţii maghiare. Armata s-a distrus, parte a dispărut. Activul de partid n-a existat. Securitatea a rămas singura care a apărat radioul, care a apărat alte sedii şi care a ajuns să fie nimicită în bună măsură, pentru că nu a avut sprijinul altor forţe; însăşi armata a tras în Securitate. Poliţia a dispărut. Poliţia nu că a dispărut, dar o bună parte a ei s-a alăturat răsculaţilor şi Vas îmi spunea: „Noi am ţinut Securitatea, am ocrotit-o, i-am dat condiţii privilegiate, ea a rezistat cât a putut, dar iată, Miliţia n-am asigurat-o, n-am avut-o în mână şi am ajuns ca miliţia populară a statului nostru, care trebuia să apere statul, să tragă împotriva organelor Securităţii, să se îndrepte împotriva organelor Securităţii".

Copii şi fete de 12 ani, înfăşuraţi cu grenade, s-au aruncat în faţa tancurilor sovietice şi aşa erau de antrenaţi în lupta antitanc, încât la un singur punct în câteva minute au distrus 11 tancuri sovietice cu grenade. Furia antisovietică a atins culmi de neînchipuit.

Tov. Walter Roman:

Eu am să fiu foarte dezordonat pentru că n-am putut să-mi adun gândurile.

Eu aş vrea să vorbesc câte ceva despre probleme de partid, din tot ce am putut culege cam care ar fi cauzele care au determinat aceste evenimente. Deci eu nu iau pe oameni, ci am încercat să însumez aceste cauze. Deci după părerea generală rezultă că principala cauză ar fi conducerea proastă şi sectară a lui Rákosi şi s-a adăugat la aceasta Gerö, care a mers tot pe vechea linie; că nu s-a ţinut cont de specificul Ungariei, anume de faptul că Ungaria este o ţară catolică, cu vechi tradiţii catolice; că Ungaria a luptat contra Armatei Sovietice până la capăt şi nu a întors pe drum armele, deci era sentimentul acesta antisovietic. Ura aceasta era profund înrădăcinată la ei. Că au avut de-a face cu burghezia veche, organizată, cu experienţă şi că contrarevoluţia are experienţă vastă, şi a unei înfrângeri a revoluţiei noastre din 1919.

Toate acestea, după părerea lor, trebuiau să

determine o linie mai suplă politică în toate problemele, ceea ce nu a avut loc şi ei spun că au mers pe linia transplantării în mod mecanic a tot ce a fost în Uniunea Sovietică în condiţiile Ungariei.

Conducerea şi cadrele de partid, după părerea lor – şi mă bazez în special pe părerea acestor trei membri ai Comitetului Central cu care am stat de vorbă şi care sunt tovarăşi foarte buni –, au relatat că Biroul Politic, conducerea de partid au fost izolate şi de mase, şi de cadrele de partid. De exemplu Münnich mi-a povestit în legătură cu aceasta, şi anume că el de câteva ori s-a dus la Rákosi cu această problemă şi i-a atras atenţia asupra acelor defecţiuni care acum au ieşit la iveală, la care i s-a spus „tu habar n-ai, nu cunoşti situaţia". Conducerea supremă a partidului nu a avut autoritate, n-a reuşit să fie iubită de popor, să se lege de popor, de mase. Aici unul dintre tovarăşi mi-a redat şi acest aspect, mi-a spus că „la voi este bine, că la voi este Gheorghiu-Dej şi Chivu Stoica, dar la noi au fost Rákosi şi cu Gerö", făcând aluzie la o împrejurare de care desigur trebuie ţinut cont. Nu vorbim despre aceasta, dar trebuie să ştim ce importanţă are aspectul naţional acolo. Asta nu înseamnă că ei au fost cât de cât antisemiţi, dar ei au arătat şi acest aspect, comparativ chiar.

În conducere au existat grupuri care aveau diferite păreri. A lipsit în problemele esenţiale unitatea şi asta de ani de zile.

Cadrele care trebuiau să ducă la îndeplinire hotărârile ştiau acest lucru, că Rákosi este de o anumită părere, că alţii sunt de altă părere, şi executarea hotărârilor n-a mers. Această stare de lucruri a culminat, aşa cum am arătat înainte, prin faptul că – în momentul cel mai tragic al Ungariei şi al istoriei mişcării muncitoreşti ungare şi internaţionale, atunci când trebuiau să ia două lucruri în mână, în primul rând să caracterizeze evenimentele, să spună: e contrarevoluţie sau e mişcare naţională – s-au scindat în două; unii au spus că asta este o mişcare naţională cu revendicări juste, alţii au

caracterizat-o de la bun început ca o mişcare contrarevoluţionară, însă care a folosit nemulţumirea provocată de proasta politică a partidului, şi vreau să spun, în paranteză, că nici în comunicatul sovietic nu este clară această problemă. Ei spun cam cum spune Nagy şi nu este just aşa. Pe chestiunea aceasta s-a scindat Biroul Politic şi partea care a susţinut că aici este mâna contrarevoluţiei care a folosit nemulţumirile, şi nu invers, că au fost nemulţumiri şi contrarevoluţia s-a alăturat nemulţumiţilor, ci că s-a lucrat din umbră, această parte a Biroului Politic a fost scoasă şi ei au plecat din Ungaria împreună cu trupele sovietice. Aceştia sunt Kovács István, Gerö, Révai şi o serie de alţi tovarăşi care au fost pe această poziţie. Şi Münnich a fost pe această poziţie. Deşi el a fost pe această poziţie, el a considerat că este de datoria lui să rămână, deşi a avut această atitudine că este vorba de contrarevoluţie.

De asemenea tovarăşii au spus că mulţi ani în Comitetul Central nu a existat unitate de vederi în probleme esenţiale, ceea ce s-a transmis la activul de partid, a slăbit disciplina şi a dus la pierderea autorităţii conducerii. Tovarăşul a insistat foarte mult şi eu consider pe drept că problema autorităţii este o problemă esenţială, că ceea ce s-a făcut de la Congresul al XX-lea încoace, asta a fost – şi ne-au atras atenţia aceşti trei tovarăşi –, asta a fost un dezmăţ în partid, că au început să puie pe toţi după alfabet şi pe chestiile acestea s-au mai întrebat: cine oare ne conduce pe noi, care este conducătorul, pentru că fără conducător nu există nicio mişcare, şi a insistat foarte mult asupra acestei probleme ca oamenii, pe eşaloanele unde sunt, să aibă autoritate, autoritate bazată nu pe faptul că sunt puşi acolo de cineva, ci autoritate câştigată de jos. Ei se gândeau şi în jos, că în fruntea organizaţiilor de partid orăşeneşti, comunale, regionale să fie oameni care să aibă legătură cu masele şi să fie iubiţi de mase şi de membrii de partid. Ei au arătat un caz într-o regiune unde a fost pus un om care n-a fost cunoscut în regiunea respectivă, n-a ştiut lumea cine este el, degeaba a spus că eu sunt secretar. Iar în altă regiune a fost pus un om de acolo, un

om popular şi care a ţinut în mână până în ultima clipă, a ţinut legătură telefonică şi a spus: tovarăşi, şi garnizoana, şi partidul, şi muncitorii noştri sunt alături de voi, spuneţi ce să facem? Era un tovarăş de acolo.

De asemenea, ei ca o cauză au indicat îndepărtarea vechilor membri de partid. Iar la ei problema omorârii a o serie de vechi membri de partid de toate nuanţele a culminat prin omorârea a zeci de tovarăşi, situaţie care a demoralizat complet partidul. Aşa este problema lui Rajk şi a altora. Ei la aceasta făceau aluzie şi la perioada aceasta de neîncredere. Oamenii n-au pierdut încrederea în partid, însă oamenii erau dezorientaţi. Ăştia care trebuiau să fie primii să susţină conducerea, ăştia au stat pasivi şi de abia în ultima clipă s-a făcut apel la ei, iar ei au şi venit. Iată, ăştia au fost unicii care s-au prezentat, restul au dezertat.

Ei vorbeau şi de educaţia şablonistă care s-a făcut. Erau momente în care fiecare se gândea la multe probleme şi n-au putut să-mi dea multe elemente. S-a atras atenţia asupra educaţiei care li s-a făcut. Bănuim de acum despre ce este vorba.

Un element deosebit de important pe care aceşti trei membri ai Comitetului Central în unanimitate l-au subliniat este că „noi n-avem dovezi, însă avem bănuieli puternice că în toată afacerea ce s-a petrecut în Ungaria este şi mâna lui Tito”. Eu vă spun, reproduc exact ceea ce mi-au spus. Eu am întrebat dacă au ceva elemente, la care ei au spus că nu au dovezi, dar aproape sigur că este aşa.

Tovarăşii au vorbit şi despre docladul[63] lui Hruşciov, în ce sens, că felul cum a fost prelucrat acest doclad la ei mergea pe linia de a dărâma tot ce a fost; tot ce era în trecut, e prost.

Or, nimic nu este mai uşor când dai drumul la spiritul distructiv şi au început să critice absolut tot ce a fost bun, să considere de acuma că nu mai e bun.

Ei au spus că aceasta a fost posibil deoarece ei au citit raportul lui Hruşciov cu privire la cultul personalităţii cu toată masa membrilor de partid şi cu nemembrii de

63 Raportul.

partid. După aceea au început să arate cum la ei în Ungaria s-au petrecut lucrurile, cu lux de amănunte, şi ce efecte a avut la ei cultul personalităţii. Au început să arunce cu noroi în Uniunea Sovietică. Trebuie să spun că a reieşit clar că ei sunt porniţi împotriva Uniunii Sovietice.

Ei spun că chestiunea aceasta nu trebuia să fie făcută aşa cum s-a făcut, trebuia făcută altfel, asta le-a provocat lor greutăţi şi încurcături extraordinare. Şi în toată situaţia aceasta care a fost şi aşa la ei de acum încurcată, asta i-a dărâmat. Între aceştia sunt Kiss, Fodor, Betlehem. Desigur, ei au vorbit şi despre politica economică şi asupra acestui lucru apoi Apróné a atras atenţia foarte serios: spune tovarăşilor de la Bucureşti să aibă grijă de investiţii, să nu forţaţi coarda, să nu forţaţi investiţiile; uitaţi-vă şi la grupul B, şi nu numai la A.

Şi, în sfârşit, problema cu intelectualii. De fapt, după părerea lor, aici a fost fisura de unde a ieşit toată mizeria. Că partidul n-a avut atitudine justă faţă de intelectuali. În loc de a se pune pe platforma de a se înţelege cu intelectualii pe bază de explicaţii, ei au mers numai lovind în general în intelectuali, măsuri peste măsuri, fără discernământ şi fără să se ţină cont totuşi de specificul acestei intelectualităţi care în fond era educată de reacţiune. Noi am cerut dintr-odată de la ei să danseze exact tocmai cum vrem noi. Şi linia aceasta rigidă a lui Rákosi, care venea şi dădea numai în capul lor, fără să mai facă şi concesii la timp, aceasta i-a făcut să se grupeze şi să fie dirijaţi de reacţiune.

În ceea ce priveşte defecţiunile în partid, am spus de acum – în ceea ce priveşte aprecierea dacă a fost contrarevoluţie sau mişcare naţională.

A doua chestiune: s-a hotărât în prima zi a mişcării, când au ieşit studenţii în stradă, înarmarea muncitorilor. A fost o hotărâre a organului de conducere constituit al partidului, unde erau încă Gerö şi toţi. Această hotărâre nu a fost dusă la îndeplinire. Am întrebat de ce oare. Tovarăşii nu ştiu, nu a fost dusă la îndeplinire. Hotărâre a existat, să se înarmeze muncitorii din fabrici, şi n-a fost dusă la

îndeplinire. A doua chestiune: s-a dat ordin să se tragă şi adjuncţii n-au vrut să execute ordinul ministrului.

La plecare – asta arată o stare de spirit antiromânească chiar şi la conducere, noi nu trebuie să închidem ochii, că desigur a fost o presiune de jos în ce priveşte Ardealul, însă datorită faptului că în problema Ardealului conducerea n-a luat niciodată o poziţie justă, ci, dimpotrivă, ea a încurajat aceste elemente şi încă în această situaţie tragică, în loc să se spună: fiţi tari şi nu ştiu cum, Kádár, am reţinut cuvintele lui Kádár, a spus: „Daţi autonomie Ardealului”. Exact aşa a spus. Ce înţelege el prin aceasta n-am putut să discutăm. Şi în această situaţie, când acolo e de acuma contrarevoluţie, în loc să spuie: ţineţi bine Ardealul, a spus: daţi autonomie Ardealului.

Era o situaţie acolo, intrau delegaţii, era o hărmălaie. Ei intrau în şedinţă. Eu trebuie să spun că noi am intrat acolo absolut în gura leului. De acum sovieticii au plecat şi ei se aflau într-o cameră şi noi am hotărât ca, dacă ni se dă această posibilitate, să stăm de vorbă cu ei. Am stat 50 de minute cu tot guvernul Ungariei în aceste momente. La un moment dat ei se pregăteau iarăşi de o şedinţă acolo, a Biroului Politic, a Guvernului, dracu’ ştie ce mai era şi pe acolo, era şi un directorium, nu ştiu ce, nu ştiu cum îi zice acolo, prezidiu. Kiss spunea: „Tovarăşi, vreţi să asistaţi la şedinţă? Haideţi cu noi”. Ca să vedeţi ce era acolo.

Tov. Mălnăşanu:

Eu trebuie să vă spun că am recunoscut multe elemente în jurul lor care se mişcau pe acolo, secretari şi nu ştiu ce, multe elemente de astea care sunt în slujba reacţiunii. Am recunoscut pe fostul însărcinat cu afaceri de aici, primul care a fost, am uitat cum îl cheamă, dar pentru care pe vremuri au fost rugaţi oarecum, au fost făcuţi să înţeleagă să-l retragă pentru că avea şi o atitudine şovină. Cu ăştia erau înconjuraţi de acum. În jurul acestor tovarăşi nu era un mediu de tovarăşi de încredere, pe care să se bazeze, era un mediu de acuma burghez, reacţionar, spioni. Din ăştia erau.

Tov. *Walter Roman*:

În ceea ce priveşte starea de spirit a actualei formaţii guvernamentale, am spus, sunt dintre cei care fie că au stat la puşcărie, fie că au fost pe planul al doilea şi în fiecare mocneşte în acelaşi timp nemulţumirea. În ei este şi sentimentul acela de comunist de a face faţă situaţiei, în acelaşi timp este acea ranchiună şi în special, spun ei, dacă au fost chemaţi, de ce au fost chemaţi în ultima clipă. Münnich mi-a spus foarte clar că el – şi după relatarea unei serii de tovarăşi, deci nu numai din ceea ce el mi-a spus mie, şi tovarăşi care au avut legătură cu Securitatea – este un tovarăş care a venit alaltăieri acasă. Rezultă că din momentul venirii acolo, el a fost mâna forte, energic şi hotărât, însă el ne-a spus că atunci când a venit la putere n-a mai avut niciun soldat pe care să-l comande. De ce nu mi s-a dat această însărcinare cu 6 luni în urmă? în legătură cu Nagy n-am să repet, pentru că totuşi este o chestiune care o să rămână, că Nagy a recunoscut că i-am spus, adică a fost deja anunţat că noi am venit cu un ajutor, a mulţumit conducerii partidului şi guvernului pentru acest ajutor şi au început discuţiile.

Eu am încercat să canalizez pe aceste două probleme care mie mi s-au părut esenţiale: în primul rând, de ce el în văzul lumii dă cu piciorul în tot ce este sovietic şi, în al doilea rând, de ce nu se sprijină pe clasa muncitoare? La prima întrebare în ceea ce priveşte atitudinea lui faţă de Uniunea Sovietică, a spus că el nu vrea să apară ca şi cum el ar fi prizonierul ruşilor, să pară dependent faţă de ruşi; la care eu am spus: da, însă eşti prizonierul reacţiunii. Iar în legătură cu a doua problemă, a spus că: eu am fost îndepărtat din partid şi când eu am venit la putere, eu n-am mai putut să fac altfel.

Ei de 7 – 8 zile n-au mâncat, n-au dormit, n-au ieşit de acolo. Ei se topesc fiziceşte. Asta a fost impresia netă: se topesc fizic. Ei dispar fizic. Asta este. Fără legătură, fără sprijin de nicăieri. Ei n-au unde pleca. Ei nu pot să plece să ia legătura cu mulţimea. Când vorbesc la radio, vin acolo şi li se imprimă discursurile. Apró Antal ne-a rugat să-i

salvăm familia.

Care ar fi explicaţia că Nagy, deşi nu are partid pe care să se sprijine, deşi nu are forţe în mase pe care să se sprijine, totuşi se menţine încă la guvern? După părerea noastră, reacţiunea se teme ca darea pe faţă a întregului ei program să nu atragă după sine ocuparea Ungariei de către trupele sovietice pentru motivul că nu se poate permite ca să se transforme Ungaria într-o ţară capitalistă şi de aceea pe Nagy îl împinge şi Nagy merge spre dreapta. Şi reacţiunea îşi face mendrele cu Nagy. Asta face un prim-ministru comunist.

Acum, în ceea ce priveşte retragerea trupelor sovietice, noi trebuie să vă spunem, tovarăşi, că venind în ţară noi am văzut şi ne-a săltat inima de bucurie – eu am observat pe o singură arteră – două divizii motorizate. Completez însă, lipsea elementul esenţial care a lipsit şi la Budapesta, lipsea infanteria cu desăvârşire.

În luptele de la Budapesta au ieşit numai tancuri sovietice fără acoperire, iar ofiţerii aceştia horthyşti, având experienţă vastă, au utilizat metodele noastre de gherilă. Trupele care înaintau spre Budapesta pe artera Debreţin-Budapesta şi care intrau dinspre graniţa cu Ungaria – noi am stat de vorbă cu un ofiţer sovietic –, ei nu ştiau ce se întâmplă, în armată nu se ştie.

Pe parcurs trupele sovietice nu exercitau şi serviciul de poliţie sau de circulaţie. O mare parte stătea pe o coloană, iar în cealaltă parte pe două coloane şi au blocat complet circulaţia.

Noi am văzut ajutoarele, culăcimea le trimitea spre Budapesta, cum se întorceau de acum.

După părerea mea, din ceea ce am putut să culeg acolo, cu armata s-a întâmplat cam în felul următor din prima clipă; defecţiunea nu s-a produs pe parcurs. Defecţiunea s-a produs din prima clipă. Este un element de care trebuie ţinut seamă. Ce a fost acolo, Dumnezeu ştie, nimeni nu poate să spună. L-am întrebat pe Münnich. Nu ştie. El a fost ambasador la Moscova, la Belgrad, şi nu ştie.

Fără îndoială că trebuie să tragem concluzia că au

fost o serie de elemente care au oprit armata şi armata nu mai era armată.

A doua mare greşeală din prima clipă – că înşişi adjuncţii au refuzat executarea ordinelor.

A doua mare defecţiune este de acum de concepţie. În toată această capitală în total au fost 1.500 de ostaşi, în afară de poliţie şi Securitatea armată, garnizoana. Deci armata dezertase de la început. Aşadar încă un element. Nu numai că s-a purtat pasiv faţă de elementele rebele, dar a trecut dincolo. Au deschis depozitele şi au înarmat studenţimea şi au pus camioanele la dispoziţie şi au folosit din primul moment armele de la centrală. S-a produs o mare defecţiune şi în acest sens. Acolo, nu ştiu din ce motive, la Csepel, care a fost bastionul revoluţiei şi în 1919, muncitorii de acolo aveau arme, e fabrică de armament, şi au predat armamentul rebelilor.

Trupele au stat şi poliţia de asemenea a dezertat. Singura forţă armată care a rămas pe poziţie a fost Securitatea. În Securitate au fost foarte mulţi tovarăşi vechi. Cunoşteam o serie de oameni acolo. Însă tovarăşii aceştia erau puţini.

Noi mai trebuie să observăm că noi instruim armata numai pentru lupte de câmp, campanie, batalioane, regiment. Dar tactica luptei de stradă nu o învăţăm, or situaţia arată că trebuie s-o învăţăm şi pe asta.

Şi-au pregătit toată această armată numai pentru caz de război, faţă în faţă cu duşmanul. Asta a fost marea defecţiune a trupelor sovietice; s-au dezorientat şi n-au ştiut să lupte izolat. Şi tancurile au mers fără acoperire. Şi cele două divizii moto-mecanizate au fost absolut fără infanterie. Erau toate elementele, şi artilerie, şi artilerie grea, şi branduri, şi astea de trecut apă, şi tancuri grele şi uşoare, dar infanterie nu era. Din ceea ce am văzut noi. Noi am văzut două divizii, cu bucătărie, cu intendenţă, cu tot, dar nu era infanterie.

Armata sovietică s-a îndreptat spre Budapesta, iar la graniţă mi s-a spus, tov. Sencovici, el ne-a spus, că toată Oradea spune că trupele sovietice nu se retrag şi vor

ocupa Ungaria.

Venind pe drum, am făcut şi noi comentarii asupra situaţiei şi am spus aşa, că până când nu s-a întâmplat chestia din Egipt, până când ei nu au atacat, era o situaţie internaţională în care era periculos să intervii. Dar din moment ce ei au pornit război în Egipt… Astea au fost comentariile. Avem acum condiţii, e război. În orice caz, marea îndepărtare de trupe, pe o singură arteră…

Tovarăşi, vreau să indic ceva: furia aceasta antisovietică e ceva. E vorba totuşi de membri de partid, cadre din aparatul C.C. Am întrebat care este cauza. Uite ce au spus – şi ne-au spus la sosire şi cei de la Crucea Roşie –, au spus aşa: ruşii ne-au obligat să facem investiţii numai acolo unde îi interesa pe ei. Ruşii au făcut sovromuri şi au profitat numai ei. Membrii de partid spuneau. Fabrici întregi lucrau numai pentru ruşi. Toată populaţia ştia acest lucru. Au pus mâna pe uraniu şi ungurii nu ştiau ce se face cu uraniul. Că au scos cu zecile de mii unguri din Ungaria şi n-au fost repatriaţi. Nu se cunoaşte soarta prizonierilor şi că ruşii ne-au împins să nu fie respectate datinile naţionale, să ne închinăm numai lui Stalin. Sunt probleme foarte grele.

Tov. *Mălnăşanu*:

În fond cred că spiritul acesta antisovietic s-a dezvoltat, s-a extins mai mult în urma Congresului al XX-lea şi legării celor petrecute în Ungaria cu Rajk, cu procese, a dezvăluirii tuturor acestor probleme. Asta a contribuit foarte mult, pentru că stalinismul, s-a vorbit aşa de mult de stalinism şi de rakosism, încât toate s-au împletit şi asta a provocat, a contribuit la evoluţia acestor situaţii.

De altfel, acum noţiunile au evoluat. Prin stalinism se înţelege astăzi cu totul altceva decât s-a înţeles a doua zi după Congresul al XX-lea. Elementul mic-burghez şi reacţionar a avut grijă să tot modifice conţinutul pentru a-l folosi în interesul contrarevoluţiei.

Esenţial este că partidul de ani de zile, conducerea erau rupte de mase şi însăşi conducerea ruptă în bucăţi,

fiecare îşi făcea de cap.

Spuneau tovarăşii: am avut câteva sute de activişti, fără legătură cu clasa, cu ăştia am lucrat, pe ăştia ne-am bazat; ce au spus ăştia am ştiut, atâta am ştiut, cu aceştia am avut legătură şi noi n-am avut legături. Asta a fost toată puterea, câteva sute de activişti. Asta a fost toată puterea, asta a fost toată baza.

EM 3 ex. 3. XI.1956

Stenograma şedinţei din 1 decembrie 1956 privind situaţia grupului Nagy

C. P.M.R.

Cancelarie Dosar nr. 174/1956

STENOGRAMA

şedinţei Biroului Politic al CC al PMR din ziua de 1 decembrie 1956

Au participat tovarăşii Gheorghe Gheorghiu-Dej, Apostol Gheorghe, Emil Bodnăraş, Chişinevschi Iosif, Ceauşescu Nicolae, Miron Constantinescu, Alexandru Drăghici, Alexandru Moghioroş şi Constantin Pârvulescu.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej:

Trecem la primul punct al ordinii de zi.

Este cunoscut schimbul de scrisori şi păreri care a avut loc între conducerea PCUS şi guvernul sovietic, pe de o parte, şi conducerea Uniunii Comuniştilor din Iugoslavia şi guvernul iugoslav, pe de altă parte, în legătură cu situaţia creată în Ungaria, cu evenimentele cunoscute care au avut loc în Ungaria şi faţă de pericolul care ameninţa regimul de democraţie populară, la dorinţa şi cererea guvernului ungar, ajutorul dat de Uniunea Sovietică, pentru a zdrobi contrarevoluţia care a avut loc.

Pentru ca Uniunea Sovietică să cunoască şi părerea altor ţări, deşi era suficient pe baza cererii făcute de către guvernul ungar către guvernul sovietic ca trupe sovietice să acţioneze alături de trupe sănătoase ale poporului maghiar la înăbuşirea contrarevoluţiei, totuşi guvernul sovietic a ţinut să cunoască şi părerea celorlalte partide comuniste şi muncitoreşti şi a guvernelor ţărilor socialiste direct interesate.

Astfel, am fost şi noi întrebaţi, au fost întrebaţi şi cehii, au fost întrebaţi şi iugoslavii. Punctul nostru de vedere şi al cehilor este cunoscut. Noi am privit pozitiv cererea guvernului ungar, am socotit absolut o necesitate, ca îndatorire internaţională, de a ajuta în acest ceas greu poporul maghiar să înfrângă forţele reacţionare dezlănţuite în Ungaria.

Mai mult, din partea acestor ţări a fost nu numai acordul, dar am considerat că trebuie să dăm cu toţii ajutor frăţesc partidului frate ungar, Ungariei frăţeşti, poporului maghiar, pentru zdrobirea completă a acestei contrarevoluţii şi pentru apărarea intereselor socialismului în această ţară.

Cu anumite rezerve, iugoslavii până la urmă păreau că acceptă această soluţie, deşi spuneau că aceasta constituie un amestec în treburile interne ale Ungariei. Dacă aceste rezerve au fost sau nu întemeiate putem să discutăm.

Punctul nostru vedere este că nu erau întemeiate aceste rezerve, totuşi ei le-au pronunţat, ceea ce este foarte interesant. Fapt este că iugoslavii au căzut de acord cu aprecierea care se făcuse, că în Ungaria se desfăşoară contrarevoluţia, că Ungaria trebuie să fie ajutată; ei considerau că intervenţia unei armate străine nu este de dorit, totuşi punctul de vedere principial, în condiţiile date, faţă de pericolul care era evident, în anumită formă s-au pronunţat şi ei că nu avem ce face, că este justificat. De altfel se poate vedea şi din discursul ţinut de Tito la Pola această convingere.

Felul cum s-au desfăşurat evenimentele îl cunoaşteţi. Răscoala armată pusă la cale de forţele reacţionare interne şi internaţionale a fost zdrobită. Un nou guvern a luat fiinţă, guvernul revoluţionar muncitoresc-ţărănesc, condus de J. Kádár, şi viaţa a început să intre în normal, a început să se normalizeze. Prin crearea guvernului Kádár, chiar la începutul acţiunilor armatei sovietice pentru înăbuşirea răscoalei, guvernul Nagy, care a fost un paravan al contrarevoluţiei şi a deschis porţile contrarevoluţiei, după

căderea sa s-a refugiat, după cum se ştie, la Ambasada Iugoslavă, complicând în mare măsură starea de lucruri, deoarece contrarevoluţia a lucrat după paravanul acestui guvern. Prin ce împrejurări a ajuns Imre Nagy la Ambasadă, în cursul informării vom putea să ne referim la asta. Ei şi-au găsit adăpost acolo cu sprijinul guvernului iugoslav, care a dat azil lui Imre Nagy şi grupului său.

În faţa acestei situaţii create în Ungaria nici partidul nostru nu putea să fie indiferent. S-a pronunţat de la bun început pentru necesitatea zdrobirii contrarevoluţiei şi intervenţia trupelor sovietice.

În al doilea rând, a considerat necesar să contribuie prin mijloacele care pot sta la dispoziţie la restabilirea stărilor de lucruri, a vieţii normale în Ungaria, pentru că nu ne era indiferent ce se va întâmpla în Ungaria şi ca urmare am găsit necesar să aducem şi noi contribuţia noastră.

Cunoaşteţi acest lucru, convorbirile care au avut loc între guvernul sovietic şi iugoslav n-au dus la un rezultat, pentru că iugoslavii şi-au menţinut punctul lor de vedere în ce priveşte poziţia lor faţă de guvernul Nagy.

Noi ne-am gândit în zilele acestea, în timpul evenimentelor, să ne adresăm guvernului iugoslav pentru a exprima părerea noastră asupra ajutorului sovietic şi intenţia noastră de a aduce o anumită contribuţie. Prin ambasadorul Vujanovici am rugat să se transmită guvernului iugoslav, respectiv lui Tito, părerea noastră că prezenţa lui Imre Nagy şi a grupului său la Ambasada Iugoslavă complică lucrurile, că trebuie să înceteze această stare de lucruri şi noi considerăm că sunt două soluţii pentru lichidarea acestei situaţii:

Fie ca Nagy Imre să facă o declaraţie prin care să se dezică de acele poziţii, nejuste şi dăunătoare socialismului, pe care le-a luat înaintea acţiunii trupelor sovietice, să sprijine guvernul Kádár sau, în orice caz, să nu stânjenească activitatea acestui guvern.

Cum şederea lor în Ungaria reprezintă un pericol, noi considerăm că cea mai bună rezolvare a acestei probleme

ar fi plecarea lui Imre Nagy şi a grupului său într-o ţară socialistă, până ce lucrurile acolo vor reveni la normal, şi noi suntem gata să primim grupul acesta, asigurând că vom respecta regulile ospitalităţii, regulile prevăzute în legile internaţionale despre azil.

S-a comunicat lui Tito părerea noastră.

Tito ne-a răspuns că nu are nimic împotrivă. De altfel, el confirmă prin însăşi scrisoarea pe care au trimis-o guvernului Kádár, în care l-au informat despre punctul nostru de vedere. În răspuns ni s-a spus că nu au nimic împotrivă cu condiţia să-l convingem pe Nagy să vină în România şi să fie de acord guvernul Kádár.

Am informat că va pleca o delegaţie la Budapesta, alcătuită din tovarăşi de mare răspundere şi care se va informa la faţa locului, va discuta şi cu guvernul Kádár această problemă, pe lângă alte probleme privind necesitatea ajutorării guvernului ungar. Ei ne-au informat că pentru a ne documenta mai mult în această privinţă ne dă posibilitatea ambasadorul lor Soldaţici la Budapesta, care ne va pune la dispoziţie orice credem că e necesar.

În virtutea acestui răspuns o delegaţie, pe care o cunoaşteţi, a plecat la Budapesta şi a stat de vorbă cu tovarăşii noştri acolo. Două zile a stat acolo; s-a informat, s-a documentat; a avut ocazia să stea de vorbă şi cu Comitetul Central şi a adus o anumită contribuţie, un sprijin moral şi politic care s-a putut aduce guvernului Kádár şi acest ajutor a fost apreciat.

Când am ajuns acolo, am fost informaţi că înaintea noastră venise un împuternicit special al guvernului iugoslav, un anumit Vidici, care a luat contact cu guvernul Kádár şi a discutat despre soluţionarea problemei lui Nagy şi a grupului său, căzând de acord şi întocmind o scrisoare în această privinţă între guvernul Kádár şi guvernul iugoslav, pe baza căreia ulterior Nagy Imre şi grupul său au părăsit Ambasada Iugoslavă. N-a mai avut deci niciun rost să discutăm cu Soldaţici, de vreme ce aveam un izvor direct, însuşi guvernul Kádár, care ne-a informat, doar că am trimis pe ambasadorul nostru Popescu-Puţuri să

transmită mulţumirea noastră că s-a ajuns la o înţelegere şi că acest grup a părăsit Ambasada Iugoslavă şi că acest lucru va constitui un fapt pozitiv pentru soluţionarea acestei probleme. Soldaţici era nemulţumit că acestui grup nu i s-a dat posibilitatea să meargă acasă. S-a arătat că aceasta constituie un pericol şi pentru grupul Nagy, şi pentru guvernul Kádár, această sarcină de a organiza paza lor personală ar fi grea în condiţiile concrete din momentul respectiv. Am continuat să susţinem punctul nostru de vedere şi în faţa guvernului Kádár, atrăgând atenţia asupra pericolului pe care îl prezintă şederea grupului Nagy în Ungaria şi că socotim absolut necesar să plece într-o ţară socialistă şi că suntem gata să dăm drept de azil acestui grup, asigurând şi guvernul Kádár că ne asumăm obligaţiile ce decurg din azil, lucru cu care guvernul Kádár a fost de acord şi astfel Nagy şi grupul său, chiar în seara aceea, au şi plecat spre ţara noastră, unde se găsesc şi în momentul de faţă. La comportarea lor faţă de măsurile luate de noi în legătură cu acest grup ne vom referi în cursul informării.

Fac toată această prezentare pentru a înţelege mai bine rostul discuţiei care a avut loc între delegaţii noştri şi delegaţii iugoslavi, care s-au întâlnit nu demult la Belgrad.

Deci în faţa noastră s-a pus următoarea problemă:

Întâi, trebuie să acţionăm să ajutăm guvernul Kádár şi în această privinţă. Dar cum?

Este necesar, ne-am spus noi, să cunoaştem punctul de vedere al iugoslavilor. Punctul de vedere al iugoslavilor îl cunoaşteţi: Nu avem nimic împotrivă, cu condiţia ca să convingeţi pe Imre Nagy să vină în România şi să fie de acord guvernul Kádár.

Una din condiţii noi am îndeplinit-o. Guvernul Kádár a fost de acord.

A doua condiţie, de a convinge pe Imre Nagy şi grupul său, noi n-am putut s-o realizăm. Timpul a fost scurt şi în starea de spirit care domina pe aceşti oameni ar fi fost imposibil şi de nerecomandat.

Abstracţie făcând de dreptul internaţional, dacă a

vrut sau nu să vină în România, interesele superioare ale socialismului au făcut necesar să se stabilească un acord în această privinţă care să ajute guvernul Kádár pentru a lua complet frânele conducerii statului în mână, pentru a realiza acele sarcini pe care şi le-a propus conducerea provizorie a Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, luând riscurile care decurg din această acţiune.

Ce ne-a surprins este următorul lucru. Pe de o parte tov. Tito ne-a răspuns că nu are nimic împotrivă. Mai mult, ne-a informat că iugoslavii au căutat să influenţeze pe Nagy şi grupul său în ce priveşte aprecierea asupra activităţii sale, ce daune a adus poziţia lui Nagy şi a grupului său în aceste zile tragice Ungariei.

Despre aceasta mai concret va putea fi informat Biroul Politic din notele care le-am luat din acest răspuns.

Pe de altă parte, de ce a trimis un împuternicit special, pe Vidici, la Budapesta? Vom vedea mai târziu. Fapt este că Vidici acolo, în numele guvernului iugoslav, a pus în faţa guvernului Kádár două soluţii: fie să permită lui Imre Nagy şi grupului său să meargă la casele lor şi să le asigure securitatea şi că nu se vor lua măsuri represive împotriva lor pentru actele din trecut; fie să li se permită să meargă în calitate de emigranţi în Iugoslavia.

Asta pe noi ne-a surprins cu atât mai mult cu cât Imre Nagy chiar în seara când a plecat de la legaţia iugoslavă, stându-se de vorbă cu el, la un moment dat s-a pronunţat că el a primit dispoziţii din partea lui Tito să nu plece din Ungaria, să nu plece în România, fiind informat asupra părerii exprimate de conducerea partidului nostru în legătură cu el şi grupul său.

Când tov. care stătea de vorbă cu el a răspuns că această afirmaţie este o insinuare, spunându-i că nu stă în picioare şi ce apreciere a făcut tov. Tito asupra guvernului Nagy, el tot atât de categoric a răspuns că veţi vedea că în câteva zile tov. Tito îşi va schimba părerea asupra mea.

După ce ne-am întors de la Budapesta, tovarăşii care au întreprins această măsură de a cere părerea conducătorilor iugoslavi cu privire la propunerile noastre

s-au gândit la început să trimită o scrisoare pentru a informa şi a arăta stările de lucruri produse, dar până la urmă s-a considerat că este mai bine să plece acolo câţiva tovarăşi, să discute la nivel înalt cu conducătorii iugoslavi, să le aducă la cunoştinţă felul cum s-au desfăşurat lucrurile, pentru a putea cunoaşte şi ce părere au iugoslavii în această privinţă.

L-am rugat pe Vujanovici să transmită guvernului iugoslav lucrul acesta, iar ei au delegat pe Kardelj şi Rankovici, iar din partea noastră a plecat tov. Emil Bodnăraş şi Petre Borilă să se întâlnească la Vârşeţ, dar cum acolo n-au fost condiţii, s-au dus la Belgrad şi acolo au dus discuţii.

Cam aceasta este schema felului cum s-au desfăşurat lucrurile.

Despre rezultatele convorbirilor de la Belgrad noi am informat Prezidiul CC al PCUS. Am socotit că este necesar să informăm neîntârziat, întrucât rezultatele acestor convorbiri sunt foarte interesante.

În primul ríná, s-au clarificat poziţiile conducerii iugoslave şi poziţia noastră în legătură cu acest grup Nagy.

Cum a apreciat Prezidiul CC al PCUS, de asemenea veţi vedea din felul cum s-au desfăşurat aceste discuţii când am fost la Moscova.

Tovarăşii noştri au fost informaţi dinainte de pasul acesta care îl facem noi, însă concluzia era aceea că nu ar fi de dorit o asemenea întâlnire, deoarece guvernul iugoslav a făcut o notă de protest, şi-a fixat poziţia şi în public şi va fi greu de schimbat poziţia lor, însă când ni s-a adus la cunoştinţă era târziu, delegaţia noastră plecase la Belgrad.

Despre cele ce am făcut la Budapesta cred că cunoaşteţi. Ce a fost cuprins în comunicat a constituit baza discuţiilor noastre cu conducerea provizorie a Partidului Socialist Ungar, cu guvernul revoluţionar muncitoresc-ţărănesc ungar.

Asta este schema. Felul cum s-au desfăşurat acţiunile, aceasta am ruga pe tov. Bodnăraş, care şi-a notat

şi care cunoaşte lucrurile.

Problemele să fie consemnate şi în procesul-verbal de şedinţă, ca să fie un document al conducerii partidului în legătură cu această problemă.

Tov. Emil Bodnăraş:

Cred că este bine ca Biroul Politic să cunoască în completare la cele arătate de tov. Gh. Gheorghiu-Dej, din răspunsul lui Tito, încă câteva detalii pe care ni le-a dat la propunerea noastră de a ajuta la soluţionarea problemei Nagy, în sensul oferirii de adăpost pe teritoriul ţării noastre, cerându-i şi părerea la propunerea făcută.

După ce a făcut un istoric al apariţiei lui Nagy la Ambasada Iugoslavă, s-a atribuit iniţiativei lui de a folosi Ambasada Iugoslavă drept adăpost, prin Szántó el a cerut să primească azil în caz că ar fi în pericol din partea unor bande, lucru care s-ar fi petrecut la 2 noiembrie.

La 4 noiembrie, Nagy – se arată în răspuns – a venit la Ambasada Iugoslavă, iar imediat după aceasta iugoslavii s-au întâlnit cu guvernul ungar şi sovietic, anunţându-i despre cele întâmplate, şi la data când ne transmite răspunsul – 18 noiembrie – rezumă situaţia în felul următor:

Noi am făcut tot ce e posibil pentru a-i demonstra lui Nagy că rezolvarea situaţiei lui nu poate fi nici azilul şi nici emigraţia, că cel mai bine ar fi ca Nagy să se înţeleagă cu guvernul Kádár pentru a contribui la consolidarea situaţiei din Ungaria.

Nagy Imre a căzut de acord cu unele păreri exprimate de noi – spune Tito în răspuns –, şi anume cu acele puncte de vedere greşite în ducerea politicii guvernului său din ultimele zile şi care au constituit momente dăunătoare pentru interesele Ungariei, concret: hotărârea de a declara neutralitatea Ungariei, ca şi ieşirea bruscă din Pactul de la Varşovia sunt calificate ca hotărâri nerealiste, necorespunzătoare cu interesele Ungariei, la fel şi cererea cu scoaterea trupelor sovietice din Ungaria.

Mai departe se consideră că poziţia guvernului Nagy în ce priveşte pluralitatea de partide, participarea mai

multor partide la guvern era o poziţie greşită, pentru că aceasta practic însemna excluderea comuniştilor de la conducerea statului. La fel consideră ca greşită poziţia guvernului Nagy în ce priveşte proclamarea ţinerii de alegeri libere, formulă care în situaţia dată în Ungaria nu putea da decât rezultate negative pentru interesele socialismului.

În continuare se spune în răspuns că în general Nagy a căzut de acord cu această caracterizare şi apreciere. Noi am influenţat pe cât posibil ca Nagy să se includă în viaţa normală, să găsească o poziţie de înţelegere cu Kádár şi, drept confirmare a acestui pact, Nagy ar fi căzut de acord să trăiască în condiţii de securitate în Ungaria.

Despre aceasta a fost informat guvernul Kádár, care însă a pus un şir de condiţii, şi anume: ca Nagy să dea nişte declaraţii prin care să caracterizeze acţiunea sa din trecut, apoi ataşamentul său, sau sprijinirea respectivei declaraţii că nu va întreprinde nimic împotriva guvernului Kádár, şi apoi ca tot grupul să plece în una din ţările de democraţie populară, ca remediu, până la restabilirea situaţiei.

Prin aceasta – se spune în notă – s-a creat o situaţie nouă, întrucât satisfacerea cerinţelor puse de guvernul Kádár depindea de dorinţa lor.

Noi nu avem nimic împotrivă ca Nagy şi grupul său să vină în România, dar pentru aceasta trebuie asigurat acordul lor, cât şi acordul guvernului Kádár. Noi ne-am consultat şi cu Gomułka în această problemă şi am căzut de acord că este în interesul Ungariei ca Nagy şi Kádár să se înţeleagă. Cum se vor înţelege însă, nu e treaba noastră. Dacă dvs. veţi reuşi să-l convingeţi că e mai bine să plece din Ungaria în România, noi nu vom fi împotrivă. La Ambasada Iugoslavă vă stau la dispoziţie toate datele.

Acesta a fost răspunsul din 18 noiembrie, pentru ca în 19 noiembrie, cunoscând că noi vom pleca în Ungaria abia joi, 22 noiembrie, să-l trimită pe Vidici pentru a rezolva repede situaţia Nagy, fără să se împiedice de situaţia nou creată.

În ziua sosirii noastre practic acordul fusese principial stabilit, Kádár renunţând la acele soluţii, pentru că s-a convins că se vor găsi alte soluţii odată cu venirea noastră.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej:

Toate acestea fără să ne fi informat guvernul iugoslav despre mişcarea cu Vidici.

Tov. Emil Bodnăraş:

Noi am fost puşi în faţa faptului aproape împlinit la Budapesta. Acolo ne-am consultat foarte atent, cu guvernul Kádár, asupra situaţiei Ungariei şi am ajuns la convingerea că singura soluţie este evacuarea lui Nagy din Budapesta, pentru că prezenţa lui ar fi însemnat [...] şi fără nicio declaraţie de dezicere de acţiunea fascistă, ar putea să creeze şi confuzii politice şi ar putea să constituie începutul unei noi agitaţii, grupând în jurul lui toate elementele care altă dată au găsit adăpost...

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej:

Aceleaşi forţe sociale care au acţionat în timpul luptelor acţiunii armate sprijineau revenirea la conducere a lui Nagy.

Tov. Emil Bodnăraş:

Întorşi de la Budapesta ne-am gândit că ar fi foarte bine să-l informăm pe Tito şi guvernul său asupra măsurilor luate de noi, explicându-i necesitatea acestor măsuri, întrucât nu socoteam că iugoslavii vor trece la o acţiune de protest împotriva acestor măsuri, şi ne gândeam să facem sub forma unei scrisori în care să invocăm şi acele momente despre care a vorbit tov. Gh. Gheorghiu-Dej, ceea ce a spus Nagy că el ar avea dispoziţii să rămână la Budapesta şi că Tito va veni cu o reexaminare a calificărilor, a aprecierii şi interpretării rolului lui Nagy.

Între timp însă s-a produs protestul iugoslav adresat guvernului ungar şi notificat şi guvernului sovietic, fiind considerat de iugoslavi ca având anumite implicaţii în toată afacerea aceasta.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej:

Despre intenţia unui astfel de protest noi de

asemenea n-am fost informaţi.

Tov. Emil Bodnăraş:

N-am fost informaţi, nici preveniţi, deşi noi înainte i-am informat despre părerea noastră.

Protestul lor, spre deosebire de părerea pe care am avut-o noi, nu a avut numai un caracter formal, de a se acoperi în faţa unor explicaţii din partea acelor state capitaliste cu care au relaţii. Protestul lor, s-a văzut limpede, a avut un caracter foarte ascuţit şi cu intenţii vădite de a restaura situaţia, pe care o considerau pierdută.

Şi atunci a rezultat, prin reexaminarea situaţiei, hotărârea de a renunţa la scrisoare şi a prefera calea contactului nemijlocit la nivel înalt, lucru care s-a realizat prin întâlnirea dintre doi delegaţi ai Biroului Politic şi doi delegaţi ai lor.

La această întâlnire la care am participat, afară de delegaţii desemnaţi – Kardelj şi Rankovici –, au mai participat şi Vlahovici şi Vidici, ca un fel de secretar al şedinţei, la care n-am admis ambasadorii, deşi ei au vrut să introducă ambasadorul lor, pentru a-i mări prestigiul şi pentru a-l putea folosi ulterior ca legătură cu Biroul Politic la Bucureşti. Din această cauză am preferat să renunţăm şi la ambasadorul nostru.

În această şedinţă, pentru că noi avusesem şi aici iniţiativa convocării, am prezentat pe scurt situaţia. Am arătat ce a determinat aducerea lui Nagy în România, am arătat cum s-au petrecut lucrurile, că aducerea lui este rezultatul unei convingeri politice de comun acord cu guvernul Kádár şi conducerea statului şi a partidului, pentru că problema a fost dezbătută în şedinţa plenară a Comitetului provizoriu, unde tov. Gh. Gheorghiu-Dej a prezentat o expunere, fără să fi întâmpinat obiecţiuni, deşi sunt elemente care nu împărtăşesc pe deplin concluziile clare, marxiste.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej:

În urma expunerii făcute de mine acolo, unul şi-a dat demisia.

Tov. Emil Bodnăraş:

Le-am arătat că noi am acţionat din grija pentru a ajuta guvernul Kádár, pentru a asigura stabilizarea situaţiei din Ungaria, considerând că guvernul Kádár dispune de toată capacitatea pentru acest lucru, dar trebuie ajutat, pentru reconstituirea partidului, şi că în general iniţiativa ne aparţine nouă şi exclusiv nouă, fără vreo influenţă din partea cuiva; că din primele zile după ce am aflat că s-a refugiat la Ambasada Iugoslavă ne-am gândit, pentru că am considerat că Nagy în mod provocator a pus Iugoslavia într-o situaţie neplăcută, şi noi, de bună-credinţă, când am constatat că iugoslavii au căzut de acord cu scrisoarea PCUS că nu este bine ca Nagy să vină în Iugoslavia, pentru că nu este în folosul prestigiului Iugoslaviei şi cum nu s-a găsit o altă soluţie, am fost cu iniţiativa ca să-l aducem pe Nagy în România; că noi am acţionat corect, informându-i despre aceasta atunci când ne-am dat seama că în Ungaria urmează să plece o delegaţie mai importantă, de la care guvernul Kádár să aştepte un ajutor efectiv, şi astfel ne-am gândit să găsim la faţa locului o soluţie, şi am repetat lui Tito propunerea de care a aflat, propunerea noastră de a oferi lui Nagy şedere în România, şi i-am cerut părerea.

Acestea au stat la baza măsurii pe care am realizat-o la Budapesta, de acord cu guvernul Kádár, mai puţin de acord cu Nagy, formulă pe care am socotit-o fără importanţă principială, din moment ce s-a realizat condiţia de a nu-l trage la răspundere pe Nagy şi grupul său şi, a doua, de a asigura securitatea necesară.

În ceea ce priveşte securitatea, considerăm că în Ungaria nu s-ar fi putut asigura în mod normal, guvernul ungar având alte sarcini, şi ar fi însemnat să se recurgă la trupele sovietice, şi atunci am trecut peste momentul liberului consimţământ – şi aici n-am căutat să arăt altfel decât aşa cum erau lucrurile – din partea lui Nagy, deşi nu a lipsit încercarea de a-l obţine. Cu acest prilej am constatat că Nagy, discutând cu el eventualitatea plecării lui în România, a afirmat că el are indicaţii ferme de la Tito

să rămână la Budapesta. La cele arătate de tovarăşul nostru că asta este o provocare, că nu-i vine să creadă o asemenea aserţiune, Nagy, pentru a-i confirma lucrurile, ar fi răspuns că peste câteva zile mareşalul Tito va arăta ce părere are despre mine în opoziţie cu cele spuse la Pola şi cu cele ce ne-a răspuns nouă.

Am arătat că noi considerăm că am procedat just politic şi din punctul de vedere al relaţiilor dintre noi.

Ei au ascultat foarte atenţi, n-au reacţionat, numai când am amintit referirile lui Nagy la Tito au lăsat creioanele din mână şi au rămas uimiţi.

Răspuns la această problemă a venit numai la repetarea acesteia de noi şi s-a spus că asta este o născocire a lui Nagy.

Kardelj în expunerea sa a arătat că nu vrea să intre în detalii, în caracterizarea cauzelor care au dus la stările de lucruri din Ungaria, că în anumite lucruri este cert că sunt diferenţe în apreciere şi despre aceasta se va putea vorbi altă dată. Că evenimentele din Ungaria i-au îngrijorat la fel ca şi pe noi, mărturie sunt tovarăşii care erau atunci în Ungaria, mai ales când au văzut că guvernul Nagy a pierdut orice control, că guvernul Nagy a jonglat cu diferite formule în loc să polarizeze forţele conştiente, cu tot haosul politic şi al dezorientării clasei muncitoare, dând posibilitate reacţiunii să acţioneze.

Referitor la răspunsul lor am arătat că noi suntem de acord cu această apreciere.

De asemenea a arătat că cel mai grav lucru trebuie considerat că guvernul Nagy, prin atitudinea lui, a introdus confuzii în clasa muncitoare, în loc să confere caracter muncitoresc acţiunilor sale şi orientare muncitorească, socialistă, guvernul Nagy s-a situat pe platformă de lozinci confuze.

Noi am încercat să-l ajutăm, noi credeam, şi am încercat să-l convingem, că din situaţie se poate ieşi numai prin intermediul clasei muncitoare, care ca organizare şi forţă trebuie să se afirme prin consiliile muncitoreşti, ca nucleul conştient. Că acestea nu reprezintă decât nucleul,

că dincolo de ele trebuie organizat un front naţional, în formă de coaliţie a diferitelor grupuri capabile să salveze ideea socialistă, dar fără mai multe partide în acest front.

El revine mai târziu la această idee mai explicit.

Greşelile făcute de guvernul Nagy sunt de înţeles – a spus Kardelj –, mai cu seamă că nu mai erau comunişti în partid care să fi putut să le evite. De acest curs, care a antrenat atâtea greşeli, au fost prinşi toţi, inclusiv Kádár.

Intervenţia trupelor sovietice aici, prima intervenţie care s-a produs, a dovedit tuturor că nu era o soluţie, după cum nici acum această intervenţie a trupelor sovietice nu reprezintă o soluţie, ci un expedient, soluţia întreagă va fi dată când în Ungaria vor apărea forţe care să înăbuşe contrarevoluţia.

Prima intervenţie a trupelor sovietice s-a făcut cu gândul de a-i folosi lui Gerö şi aceasta a aprins focul, care a dus la explozie.

În ceea ce priveşte a doua intervenţie a trupelor sovietice cu care noi am căzut de acord că reprezintă răul mai mic, am arătat tovarăşilor sovietici că nu o socotim ca o rezolvare totală, pentru că problema victoriei politice va rămâne deschisă.

Noi ne-am gândit la un moment dat la o soluţie care ar fi reclamat timp mai mult, care a devenit inutilă ulterior prin precipitarea evenimentelor, şi anume ca noi, cehii, românii să acordăm un ajutor Ungariei prin operaţiuni în provincie, care să se îndrepte spre Budapesta, să se creeze centre care treptat să ajungă […]

Dar formula aceasta a căzut prin precipitarea evenimentelor, care au culminat în necesitatea intervenţiei armatei sovietice, cu care noi am căzut de acord, deşi nu reprezintă o soluţie. Noi am privit-o ca un rău mai mic decât ar fi reprezentat Horthy cu trupele sale.

În această situaţie Kádár ni s-a părut ca reprezentant mai potrivit, însă socotim că aceasta indică evoluţia evenimentelor din Ungaria şi că nu trebuie ridicate mâinile de pe Nagy.

În ceea ce priveşte pe Nagy Imre, el ne-a cerut prin

Szántó iniţial azil, în cazul că va fi în pericol în faţa bandelor atacatoare. Noi când am auzit de această cerere am luat legătura cu sovieticii, ei însă ne-au răspuns că nu sunt interesaţi în această rezolvare a problemei Nagy. Atunci noi am luat în întregime asupra noastră răspunderea rezolvării situaţiei şi am acceptat ca Nagy şi grupul său să vină la Ambasada noastră.

Am intrat în tratative cu guvernul Kádár, pentru a asigura încetarea situaţiei anormale, a şederii lui Nagy la Ambasada noastră. Tratativele le-am dus cu deplina convingere că treburile ungare vor merge mai bine dacă am reuşi să asigurăm o înţelegere între Nagy şi Kádár. De altfel noi, acceptând venirea lui Nagy şi a grupului său la Ambasadă, am vrut să uşurăm situaţia, deschizând calea guvernului Kádár. Noi considerăm că anularea acelei părţi din acordul nostru cu Kádár care priveşte şederea liberă a lui Nagy la Budapesta reprezintă o măsură care nu este în interesul Ungariei.

Nagy este una dintre cele mai populare figuri ale Ungariei şi el poate şi trebuie folosit. Nu vreau să afirm că este uşor de discutat cu Nagy, avem însă impresia că a început să se moaie, că vede greşelile sale. El nu vrea să colaboreze acum cu Kádár, dar în viitor credem că el va fi de folos.

Nagy şi grupul său au cerut stăruitor să rămână în Ungaria. În caz că acest lucru nu le va putea fi asigurat, atunci ei au cerut să fie trecuţi în Iugoslavia.

Noi am respins această a doua teză, pentru aceleaşi consideraţiuni cu care am căzut de acord de la început, întrucât şederea lor în Iugoslavia ne-ar crea multe greutăţi.

Faţă de propunerea voastră de a-l aduce în România, noi am arătat că nu avem nimic împotrivă, ca el să se ducă unde vrea, dar noi nu putem să-l silim.

Se pune pentru noi întrebarea, dacă este necesar ca Nagy să se găsească în afara graniţelor Ungariei, de ce n-ar putea veni în Iugoslavia? De ce această neîncredere faţă de Iugoslavia, între Iugoslavia şi România, prin ce este

Iugoslavia mai prejos? De ce să plece Nagy cu forţa în România şi să nu vină de bunăvoie în Iugoslavia?

Aceasta nu este un aspect practic al problemei, ci a devenit problemă de încredere.

Pe noi soluţia aceasta nu ne-ar fi mulţumit, pentru că şederea lui în Iugoslavia ne-ar fi creat mari greutăţi. De aceea suntem de părere că e nimerit ca Nagy să rămână în Ungaria şi să se înţeleagă cu Kádár asupra a ceea ce este de făcut. Acum însă perspectiva este mai proastă. Noi am crezut că prin înţelegerea cu Kádár problema este rezolvată şi ne-am pomenit cu o altă soluţie, pe care noi o considerăm ca neconformă cu interesele Ungariei.

Noi suntem comunişti, suntem de acord să se găsească soluţii cât mai corespunzătoare, dar acestea să nu se găsească în spatele nostru. Socotim că faţă de unguri s-a săvârşit o greşeală gravă.

Sunt de acord cu tov. Bodnăraş că în Ungaria se trece la consolidarea situaţiei, dacă Nagy ar fi în Ungaria poziţia lui Kádár s-ar întări. Pe noi ne surprinde hotărârea lui Kádár de a accepta plecarea lui Nagy în România. Lui trebuie să-i fie clar că nu puteam să nu reacţionăm la o acţiune luată peste capul nostru. Nu putem lua asupra noastră acuzaţia de a fi călcat regulile internaţionale de azil politic. Dacă Iugoslavia s-ar împăca cu această situaţie, ar însemna să-şi piardă prestigiul său politic internaţional şi greutatea în treburile internaţionale.

Nu putem fi de acord cu dvs. că situaţia din Ungaria impune ca Nagy să se găsească în altă parte şi chiar dacă am fi de acord, ar fi trebuit în prealabil să discutaţi cu noi, pentru că aceasta noi o considerăm neîncredere faţă de Iugoslavia.

Noi am arătat lui Kádár că nu suntem de acord ca Nagy să plece în România. Faţă de situaţia creată nu vedem altă ieşire decât a sprijini guvernul lui Kádár.

Trebuie avută în vedere şi poziţia Iugoslaviei, după cum trebuie avut în vedere că în situaţia creată Kádár are nevoie de ajutor.

Urmează la cuvânt *Rankovici*, care spune că

comuniştii şi poporul iugoslav au dat o atenţie deosebită evoluţiei situaţiei din Ungaria.

Vreau să limităm discuţia noastră numai la obiectul principal, şi anume problema Nagy.

Analiza dacă şi până unde a fost revoluţie sau contrarevoluţie este treaba comuniştilor maghiari, care cunosc evenimentele mai bine decât noi toţi.

Problema Nagy se pune în felul următor, din punctul nostru de vedere. De la 4 noiembrie începând, nu am întreprins nimic care să îngreuneze situaţia lui Kádár sau a armatei sovietice. Ne-ar fi fost mai uşor dacă am fi publicat imediat că Nagy se găseşte la Ambasada noastră. N-am făcut aceasta, pentru a nu îngreuna situaţia guvernului Kádár. Toate convorbirile noastre cu sovieticii şi cu ungurii le-am orientat în această privinţă.

În perioada ruperii relaţiile dintre noi şi ţările socialiste am avut o situaţie foarte grea, dar în această perioadă am învăţat să spunem lucrurilor pe nume.

Dacă Nagy a cerut azil la noi de teama bandelor fasciste sau de teama armatei sovietice mai rămâne de analizat. De altfel răspunderile încă nu sunt stabilite. Kádár şi Münnich au plecat din guvern cu 24 de ore înainte de a veni Nagy la noi.

Aici am precizat că tov. Hruşciov a fost în Iugoslavia în noaptea de 1 spre 2 noiembrie. În dimineaţa de 2 noiembrie a avut loc convorbirea cu Szántó în legătură cu cererea de azil. Deci după ce ştiau de acţiunea trupelor sovietice şi şi-au dat acordul şi la o oră după dezlănţuirea trupelor sovietice s-a refugiat Nagy la Ambasada Iugoslavă.

Kádár şi Münnich n-au ieşit din guvern cu 24 de ore înainte, ci cu două zile înainte – am precizat eu.

Ei au fost de acord.

Nagy şi-a dat consimţământul să plece de la Ambasada Iugoslavă numai pe baza înţelegerii noastre cu guvernul Kádár – a continuat Rankovici. Dacă ştia că n-am reuşit să-i asigurăm şederea în Ungaria, fără îndoială că n-ar fi plecat de la Ambasadă.

Noi am arătat că nu avem nimic împotriva plecării grupului lui Nagy în România, dar asta nu depinde de noi, ci de voinţa lor.

Nu suntem de acord cu aprecierea voastră că venirea lui Nagy în Iugoslavia ar fi adus daune prestigiului Iugoslaviei şi rolului ei în treburile internaţionale.

În acest moment Kardelj s-a uitat mirat din cauza faptului că putea afirma acest lucru, care fusese precizat în scrisoarea de răspuns la scrisoarea sovietică.

Cred însă că şederea lui Nagy fie în Ungaria, fie venirea lui la noi, şi nu în România, ar avea influenţă pacificatoare.

Apoi a luat cuvântul *Vlahovici*.

Se vede că noi privim lucrurile în mod diferit decât tovarăşii români. Vreau să atrag atenţia că nota noastră nu a avut scopuri diplomatice.

(Eu m-am referit la aceasta.)

Aici sunt în dezacord cu tovarăşii români.

Cunoaştem că la noi în ţară comuniştii sunt foarte indignaţi că nu reuşim să impunem respectarea acordului încheiat de noi cu Kádár în ce îl priveşte pe Nagy. Grija aceasta este pentru ca Iugoslavia să nu fie pusă într-o situaţie grea pe plan internaţional.

De ce nu aţi aşteptat măcar câteva zile cu scoaterea lui Nagy din Ungaria?

Noi am făcut presiuni foarte serioase asupra lui Nagy când era la Ambasadă să-şi dea demisia, pentru ca să-l ajutăm cu aceasta pe Kádár, şi socotim că ieşirea lui Nagy din guvern înseamnă un real ajutor pentru Kádár, pe care voi l-aţi anulat, îngreunând situaţia lui Kádár.

Intervine *Vidici*. Guvernul iugoslav şi-a asumat garanţia că împotriva lui Nagy nu se vor lua măsuri represive şi că se va asigura deplina lui securitate, cu întoarcerea la domiciliul său.

În discuţiile lui Kádár cu noi, acesta n-a amintit niciodată că Nagy urmează să fie dus în România.

De ce? Oare Iugoslavia nu este şi ea ţară socialistă? De ce Nagy n-ar putea să vină la noi?

În răspunsul nostru, atât tov. Borilă, cât şi eu am dezvoltat mai pe larg argumentarea politică asupra necesităţii soluţionării în felul acesta, şi nu altfel a problemei Nagy. Am descris situaţia din Ungaria, am întrebat dacă sunt bine documentaţi şi dacă nu cumva nu cunosc situaţia din Ungaria, am arătat viaţa întreprinderilor, cum s-a produs spărtura aceea de grevă la Csepel, unde erau 40.000 de muncitori, care nu erau în greva aceea de 4 ore, când a prezentat Consiliul Central Muncitoresc revendicările acelea. Am arătat compoziţia consiliilor muncitoreşti, că aproximativ 1/3 din ele sunt formate din fel de fel de elemente aventuriste, foşti ofiţeri deblocaţi, foşti horthyşti şi care au căpătat curaj, s-au urcat pe mese şi bănci şi au început să agite o masă muncitorească de mult dezorientată şi dezarmată ideologic şi politic, datorită incapacităţii partidului de sub conducerea lui Rákosi şi Gerő, dar asta nu înseamnă că reprezintă clasa muncitoare.

Am arătat cum consiliul orăşenesc din Budapesta n-a reuşit să întrunească majoritatea de voturi când a fost tras la răspundere de ce nu asigură greva în toate întreprinderile, că n-a avut autoritate să se impună şi greva a fost înfrântă.

Am socotit situaţia şi poziţia ţărănimii faţă de contrarevoluţie, care a demonstrat că conţine un potenţial de o deosebită valoare pentru consolidarea guvernului Kádár şi că, dacă în acele zile s-ar fi găsit forţe conştiente care să fi apelat la ţărani pentru a-şi apăra pământul cu arma în mână, probabil că situaţia şi în oraşe s-ar fi schimbat şi că nimeni n-a făcut acest lucru pentru că îşi dădea seama că aceasta nu era o forţă care să poată urma contrarevoluţia.

Tov. Borilă a încercat să zugrăvească portretul lui Nagy, pentru că îl cunoaşte.

Aici s-au aprins şi l-au întrerupt de câteva ori.

Noi am renunţat la descrierea lui Nagy, pentru că ar fi dus la polemică.

Văzând atitudinea lor, am făcut propunerea de

încercare – fără a avea un mandat în această direcţie –, arătându-le că suntem surprinşi de felul cum pun problemele, că nici nu ne-am gândit că s-ar putea discuta dacă să vină Nagy sau nu în România. Am considerat că le-am făcut un serviciu şi am acţionat convinşi faţă de acordul lor şi n-am venit aici să găsim o altă soluţie. Problema Nagy este just soluţionată, totuşi dacă consideră că ar trebui găsită o altă soluţie problemei Nagy decât aceea existentă astăzi, este zadarnic să discutăm în doi, pentru că nu suntem noi singurii interesaţi, în primul ríná este interesat guvernul Kádár. Şi dacă este cazul să discutăm să ne întâlnim toţi cei interesaţi, Kádár, Iugoslavia, România şi Uniunea Sovietică, care duce tot greul măsurilor economice şi de apărare în Ungaria.

Ei au respins această propunere. Totuşi în faţa şi acestei explicaţii largi pe care am făcut-o şi foarte argumentat, ei n-au încetat să stăruie pentru eliberarea lui Nagy.

Kardelj a luat din nou cuvântul şi s-a pus pe temeiul obligaţiei de a se execută un acord încheiat, că partidul şi guvernul nostru nu pot lua asupra lor odiul învinuirii care s-ar putea aduce, de a nu respecta principiul dreptului internaţional.

În al doilea rând, socotesc că principiul socialismului a pierdut, şi nu a câştigat. Iugoslavia a pierdut prestigiul său şi greutatea ei în treburile internaţionale şi cu aceasta se aduc daune socialismului. Noi credem că se va găsi o ieşire principială, justă. Noi nu putem recunoaşte situaţia care s-a creat, în ce situaţie ne vom găsi, cum vom apărea în lume? Pentru noi aceasta este o problemă de încredere în Iugoslavia. Ne temem că reacţiunea va folosi aceasta împotriva noastră. Soluţia este una: ori întoarcerea lui Nagy în Ungaria, ori venirea lui în Iugoslavia. Dacă credeţi însă că nu puteţi accepta ca el să se întoarcă în Ungaria, atunci poate pentru un început să se dea posibilitatea unor delegaţii muncitoreşti să-l vadă, să-l vizităm, să se ia legătura între el şi Kardelj pentru a discuta şi a se înţelege.

Socialismul nu poate acţiona numai restrâns la persoana lui Kádár şi faţă de armata sovietică. Ce fel de socialism este acesta?

Ungaria nu aşteaptă pomană, intervenţie străină, ci aşteaptă ca forţele interne ale ei să se manifeste. Noi nu vrem să-l eliberăm pe Nagy. El are responsabilitatea lui. Dacă Nagy ar fi venit de la început cu un program ca al lui Kádár lucrurile ar fi fost altfel. Şi sovieticii au făcut greşeli serioase.

Vlahovici intervine şi spune că Nagy nu este făcut pentru astfel de situaţii.

Kardelj – are mână slabă, nu ştie să conducă, nu se pricepe, dar e o figură. Noi suntem interesaţi ca şi voi ca relaţiile dintre noi şi dintre români şi Uniunea Sovietică să nu se încordeze. Noi subliniem acest aspect pentru că nu vrem să avem numai o unitate formală.

Aţi propus o întâlnire în patru pentru această chestiune. Nu ştiu ce poate ieşi din aceasta. Poate mai degrabă o asemenea întâlnire va ascuţi lucrurile mai rău.

Intervine *Rankovici*. Noi nu suntem indiferenţi faţă de cele ce se afirmă în ţările de democraţie populară şi în altă parte, că Nagy este agentul nostru. Noi n-am avut nicio legătură cu Nagy şi nici cu grupul său. Noi am respins imediat această afirmaţie.

Noi la fel avem aceeaşi părere.

În încheiere, spune Rankovici, vreau să-l întreb pe tov. Bodnăraş care e părerea voastră, guvernul Kádár a câştigat prin măsura pe care aţi luat-o sau a pierdut?

Noi am răspuns aici că noi considerăm, după cum am arătat şi până acum, că măsura de a-l scoate pe Nagy din Ungaria şi a-i acorda vremelnic şedere în România reprezintă unul din cele mai însemnate ajutoare pentru guvernul Kádár, pentru clasa muncitoare maghiară şi pentru poporul maghiar şi că noi suntem convinşi de aceasta şi că pe baza acestei convingeri, verificând la faţa locului, nu putem în niciun caz avea în vedere, şi credem că nici guvernul Kádár nu va avea în vedere, vreo modificare a situaţiei lui Nagy.

La care *Kardelj* a răspuns să vedem ce o să iasă şi din asta.

Kardelj părea mai dezarmat acum.

În continuare a vorbit *Rankovici*. Opinia publică din Ungaria ne indică că Ungaria are nevoie nu numai de ajutor material, ea are nevoie de ajutor politic, în vederea stabilizării situaţiei. Plecarea lui Nagy din Ungaria nu duce la stabilizarea situaţiei.

Aceasta a pilejuit câteva explicaţii în legătură cu Nagy, revenindu-se la afirmaţiile lui Nagy în ceea ce priveşte şederea în Budapesta dispusă de Tito, la care Kardelj spune: Aceasta este cred o născocire. Noi avem altceva în vedere. Noi avem în vedere de a asigura o colaborare între comuniştii şi forţele socialiste din Ungaria.

La aceasta tov. Bodnăraş întreabă care sunt aceste forţe socialiste, întrucât după ştirea noastră în Partidul Muncitoresc Socialist sunt unite aceste forţe într-una singură, aceea a partidului, şi că asupra acestui lucru reprezentanţii fostului Partid Social Democrat au insistat foarte mult, după cum au insistat foarte mult şi asupra unităţii clasei muncitoare sub conducerea partidului. Şi am amintit pe Marosán, care a pus această problemă, aprobat de ceilalţi.

Cine reprezintă aceste forţe socialiste şi ce reprezintă ele?

La care *Kardelj* răspunde: Nagy reprezintă aceste forţe socialiste, iar forţele interne sunt acele elemente pe care partidul nu le va putea grupa în jurul său, care sunt refractare faţă de partid. Acestea le poate grupa Nagy în jurul său.

Ideea politică apare mai clar.

Rankovici arată că Ministerul Sănătăţii din guvernul Kádár publică date statistice din care rezultă că din totalul celor răniţi în luptă 60% sunt muncitori, 30% studenţi şi numai 10% alţii, vrând să sublinieze că această cifră indică caracterul muncitoresc al întregii acţiuni contrarevoluţionare.

A fost combătut şi de tov. Bodnăraş, şi de Borilă.

Rankovici întreabă în continuare: Foarte bine, dacă măsura pe care aţi luat-o faţă de Nagy are această justificare, de ce atunci i-aţi luat şi pe ceilalţi.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej:

Ai scăpat un lucru. Când ai pus întrebarea privind ce reprezintă forţele socialiste şi au răspuns că gruparea din jurul lui Nagy, tu ai răspuns că Nagy este comunist.

Tov. Emil Bodnăraş:

Am arătat că Nagy este comunist de peste 40 de ani în partid, după cíte ştim noi, cum íl puteţi socoti altfel?

La care au intervenit mai mulţi: Da, este adevărat, dar Nagy reprezintă prin popularitatea sa acele forţe pe care partidul nu a reuşit şi nu va reuşi să le grupeze în jurul său, care sunt refractare liniei partidului.

Era clară formula lor, vechiul front, sau cum au ei Uniunea Socialiştilor, în care partidul reprezintă o părticică neînsemnată, 200.000 numai, iar 7.000.000 de unguri în jurul lui Nagy. Formula ciocului spart.

Rankovici a întrebat de ce i-aţi luat şi pe ceilalţi (toţi au zímbit).

Am spus că acesta este statul-major, generalul şi toţi conducătorii. Am spus că dta eşti militar şi ştii cum vine aceasta.

Aici au preferat să nu mai ceară alte explicaţii.

Ca figură pe Kádár l-am caracterizat un om cinstit, capabil, un cap luminat, care trebuie ajutat.

Şi Rankovici şi Kardelj au căzut de acord, în ceea ce priveşte însă ajutorul, acesta depinde de el.

La care am arătat că nu depinde numai de noi, ci şi de el, dar că nu trebuie împins într-o înfundătură în ceea ce priveşte soluţionarea problemei Nagy, la care Kardelj arată că noi suntem foarte nemulţumiţi că Kádár nu ne-a răspuns de patru zile la nota noastră şi că nu-l primeşte pe ambasadorul nostru, dar nu putem accepta să rămânem fără răspuns. Noi cerem executarea acordului.

La care am arătat că Kádár va răspunde şi răspunsul nu poate fi altul decít că nu poate consimţi la readucerea

lui Nagy în Ungaria, ceea ce ar da prilej de discuţii şi de ascuţirea relaţiilor.

La care *Kardelj* a arătat că noi nu vrem să încordăm relaţiile, nu dorim aceasta, dar atragem atenţia că nu putem renunţa la acordul încheiat. Noi suntem gata să ducem discuţii, fără a dăuna părţilor interesate. Ce credeţi, dacă noi ne-am întâlni la nivelul unor delegaţii guvernamentale cu ungurii (iugoslavii cu ungurii).

Probabil a pus întrebarea aceasta bănuind că noi vom fi potrivă.

Noi am răspuns că asta este treaba dvs. Puteţi să vă mOlniţi, credem că este bine să vă întâln-i, o să cunoaşteţi mai bine situaţia şi veţi putea da ajutor efectiv guvernului Kádár.

La care Kardelj a spus că aşteptăm întâi răspunsul lui Kádár.

Considerăm că sarcina în Ungaria este de a da posibilitatea clasei muncitoare să aibă influenţă asupra treburilor politice în ţară.

Clasa muncitoare nu s-a putut în trecut pronunţa, de aceea ea a recurs la arme şi a dat revendicărilor ei un caracter distructiv. Noi credem că Nagy Imre poate să ajute la rezolvarea acestei probleme.

La care noi am răspuns că suntem în dezacord cu aprecierea asupra rolului lui Nagy Imre. Noi considerăm că Nagy Imre reprezintă un mare pericol pentru Ungaria şi pentru clasa muncitoare maghiară şi rămânem la punctul nostru de vedere, pe care evenimentele îl vor confirma.

Aceasta a fost prima problemă.

Am trecut la problema a doua şi anume a schimbului de păreri cu privire la încetarea duelului de articole, de cuvântări, de insinuări, de manifestări, care dau aparenţa încordării relaţiilor dintre noi. Noi doar am enunţat problema.

La care *Kardelj* a arătat că nu noi suntem aceia care am început şi niciodată n-am crezut că asemenea schimburi de păreri în publicaţii ar fi folositoare. În faţa partidelor socialiste au apărut o groază de probleme noi,

care trebuie dezbătute. Este altceva, cum spune delegaţia română, să fie dezbătute în stradă, noi suntem de acord că nu este bine.

Am crezut că după declaraţia sovieto-iugoslavă de la Moscova totul va merge, deşi au mai rămas unele deficienţe între noi şi sovieticii. Am căutat să convingem toată lumea şi să ne convingem şi pe noi că ele nu trebuie să ne despartă practic pe unii de alţii.

După întâlnirea de la Moscova a venit scrisoarea PCUS, cu scrisoarea la adresa Uniunii Comuniştilor din Iugoslavia. Recunoaştem dreptul la critică, dar aceasta trebuie să fie deschisă şi să ne fie adusă la cunoştinţă şi nouă, dacă se referă la noi. După aceea au urmat atacuri la adresa Uniunii Comuniştilor din Iugoslavia din partea albanezilor, a francezilor.

Am vorbit despre asta sovieticilor în Crimeea. Nu vrem să facem caz din aceste lucruri, dar am arătat că ele trebuie să înceteze.

Îndeosebi s-au adus acuzaţii în legătură cu pretinsul nostru amestec în Polonia şi Ungaria. Noi n-am luat nicio atitudine publică faţă de aceste acuzaţii, crezând că atacurile vor înceta, pentru ca să ne pomenim cu articolul lui Enver Hodja, în care se vorbeşte de Iugoslavia, care a fost publicat în *Pravda*. Noi ştim ce importanţă se dă articolelor publicate în *Pravda* şi *Pravda* nu s-a desolidarizat, deşi nu excludem că cineva ar fi strecurat articolul acesta.

Uniunea Sovietică caută să arunce pe Iugoslavia vina pe care o are în Polonia şi Ungaria. Credem că Comitetul Central al PCUS are partea sa de vină în evenimentele din Ungaria, pentru că multă vreme i-a sprijinit pe Rákosi şi Gerö.

Pentru a lămuri situaţia şi pentru a găsi forma de a manifesta hotărârea noastră de a da ajutor guvernului Kádár şi a aproba public acţiunile trupelor sovietice în Ungaria, tov. Tito a ţinut cuvântarea la Pola şi a calificat lucrurile aşa cum a socotit că trebuie calificate şi credem că el a fost încă foarte moderat, dacă ţinem cont că în

Franţa se duce împotriva noastră o campanie, calificându-ne agenţi cumpăraţi ai imperialismului.

Credem că discuţiile au în fond o altă bază, că în aprecierea evenimentelor care au loc în lume nu există un punct de vedere unitar între partidele socialiste. De aici şi discuţiile.

Iugoslavia are punctul ei de vedere. El este interpretat de ceilalţi ca fiind o abatere de la poziţiile socialismului.

Dacă există diferenţieri în această chestiune, atunci este mai bine să le spunem deschis pe nume, decât în spate, cum mai este obiceiul în unele partide comuniste.

Tito a avut un ton aspru faţă de Enver Hodja şi era cu totul îndreptăţit, dacă ţinem cont ce au făcut albanezii, mergând până la împuşcarea de oameni, dintre care unul cetăţean al nostru.

În ceea ce priveşte viitorul, noi nu insistăm în a continua polemica în presă. Noi suntem de acord să ducem discuţii pe probleme mari, ca problema poloneză, problema ungară, şi să facem o analiză serioasă a evenimentelor şi nu polemică de gazetă. Aceasta ne-ar ajuta să ne apropiem.

Nu suntem principial împotrivă ca să ne întâlnim, aşa după cum delegaţia română a propus, pentru a discuta lucrurile în sânul partidelor comuniste, dar în această situaţie în care ne găsim abia credem că asemenea întâlniri ar putea aduce vreun folos. Aşa cum ne-am adunat acum în doi credem că am putea să ne adunăm şi cu ceilalţi. Pentru aceasta însă cred că trebuie încetată polemica din presă, trebuie asigurată liniştea, ca o condiţie premergătoare a unor astfel de întâlniri.

Noi am cerut lămuriri cum văd ei această întâlnire, în doi, în trei?

El a arătat şi Rankovici a susţinut că exclusiv în doi. Până când tonul nu se va schimba este greu să ne întâlnim cu cineva. Am încercat să ne întâlnim cu francezii. Bebel a încercat să ajungă la [...] dar a fost imposibil. Cu albanezii am încercat să ne întâlnim, însă ei au refuzat. Dacă ne-am

întâlni cu toţii ar izbucni cearta între noi. Cred că este bine să ne întâlnim în doi.

Rankovici a arătat că noi avem o atitudine foarte pozitivă faţă de grija tovarăşilor români pentru relaţiile noastre de partid. Noi trecem peste diferitele delimitări care se dau atitudinii noastre în analizarea diferitelor probleme. Noi nu avem nevoie de greutăţi peste acelea pe care le avem, ne ajung Grecia, Turcia, Italia, Austria. Dacă le ţinem numai pe astea, sunt suficiente pentru Iugoslavia, dar nu putem trece peste manifestări ca acelea ale lui Enver Hodja, ca articolul lui, ca măsura de a împuşca comunişti vechi, pentru vina de a fi luptat alături de partizanii noştri împotriva fascismului. Nu putem renunţa la acestea în interesul opiniei publice internaţionale şi al opiniei noastre publice.

Cred că toate poveştile cu amestecul Iugoslaviei în diferitele ţări vor să acopere greutăţile existente ale sovieticilor.

Iugoslavia are experienţa sa, are metodele sale şi nu vrea să impună nimănui punctul ei de vedere. Noi am făcut până acum un schimb de experienţă cu diferite partide, partidul italian, partidul sovietic, partidul român. Noi socotim că este necesar să asigurăm normalizarea relaţiilor şi cu Uniunea Sovietică şi cu ţările de democraţie populară, pe bază de loialitate şi în mod deschis. Când s-au normalizat relaţiile între noi şi voi cei din lagărul socialist, am socotit aceasta o mare victorie.

Când recent ni s-au cerut explicaţii de ce Tito a luat cuvântul la Pola, noi am dat explicaţiile, aşa cum le-a arătat tov. Kardelj. (Când le-a cerut explicaţii Uniunea Sovietică.)

Vrem să vă arătăm însă un document din care să vă convingeţi că dorinţa noastră de înţelegere este grav călcată în picioare. În Albania s-au făcut cei mai puţini paşi pentru a ajuta la normalizarea relaţiilor cu noi. După ce Enver Hodja s-a întors de la Moscova, venind de la Congresul al VIII-lea al Partidului Comunist Chinez, el a întrunit Bir. Pol. al P. Comunist Albanez şi a ţinut un raport

cu privire la Iugoslavia, care a fost aprobat de Biroul Politic şi difuzat sub forma unei instrucţiuni cu concluziile Biroului Politic privind Iugoslavia.

(Ne-a citit câteva pasaje din instrucţiuni.)

Că teza iugoslavă – se spune în instrucţiune – că există mai multe căi spre socialism este profund greşită. Biroul Politic al Partidului Comunist Albanez condamnă amestecul Iugoslaviei în treburile Ungariei, că s-au adus mari distrugeri economiei maghiare, acţiunea de eliberare a bandiţilor de drept comun, toate acestea sunt opera agenţilor iugoslavi pentru a discredita prestigiul PCUS în lume.

Dacă – spune Rankovici – există în lagărul ţărilor socialiste un element antisovietic activ, apoi acest element este Enver Hodja. El face cel mai mare rău Uniunii Sovietice cu metodele sale de lucru. A împuşcat recent trei oameni, printre care o femeie, pentru motivul că ar fi fost legaţi de o ţară străină. Se înţelege că este vorba de Iugoslavia. Fireşte că noi acest lucru nu-l putem accepta.

Kardelj. Noi nu putem să nu facem o legătură între acest document citit de Rankovici şi articolul din *Pravda*, publicat de Enver Hodja, dar noi dorim să terminăm cu situaţia creată. Noi suntem de acord să încetăm polemica cu condiţia ca şi alţii s-o înceteze şi apoi să ne întâlnim de la partid la partid.

Încă un exemplu*’ Humanité* a publicat că rezoluţia Bir. Informativ cu privire la Iugoslavia trebuie considerată ca un lucru just…

Suntem gata să încetăm agitaţia şi polemica.

Ambasadorul nostru ne-a informat că în Iugoslavia este o stare de îngrijorare care se manifestă cu prilejul diferitelor şedinţe în organizaţii, unde se prelucrează discursul lui Tito şi unde oamenii se întreabă îngrijoraţi: într-adevăr ne propunem să fim în conflict cu toţii în jurul nostru? Pregătim condiţiile pentru a reveni la 1948? Nu avem destule greutăţi, ce înseamnă împărţirea aceasta de sfaturi de către Tito?

Este o situaţie încordată mai cu seamă că au şi

greutăţi economice foarte mari, sunt nevoiţi să revizuiască o mulţime din planurile lor – mi-a spus Kardelj.

Au rămas în urmă în agricultură şi recunoaşte că are dreptate Hruşciov că au rămas în urmă în agricultură, dar nu pot face o cotitură bruscă pentru că se rupe căruţa.

Cu acestea discuţiile noastre s-au încheiat.

Din ce am consemnat aici şi din cele desprinse din atitudinea, manifestările lor, rezultă pentru noi clar că ei au avut un amestec nemijlocit în pregătirea evenimentelor din Ungaria, că au organizat acest lucru şi că principalul lor agent este grupul Nagy şi că ei au fost depăşiţi de evenimente.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej:

N-au contat pe intervenţia reacţiunii.

Tov. Emil Bodnăraş:

Au fost depăşiţi, au încercat să-i salveze pe agenţii lor; s-au gândit să-l ducă în Iugoslavia şi au recurs la a-l adăposti la Ambasadă, cu riscul dezlănţuirii acelor nedumeriri, au apreciat că intervenţiile sau perspectiva de a se amesteca din partea noastră şi a altora i-a îngrijorat profund şi au căutat o soluţie locală, care să rezolve lucrurile, şi această soluţie au pregătit-o spre a spori greutăţile guvernului Kádár, prin sabotaj, şi pentru a crea condiţii obiective ca să poată veni şi spune că Nagy este dispus să ajute.

Aşa se explică şi poziţia lui Nagy, că eu sunt singurul care poate salva Ungaria. S-au grăbit să vină cu un aranjament, prevenind acţiunea noastră.

În 22 îl eliberează pe Nagy; mai este încă grevă.

În 23, zi în care după părerea lor Nagy trebuia să fie liber, lansează ora de rezistenţă împotriva guvernului Kádár, care a dat impresia că toată Budapesta este împotrivă, pentru a putea veni cu formula completării guvernului cu Nagy.

Acesta este sensul afirmaţiei lui Nagy, că peste câteva zile Tito va veni cu o altă apreciere despre mine, pentru a-i crea lui Nagy autoritatea necesară, şi a-l face pe Kádár să-l accepte.

Asta este convingerea.

Au luptat pentru agentul acesta cinci ore, s-au zbătut să ne convingă. Au trecut peste toate consideraţiunile că Iugoslavia ar simţi ştirbit prestigiul ei sau autoritatea sa şi la asta au renunţat, doar – doar să ne convingă să-l dăm pe Nagy din mână. Se vedea pe faţa lor, din atitudinea lor, durerea de a fi pierdut acest grup, care trebuia să reprezinte agentura lor, a forma o agentură cu centrul la Belgrad – vechea lor năzuinţă.

Totuşi ei îşi dau seama că nu pot merge până la extrem, că au greutăţi interne şi dificultăţi internaţionale, că nu le-ar sta frumos, după o primire aşa frumoasă la noi – au fost primiţi cum n-a fost primită nicio delegaţie socialistă în Iugoslavia –, să fie împotriva şederii lui Nagy în România.

Deci, în faţa acestei situaţii interne şi internaţionale, mai cu seamă faţă de ţările socialiste de care ei nu sunt indiferenţi, ei îşi dau seama că dacă se poate vorbi de prestigiul lor, se datorează tocmai acestor legături, şi este de presupus că nu doresc ascuţirea în continuare a relaţiilor, însă depinde şi de fermitatea noastră ca să-i împiedicăm să meargă la ascuţirea lucrurilor.

Noi nu ne-am spus toate argumentele noastre în legătură cu guvernul Nagy. Noi avem argumente mai puternice, deci nu putem consimţi niciodată la un guvern Nagy sau în care să fie Nagy şi Losonczy, pentru că este clar că instaurarea guvernului Nagy, cu anturajul din acele zile, ar fi însemnat liberalism, deschiderea focului; aceştia ar fi început o politică revizionistă şi ar fi putut să ne oblige să facem o anumită politică faţă de Belgrad.

Aici au fost planuri mari. Aşa a apărut şi cu aprecierea aceea. Toate acestea, prin înlăturarea lui Nagy, au fost dejucate, fiindcă n-au un alt agent de suprafaţa lui Nagy, care să joace rolul pe care Nagy ar fi putut să-l joace.

Toată această expunere am făcut-o ieri în faţa Prezidiului Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi ceva mai puţin aici, dar esenţa asta

este.

Se vedea din intervenţia tovarăşilor în timpul expunerii făcute de tov. Gh. Gheorghiu-Dej şi de mine, acordul lor cu diferitele aprecieri şi orientarea noastră. De unde Prezidiul a fost la început de părere că această întâlnire nu a dat prea mult, totuşi au trebuit să recunoască – şi aceasta s-a concretizat în cuvântul de încheiere al tovarăşului Hruşciov –, că noi am procedat just.

Îndeosebi s-a subliniat ajutorul pe care l-am dat în Ungaria şi asta de două ori, pentru că noi am avut înainte o şedinţă cu tov. Hruşciov şi Bulganin, care au apreciat ajutorul faţă de Ungaria foarte pozitiv şi că am procedat şi ne-am orientat just, întrucât noi avem un rol activ în soluţionarea problemei.

Au spus, noi suntem de acord cu aprecierea voastră, pe care în încheiere am prezentat-o, ca şi aceea asupra evenimentelor din Ungaria, asupra orientării Iugoslaviei şi într-adevăr ei au acţionat exact aşa cum voi vedeţi, cum aţi descifrat din discuţiile cu ei.

Au exprimat mulţumirile Prezidiului pentru aceste acţiuni pe care le-am făcut şi au spus că cred că sunt cu toţii de acord asupra fondului şi a poziţiei. Şi toţi erau de acord.

În ce-l priveşte pe Tito, în cuvântarea lui, Goşneak a declarat că Tito a vorbit fără un text pregătit, că a improvizat şi datorită acestui fapt s-au stabilit multe incoerenţe, pe care presa nu le-a corectat.

Goşneak a declarat că socoteşte justă acţiunea trupelor sovietice în Ungaria şi că de altfel şi ei ar fi acţionat. Într-adevăr, în Iugoslavia poporul este îngrijorat de situaţia care s-a creat, se simte, după articolul nostru critic şi obiectiv, o preocupare să îndrepte greşelile şi suntem de acord cu tovarăşii români că nu trebuie să umflăm lucrurile, nu trebuie să le dăm proporţii.

Noi am avut un articol redacţional, iar ei au răspuns printr-un scrib de mâna a doua, documentarea este justă, cu aceasta să punem capăt.

În ceea ce-l priveşte pe Enver Hodja, a arătat că într-adevăr albanezii au făcut prostii mari, că noi i-am prevenit printr-o telegramă să fie atenţi cu judecarea celor trei, la care n-au dat curs, dar sigur că ei nu sunt un comitet regional al nostru ca să-i tragem la răspundere.

Hodja urmează să vină în Uniunea Sovietică, vom sta de vorbă cu el şi vom clarifica lucrurile, o să-i spunem părerea.

La recepţia la care am fost ieri, i-am spus lui Minciunovici părerea noastră cu privire la Hodja, însă i-am atras atenţia că este o deosebire fundamentală între dezaprobarea noastră şi a lor. Voi îl dezaprobaţi pentru că vreţi să-l răsturnaţi, noi îl dezaprobăm pentru că vrem să-l întărim. În această privinţă nu poate interveni niciun compromis.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej:

Noi am atras atenţia acolo asupra necesităţii de a nu ascuţi relaţiile cu Iugoslavia, după ce s-au făcut atâtea pentru normalizarea acestor relaţii. Am fost îngrijoraţi de caracterul ascuţit al polemicilor care au avut loc, de acest duel care s-a produs şi, după cât se pare, continuă. Am exprimat părere negativă privind articolul lui Enver Hodja în *Pravda*.

Oricine, numai proştii nu-şi pot da seama că era la adresa Iugoslaviei şi cu un conţinut inadmisibil şi în numeroase locuri exprimă ura Comitetului Central, a comuniştilor din Albania, a poporului albanez faţă de acei care [...]

Este clar cine sunt şi nu au făcut niciun pas serios pe calea îndreptării acelor momente care împiedică normalizarea relaţiilor cu poporul iugoslav, nu s-au făcut paşi serioşi în această privinţă de către tovarăşii albanezi.

Noi ne vom spune părerea şi tovarăşilor albanezi. Considerăm că nu este în interesul nostru, acum în împrejurările internaţionale date, să aibă loc o asemenea polemică.

Noi înţelegem starea de spirit a tovarăşilor albanezi, fiindcă o cunoaştem din proprie experienţă. Noi am spus la

timpul său lui Tito şi o vom spune şi în viitor în legătură cu metodele pe care le folosesc în problemele interne, dar aceasta nu trebuie să constituie un motiv pentru publicare, mai bine să te întâlneşti, să discuţi, să înlături această stare. Şi astăzi nu putem spune că ei nu menţin legăturile cu elementele lor vechi şi să dăm drumul la polemică?

Ei au spus că tovarăşii albanezi sunt înfierbântaţi şi că vor discuta cu ei când vine Enver Hodja în Uniunea Sovietică şi acuma şi noi va trebui să ne spunem părerea faţă de tovarăşii albanezi, ca să nu se creadă despre noi că discutăm în spate. Poate nu vor fi de acord, dar e o obligaţie tovărăşească să ne spunem părerea. Este treaba lor dacă vor lua sau nu măsuri, nu ne amestecăm în treburile lor interne.

Trebuie să spun că atât la prima întâlnire, unde în mai puţin de o oră s-au adus la cunoştinţă convorbirile acestea cu iugoslavii, cât şi la întâlnirea cu Prezidiul Comitetului Central al PCUS, unde lucrurile au fost prezentate pe larg, aproximativ aşa cum au fost prezentate în faţa Biroului Politic, a fost ascultat cu foarte mare atenţie, cu foarte mare interes şi din care expunere s-a desprins scopul urmărit de noi, faptul că noi nu putem privi indiferenţi desfăşurarea evenimentelor şi că avem o orientare justă; scopul pentru care am convenit să discutăm cu iugoslavii – cum a fost prezentat aici –, în urma acestei convorbiri lucrurile sunt mult mai clare. Adică se precizează poziţiile noastre în legătură cu Nagy şi grupul său, în legătură cu anumite aspecte legate de evenimentele din Ungaria, ele sunt mult mai clare, atât în ce priveşte poziţia lor, cât şi poziţia noastră.

Scopul printre altele era de a tempera zelul iugoslavilor în ce priveşte acest grup, în frunte cu Imre Nagy, interesul care îl au pentru acest grup, de a căuta să obţinem de la ei să înceteze cu insistenţele acestea de a-l avea pe Nagy. Am rămas însă fiecare la poziţia noastră.

Argumentele lor au fost foarte şubrede şi cu uşurinţă au fost dărâmate, cu atât mai uşor a fost tovarăşilor noştri cu cât poziţia noastră a fost categoric principială şi nu ne-

am dus acolo cu scopul de a ne certa, ci cu scopul de a lămuri lucrurile. Le-a fost deosebit de greu de a ne combate şi veţi vedea din stenogramă de câte ori se contrazice fiecare persoană în parte şi persoanele care au participat la discuţii din partea iugoslavă şi argumentele slabe, aproape inexistente, pe care ei le-au adus cu acest prilej.

Astăzi multe lucruri ne sunt mai clare decât înainte şi probabil că ne vor fi şi mai clare în măsura în care vom cunoaşte din discuţiile cu grupul acesta al lui Nagy şi cu Imre Nagy în persoană în ce măsură s-au împletit acţiunile iugoslavilor în Ungaria cu activitatea acestui grup, fără să umflăm lucrurile, pentru documentarea noastră. În primul rând, pentru a ne da seama mai bine unde poate să ducă asemenea acţiuni. Pentru a lua măsuri, continuând cu perseverenţă la înlăturarea pericolului de agravare a relaţiilor cu Iugoslavia, de ascuţirea relaţiilor, pentru relaţii prieteneşti, sincere, loiale, pentru că nu se poate ca ei să nu-şi fi dat seama că au de-a face cu oameni care îşi dau seama şi ştiu să descifreze ce s-a petrecut în Ungaria.

După felul cum au fost duse discuţiile la această întâlnire cu iugoslavii şi rezultatele acestor discuţii de foarte mare importanţă, propun Biroului Politic să fie aprobată activitatea delegaţiei noastre.

De asemenea, să fie aprobată activitatea delegaţiei care a fost în Uniunea Sovietică pentru a informa şi a schimba păreri cu conducerea PCUS în legătură cu evenimentele din Ungaria şi în special în legătură cu convorbirile care au avut loc între noi şi iugoslavi în problema grupului Nagy.

Noi n-am avut timp să întrunim înainte Biroul Politic şi am socotit că aceasta o putem face după ce se întorc tovarăşii noştri.

Este îmbucurător faptul că noi n-am stat inactivi, n-am privit ca simpli spectatori evenimentele din Ungaria. Eram direct interesaţi ca aceste evenimente să se desfăşoare în interesul poporului maghiar şi al socialismului din Ungaria şi în interesul lagărului nostru,

deci n-am stat în expectativă, n-am lăsat numai Uniunea Sovietică să se descurce cum poate acolo şi aşa am avut o foarte mare contribuţie, prin însăşi aprobarea cererii făcută de guvernul Kádár de a primi ajutor din partea trupelor sovietice, care s-a făcut şi cu aprobarea Iugoslaviei, în cele din urmă, după cum aţi ascultat, deşi ei dau o anumită nuanţă diferită de felul cum privim noi lucrurile.

Să fie aprobată, de asemenea, şi activitatea delegaţiei care a fost la Budapesta, al cărei rezultat îl cunoaşteţi.

Aprecierea făcută de Prezidiul Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice cu privire la contribuţia noastră în Ungaria în restabilirea situaţiei normale şi ajutorarea guvernului Kádár şi a conducerii Partidului Muncitoresc Socialist şi a guvernului muncitoresc-ţărănesc din Ungaria, în frunte cu Kádár, este pozitivă din partea tovarăşilor. Foarte frumos şi cald apreciat din partea tovarăşilor, ca şi cele ce au urmat şi despre care aţi fost informaţi.

3. XII.1956 GE. 2 ex.

În colecţia DOCUMENT au apărut:

Marian Enache, Dorin Cimpoieşu – *Misiune diplomatică în Republica Moldova* Pavel Câmpeanu – *Ceauşescu, anii numărătorii inverse* Zoltán Rostás – *Chipurile oraşului. Istorii de viaţă în Bucureşti. Secolul XX* Pavel Câmpeanu – *Societatea sincretică. 1980*

Marius Oprea – *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente (1949 – 1989)*

Marius Oprea (coord.), Nicolae Viclenie, Ioana Cârstocea, Andreea Năstase, Stejărel Olaru – *Securiştii partidului. Serviciul de Cadre al RC. R. ca poliţie politică. Studiu de caz: arhiva Comitetului Municipal de Partid Braşov* Marius Oprea, Stejărel Olaru – *Ziua care nu se uită. 15 noiembrie 1987, Braşov* Michael Shafir – *Între negare şi trivializare prin comparaţie. Negarea Holocaustului în ţările postcomuniste din Europa Centrală şi de Est* Alina Mungiu-Pippidi, Gérard Althabe – *Secera şi buldozerul.*

Scorniceşti şi Nucşoara.

Mecanisme de aservire a ţăranului român Aurora Liiceanu – *Rănile memoriei. Nucşoara, rezistenţa din munţi* Cristian Vasile – *Istoria Bisericii Greco-Catolice sub regimul comunist 1945 – 1989. Documente şi mărturii*

Dan Pavel, Iulia Huiu – *„Nu putem reuşi decât împreună". O istorie analitică a Convenţiei Democratice, 1989 – 2000*

Robert D. Kaplan – *Iarnă la Mediterana. Tunisia, Sicilia, Dalmaţia şi Grecia* Stejărel Olaru – *Cei cinci care au speriat Estul. Atacul asupra Legaţiei RPR de la Berna (februarie 1955)*

Mihaela Sitariu – *Oaza de libertate – Timişoara, 30 octombrie 1956* * * * – *Holocaustul evreilor români. Din mărturiile supravieţuitorilor* Nagy Imre – *însemnări de la Snagov. Corespondenţă, rapoarte, convorbiri* în pregătire:

Dorin Dobrincu, Constantin Iordachi (ed.) – *Ţărănimea şi puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România. 1949 – 1962* Radu Ioanid – *Răscumpărarea evreilor Cum şi-a vândut România evreii*
www.polirom.ro

Redactor: Adrian Şerban Coperta: Angela Rotaru-Serbenco Tehnoredactor: Constantin Mihăescu

Bun de tipar: decembrie 2004. Apărut: 2004 Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 P.O. Box 266, 700506, Iaşi Tel. & Fax (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11; (0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: officepolirom.ro Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, el. 7, ap. 33; O.P. 37; P.O. Box 1 – 728; 030174;

Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: poliromdnt.ro

Tiparul executat la S.C. Polirom ABB S.A.

700180, Iaşi, Calea Chişinăului nr. 32 Tel.: (0232) 230323; Fax: (0232) 230485

POLIROM

DOCUMENT

„De ce în România, azi? Pe scurt, pentru că, înainte de toate, avem o datorie politică și morală de plătit, față de noi înșine, dar și față de lume. Este vorba de a explica rolul României în acele evenimente, mai ales că, pentru generațiile tinere și pentru cele care vor veni, ele au rămas o pagină albă. Mai exact, trebuie cunoscut rolul autorităților române de atunci în evenimentele din 1956... În acest sens, atitudinea României față de evenimentele din Ungaria reprezintă momentul-cheie al opțiunilor pentru viitor, nelăsînd nici o umbră de îndoială asupra orizonturilor sale politice."

Ileana Ioanid

Însemnări de la Snagov cuprinde o serie de documente inedite, selectate din arhivele Securității române, din perioada deportării lui Nagy Imre și a grupului său în România, între 1956 și 1958. Însemnările cunoscutului om politic maghiar din anii petrecuți la Snagov, precum și scrisorile, rapoartele sau discuțiile înregistrate – unele referitoare la alți membri marcanți ai grupului de deportați, cum este Lukács György – constituie o sursă de primă importanță pentru clarificarea evenimentelor din Ungaria anului 1956 și a rolului lui Nagy în desfășurarea lor. Însă aceste documente contribuie de asemenea la înțelegerea socialismului din România acelor ani, care, prin compromisuri abile cu puterea sovietică și în schimbul ajutorului oferit în înfrîngerea revoluției ungare, a fixat evoluția țării către un regim naționalist-totalitar de tip stalinist, sub masca desovietizării și a unor concesii de moment făcute destalinizării.

ISBN 973-681-818-7

Editura POLIROM
www.polirom.ro